QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN LIBROS PHYSICORVM REVER. P. F. FRANCISCI SYLVESTRI FERRARIENSIS,

Totius ordinis Prædicatorum Generalis Mag. Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus, R. P. F. Mathiæ Aquarij publici Theologiæ, ac Metaphyſices ordinarij in florentiſsimo ſtudio Neapolitano profeſſoris.

PLVRIMA ARISTOTELIS PEROBSCVRA, & nonnulla Diui Thomæ loca dilucidantur.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales, Anno. M. D. LXXVII.

Cum licentia RR. DD. Pyrrhi Tari Vicegerentis Illuſtriſsimi Cardinalis Vicarij Sanctiſs. D. N. & Pauli Conſtabilis Magiſtri Sacri Palatij.

SACRARVM LITERARVM MAGISTRO, AC PROFESSORI ET APVD ROMANAM CVRIAM PROCVRATORI VIGILANTISS. VNIVERSI ORD. PRAED.

Necnon Generali Vicario dignißimo, Pat. Frat. Sixto Fabro.

FRANCISCVS ALBERTONIVS IVRISCONSVLTVS

Q*VAESTIONES eruditißimi, & omni laudum genere cumulatißimi viri, R. P. Francisci Siluestri Ferrariensis in libros Aristotelis physicorũ, & de anima, tanti faciunt omnes qui philosophię studia tractant, vt eas, nõ cum huius ętatis hominum dixerim, sed cum veterum pręcipue grauißimorum peripateticorum scriptis conferendas esse fateantur. Sed & quę ad eas vir singulari acumine ingenij, & doctrinę copia, ac facũda memoria pręditus F. Matthias Aquarius adiecit, tale eis videntur ornamentum adiecisse, quale manus addunt ebori decus. Itaque cum magno*

ea studiosorum desiderio expeti videret, nec tamen, grauioribus occupatus curis, operam in is suam præstari a se posse intelligeret familiaris tuus F. Angelus Albertus Brixianus sacræ theologiæ doctor, vir singulari pietate, multiplici doctrina, ac peracri iudicio præditus, feci ego amore in ipsum meo, ipsiusque in me beneuolentia, atque etiam pro communi vtilitate, vt mendis omnibus sublatis, forma commodißima & elegantißima in publicum exirent. Cum autem eas quæstiones ab Aquario ipso iam pridē tibi amplisß. Pater inscriptas esse ac dicatas uiderem, ne ipse quidem aliū aut eis, aut labori a me in eis sumpto quærendum patronum iudicaui. Cui enim scripta illius, qui principem in ordine vestro locum summa cū laude tenuerit, offerri potius debent, quam ei qui idem illud munus hodie pari omnium commendatione Vicarius administrat? Cui potius debentur hominis longe doctißimi vigiliæ, quam ei, qui hoc tempore doctrinæ magnitudine vniuersum ordinem exornat? Ad quæ accedit singularis quædam & perpetua mea erga te obseruantia cuius, cum tibi priuatim non ignota sit, aliquod etiam publicum testimonium extare cupiebam. Restat pater humanißime, ut hoc in bonam partem accipias, boniq; hoc quicquid est munusculi consulas: meq; studiosißimum tui cōsueta tua humanitate perpetuo prosequendum esse ducas. Vale.

IACOBVS PACTVS SICVLVS MAMERTINVS,

Philoſophiæ ſtudioſis. S.

OMNES quidem libri, quos Ariſtoteles omnium fere Philoſophorum longe princeps compoſuit, & eruditiſsimi ſunt,& difficillimi: hi vero qui de Phyſica auſcultatione inſcribuntur,multo alijs & eruditiores, & intellectu difficiliores exiſtimantur: in his enim(vt multi teſtantur) de reconditis, atque intimis quibuſdam Philoſophiæ arcanis agitur: difficultatiſque eorum opinionem auxit ipſemet Ariſt. qui Alexandro regi, quod eos ediderit conquerenti,in hãc ſententiam reſpondit. Libri Phyſicæ auſcultationis, quos editos eſſe quereris,& non perinde vt arcana abrconditos: & editi ſunt, & non editi: quoniam ij tantum, qui me audierunt, intelligent. Quare maximæ ſunt habendæ gratiæ doctiſsimo pariter, ac perſpicaciſsimo patri Franciſco Silueſtro Ferrarienſi Prædicatorum familiæ (vt vocant) Generali, qui ita acutè, tanta breuitate,tantaque perſpicuitate res obſcuriſsimas tractat; vt nihil acutius, nihil breuius, nihil apertius deſiderari poſſit: quæ inter ſe pugnare videntur,ita conciliat; vt nemo quiſquã melius. Ariſtotelis vero mentem, ac ſenſa ita explicat; vt crediderim; ſi hanc eius expoſitionem Ariſtoteles legeret; qui adiutores tantum ſuos(vt dixi) hoc opus intellecturos affirmauit: aut eum (iuxta Pythagoræ dogmata) ſua ætate vixiſſe, ſeque audiuiſſe; aut vàticinandi peritia præditum ſuam ipſius mentem diuinaſſe putaret.Quamobrẽ non mirum, ſi totius Dominicanæ familiæ generalis Magiſter creatus ſit. Nam vt religioſiſſimus, atque omni laude cumulatiſſimus ille ordo multis maxima ſanctitate, atque inſigni doctrina viris omni ætate abundauit: ita præſtantiſſimos quoſque ſine liuore aliquo ſummis honoribus, honeſtiſque dignitatibus proſecutus eſt. Hæc verò editio locupletata eſt additamentis doctiſſimi

ſimul

ſimul & integerrimi patris Matthiæ Aquarij in eandem familiam adſcripti: qui non ſolum ipſe plures Ariſt. & D. Thomæ ſummæ theologiæ locos interpretatur: verum etiam Franciſci Silueſtri commentaria ab innumeris, quibus ſcatebant, erroribus purgans ſuo nitori reſtituit. Idem etiam Aquarius complures quæſtiones, accommodiſſimaſq; poſuit: cuiuſmodi ſunt, De Ideis Platonicis, De materię primæ potentia, De animæ immortalitate, & alia cum in naturali philoſophia, tum in ſacra theologia. Et quia non minor laus debetur ei; qui præſtantiſſimorum hominum ſcripta in tenebris, & ſitu iacentia, ad communem ſtudioſorum vtilitatem in lucem profert; quam ipſis ſcriptoribus: multa laude dignus eſt pater Angelus Brixianus eiuſdem familiæ ſacræ Theologiæ Doctor, vir ſumma animi integritate, inſigni morum ſuauitate, ac ſingulari prudentia præditus, bonaque omnium gratia à ſecretis, & ſocius eruditiſſimi pariter, ac ſolertiſſimi patris Vicarij, & Procuratoris totius tam celebris, ac Chriſtianæ Reipublicæ vtiliſſimi ac præſertim his temporibus, neceſſarij ordinis Prædicatorum. Cui Angelo omnia quæ hoc libro continentur, accepta referatis: ipſe enim hæc in vnum coegit; vt impreſſoribus excudenda traderet. Cæterum cum innumeris ad religionẽ ſuam pertinentibus curis diſtrictus, id per ſe præſtare non poſſet; Franciſcum Albertonium nobilem Romanum, virum doctiſſimum, ac iuris vtriuſq; peritiſſimum rogauit, vt hanc in ſe prouinciam ſuſciperet: qui cum ob magnam neceſſitudinem, qua ei erat obſtrictus, hoc ipſi negare non potuiſſet; innatoque quodã animi candore præditus harum rerum ſtudioſis prodeſſe cuperet; hæc edenda curauit. Multum igitur debetis candidi lectores, primum Silueſtro, & Aquario, qui in vtilitatem veſtram tot præclaras res literis mandauere: deinde Angelo & Albertonio, quarum opera & cura hęc in lucem prodiere. Quare immortales illis gratias habeatis: eiſq; ſemper bene precemini. Valete.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Calditas

D

E

Elemen-

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

Serum

T

Vacuum

V

X

Z

FINIS.

EPIGRAMMA,

QVAE Physicen supra scribit Ferraria, Syxto,
Est mandare typis, Angele, cura tibi,
Et quæ Mathias superaddit Aquarius, vnde
Angelici Thomæ dogmata sancta patent,
Pergite & huic Diuo, vos firmo fœdere iuncti
Hanc veram sophiam fundite in omne solum:
Vos eritis turres, vos propugnacula: Sancti
Doctrinam oppugnans postmodò nullus erit.

MARCELLVS BONAVIA MESSANENSIS AD LECTOREM.

HOC poteris clypeo durissima frangere tela,
Ferreus est: docti Ferrariensis opus.

Pulcher erat multùm, nitidis at sparsus Aquari,
Nunc magè pulcher, aquis, iste libellus erit.

QVAESTIONES ERRVDITISS.MAE

IN LIBROS PHYSICORVM REVEREN.MI P. F. FRANCISCI SYLVESTRI FERRARIENSIS,

Totius Ordinis Prædicatorum Generalis Mag. Theologi, ac Philosophi præstantissimi.

Vtrum de rebus naturalibus possit haberi scientia.

CIRCA primum librum Physicorū, dubitatur primo. Vtrū de rebus naturalibus possit hēri sciētia: & videtur quòd nō. ¶ Primo de ente per accidens non potest haberi sciētia: sed entia naturalia sunt entia per accidēs: ergo de ipsis nō potest haberi scientia. Cōsequētia nota cum maiori ex 1. Posterio. minor verò probatur. Ex rebus diuersorū generum aggregatum est ens per accidens, quia ex talibus non potest fieri unū per se: sed entia naturalia sunt aggregata ex rebus diuersorū generū .s. ex substantia & accidentibus sensibilibus: cū in sua rōne includant materiam sensibilem: ergo etc. ¶ Secūdo De corruptibilibus non pōt esse sciētia, quia de necessarijs solum est sciētia, vt dicitur 1. Post. sed entia naturalia sunt corruptibilia, cū cludant materiam, quæ est principium corruptionis: ergo &c. ¶ Tertio. Sciētia est de abstractis à materia: quia vnumquodque ē intelligibile actu per abstractionem à materia, vt inquit S. Tho. in proœmio: sed entia naturalia nō sunt abstracta a materia, cū secūdum esse sint in materia, & in sua definitione materiam includant: ergo &c. ¶ Quarto Supponitur ꝙ de naturalibus nō habeatur sciētia, nisi cognoscantur sm̄ q̄ habent esse. Tunc sic. Infinitū inquantum infinitū est ignotū, vt dicitur 1. Physi. & 2. Meta. sed naturalia sm̄ esse suū habēt infinitas differentias: ergo de ipsis non pōt haberi sciētia. ¶ In oppositū est, quia Phi. de rebus naturalibus sciām tradit ¶ Circa istam difficultatē sensit Cratillus & Heraclitus, vt narrat Arist. 1. & 4. Meta. quòd de rebus naturalibus sciētia haberi non possit, eo ꝙ naturalia semper sint in motu, & nunquā sint in eodem statu: ppquod et Pythagoras de naturis rerum dixit nō haberi sciētiā certā, sed opinionē ppeorum mutabilitatem. Cuius rei signū

(margin notes: Tex. commen. 18. — Tex. commen. 13. — Tex. cōm. 13 — Tex cōm. 11 — Quid antiquiores eo. senserint. Tex. cōm. 5.)

eſſe dicebat: ꝙ plurimi in naturis diuerſa opinati ſunt in: Metaph. autem oẽs cõmunicant. Socrates quoq; rerum variabilitatem conſiderans, vt in 1. Meta. dicitur, ad moralem Philoſ. ſe tranſtulit. Plato aũt coactus eſt ponere ideas neceſſarias, & immobiles, de quibus darentur definitiones, & de quibus eſſet ſcientia. Sed non obſtante iſta rerũ variabilitate, poſuerunt Peripatetici, ꝙ de rebus naturalibus habeatur ſcientia. ¶ Ad cuius euidentiã ſciendũ primo, ꝙ p res naturales intelliguntur res habentes eſſe in materia, & in ſua definitione includẽtes materiam ſenſibilẽ .i. materiam diſpoſitam qualitatibus ſenſibilibus: vt eſt caro, os, neruus, et hmõi. Nã ſubſtãtia remotis accidẽtibus dicitur materia intelligibilis, et ſimiliter quãtitas imaginabilis. ¶ Sciẽdum ſecũdo, ꝙ res naturalis poteſt dupliciter cõſiderari. Vno modo in particulari, vt .ſ. eſt principijs indiuiduantibus determinata: alio modo in vniuerſali .ſ. quãtum ad rationem vniuerſalẽ, non conſiderando principia, quibus natura fit indiuidua, & hæc. Sicut homo poteſt conſiderari inquantũ Sor. aut Pla. poteſt etiam conſiderari, inquantũ animal rationale: non conſiderando inquantũ eſt Sor. aut Plato. Differentia eſt inter iſtas duas cõſiderationes: quia res in particulari conſideratæ ſunt mobiles, & aliquæ earum corruptibiles: quia habẽt materiã ſignatã, ad quã conſequitur motus, et ĩ aliquibus corruptio, conſideratę aũt in vniuerſali abſtrahũt à motu, quia à materia indiuiduali abſtrahunt, quę eſt ratio ꝙ aliquid mobile ſit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ licet res naturales etiã in uniuerſali conſideratæ includant materiã, & aliquæ includãt motũ (ſicut ab aliquibus definitur cælũ qđ eſt corpus rotundũ, quod circulariter mouetur) ipſa tamen rõ et natura vniuerſalis eſt immobilis, ſicut & ratio entis mobilis, eſt immobilis: licet mobile cui conuenit talis ratio, moueatur. Vnde dato, ꝙ natura vniuerſalis includeret motum, vel ſicut differentiam extrinſecam, vel ſicut paſſionẽ, dicitur tamen abſtrahere a motu, quia ipſa, vt ſic, non eſt mobilis, cum cõſideretur ſine materia ſignata et indiuiduali: ad quã cõſequitur motus, & per quã aliquid hẽt ꝙ moueatur: ſicut etiã riſibilitas conſequitur naturam hominis: non tamen conuenit ridere humanitati à ſingularibus ſeparatæ, ſed ſm quòd eſt in ipſis ſingularibus: conſequitur .n. ſecundum actũ ſignatum naturã vniuerſalem, ſm autem actum exercitum, nõ conuenit naturæ niſi in particularibus exiſtẽti. ¶ Sciẽdũ quarto, quòd de aliquo põt haberi ſcientia dupliciter. Vno modo primo & principaliter: alio modo ſecũdario, et quaſi per reflexionẽ. Voco de aliquo haberi ſcientiã primo et principaliter, quãdo illud eſt primum, & adęquatũ ſubiectum paſſionis ſcitę de eo: ſicut ſi de homine habeatur ſciẽtia, ꝙ ſit riſibilis, tunc habetur de homine ſcientia primo & principaliter: quia illa paſſio primo conuenit homini. Dico autẽ de aliquo haberi ſcientiam ſecundario, quando de eo ſcitur paſſio inadęquata ſibi, ſed alicui ſuperiori adæquata, quæ quia ſcitur conuenire ſuperiori, cõcluditur etiam cõuenire inferiori: ſicut ſi aliqs ſciret Sor. eſſe riſibilem, ex eo ꝙ ſcit hominem riſibilẽ eſſe, diceretur ſecũdario habere ſciẽtiã de Sor. ꝙ eſſet riſibilis: nam riſibilitas non conuenit primo Sor. ſed homini. Poteſt etiã dici primo, & directe ſcitum illud, in quod intellectus immediate per ſeipſum fertur: ſecundario autẽ & indirecte ſcitum, quod non immediate ab intellectu cognoſcitur, & directe, ſed per quãdam reflexionẽ & adminiculo viriũ ſenſitiuarum. ¶ Ad quæſtionem itaque reſpondetur duabus concluſionibus. Prima eſt,

1. Met. text. cõm. 5. & 4. tex. cõm. 21. & 22.

Vide quomodo naturalia definibilia ſunt, & in eorum definitione apparet natura: ſicut in definitione voluntario rũ, apparet voluntas, & in definitione diuinorum apparet Deus. Auer. 6. Meta. cõmen. 2.

Res naturalis in particulari cõcernit motum non auté in vniuerſali.

Materia alia ſenſibilis, alia intelligibilis. 7. Metaph. tex. cõmen. 34. 35. & 39. 5. Meta. cõm. 38. 32. Metaph. cõm. 25.

Vide Caiet. de his pri. poſter. cap. 5.

Vide etiam Verſorũ. 1. phyſi. q. 9.

Vide 1. contra gentes. c. 11. & lib. 2. c.

96. & lib. 4. cap. 45.

ma est. De rebus naturalibus quantū ad rationes vniuersales potest haberi scientia. Sed aduertendū, ꝙ per rationes vniuersales non intelligo solum definitiones per intellectum formatas, sed intelligo quidditates existentes in singularibus: quæ licet in singularibus non sint vniuersales, tamen absolute per intellectum considerantem eas sine conditionibus indiuiduantibus sunt vniuersales. De talibus inquā sic consideratis .s. quantum ad earū principia essentialia potest haberi sciētia. Probatur ista conclusio. Primo ex scientiæ definitione in 1. Poster. posita. De quocunq; aliquid cognosci potest per causā, et ꝙ illud impossibile ē aliter se habere, de eo scientia haberi potest: sed de naturalibus haberi talis cognitio pōt, ergo, &c. Probatur minor, primo quo ad primam partem. Ad omnē formā naturalem consequitur aliqua passio, & proprietas, ergo per illam formam tāquam per causam, pōt de re naturali illa passio cognosci. Quò ad secundam verò partē sic: Quando subiectum aliquod nō potest sine prædicato esse, neque in re, neque in intellectu per secundam operationem intellectus, propositio est necessaria (semp .n. illius oppositum est falsum) sed in naturalibus est sic (quia subiectum sine sua passione esse nō potest, sicut homo sine risibilitate) ergo, &c. Secundo. Si de rebus naturalibus nō posset haberi sciētia, hoc pro tanto esset, quia sunt variabiles: sed in vniuersali consideratę non sunt variabiles, ergo de ipsis in vniuersali considerati potest haberi scientia. Probatur minor. Id ꝙ abstrahit à motu, & ab his ad quæ consequitur motus, nō est uariabile, sed tales naturæ vniuersales abstrahunt à motu, & à principijs indiuiduantibus ad quæ consequitur motus: quia vniuersalia includunt tātum principia essentialia, ergo &c. ¶ Secunda conclusio.

Tex. com. 5.

Vide Cai in prędicabi. c. de accid.

De rebus naturalibus in particulari cōsideratis potest haberi scientia secūdario. Probatur. Cognoscens passionem de superiori per demonstrationem, potest eandē passionē demonstrare de inferiori, inquātum participat superius: sicut sciens triāgulum habere tres angulos ęquales duobus rectis, potest demōstrare de Isoscele, ꝙ habet tres angulos, &c. quia est triangulus: sed de rebus naturalibus in uniuersali censideratis, potest demonstrari aliqua passio, ergo eadē potest demonstrari de re naturali particulari, quia recipit p̄dicationem vniuersalis. ¶ Pro declaratione istarū conclusionum aduertendū est, ꝙ natura vniuersali intellectus vtitur, & vt re cognita, & vt medio cognoscendi: vt re quidem cognita, inquantum de ipsa aliquam passionem cognoscit: vt medio verò cognoscendi, quando per ipsam aliquid de inferiori cōcludit: sicut intellectus cognoscit de homine, ꝙ est risibilis: deinde concludit sortem esse risibilē, quia est homo, & sic homo se habet & vt res cognita, & ut mediū cognoscendi. Propter hoc per notitiam rationum uniuersalium, quæ sunt immobiles, habetur secundario notitia rerum particularium mobilium, quarū sunt rationes. ¶ Sed occurrit dubium: nam naturæ sensibiles, sm̄ ꝙ sunt particulares, sunt corruptibiles: corruptibilibus aūt nihil conuenit necessario, sed aliquando sic, aliquando verò non, vt videtur velle Phil. 1. Poste. ergo nullo modo de particularibus potest haberi scientia. Ad ꝙ dicitur etiam ibidem 1. Poste. vt diximus, ꝙ particularibus, si sm̄ suas rationes considerentur p abstractionem abesse (possunt .n. sic cōsiderari cū esse nullius rei creatæ sit essentia) potest aliquid conuenire semper & necessario: quia aliqua sunt de essentia sua, sine quibus intelligi non potest: si autem cōsiderentur, vt sub esse actualis exi

De rebus naturalibus in particulari consideratis potest haberi scientia secundario.

Doctrina Auer. 1. physi. cōm. 2.

Tex. 23.

Quomodo sit uerum, ꝙ natura sensibilis in particulari sit corruptibilis. & tamen de ipsa possit hēri scia.

stentiæ sunt; sic nihil illis necessario conuenit, secundū scilicet actualē existentiā.

Contra Scotistas.

¶ *Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primum negatur minor. Ad probationem dicitur, ꝙ natura vniuersalis non dicit aggregatū ex rebus diuersorū prædicamentorū intrinsece, & essentialiter: sed accidentia dicit solum extrinsece, tanq̄ determinatiua materiæ: etsi .n. homo includat in sua ratione carnem & os, & ista includant accidentia, ista tamē accidentia non integrant essentiam hominis: sed solum determinant materiā, quę est principiū hominis essentiale. Ad hoc autem ꝙ aliquid sit ens per accidens, requiritur ꝙ includat plura, tamq̄ intrinseca suæ naturæ, & ꝙ illa significet in recto, sicut hoc totum, albus musicus, ex quo significat albedinem & musicā: non autem sufficit, ꝙ includat plura diuersorum generū, quorū vnū includat extrinsece, tanq̄ determinatiuum alicuius suæ partis essentialis, & dicat illud in obliquo: aliud autem includat tanq̄ existens de essentia suā, & dicat illud in recto.*

Quid requiratur adhoc quòd aliqd sit ens per accidens.

¶ *Ad secundum negatur minor. Dicitur .n. ꝙ res naturales in vniuersali considerata quomodo de ipsis est scientia, sunt necessariæ, & incorruptibiles: licet in indiuiduis corrumpantur per accidens. Sed contra istam responsionem, quæ est S. Tho: instant aliqui inquantū dicitur, ꝙ naturæ vniuersales rerum naturaliū per se sunt necessariæ & incorruptibiles: licet per accidens corrumpantur ad corruptionem indiuiduorū. Primo, quia cuicunque inest vnū oppositorū per se, eidē non inest alterū per accidens: ergo si vniuersalia sunt per se incorruptibilia, non pñt esse per accidens corruptibilia. Añs patet, quia si homo est per se rationalis aut risibilis, non potest per accidens esse irrationalis, aut non risibilis. Secundo, quia Philo. x. Meta. demōstrat nihil esse corruptibile per acciaēs, immo ꝙ corruptibile per se inest cuicunque inest.*

Quomodo res naturales in vniuersali sint incorruptibiles per se, in indiuiduis aūt corrūpātur per accidens.

¶ *Ad primum istorū respōdetur dupliciter. Dicitur primo, ꝙ aliquid conuenire alicui per se pōt dupliciter intelligi. Vno modo in primo, aut secundo modo perseitatis: quia s. est de definitione eius, aut est eius propria passio: & tūc añs habet veritatem, & exemplificatum est de rationali & risibili: sed vniuersale nō dicitur hoc mō per se incorruptibile. Alio modo in tertio modo perseitatis, vt idem sit aliquid cōuenire alicui per se, ꝙ cōuenire sibi absolute, & solitarie cōsiderato: & in hoc sensu negatur añs; albedo .n. secundū se est forma indiuisibilis: tñ per accidēs diuiditur ad diuisionē quantitatis: hoc aūt modo vniuersale est per se incorruptibile. Potest secundo respōderi, ꝙ si añs habeat veritatem, intelligendum est sic. Cuicunque conuenit vnū oppositorum per se, eidē non inest alterū per accidens .s. secundū illā considerationem, quia unum cōuenit sibi per se, sed secundum aliam considerationem nō inconuenit alterū cōuenire sibi per accidens: mō dico, ꝙ vniuersale vt absolutū à conditionibus indiuiduātibus est per se incorruptibile, & numq̄ secundū istā cōsiderationem est corruptibile, cū vt sic, abstrahat ab esse: cū hoc tñ stat ꝙ inquātum coniunctū principijs indiuiduātibus sit corruptibile per accidens, vnde argumentū nō sequitur. ¶ Ad sm dicitur, ꝙ per accidens potest accipi dupliciter. Vno mō vt opponitur ei, ꝙ est per se: & hoc modo intelligit Phil. ꝙ corruptibile nulli conuenit per accidens: & sic vniuersalia non sunt corruptibilia per accidens. Alio mō vt opponitur ei, ꝙ est primo, vt idē sit ꝙ per aliud, & sic corruptibile pōt alicui conuenire per accidēs; & sic vniuersalia sunt corruptibilia per accidens .i. p aliud, corrumpuntur .n. ad corruptio-*

Aliquid cōuenire alicui per se dupliciter.

Incorruptibilitas quomodo vniuersali per se cōueniat.

Si vnum oppositorum per se inest alicui, alterum eidē p accidens inesse non pt, quis sensus. Vide Cai. p. p. q. 50 ar. 5. Vide etiā an ctorē p. contra gentes. c. 10.

corruptionē indiuiduorum. Sicut .n. esse sensibile conuenit hoī per aliud idest per rationē animalis, & tamen conuenit homini essentialiter: ita licet corruptibile conueniat naturæ existenti in indiuiduis essentialiter, quia corruptibile est prædicatum essentiale: conuenit tamen illi per aliud idest ratione indiuidui. ¶ Potest secundo responderi, quòd illa propositio Phil. habet ueritatem in re singulari, nō autē in nā vniuersali. ¶ Tertio respōderi pōt, ꝙ corruptibile et incorruptibile pñt dupl̄r cōsiderari. Vno modo, ut vnūquodq; eorū positiue sumatur, ut. s. aliqd dicatur corruptibile ex aliquo principio intrinseco, & similiter incorruptibile, qđ habeat formā aliquā intrinsecā incorruptionis: & sic cuicunq; cōueniunt, per se cōueniunt. Alio modo, ut aliquid dicatur incorruptibile negatiue, quia. s. nō habet in se principiū corruptionis, & sic nō inconuenit corruptibile pēr accidēs conuenire rei incorruptibili scilicet negatiue. ¶ Ad tertiū principale negatur minor, & ad probationē dicitur, ꝙ vniuersalia naturalia, & si nō abstrahant à materia sensibili vniuersali, abstrahūt tñ a materia signata & indiuiduali, & sic sunt intelligibilia: nō .n. oportet omne intelligibile esse totaliter abstractum a materia. ¶ Ad quartū dicitur, ꝙ licet naturalia in particulari habeant infinitas differentias: tamen in vniuersali, secundū ꝙ de ipsis habetur scientia, sunt determinata. Itē falsum est de naturalibus haberi sciētiam, secūdū ꝙ habēt esse actualis existentiæ. Est etiam falsum, ꝙ vnūquodque particulare habeat infinitas differētias, quibus suo esse indiuiduali constituatur: licet verum sit ꝙ differentiæ particularium in generali de omnibus loquēdo in infinitum varientur.

Vniuersale quo corruptibile & quo incorruptibile.

Nihil ē corruptibile p accidens, ut ly per accidēs opponitur ei, quod est p se, sed non, ut opponitur ei, quod, in primo.

QVAESTIO II.

Vtrum ens mobile sit subiectum Phil. naturalis.

Manifestum quidem, quòd & quæ sunt circa principia scientiæ quæ de natura est. Tex. I.

Q*VAERITVR secūdo, vtrum ens mobile sit subiectū Phil. naturalis: & videtur ꝙ nō ¶. Primo, illud ē primum subiectū alicuius scientiæ sub quo cōtinentur omnia considerata in scientia: sed nō omnia cōsiderata in scientia naturali continentur sub ente mobili: cōsideratur .n. in ea de primo motore, qui est omnino immobilis, vt dicitur. 12. Meta. consideratur de tota terra, quæ est immobilis, vt dicitur 2. cœli: consideratur de anima intellectiua, quę etiā est immobilis: ergo ens mobile non est subiectū naturalis Philosophiæ. ¶ Secundo, corpus mobile est subiectum Philo. naturalis: ergo non ens mobile. Antecedēs probatur dupliciter. Primo, illud est subiectum scientiæ, cuius principia & passiones cōsiderātur in scientia: sed in Philosophia naturali considerantur principia, & proprietates corporis mobilis: ergo &c. minor probatur. Nā Philosophus, ostendit principia rerum naturalium esse materiam, formā, et priuationē, ista autē sunt principia corporis mobilis: ergo etc. Confirmatur, quia Philos. dicit, ꝙ scientia de natura fere plurima videtur circa corporum magnitudines, &*

Corruptibile, & incorruptibile sumuntur positiue & negatiue.

Tex. 35.

Intelligibilia sufficit abstracta esse materia indiuiduali

1 Physic. Tex. 40. & sequitur.

1. Cœli, tex. 1.

nes, & hor॰ existentes passiones et motus. Secundo. Illud est subiectum philosophiæ naturalis, cũ quo cõuertitur prima passio considerata in sciẽtia naturali: sed motus, qui est prima passio cõsiderata in scientia naturali, cõuertitur cũ corpore: probatur enim 6. Physi. omne mobile esse corpus, & omne corpus moueri, ergo corpus ẽ subiectũ philosophię naturalis.

Tex. 32. & se quen.

¶ Tertio prĩcipaliter passio subiecti philosophiæ naturalis nõ est formalis rõ subiecti: sed mobilitas est passio subiecti phil. nãlis, ergo nõ est formalis ratio subiecti, ergo ens mobile non est subiectũ. ¶ Quarto substãtia mobilis ẽ subiectũ, ergo nõ ens mobile: añs ẽ Phil. 6. Meta. dicentis de Physica, φ circa talẽ substãtiam est, in qua est principium motus.

6. Met. tex. comm. 15.

¶ Quinto quia Comm. in proœmio libri Phy. dicit, φ subiectum istius artis, non sunt nisi res sensibiles. ¶ Sexto sequeretur, φ philosophia naturalis subalternaretur Metaphysicæ: sed hoc est falsum, cum sint sciẽtię genere diuersę, ergo etc. probatur cõsequẽtia. Quando subiectum vnius scientiæ addit ad subiectũ alterius differẽtiã accidẽtalem, subalternatur ei: sed ens mobile addit differẽtiã accidẽtalem supra ens: nã mobilitas accidit ei, cũ non sit de rõne eius, ergo si ens mobile ẽ subiectũ philosophiæ naturalis, ipsa subalternabitur Metaphysicæ, cuius subiectũ est ens. ¶ Ad euidentiã istius quæstionis, Primo recitabũtur opiniones de naturalis philosophiæ subiecto. Secundo declarabitur quid per ens mobile intelligamus. Tertio, ponentur conclusiones. Quantum ad primum tres sũt opiniones inter alias de subiecto philosophiæ naturalis. Prima est opinio Alberti dicentis, quòd corpus mobile ẽ subiectũ. Pro quo notat in 1. Physico. φ aliud est loqui de corpore absolute inquantũ corpus est, & aliud loqui de corpore inquãtum mathematicum est, aut naturale. Cũ.n. corpus, secundũ tres dimẽsiones habeat tres diametros, quarũ vna mẽsurat longitudinẽ, altera latitudinem, & tertia profunditatem, corpus habet φ sit corpus simpliciter ex eo, φ vbique aptũ est, vt duo diametri ad rectos angulos se secẽt, et tertia consimiliter duas. Corpus vero habet, φ sit mathematicũ ab actuali trina dimensione triũ diametrorũ se se in vno puncto secantium secundũ longũ, latum, & profundũ. A forma autẽ perficiente materiam sensibilẽ in aptitudine trinæ dimẽsionis existentẽ, habet corpus φ sit naturale. Nõ ergo corpus simpliciter inquãtum corpus, neque corpus mathematicũ, sed corpus naturale, siue corpus sensibile, siue corpus mobile, quod idem est, est subiectũ philosophię naturalis.

Circa principium.

Arg. Egidij.

Opinio Alb. de subiecto philosophię naturalis.

Secundũ Albertum datur triplex corpus physicũ, mathematicum, & metaph. ut de 1. physic. cap. 6.

¶ Alia est opinio Scotistarũ, & maxime Antonij Andreæ dicentis, φ substãtia naturalis inquãtum naturalis est subiectum primum philosophiæ naturalis. Pro quo notat primo, φ in subiecto primo cuiuslibet scientiæ est duo cõsiderare .s. aliquid formale, & aliquid substratũ & materiale. ver. gra. ĩ sciẽtia metaphysicali, ens inquantum ens est subiectum: ly ens est materiale: & ly inquantum ens, dicit rationem formalem. Notat secundo, φ ad hoc, φ aliquid sit primum subiectum sciẽtię primitate adæquationis, sex cõditiones requiruntur. Primo, φ habeat quidditatem & entitatem: quia non ens non potest sciri. Secundo, φ nõ includatur in quidditate priori cõsiderata in tali scientia: quia tũc illa prior quidditas esset primum subiectũ. Tertio, φ sit primo notum: quia de subiecto oportet præcognoscere quid est, & quia est. Quarto, quòd sit notum sm̃ propriã et absolutã quidditatem: quia si sm̃ quidditatẽ alterius, iam includeretur ĩ alterius quidditate uirtualiter, & sic sm̃ respectiuã, tũc haberet quidditatem

Opinio Scotistarum. Vide Antonij Andr. 1. meta. q. 1.

Quot cõditiones requiruntur ad subiectũ adæquatum.

tatē priorē.s.absolutam: qa rō respectiua præsupponit rationem absolutam. Quinto, quod cōtineat virtualiter notitiā omnium veritatū cōsideratarum in illa sciētia. Sexto, ꝙ sit adæquatum toti scientię, scilicet ꝙ omnia cōsiderata in tali sciētia reducātur ad ipsum: & omne, quòd habet attributionē, & ordinē ad ipsum, cōsideretur in tali sciētia. Dicit ergo, ꝙ materiale in subiecto philosophiæ naturalis est substantia: formale vero naturalitas, quę nihil aliud est, quā quidditas siue formalitas substātię, quę appropriat ipsam substātiā, vt sit subiectū motus, & aliarum passionum sibi proprie, & naturaliter & conuertibiliter inhærētiū: sicut si diceremus rationalitatē esse quidditatem animalis appropriantem ipsum, vt sit subiectū risibilitatis. Subiectū ergo primū philosophiæ naturalis, est substātia naturalis, inquantū naturalis. Falsitas istarū opinionū patebit ex probatione alterius opinionis, et ex solutione argumentorū.

Contra Scotū in prologo primi sent. q. 3. Vide Caī. p. p. q. 1. ar. 7.

Quid materiale, & quid formale, in subiecto.

Germana opinio D. Th.

¶ Tertia opinio, quā ad mentē. S. Tho. sustinebo, est ꝙ ens mobile, est subiectum philosophiæ naturalis. ¶ Quantum ad secundū. Sciendū primo ꝙ ens differt ab vniuersalibus, quæ sunt genera: quia genus cōtrahitur ad sua inferiora per differentias essentiales, de quarū intellectu non est genus, vt dicitur 3. Meta. vt animal cōtrahitur ad hominē per rationale, de cuius definitione non est animal. Ens autem non potest contrahi per differentias essentiales, de quarum definitione nō sit: cum nihil sit in rerū natura, de quo ens non prędicetur essentialiter: sed contrahitur per modos essēdi. Quodlibet.n. nomen aliud ab entis nomine, exprimit aliquem modū entis, qui non exprimitur hoc nomine ens: sicut hoc nomē substātia exprimit istū modū essendi, qui est per se existere, q modus non exprimitur hoc nomine ens: ens enim absolute significat qđ habet esse: substātia aūt significat, quod habet esse per se. ¶ Sciendum secūdo, quod propter penuriā vocabulorum euenit quandoque, quòd vno nomine non nominamus aliquod inferius, quod tū unum est: quia .s. non habemus vnum nomē significās illud inferius: sed nominamus ipsum nomine superioris, et differentiæ cōtrahētis, sicut si speciei humanæ nō esset impositum vnum nomen .s. homo, aut aliqđ aliud nomē, ad significādū illā speciē vteremur istis nominibus, animal rationale, quæ tamen duo nomina significarēt vnam naturam. Dicitur itaq; ꝙ per ens mobile intelligit S. Tho. quoddam genus entis contentum sub ente, cuius proprius modus essendi est esse mobile.i.habere in se principiū motus, siue esse ī potētia ad motum, & terminū motus. Et istud genus entis, nominamus istis duobus nominibus, ens mobile: quia non habemus unicum nomen significans ipsum. Et per istū modum essendi, qui est esse mobile, distinguitur ab omnibus alijs: vnde mobilitas est differentia essentialis, prout proprius modus essendi pōt dici differētia ꝑ quam illud inferius ad ens; quod vocamus ens mobile; distinguitur à subiecto aliarum scientiarum: sicut si diceremus, ꝙ rationale est differentia essentialis, per quam animal rationale distinguitur ab alijs speciebus animalis. Sequitur ex his, ꝙ ens mobile non dicit duo .s. aggregatū ex ente, & mobilitate, quæ sit passio subiecti philosophiæ naturalis: nec dicit quoddā addens ad ens (quod est subiectum metaphysicæ) differentiā accidētalē: sicut aliqui falso imponūt sancto doctori: sed dicit vnū quoddā genus entis, cuius differentia est mobilitas: quod ideo pluribus nominibus significamus, quia non habemus vnicum nomē ad illud significandū. Sed aduertendum, ꝙ ens mobile, & ens naturale, licet forte sint idē, quia & ens naturale

Tex. cōm. 10

Quid nomine entis mobilis intelligatur, quod in phylosophia naturali est subiectum.

naturale est ens habēs ī se principiū motus, quo est naturale, sicut et ens mobile: tamen nō est idē dicere, ens mobile, siue ens naturale, & corpus mobile, vt quidam dicunt esse de mente S. D. dicentes ꝙ S. Tho. per ens mobile, intellexit corpus mobile, nam ens mobile, siue naturale, est superius ad corpus mobile. Dividitur .n. ens per mobile, & immobile: sub ente mobili aūt continetur non solū corpus mobile, sed & multa alia, quæ mouētur, per accidēs saltem: vnde stat subiectum alicuius scientiæ esse ens mobile, et tñ corpus mobile non esse subiectū eius. ¶ Quantū ad tertium. Sciendū primo, quòd in qualibet sciā est duplex subiectū scilicet materiale, et formale. Formale ē illud, sub cuius rōne oīa cōsiderantur in scientia. Materiale est id, quod consideratur in tali scientia, inquantum participat rationē subiecti formalis: sicut in logica ens rationis est subiectū formale: quia omnia considerantur in logica, inquantū entia rationis: materiale vero est syllogismus, & alia quæ cōsiderantur in logica. ¶ Sciendum secūdo, ꝙ subiectū formale habet, ꝙ sit res talis naturæ, & speciei .s. hominis, aut equi, aut bouis: et habet ꝙ sit subiectū scibile. Inquantū est talis res, talis speciei .s. hominis, aut equi, habet vnum cōceptum, & vnam rationem. Inquantū verò subiectū scientiæ .i. inquantū contentū sub hoc communi, qđ dico scibile, habet aliā rationem: sicut in metaphysica, subiectū formale, quod est ens, inquantū ens, habet istū conceptū, id qđ hēt esse: inquātū verò scibile, hēt istā rōnē, scibile p mediū omnino abstractū à materia & à motu. ¶ Sciendū tertio, ꝙ sbm formale sciētię, tres debet hēre cōditiones. Prima, ꝙ cōtineat sub se oīa considerata in scientia .i. ꝙ de ipsis prædicetur, siue vniuoce, siue analogice, hoc est de vno, in ordine ad aliud: siue in recto, siue in obliquo. 2. ꝙ per ipsum scientia distinguatur ab omnibus alijs sciētijs. 3. ꝙ eius cognitio principaliter quæratur in scientia. Istis notatis ponuntur quatuor conclusiones. ¶ Prima est, Corpus mobile non est formale subiectum philosophiæ naturalis. Probatur primo ratione. S. Tho. quæ talis est. Nulla scientia probat suum subiectū: Phil. probat omne mobile esse corpus, & oē corpus moueri: ergo &c. Hanc rationē dupliciter intelligere possumus. Primo, vt velit S. Tho. arguere, ꝙ Phil. probet corpus mobile esse, & propter hoc nō possit esse subiectum: quia nulla sciētia probat suum subiectum esse: quod si sic intelligatur, notandum, ꝙ in omni propositione affirmatiua uera, prædicatum est aliquo modo vnum cum subiecto, & composito ex subiecto, & prædicato, nō repugnat esse; vt patet tā in propositionibus de prædicato accidētali, quàm in propositionibus de prædicato essentiali: cū .n. dicitur homo est albus: manifestū est, ꝙ homo & albus sunt vnum subiecto: similiter cum dicitur homo est rationalis, homo & rationalis, sunt unum essentialiter: & composito, ex homine, & albo, aut ex homine & rationali, non repugnat esse. Cū ergo probatur aliquod prædicatum de aliquo subiecto, probatur prædicatum esse vnum cum subiecto, & cōpositum ex subiecto & prædicato esse .i. sibi non repugnare esse: sicut cum probatur, ꝙ homo est albus, aut ꝙ homo est risibilis; probatur album esse vnum cum homine, aut risibile: et ꝙ huic toti, homo albus, uel homo risibilis, nō repugnat esse. Ex quo arguitur ad cōsequentiā subintellectam in minori, probans prædicatum aliquod de aliquo subiecto, probat prædicatum esse vnum cum subiecto, & composito ex subiecto & prædicato nō repugnare esse: ergo si Phil. probat mobile de corpore; & econ-

In qualibet scientia duplex est subiectum, materiale, & formale.

Subiectū in scientia hēt ꝙ sit res, & hēt ꝙ sit scibile.

Subiectū in scientia dēt habere tres cōditiones.

6. Phys. Tex. 32.

Si propositio affirmatiua est uera prædicatum est idē subiecto aliquo mō, & composito ex his esse non repugnat.

& ecõtrario, probat mobile esse vnũ cũ corpore: et huic toti, corpus mobile, nõ repugnare esse: & sic rõ S. D. hẽt efficaciã. Sed videbitũ forte alicui: ꝙ suppositũ sit falsum: nã ista est vera, Chimæra est non ens: et tñ cõposito ex subiecto, et ꝑdicato repugnat esse: nã hoc totũ, chimæra non ens: nullo mõ põt existere, sicut nec chimæra. Respõdetur, ꝙ cõposito ex subiecto & prædicato, eo modo cõuenit esse, quo modo conuenit subiecto, & prædicato: si subiecto & prædicato conuenit habere esse extra intellectũ: eodẽ modo habere esse extra intellectũ conueniet composito ex subiecto, & ꝑdicato: sicut quia homini cõuenit esse extra intellectum, similiter risibili; ideo solũ huic toti, homo risibilis, conuenit esse extra intellectum: si vero subiecto, & prædicato conueniat esse solum in intellectu; cõposito etiã cõueniet esse solum in intellectu. Dicitur ergo, ꝙ chimæræ et nõ enti cõueniet esse tãtum in intellectu: ideo cum dicitur chimæra est non ens, dicitur etiã huic cõposito, chimæra non ens, nõ repugnare esse in intellectu. Potest secundo sic intelligi ratio S. Tho. Nulla scientia probat suũ subiectum de alio subiecto: sed scientia naturalis probat corpus de mobili: ergo corpus non potest esse subiectum in philosophia naturali. Pro cuius intelligentia sciendum est, vt ipse 1. Poste. declarat, ꝙ non inconuenit aliquid vnum, respectu vnius esse subiectũ; & respectu alterius passionẽ: superficies enim respectu substantiæ est accidens: respectu autẽ albedinis est subiectũ. et licet ita sit: in sciẽtijs tamen oportet esse unũ subiectũ primum, quod ita sit subiectum, vt nullo modo sit passio probata de alio in illa sciã: vnde si aliquid ꝓbatur de alio, iã nõ potest hẽre rationẽ primi subiecti: si ergo corpus de alio probatur in scientia naturali, & similiter mobile: corpus mobile

Cõposito esse non repugnat eo mõ, quo subiecto & prædicato conuenit.

Subiectũ primum scientiæ non põt eẽ passio ꝓbata de alio in illa sciã. Jã alias idẽ cõtingat esse passionẽ, & subiectũ. Tex. 2.

non potest esse eius primum subiectũ, & adæquatum. Si corpus mobile esset subiectum philosophiæ naturalis: sequeretur, ꝙ non existẽtibus nisi substantijs sensibilibus, philosophia naturalis nõ eẽt prima philosophia: sed hoc est contra philosophum. 6. Meta. ergo etc. Probatur cõsequentia: non existentibus nisi sensibilibus substantijs, illa esset prima philosophia, quæ esset de priori & communiori subiecto: sed ista esset mathematica: ergo & c. Probatur minor. Illud est prius, à quo nõ conuertitur subsistendi consequentia: sed sic est de subiecto mathematicæ, quod est corpus quantũ: valet. n. corpus mobile ẽ: ergo corpus quantũ, est: sed nõ econtra: quia omne corpus mobile ẽ corpus quantum, nõ autẽ omne corpus quãtũ, est corpus mobile: ergo etc. ¶ 3. Nulla differẽtia contrahens aliquod cõmune, est æqualis, aut magis vniuersalis illo cõmuni: sed mobile est uniuersalius, quã corpus: quia etiam forma et accidẽtia sũt entia mobilia: licet ꝑ accidẽs: ergo & c. ¶ 4. Illud est subiectum, sub quo cõtinentur omnia considerata in sciã: sed corpus mobile nõ est tale: considerantur enim in hac res quæ definiuntur cũ materia sensibili; huiusmodi aũt sunt non solum corpora, sed & formæ substantiales, & accidẽtales: ergo & c. ¶ Ens mobile est subiectum formale adæquatũ philosophiæ naturalis. probatur, illud est subiectũ adæquatũ in aliqua sciã, cui primo & per se cõuenit passio prima & principalis, considerata in illa sciã, sed motus, qui est prima & principalis passio, considerata in philosophia naturali, conuenit primo & per se enti mobili: ergo ens mobile est subiectũ in philosophia naturali: consequentia nota cum maiori. probatur minor. Illi conuenit primo, & per se motus, ꝙ ponitur in definitione motus ꝓ subiecto: quia passio definitur per suũ adæquatũ subiectũ: sed

Tex. cõm. 4.

2. Conclus.

ctũ: sed ens mobile ponitur in definitione motus pro subiecto: ergo &c. minor probatur. Definitur .n. motus in 3. physic. (Tex. 6.) *ꝙ est actus existentis in potẽtia .s. ad terminum motus; vel etiã ad motũ, vt declarabitur ibidẽ: sed existens in potẽtia ad motum, & terminũ motus, idem est, ꝙ ens mobile: ergo ens mobile ponitur in definitione motus. Præterea, ista est expresse sẽtentia Philosophi. 6. Meta.* (Tex. 1.) *vbi dicit ꝙ physica est theorica circa tale ens, ꝙ possibile est moueri: ergo &c.*

(Tertia conclusio.) ¶ *Corpus mobile est principale subiectũ materiale philosophię naturalis probatur. Illud ꝙ per prius participat rationem subiecti formalis scientię; est principalius subiectum materiale illius scientiæ, sicut syllogismus in logica, qui prius participat rationẽ entis rationis, est primum subiectum materiale: sed corpus mobile per prius participat rationẽ entis mobilis; ꝙ est subiectum formale: nã alia non mouentur, nisi quia sunt in corpore mobili: ergo &c. Ex hoc sequitur non esse contradictionem in verbis S. T.* (Apparens in S. T. tollitur contradictio.) *vt 1. cœli in proœmio, dum aliquando dicit, ꝙ ens mobile est subiectũ, & aliquãdo, ꝙ corpus mobile. Cum .n. dicit, ꝙ ens mobile est subiectũ; loquitur de subiecto formali: cum autem dicit, ꝙ corpus mobile est subiectum, loquitur de primo, & principaliori subiecto materiali.*

(Quarta conc. Rō formalis subiecti philosophiæ naturalis inquan tũ subiectũ, siue inquantum scibile est, hoc ꝙ dico scibile per medium sumptum a materia sensibili & motu.) ¶ *Ratio formalis subiecti philosophię naturalis, inquantum subiectũ, siue inquantum scibile est hoc, ꝙ dico: scibile per medium sumptum à materia sensibili, & motu. probatur: Illa est formalis ratio subiecti philosophiæ naturalis, inquantũ subiectũ est; per quã distinguitur genere ab alijs scientijs, quia per huiusmodi rationẽ, scientię genere distinguũtur: sed per dictam rationem philosophia naturalis distinguitur genere ab alijs: nam ideo distinguuntur genere physica, mathematica, & metaphysica, quia physica est de scibili per medium sumptum à materia sensibili & motu: mathematica de scibili per medium sumptũ à materia intelligibili non includens materiam sensibilem in sua definitione: metaphysica de scibili per medium omnino abstractũ à materia & motu: ergo &c. Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ ens mobile, ꝙ est subiectũ philosophię naturalis accipitur vt se extendit non solum ad id, ꝙ est mobile per se; sed etiam ad id ꝙ est mobile per accidens. Dicitur 2. ꝙ non oportet subiectum sciẽtiæ prędicari de omnibus vniuoce: sed sufficit, ꝙ prædicetur secundũ quandã analogiam. Dicitur 3. ꝙ primus motor nõ cõsideratur in hac sciẽtia vt contentum sub subiecto philosophię naturalis, sed tanquã principium, & causa motus in alijs: ideo nõ oportet, ꝙ sit ens mobile. Dicitur 4. ꝙ licet terra tota non moueatur, eo ꝙ est in suo loco naturali, tñ partes eius mouentur dũ sunt extra proprium locum; & si poneretur per impossibile, tota extra locũ naturalem moueretur ad illum. Dicitur. 5. ꝙ anima, & alię formę naturales, licet non moueantur per se, mouentur tñ per accidens: licet etiam non sit ens mobile per se, est tñ forma entis mobilis per se. Sed tunc vnum dubium occurrit. Si .n. anima mouetur per accidens: ergo per accidens continetur sub ente mobili: sed hoc non videtur verũ, cum Philosophus faciat particularem tractatum de ipsa: ergo &c. Respondetur negando consequentiam: sicut .n. non valet, homo albus est ens per accidens, ergo sub ente continetur per accidens: ita non valet, anima mouetur per accidens, ergo continetur per accidens sub ente mobili.* (Anima mouetur per accidẽs, sub ente mobili tñ non cõtinetur per accidens.) *Vnde si quęratur, vtrũ homo albus sit ens per se, dicitur, quòd põt habere duplicẽ sensum:*

sensum: vnus est, vtrum sit ens per se, quod diuiditur contra ens per accidens, cũ ens diuiditur in ens per se, & in ens per accidens: alius sensus est, vtrum ista propositio sit per se, homo albus est ens: ita qđ perseitas ex parte propositionis; nõ autem ex parte prædicati accipiatur. si primo modo, sic non est ens per se: si secundo modo, est ens per se.i.illa propositio est per se. ita cum ens mobile diuidatur per ens mobile per se; & ens mobile per accidens. Si quæratur, vtrum anima sit ens mobile per se, respõdetur, quòd si perseitas se teneat ex parte prædicati, non est ens mobile per se; si autẽ se teneat ex parte compositionis propositionis: sic est ens mobile per se .i. ista propositio est per se, anima est ens mobile, cum cõtineatur sub ente mobili per accidens, quod diuidit ens mobile: diuiditur enim ens mobile in per se mobile: & in per accidens mobile. ¶ Ad 2. negatur antecedens. Ad primam probationem dicitur, qđ in scĩa naturali considerantur principia, & passiones corporis: non inquantum principia & passiones corporis, sed inquantum principia, & passiones entis mobilis. considerat .n. scientia naturalis principia corporis mobilis, volens declarare principia entis mobilis, quia corpus est primum ens mobile; & principia sua, sunt causæ cuiuslibet alterius entis mobilis, vt declarabitur inferius: vnde non considerantur illa vt principia corporis mobilis tantũ, sed vt principia cuiuslibet entis mobilis: sicut & in metaphysica, vbi consideratur de ente, maxima consideratio est de substantia; quia est primũ ens: vnde maior sic est intelligenda: Illud est subiectũ formale in scientia; cuius principia, & passiones considerantur in sciẽtia, inquãtum sunt principia eius: & tunc minor est falsa. Ad confirmationem dicitur, qđ

Quo formæ dicantur entia mobilia per se.

Illud est subiectũ sciæ formale, cuius prĩcipia, & passiones considerãtur, quã sensus.

plurimum versatur circa corpora, eo qđ corpus est primum subiectum materiale: & circa passiones corporum inquantum sunt passiones entis mobilis. Ad 2. negatur minor. Ad probationẽ dicitur, qđ in 6. phys. probatur omne mobile per se esse corpus: non autẽ omne mobile, siue per se, siue per accidens: motus autẽ secundũ quòd est passio cõsiderata in physica; accipitur secundum quòd se extendit, tam ad motum per se, quàm ad motũ per accidens. ¶ Ad 3. principale dicitur, ꝙ mobilitas non est passio: sed est formalis differentia subiecti philosoph: ę naturalis: motus autem est passio talis subiecti. Sed cõtra: passio numquam separatur à suo subiecto: sed motus separatur aliquãdo ab ente mobili: ergo nõ est eius passio. Respondetur, ꝙ duplex est passio: quędam simplex, vt risibilitas; & ista numquam separatur à suo subiecto: alia est disiuncta, sicut par et impar numeri: & talis passio secundum quamlibet partem potest separari à subiecto; tñ semper inest ei sub disiunctione: motus ergo non est passio simplex entis mobilis: sed motus & quies est eius passio disiuncta, vnde tam motus, quã quies põt separari ab ente mobili diuisim: semper tñ insunt enti mobili sub disiũctione. Omne enim ens mobile, aut mouetur, aut quiescit Sed aduertendũ ꝙ licet motus, & quies sint passio entis mobilis, tñ dicimus, ꝙ motus magis est passio entis mobilis, quã ꝙ qes sit passio eius: quia motus habet rõnem habitus, et quies rationẽ priuationis: propter quod etiã dicimus, ens mobile esse subiectũ, & non ens quiescibile: licet idem, quod ẽ ens mobile, sit ẽt ens quiescibile. ¶ Ad 4. negatur antecedens: ad probationẽ dicitur, ꝙ philosophus loquit de subiecto materiali, nõ autem de formali. ¶ Similiter ad 5. dicitur, quòd cõmen. loquitur de subiecto materiali. ¶ Ad

Tex. 3.

Mobilitas ẽ diffa subiecti phil. motus aũt passio.

Passio quędã simplex, quædam disiuncta.

Quare motui magis conuenit mobilis passio, quã quies.

6. dicitur, ꝙ cõsequẽtia est falsa: ad probationem minor falsa est: & dicitur primo, ꝙ differẽtia accidẽtalis alicuius vniuersalis dicitur, quæ addita vniuersali, non constituit speciem eius, de qua essentialiter prædicetur, sicut si diuidatur animal per album, et nigrum: albũ erit differentia accidentalis: non .n. constituit speciem animalis. Dicitur secundo, ꝙ mobilitas non est differentia accidentalis entis: addita enim enti, constituit ens mobile, quod est species entis: vnde licet nõ prædicetur dẽ ente, tamen eius prædicatur essentialiter de ipsa.

Differentia accidentalis quæ dicatur

QVAESTIO III.

Vtrum vniuersalia sint magis nota nobis, quam singularia.

Vnde ex uniuersalibus ad singularia. &c. Tex. III.

QVAERITVR tertio *vtrũ vniuersalia sint magis nota nobis, quã singularia, et uidetur, ꝙ non. ¶ Primo, philosophus. 1. Poster. dicit, singularia esse magis nota nobis: ergo non vniuersalia. Secundo, illud est magis notum nobis, cuius species primo imprimitur intellectui: sed species naturarum specificarum primo imprimũtur intellectui: ergo naturæ specificæ sunt magis notæ nobis, quam magis vniuersalia. minor probatur: quia eisdem respondẽt, species in intellectu nostro, quibus respondent ideæ Platonis, sed ideæ Platonis rñdent naturis specificis, quia Plato non posuit ideas generum: ergo. Tertio, causa naturalis nõ impedita agit ad perfectissimum effectum, in quem põt; quia agit secundum totum suum posse: sed omnes causę concurrentes ad actum intelligendi, sunt naturales: ergo agunt in perfectissimum conceptum, in quem pñt: sed perfectissimus cõceptus est cõceptus speciei specialissimæ: ergo conceptus speciei specialissimæ prius cadit in intellectu, q̃ cõceptus cõmunioris. Quarto, sm̃ Auic. est vltima ordine doctrinæ: ergo principia aliarum scientiarum, & termini eorum prius concipiuntur, quã principia, & termini metaphysicales: sed termini aliarum scientiarum, sunt minus vniuersales terminis metaphysicæ, cum illa consideret terminos vniuersalissimos: ergo minus vniuersalia prius cognoscuntur. Quinto, Illo dato sequeretur, ꝙ posito sensu in actu respectu vnius singularis, & intellectu soluto, oporteret expendere multum temporis, antequam conciperetur species illius singularis: quia prius oporteret intelligere omnia p̄dicata communia dicta in quid de illa specie, quã ipsa concipi posset. Rñdeo. ¶ In ista quęstione tria sunt facienda. Primo, declarabitur titulus quęstionis. Secundo, adducetur opin. Scot. Tertio, declarabitur opi. S. D & ostendetur in quibus differant Sco. & S. Thom. ¶ Quantũ ad primum sciendum primo, ꝙ vniuersale põt accipi dupliciter. Vno modo pro natura secundũ se cõsiderata, cui attribuitur intentio vniuersalitatis .s. pro ista natura animal, planta, & huiusmodi: alio modo pro natura, vt subest intentioni vniuersalitatis. ver. gra. pro aĩali, vt substat intentioni generis. Non intendimus hic de vniuersali secundo modo: quia vt dicitur. 1. de anima. text. com. 8. vniuersale sic sumptum, aut nihil est, aut posterius est: sed loquimur de vniuersali primo modo. Sciendũ 2. ꝙ vt dicit Philosophus*

Tex. 3.

Auic. 1. met. cap. 3.

losophus hoc loco tex. comm. 2. nō sunt eadem magis nota nobis, & naturę. Nā magis nota naturæ dicuntur ea, quæ secundum naturā suam sunt magis cognoscibilia: ista autē sunt quæ magis habēt de entitate .s. quæ sunt magis in actu, vt potē magis remota à potentialitate: vnde substantiæ separatæ sunt maxime intellectuales, quia maxime sunt in actu. Magis autem nota nobis sunt, quæ prius cognoscuntur à nobis, siue sensu, siue intellectu. Sciendum 3. ꝙ singulare potest accipi dupliciter: vno modo absolute .s. pro indiuiduo nō prædicabili de inferiori, sicut est Sortes: alio modo comparatiue, scilicet pro minus vniuersali: sicut homo potest dici singulare respectu animalis .s. minus vniuersale: vtroque modo accipitur singulare in quæstione. est ergo sensus quęstionis: vtrū naturę vniuersales prius cognoscātur à nobis, quam singulares, siue comparemus vniuersale ad singulare simpliciter, siue magis vniuersale ad minus vniuersale: non intendo autem hic quęrere; an intellectus noster primo, & directe cognoscat singularia; sed suppono intellectum primo intelligere vniuersalia, vt verius est.

Sensus tituli q̄ōnis.

¶ Quantum ad 2. Scotus ponit quid circa hanc difficultatē sentiat. Pro cuius positione notandū primō, qđ triplex est cognitio secundum eum ibidem .s. actualis, habitualis, & virtualis. actualis est, quando intellectus exit in actum respectu alicuius obiecti, sicut cum actualiter intelligit hominem: habitualis est, quando obiectum sic est præsens intellectui in rōne intelligibilis actu, vt intellectus statim possit habere actum elicitū circa illud obiectū: sicut cū homo habet in intellectu speciem lapidis, per quā frequenter cōsiderat naturam lapidis, dum actualiter nō considerat, habet notitiam lapidis habitualē: quia statim pōt cognoscere lapidem: virtualis est, quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, nō autē vt primum, aut totale intellectum: sicut cum intelligitur homo, intelligitur animal ī homine, vt pars primi intellecti. Notandū 2. vt etiā ibidem dicit; ꝙ aliud est cōfuse intelligere, & aliud intelligere confusum: confusum enim idem est, quod indistinctū: confuse autē cognoscere, est cognoscere, vt exprimitur per nomē: cognoscere autem distincte, est cognoscere, ut exprimitur per diffinitionē: quandocūq; ergo cognoscitur indistinctū: cognoscitur cōfusū, quomodocumque cognoscatur: sed cognoscere indistinctū cōfuse, ē cognoscere ipsum, vt per nomen exprimitur. Dicit ergo primo, loquendo de cognitione cōfusa actuali; quòd primū cognitū est species specialissima: cuius singulare efficacius, & fortius primo mouet sensū: quod probat tribus rationibus positis ī obijciendo. Dicit 2. quòd prius cognitū cognitione distincta actuali est vniuersalius. Dicit 3. quòd totus ordo confuse concipiendi, est prior toto ordine distincte cōcipiendi: prius .n. cognoscitur aliquid confuse, quam distincte: vnde primū cognitū confuse, est simpliciter primū in cognitione nostra. Dicit 4. ꝙ vniuersaliora sunt prius cognita nobis, ordine generationis cognitione habituali, & virtuali: sicut .n. si plures formæ informēt vnam materiam, prius informat imperfectior forma: sicut si ī vna materia sit forma substātiæ corporis, & animalis, prius informabit forma substātiæ, quā forma corporis; et forma corporis, quā forma animalis: ita si vna forma contineat virtualiter istas formas: prius informabit sub rōne formę imperfectioris, sub ratione .s. substantiæ, quā sub ratione formę perfectioris .s. corporis, aut animalis: ita est in cōceptibus intellectus: imperfectior .n. cōceptus, natus est prius perfice-

1. sent. dist. 3 q. 2. Scot. hāc tractat quæstionem.

Positio Scoti ibidem.

perficere intellectũ: sicut conceptus corporis prius, quã conceptus animalis: & si vnus conceptus includat plures; prius natus est perficere sub rõne cõceptus imperfectioris, quam sub ratione conceptus perfectioris: sicut si cõceptus hominis includat uirtualiter cõceptum corporis & animalis: prius perficiet intellectum sub ratione conceptus corporis, quã sub rõne conceptus animalis: et sic de alijs Quantum ad 3. Sciendũ primo, ꝙ vniuersale potest dupliciter cognosci. s. quantum ad simplicẽ operationem intellectus, qua cognoscitur quod quid est, & quantum ad inuestigationẽ naturalium passioũ eius: sicut animal potest cognosci simplici apprehensione s. dum cognoscitur, qđ quid est eius: & potest cognosci quantum ad proprietates eius, inuestigando quæ sint proprietates animalis, et quæ principia. Possumus ergo loqui de cognitione vniuersalis, quę habetur per simplicem operationẽ intellectus: et de cognitione eius, quę habetur per discursum, inuestigãdo principia, et proprietates eius. Sciendum 2. ꝙ vniuersale est quoddam totũ essentiale, siue definibile, & est totum vniuersale. Est totum definibile in ordine ad superiora definientia ipsum: est totum uniuersale secundum ordinem ad inferiora, de quibus prędicatur. vtroque autem modo potest dupliciter cognosci. s. confuse & distincte. cognoscitur confuse, inquantum totum essentiale, quando cognoscitur ipsum vniuersale, secundum ꝙ exprimitur per nomen, nõ resoluendo in oẽs partes definitionis: sicut nec nomen distincte partes definitionis exprimit: cognoscitur autem distincte, quãdo cognoscitur resoluendo ipsum ĩ suas partes definitiuas, genera s. & differẽtias ipsius cõstitutiuas. Inquantũ verò est totũ vniuersale, cognoscitur confuse, quãdo cognoscitur ipsum non cognoscẽdo omnes partes eius subiectiuas. cognoscitur distincte, qñ cognoscitur, cognoscẽdo omnes partes eius subiectiuas: sicut hoc vniuersale, quod est animal cognoscitur confuse, inquantũ totum essentiale, quando cognoscitur secundum ꝙ exprimitur hoc nomine animal. s. non resoluẽdo in principia definientia: cognoscitur autem distincte, quando cognoscitur, vt exprimitur per suam definitionem, quæ est, substãtia animata sẽsibilis: tunc .n. cognoscũtur principia definientia Sed inquãtum est totũ vniuersale cognoscitur confuse, quãdo cognoscitur nõ cognoscendo omnes species animalis: cognoscitur autem distincte, quãdo cognoscuntur oẽs species eius. Ex quibus patet quòd cognitio distincta uniuersalis, inquãtum est totũ essentiale, stat cũ cognitione confusa ipsius inquantũ est totũ vniuersale: stat enim, ꝙ cognoscam animal, inquantum est substãtia animata sensibilis, quę est cognitio distincta ipsius, inquãtũ est totum essẽntiale, et nõ cognoscam omnes species eius, qđ est cognoscere animal confuse, inquantũ est totum vniuersale. Ponuntur itaq; quinque conclusiones: quarum prima est. Quantũ ad simplicem apprehensionẽ intellectus, inter magis vniuersale & minus vniuersale non est ordo essentialis, quantum ad cognitionem confusam, inquantum vnumquodque est totum essentiale: nisi forte loquamur de ente, ꝙ propter suam vniuersalitatem maximã, est primum, qđ cadit in intellectu. Probatur. Illa inter quę est essentialis ordo, vnum dependet ab altero de necessitate: sicut inter causam primam & secundã est talis ordo, qđ secunda de necessitate depẽdet à prima in causando: sed conceptus confusus minus communis, non dependet necessario à cõceptu confuso magis cõmunis; nec econtrario. Constat .n. ꝙ rusticus apprehendit conceptum confusum hominis, nõ apprehen-

Vniuersale dupliciter cognosci pt quãtum ad simplicem operationẽ, & quantum ad inuestigationem.

Duplex cognitio: cõfusa. s. & distincta.

Prima Conclusio.

prehendendo conceptum confusum animalis: immò inconueniens iudicat hominẽ esse animal. Similiter animal apprehendit, non apprehendendo aliquam speciem: ergo inter magis commune, & minus commune, quantum ad conceptus confusos, non est ordo originis essentialis. ¶ *Quantum ad simplicẽ apprehensionem intellectus, magis vniuersale inquantũ totũ essentiale, est prius cognitũ, quo ad nos, minus vniuersali, cognitione distincta. probatur dupliciter. Primo. Definitum nõ potest distincte cognosci, nisi prius cognitis distincte partibus definitionis; eo ꝙ loco termini definientis, licet ponere suã definitionẽ, vt dicitur 7. Meta. sed magis vniuersale est pars definitionis minus vniuersalis; sicut animal hominis: ergo non põt cognosci minus vniuersale distincte, nisi prius cognito distincte magis vniuersali. 2. Procedens de potentia in actum, prius peruenit ad actum imperfectum, quã ad actũ perfectũ: sed intellectus noster in cognoscendo exit de potentia in actũ: quia primo est in potentia ad intelligendum, & est sicut tabula in qua nihil est descriptũ, vt dicitur. 3. de anima. postea fit actu intelligens: ergo prius peruenit ad cognitionem imperfectam, quã ad cognitionẽ perfectam: sed cognitio magis vniuersalis est imperfecta, & cognitio minus vniuersalis perfecta, eoq; est magis determinata: ergo intellectus noster prius ad cognoscendum magis vniuersale peruenit; quam ad cognoscendũ minus vniuersale. Sed videtur ista ratio quæ est S. T. non concludere. Maior enim videtur esse falsa: aer enim non prius recipit imperfectũ lumen, quàm perfectũ, cum simul & in eodem instanti, totũ lumen recipiat: ergo non q; omne procedit de potentia ad actum, prius peruenit ad actũ imperfectũ, quàm ad perfectũ.*

> . conclusio. Quantũ ad simplicẽ apprehẽsionẽ intellectus, magis vniuersale, inquãtum totũ essentiale est prius cognitũ, quo ad nos minus vli cognitione distincta.
>
> Tex. 18.
>
> Tex. 14.
>
> 1. par. q. 85. artic. 3.

Respondetur primo, ꝙ maior illa hẽt veritatẽ de eo, ꝙ recipit plures actus, quorum vnus est alio perfectior: modo non sic est de aere; quia aer nõ recipit aliud lumen: intellectus autem procedens de potentia ad actum, recipit diuersas cognitiones, quarũ vna est altera imperfectior: ideo non est simile de aere, & intellectu. Respondetur 2. ꝙ maior hẽt veritatem de eo, q; successiue exit de potẽtia ad actũ, q; significat verbum procedere: aer autem non successiue recipit lumen, sed in instanti: sed bene intellectus successiue intelligit, cũ nõ oĩa simul intelligat: ideo instantia nulla est. Sed contra istam secundã conclusionẽ, videtur esse expressa mens Phil. Volens .n. ostẽdere modũ inuestigandi ꝙ quid est, inquit. Facilius est enim singulare definire, quàm vniuersale: vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Respondẽt quidam, & dicunt primo: ꝙ si loquamur secundũ ordinẽ naturæ, & doctrinę sm̃ se, oportet ab vniuersalibus incohoare, & sic intellexit Phil. hoc loco: sed si loquamur secũdũ ordinẽ nostræ inuestigationis; sic oportet à minus uniuersalibus, ad magis vniuersalia ascendere: & hoc modo locutus est Phil. Dicunt 2. ꝙ facilius est definire minus cõmune formaliter sumptum s. quãtum ad suam formalem differentiam, quã magis commune. Sed ista responsio satisfacere nõ videtur. Primum enim dictum est directe contra mentem Phil. Distinguẽs enim notiora, secundum naturam ab his, quæ nobis notiora sunt: cõcludit quòd, quia innata est nobis via procedendi à notioribus nobis ad notiora secundum naturam, ideo oportet ab vniuersalibus ad singularia procedere. Secundum etiã videtur repugnare doctrinæ S. Tho. tum quia vbique ponit, quòd differentiæ rerum sunt nobis ignotæ: quod etiam. 2. Posterio. in expositione

> Procedẽs de potentia ad actum prius peruenit ad actũ imperfectũ, quam perfectũ, dupliciter verificatur.
>
> 2. post. text. 12.

ne tex. 17. ostendit: tum quia intellectus noster secundum ipsum procedit de potẽtia ad actum: & ideo prius cognoscit cõfusum, quã determinatũ: constat autem, secũdũ doctrinã eius, ꝙ genus dicit quid indeterminatũ: differẽtia autem aliquid determinatum, & dico vt formaliter distinguuntur, vt patet 1. par. Propter qđ aliter dicẽdum est. Dicitur enim primo, quòd aliud est inuestigare definitionẽ alicuius rei sũ se: aliud inuestigare ipsam esse veram eius definitionem: sicut aliud est demonstrare simpliciter definitionem de aliquo definito: quia hoc possibile est, secundum mentem Phil. dum una definitio per aliã demonstratur: aliud demonstrare ipsam esse definitionem eius; quod philosophus reputat impossibile. Dicitur 2. ꝙ Phil. dum tradit secundum modũ inuestigandi, quod quid est; per viã scilicet dissimilitudinis, & similitudinis: tradit modũ inuestigandi, ꝙ quid est, nõ simpliciter, sed inquantum quod quid est alicuius, quod apparet: quia postquã ostendit, quod non potest, quod quid est demõstrari, statim ostẽdit, quõ inuestigari possit: dans intelligere, ꝙ quamuis nõ possit demonstrari, quod quid est alicuius, esse quod quid est eius: nõ tamen tollitur omnis uia inuestigandi, quõ aliquid sit quod quid est eius cuius est. Dicitur 3. quòd in huiusmodi inuestigatione à minus uniuersalibus est incipiendũ: eo quòd in illis magis apparet vnitas definiti: ex eo enim, quòd cognoscimus in huius, atq; in illius, & vniuersaliter in omniũ specierũ animalis definitione, inquantũ animalia sũt, poni substantiam animatam sensibilẽ: deprehendimus animal esse omnium ipsarũ genus, eiusque definitionem esse, substantia animata sensibilis: cum hoc tñ stat, ꝙ rõ, et cõceptus magis vniuersalis, sit simpliciter facilioris cognitionis: ideo Phil. sibi nullo modo cõtradicit. ¶ *Tertia cõclusio est. Magis vniuersale, inquantum totum vniuersale, est prius notũ nobis cognitione confusa, quã minus vniuersale sub ipso contentum cognitione distincta. Probatur dupliciter. primo. Prius cognoscitur aliquid cognitione confusa, quã cognitione distincta. 1. physic. sed cum cognoscitur magis vniuersale, sine cognitione specierũ cognoscitur cognitione cõfusa: cũ aũt, cognoscũtur sua species, cognoscitur cognitione distincta: ergo prius cognoscitur magis vniuersale sine cognitione specierũ, quã cognoscãtur species: ergo prius cognoscitur magis uniuersale cõfuse, quam minus vniuersale distincte.*

2. Prius cognoscitũ distincte magis uniuersale, inquantũ totũ essentiale, quã minus vniuersale: sed cognitio distincta magis vniuersalis, inquantũ totũ essentiale, est cognitio confusa ipsius, inquantũ est totũ vniuersale, ergo prius cognoscitur confuse magis uniuersale, quã minus uniuersale distincte. Vbi notã dũ est, ꝙ aliud est cognoscere vniuersale, & aliud cognoscere aliquid in vniuersali: cognoscere vniuersale est cognoscere illã naturam quæ multis cõis est: & hæc cõfuse cognosci põt, & distincte: sed cognoscere aliquid in vli est cognoscere vniuersalem eius naturam in qua ipsum cũ alijs conuenit: quia .n. in vli continentur particularia potẽtialiter, ideo cognoscens vniuersale, cognoscit etiã potentialiter, & sm quid particularia. Vnde id, qđ in vniuersali cognoscitur, confuse tantummodo cognoscitur. Propter qđ non dicit. S. D. 1. parte. ꝙ cognoscere vlẽ, sit cognoscere indistincte: sed ꝙ cognoscere aliquid in uniuersali (quod est cognoscere vlẽ confuse, inquantum vlẽ) est indistincte cognoscere. Istæ duæ cõclusiones videntur hoc loco intentæ à Philo., vt apud Simplicium constat. ¶ *Sed circa prædicta dubium à Simplicio motũ occurrit.*

1 par. q. 50. ar. 4. 1.

2. post. tex. 22

2 post. tex. 3. & seq. vsque ad 9.

2 post. tex. 22

Tertia conclusio.

1. par. q. 85. art. 3.

currit. Si .n. vniuersaliora magis nota sunt quo ad nos, minus vero nota natura, vt vult Phil. sequitur, ꝙ magis vniuersalia sint et posteriora natura. nam ex opposito consequentis, infertur oppositũ antecedentis: sequitur.n.: non sunt posteriora natura, ergo nõ sunt minus nota natura: sed vlia sunt priora natura, non autem posteriora: nam illud dicitur prius natura, quo remoto alterũ remouetur, & non econtra: constat autem, ꝙ remoto vniuersaliori, remouetur minus vlẽ; nõ autẽ ecõtra: ergo &c. ¶ Rñdet Alexader Aphrodisęus, ꝙ dupliciter dicitur aliquid prius altero natura: vno modo proprie, alio mõ improprie: si loquamur de eo, qđ est proprie prius, sic dicitur, ꝙ vlẽ non est prius natura: sic.n. sola substãtia .s. determinata per se subsistens, primi rõnem habet, vnde conceditur consequentia, & negatur falsitas consequentis. ad cuius probationẽ dicitur, ꝙ licet vlẽ sit illo modo prius .s. quia eo remoto, remouetur inferius, & non econtrario; illud tñ non dicitur proprie prius: si vero loquamur de eo, ꝙ est improprie prius; sic conceditur, ꝙ vlẽ est prius natura. vnde negatur consequentia: stat enim, ꝙ vniuersale sit hoc mõ prius; non aũt posterius, & tñ sit minus, siue posterius notum natura: nam cognitio alicuius per cõmunia; est posterior natura, cognitione eius per propria: quia priora, & prima in vnoquoque sunt ea, quę propriã naturã demonstrãt ¶. Contra hanc autẽ responsionẽ instat Simplicius, inquiens mirũ esse; quo quod est natura prius, proprie prius non sit. Ideo ipse aliter respondet, dicitque, ꝙ vniuersalia de quibus hoc loco loquitur Arist. sũt vniuersalia per abstractionem à suis inferioribus cõsiderata: quę suis inferioribus, generatione posteriora sunt: tãquã quędam nudę proprietates acceptę: non autem tamquã particulariũ complexiones: ideo negat, ꝙ huiusmodi vniuersalia, natura priora sint: & cõsequẽter falsum esse, ꝙ remoto vniuersali sic sũpto, remoueatur inferius, & nõ econtra: immo dicit ea posteriora natura esse; priora vero quo ad nos: quemadmodũ cõposito elementa natura priora sunt, & partes toto: ipsum autem cõpositum quo ad nos est prius elementis, & totũ partibus. ¶ Sed ista responsio nõ videt satisfacere: tum qa nõ loquimur hic de vniuersali sub intentione uniuersalitatis per abstractionem cõsiderato, de quo inquit Arist. 1. de anima, ꝙ aut nihil est, aut posterius ẽ: tũ quia uniuersale sic cõsideratũ, nõ ẽ prius cognitum, quo ad nos: sed præsupponit inferiorũ cognitionẽ de quibus cognoscitur vniuersaliter prædicari: neque enim cognoscere possum, ꝙ animal de homine, & equo tamquam de pluribus specie differentibus prædicetur, nisi prius hominem, & equum differre inter se species, & sub aĩali contineri cognoscã. ¶ Propter qđ videtur mihi ad mẽtem. S.T. & in expositione literę, et ĩ 1. par primo dicendũ, ꝙ duplex est ordo naturæ: vnus secundum viam generationis: alius secundum viam perfectionis, & intentionis naturæ. si loquamur secundũ viam generationis, sic vniuersale est prius natura: & est illa proprietas de qua dicitur in argumento; ꝙ eo remoto remouetur inferius, & nõ econtra: sed tunc falsum est, ꝙ prius natura sit notius secundum naturam, & posterius natura sit natura ignotius; aut econuerso: unde negatur consequentia assumpta. Ad cuius probationem negatur, ꝙ ex opposito cõsequentis oppositum antecedentis inferatur: immò ista stant simul: vniuersalia nõ sunt posteriora natura, secundũ .s. viã generationis, sed priora: & ipsa sunt minus nota natura. si vero loquamur secũdum

Tex.

¶ 85. ar. 3. Ordo naturæ duplex.

Vniuersale magis ẽ prius natura ordine generationis minus vniuersali: quod tamẽ est prius nõ ordine perfectionis ipso magis vniuersali.

dū viam perfectionis, sic vniuersalia nō sunt priora natura, sed posteriora, & sic negatur falsitas consequentis. ad cuius probationē dicitur, ꝙ illa descriptio prioris natura, datur de priori secundū viam generationis, non a uē de priori secundū via perfectionis. ¶ 4. *Coclusio, quæ est de mēte S. T. in expositione procemij Meta etc illa. Magis vlia quantū ad inuestigationē naturaliū passionū & causarū, sunt minus, & posterius nota nobis, quàm minus vlia: minus n. notū est nobis quæ sint passiones, & principia animalis, quę sibi in vniuersali, tamē con sequentia totum genus, cōueniunt, quàm quæ sint principia, & passiones hominis. Probatur. Illud ex quo intellectus deuenit in cognitionē alterius, est prius notū eo: sed ex cognitione causarum, & principiorum, & passionum minus communis, deuenimus in cognitionē magis communis: ergo minus cōmune est magis notū: ergo magis cōmune minus notū. Ex proprietatibus enim, & principijs hominis, & equi, & aliarum specierum animalis, deuenitur in cognitionē proprietatum animalis.* ¶ *Sed cōtra istā cōclusionem arguitur; quia Phil. ex hoc, ꝙ vniuersalia sunt magis nota nobis, concludit oportere in philosophia naturali de magis vniuersalibus prius determinare. vnde in libro physi. de his incipit determinare: sed determinat de his non solum quantum ad qđ quid est; sed etiam quantum ad inuestigationē principiorum, & passionum eorum: ergo quantum ad inuestigationem principiorum, & passionū, magis vniuersalia sunt prius nota nobis.* ¶ *Respōdetur, ꝙ licet quantū ad inuestigationem naturaliū proprietatum, & principiorū, magis vniuersalia sint posterius nota nobis, tñ Phil. in libro Physic. determinat de his; quia illis vtitur ad aliorū notificationem, ne oporteat ea multoties pertractare: cum a secundum primam operationem intellectus, magis vlia prius cognoscatur, ꝑpter hoc oportet de ipsis determinare, ne oporteat facere aliū tractatū. Inuestigat et principia & passiones eius eo modo, quo pot.* ¶ 5. *Cōclusio ē, uniuersalia posterius cognoscuntur, quā singularia absolute. Probatur. Qualis ē coparatio intellectus ad sensum, talis est coparatio vlis ad singulare, quia vniuersale cognoscitur intellectu, singulare aūt sensu: sed cognitio intellectiua est posterior cognitione sensitiua, tamē ab ea causata: ergo vlē est posterius singulari, quo ad nos.* ¶ *Ex istis sequitur, ꝙ nō discordat positio nra à positione Scoti: nisi in hoc, ꝙ Scotus posuit speciem specialissimā, inquātū quoddā totū essentiale, esse primū cognitū cognitione cōfusa: nos aūt inter huiusmodi cognitiones confusas nullū ponimus essentialem ordinē; nisi inter ens, & alia vniuersalia. vnde S. T. videns inter huiusmodi notitias confusas non esse ordinem, in expositione libri Physi. in procemio, & in 1. par. vbi maxime loquitur de ista materia, comparat magis vlē, inquantum totum essentiale ad minus uniuersale, quantum ad cognitionem distinctā: & magis vlē, inquātum totum vniuersale, ad minus vlē. quantū ad cognitionē confusam magis vlis, & distinctā minus vlis, numquā faciendo mētionem de tali cognitione confusa totius essentialis, in cōparatione ad aliud totū.* ¶ *Sed cū ostensum sit, ꝙ magis ulia secūdū mentē S. T. sūt prius nota quo ad nos, remanet dubiū, de qua prioritate intelligatur: an s. de prioritate tpis: an de prioritate dependentiæ: ita scilicet, ꝙ nō prius tpe cognoscatur animal, quā homo: sed tñ cognitio hominis præsupponit cognitionē animalis, quia non pōt esse sine illa: sicut licet homo, & risibile simul sint tēpore*

Magis vniuersalia quā ad inuestigationem naturaliū passionū & causarū sunt minus & posterius nota nobis ꝗ minus vniuersalia.

Vniuersalia posterius cognoscuntur ꝗ singularia absolute.

In quo Scotus cū Thomistis conueniat & in quo differat.

q. 85. ar.

pore; tũ risibile depẽdet ab hõe. ¶ Ad boc rñdetur quantũ mihi videtur, lt. et aliqui aliter teneant, ꝙ S.T. loquitur de prioritate temporis. Ostenditur primo, quia pro rõne assumit, ꝙ oẽ ꝙ procedit de põia ad actũ, prius puenit ad actũ imperfectũ, quã ad actũ pfectũ: & dat exẽplũ de generatione, q2 prius generatur viuens quam animal; & animal quàm homo: constat autẽ, ꝙ prius tẽpore aliquid peruenit ad actum imperfectũ, quàm ad perfectũ: & aliquid est prius tempore viuens, quàm animal: & animal quàm hõ: ergo &c. ¶ Preterea illud declarat S.T. Aristo. sequens, per similitudinẽ in sensu: quia cum aliquid videtur à remotis, prius deprehenditur esse corpus quàm animal, & animal quàm homo: constat autem ibi esse prioritatem temporis: ergo &c. ¶ Preterea ad hoc sunt expresse verba S.T. 1. par. vbi sic dicit. Duplex est ordo naturæ: vnus secundũ viam generationis, & temporis: secundum quam viam, ea quę sunt imperfecta & in potentia, sunt priora: & hoc modo magis commune est prius secundũ naturam &c. In 1. autẽ physi. comparat generationem scientię generationi naturali: ergo &c. ¶ Præterea ex intẽtione ad dubiũ quã ex responsionibus ad argumenta in loco præallegato, apparet ꝙ S.T. loquitur de prioritate tpis. ¶ Sed contra hoc arguitur: quia sicut est in incomplexis; ita & in cõplexis: sed apparet, ꝙ non oportet prius tempore cognoscere primas propositiones, quàm alias: alioquin prius oporteret addiscere metaphysicam, quàm alias scientias; cũ ad illã huiusmodi propositiones pertineant: ergo &c. ¶ Respõdetur & dicitur primo, ꝙ nullus potest perfecte, & sciẽtifice cognoscere alias propositiones, nisi prius cognoscat primas; licet possit eas aliqualiter cognoscere, non prius co gnitis primis. vnde & dicitur 1. Post. ꝙ maior propositio prius tempore cognoscitur conclusione. Similiter Euclides præmittit suæ geometriæ propositiones per se notas, tamq prius tempore cognoscibiles ¶ Dicitur 2. ꝙ nõ oportet propter hoc metaphysica prius acquiri; q2 licet metaphysica de ipsis determinet cõ disputando contra negantes eas; non tñ determinat de eis demonstrando illas: quia per sciãm nõ cognoscũtur, sed naturali lumine intellectus ¶ Dicitur 3. ꝙ ad notitiam illarũ propositionum, sufficit notitia terminorũ, per simplicem apprehensionẽ, quę potest sine metaphysica haberi. ¶ Ad rõnes in oppositũ rñdetur. Ad primum dicitur, ꝙ Phil. 1. Post. accepit singularia absolute, quę cognoscũtur sensu: in lib aũt physi. accipit singularia respectiue .s. minus vlia: vnde non est contradictio. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ species intelligibiles, dicuntur esse primo speciei specialissimæ: quia perfectissimũ, qd representãt, ẽ species specialissima. ¶ Dicitur. 2. ꝙ prius via originis repræsentant intellectui naturã sub rõne magis vlis quàm sub r[illegible]one minus vniuersalis: species n. intelligibilis causata in intellectu ab indiuiduo hominis, ꝙ est etiã indiuiduum animalis, & corporis, prius repræsentat intellectui hominẽ sub ratione corporis, & sub rõne animalis, quàm sub ratione hominis. Ad argumentũ ergo negatur minor, loquendo de prioritate originis: quia illæ prius repræsentant genus, quàm speciem: nec valet ꝙ dicitur de ideis Platonis; quia naturæ specificæ sunt naturę determinatæ: non autem naturæ genericæ: ideo posuit Plato ideas specierum, nõ autẽ generum: sed non sic est apud intellectum, qui est cognoscitiuus nõ solum specierũ, sed etiam generum. ¶ Ad 3. dicitur primo, ꝙ causa naturalis nõ agit semper in perfe-

Magis vniuersale est prius tẽpore, & minus prius.

Quæst. 85. Art. 3. ad. 1

In proœmio

Sine primarum notitia ppositionũ, aliæ perfecte cognosci nõ possunt.

Tex. 5.

Tex. 4

Tex. 4

Perfectissimus effectus dicitur duplex.

perfectissimũ effectũ simpliciter in quẽ põt; sed in perfectissimum in quem pot pro tunc: sicut cum homo generat homi nẽ; non à principio producit perfectissimũ effectũ simpliciter, quem potest pro ducere, scilicet hominem; sed eũ quẽ pro tunc põt producere, scilicet aliquã dispo sitionẽ ad hominẽ. ¶ Dicitur.2. ꝙ perfectissimus effectus simpliciter, quẽ pñt producere causæ intellectionis, est conceptus speciei specialissimæ: sed perfectissimus quem pñt primo sũ ordinẽ ori ginis producere, est conceptus vniuersalioris: vnde maior argumenti absolute sumpta ẽ falsa. ¶ Ad 4. dicitur, ꝙ metaphysica est vltima ordine doctrinæ: qz ea quæ considerat sunt posteriora omnibus, quantũ ad inuestigationem proprietatum, & principiorũ eorum in sua abstractione consideratorum, in quo sensu concessum est, minus vlia esse prius nota quo ad nos: cum hoc tñ stat, ꝙ quan tum ad simplicem apprehensionẽ intellectus; magis vlĩa sint prius nota, quõ etiã Metaphysica deberet esse prior ordine doctrinæ: vnde oẽs aliæ sciẽ rationes terminorũ metaphysicaliũ præsupponunt: posterius tñ addiscitur, quia in ea inuestigantur proprietates eorũ, quæ maxime cõmunia sunt: vlterius de substantijs omnino immaterialibus, quæ nobis difficillima sunt cognitu, determinatur, propter qđ est difficillima. ¶ Ad 5. rñdetur, ꝙ non est inconueniens dicere; oportere multũ temporis expendi ad cognoscendũ distincte speciem alicuius singularis ei, qui numquam nouit definitionem eius, & numquã considerauit prædicata essentialia eius: si.n. aliquis velit incipere scire, quid est hõ distincte, oportet ꝙ prius inquirat qđ est animal, & sic de alijs prædicatis essentialibus: quia nõ põt scire quid est hõ distincte, nisi distincte cognoscendo omnia eius prædicata essentialia: & inde est ꝙ philosophi multum in inuestigatione quidditatis rerum laborauerunt.

QVAESTIO IIII.

Vtrum materia secundum se considerata sit diuisibilis in partes eiusdem rationis.

At uero, si est indiuisibile, nullum erit quantum, aut quale. Tex. XVIII.

QVAERITVR quarto. Vtrũ materia secundum se cõsiderata, sit diuisibilis in partes eiusdem rationis, & videtur, quòd sic.

¶ Primo. Quicquid est causa antecedẽtis, est causa consequentis: sed diuisibilitas in partes eiusdẽ quantitatis cõsequitur essentiã quantitatis, & essentia quãtitatis causatur ab essentia materiæ: ergo & diuisibilitas: ergo diuisibilitas cõuenit prius materiæ, quàm quantitati.

¶ 2. Remota quantitate à mã, nõ corrũpitur materia: ergo remanẽt oẽs partes eius sed prius habebat partes eiusdẽ rõis ergo et remota quãtitate habet illas partes; & per cõsequẽs ẽ in illas diuisibilis.

¶ 3. Si materia non esset secundũ se diuisibilis, hoc haberet ab alio.s.à quantitate: sed hoc est falsum: ergo &c. probatur falsitas. Nullum accidẽs largitur aliquod

aliquod essentiale suo subiecto: sed diuisibilitas est essentialis materiæ: aliter generatio non posset in infinitū perpetuari, quod est contra Phil. 1. de generatione. ¶ Respondeo, ad euidentiam istius difficultatis. Primo declarabitur titulus quæsiti. Secūdo dicetur ad q̄stionē. ¶ Quātum ad primum, sciendum primo: ꝙ aliquid conuenire alicui per se, potest intelligi tripliciter. vno modo, quia prædicatur de ipso essentialiter, tanquā existens de definitione eius, sicut rationale prædicatur per se de homine. alio modo, qa est propria passio eius: sicut risibilitas cōuenit per se homini. tertio modo: quia conuenit sibi solitarie .i. remoto ab eo omni alio, quod non est de essentia eius: sicut dicimus, ꝙ vniuersale secūdum se est incorruptibile. ¶ Sciendū secūdo, ꝙ duplices sunt partes: quædā sunt eiusdē speciei inter se, et cū toto .i. quia idē nomē, & eadē definitio dicitur de eis, et de toto, sicut partes ligni et aquę: quęlibet .n. pars ligni ē lignū: et quęlibet pars aquæ est aqua. quædam vero sunt partes diuersarum specierum inter se, & à toto: quia non conueniunt in nomine & ratione, neque inter se, neq; cū toto: sicut partes hominis. non enim manus hominis est pes: neque manus est homo. Quæritur ergo: vtrum materia secundum se considerata .i. solitarie considerata, & remoto quocunque alio, sit diuisibilis in partes, quarum quælibet sit materia. ¶ Quātū ad 2. Dicunt quidam materiam ſm se, diuisibilem esse in partes eiusdem rationis: & ad hoc mouentur rationibus supradictis. Albertus autem tenet, ꝙ materia sola, et uniuersaliter substātia remota quātitate, non est diuisibilis: quod verius credo. ¶ Pro ista igitur opinione, sciēdū primo. ꝙ ponentes quantitatē differre à substantia, & substantiam secundum se, non esse diuisibilem in partes eiusdē rationis: dicūt quòd quātitas suo subiecto dat duo .s. partibilitatem, & extensionem: partibilitas idem est, ꝙ diuisibilitas in partes eiusdē rationis: extēsio est distātia vnius partis ab alia, & positio earundem partiū in loco. ¶ Sciēdū secūdo ꝙ partibilitas, & extensio possunt tripliciter accipi. Vno modo pro principio formali, quo aliquid habet partes eiusdē rationis: aut quo partes ab inuicē distant: & istud est quantitas. Secūdo ꝓ esse, quod dat istud principium formale suo subiecto .s. ꝓ esse partibili ī plures partes: aut pro distātia partiū: & partibilitas isto mō reducitur ad genus quantitatis: sicut effectus formalis reducitur ad genus suæ causæ. Tertio modo pro relatione quadam, scilicet totius ad partes & econuerso: qua substātia dicitur tota, et partes dicūtur partes: aut pro relatione, quæ est ordo partium in loco, aut in toto. ¶ Ponitur itaque ista conclusio: Materia secundū se considerata, non est diuisibilis in partes eiusdē rōnis. Probatur tripliciter, licet eam Albertus pluribus alijs medijs probet. Primo, materia absq; quātitate accepta aut simplex est, aut cōposita: si simplex, ergo non est diuisibilis, quia diuisibile habet partes in quas diuidi pōt: si composita, aut prima compositione, aut secunda: non prima, quia prima est ex potentia & actu, materia autem est pura potentia: nec etiam secunda, quæ est ex subiecto & accidente: quia vbi nō est prima compositio, non pōt esse secunda: eo ꝙ secunda causetur à prima, sicut accidens causatur à substantia: ergo &c. Hæc est prima ratio, quam adducit Albertus. ¶ Ad quā respōdetur, ꝙ separata materia a quocumque alio: ipsa est composita. Ad improbationem dicitur, ꝙ tres sunt compositiones in genere, & non duæ tantū. Prima ex partibus eiusdem rōnis cum toto, & hęc est in materia pri-

Marginalia: Tex. 68. — Aliquid cōuenire alicui per se potest intelligi tribus modis — Partes sunt duplici differentia. — 1. phys. trac. 2. cap. 4. — Partibilitas, & extēsio tripliciter considerari pōt. — Conclus. ꝓbatur. 1. Materia secundū se cō siderata, nō est diuisibilis in partes eiusdem rationis.

ria primat alię verò sunt compositiones tacta in argumento, quæ cõueniunt materia nuda. ¶ Sed cõtra istã responsionem arguitur. Sicut se habet ens ad substantiam & accidens; ita compositio ad compositionem substantialem, & accidẽtalẽ: sed omne ens est substantia, aut accidens: ergo omnis cõpositio est aut substantialis, aut accidentalis: & per consequens non põt dari tertia cõpositio, quę neque sit accidentalis, neque substantialis. omnis autẽ compositio substantialis, secundã compositionẽ pręueniens, est ex actu & potentia: ergo &c. ¶ Secundo arguitur sic. Si materia secundũ se considerata, esset diuisibilis, esset quanta: sed hoc ẽ impossibile: quia ipsa esset quanta sine quantitate: ergo &c. probatur consequentia: quia philosophus 5. Metaph. definiens quantũ dicit. Quantũ dicitur, ꝙ est diuisibile in eà, quę insunt. ¶ Tertio. In omni habente partes, necesse est, ꝙ partes inter se differant: aut ergo illæ partes materiæ distinguuntur differentia essentiali: aut differentia accidentali: nõ differentia accidẽtali: quia ponimus materiam nullum accidens habere: non etiam differentia essentiali: qa non differunt formis, eo ꝙ accipimus materiam sine omni forma: non etiã suis materijs: quia conueniunt in principio materiali: ergo nullo modo differunt: & per consequens materia non habet partes. ¶ Rñdetur, ꝙ differũt differentijs substantialibus, quæ sunt ipsæmet: & cũ dicitur, quòd conueniunt in principio materiali: verum est in specie, sed non in numero. Sed cõtra istã responsionẽ arguo. Omnis differentia numeralis materiæ est aut propter diuersitatem formarum, qa scilicet sunt sub diuersis formis numero, aut propter quantitatẽ: quia scilicet sunt sub diuersis partibus quantitatis: sed materia non habet formas, neque quantitatem per hypothesim: ergo nõ possunt illæ materię numeraliter distingui ¶ Ad argumenta in opposi.ũ respõdetur. Ad primum quidem dicitur primo, ꝙ non inconuenit causas esse sibi inuicem causas, vt dicitur 2. Physi. in diuersis generibus causarũ: sicut ꝙ vnũ sit causa alterius in genere causæ efficientis, ut medicina sanitatis: & illud aliud ipsius in genere causæ finalis: vt sanitas medicinæ. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ nõ oportet id, quod est causa alicuius in quocunque genere causæ prius habere illud in se: sicut licet forma det esse composito, nõ tñ esse conuenit primo & per se formæ, tamquam subiecto: sed primo, & per se conuenit composito: secũdario vero formæ, ut habetur. 7. metaphysi. ¶ Dicitur tertio, ꝙ materia est causa quantitatis & diuisibilitatis eius in genere causæ materialis: quantitas vero est cã diuisibilitatis materiæ in genere causæ formalis. Vnde nõ oportet materiã prius i se habere diuisibilitatem: vnde negatur vltima consequentia. ¶ Ad secundũ dicitur, quòd remota quantitate à materia per impossibile, remanent partes materiæ: sed no in esse partis integralis: qa de ratione partis inquantum pars, est quantitas: pars enim inquantum pars, est integrans totum quantitatiuum: non integrat autem, nisi vt est quanta. ¶ Ad tertium negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur minor: ad eius probationẽ negatur consequentia, non enim perpetuatur generatio eo quòd materia secundum se habeat infinitas partes: sed quia cum secundum se sit in potentia ad omnes formas generabiles, & corruptibiles: dũ spoliatur vna forma, recipit aliã, & aliam quantitatem.

Compositio est tantũ duplex.

Tex. 18.

Tex. 5.

Tex. 27.

QVAESTIO V.

Vtrum totum à suis partibus distinguatur.

Præterea cur si est vnum immobile est, cur enim & vniuersum, &c. Tex. XXV.

QVAERITVR quinto. Vtrum totũ à suis partibus distinguatur, & videtur, quod non. ¶ 1. Si totũ distingueretur à suis partibus, aliqua entitate distingueret̃ ab illis: tũc que ex illa entitate addita, et illis partibus, resultaret aliud totũ, aut igitur illud totũ distinguitur à suis partibus, aut non: si nõ: ergo eadẽ rõne erat standũ in primo; si sic: ergo aliqua entitate distinguitur. cũ autẽ illa entitas cũ partibus cõstituat aliud totũ, queritur de illo: aut distinguitur à partibus, aut non: oportet ergo aut ꝙ ꝓcedatur in infinitum in totis, qđ est inconueniens: aut ꝙ dicamus totũ esse idẽ, qđ suę partes. ¶ 2. Si totũ differt à partibus suis: aut differt ab illis seipso toto, aut aliquo sui: si seipso toto: ergo suis omnibus partibus distinguitur à suis partibus: hoc enim significat totum, qđ omnes partes: hoc autẽ contradictionẽ implicat. si aliquo sui, aut illud est pars totius, aut passio: nõ pars, quia totũ non põt differre ab omnibus partibus per aliquã partem, quia tunc illa pars differret ab omnibus partibus: & sic non esset pars. non etiam est passio: quia passio supponit suum subiectum esse: & per consequens distinctionem realẽ eius ab unoquoque, quod nõ est ipsum: ergo &c. ¶ 3 Omne absolutũ potest separare Deus ab alio absoluto, à quo realiter distinguitur: sed non potest separare totum à partibus: ergo totũ nõ distinguitur à partibus ¶ Dicetur forte, ꝙ maior si habet veritatem, est vera, vbi vnum essentialiter non dependet ab altero; vbi autem vnum ab altero essentialiter dependet, non est vera: modo sic est, ꝙ totum essentialiter dependet à partibus vnitis, cũ ex ipsis eius essentia constituatur: ideo non potest vnũ ab altero separari. ¶ Sed cõtra, si partes unitę sũt causæ necessaria totius: aut hoc est ratione suarum partium, aut ratione vnionis, aut ratione vtriusq; . nõ ratione partium, quia tunc positis illis poneretur totum, quod est falsum, quia si ponerẽtur separatæ, non poneretur totum: non etiã ratione vnionis, quia vnio, cum sit relatio, est posterior partibus & toto, posterius autẽ non imponit necessitatem priori: nec etiam ratione vtriusque, quia possibile esset intelligere partes vnitas sine toto; quia essent priores toto: prius autẽ potest intelligi sine posteriori, ergo responsio nulla. ¶ Quarto Tunc sequeretur quòd sex essent septem, quia sex includeret sex vnitates, & entitatem qua distinguitur à sex vnitatibus, quę entitas cum esset etiam unitas, senarius numerus haberet septem vnitates: & per consequens esset septem. ¶ Quinto, Phil. de anima dicit, ꝙ animal est anima & corpus sicut oculus est pupilla & visus. & Auicena. 4. suæ Meta. dicit, quòd homo est anima & corpus, & neutrũ per se, ergo totũ est suæ partes. ¶ Ad euidentiã istius difficultatis sciẽdũ ꝙ triplex est totum, scilicet, essentiale, integrale, et vniuersale. Totum essentiale est compositũ ex partibus essentialibus, scilicet essentiam suam cõstituẽtibus, sicut homo. qui consti-

Vide Caiet. de ente, & essentia c. 4 cõtra Ant. Trõbetã Scotiz. n tem & entitatem.

Tex. 16 [illegible] 2. de An.

Vide D. Tho. 1. par. q 76 art. 8.

constituitur ex materia, & anima intellectiua. totũ quantitatiuũ est cõpositum ex partibus quãtitatiuis, quæ. s. sũt quantę et integrãt quãtitatẽ eius, ut linea quę componitur ex alijs lineis. totũ vniuersale est, qđ habet partes subiectiuas, de quibus prædicatur, sicut animal in comparatione ad hominẽ, bouẽ, & alias species animalis. Nõ est hoc loco qõ de toto vniuersali, quia illud non componitur ex suis speciebus, non enim animal componitur ex homine, boue, & alijs speciebus, sed est idem secundum rem cum illis, animal enim in homine est idem ꝙ homo, & similiter in alijs speciebus: sed est quęstio de alijs totis, quæ ex suis partibus cõponuntur. ¶ Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima est, Totum tam quantitatiuum, quàm essentiale ab vnaquaque suarum partium realiter distinguitur. Probatur rõne Phil. in littera sic, Si totum esset idem cuilibet parti, tunc totum continuum esset indiuisibile. sed hoc est contra rationem continui, quæ datur in 1. cæli, vbi dicitur, Cõtinuum quidẽ igitur est, quod diuisibile in semper diuisibilia, ergo totum nõ est idẽ cuilibet parti: probatur consequẽtia. Id, quod non habet diuersitatẽ partiũ est indiuisibile: sed si continuum esset idem cuilibet parti, nõ haberet diuersitatem partiũ, ergo esset indiuisibile: minor probatur. Si totũ esset idem vni parti, eadem ratione & alteri, quia non est maior ratio de vna, quam de altera, tunc arguitur sic. Quæcunq; uni, & eidem sunt eadem, sibÿnuicem sunt eadẽ, sed unaquæque partium est eadem toti per suppositum, ergo partes eædem erũt inter se, ergo in toto non erit distinctio partium.

Totum tam quantitatiuum, quam essentiale ab vnaquaque suarum partium distinguitur.
Tex. 17.
Tex. 3.

¶ 2. Cõclusio est. Totũ essẽtiale, ẽ aliud realiter ab oĩbus suis partibus, ẽt simul sumptis: probatur primo. Idem non est constituens, & constitutũ: sed partes simul vnitæ, constituunt totum, ergo partes simul vnitæ, nõ sunt idẽ, quod totum. minor videtur ex se nota: quia de ratione partium est constituere totum: maior etiam patet: quia idem non cõstituit se ipsum. ¶ Ad istam rõnem respondetur; ꝙ licet quælibet pars secundum se considerata constituat totum: non tamen ambæ partes simul sumptæ constituunt totum: sed vt sic vnitæ, sunt idem, quod totum. ¶ Contra istam respõsionẽ arguitur sic. Vna pars constituit totum, et similiter altera, ergo ambæ cõstituũt totũ. Valet. n. Sor. trahit nauem, & Plato trahit nauẽ, ergo Sor. & Plato trahunt nauem, ergo falsum est, ꝙ unaquæq; constituat: sed non ãbæ. ¶ Si dicatur, ꝙ valet quidẽ ista consequentia: ista pars constituit totum, & ista constituit totum, ergo ambę cõstituunt totum diuisim: sed non valet coniunctim, ergo ãbæ simul vnitæ cõstituunt totum. ¶ Cõtra arguitur: supponitur. n. primo, ꝙ partes essentiales rei se habeãt, sicut potentia et actus. supponitur secũdo, ꝙ nulla huiusmodi pars constituat totum, nisi vnita alteri parti: nõ. n. forma substantialis causat, aut componit totum: nisi vnita materiæ, neq; materia nisi vnita formæ, materia. n. non constituit, nisi inquantum recipit formã, nec forma, nisi inquantum dat esse materię. Tunc arguitur sic, Materia est causa compositi, vt vnita formę, & forma ut vnita materię: ergo materia et forma simul sumpta, sũt componẽtia totũ: patet consequentia, qa ex opposito consequentis, infertur oppositum antecedentis: valet enim, materia & forma simul sũpta, nõ causat totũ, ergo materia non causat totũ, ut vnita formæ, & similiter de forma. ¶ Cõfirmatur: quia si Sor. non potest trahere nauim, nisi unitus Pla. nec Pla nisi unitus Sor. inquantũ trahit: ualet ergo, Sor. & Plato simul sumpti, trahunt nauim. Confirmatur

Totum essẽtiale ẽ aliud realiter ab oĩbus suis partibus simul sũptis.

firmatur secundo: Materia nõ prius causat totum, quã forma: nec forma prius, quàm materia: ergo simul sũpta causãt. ¶ Secũdo arguitur. Si totũ nõ esset alia entitas à partibus, tũc corruptio hominis non eẽt corruptio substãtialis: sed hoc est manifeste falsũ: ergo etc. probatur consequentia: non .n. corrumpitur materia, cũ sit incorruptibilis: non etiam forma, cum & ipsa incorruptibilis sit: nec compositum, quia nihil aliud est compositũ per te, quã materia, & forma: nec alia substantia est in homine: ergo nulla substãtia corrumpitur: ergo nõ est corruptio substãtialis. ¶ Respõdebitur forte, ꝙ ad hoc ꝙ sit corruptio substãtialis, sufficit quòd partes substãtiales, quę prius erãt vnitę, separẽtur ab inuicẽ. ¶ Sed contra. Sicut corruptio accidentalis terminatur ad definitionẽ formæ accidẽtalis, ita corruptio substãtialis terminatur ad definitionẽ alicuius substantię, per separationẽ autem vnius partis ab alia, non desinit aliqua substantia, si totum sit idem quod partes: ergo ad corruptionem substantialem non sufficit separatio vnius partis ab alia.

¶ Confirmatur ista cõclusio, etiã auctoritatibus Auerrois, nã 2. phy. ponit differentiã inter materiã, formam, & compositum, ponitque formam esse causam compositi, & propter hoc digniorẽ. Item 3. de aĩa in solutione secũdæ quæstionis principalis dicit, ꝙ ex intellectu & intelligibili verius fit unũ, quã ex materia, et forma: quia quod componitur ex eis, nõ est aliquod tertium aliud ab eis, sicut est in compositis ex materia, & forma 5. quoq; metaph. in fine dicit, ꝙ in cõpositis est natura addita naturæ componentium .s. illud quod fit ex compositione. Item dicit, quòd generatum componitur ex materia, & forma, et est aliud ab eis. In eodẽ quoque cõformiter ad Aristotelis uerba ponit ꝙ sunt aliqua cõposita: illa scilicet quæ sunt vnũ per se, in quibus ex pluribus cõgregatis fit aliquod additũ quod est aliud à componentibus. ¶ Nec valet dicere, ꝙ est aliud ab vnoquoq; cõponentium, nõ autem ab omnibus simul sumptis: quia etiam in eo, quod est unũ per aggregationẽ tantum: totũ est aliud ab vnaquaque partium suarum, non autem ab omnibus simul: et sic nõ differret ab eo, quod est simpliciter vnũ, vt Commenta. intendit ponere inter illa differẽtiam. ¶ Sed videtur, quòd hæc concusio ad mentem Commentatoris non sit. Nã expresse dicit, quòd in indiuiduo non est substantia, nisi materia & forma particularis ex quibus cõponitur. ¶ Rñdetur ꝙ hæc auctoritas propositũ nõ infringit: loquitur enim ibi Cõmen. vt ex processu apparet de substantia, ex qua indiuidua substantia cõponitur. & vult ꝙ vniuersalia quæ de indiuiduis substantijs prædicantur, nõ sunt indiuiduorũ constitutiua tamquam ipsorũ partes, cũ nõ sint aliud ab ipsis indiuiduis: sed ipsa tantum materia, & forma particularis ipsum indiuiduũ tamquã eius partes essentialiter cõstituunt: huic autem non repugnat, ꝙ ipsum totum indiuiduum ab omnibus suis partibus distinguatur. ¶ 3. Cõclusio est. Totũ integrale nõ est aliud ab oĩbus suis partibus, simul sumptis, probatur auctoritate Commen. Primo quia dicit, quòd totum nihil aliud est, quàm aggregatio partium: & in fine commenti concludit, ꝙ unaquæque partium dicitur esse aliud à toto: sed omnes insimul non possunt dici esse aliud à toto: constat autem, ꝙ ibi de toto integrali loquitur. Secundo quia dicit, quòd totum nihil aliud est quã partes. Tertio, quia. 3. cæli, dicit, ꝙ unaquęque partiũ non est totum: & cõgregatio est totũ. ¶ Ad ista autem respondetur à quibusdam mentẽ Cõmen. esse in locis supradictis: non ꝙ totũ nõ sit alia entitas à partium

Marginal notes: 2. phys. comm. 4. 3. de ani ma. com. 5. — 5. Meta. com. 6. — Metaph. — Auer. 5. 44 7. Meta. — 1. phys. — 4. phys.

partium entitate: sed quòd est à partibus simul sumptis, tam actu, quam potentia inseparabile. ¶ Sed quòd istud nō sit ad mentē Cōmen. facile couinci potest. Primo .n. physi. illa uerba inducit, quęstionem determinando, quā Philosophus insolutam dimittit. Arguit .n. Phil. non esse tantum vnū ens: quia si oīa sint unū ens continuum, sequitur multitudo, tum quia totū habet multitudinem partiū, tū etiam forte propter multitudinem totius & partis, quia videlicet habet dubitationem, vtrū totum sit unum cum suis partibus, an distinguatur ab eis: constat aūt, quòd Philos. loquitur de distinctione totius à partibus: non autem de inseparabilitate ab ipsis: ergo &c. Secundo quia 4. physi. Illud contra Themistiū inducit dicētē: corpus cœleste esse in loco secūdū partes, non autem secundum totum: vult enim sic instare. Si est in loco ratione partium: ergo etiā ratione totius: quia totum nihil est aliud, quàm sue partes: non ualeret autem sua ratio, si intenderet hoc solum .s. ꝙ totum est à suis partibus inseparabile: starent enim simul, si totū esset distinctum à partibus, sed ab illis inseparabile, ꝙ esset in loco ratione partiū: non autem ratione totius. Nā & figura cœli est inseparabilis ab ipso: & tamen nō oportet, vt ratione figuræ sit in loco, sed sit ī loco rōne totius, aut ratione partiū. ¶ Per easdē rationes patet illā quoque responsionem, quæ dicit, Commen. intellexisse, ꝙ totum est suæ partes constitutiuæ .i. ꝙ est ex suis partibus constitutū, nō esse ad mentem ipsius. nā hic sensus nullo modo suo proposito deseruiret. ¶ Pōt ad hanc conclusionem adduci ratio: quia sola continuatio partium integralium, uidetur constituere totū integrale: & sola totius diuisio illud destruere: non uidetur autē, ꝙ ex sola continuatione aliquorum generetur aliqd ab ipsis continuatis distinctum, qđ sit ex illis compositum: neq; quòd ex sola totius integralis diuisione, aliquid à partibus distinctū corrūpatur.

Tex. 17. pri. physi.

¶ Sed cōtra hāc conclusionē occurrit dubium. Sicut .n. partes totius essentialis, simul unitæ constituūt totū essentiale, ita et partes integrales totum integrale: sed ex hoc, quòd illæ constituunt suū totum, argutum est, quòd totū aliud sit ab ipsis: ergo & eadem ratione dicendum erit, ꝙ totū integrale à suis partibus constituentibus distinguatur. ¶ Respondetur, ꝙ nō est eadem ratio de partibus essentialibus & de partibus integralibus: partes .n. essentiales se habent, sicut potentia & actus: ex quibus unitis inquātū huiusmodi habet resultare aliquod tertium: cuius sint cā: partes autē integrales omnes habent rationē materiæ, ex sola autem materia non habet constitui aliquod alterum ab ipsa realiter distinctum, quod rationem habeat totius: ideo licet quęlibet pars dicatur cōstituere in rōne materiæ, omnes tñ vnitę non dicūtur aliquid constituere, sed sunt ipsum totū constitutum.

Differētia inter partes essentiales, & integrales.

¶ Cęterum licet in doctrina S. T. indubitatum sit, totū essentiale à suis partibus realiter distingui, ut patet. 3. q. et 3. sent. idem teneat Scotus. 8. Meta. q. 4. difficile tñ est uidere, quomodo inter se realiter distinguātur. ¶ Pro declaratione itaq; istius, sciendū, ꝙ aliqua distingui realiter pōt tribus modis contingere. Vno modo, quia tota essētia vnius est totaliter distincta ab essentia alterius, ita .s. ꝙ unū nullo modo est aliqd alterius, sicut quātitas & substātia. 2. quia vnū addit aliquid reale partiale supra alterū, vt hō albus distinguitur ab homine: quia supra hominem dicit albedinē. 3. quia essentia unius ex natura sua habet, ꝙ non sit alterum, licet illud suam essentiam ingrediatur. ¶ Cū ergo dicimus totū distingui realiter ab oībus partibus simul sumptis, non intel-

Aliqua distingui realiter pōt tribus modis contingere.

In quo sēs totū essentiale realiter à suis p. tibus simul sūptis distinguatur.

intelligimus primo modo, quasi totum, et suæ partes sint res totaliter disparatę; ita ꝙ partes non sint aliquid totius: non ēt intelligimus secundo modo, quasi totū per aliquā partem additā partibus; distinguatur a partibus simul sūptis, sed tertio modo: totum.n. ex natura sua qua est totum habet, ꝙ non sit partes; sed ꝙ sit constitutum ex partibus: homo.n. distinguitur a materia & forma; non quia materia & forma non sint aliquid homi nis, nec quia hō ꝑ partiale aliquod additum partibus distinguatur a partibus, sicut homo albus distinguitur ab homine, tamquā addens albedinē supra hominē: sed quia hō ex natura sua, qua est talis natura composita, habet ꝙ non sit materia & forma, sed ꝙ sit ex his. Vnā cū dicimus totū non distingui a partibus per aliquid additum, hoc pōt habere duplicē sensum. vnus est, ꝙ totū per nullā omnino entitatem additam partibus distinguatur ab illis, & iste sensus est falsus & impossibilis: impossibile est enim, ꝙ aliquid distinguatur ab altero realiter, et ꝙ per nullā entitatē distinguatur. alius sensus est, ꝙ totū nō distinguatur a partibus ꝑ aliquod additū partibus .s. ꝙ non sit ipsum totū, & iste sensus est verus: nō.n. totū distinguitur a partibus per aliquā entitatē, quæ nō sit ipsū totū: sed per seipsū ex nā sua, qua hēt, ꝙ sit tale totū, hēt ꝙ ab ipsis partibus distinguatur. Difficultatē aūt in hac re facit, quia cū dicitur distingui totū a partibus, videtur dici totum esse quandā entitatē, oīno aliam a partibus, quæ & ipsas partes excludat: sicut cum dicimus Sor. a Platone distingui: sed, sicut dictū est, hunc sensum nō accipimus, sed dicimus ita totum distin gui a partibus, qđ īn ipsas partes includit, tanꝗ eam entitatem, quæ est totum constituens. ¶ Ad rōnes in oppositū respondetur. Ad 1. dicitur, qđ totū distin-

Totum non distingui ꝑ additū a ꝑtibus dupliciter intelligi potest.

guitur a partibus per aliquam entitatē, non quę sit aliud a toto, sed per entitatē, quæ est ipsummet totū. Ad improbationem negatur, qđ ex illa entitate, quę est totum, & ex ipsis partibus constituatur aliud totum: illa .n. entitas est totū, & partes eius ipsum constituunt: vnde non oportet procedere in infinitum in totis: procederet aūt ratio, si totum supra partes aliquid poneret, quod rōnem partis haberet: sed hoc non dicimus. ¶ Ad secundam dicitur, quòd totum pōt dupliciter sumi: .s. categorematice, & sincategorematice. categorematice significat compositum, & perfectū ex partibus: sincategorematice idem est ꝙ quęlibet pars: si ergo sumatur totum categorematice dicitur, qđ totū distinguitur a suis partibus seipso toto.i. sua entitate composita, & perfecta ex partibus: humanitas .n. sua entitate, & natura composita ex materia, & forma ab ipsa distinguitur materia & forma: si aūt sumatur totum sincategorematice, dicitur ꝙ totū distinguitur ab oībus partibus, nec seipso toto.i. qualibet sui parte, nec aliquo sui, quod non sit ipsum totum, sed seipso toto, accipiendo totum categorematice. ¶ Ad 3. dicitur, quòd rñsio ibi data bona est. Ad improbationē dicitur, qđ est rōne vtriusq; .i. ratione partium, vt vnitæ sunt. Ad huius improbationē dicitur, qđ intellectum intelligere vnū sine alio pōt esse dupliciter, vno modo per primā operationem intellectus: intelligendo .s. vnum, altero non intellecto: sicut si aliquis apprehenderet quidditatem hominis, non apprehensa quidditate risibilis, diceretur intelligere hominē sine risibili. alio modo per secundam operationem intellectus, remouendo scilicet vnum ab altero per propositionē negatiuam: sicut si aliquis apprehenderet hominem non esse risibilem. Si accipiatur

Totum quo cathegorematice, & sincathegorematice a partibus distinguatur.

Intelligere unū sine alio dupliciter cōtingit.

consequens in primo sensu, negatur falsitas consequentis: non est .n. inconueniens, intellectum apprehendere materiam & formam hominis vnitas, & nō intelligere quidditatē hominis: si aūt accipiatur in secundo sensu, negatur consequentia: non .n. oportet, si aliquid est prius altero natura ad quod alterum naturaliter consequitur, ꝙ possit vere intelligi esse sine posteriori saltem suę naturę derelictu, licet apprehendi possit altero non apprehenso: vt est de hoīe, & de risibili: no .n. pot intelligi vere, hoīem nō habere risibilitatē, si sua natura relinquatur. ¶ *Ad 4 negatur consequentia. Ad probationem posset dici primo, quod entitas totius numeri senarij non est vna vnitate numerali; quia vnitas numeralis dicitur tm̄ de rebus materialibus: sed est vna vnitate transcendente: vnde cū alijs sex vnitatibus non constituit numerum septennarium Sed ista rn̄sio non valet: quia et̄ vnitas, quæ est principium numeri est vna vnitate transcendenti, & non unitate numerali, alioquin procederetur in infinitū in vnitatibus, & tñ constituit, & variat numerum. Et ideo dicitur secūdo. ꝙ in numero est duplex vnitas, vna est partialis, siue rōnem partis habens, ea scilicet ex qua componitur numerus, & ista addita, aut subtracta variatur numerus: alia est totalis. s. entitas ex partialibus unitatibus resultās, & per ista non variatur numerus. vnde ad argumentū, quo probatur consequentia dicitur, ꝙ licet numerus senarius, includat sex vnitas partiales, & vnam totalem, quæ. s. est ipsum totum non sequitur, ꝙ sex sint septē: quia numerus accipit uariationē solam ex unitatibus partialibus, non aūt ex vnitate, quę est totū.*

Numerus ex vnitatibus partialibus variatur non ex unitate totali.

¶ *Ad 5. dicitur, quod duplex est prædicatio: vna identica. s. qua idem significatur per prædicatum & subiectum, sicut cum dicitur hō est hō, aut rōnale est animal: alia causalis. s. cum causa prædicatur de effectu, sicut cum dicitur domus est lapides, cementum &c. est .n. sensus, quod domus est composita ex lapidibus cęmento, &c. Philosophus ergo, & Auiceana loquuntur de prędicatione cāli: hō .n. est aīa & corpus. i. est compositus ex aīa & corpore, & similiter aīal: nō aūt de ꝑdicatione oīno identica.*

Prædicatio duplex identica, & causalis.

2. de anima text. 10.

QVÆSTIO VI.

Vtrum infinitum sit ignotum.

At vero si est indiuisibile, nullum erit quantum &c. Tex. XVIII.

QVÆRITVR sexto, Vtrū infinitum sit ignotum: & videtur, quod non. ¶ *Primo: Cōtinuum est infinitū, quia est diuisibile in infinitum, & est notum, ergo aliquod infinitum est notum.* ¶ *Secundo. In intellectu possunt esse in infinitæ species, ergo intellectus pōt cognoscere infinitum: ergo infinitū nō est ignotum. patet prima consequentia: quia intellectus potest cognoscere oīa, quorum hēt species. probatur antecedens. In intellectu pñt esse duæ species, ergo in eo pñt esse infinitæ species. probatur ista consequentia, quia simili modo arguit Phil. 4. physic. duo corpora pñt esse simul in eodē loco: ergo &*

4 phys. t. 76.

De infinito dupliciter contingit loqui materialiter & formaliter.

& quæcunque corpora pñt esse simul in eodem. Respondeo. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis, Primo notanda sunt aliqua: deinde dicetur ad quæsitũ Sciendum itaque primo, q̃ quia infinitum est quædam natura, cui attribuitur ratio infinitatis, de infinito possumus loqui dupliciter. vno modo de ipsa rõne infiniti: alio modo de eo, cui attribuitur ratio infiniti .s. de linea, aut superficie, & huiusmodi, si ponerentur infinita. ¶ Sciendum 2. q̃ duplex est infinitũ .s. materiale & formale: cũ .n. materia finiatur per formam, eo q̃ materia antequã recipiat formã, est in potentia ad multas formas, & cũ vna recipit, iam non remanet amplius in poia: similiter forma specifica finiatur per materiã, itq̃ vnũ forma secundum se cõmunis est ad multa indiuidua: dum aũt recipitur in materia fit forma determinata huius rei, põt aliquid dici infinitũ dupliciter. vno mõ per carentiam termini, qui est forma: & tale dicitur infinitũ materiale, idest nõ terminatum per formã: & hoc mõ infinitum secundum quantitatem, dicitur infinitũ materiale, tum quia quantitas immediate consequitur materiã, tum ẽt, quia terminus quãtitatis hẽt rõnem formę eius: pũctus .n. est quasi forma lineæ finitę: & linea forma superficiei: & ideo q̃ est infinitum .i. carens termino quantitatis, dicitur infinitum materiale: quia est quasi materia sine forma. alio modo põt aliqd dici infinitũ, per negationẽ materiæ terminantis, & limitãtis eius esse: & istud dicitur infinitum formale: quia est sicut forma non limitata per materiã. & hoc mõ prima substantia quæ est Deus, est infinita: quia suum esse nõ recipitur in aliquo, vt possit per illud terminari, sed est ipsum esse non receptum in alio. Inter ista duo infinita est differentia: quia infinitum materiale hẽt rationẽ imperfecti:

Differentia inter infinitũ materiale & formale.

dicitur .n. infinitũ per carẽtiã formæ, forma aũt hẽt rationẽ perfectiui: ideo tale infinitum dicitur per carentiã perfectionis. Infinitum aũt formale hẽt rationem perfecti; nam forma non perficitur per materiam, immo magis imperficitur, eo q̃ sua amplitudo ad perficiendũ plura limitatur, vnde tale dicitur infinitũ per negationẽ imperficientis. ¶ Sciendũ .3. q̃ infinitũ materiale, siue quantitatiuum posse cognosci, põt dupliciter intelligi, vno mõ, qđ cognoscatur per modũ infiniti .s. numerando vnã partẽ post aliam: cũ .n. de ratione quantitatis sit ordo partium, cognoscere infinitum per modũ infiniti, est cognoscere oẽs partes eius, numerando vnã post aliã: alio modo, qđ cognoscatur per modum finiti .s. quod eius partes simul cognoscantur, non aũt numerando vnã partẽ post aliã. ¶ Aduertendum 4. qđ intellectus noster, si debet intelligere infinitum, non potest illud intelligere per modum finiti .s. simul intuendo distincte oẽs partes eius: non .n. potest plura simul intelligere, vt dicitur .3. de anima, sed oportet si distincte cognoscere debeat, q̃ illud intelligat per modũ infiniti .i. cognoscẽdo vnã partẽ post aliã, vnamquamq; scilicet per se considerando. ¶ Quantum ad q̃m ponuntur 4. cõclusiones. prima est, Infinitum formale est secundum se maxime notum, probatur. Vnumquodque est cognoscibile, inquantũ est in actu, vt dicitur 9. met. ergo q̃ maxime est ĩ actu, est secũdũ se maxime cognoscibile: sed infinitum formale, est maxime in actu, dicitur enim infinitum formale per negationem oĩs materiæ, & potentialitatis: ergo est secundum se maxime cognoscibile. ¶ 2. conclusio, Licet infinitum materiale, sit s̃m se ignotum, est tñ cognoscibile per modũ finiti ab aliquo intellectu. prima pars probatur. Id qđ secundum se caret forma,

Infinitũ materiale, siue quãtitatiuũ dupliciter põt intelligi, & cognosci.

3. de anima, tex. 33.

Infinitũ formale est secundum se maxime notum.

Texto 10.

ma, est secundum se ignotum: quia per actum vnaquaq; res cognoscitur: vnde & materia prima non cognoscitur, nisi p analogiã ad formã: sed infinitum materiale sm̃ se caret forma, dicitur enim infinitum materiale per carẽtiam formę terminantis: ergo est secundum se ignotum. Secunda pars probatur. Intellectus potest simul intelligere, quæ simul per unã speciem intelligibilem repræsentãtur: sed omnes partes continui, quæ sunt infinitæ simul repręsẽtãtur alicui intellectui per vnam speciẽ: quia saltem intellectui diui nõ representantur per diuinã essentiam, quę est similitudo omnium: ergo saltem ab intellectu diuino põt cognosci infinitum per modũ finiti. ¶ 3. Conclusio est, Infinitum per modũ infiniti à nullo intellectu cognosci potest: idest cognoscẽdo et enumerado vnam partem post aliã. probatur. Quandocumque cognoscitur totaliter aliqua quantitas per partẽ post partem, aliquando peruenitur ad partẽ vltimam: sicut si aliquis cognoscit mille homines, prius cognoscendo vnum, & post alium, aliquãdo peruenit ad vltimũ: sed in cognitione infiniti non põt ad ultimam partẽ perueniri, cũ infinitum non habeat vltimum: ergo infinitum per modũ infiniti, nullo modo cognosci põt. consequentia nota cum minori, & probatur maior. Ex opposito enim prædicati infertur oppositum subiecti: ualet .n., non peruenitur ad vltimam partẽ quantitatis: cognoscendo vnam partem post aliam: ergo non cognoscitur totaliter. ¶ 4. Cõclusio est. Infinitum materiale est ignotum nobis, etiam per modũ finiti. probatur. Intellectus noster non põt simul plura intelligere: ergo non põt simul intelligere infinitas partes distincte. ¶ Si aũt queratur, quomodo intelligat Philosophus istam propositionem, Infinitum inquantum infinitũ ẽ ignotũ, arguẽdo cõtra Anaxa. dicitur, ꝙ intelligit eã in isto sensu, ꝙ infinitum materiale quantũ ad id, secundũ quod est infinitum s. aut sm̃ quantitatem continuam, aut sm̃ quantitatem discretã, aut quocumque alio modo est secundum se ignotum .i. non habens ex se vnde cognosci possit, & est ignotum nobis tam per modum finiti, quàm per modum infiniti. Ex quo habetur, ꝙ si principia rerum naturaliũ sint infinita, erunt ignota nobis, et per cõsequẽs res naturales erũt etiam nobis ignotę. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primã dicitur, quòd licet continuũ habeat infinitas partes in potẽtia, est tamen finitũ in actu, & cognoscitur inquantum est finitũ in actu, non autẽ distincte secundum omnes partes suas, quę sunt infinitæ in potentia. ¶ Ad 2. dicitur primò, quod non repugnat intellectui ex se habere ĩfinitas species intellectuales: immò sicut est in potentia ad vnã spẽm, ita ad infinitas; quia vna non impedit alteram. ¶ Dicitur 2. quòd repugnat intellectũ habere infinitas species: tum ex ratione infiniti: quia tunc esset infinitũ in actu: infinito autem repugnat esse actu: tum etiã quia intellectus agens non potest cum phantasmate pducere simul infinitas species in intellectu: sed oportet ꝙ eas successiue producat, & infinito tempore, & sic numquã simul essent in intellectu. ¶ Dicitur 3. qđ vtique ualet ista consequẽtia, Si duæ species possunt esse simul in intellectu: ergo & infinitæ species possunt esse in intellectu, quantum est ex parte intellectus: sed tamen aliunde repugnat infinitas species esse actu in intellectu, ut dictum est, non autem repugnat ibidem esse duas species. ¶ Dicitur 4. quòd consequentia facta, & consequentia quam facit philosophus in 4. physi. sunt similes, loquẽdo ex parte intellectus: nam eadem repugnantia est, quòd duo corpora sint in codem loco:

Infinitũ per modũ infiniti a nullo intellectu cognosci põt.

Species infinitas nõ repugnat esse in intellectu ex pte intellectus, secus dũ tõnẽ infiniti & intellectu a pte.

3. physic. Tex. 56.

Tex. 76.

3. phy. tex. 15.

loco, & qđ infinita, quia .s. quantitates æquales non possumus imaginari esse distinctas nisi per situs: vnde remota est repugnantia, qua rõne duo corpora pñt esse simul, eadem rõne & infinita. Sed posito, quòd duo corpora possibile esset esse simul adhuc tñ repugnaret infinita corpora esse simul, nõ rõne corporis, sed ratione infiniti: quia infinitũ non põt esse in actu. Similiter in proposito non est maior repugnantia, qđ duæ species sint simul in intellectu, & qđ infinitæ, qñ est ex parte intellectus, & specierum: ideo ista cõditionalis est vera, si in intellectu pñt esse duæ species, eadem rõne & infinitæ, qñ est ex parte specierum & intellectus: sed cũ hoc stat, qđ duæ species sint simul in intellectu, & tñ non possint ibi esse infinitæ propter aliam repugnantiam, vt dictum est. ¶ Dicitur quinto, qđ licet in intellectu possint esse duæ species in actu imperfecto, & habitualiter: nõ tñ pñt ibi esse in actu pfecto i. ita φ intellectus simul actualiter intelligat p illas species: quia intellectus nõ põt simul uti pluribus speciebus intelligibilibus: vñ propter multiplicem defectum ratio non concludit.

QVAESTIO VII.

Vtrum cuiuslibet rei naturalis, detur maximum, & minimum.

Igitur infinitum, secundum quòd infinitum ignotum est, &c. Tex. XXXIII.

QVAERITVR septimo. Vtrum cuiuslibet rei naturalis detur maximum, & minimum. Videtur quod non. Primo si daretur minimum rei naturalis, sequeretur, qđ corruptio substantialis non esset terminus alterationis: sed hoc est cõtra philosophũ. 1. de generatione: ergo &c. probatur consequentia. Accepto minimo ignis, diuidatur, tunc arguitur sic: aut partes illæ remanent separatæ, aut non, sed corrumpuntur: si dicatur, qđ remaneant: ergo dabitur minus minimo, quia pars est minor suo toto, hoc aũt est impossibile: si dicatur, qđ corrumpantur, & ibi nulla est alteratio præcedens: ergo talis corruptio non est terminus alterationis. ¶ 2. omne graue est grauius aliquo; vt dicitur 4 cæli: ergo non datur minimum graue. patet consequentia, quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: si enim datur minimum graue: ergo non omne graue est grauius aliquo: quia minimum graue non est grauius aliquo: alioquin minimo daretur minus. ¶ Tertio. Continuum omne est diuisibile in infinitum: ergo non datur minimum. Si dicatur, quòd continuum naturale est diuisibile in infinitum in partes inexistentes, non autem in partes per se existentes, est enim deuenire ad aliquam partem, quæ si diuideretur, partes eius non subsisterent, sed corrumperentur. Contra, quia philosophus. 5. metaph. definiens quantum, dicit, Quantum vero dicitur, quòd est diuisibile in eis, quæ insunt, quorum vtrumque aut singulum vnum sit, & hoc aptum natum est esse. quę vltima verba exponit S. Tho dicens, φ ea ponit philosophus ad remouendum diuisionem in partes essentiales, quæ sunt materia & forma: nã neutrum

Tex. cõ. 18. — Tex. 7. — 1. cœli. cõ. 3. — Tex. com. 18.

neutrum eorum, aptum natū est esse vnū aliquid per se: ergo quantum est diuisibile in partes, non solum inexistẽtes: sed etiam per se subsistentes. ¶ 4. Ignis est augmentabilis in infinitum, vt dicitur 2. de aīa: ergo non datur maximū cuiuslibet rei naturalis. ¶ 5. Quia dato maximo igne, apponatur sibi aliquod combustibile: tunc quæritur, aut maximus ignis comburet illud cōbustibile: aut non: si dicatur ꝙ non: contra; Paruus ignis potest illud cōburere: ergo à fortiori maximus ignis: si dicatur ꝙ sic, tūc ignis ex cōuersione illius cōbustibilis augebitur, & sic efficietur maior: ergo dabiī maior ignis maximo ¶ 6. Sequitur, quòd dato maximo homine, non posset pinguefieri, neque tumeficri ex percussione; quod est inconueniens: ergo nō datur maximū. Respondeo. ¶ Ad euidentiā istius difficultatis, primo declarabitur titulus quæstionis, secundo dicetur ad quæsitum. Sciendum itaq; primo, ꝙ ens naturale dicitur à natura: dupliciter autem aliquid habet ordinem ad naturam: vno modo tamquā ad sui principium intrinsecum, & essentiale, quia .s. natura est eius principium constitutiuū; & hoc modo compositum ex materia & forma dicitur res naturalis: alio modo tāquā ad principiū à quo fluit, qua .s. consequitur naturā: & hoc modo omne accidens originatum à composito ex materia & forma, dicitur res naturalis. per rem ergo naturalem intelligimus tam illud quod est compositum ex materia & forma, quā illud quod est accidens cōpositi ex materia & forma. ¶ Sciendum 2. ꝙ minimū alicuius naturæ est, quo nō datur minus secundū quātitatem in tali natura; & maximum quo non datur maius in tali natura. ¶ Quæritur ergo utrum cuiuslibet rei naturalis detur maximum, & minimum .i. vtrum detur aliquid ita paruę quantitatis, quòd ipso non detur aliquid minoris quantitatis in tali natura, et aliquid ita magnum, quòd non detur aliquid maius in tali natura, ver. gra. vtrū detur homo, ita paruus, ꝙ ipso non potest dari minor homo, & aliquis ita magnus, ꝙ ipso non potest dari maior homo. ¶ Quantum ad secundum notandum primo, quòd non inconuenit aliquid vni repugnare, secundū vnā rationem consideratō, quod tamen nō repugnat sibi sub alia ratione, ver. gra. esse disciplinæ susceptibilem, nō repugnat asino, inquantum est animal: quia tunc nullum animal esset disciplinabile: repugnat tamen sibi inquantum est irrationalis. ¶ Notandum secundo, quòd ens naturale, & est naturale inquantum habet formam naturalem, & est continuum inquantum est vnitum formæ, quæ est quātitas continua. possumus ergo cōsiderare ens naturale, inquantū ens naturale: & possumus ipsum considerare solūm sub ratione cōtinui. ¶ Sciendū 3. quòd de minimo rei naturalis possumus loqui dupliciter: vno modo de minimo per se subsistēti .s. quo non pōt esse minus per se subsistens in tali natura: ut uer. gra. illud sit minimum aquæ, quo nōn pōt dari minus subsistens in natura aquæ. alio modo de minimo inexistente scilicet, quo non est minus in toto. ver. gra. accepta aliqua tota aqua, illa pars totius aquæ diceretur minima, qua nulla esset minor existens in illa tota aqua. Istis notatis ponuntur tres conclusiones, quarum prima est: Rei naturalis inquātū continua est .i. considerata in ea sola rōne continui, non datur minimū. probatur. Si daretur minimum rei naturalis considerata sola ratione quantitatis: tunc quantitatis etiam mathematicè consideratæ, daretur minimum: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia cōsiderare in re naturali solam rationē quantitatis, est consi-

Marginalia: 2. de anima. Tex. 41. — Non incōuenit aliquid vni repugnare secūdum vnam rōnē: & tamen secūdū aliam conuenire. — De minimo rei naturalis cōtingit loqui dupliciter.

est considerare quantitatē mathematicè: mathematicus .n. considerat sine materia ea, quæ habēt eē in materia. ꝓbatur falsitas consequentis: qa continuū mathematicè acceptum, est diuisibile in infinitū: cū nihil sit in eo diuisioni repugnās. ¶ 2. Conclusio est ista, Non datur minimū rei naturalis inexistēs. ver. gra. non datur minima pars aq̄ inexistēs toti aq;, sed quacūq; parte data datur minor existens in tote aqua. probatur, si daretur tale minimū: sequeretur ꝙ totum naturale esset cōpositū ex indiuisibilibus: sed hoc est falsum: ergo non datur minimū inexistens. probatur consequentia. si datur minimum inexistēs: sequitur, ꝙ illud sit indiuisibile: quia si esset diuisibile, tunc haberet aliquid minus se .s. partem, & per consequens non esset minimū: ergo totū naturale resoluetur ad indiuisibilia: sed vnumquodque componitur ex his, in quę resoluitur: ergo totum naturale componetur ex indiuisibilibus: falsitas consequentis patet, vt habetur 6. physicorū: quia indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. Patet etiam ex verbis Cōmen. dicit n. quòd conuenientia est inter mathematicum & naturalem in hoc, ꝙ quilibet ponit lineam diuisibilem in infinitū: semper .n. diminuitur (dicit Cōm.) siue consideretur secūdū quòd est in materia, siue sm̄ quòd est in imaginatione.

ex cōm. 2. … 6. physi. cōm. 60.

Cuiuslibet rei naturalis datur minimum per se potens subsistere, & maximum.

¶ 3. Conclusio est ista, cuiuslibet rei naturalis datur minimū per se potēs subsistere, & maximū. probatur. ad quālibet formā naturalem consequuntur determinata accidentia: sed quantitas est vnū de accidentibus consequentibus formam naturalem: ergo cuiuslibet rei naturalis est determinata quātitas, & non pōt minui, nec augeri in infinitum. ¶ Dicetur forte ad istā rationē, ꝙ concludit quantitatem vniuscuiusque indiuidui esse determinatam. ver. gra. quantitatē Sortis, ita ꝙ nō potest augeri, nec minui infinitū, quia sequitur formā Sortis, quæ requirit determinatam quantitatem: non autem concludit, ꝙ in tota latitudine speciei detur maximum & minimū. ver. gra. minimus, & maximus hō ¶ Sed cōtra. sicut formam naturalē consequūtur determinata accidētia, ita formā specificā: non .n. potest homo habere albedinem lactis, neq; figuram quācumque: ergo non solum forma numeralis requirit quantitatem determinatam, sed etiam forma specifica: est enim aliqua quantitas ita parua, & aliqua ita magna, sub qua non posset saluari forma hominis. ¶ Contra istā conclusionem arguitur ex Sco. 2. sent. vbi etiam habetur argumentū contra responsionem ad 3. positum in principio quæstionis. ¶ Primo sic. Partes alicuius totius sunt eiusdē rationis cū toto, secūdū materiam & secundum formā: ergo qua ratione potest totum per se existere, eadem rōne, quęlibet pars eius. ¶ 2. Partes sūt naturaliter priores toto: ergo possunt esse sine toto, & per consequēs oēs poterūt per se existere: ergo nō datur minimū potens per se existere. probatur vltima consequētia. quia nō datur minimū inexistēs: ergo si vnaquęque pars potest per se existere, nō datur ēt minimum per se subsistēs. ¶ 3. qualibet pars habet naturam, vt possit esse indiuiduū eiusdē speciei cum toto: ergo qualibet pōt per se existere extra totum. ¶ 4. etiam argui potest sic. In motu locali nō pōt esse minimum, & tamē est, ut forma naturalis: ergo non cuiuslibet rei naturalis datur minimū. maior ꝓbatur: quia si daretur minima pars motus localis, daretur minima magnitudo super quā fit motus: sed hoc ē̄ falsum, quia nō datur minima magnitudo inexistens, ut dicit 2. conclusio: ergo etc. Ad ista rn̄detur. ¶ Ad primū quidem dicitur, ꝙ consequentia nō ualet. nō enim

Scotus 2. sen. d. 2. q. 9. 8.

enim per se existere consequitur naturā, quocumque modo se habētem: sed specia li modo et determinato, id est, vt stat sub tanta quantitate: ideo pōt aliquod totum per se existere, & tamē partes suæ per se existere non possunt. ¶ Ad 2. dicitur primo, q supponit falsum, scilicet q totū integrale sit aliud à suis partibus, cuius oppositū dictū ē superius. Dicitur 2. etiam illo admisso, q prima consequenia est falsa: non enim omne qd est prius altero natura, & causalitate, pōt esse sine alio, idem vniuoce manens: caput enim, quod est pars hominis, non potest esse separatum ab homine: si enim separetur, non erit amplius caput, nisi æquiuoce. ¶ Ad 3. negatur antecedēs: licet.n. pars in homogeneis: sit eiusdē natura cum toto: hoc tū non sufficit ad hoc, vt possit esse per se indiuiduum, sed requiritur, vt habeat quātitatē quam sibi determinat forma ad hoc, vt sit in actu: hoc autem non conuenit cuilibet parti existēti. ¶ Ad 4. dicitur primo, q motus localis pōt dupliciter diuidi, vno modo ad diuisionem mobilis. Alio modo ad diuisionem magnitudinis, sup quā fit motus. Si diuidatur ad diuisionem mobilis, sic datur minimum per se subsistēs, sicut est de alijs accidētibus. s. albedine, aut dulcedine, & sic de alijs: non q accidētia sint sine subiecto, sed dicūtur subsistere per se, quia scilicet existūt separata ab alijs suis ptibus quātitatiuis. Si aūt diuidatur ad diuisionem magnitudinis, super quā fit motus, sic non datur minimū, vt deducebat argumētum. ¶ Dicitur 2. quòd si diuidatur per comparationem ad magnitudinē, super quam fit motus: tunc non consideratur, vt forma sensibilis rei, quæ mouetur: sed solum, tunc habet rationem quanti: ideo non sequitur, quòd non detur minimū rei naturalis, si non datur minimum motus: sed q non detur minimum

Qō.5. cōm.3

Datur minimū motu locali si ad diuisionem mobilis diuidatur: secus aūt. si ad diuisionem magnitudinis.

quanti, considerata in eo sola ratione quantitatis, quòd concessum est in prima conclusione. ¶ Confirmatur hæc conclusio auctoritate philosophi. nam arguens contra Anaxagoram expresse posuit. ¶ Dicunt aūt quidam, q philosophus in illo loco voluit, q est dare minimum corpus per se sensibile de tali specie: ita quòd minus eo per se subsistās de tali specie sētiri nō pōt: et hoc sufficiebat contra positionē Anaxag. ¶ Sed manifeste conuincitur, hanc responsionē nullam esse: quia etiā Anaxa. hoc ponebat: ponebat .n. in sensibiles partes infinitas, vt dicit philosophus. ¶ Præterea 2. de anima dicit philosophus, quòd natura cōstantium omnium terminus est, & ratio magnitudinis. ¶ Arguitur etiam auctoritate Commentatoris dicentis, Si cōpositum est finita, & terminatæ quantitatis, necesse est, vt partes ex quibus componitur, sint finitæ in mēsura, & in numero: sed composita sunt finitæ quantitatis, & terminatę: ergo et partes eius sunt terminatæ, & finitæ. Item commento. 37. dicit, Caro enim habet in paruitate magnitudinē terminatam, quam nō pertransit: scilicet, quòd non inuenitur caro, habens magnitudinem minorem ista. Item commento. 38 Manifestū est per se, quòd quantitas carnis est terminata in magnitudine, et paruitate. Item. 6. phy. Minimum de omni generato est determinatæ quantitatis. Itē 7. physico. Primū motum in igne est minima pars, quæ pōt esse ignis in actu. ¶ Sequitur ex ista conclusione, q nihil pōt agere ad corruptionem partis minimi, quin agat ad corruptionem totius. Si .n. ageret in vnam partem corrumpendo eā, et non corrūperetur totum minimum: tunc aliqua pars minimi per se maneret, et sic daretur minus minimo per se subsistens: & quod dicitur de substantia, dicitur etiam de qualitate,

1. phys. tex. 36.

1. phy. tex.

Auer. 1 phy. cōm. 36. 2. de anima Tex. 41.

Idē 6. phys. cōm. 32 & 7 phy. cōm.

Nō pt minimi ps corrūpi quin totum corrumpatur.

tate: nam si daretur in aliquo minima calliditas, non posset aliquod alterans agere ad corruptionē partis illius, quin ageret ad totius corruptionem: & ideo posito alterāte sufficiēter applicato, in istāti totā illam minimam caliditatem corrumperet: nec repugnat alterationi forma habentis minimum gradum, vt fiat in instāti pֿsertim in primis qualitatibus.

Generatio & corruptio, alia est naturalis, alia uiolenta, & quid vtraq3.

¶ Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primū quidē dicitur, ꝙ generatio est duplex, una naturalis, & similiter corruptio, quæ .s. fit per abiectionem dispositionum secundū ordinē à natura institutum, & istā præcedit alteratio, et de hac loquitur phil. de qua loquēdo negatur consequentia: & ad probationem dicitur, ꝙ diuiso minimo corrūpuntur partes: sed non ista corruptione. Alia est generatio, quæ non est sm̄ ordinē naturæ, & similiter corruptio, quæ non fit per abiectionem formæ secundū ordinē naturæ, quę magis dicitur corruptio violēta, quā naturalis. De hac non loquitur philosophus, vnde negatur falsitas consequētis. ¶ Posset secūdo dici, ꝙ in tali corruptione partium minimi, diuisio tenet locū alterationis. ¶ Contra istā responsionē,

2. dist. 2. q. 9.

inquātū dicit, ꝙ partes minimi corrūperentur, arguitur ex Sco. ubi supra, Si corrūperētur: quæritur in quid corrūperentur: si dicatur, ꝙ in continēs, uel in aliud elemētum: Contra, quia tunc non erit ad propositum, quærimus .n. de minimo potenti existere per se, ex rōne intrinseca, hoc est cui per aliquid intrinsecum repugnet minus eo eē̄ si aūt corrūpantur partes eius in contīnēs, repugnabit alicui dari minus eo solū ex rōne extrinseca .s. ratione continentis corrūpentis minus eo: vnde remoto omni extrinseco continēti, aut corruptiuo, non corrumpētur partes illæ, & per consequēs dabitur minus minimo. ¶ Dicitur ad hoc primo, ꝙ si corrumpantur in elementum, uel aliqđ continens, talis corruptio non solū est ab extrinseco, sed etiam ab intrinseco: quia .s. formæ illius ignis, repugnat eē̄ sub minori quantitate. ¶ Dicitur 2. ꝙ casus implicat contradictionē, dū ponit ꝙ remoueatur omne corruptiuū, & ponit esse aliqd diuisiuum carnis: nā omne diuisiuū minimi est eius corruptiuū. ¶ 3. Dicitur, ꝙ casus est naturaliter impossibilis, ꝙ .s. remoueatur omne corruptiuum minimi rei naturalis. Si autē fieret per potētiā diuinā, tunc conuerterentur partes illę in id, qđ Deo placeret, quodcūq; sit illud, nō oporteret solicitari. Posset etiā dici, ꝙ illę partes annihilarentur per talem diuisionem: non quidē quia ipsa diuisio esset per se, & principalis causa annihilationis: sed esset causa sine qua Deus nō ānihilaret.

4. cœli. tex. 9

¶ Ad 2. dicitur, ꝙ philosophus non loquitur ibi secundum opinionē propriam, sed sm̄ opinionem illorū, qui definientes graue & leue, definiebant solū graue, & leue in respectu: & non graue & leue simpliciter, vt patet ex processu philosophi ibidem. ¶ Ad 3. dicitur primo continuū mathematicē consideratum, diuisibile in infinitum: non autem continuum naturale inquātū naturale. ¶ Dicitur 2. loquēdo de continuo naturali, responsio ibidem data est bona: essentia .n. est cuilibet quāto, diuidi posse in infinitum in partes inexistentes .i. habere infinitas partes, quarū vna non sit alia: sed non est essentiale quāto in mā existenti, diuidi in partes infinitas per se subsistētes. Ad improbationem illius respōsionis

5. met. te. 18.

dicitur, quòd philosophus ibi definit quātitatem. nō autem quantum naturale, vnde tex. comm. 18. habet istum terminum quantitas, vbi tex. noster hunc terminū quantum. ¶ Ad 4. dicitur, quòd mens philosophi nō est, quòd ignis simpliciter possit augeri ad quācumque quantitatem:

2. de anima tex. 7. Vide Caie. 1. p. q. 7. ar. 3. ad dub. Sco.

immo ipse ibidem dicit, qđ omnium natura cõstantium est determinata ratio magnitudinis, & augmenti. Sed ꝙ cum vellet inferre, augmentationem in rebus viuentibus non fieri ab igne, vt aliqui philosophi voluerunt, assumpsit, qđ ignis est augmentabilis in infinitũ .i. põt excedere oẽm magnitudinem rei viuentis, si sibi apponatur combustibile, ex quo sequebatur, qđ si esset causa augmenti, ꝙ perduceret viuentia ad multo maiorẽ quantitatem, quàm sit quantitas viuentium. ¶ Rñdetur 2. ꝙ loquitur Arist. de igne qui est unus per aggregationem secundũ qđ in diuersis materiis forma ignis introducitur: nam cũ aliquod combustibile ignitur, nõ augmẽtatur ignis præexistẽs, sed fit vnus ignis per aggregationẽ tm̃: & talis ignis augeri põt in infinitũ, sicut augeri põt cumulus lapidum per adiunctionẽ aliorum lapidũ: nos aut loquimur de vno simpliciter, quia vnus numero augeri non põt in infinitum, vt .s. semper vnus numero producatur maior in infinitum: voco aũt vnum ignẽ numero, qui constat ex vna dũtaxat materia, & vna forma: non autẽ, qui aggregatus est ex multis formis ignis, & multis materijs. ¶ Ad 5. dicitur, vel ꝙ ille ignis nõ comburreret tale combustibile: vel si combureret & converteret illud in ignẽ, tanta quantitas ignis corrũperetur ex alia parte ab influxu cœli, aut ab aliquo contrario sibi applicato, eo qđ natura intendat determinatam quãtitatem in elementis. ¶ Ad improbationẽ primæ partis rñsionis dicitur, qđ licet paruus ignis combureret, non tn̄ ille maximos: quia forte repugnaret maximo, eo ꝙ non posset esse sub maiori quantitate: non aũt repugnaret paruo igni. ¶ Põt ẽt dici conformiter ad prædicta, qđ combureret quidem, & cõuerteret illud combustibile in ignẽ, non tñ daretur maius maximo: quia per talẽ conuersionẽ combustibilis in ignem, nõ augeretur ignis præexistens, sed alius ignis generaretur: & sic fieret aliqđ maius per aggregationẽ pluriũ igniũ, non aũt fieret aliquid vnum simpliciter, qđ esset maius maximo. ¶ Ad 6. rñdetur primo, ꝙ maximus hõ nõ posset tumefieri ex percussione, propter repugnantiam formæ ad maiorẽ quantitatẽ. Rñdetur 2. ꝙ in heterogeneis, licet detur maximũ ad qđ peruenire possit per naturale augmentum, & ab intrinseco, non tñ datur maximũ, ad qđ peruenire possit per violentiam, & ab extrinseco: vnde talis hõ ex percussione tumefieret; & tunc dicitur, quòd non est inconueniens maximo naturali dari maius, & per violentiam, & ab extrinseco.

Ignis dicitur vnus dupliciter, simpliciter .s. & per aggregationem.

QVAESTIO VIII.

Vtrum prima principia rerum sint prima contraria.

Hoc autem facere est impossibile &c. Tex. XXXIX.

QVAERITVR octauo. Vtrũ prima principia rerum, sint prima contraria, & videtur, qđ nõ. ¶ Primo, prima principia non sunt ex alijs, sed prima contraria sunt ex alijs: ergo prima contraria non sunt prima principia: cõsequentia nota cum maiori: minor probatur. prima contraria continentur sub genere, & sunt ex ipso, eo quòd contraria sunt, quæ maxime distant sub eodẽ genere: ergo prima contraria sunt ex alio. ¶ 2. prima principia

In Ca. de substantia.

principia naturalium rerum, sunt principia substantiæ, quia substantia est primum ens mobile: sed principia substantiæ non sunt contraria, quia substantiæ nihil est contrarium, vt dicitur in prędicā: ergo &c. ¶ 3. in cælo non sunt principia contraria: & tñ cælum est ens naturale: ergo prima principia entium naturalium, non sunt contraria. ¶ 4. principia rerum naturaliū sunt simul in eis: sed contraria nō possūt esse simul in eodem subiecto: ergo contraria nō p̄nt esse principia. ¶ 5. ad generationem rei sufficit, qđ vnum sit actiuum, & sit alterū passiuum: & hęc sunt materia & forma, quæ non sunt contraria: ergo nō oportet principia esse contraria. R̄nsio. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis, primo prę mittentur aliqua: 2. dicetur ad dubium. ¶ Intelligendum itaque primo, qđ duplicia sunt principia rei, scilicet intrinseca & extrinseca: intrinseca sunt, quæ sunt in ipsa re, sicut materia & forma: extrinseca sunt, quæ sunt extra rem, faciunt tñ ad productionē rei, sicut agens & finis. Loquimur autem hic, & loquitur philosophus in litera de principijs intrinsecis: non aūt de principijs extrinsecis. ¶ Sciendum secundo, ꝙ duplicia sunt principia intrinseca rei s. principia trasmutationis rei, & principia esse rei: principia intrinseca transmutationis rei dicuntur illa, quæ necessario sunt in re, ex eo ꝙ transmutatur: & ista sunt materia, forma, & priuatio, vt dicetur infe-rius. principia intrinseca eē rei sunt illa, ex quibus rei essentia constituitur, sicut materia & forma in compositis ex materia & forma. ¶ Sciendum 3. ꝙ quia in omni contrarietate, includitur oppositio priuationis & habitus, eo qđ vnū contrariorū semper est deficiens, & imperfectum respectu alterius: ideo cōtrarietas aliquando accipitur in proprio significato, scilicet, pro oppositione duarū formarū, aliquando accipitur magis extenso vocabulo, vt ēt nomen contrarietatis extendatur ad priuatiuam oppositionem, vt scilicet, priuatiue opposita dicantur contraria. ¶ Istis præmissis ponitur cōclusio ista de mēte phil. tex. 42. & in sequentibus. Prima principia rerū naturalium sunt prima contraria: quæ conclusio intelligenda est de principijs intrinsecis quo ad fieri, & de aliquibus talibus principijs: non est.n. verū de omnibus: nam materia & forma, quæ etiā sunt principia, non sunt contraria, cum vnum perfectio alterius sit. ¶ Istā conclusionē probat philosophus dupliciter: primo auctoritate, secundo rōne. Auctoritate: quia antiqui philosophi oēs principia contraria ponebant: illi.n. qui ponebant unū ens immobile, ponebant principia calidum & frigidum, quæ sunt contraria, & calidum attribuebant igni, frigidum vero terræ: illi vero qui ponebat vnum principium mobile, dicebant rarū, & densum esse principia, quæ aliquo mō sunt contraria. similiter Democritus ponebat vacuum & plenum: & similiter alia contraria esse principia rerum, vt patet ex philosopho. ¶ Sed circa opinionem Parmenidis dubiū est. Si.n. posuit unum ens immobile, non videtur quō potuerit ponere calidum & frigidum esse principia: iam enim essent plura entia. ¶ Sed dicendum vt habetur. 1. Metæ. qđ Parmenides posuit esse vnum solum ens s̄m veritatem, & s̄m iudicium rationis, posuit aūt esse plura secūdū iudiciū sensus: vnde dicebat, ꝙ vnum istorum contrariorum, scilicet, calidū erat ens secundum iudicium rationis, & secundum veritatē: alterum aūt scilicet frigidum s̄m rōnem, & s̄m veritatem erat nō ens: sed s̄m iudiciū sensus erat ens. ¶ Rōne vero arguitur sic. De ratione primorum princi-

Margin notes: Tex. 42. & sequen. — Principia intrinseca rei sunt duplicia. — Prima principia rerum naturalium sunt prima contraria. — Ibidem. — 1. Met. lectu. 9. tex. c. 4. — Ratio hæc habet tex. 42.

principiorũ sunt tria, scilicet qđ non sint ex alijs, quia si essent facta ex alijs, non essent prima: qđ nõ sint ex alterutris .i. qđ vnũ nõ fiat ex altero: qa si vnũ fieret ex altero, vnũquodq; esset principiũ, & prĩcipiatũ, et sic nõ essẽt simpliciter prĩcipia: & tertio ꝙ oĩa sint ex illis, qa oĩa sunt ex secundis principijs, aut ex primis immediate: & si sunt ex secundis principijs (cum illa sint ex primis) sequitur ꝙ ẽt omnia sint ex primis. Sed ista tria conueniunt primis cõtrarijs. prima .n. contraria non fiunt ex alijs, eo ꝙ sunt prima: neque fiunt ex alterutris: etsi .n. frigidum fiat ex calido, inquantum id qđ est subiectũ caliditatis, fit subiectũ frigiditatis, numq̃ tñ frigiditas fit ex caliditate, ita ꝙ frigiditas cõponatur ex caliditate, aut muteẽ in frigiditatẽ. oĩa ẽt fiunt ex contrarijs. nam album fit ex nõ albo, & non ex quolibet non albo, quia non fit ex scãno, sed ex tali nõ albo, qđ est nigrum, aut ex medio s. rubeo, aut viridi, aut alio colore: similiter musicũ fit ex non musico, & non ex quolibet nõ musico. sed ex opposito. s. ex immusico. i. qđ est natum habere musicã, & non hẽt. itẽ consonans fit ex inconsonanti, & sic de alijs: ergo oĩa fiunt ex contrarijs, aut ex medijs: & cũ media fiant ex contrarijs, sicut colores medij, ut rubedo & uiriditas, ex albedine, & nigredine, sequitur ꝙ oĩa fiant ex contrarijs: ergo contraria prima sunt prima principia. ¶ Sed circa istam rationem sunt duo dubia. primum est: quia uidetur, quod philosophus contradicat sibijpsi. Dicit enim qđ contraria non fiunt ex alterutris: posterius vero tex. sequentibus dicit, ꝙ vnũquodq; fit ex suo contrario: ista aũt cõtradicunt. ¶ 2. dubium est: quia cũ corrumpitur hõ, tunc fit cadauer pallidum, & tñ tunc nõ fit pallidum ex contrario: quia stat, ꝙ hõ prius nõ fuerit niger, aut

1. phys. tex. 42. & 43.

albus, sed pallidus: ergo non oportet vnũquodq; fieri ex contrario: Si dicatur, ꝙ si fuit hõ pallidus: nõ est generatũ pallidum, hoc nihil est: nã remota forma substãtiali a materia, remouentur oĩa accidentia consequẽtia formã: ergo non põt remanere eadem numero palliditas in homine & cadauere: ergo oportet, ut noniter producatur. ¶ Ad primũ istorũ de mẽte Simplicij rñdetur, ꝙ dupliciter põt intelligi aliquid ex alio fieri, vno mõ, qa fit post illud: alio mõ, quia illud est eius materia & elementum. sicut lectus fieri ex ligno dicitur. Primo mõ, non inconuenit contrariũ ex contrario fieri, immo ẽ necessariũ: & sic contraria prima ex inuicem fiunt: secundo vero modo unũ contrarium non fit ex alio: nõ .n. vnũ contrarium subijcitur alteri ueluti eius materia. ¶ 2. rñdetur de mente Ammonij, cui prædicta rñsio non placet, ꝙ sm̃ quẽ sensum dicitur prima contraria non fieri ex alijs, sm̃ eundem dicitur ea ex alterutris non esse. primum aũt dicitur, non quia prima non fiant ex alijs, tamq̃ ex subiectis, & ꝑmanentibus: sed qa nulla sunt illis priora, & vlĩora ex quibus fiant. ideo & sm̃ dicitur: non quia vnum non fiat ex altero tamq̃ ex materia: sed quia vnum altero principalius, & vniuersalius esse non põt: cum æqualis sint virtutis inter se, & nullum ipsorũ plus altero in ratione principij aliquid habeat: cum hoc autem stat, ꝙ alia contraria inferiora ex alijs cõtrarijs fiãt. ¶ Videtur autem mihi hæc Ammonij interpretatio ad mentem Arist. non esse: neque enim secundum eundem omnino sensum intelligendũ est prima contraria non esse ex alijs: & non esse ex alterutris: cum ab Arist. alia & alia horum dictorum assignetur causa. Cãm .n. quare non sint ex alijs assignat hanc: quia prima sunt: quare autem non sint ex alterutris,

Tex. 42.

pro

pro causa assignat: quia sunt contraria. ¶ Et si dicatur, vt ipse Ammonius interpretatur, ꝙ per esse contraria intelligit æqualis virtutis esse: patet ex Arist. processu hoc ad eius mentẽ nõ esse. quare Simplicij responsio melior esse videtur. ¶ Potest ẽt dici secundum Aue. ꝙ vnũ contrariũ non mutatur in aliud: albedo.n.non fit ingredo: & tñ subiectum ex vno cõtrario mutatur in aliud. ¶ Ad sm̃ dicitur, ꝙ aliquid fieri dupliciter põt intelligi: vno modo primo & per se: alio modo secundario & consecutiue. illud fit primo, et ꝑ se, qđ ẽ primus, & ꝑ se terminus mutationis, sicut Sor. est primus, & ꝑ se terminus generationis suæ: tunc oẽ, ꝙ fit ex contrario fit. Sor.n.fit ex nõ Sorte: & de hoc philosophus intẽdit, cũ dicit omne, quod fit, ex contrario fieri. Illud autem dicitur fieri secundario, & consecutiue, quod scilicet principalem terminum mutationis consequitur, sicut omnia accidentia Sortis consequuntur formam substantialem Sortis existentem in materia. & id quod fit isto modo non oportet, ꝙ fiat ex contrario. Dicitur ergo, qđ pallidum in exemplo dato fit con secutiue: ideo non oportet, qđ fiat ex cõtrario. ¶ Sed cum contrarietas aliquando accipiatur proprie: aliquando vero pro oppositione priuationis & habitus: remanet dubium, quomodo accipiat philosophus contrarietatem, dũ dicit principia rerum naturalium esse contraria. ¶ Circa istam difficultatem aliter sentit Albertus, & aliter Commentator. Pro notitia opinionis Alberti, secundum mentem eius. ¶ Sciendum primo, ꝙ sicut est de genere, & differẽtijs respectu speciei constituendæ, ita est de materia, & contrarijs respectu rei constituẽdæ, per fieri, & moueri sm̃ naturã. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ genus est generalis forma, quæ ideo generalis dicitur, q2 est imperfecta & indeterminata, & cũ trahitur ad perfectum, determinaĩ confusio eius & communitas, & conducitur ad esse speciei. Verbi gratia, animal est generalis quędã natura non determinata ad hominẽ, aut asinũ: sed sm̃ se indeterminata, & imꝑfecta: per istã aũt differentiã rationale, determinatur ad istã naturam perfectã, & determinatã, quæ est homo. ¶ Sciendum tertio, ꝙ anteq̃ diuidatur genus per differentias, oẽs differentiæ sunt in eo, in quadã habituali potestate, & confusa, non habentes esse distinctum: est.n.in genere quidam habitus confusus, qui nihil aliud est, quàm quædam habitualis potestas, qua natura generis continet habitualiter omnes differentias: sicut si diceremus, ꝙ homo habens habitum philosophiæ, hẽt in se quandam habitualẽ potestatẽ, qua continet in se potentialiter oẽs conclusiones philosophiæ: cum aũt actualiter accipiuntur ipsæ differentiæ, dum .s. diuiditur per intellectũ genus in differentias, & componitur cum illis, iã distant inter se sub illo genere, quæ prius erant unitæ in illo habitu confuso, & mutuo se expellunt a genere. per hoc enim, qđ vna differentia vnitur generi actualiter: alia nõ potest vniri sibi actualiter: cũ .n. adiungitur animali rationale, sibi non potest actualiter adiũgi irrationale. animal .n. rationale non potest esse irrationale: & quia per hunc modũ se habent contrarię qualitates ad subiectũ, ꝙ .s. sunt simul in eodẽ subiecto habituali potestate, sed in actu vna expellit alterã a subiecto: ideo differentiæ sbales dicuntur contrariæ a philosopho. ¶ Per oĩa similiter dicit esse de materia & contrarijs, hoc excepto, ꝙ genus est forma generalis, & materia non est forma, sed subiectum generale. Primo enim materia est subiectum formarum in entibus a & habet in se habitum confusum formarum:

Albertus. 1. Phy. tract. 3. cap. 3.

10. Metaph. tex. 23.

marum: qui habitus imperfectus est, & indistinctus, & hic est quadā habitualis potestas, qua materia claudit ī se oēs formas, si accipiatur materia simpliciter, aut plures, vel pauciores, si accipiatur materia propinqua, & appropriata. Secundo, ipsæ formæ se habēt sub illo habitu confuso: sicut differentiæ sub genere, ita .s. ꝙ se expellunt à materia secundū esse suum actuale: dum .n. vna est in materia, altera non potest ibi esse, & propter hoc etiā ipsæ formæ dicuntur cōtrariæ: sicut & differentiæ substantiales. Tertio, materia numquam habet esse, nisi sub altera formarum, ideo cum motus conueniat materiæ secundū esse, oportet ꝙ conueniat ei secundū exitum de contrario in contrarium .i. de vna forma, à qua habet vnum esse, ad aliam formam, à qua habeat aliud esse. ¶ Dicit ergo, ꝙ principia rerum naturalium, secundū fieri, et transmutationē sunt contraria proprie .i. duæ formæ, à quarū vna ad alteram transmutatur materia. ¶ Sed aduertendum vlterius secundum Albertū, quòd qualibet formarū existētium in eadem materia potestate habituali, & est contraria alteri: & est priuatio ad illā. Si .n. cōsiderentur illæ formæ, secundum quòd dāt esse materiæ actualiter, sic sunt contrariæ, quia dum vna est in materia, non potest esse altera in ea. Si aūt considerantur, secundū ꝙ sunt vnitæ in illo habitu confuso materię, sic unaqueq; habet aptitudinē ad alterā secundum esse, sed deficit ab actuali esse eius, & sic comparatur ad ipsā sicut priuatio. Vnde quòd moueantur adinuicem, habent ex hoc, ꝙ vnaquæq; priuatiue se habet ad alterā. Sic .n. tā habent subiectum cōmune, quā aptitudinem habitualem recipiendi formam oppositam: vnde licet principium motus sit ab aliquo contrario, tamē contrarium nō est principium motus, nisi vt priuatiue oppositum ¶ Ista declaratio pulchra est, & subtilis: sed non videtur esse ad mentem philosophi. Nam exemplificans, quomodo vnumquodq; fiat ex contrario dicit, quòd musicum fit ex non musico, & non ex quocumq; non musico: sed ex īmusico. Ex quo arguitur sic. Musicus fit ex immusico, et nō ex aliqua forma contraria musicę, sed solum ex priuatione: ergo omne qđ fit, fit ex cōtrario proprie dicto: tex. n. Cōm. apparet, quòd phil. per contrarium intendit priuationem, q̄ ponit principium per accidens.

Tex. cōm. 6[illegible]

Aue. cōm. 4[illegible]

¶ Ideo alia est expositio Commentatoris dicentis, ꝙ p contraria intelligit philosophus non solum proprie dicta cōtraria, sed etiam priuationē, & habitum, unde ista sunt uerba sua. Intēdit hic p cōtrarium, illud, quod est cōmune contrarijs, & priuationi, & habitui: & ideo cum induxit exemplum de contrarijs .s. albo, & nigro, induxit alium exemplū de priuatione, & habitu. Sed aduertendum, ꝙ aliter intelligendum est, principia prima esse contraria, & aliter vnumquodq; fieri ex contrario: in secūda .n. propositione accipitur contrarietas, vt est quoddā commune ad contrarietatem propriam, & ad priuationē, & habitum: in prima autem aliter. Nam dupliciter principia possunt dici prima .s. primitate causalitatis, & sunt illa quæ sunt causa omniū aliorum, & ipsa non sunt ex alijs; & sic prima principia sunt forma substantialis & priuatio sibi opposita: & primitate prędicationiss & sunt illa quę sunt communia omnibus principijs particularium transmutationum, & ista sunt forma in communi & priuatio. Si ergo loquamur de primis primitate causalitatis: cum dicitur prima principia esse contraria, accipitur contrarietas pro oppositione priuationis & habitus: nam formal substātialis, & sua priuatio sunt opposita priuatiue,

Principia dici possūt prima primitate causalitatis & primitate prædicationis.

tiuè, si vero loquamur de primis principijs primitate communitatis; tunc. cum dicuntur contraria, accipitur contrarietas communiter, vt se extendit ad contrarietatem propriam, & priuatiuam oppositionem. ¶ Sed contra istam expositionem, quæ est etiã Auicennæ arguit Albertus. Et primo sic, ubi Arist. probat non solum duo contraria esse principia, scilicet ratione vtitur ad hoc, q ad agendum non sufficiunt duo contraria: ergo secundum philosophum principia sunt agentia: sed priuatio non agit cum nihil sit: ergo priuatio & habitus non sunt illa duo contraria, quæ philosophus dicit eßet principia: Secundo cum distincta sint genera oppositorum, quid causæ fuit dicere, principia esse contraria, cũ tamen per te principia sint priuatio & habitus? ¶ Ad primum istorũ respondetur, quòd non intendit philosophus principia esse agentia: sed vult quod duo cõtraria non sufficiunt ad agendum idest ad transmutationem, & ad hoc vt aliquid agatur & fiat sed requiratur ẽt subiectũ q transmutetur sm̃ illa: & cum dicit ibidem qđ vtrumque contrariorum transmutat aliquid, intelligit, q vtrumq; contrariorum est, id secundum quod aliquid trãsmutatur formaliter, vel quia est forma, vel quia se habet ad modũ formę, eo qđ denominet subiectum; sicut est priuatio: nõ qđ ipsa cõtraria sint actiua. ¶ Ad 2. dicitur, qđ prima principia primitate causalitatis nominauit contraria, cum tñ sint priuatio & habitus: quia consueuimus vti nomine contrarietatis in his, quæ non pñt simul stare: breuiter aũt considerat philosophus prima principia opposita, inquantũ se expellũt ab eodem subiecto: considerat .n. ea, inquãtum sunt principia transmutationis: ideo illa vocat contraria. ¶ Dicitur 2. quòd cum dicitur omne fieri ex contrario, per cõtrarietatem, accipit oppositionem tam contrariam quam priuatiuam, & omnem vocat contrarietatem, ratione dicta. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum negatur minor: ad probationẽ dicitur primo, quòd non omnia principia sunt contraria positiue: sed aliqua priuatiue. ¶ Dicitur 2. quòd genus non est principium contrariorum, eo modo quo contraria principia sunt aliorũ: contraria enim sunt principia transmutationis rerum: genus autem est principium contrariorũ, vt forma eorũ. Et hoc sufficit sm̃ Albertum ad prima principia scilicet, quòd non sint ex alijs secundum illum modum, quo alia sint ex ipsis.

¶ Dicitur 3. qđ si accipiantur principia prima primitate causalitatis .i. quæ sunt causa oĩum aliorum, & ipsa non causantur ex alijs cuiusmodi sunt forma sbalis, & priuatio sibi opposita, talia principia non constituũtur ex genere: quia nõ sunt in genere, nisi reductiue: si autem accipiantur prima principia primitate prædicationis, quæ. s. sunt cõmunia omnibus principijs particularibus oĩum transmutationum, cuiusmodi sunt forma, vt cõtinet sub se formã substantialem, & accidentalem, & priuationem sibi oppositã, talia non constituuntur ex genere: quia non sunt in genere, sed circuũt oẽ genus: in omni .n. genere est priuatio, & habitus. Ex quo patet, qđ illa propositio est falsa s. prima contraria continentur sub genere, & fiunt ex ipso: prima .n. contraria, siue primitate causalitatis, siue primitate prædicationis, non fiunt ex genere. ¶ Et si dicatur, q contraria hñt genus pro principio, dicitur qđ verũ ẽ de contrarijs positiuis: sed prima cõtraria, non sunt contraria positiue. prima .n. primitate causalitatis . s. forma sbalis, & priuatio sibi opposita, opponuntur priuatiue pure: prima aũt primitate prædica-

 tionis

Aduertas, tex quæst. 8. ad quæst 7. ac: ex 7. ad 4. p inerc. & huius 8. q. hic verus est tex. 41. ocis igitur cõtraria pricipia faciunt.

tionis .s. forma in cõi, & priuatio abstra hunt a contrarijs positiue, & a contrarijs pure priuatiue: quia in aliquibus principia sunt cõtraria positiue, in aliquibus vero priuatiue, vt dictũ est: vnde magis dicuntur genera contrariorũ, quam contraria. ¶ Ad 2. dicitur, ꝙ principijs sbæ sunt cõtraria priuatiue, et ꝙ sbæ licet nihil sit contrarium positiue (vt intellexit philosophus in prædicamẽtis) tñ sbæ põt esse aliquid contrariũ priuatiue: formæ .n. sbali contrariatur sua priuatio. ¶ Ad 3. dicitur, quicquid alij dicant, ꝙ cum philosophus dicit principia rerũ naturaliũ esse contraria, loquitur de principijs rerum naturaliũ, quæ transmutantur inquantũ transmutantur.

Quomodo sbstãtiæ nihil esse contrarium intelligẽdum sit.

Cœlum aũt sm̃ sbam suam nõ transmutatur: quia est ingenerabile, & incorruptibile, vt dicitur. 1. cœli: ideo non oportet principia sbalia cœli esse contraria. ¶ Ad 4. dicitur, quòd principia esse rei sunt simul in re, non aũt principia transmutationis rei: mõ dictum est contraria, de qbus est hic sermo, esse principia trãsmutationis, non aũt principia esse rei. ¶ Ad 5. negatur maior: nisi enim passiuum esset priuatiuum, forma non posset transmutari ad formam: ideo præter subiectum & formam, oportet etiam esse priuationem formæ in subiecto: dicitur tamen secundo, quod forma non est actiua: alia est enim causalitas formæ, & alia causalitas efficientis.

Tex. 10. 11 & 22.

QVAESTIO IX.

Vtrum sint tantum tria principia rerum naturalium .s. materia, forma, & priuatio.

Vnde est sicut duo dicenda sunt esse principia, &c.
Tex. LXIII.

QVAERITVR nono. Vtrũ sint tantũ tria principia rerũ naturalium .s. materia, forma, & priuatio, & videtur qđ non. ¶ Primo, quatuor sũt principia aliquarum mutationũ naturaliũ: ergo non sunt tantum tria: antecedens probatur. Cum aliquid mutatur de albedine in nigredinẽ, est ibi subiectũ, ꝙ trãsmutatur, est terminus ad quẽ .s. nigrum est non nigrũ; quia mutatur de nõ nigro in nigrum, & est album, quia mutatur etiam ex albo in nigrum: ergo sunt quatuor principia. ¶ 2. Principia sunt ex quibus oĩa sunt: sed non oĩa naturalia sunt ex materia, forma, & priuatione, quia accidentia non sunt cõposita ex materia & forma: ergo illa non sunt principia. ¶ 3. Principia sm̃ se sunt notiora rebus naturalibus; cum materia secundũ se sit pura potentia, priuatio autem sit negatio, quorũ vtrumque sm̃ se est minime cognoscibile: ergo materia & periuatio non sunt principia. Confirmatur, quia eadẽ sunt principia essendi, & cognoscẽdi: sed materia & priuatio non sunt principia cognoscendi, cũ põtia & negatio sint remota ab actu; & vtrumquodque cognoscatur inquantum est in actu: ergo nõ sunt principia essendi. ¶ 4. Principia sunt contraria; sicut dictum est supra: sed ista non sunt contraria: priuatio enim & materia, similiter materia & forma non sunt contraria: ergo &c. ¶ Ad euidentiam

tiam istius difficultatis, sciendum ꝙ cum philosophus inquirat hoc loco numerum principiorum, tam essendi quam fiendi, inquirit principia solũ eius, quod per naturalem transmutationem producitur .s. eius, quod est primo, & per se terminus transmutationis: & quia solum compositum, siue sit compositũ ex materia et forma substantiali, siue ex subiecto et forma accidentali, nõ aũt forma per se sumpta, est primo & per se terminus transmutationis, vt dicitur. 7. Meta. ideo inquirit principia rerũ naturalium cõpositarum, non autẽ principia formarũ. ¶ Ad quęstionem ergo rũdetur quatuor conclusionibus philosophi, quarum prima est. Nõ est solum vnum principium rerum naturaliũ. ꝓbatur, Vnum non est contrarium sibypsi: sed principia rerum naturalium sunt contraria (vt superius probatũ est) ergo non tantum unum est principium rerum naturaliũ. ¶ 2. Conclusio est. Principia rerum naturaliũ non sunt infinita: hanc cõclusionẽ probat philosophus duabus rationibus inter alias. Prima rõ est. ista. Prima principia sunt prima contraria: sed nõ sunt infinita prima contraria: ergo prima principia non sunt infinita: consequẽtia nota: cũ maiori ex supradictis: minor vero probatur. prima cõtraria simpliciter sunt illa, quę sunt primi generis .s. substantię: sed substantię sunt tm̃ duo principia cõtraria; qa vnius generis est tm̃ vna prima contrarietas: ergo prima contraria sunt tm̃ duo, & per consequens nõ sunt infinita. ¶ Circa istam rationem tria occurrunt dubia. Primũ est. quid nomine substantię intelligatur, cum dicitur quòd substantia est vnum genus. Secundum est. Quæ sint illa prima contraria primi generis. Tertium est. Quid generis nomine significetur hoc loco. ¶ Quantum ad primum respondet Alex. nomine substãtiæ, formã materiæ lis, siue potius compositũ ex forma & materia intelligitur: in hoc .n. solo genere substantia contrarietas inuenitur, non aũt in omni substantia. ¶ Simplicio vero placet, vt nomine substãtiæ non illud genus accipiatur, qđ generibus entiũ est condiuisum: sed tota natura mutabilis, de qua hoc loco loquitur Aristot. & cuius principia quærit: Contrarietas .n: formę et priuationis, non in solo genere substãtiæ: sed etiã in generibus accidentiũ quę mutationẽ suscipiunt, inuenitur. ¶ Sanctus vero Tho. absolute ipsũ genus substantiæ uidetur nõie substãtię intelligere. Licet .n. Aristo. principia tantũ substantię mobilis, siue mutabilis inquirat, ad ꝓbandum tamẽ, ꝙ illa non sint infinita, efficax medium est, ꝙ in genere substantię vna tm̃ sit prima cõtrarietas, q̃cũq; sit illa: quia constat, ꝙ si ipsius totius generis substãtię est vna tm̃ prima contrarietas, particulariũ generũ substãtiæ, nõ erũt infinita principia prima, quę sũt prima cõtraria. ¶ Posset aũt opinio Alex. & S. Tho. cũ opinione Simplicij cõcordari, dicendo, ꝙ dupliciter possumus intelligere cõtraria eẽ prima .s. primitate dignitatis, & ꝑfectionis. et primitate cõmunis prędicationis. si de primitate dignitatis et ꝑfectionis loquamur sic uera ẽ opinio Alexãdri, & S. T. qbus et Ammonius subscribere uidet̃. Nã sicut genus substãtię, est primũ inter oĩa genera, dignitate, & ꝑfectione: ita & prima eius cõtrarietas, primis aliorũ generũ cõtrarietatibus est prior, et hãc primã substãtiæ cõtrarietatẽ primo inuestigat Arist. secũdario uero cõtrarietates in alijs generibus inuẽtas. Nec obstat Sĩplicij rõ cõtra Alex. īquiẽtis, ꝙ tunc erit tm̃ vnũ primũ genus entis, non aũt decem prima genera. dicitur .n. ꝙ vtique est tm̃ vnum primum genus dignitate & perfectione: sunt autẽ decẽ prima genera primitate prædicationis,

Marginalia: ex. 49. & quétibus. — Tex. 26. — Tex. 49. — Tex. 50. — Quid nomine substãtiæ intelligatur — cum dicitur substãtia est vnũ genus. Tex. 50. — Tex. 50.

quæ. s. non recipiunt in recto alicuius superioris generis prædicationem. Si vero de primitate communis prædicationis loquamur, opinio Simplicij vera erit: sic enim prima contraria, quæ de contrarietate omnium generum mutabilium prædicantur, erunt contraria naturę mutabilis absolute, & in communi, non autem huius determinati generis, quod est substantia, & ideo nomine substantiæ, nō primum genus intelligemus; sed materiam mutabilem absolute. ¶ Quantum ad secundum tenet Syrianus, quod prima cōtraria sunt excessus & defectus: ad hāc .n. differentiam omnium contrarietatem reduci ait. Sed licet verum sit in omni genere, hanc excessus & defectus contrarietatem inueniri: non loquitur tñ Arist. de hac contrarietate hoc loco, vt ex eius processu manifeste apparet. Alex. vero & Simplicius dicunt, quòd per primam contrarietatem Arist. contrarietatē formæ & priuationis intendit: hæc enim primo in natura materiali corruptibili inuenitur. S. Tho. cōcordare cum Alexādro & Simplicio videtur. Nam quod dicit hoc loco, primam contrarietatē cuiuslibet generis esse primarum differentiarū, per quas diuiditur genus, declarat exponendo, inquiens, quòd oppositio formæ et priuationis in omni mutatione inuenitur: & quòd formæ substantiales nō sunt contrariæ, licet differentiæ substantiales cōtrariæ sint sm̄ quòd vna accipitur cū priuatione alterius, sicut patet de animato & inanimato. ¶ Quantū ad 3. nomine generis accipit Syrianus prædicamētū: in quolibet .n. prędicamento (ait) vna prima contrarietas inuenitur. Ammonio placet, vt nomine generis acipiamus, non id qđ vere & proprie genus est, sed ipsum primum subiectum: morem enim Aristot. ait esse, vnamquamq; subiectam naturam genus appellare. Nam sicut circa numerum contrarietas paris et imparis consideratur, & circa superficiē cōtrarietas lenis & asperi: ita circa subiectam substantiam contrarietas formæ & priuationis: & sicut numerus a pari & impari distinguitur, semper tamen cum altero illorum inuenitur, ita & substātia, quæ est subiectum ad formam & priuationem se habet. Simplicio videtur, quòd nomine generis naturę cuiusque communitas sit accipienda. Sic enim naturā mutabilem, vnū genus dicere possumus: sicut si diceremus naturā intelligibilem, ingenerabilem, & immaterialem, omnino vnum genus esse. Quid vero sentiat S. Tho. in expositione non explicatur: sed ex his quæ dicit interpretando Aristo. rationem, videtur cum Syriano atque cum Simplicio (qui vidētur melius Aristotel. mentem hoc loco interpretari) conuenire. Nam (vt ait Simplicius) quomodo nomen generis pro subiecto, & materia possumus hoc loco interpretari, cum nōdum ostenderit Aristo. oportere esse aliquod tertium principium contrarijs subiectū, sed paulo post, hoc si ostensurus? ¶ Secūda rō est ista. Si principia sunt infinita, cū principia sin contraria, oportebit omnia contraria esse principia: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis dupliciter. ¶ Primo, prima principia sunt prima cōtraria: sed non omnia contria sunt prima contraria, cum quędam sint causata ex alijs, sicut dulce, & amarum ex calido & frigido, humido & sicco: ergo &c. ¶ 2. Prima principia non fiunt ex alterutris (vt dicitur tex. 42.) & etiam patet ratione, quia principia oportet semper manere: illa autem quę fiunt ex alterutris nō semper permanent, eo quòd vnumquodque fit ex alio, & corrumpitur in aliud: sed aliqua contraria fiunt ex alterutris, vt amarū ex dulci, et albū ex nigro: ergo aliqua con-

Quæ sint prima contraria primi generis.

S. Thom. tex. 68.

Quid generis nomine Arist. intelligat tex. 50.

qua contraria non sunt prima principia. ¶ Ad euidentiam istius rationis notāda sunt tria. Primo, quòd vbi litera nostra habet ex alterutris, litera cōmen. habet ex alijs: & est tex. græco conformis, & sic exponit Commentator volens, ꝙ ideo aliqua contraria non sunt prima principia, quia sunt ex alijs, vt sapores aliqui ex amaro & dulci, & aliqui colores ex albo & nigro, prima autem principia nō fiunt ex alijs. ¶ Sciendum 2. saluando text. antiquę translationis, ꝙ scilicet aliqua contraria fiant ex alterutris (vt exponit S. Tho.) hoc nō contradicit ei, qđ superius dixit Aristot. dum dixit, ꝙ prima contraria non sunt ex alterutris, eo quòd sunt contraria, vbi videtur velle, quòd nulla contraria fiant ex alterutris. Si enim sumantur solę formę contraria sine subiectis, tunc nō fiunt ex alterutris: non enim caliditas fit ex frigiditate, & hoc modo intellexit: si autem sumantur contraria simul cum subiectis, tunc fiunt ex alterutris: ex albo enim fit nigrum, et hoc modo intellexit in ista rōne. ¶ Aduertendum tamē circa istam declarationem, quę est S. Tho. ꝙ si ly ex, importet ordinem solum, vt sit sensus vnū fieri ex alio, idest post aliud, tūc iuxta superius dicta de mente Simplicij, vna forma cōtraria potest fieri ex alia, eo modo quo fieri potest, cōpetere formę: caliditas .n. fit ex frigiditate idest post frigiditatē in subiecto, qđ prius habebat frigiditatē, & postea accipit caliditatē. Si aūt ly ex, denotet causalitatem, denotādo .s. id cui additur trāsmutari in aliud, tunc vna forma contraria non fit ex alia, non .n. frigiditas fit ex caliditate, idest, caliditas nō transmutatur in frigiditatē; aut eius materia fit et subiectum: sed bene frigidum fit ex calido, quia quod prius erat calidū; efficitur frigidum: accipit ergo S. Tho. istam propositionem in secundo sensu.

¶ Sciendum 3. ꝙ istam propositionem, Principia oportet semper manere, Alexander (vt Simplicius refert) dicebat primo ad hunc sensum, debere intelligi: ꝙ prima scilicet principia sunt sempiterna: quia si fierent, etiam corrumperētur, & consequenter ea, quæ ex illis fiunt: et sic aliquando deficeret generatio nullo existente, ex quo aliquid fieret. addebat autem & Platonis rationem, hanc scilicet si fierent, ex principijs fierent: hoc autem esse non pōt, quia tunc non essent prima principia. ¶ Dicebat tñ 2. quod principiorū quædā sunt, quæ præexistūt, & ista ingenerabilia sunt & sempiterna: secundū numerū, sicut primū efficiens et materia: quędam vero sunt, secūdū quæ fit generatio ꝙ corruptio, & scilicet contraria, & ista non sunt secūdū numerum ingenerabilia, et sēpiterna. ¶ Dicebat 3. quòd tantum prima principia sunt sempiterna, non autem principia proxima. Dicebat 4. ꝙ ipsa principia contraria, si in singularia accipiantur, non sunt sempiterna sed corruptibilia, sed si in vniuersali accipiantur, tamquam cōmunissima, sub quibus omnia contraria continentur, priuatio scilicet & forma, sic sunt sempiterna: vniuersalia enim incorruptibilia sunt. ¶ Sed contra hāc Alexandri interpretationem, arguit Simplicius. Primo contra tria prima eius dicta simul. Cōtra tria secundum te sunt ea, secundū quę fit generatio & corruptio, & talia secūdū numerum non sunt sempiterna: sed philosophus dū induxit, quòd principia oportet semper manere, de principijs, tamquā de contrarijs est locutus: ergo illud eius dictum, non est ad hunc sensum intelligēdum, ꝙ ipsa principia sunt sempiterna. ¶ 2. Contra quartum eius dictum, Illud dicens philosophus, intendit aliquid proprium primis principijs dicere: sed quòd principia prima in vniuersali sint incorruptibi-

Tex. cō. 50. Tex. 42. Tex. 42. Tex. 50. Tex. 50.

ruptibilia, ī singulari vero corruptibilia, non est illis proprium: sed omnibus contrarijs conuenit: nō .n. sola forma & priuatio in uniuersali est incorruptibilis, sed etiam albedo vniuersalis, & nigredo uniuersalis: ergo nō est sensus verborū Aristo. ꝙ prima principia in vniuersali sūpta, sint sēpiterna. ¶ 3. cōtra totā positionem arguit. Philos. demōstrare intendit (vt ipse Alexāder exponit) esse unā primam contrarietatē: sed ad hoc nihil confert, ꝙ principia sint sempiterna: non .n. si sunt sempiterna, iā sunt duo: ergo &c. ¶ Respondet aūt ipse Simplicius de mēte Ammonij, ꝙ principia oportere manere sēper, sēpiternitatē hoc loco nō significat: non .n. intēdebat Aristo. demōstrare hęc principia ingenerabilia esse, et incorruptibilia: sed quomodo secūdū ipsarū mutationē, generatio fit & corruptio: sed significat, quòd oportet in omni re generabili & corruptibili, quę transmutatur, inueniri aut formā, aut priuationem: aut potius vtrūq;: vnūquodq; enim formam habet, & priuationē illius formę, in quam natū est transmutari: album .n. habet albedinem, et nigredinis priuationē. Hoc autē istius primæ contrarietatis est propriū: ideo hoc ipsum induxit Aristo. tamquā causā, quare alia posteriora cōtraria nō sunt naturaliū rerū principia: nulla enim aliarū contrarietatum in omni re naturali inuenitur: neq; enim naturalia omnia alba sunt: neq; oīa nigra: sed bene in omnibus est forma, ī sempiternis quidem sola, in generabilibus autem & corruptibilibus simul cū priuatione: non eiusdē quidē formæ: sed oppositæ, in quā potest trāsmutari. vnde hoc loco, ly semper, non tpris sempiternitatem, sed vniuersitatē demonstrat. Et est simile, sicut si diceremus materiā primā semper manere, non aūt materia secūdam: quia prima in omnibus rebus materialibus inuenitur: non aūt secunda. ¶ Quomodo autem S. Tho. dictā propositionē intelligat non apparet, cum ipsam nō ponat. Forsan tasse .n tex. suus illam nō habebat: sed si in suo tex. erat, videtur eam intelligere ad sensum Alexādri .s. ꝙ oportet prima principia ingenerabilia esse. Nā cū proposita hac ꝓpositione, Fiūt alia cōtraria: ex alterutris: deberet Aristo subsumere, prima principia nō fiūt ex alterutris. ea prætermissa ipsius ꝓbationē adduxit .s. ꝙ principia oportet semper manere. nā si sempiterna sunt principia, cōstat ꝙ ex alterutris nō fiunt: hāc aūt .s. principia nō fiunt ex alterutris (ut clarior esset ratio) assumpsit. S. T. ¶ Sed attēdēdū sequendo S. Tho. expositionem, & eius tex. ꝙ illā ꝓpositionem, principia non fiunt ex alterutris, & hanc principia oportet sēper manere, nō accipit philosophus tāquam verā, sed tamq̄ à quibusdam antiquorū philosophorum concessā: licet .n. verū sit: ꝙ principia nō fiant ex alterutris, sine subiectis sumatur, non .n. albedo conuertitur in nigredinem, si tū cum subiectis sumantur, est falsū: nā id qđ est album, fit postea nigrum: quidam tamē philosophorū dicebant verū esse, ꝙ contraria nō fiūt ex inuicem. et coassumendo subiectum: vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Nō ē aūt inconueniens, ꝙ philosophus vbi disputatiue procedit, vtatur ꝓpositionibus ab alijs concessis, contra quos arguit: licet in se verę nō sint. Vbi aūt veritatem huius rei determinat, oppositum dicit: nam hoc principium, quod vocat subiectum & materiam, à principio quod oppositum vocatur, distinguit per hoc, quòd ipsum in transmutatione manet: non aūt oppositum. Et sic non est verum: ꝙ prima principia, quæ sunt prima contraria, sint sempiterna. ¶ 3. Cōclusio est, Tria sunt principia rerū naturalium. Ad hāc conclusionem

Propositio illa principia oportet semper manere, quō sit a thomista sumenda.

Tex. 60.

clusionem philosophus inter alias, duas adducit rationes, quarũ prima est. Prima principia sunt, ex quibus alia fiunt: sed ex solis contrarijs non pñt alia fieri: ergo oportet ponere aliud principiũ: cõsequentia nota cum maiori, & probatur minor. Si ex contrarijs solis possent fieri res, hoc esset, qa vnũ transmutaret reliquum: nõ possimus.n. imaginar, ꝙ ex duobus contrarijs fiat aliquid, nisi aut vnũ trãsmutet reliquũ, aut ambo transmutent aliquod subiectũ: si ergo ex contrarijs solis fiat aliquid remoto omni subiecto: hoc erit, qa vnũ agit in reliquũ: sed hoc est impossibile (nõ.n. raritas nata est conuertere densitatẽ in aliqd) ergo ex solis contrarijs, non potest aliqd fieri. ¶ Sed circa hanc rõnẽ dubiũ occurrit. videtur.n.ꝙ philosophus uelit prĩcipia, quæ posuit esse cõtraria, esse formas actiuas, eo ꝙ vult ea (si sola sumuntur) non posse agere in se inuicẽ, & si sola contraria essent principia, ꝙ vnũ transmutaret alterũ: ex hoc.n. videtur velle, ꝙ ipsa contraria simul cũ subiecto agãt in se inuicem, tũ ẽt quia vult ea aliqd subiectũ trãsmutare. et sic videtur, ꝙ priuatio, et materia non sint principia, cũ nõ sint formæ actiuæ, cuius oppositũ superius est õnsum. ¶ Rñdetur ad hoc dupliciter. Primo, ꝙ qa cã agẽs apud nos est magis, quã aliæ causæ manifesta, ideo vtimur actionis nomine ad causalitatẽ causę cuiuslibet significandã: & dicitur, ꝙ agere contingit dupliciter: vno mõ effectiue eo mõ quo dicimus, domificatorẽ facere domũ: alio mõ formaliter: sicut dicimus, ꝙ albedo facit parietem albũ.s. sicut forma ad quã consequitur esse albũ. Prima ergo contraria sunt actiua, & transmutatiua subiecti, nõ effectiue sed formaliter: idest sunt formæ sm̃ quas subiectũ transmutatur: & hoc mõ priuatio agit in subiectũ, quia.s. se hẽt ad modũ formæ, eo ꝙ deno

Agere contingit dupliciter.

minat subiectũ: vñ negatur philosophũ velle prima contraria esse formas actiuas proprie. ¶ Posset secũdo dici, ꝙ philosophus vult arguere a maiori, admittendo ꝙ senserit contraria, quę accipit in ista rõne, esse formas actiuas. Vult.n. arguere sic. Si contraria sufficiunt ad generationem, maxime essent contraria ꝓpria, quę sunt actiua: sed hoc non est: ergo nullo mõ principia contraria sufficiũt. ex hoc aũt non tollitur, quin priuatio sit principiũ. ¶ Secunda rõ est ista. Si prima contraria sufficiunt ad esse rerũ naturaliũ, sequitur ꝙ oĩa principia sint accidẽtia: sed hoc est impossibile: ergo &c. ꝓbatur consequentia. Vna sba non est contraria alteri: si ergo oĩa principia sint contraria, sequitur, ꝙ oĩa sint accidẽtia. Falsitas ꝓbatur. Si prima principia sint accidentia, sequitur ꝙ aliquid sit prius primis principijs, nam subiectũ est prius accidentibus: sed hoc est incõueniẽs: ergo &c. ¶ Sed videtur, qđ philosophus sibiipsi contradicat: dixit.n. superius, ꝙ in genere sba est vna prima contrarietas, hic aũt dicit ꝙ vna sba nõ est contraria alteri. Sed dicendum, qđ loquitur philosophus sm̃ opinionem philosophorum, qui dicebant oẽs formas esse accidentia: vñ sequebatur oẽm contrarietatem inter accidentia esse: superius aũt loquebatur secundum veritatẽ: in substantia enim est contrarietas secundum oppositionem priuationis, & habitus, non autem secundum propriã rationẽ contrarietatis, quę est oppositio formæ ad formam. Quomodo aũt sit contrarietas in sba latius dicetur in quinto. ¶ Quarta conclusio ẽ. Nõ sunt plura prima principia, quam tria. ad hãc arguitur duabus rõnibus: & primo sic. Quod põt fieri ꝑ pauciora, superfluũ est si fiat per plura: sed posita vna contrarietate, & vno subiecto, generatio rerũ põt compleri: nã ad patiendũ, sufficit

Tex. 49.

vnum

vnum principium materiale, & duo termini, qui sunt duo contraria: ergo non sunt plura principia tribus. Notandum est secundum Comment. ꝙ ideo natura non agit per plura, ꝙ fieri per pauciora pōt, quia si natura ageret pluribus principijs, quàm oporteat, ageret otiose: hoc aũt non est attribuẽdum naturæ. Qui.n. pōt sanare modica actione, inquit Commen. ille aget actione artificiali: si autẽ laborauerit actione maiori, otiose faciet, & superflue: & ita est de natura, sicut de arte. ¶ *Secundo arguitur sic. Si plura sunt prima principia quàm tria, oportet: esse plures primas cōtrarietates prima.n. principia sunt prima contraria, cum suo subiecto, sed hoc est falsum: quia est vna sola prima contrarietas .s. quæ est primi generis, ꝙ est substantia: ergo &c.* ¶ *Pro maiori euidentia istarũ conclusionũ, sciendum primo iuxta prædicta, quòd materia, forma, & priuatio, possunt dupliciter accipi: vno modo vt sunt de genere substantiæ, accipiendo .s. materiam primam, quæ est subiectũ formarum substantialium, & formã substantialem, & priuationem illi oppositam: alio modo, vt sunt communia omnibus prædicamentis, accipiendo materiam pro subiecto formarum, siue substantiales sint, siue accidentales, & formam pro forma, siue substantialis sit, siue accidentalis, & priuationem similiter pro priuatione formæ, quæcunque sit illa. Si accipiamus ista primo modo, tũc prima principia sunt prima primitate causalitatis: sunt enim causa oĩum aliorũ, & de his maxime inquisiuit philosophus, & locutus est, dum conclusit numerum principiorum naturalium, & illa manifestauit quia substantia est primum ens naturale. Si autem accipiamus ista principia secundo modo, tunc sunt prima primitate communitatis: prædicãtur enim de principijs oĩum transmutationum. nam in omni transmutatione est subiectum forma, & oppositum: & de ista locutus est philosophus, dum ostendit vniuersaliter in omni trãsmutatione esse tria principia.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ materia, forma, & priuatio, de genere substantiæ dicuntur esse causa principiorum oĩum aliorum generum: non ꝙ habitus principietur ab habitu, & priuatio a priuatione, sed secundum ꝙ dicit Albertus: quia principia ista sunt causa substantiæ compositæ, principia autẽ aliorum generum principiantur, & causantur a substantiæ composita, in triplici genere causæ .s. materialis, finalis, & efficientis: subiectum .n. contrarietatũ accidentalium, sicut albi & nigri, calidi & frigidi, non est materia, sed potius cōpositũ, quod quidem est causa accidentium: in genere quidẽ causæ materialis, inquantũ sunt ipsa, sicut in subiecto: in genere vero causæ finalis, inquantũ imperfectum ordinatur ad perfectũ, sicut ad finem: in genere aũt causę efficientis, inquantũ consequuntur substantiã cōpositã, cũ producitur: dũ.n. ꝑducitur Sor. producũtur oĩa accidentia eius: vñ Sor. est causa ipsorũ accidentiũ consecutiue.* ¶ *Sciendũ tertio, ꝙ si accipiamus principia de genere substantiæ, illa sunt tria secundum genus principiandi: priuatio .n. est principium per accidens, materia principium per se tamquã subiectũ, forma principium per se tamquã terminãs mutationẽ. Si aũt accipiamus illa principia vniuersaliter, sunt tria ẽt secundũ analogiam, forma .n. ꝑ prius dicitur de sbali, quã de accidentali: & similiter priuatio & materia.* ¶ *Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primam dicitur primo, ꝙ antecedens est falsum, & ad probationem, negatur consequentia: dicitur .n. ꝙ nigrum est priuatio, & non album*

Com. 50

Materia, forma, & priuatio dupliciter possunt accipi primo vt sunt ꝓpria ꝑdicto substantiæ. secundo vt sunt cõia omnibus prædicamentis.

Tex. 69.

Te. 60.

bũ aliquo modo, licet non sit pura priua-
tio. ¶ Dicitur secundo, ꝙ philosophus
assignat principia necessaria trasmutatio-
nis, & huiusmodi sunt materia, forma, et
priuatio. siue .n. fiat aliquid ex contra-
ria forma, siue non, semper tamẽ fit ex
priuatione: quia in contrarijs includitur
oppositio priuatiua, inquantum vnũ con-
trariorum est deficiens respectu alterius:
non autẽ semper fit aliquid ex contraria
forma: sed aliqñ ex priuatione pura: et
hoc est ꝙ intendit philosophus, dum di-
cit, ꝙ alterum contrariorũ erit sufficiens
facere absentia, & presentia mutationẽ.
Licet ergo ĩ motu sint quatuor principia,
accipiendo contrariũ, & priuationẽ pro
duobus, tamen illa quatuor non sunt ne-
cessaria omni mutationi: sed sunt tñ tria
necessaria, scilicet materia forma, et pri-
uatio. ¶ Ad 2. dicitur, ꝙ accidentia in
abstracto non sunt res naturales, de qui-
bus loquitur hic philosophus: inquirit.n.
principia rerũ, quæ producũtur per trã-
smutationẽ, forma autem nõ producitur
proprie, sed compositum ex subiecto &
forma: ideo nõ oportet formas, siue sub-
stantiales, siue accidẽtales cõponi ex hu-
iusmodi principijs. ¶ Ad 3 dicitur pri-
mo, ꝙ principia per se sunt secundum se
notiora principiatis, nõ autem principia
per accidens, cuiusmodi est priuatio. Di-
citur 2. ꝙ non omnia principia sunt no-
tiora: sed solum illa, quæ in sua essentia
dicunt aliquem actum: materia autẽ se-
cundũ se nullum includit actum, ideo non
est notior composito. Dicitur 3. ꝙ licet
materia secundum se considerata, non sit
notior, quia nec sic est causa compositi,
secundum tamen ꝙ consideratur sub for-
ma, & est in actu, est notior, quia vt sic,
non est in pura potentia. & secundum
istum modum, est causa compositi: vnde
eo modo quo est principium essendi, est
etiam principium cognoscendi aliquo
modo. ¶ Ad confirmationem dicitur
primo, quod non omne principium es-
sendi etiam per se, est principium cogno-
scendi: sed solum quod in sua essentia in-
cludit aliquem actum. Dicitur 2 quod
etiam materia est principium cognoscẽ-
di aliquo modo, vt stat sub actu. Dici-
tur 3. ꝙ priuatio non est principiũ essen-
di per se, sed per accidens, vt declarabi-
tur in quæstione sequenti. ¶ Ad 4. dici-
tur, quòd non omnia principia sunt con-
traria: sed solum duo, scilicet forma, &
priuatio, vt superius est ostensum.

Tex. 68.

QVAESTIO X.

Vtrum priuatio sit principium per accidens, distinctum a materia.

Sed hoc differt plurimum &c. Tex. LXXIX.

QVAERITVR deci-
mo. Vtrum priuatio sit
principiũ per accidẽs
distinctum à materia,
& videtur quòd non.
¶ Primo, nõ ens nõ po-
test esse principium entis: sed priuatio est
non ens, quia est negatio: ergo priuatio
non est principium ¶ 2. Principia rerũ
naturalium simul sunt in re naturali sed
priuatio non est in re naturali, cum for-
ma adueniente .n. musica in subiecto, nõ
est amplius in subiecto priuatio musicæ:
ergo &c. ¶ 3. Si priuatio est principiũ,
hoc est quia coniungitur subiecto, vt di-
cit Philosophus: sed ista ratio nõ sufficit:
quia

Tex. 60. & 61.

quia potentia materiæ, & aptitudo eius ad formam, sunt in materia, & tamen nõ ponũtur principia: ergo nec priuatio ꝓpter hoc debet poni principium. ¶ 4. *Si priuatio esset principiũ per accidẽs, posset esse trãsmutatio sine priuatione: quia quod per accidens inest, contingit nõ inesse: sed hoc est falsum & contra Philosophum ostendentem, ꝙ omne qđ fit, fit ex opposito, et omne qđ corrũpitur, corrumpitur in oppositũ: ergo &c.* ¶ 5. *Si priuatio esset principiũ, sequeretur ꝙ a priuatione ad habitum eundẽ numero regressus fieret: sed hoc est contra Philosophũ in 2. de generatione: ergo &c. Probatur consequentia: qa corrupta aliqua forma adhuc ĩ materia est priuatio illius formæ: ergo sicut anteq̃ haberet formã reducta est ab hoc principio, qđ est priuatio ad formã, eadẽ ratione cũ corrupta est forma (quia remanet in ea priuatio, quę est pricipiũ trãsmutationis) poterit materia reduci in actũ, respectu eiusdem formę.* ¶ 6. *Illa q̃ sunt vnũ numero distincta solum fm̃ rõnem, nõ distinguuntur realiter, sicut Tullius, et Cicero: sed materia & priuatio sunt unũ numero secũdum philosophũ: ergo &c. Respondeo.*

Tex. 43. & 44.

Tex. cõ. 70.

Tex. 60. & 66.

¶ *In ista q̃stione tria sunt declarãda, primo quid sit priuatio, 2. quõ se habeat ad subiectum, 3. quõ sit principiũ.* ¶ *Quãtum ad primũ, sciendũ primo, ꝙ oppositio priuationis & habitus, post oppositionẽ contradictoriã primũ locũ tenet: priuatiue .n. opposita non habent medium einsdẽ generis, sicut habẽt aliqua cõtraria, albũ vaq; & nigrũ habent rubeũ, & alios colores medios: nõ habẽt etiã depẽtiam adinuicem. sicut habẽt relatiue opposita, vt pater et filius: sed priuatio se tenet ex parte vnius extremi contradictionis. s. ex parte negationis, habitus autẽ se tenet ex parte affirmationis, quod est contradictionis alterum extremum.*

Opposi̇tio priuationis & habitus post oppositionẽ cõtradictoriã primum locũ tenet.

¶ 2. *Sciendũ, ꝙ negatio quæ est extrẽmum cõtradictionis, negat totaliter esse: non circa determinatũ subiectũ, sed absolute & totaliter negat esse, quod ꝑ affirmationẽ importatur: & ideo tã de ente, q̃ de nõ ente dicitur: nõ videns .n. negat absolute actũ uisionis, ideo et chimęra dicitur nõ videns: & Sortes cæcus, dicitur nõ videns: priuatio aũt nõ est negatio simpliciter, sed negatio circa sbm susceptiuũ habitus: ideo nõ dr̃ nisi de sbo habitus susceptiuo: sicut cęcitas negat uisũ in sbo apto videre: vnde bene dr̃ Sor. esse cęcũ, si careat visu: sed lapis q̃uis careat visu, nõ dr̃ tñ cæcus, qa nõ est susceptiuus uisus, licet dici possit nõ uidẽs.* ¶ 3. *Sciẽdum, ꝙ quia in genere actus esse, est primus actus ꝓpter qđ nihil significatur esse actu, nisi per esse, non .n. aliquis dicitur actu sanus, nisi quia habet esse sanitatis: ideo priuatio inquantum negatio est, attingens ſ alterũ extremũ cõtradictionis, qđ est nõ esse, qđ negat ipsum esse simpliciter, primo, & per se opponitur esse, qđ dat forma, secũdario autem ipsi formę: cęcitas .n. primo et per se opponitur esse videntis, secundario aũt formæ, quæ dicitur visus. Si aũt cõsideretur priuatio, inquantũ deficit a contradictione: inquãtũ .s. est negatio in tali subiecto determinato, primo et ꝑ se opponitur formę secũdario aũt esse, qđ dat forma: nã cæcitas, inquantum negatio circa hoc subiectũ, qđ est oculus, primo & per se opponitur visui, secũdario aũt esse illi, qđ dat forma visus: huius rõ est, quia quantum ad inhęrẽtiã forma ꝓcedit esse. non n. possumus imaginari parietẽ, per esse albedinis actuari, nisi imaginemur prius, sibi inhærere albedinem, a qua fluit esse album: et quia priuatio, ut negatio circa determinatũ subiectum, accipitur ꝑ modũ inhærentis: ideo fm̃ istã considerationem primo opponitur forma, & secundario.* opponi-

Negatio quæ est extremum cõtradictionis aliter negat quã negatio significans priuationem.

opponitur esse qđ dat forma. Quia ergo priuatio est formaliter negatio circa determinatū subiectū: ideo in se cōsiderata & intrinsece est nō ens: negatio .n. nō ens ē: sed extrinsece et cōtinuatiue dicit aliqđ ens s. subiectū, hoc est dictu, ꝙ est non ens circa determinatū subiectū, non ens dico oppositū formæ, et esse receptibili in tali subiecto determinato: sicut cęcitas ē nō ens circa subiectum susceptiuū visus oppositū visui, et ipsi esse videtis.

¶ Quātū ad sm̄ p̄o .s. se habeat priuatio ad materiā, notādū ꝙ ens, vt habetur. 5. Meta. dupliciter accipitur uno modo prout dicit actū existendi: alio modo, vt dicit veritatē, & cōpositionē intellectus: cum .n. intellectus format ꝓpositionem affirmatiuā, dicit prædicatū habere conuenientiā cū subiecto: cū aūt format negatiuā, vt dicendo, hō non est lapis, dicit prædicatū habere differentiā cū subiecto: pōt ergo etiā accipi ens, vt significat istā conuenientiam, aut differentiam inter subiectum & prædicatū adinuētā per intellectum. secūdū ꝙ adæquatur rei, in quo consistit ratio veri. Ens primo modo, dicitur de natura reali existēti: sed secundo modo dicitur etiā de nō ente. Omne .n. qđ pōt ēe extremū ꝓpositionis, dicitur ens isto modo: nihil .n. aliud significat cum dico, non ens est: quam ꝙ cōpositio, quam facit intellectus. ver. gra. dicendo nō ens, est nō ens, est vera. Dicitur ergo primo, ꝙ priuatio non est subiectiue in materia, quasi habēs ibi aliquod esse: neq; enim habet esse substātiale neq; accidentale cū sit negatio: unde cū dicitur, Sortes est cæcus, ly est nō significat aliqđ esse extra intellectū, sed significat cōpositionē, q̄ facit intellectus, dū apprehendit Sor. sine uisu, per quā cōpositionē cōformatur rei ad extra. intellectus .n. apprehendens Sortem sine pōtia visiua, apprehēdit illā negationē per modū entis, faciendo ipsam, terminū propositionis: formādoq; istam propositionē, Sortes est cæcus: vnde ly est, in ista ꝓpositione vocali, Sortes est cæcus, significat illā cōpositionē, quā facit intellectus, dū accipiēs negationem visus per modum entis com ponit illam cum Sorte: ex parte aūt rei, ista ꝓpositio, Sortes est cæcus, significat Sor. carere virtute visiua. Dicitur 2 ꝙ priuatio nō est idē, qđ materia, sed ab ipsa realiter distinguitur: priuatio .n formæ bouis, distinguitur à materia nō habente formam bouis, in pōia tñ ad formā bouis existente. ¶ *Sed aduertendum, ꝙ dupliciter possunt aliqua distingui realiter, uno mō, qa sunt duæ entitates reales, quarū vna nō ē alia, hoc mō musica et albedo distinguuntur realiter: alio mō. quia realitas vnius non est id, qđ significatur nomine alterius: siue illud sit ens reale, siue ens rōnis: & hoc mō materia, et priuatio distinguuntur realiter: oculus .n. nō est illa negatio, quę hoc nomine cęcitas significatur.* ¶ *Istud ꝓbatur rōnibus Phil. quarum prima ponitur tex. 60. et est talis. Illa quorū vno nō ꝑmanēte, aliud ꝑmanet, distinguūtur realiter, alioquin idē permaneret, et non ꝑmaneret: sed nō permanente priuatione manet subiectum: ergo priuatio et sbm distinguuntur reliter. minor probatur, Dū hō non musicus, fit musicus, adueniente musica, non permanet non musica, idem enim non est musicus, & non musicus, & tñ manet homo, quod est subiectū: ergo &c.* ¶ *2. Illa circa quę utimur diuerso modo loquēdi, per se distinguūtur: sed circa subiectū & priuationē, vtimur diuerso modo loquēdi: dicimus .n. de subo, ꝙ hoc fit illud, ver. gra. hō fit musicus, non aūt, ꝙ ex hoc fit hoc: de priuatione aūt dicimus, ꝙ ex hoc fit illud, vt ꝙ ex immusico fit musicus: licet posset etiā dici, hoc fit hoc, quamuis non ita prorie: ergo etc. Isti ponitur tex.*

Tex. c6. 14.

Aliqua distingui realiter dupliciter accipitur vno mō qā sunt duę entitates reales, alio mō quia vna realitas vnius non est alia.

Tex. 61.

G 2 com-

Tex. co. 79. com.61. ¶ 3. et ponitur tex.com.79. Illud quod intrat sbam rei, distinguitur ab eo, qd nõ intrat sbam rei: sed materia u-trat sbam rei, non aũt priuatio: certũ est .n. quod de essentia hominis musici, est hõ, & musicus: non aũt non musicus: ergo &c. ¶ 4 et ponitur tex. comm.81. Si priuatio esset idem quod materia, tunc priuatio appeteret formam, ver gra non musica appeteret musicam: sed hoc est falsum, quia contrarium non appetit, immo destruit suum contrarium: ergo &c. Probatur consequentia: materia appetit formã: ergo si priuatio est materia, priuatio appeteret formã. ¶ Quantum ad tertium principale, sciendum primo, quod cum tria sint principia rerum naturalium s. materia, forma, & priuatio, materia & forma, vt inquit philosophus, sunt principium per se: priuatio vero est principium per accidens. nam illa dicuntur principia per se, secundum q. hic loquimur de principijs essendi. s. & fiendi, que intrant essentiam rei postquam facta est. Et hoc modo materia & forma dicũtur principia per se: constituunt enim essentiam compositi ex materia & forma. Illud autem dicitur principium per accidens, quod non constituit essentiam rei factę, licet sit terminus a quo mutationis, & productionis: & hoc modo priuatio est principium rei factæ: non enim non Sortes constituit Sortem. ¶ Sciendum 2. quod omne, quod coniungitur causę per se, est principium & causa per accidens: sicut si domificator sit albus, dicemus, quod album domificat per accidens, quia accidit domificatori, qui domificat per se. rõ huius est, quia illud dicitur conuenire alicui per se, quod conuenit ei inquãtum tale est .i. per formam & rationem à qua hẽt quod sit tale. sicut dicimus domificatorem domificare per se, quia hoc conuenit ei per artem domificandi, à qua hẽt quod sit domificator. Illud autẽ dicitur conuenire alicui per accidens quod conuenit ei, non inquantum tale, sed inquantum est aliquid aliud: sicut dicimus, quod medicus ædificat per accidens, quia ædificare non conuenit sibi per artem medicinæ, à qua hẽt quod sit medicus, sed inquantum medicus est ẽt domificator. & quia quod accidit causæ per se, est idem subiecto cum ea. sicut medicus est idem subiecto cum domificatore, si medicus habeat artem domificandi. ideo quod attribuitur alicui per se inquantum tale est, attribuitur omni, quod ei accidit per accidens: attribuitur .n. ei non inquantum tale est, sed inquantum est idẽ subiecto cum eo, cui conuenit per se. Dicimus .n. quod medicus ædificat per accidens: quia non ædificat inquantum medicus est, sed quia est idem subiecto cum domificatore, sicut punctus dicitur principium lineæ. ¶ Sciendum 3. quod licet ista principia sint non solũ fiendi, sed etiã essendi principia & propter hoc oporteat ea nõ solum in omni transmutatione inueniri, sed etiam simul esse in re, postquam est producta, non tñ eadẽ priuatio, quæ est principium fiendi, est etiam principium essendi. Nam cum aliquid dealbatur, priuatio albedinis, opposita s. albedini, est principium dealbationis: sed postquã illud est dealbatum, illa priuatio non est principium, cũ non sit in tali re: sed priuatio nigri, tunc est principiũ essendi: dum .n. aliquid est sub albedine, sub priuatione quoque nigredinis inuenitur. ¶ Istis notatis dicitur primo, quod accipiendo principiũ, vt dicit primum in aliquo ordine, priuatio est principium in fieri per se: & tunc nihil aliud est dicere aliquid fieri ex priuatione, quàm fieri post priuationẽ: sicut fieri musicum ex immusico, est fieri musicũ post immusicum. Probatur sic. Qđ cõuenit alicui inquantum tale est, conuenit ei per se (vt

Margin notes: Tex. co. 81. — Tex. 66. — Omne quod coniungitur causę per se, est principiũ & causa per accidens. — Ea di[...] priuatio [...] fiendi [...] essendi.

se, vt superius declaratum est: sed ꝙ aliquid acquirens formam, acquirat eã post priuationem, conuenit priuationi inquantum priuatio est: oportet.n.prius priuationem esse in materia, quam materia ꝑ transmutationem accipiat formam: ergo esse principium in fieri, conuenit priuationi ꝑ se modo dicto. Dicitur 2. ꝙ accipiendo principium pro causa, priuatio non est principium ꝑ se, sed principium ꝑ accidens, tam in essendo, quàm in fiendo: & hoc modo intellexit Phil. cum dixit priuationem esse principiũ per accidẽs, & non per se. Prima pars probatur. Illud est principium ꝑ se, ꝙ intrat essentiã rei factæ, causa enim per se intrinseca cõstituit essentiam rei: sed priuatio non intrat essentiam rei factæ, tum quia priuatio, quæ fuit principium in fieri, non manet in re facta, tum quia est negatio, quæ non constituit ens: non .n. Sor. constituitur ex non Sorte, neq; ex alia negatione. Hoc modo autem materia, & forma dicuntur principia: integrant.n. essentiam rei factæ, nam essentia Sortis constituitur ex sua materia, & ex sua forma. Secunda vero pars probatur. Illud ꝙ est vnũ numero cum causa ꝑ se, est causa ꝑ accidens, vt superius declaratum est, sed priuatio est vnũ numero cum materia, quæ est principium ꝑ se, quia materia nunq̃ separatur a priuatione, eo qđ dum est sub una forma, est sub priuatione alterius formæ ergo priuatio est principium ꝑ accidens. ¶ Aduertendum est aũt sm̃ Simplicium, quod aliud est quærere principia naturalium, ex quibus primo inexistentibus sunt ꝑ se, & non per accidẽs, & aliud mutationis principia quærere. Primo .n. modo priuatio est causa ꝑ accidens, eo ꝙ non sit intrinseca substantiæ rei: secũdo vero modo est causa ꝑ se. Sicut.n. mutationis ad esse forma est causa, ita priuatio mutationis in non esse: quamuis etiam fortaße, & mutationis in eße, est per se causa: non.n. ex quocumque est mutatio, sed ex non tali, apto tñ esse tale. Sed aduertendum, ꝙ priuationem absolute dixit esse corruptionis causam ꝑ se, generationis aũt eße causam sub dubio ponit: quia .n. ex non esse tali specificatur corruptio, sicut ex eße specificatur generatio, põt absolute dici, ꝙ priuatio est ꝑ se causa corruptionis: quia vero non specificatur generatio ex nõ esse, neque priuatio est materia, quæ est causa ꝑ se, sed illi accidit, non potest dici ꝓprie causa ꝑ se, põt tñ dici improprie, & aliquo modo causa dici ꝑ se generationis, inquantum necesse est, vt forma in generatione priuationi succedat: & hoc est qđ dicebamus, secundum ꝙ in ratione principij importatur ordo, priuationem esse principium ꝑ se. ¶ Attendendũ etiã secundum Simplicium, ꝙ priuatio secundum ꝙ ponitur causa per accidens generationis, ab alijs causis per accidens differt. Alia.n. quæ dicuntur causæ per accidens, eo quod accidunt subiecto ꝑ se, nihil cõferunt, neque necessaria sunt ad ea, quæ fiunt, inquantũ huiusmodi: qñ.n. dicimus album esse causam musici ꝑ accidens, album ad generationem musici nihil confert: nõ .n. necesse est, vt præexistat musico, neque ꝙ adueniente musica recedat. Absque priuatione aũt generatio fieri non põt: necesse .n. est ipsam generationi præexistere, & adueniente forma recedere: non .n. adueniret forma, priuatione non recedente. ¶ Sed circa secundam partem conlusionis, duo occurrunt dubia. primum est Si priuatio est principium per accidẽs, quæritur in quo genere causalitatis sit principium. 2. dubium est, quia priuatio est causa per accidens, quia est idem subiecto cum materia, eadem rõne forma erit causa per accidens, quia est idem subiecto cum materia

(margin: *tex. 66.*)

(margin: Priuatio alio modo est se causa per accidens ad generationẽ quàm album & similia.)

teria: semp .n. mã est sub aliqua forma, sicut semp est sub aliqua priuatione: hoc tñ est falsũ, quia forma ponitur cã p se: ergo nec priuatio ꝓpter illã rõnẽ debet poni causa p accidens. ¶ *Ad 1. istorum dicitur, ꝙ priuatio cũ sit quædã materiæ dispositio, vt est ad formã trãsmutabilis, reducitur ad genus causæ materialis: oĩs .n. dispositio materiæ ad genus causæ materialis reducitur.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ licet materia ita semper sit sub forma, sicut sub priuatione, aliter tñ ẽ de forma, & aliter de priuatione. Primo, quia forma ex ratione sua hẽt, ꝙ sit causa p se: formæ .n. inquantum forma, est dare esse, & speciem ei, cuius est forma: priuatio aũt ex rõne sua non habet, ꝙ sit principium per se. Secundo, quia forma nõ est dispositio materiæ, inquantum mouetur ad formam: ideo .n. materia appetit formam, & mouetur ad eam, qa hẽt eius priuationem: ideo priuatio eo ꝙ est idẽ subiecto cũ materia, est principiũ per accidens, nõ autẽ forma, sed ẽ principiũ per se.* ¶ *Ad rõnes in oppositũ responde tur. Ad primã dicitur primo, ꝙ priuatio licet sm se sit nõ ens, quia est negatio, connotat tñ ens .s. subiectũ: est .n. negatio in subiecto, vt dictũ est in quæstione. Dicitur 2. ꝙ illud, qđ est non ens isto modo, licet nõ possit esse principium per se, potest tñ esse principiũ per accidens: & hoc modo dictũ est priuationẽ esse principiũ.* ¶ *Ad 2. dicitur primo, ꝙ minor est falsa, accipiendo priuationẽ vniuersaliter, in materia .n. semper est priuatio. Dicitur 2. ꝙ principiũ per accidens in fieri, non oportet simul esse cũ alijs in re facta, vnde maior ẽ falsa de tali principio: mõ priuatio opposita formæ. q̃ introducitur, est solũ principiũ fiendi, ideo nõ manet adueniẽte forma. Dicitur 3. ꝙ si loquamur de principio, tam p accidẽs, quã per se in essendo, maior est vera: sed tũc negatur minor. & ad ꝓbationẽ dicitur, ꝙ priuatio musicæ ẽ principiũ fiẽdi, nõ aũt essendi hominis musici sed priuatio formæ oppositæ musicę ẽ principiũ essendi, et illa simul est cũ homine musico.* ¶ *Ad 3. negatur minor: ad probationẽ negatur consequẽtia, cuius rõ põt esse duplex Primo, qa potẽtia materiæ, nõ est aliud sm rẽ quã materia, priuatio aũt est aliud à mã. Secũdo qa posito, ꝙ potentia materię, & aptitudo ad formã sint distincta à materia, nõ tñ habẽt aliũ modum principiãdi à materia: ideo nõ ponuntur aliud principiũ à materia, sed cõprehenduntur sub materia: priuatio aũt licet ad causã materialẽ reducatur inquãtũ ẽ cã, habet tñ et aliũ modũ prĩcipiãdi .s. sicut terminus à quo: ideo ponitur aliud principiũ à materia. Dicitur vlterius, ꝙ posito, ꝙ priuatio non haberet aliũ modum principiandi à materia tñ Phil. ponit eã principiũ expresse, quia aliqui specialiter errabant circa eã, nullo modo eam distinguentes à mã.* ¶ *Ad 4 negatur cõsequẽtia: ad probationẽ, negatur assumptum: nam, vt dicit Commen. est quoddã principium per accidẽs necessariũ, cuius modi est priuatio in vniuersali, et est per accidẽs rarissimũ: primũ autẽ nõ contingit nõ inesse, sed bene sm.* ¶ *Ad 5. negatur cõsequẽtia: ad probationem negatur prima cõsequentia. Et dicitur primo, ꝙ priuatio, q̃ est in materia post corruptionẽ formæ, non est eadẽ numero cum priuatione, q̃ erat ĩ materia antequã acciperet formã: nec materia est in põia ad eadẽ formã numero, q̃ amisit. Dicitur 2. ꝙ duplex ẽ priuatio sm Simpli in 1. phys. vna, quæ opponitur habitui, & aduenit rei tm post formã tãquã uidelicet eius destructio, quã S. Tho. uocat priuationẽ nõ respicientẽ subiectũ, nisi mediãte habitu. alia vero, q̃ est opposita formæ. q̃ & ante & post formã subiecto inesse põt, tãquam*

Tex. 66.

Duplex priuatio

10. meta. In exposit. tex. 10.

quã videlicet eius absentia, quã S. Tho. priuationẽ vocat immediatũ ordinẽ habentem ad subiectũ. A prima priuatione ad habuũ, nõ est regreßus, vt inquit Phil. non .n. ex cæco põt quis naturaliter fieri vidẽs, neq; viuẽs ex mortuo: à secũda uero potest fieri regressus ad formam, licet non eandẽ numero: põt .n aer ex tenebroso fieri lucidus. Si autem quis obijciat, ꝙ aliquis põt nasci cęcus: et sic non est verũ, ꝙ cęcitas tantum post habitum adueniat subiecto, & sic de alijs. ¶ Dupliciter responderi potest: primo ꝙ ille, qui numq̃ habuit visum, nõ proprie dicitur cæcus, sed non videns: quia cęcitas est q̃dam corruptio visus, & negatio visus praexistẽtis in subiecto apto nato. 2. ꝙ cęcitas aduenit subiecto post uisum, aut actu existẽtem, aut debentẽ tali tpe inesse. Si .n. visus in aĩali pcedens corrumpatur, cęcitas aduenit animali posterius tpe, q̃ visus tamq̃ corruptio rei pręexistẽtis: si vero nõ corrumpatur visus precedẽs, sed hõ generetur cæcus, cæcitas non sequitur visum posterius nã, tãquam corruptio nõ rei praexistentis: sed rei, quæ tali tpe dedebat naturaliter inesse: & ideo dicitur & ab Ari. & à Simpli. ꝙ talis priuatio opponitur non simpliciter formæ, sed habitui formę s. quæ debet naturaliter inesse rei: talis .n. rõnẽ habitus hẽt, inquãtũ in natura rei ẽst radicata. ¶ Ad 6. dicitur primo, ꝙ unũ numero dicũtur aliqua dupliciter. Vno mõ, qa sũt idẽ indiuiduũ eiusdẽ naturę specificæ sicut Marcus, & Cicero: alio mõ, qa habẽt eandẽ materiã, sicut illa q̃ sunt in eodẽ subiecto, vt albũ et musicum in Sorte: & illa quorum vnũ ẽ in altero sicut ĩ subiecto, sicut hõ & musicus. Dicitur 2. ꝙ aliqua pñt dici distincta rõne dupliciter. Vno mõ, qa distinguuntur conceptu intellectus, sicut albedo et similitudo, posito ꝙ relatio, & fundamẽtũ sit idẽ realiter: alio mõdo, qa distinguuntur specie: nã et spẽs dicitur rõ, sicut albedo et musica. Ad argumẽtum ergo dicitur: ꝙ illa, quę sunt vnum numero primo, distincta solum rõne primo mõ, sunt idẽ realiter: sed tunc dicitur ad minorẽ, ꝙ Phil. non intendit isto mõ, materiã & priuationẽ esse unum numero. Illa aũt, q̃ sunt vnũ numero secundo mõ, & distincta rõne secundo modo, non sunt idẽ realiter: licet .n. musica & albedo sint idẽ numero in Sorte musico & albo, non sunt tamẽ idẽ realiter: vnde in isto sensu maior est falsa, & minor est vera, & ad mentẽ Phil. priuatio enim est in materia, sicut in sbo, eo mõ quo priuatio põt esse in sbo: vnde dicitur unum numero cum sbo, sicut homo & albus vnum numero dicuntur.

neta. 4. & post dica.

Vnũ numero dupliciter.

QVAESTIO XI.

Vtrum materia prima sit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Corrumpitur autem & fit &c. Tex. LXXXII.

QVAERITVR vndecimo: Vtrũ materia prima sit ingenerabilis, et incorruptibilis: & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Qđ est sbm generationis, generatur, sicut qđ est sbm dealbationis, dealbatur: sed materia ẽ subiectũ generationis: nulla .n. rõne posuit Phil. mãm, nisi ut sit sbm generationis et corruptionis: ergo materia generatur: & per consequens etiam corrumpitur. ¶ 2. Quod mutatur de non esse, ad esse, & de esse ad non esse, generatur & corrumpitur, quia generatio est mutatio de non esse ad esse, & corruptio mutatio de

tio de esse ad non esse: sed materia mutatur de nō esse ad esse & ecōuerso: materia.n.nō habens esse Sortis, accipit esse Sortis, & habēs esse Sortis desinit habe illud esse: ergo &c. ¶ 3. *Si materia est ingenerabilis, et incorruptibilis, ē Deus: sed hoc est falsū: ergo &c. Probatur cōsequentia: quia erit principium non habens principium, & hoc intendimus significare hoc nomine, Deus: ergo &c.* ¶ 4. *Illud, quod est causa generationis & corruptionis aliorum, est generabile & corruptibile, quia, Propter quod unūquodq; tale, & illud magis: sed materia est causa generationis aliorum, vt habetur ex 1. Phys. ergo &c.* ¶ 5 *Si materia est ingenerabilis & incorruptibilis, aut hoc est quantū ad suā cōmunitatem, & vniuersalitatē, aut quantū ad suā indiuiduationē .i. aut quantum ad materiā in communi, aut quantum ad hanc materiam, puta Sortis in particulari: si primū hoc etiam conuenit formæ: nam & quælibet forma, sicut & quodlibet vniuersale in communi accepta est incorruptibilis, vniuersale.n. semper est, vt dicitur 1. Poste. si quantum ad eius indiuiduationem, falsum est. Nā certum est, ꝙ materia Sortis, & generatur, & corrūpitur.* ¶ *Ad euidētiam istius difficultatis. Primo videbitur quid sit materia, & 2. dicetur ad principale quæsitum. Quantū ad primum, sciendum primo, ꝙ potentia & actus diuidūt ens, & quodlibet genus entis, vt dicitur Omne enim ens, aut est ens ic actu, aut ens in potentia: similiter omne prædicamentū habet in se aliquid, quod est potentia ad formas illius generis, & habet actus & formas pertinentes ad illud genus, sicut in genere qualitatis est aliquid vt actus, scilicet albedo, dulcedo, sciētia, & huiusmodi, & aliquid quod est potentia ad formas qualitatis.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ recipiens aliquid, debet in essentia sua esse denudatum ab illo, idest illud non debet pertinere ad essentiā eius: sicut quod recipit istam albedinē, non debet secundū essentiam suam componi ex ista albedine: & & ratio est, quia idē non recipit seipum: vnde oportet esse aliā naturam recipiētis, & aliam recepti: propter qđ cū tā forma substantialis, quā accidentalis, inquantū huiusmodi sint entia imperfecta, non valētia per se existere, & ideo oporteat, ꝙ in aliquo subiecto recipiantur: sicut subiectum formarum accidentalium, in essentia sua nullam includit formarū accidentalium, quas recipit, ita subiectū formarum substantialium, in sua essentia nullam includit formarum substātialium, & per consequens nullum actum.* ¶ *Sciendum 3. quòd cum rei compositę corruptio, non procedat in infinitum ad hunc sensum, ꝙ hoc compositum corrūpatur in illud & illud in aliud, & sic in infinitum: quia tunc res cōponeretur ex infinitis principijs, vnumquodque enim resoluitur ī ea, ex quibus cōponitur, oportet dari aliquod vltimum, ad quod corruptio res terminetur, & aliquod primū, ex quo res componatur per se, idest, qđ non componatur ex alio, et intret substātiam rei factę.* ¶ *Dicitur itaque primo, ꝙ per primam materiā intelligimus primum subiectum, ex quo res fit manens in re, & in quod vltimo res materiales resoluuntur, & hoc est quod dicit Philos. vbi dicit, Dico autem materiam, primum subiectum unicuiq; ex quo fit aliquid cū insit, non secundum accidens, & si corrumpitur, in hoc abibit vltimū.* ¶ *Dicitur 2. quòd istud primum subiectum qđ vocamus materiam, est potentia de genere substantiæ receptiua omnium formarum substantialium. si .n. esset actus, aut in actu non esset vltimum, in quod corrumpitur res: cōpositum enim includens*

[Marginalia: 1. physic. Text 80 & 81 & 7. met Tex 29. — Tex. Com. 11 — Actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis 9 metaph. tex. 1. — Recipiēs in essentia sua debet esse nuda a natura eius. — Tex. 81.]

dens

dens actũ, resoluitur ad illud. ¶ *Dicitur 3. quòd ex quo prima materia est receptiua omnium formarum, in sua essentia nullam habet formam, existens tñ in potentia ad omnes formas, ideo secundum essentiam suam est pura potẽtia, idest potentia nullum includens actum in essentia sua.* ¶ *Sequitur ex his, quòd materia prima, neque est simpliciter non ens, neque simpliciter ens, idest, ens in actu, sed est ens in potentia. Est igitur materia substantia, quæ est pura potentia, receptiua omnium formarum substãtialiũ, & ultimum in quod omne quod corrumpitur, resoluitur.* ¶ *Quantũ ad secundũ sciendum, quòd aliter est de generatione & corruptione tam substantiali, quàm accidentali, inquantũ generatio & corruptio est, & aliter de alijs mutationibus: aliæ enim mutationes, quæ sunt species motus, magis denominant subiectũ, quàm terminum motus. Dicimus enim, quòd paries dealbatur, & quòd homo fit musicus, non autẽ quòd homo albus dealbatur, aut homo musicus fiat musicus: generatio autem et corruptio magis denominant terminum motus, quàm subiectũ: dicimus .n. ꝙ hõ albus generatur, & hõ musicus generatur, nõ aũt ꝙ fiat hõ, aut albedo, dũ hõ accipit albedinẽ: et similiter dicimus, ꝙ Sortes generatur, non aũt ꝙ materia Sortis generetur: ratio istius diuersitatis est, quia corruptio & generatio sunt mutationes inter esse & non esse: motus aũt est mutatio à forma ad formã: esse aũt magis est cõpositi, quã materia, aut formę: forma uero magis recipitur in sbo quã ĩ cõposito: ideo generatio, quę terminatur ad esse, magis denominat cõpositũ, qđ pducitur per generationẽ, qđ est primo susceptiuũ esse: Sortes .n. dicitur generari, qa primo et per se acquirit esse, nõ aũt materia, cui non conuenit esse, nisi secundario: alteratio aũt magis denominat subiectũ, quod ẽ susceptiuum formæ: paries enim dicitur dealbari, qa recipit formã albedinis.* ¶ *Sciendum 2. ꝙ licet generatio & corruptio magis denominent terminum, quàm subiectum, tamen improprie potest dici subiectum generari, idest, esse subiectum generationis: ideo dupliciter potest dici aliquid generari: vno modo, sicut terminus productus per generationẽ, vt Sortes: alio modo, sicut subiectum deferẽs generationẽ.* ¶ *Ponuntur ergo duę cõclusiones, quarum prima est. Materia est generabilis & corruptibilis, sicut subiectum deferẽs generationem: probatur, quia per materiam primam intelligimus primum subiectum generationis et corruptionis. Et ad hunc sensum dixit Cõmen. ꝙ in spermate, quod fit homo, necesse est, vt sit aliquid recipiens formam hominis: et est in rei veritate illud, quod dicitur generari, scilicet illud, in quo inuenitur iste motus.* ¶ *Secunda conclusio, quæ est de mente Phil. est ista. Materia non est generabilis, neque corruptibilis, sicut terminus generationis, aut corruptionis, idest nõ accipit esse per generationem, neq; desinit esse per corruptionẽ. probatur. Si materia generaretur aut corrumperetur, sequeretur, ꝙ primũ haberet aliquid prius se, & vltimũ haberet aliquid posterius se: sed hoc est inconueniens: ergo &c. Probatur consequentia: materia est primum subiectum generatione, & vltimũ incorruptione: et omne qđ generatur ex aliquo priori generatur, ergo si materia generatur, primum habet aliquid prius ex quo generatur: similiter si corrumpitur in aliquid posterius, ergo vltimũ habet aliquid posterius, in quod corrumpitur. Aduertendum autem, ꝙ non absolute dictum est, mãm esse ingenerabilẽ, & incorruptibilem, sed materiam primam: quia cum duplex sit materia, scilicet prima, &*

Marginal notes:

Quo ad denominatioñẽ subiecti & termini, aliter loquẽdũ est inge-nerãtiõe accidentali, aliter in substantiali generatione.

Dupliciter aliquid generari dicitur.

Materia est generabilis & corruptibilis sicut subiectũ deferens generationem.

1. phys. com ment. 60.

Tex. 83.

Materia est duplex: & quæ dicatur generabilis & quæ non.

ma, & proxima. prima est illa, quam diximus esse puram potētiam, in essentia sua nullum includentem actum, & primum subiectum receptiuum formarum substantialium. Proxima vero illa, quæ qualitatibus, & dispositionibus facientibus pro aliqua forma, est affecta. Materia prima est ingenerabilis et incorruptibilis, non aūt materia propinqua. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur.*

¶ *Ad primum quidē dicitur, ꝙ alia ratio est de generatatione & corruptione, & alia de dealbatione (ut dictū est ī q̄one) conceditur n. ꝙ sbm generationis generatur subiectiue .i. est subiectum deferēs generationē, nō aūt terminatiue i tāquā terminus, per generationem productus.* ¶ *Ad 2. dicitur primo, ꝙ generatio substantialis est de nō esse simplicitur ī actu, ad ēe simpliciter in actu, et corruptio de esse simpliciter ī actu, ad nō esse simpliciter ī actu: ad hoc.n. quòd aliqd generetur oportet, ꝙ prius nullo modo habuerit esse actu, & accipiat de nouo esse simpliciter in actu. Dicitur 2. ꝙ materia prima non mutatur de nō esse simpliciter, ad esse simpliciter, sed de nō esse hoc, ad esse hoc: cū .n. ex aere generatur ignis materia, quę prius habet formā aeris. & postea formā ignis: mutatur de nō ēe ignis, ad esse ignis, nō aūt de non esse simpliciter, qa prius habebat esse actu per formā aeris: & rō huius est: quia materia nūquā est separata ab omni forma substantiali, sed semper hēt aliq̄ formā ideo nūquā separatur ab esse, sed semper hēt aliquod esse. Similiter dicēdū est de corruptione: materia .n. nō mutatur de esse, ad non esse simpliciter: sed de esse hoc, ad non esse hoc.* ¶ *Ad 3. negatur consequentia: ad probationem dicitur, quòd licet materia non habeat principiū, quod producat eam per generationem, idest ex aliqua suppposita materia, habet tamen principium, quod producit eam per simplicem emanationem, hoc est ex nihilo. Et si obyciatur, quòd ex nihilo nihil fit secundum opinionem omnium philosophorum .1. Phys. dicitur, ꝙ verum est ex nihilo nihil fieri per generationē, sed etiam verū est aliquid fieri ex nihilo per simplicē emanationē.* ¶ *Ad 4. negatur maior: ad probationē dicitur primo, ꝙ illa propositio tenet in his quę sunt eiusdem ordinis, quæ conueniunt in nomine, & rōne cū suo effectu: modo dicitur, quòd materia licet sit causa generabiliū & corruptibilium, non tamen est generabilis & corruptibilis, ideo nō oportet, quòd sit magis generabilis & corruptibilis: sicut sol licet causet calorē in istis inferioribus, non tamen est magis calidus: quia non est calidus, & nō est causa uniuoca. Dicitur 2. quòd illa propositio nō tenet ī causis materialibus.* ¶ *Ad quintum respondet Simplicius, & dicit primo quòd materia est ingenerabilis & incorruptibilis secundum suam communitatem accepta, non autem quantum ad suam indiuiduationem: nam cū ex aqua fit aer: materia aeris fit ex materia aquę manet tamen semper materia prima. Dicitur secundo, quòd licet materia hæc & indiuidualis, sit generabilis, & corruptibilis, absolute tamē eam Aristo. ingenerabilem & incorruptibilem dicit, cū sit secundum suā tantum communitatem ingenerabilis & incorruptibilis, quia à se communitatem tantum habet, & inquantum est materia, indiuiduationē aūt habet non à se, sed à forma. Per hoc aūt videtur ad instātiā adductā velle respondere, si ponatur incorruptibilis sm̄ cōmunitatē tantū: quia uidelicet hoc ēt formę, & omni speciei conuenit: dicitur enim, quòd licet hoc conueniat etiam formę, et cuilibet speciei, illa tamen non dicuntur absolute ingenerabilia & incorruptibilia, quia*

Ex nih[ilo ni]hil fit: q[uo] modo in[tel]ligatur.

Propter [quod] unúqu[odque] & illud m[a]gis: quo [mo]do intellig[i]tur.

lia, quia non solum ex se communitatem habent et vniuersalitatem, secundū quā dicuntur incorruptibilia, sicut materia, sed etiam indiuiduationem ex se habēt, secundum quam generabilia & corruptibilia dicūtur: dicūtur .n. potius absolute naturæ corruptibiles, q̄; incorruptibiles: quia corruptibilitas eis cōuenit sm̄ vnūquodque esse indiuiduale, quod in rerum natura habent ex se ipsis: incorruptibilitas autem conuenit eis tantum in quadam abstractione. Sed circa istam respōsionem dubitatur. Sicut enim materia à forma indiuiduationem habet, ita & forma secundum doctrinam S. Tho. per materiam indiuiduatur: ergo quātum ad dici ingenerabile & inncorruptibile, non differt materia à forma: quia materia iñdiuiduationem à forma habeat, non aūt forma à materia, sed à se. Respondetur, quòd licet forma, quantum ad incommunicabilitatem, indiuiduationem habeat q̄ materia, ipsa tamen intrinsece est indiuidua. secundum suam substantiam positiue; materia autem prima dicitur indiuidua, idest ab alia materia distincta, non intrīsece & positiue, et rōne sui, sed ratione formæ, & accidentiū in ipsa existentium, quæ ab alijs formis, & accidētibus sunt distincta. Pōt etiā ad principalem rationē dici, ꝙ materia secundum suam communitatē, et inquantum est materia prima, incorruptibilis est: non autē secundum suam indiuiduationē. Ad huius improbationem, quòd alia est communitas formę, & speciei, et alia est cōmunitas materiæ: nam communitas speciei, & formæ est communitas prędicabilis, quæ sibi non conuenit secundum quòd est in re, sed secundum quòd est in intellectu: non enim inuenitur homo uniuersalis, inquantum huiusmodi, extra intellectum: communitas autem materiæ, est communitas subiecti, quæ extra intellectum sibi conuenit: est enim omniū formarum commune subiectum, inquantum materia prima est: ideo ipsa absolute incorruptibilis est, quia secundum suā communitatem est incorruptibilis, non autem formæ, & species rei corruptibilis.

a opuscule de indiuiduatiōis principio & alijs.

QVAESTIO XII.

Vtrum sit una materia numero generabilium & corruptibilium.

Dico autem materiam primū subiectum uniuscuiusq; ex quo fit aliquid cum insit &c. Tex. LXXXII.

QVAERITVR duodecimo. Vtrū sit vna materia numero generabiliū & corruptibilium, & videtur, ꝙ non. ¶ primo. Idē numero nō potest esse in diuersis: sed materia prima est ī diuersis scilicet in Sor. Pla. boue & alijs: ergo non est vna numero. ¶ 2. Supponitur, ꝙ materia sit sua pōia, vt vult S. Tho, tūc sic. Plures sunt pōiæ mãæ: ergo sunt plures materiæ. patet cōsequētia qa mã ē sua pōia. antecedēs ꝓbatur. Pōia multiplicatur ad multiplicationem actus, quia potentia dicitur ad actū: sed sunt plures actus, & plures, formæ receptibiles in materia: ergo sunt plures pōię materię. ¶ 3. Vi ū numero est, qđ vnam habet formā, vt Sor. sed materia nō habet vnā formā ad essentiā suā ptinētē (ut dictū est superius) ergo nō est vna numero. ¶ 4. Id qđ est commune

phy. expo
de tex. 79.

pluribus secundum prædicationem, nõ est vnũ numero: sed materia prima est communis pluribus: ergo &c. Probatur minor, quia id à quo sumitur cõmunitas alicuius, est commune: sed à materia sumitur communitas generis: secundũ doctrinam S. Tho. ergo &c. ¶ *Ad euidentiã istius difficultatis, primo declarabitur titulus quæstionis. 2. dicetur ad quæstionẽ.*

9. meta. cõ. tex. 10.

Alia est materia prima, & alia è materia propinqua.

¶ *Sciendũ itaq; primo, ꝙ cũ duplex sit materia .s. prima, & propinqua, nõ loquimur hic de materia propĩqua, qa certum est esse plures materias propinquas: est.n. materia ꝓpinqua (vt superius dictũ est) materia informata dispositionibus proprijs alicuius rei naturalis: certũ est aũt, diuersarũ rerũ esse diuersas dispositiones proprias, vnde et oportet materias propinquas esse plures, & diuersas: sed loquimur de materia prima, secundum entitatẽ suam considerata, quã superius diximus esse purã potentiã de genere substantiæ.* ¶ *Sciendũm 2. quòd non loquimur hic de materia prima, vt etiam inuenitur in corporibus cælestibus, quia illa est alterius rationis à materia istorum inferiorum, sed loquimur de materia istorũm inferiorũ, ideo in quæstionẽ fit mentio de materia generabilium, & corruptibilium.* ¶ *Sciẽdũ 3. ꝙ vnum idẽ est quod indiuisum: vnum autẽ numero idem est, quod totaliter indiuisũ nõ prædicabile de pluribus inferioribus. Quæritur ergo, vtrum materia prima generabilium, & corruptibilium sit vna numero; idest vtrum sit vnum ens indiuisum, non prædicabile de pluribus, sicut superius de inferiorĩ: an magis sint plures materiæ numerò distinctæ de quibus prædicetur hoc commune, materia prima tãquam vniuersale.* ¶ *Quantum ad secundum, ponitur ista cõclusio de mẽte Phil. & Coment. Materia prima omnium generabilium, et corruptibilium, est una numero. Probatur: & primo sic. Supponitur ꝙ omnia generabilia, & corruptibilia sint adinuicem transmutabilia, vel immediate, sicut cum ex aere generatur ignis: vel mediate, sicut cũ ex equo generatur canis per multas trãsmutationes, vt voluit Phil. tex. 76. Tũc arguitur sic. Illa quæ sunt transmutabilia adinuicem, debẽt idem subiectum, quod sit sub vtroq; termino transmutationis, vt patet ex Phil. in multis locis: sed omnia generabilia & corruptibilia sũt trãsmutabilia adinuicem per suppositum: ergo debẽt habere vnum numero subiectũ: sed per materiam primam intelligimus subiectum cuiuslibet transmutationis: ergo materia prima est una numero omniũ generabiliũ, & corruptibiliũ.*

Materia prima omniũ generabiliũ & corruptibiliũ est vna numero.

1 phy. t. 66 & 76.

¶ *2. Omnis distinctio est per aliquã formã, quia actus est qui distinguit & separat, vt dicitur. 7. Meta. sed materia prima nullã includit formam in essentia sua, cum sit pura potentia nullum includens actũ: ergo etc.* ¶ *3. Si essent plures materiæ numero distinctæ, aut distinguerẽtur per aliquid superadditũ ipsis materijs, aut seipsis, nõ per aliquid superadditum, quia loquimur hic de materia secũdum essentiam suã, vt cõsideratur sine omni actu: non etiam distinguuntur seipsis, quia illæ quæ distinguuntur seipsis, distinguuntur plusquã numero, cum in nullo conueniãt, materia autem nõ potest sic distingui: ergo nullo modo sunt plures materiæ numero.* ¶ *Aduertendum autẽ, quòd vnũ numero potest accipi dupliciter: vno modo positiue, alio modo negatiue. Positiue dicitur vnum numero, quod habet vnam formam, per quam distinguitur ab omni alio, sicut Sortes: negatiue autem dicitur vnum numero per priuationem omnis principij distinguentis, quia scilicet non habet aliquid per quod distinguatur. Materia ergo prima est vna numero negatiue,*

Vnũ numero dupliciter dicitur .s. negatiue & positiue.

gatiue, non autẽ positiue: idest, est vna numero non per unitatem formæ. sed per principij cuiuslibet distinctiui priuationẽ. Cum enim sit pura potentia, ut ea nõ cõsideratur aliquid, per quod in plura distinguatur. Et hic modus similis est ei, quo dicitur vniuersale esse vbique & sẽper, negatiue: quia scilicet non habet in se aliquid, per quod determinetur ad hũc locum, & ad hoc tempus. Videtur autẽ hoc esse de mente Cõment. vbi dicit. Est igitur vnum subiectum numero, non habens dispositionem substantialem: sed habens materiã recipiendi istas dispositiones substantiales. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ aliud est loqui de materia secundum se considerata, & aliud loqui de ipsa secundum ꝙ est sub forma: secundum se enim considerata, est vna ꝑpter priuationem principij distinctiui: secũdũ autẽ quòd est sub diuersis formis est plures, propter pluralitatem formarum. Dicitur 2. ad maiorem, ꝙ habet veritatẽ ad hunc sensum, ꝙ idem numero, manens idem numero, non est in diuersis: & tũc conceditur totum, scilicet, ꝙ materia secundum ꝙ existit in diuersis, non est una numero. Si autem intelligatur, quòd idẽ numero secundum essentiã suã negatiue, non possit esse aliquo modo in diuersis, in quibus multiplicatur: maior est falsa: idẽ .n. vinum, quod erat vnum numero, etiã positiue, recipitur in diuersis vasis, dum diuiditur in plura numero. Ad 2. dicitur primo, ꝙ potentia materiæ est vna secundum rem, sed plures secũdum rõnem: habet enim diuersos respectus ad diuersas formas. Nam secundum ꝙ est receptiua formæ ligni, habet respectum ad formam ligni: secundum ꝙ est receptiua formæ bouis, dicit respectum ad formam bouis. Dicitur 2. ꝙ ex hoc non infertur pluralitas materiæ realiter, sed solum secundum rationem: eadem .n. materia cum respectu ad formã ligni, distinguitur à seipsa ratione, secundum ꝙ consideratur cum respectu ad formam bouis.* ¶ *Ad 3. patet ex dictis: concludit .n. de vnò numero positiue, quomodo non dicitur materia vna numero esse.* ¶ *Ad 4. negatur minor: nam materia non habet rationem vniuersalis, proprie loquendo: nisi forte secundum vocem, & conceptum, quem format intellectus de isto termino materia: vniuersale enim dicit aliquam formam: vniuersale dico quod est genus, aut species. Ad probationem dicitur primo, ꝙ maior est falsa. Dicitur 2. quòd genus dicitur sumi à materia, quia sumitur ab esse imperfecto & determinabili, quod quia conuenit cum materia in hoc: quod est potentiale & perfectibile, dicitur materiale, sicut animal sumitur ab esse sensitiuo, quod dicitur potentiale, & materiale respectu esse intellectiui. Minor ergo est falsa: nam genus nõ sumitur à materia simpliciter, sed ab esse materiali, & potentiali, siue à materia, vt habet esse tale imperfectum, & potentiale.*

Comment. com. 63.

Expliciunt Quæstiones in librum primum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM SECVNDVM PHYSICORVM.

QVAESTIO PRIMA
Vtrum definitio naturæ ſit conueniens.

Eſt igitur natura principium alicuius, & cauſa mouendi, & quieſcendi. Tex. III.

CIRCA ſecundum librum Phyſicorũ quæritur primo. Vtrũ definitio naturę ſit conueniẽs, hęc .ſ. natura eſt principiũ alicuius, & cauſa mouendi, & quieſcendi in eo in quo eſt primum per ſe, & non ſecundum accidẽs, & videtur ꝙ nõ. ¶ Primo, abſolutum non debet definiri ꝑ reſpectiuũ: ſed natura eſt nomen abſolutũ, & principiũ eſt nomen reſpectiuũ: ergo natura non debet definiri ꝑ principiũ. maior ꝓbatur. Definiẽs debet ẽẽ prius definito: ſed reſpectiuũ non eſt prius abſoluto: ergo non definit abſolutũ. minor uero ꝓbatur pro prima parte. Natura dicitur de materia, et de forma. q̃ ſunt abſoluta: ergo natura eſt abſolutũ. ¶ 2. Idẽ nõ eſt cã contrariorũ, niſi forte ĩ agentibus per intellectũ ſed quies et motus sũt cõtraria, ergo natura non eſt cã motus & quietis. ¶ 3. In cęlo eſt natura, & in ipſo nõ põt eſſe qes nãlis, ſed tñ motus: ergo natura non eſt cã motus & quietis. ¶ 4. Si natura eẽt principiũ motus in eo, in quo eſt, ſequeretũ ꝙ oĩa naturalia mouerẽt ſeipſa ſed hoc eſt falſum. qa ſola viuẽtia mouẽt ſeipſa, & ex ijs ſola animalia, vt patet 8. Phyſi. ergo natura non eſt principiũ motus eius, in quo eſt. Probatur cõſequẽtia. Id qđ diuiditur in partẽ mouentẽ, & partem motã, mouet ſeipsũ, ut patet etiã 8. Phyſ. ſed ſi natura ẽ principiũ motus eius in quo eſt, nãlia oĩa diuidũtur ĩ partem mouentem et partem motã .ſ. in naturã, & id qđ mouetur: ergo mouebunt oĩa nãlia ſeipſa. ¶ 5 Si illa definitio eẽt ſufficiens, tũc ars ſaltãdi eſſet natura: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. Probatur conſequentia. qa ars ſaltãdi eſt principiũ ſaltationis in eo, in quo eſt, & ꝑ ſe. Rñdeo, ꝙ iſta naturæ definitio eſt conueniens. ¶ Pro cuius declaratione ſciẽdũ primo, ꝙ nomen naturæ primo impoſitũ eſt ad ſignificãdũ generationem rerũ uiuentiũ, vt dicitur 5. Meta ut ipſa natiuitas aut naſcẽtia rerum viuẽtiũ dicatur natura: deinde, qa illa dicuntur naſci, q̃ generantur coniuncta generãti, ſicut fructus dũ naſcitur coniungitur arbori, & animalia generantur coniuncta parenti, ideo trãſlatum eſt nomen naturæ ad ſignificandũ etiam

Tex. com. [illegible]

Eodem te[illegible]

Nomen naturæ, cui primo impoſitum eſt.

Tex. cõm 5. Definitio naturę quomodo intelligatur

etiã principium intrinsecum ex quo primo generatur uiuentia, et deinde uniuersaliter ad significãdum oẽ principium intrinsecũ motus. ¶ Sciendũ 2. ꝙ iste terminus principium, licet relatiuum nomẽ, non est tñ relatiuum sm̃ esse, sed tm̃ sm̃ dici. non .n. principaliter, & in recto significat ordinem ad alterum, sed significat absolutum cum respectu: significat .n. id, à quo aliqd ꝓcedit. Qđ cum natura sit ẽt relatiuum sm̃ dici, & significet absolutũ in ordine ad id, qđ ex ea constituitur ad motum & qetem, cuius est cã, ideo conuenienter ĩ eius definitione ponitur principium, tamquã genus. ¶ Sciendum 3. ꝙ Phil. nõ vtitur nugatione, dicendo principium & cã: non .n. inutiliter repetiti idem verbum .s. principium, dum & includitur in rõne causæ, et ponitur explicite: hoc .n facit Phil. ad ostendendum, ꝙ non in oĩbus natura est eodem mõ principium: in aliqbus .n natura est principiũ actiuum motus, in aliqbus uero principiũ passiuum: elementa .n. habẽt in se principium passiuum suæ gñis: sed uiuentia habent in se principium actiuum sui augmẽti (vt patet 2. de aĩa) vnde natura est principium motus, siue passiuũ, siue actiuum, in eo in quo est, & hoc importatur cum dicitur principiũ & cã, ut p principium intelligatur principium passiuum, et per cãm principiũ actiuũ. Possumus etiã dicere ꝙ principiũ, & cã ad diuersa referuntur: nã dicitur principiũ in ordine ad rẽ naturalẽ: est .n. natura principium ex quo res naturalis constituitur: ideo dicitur quòd est principium alicuius, siue conformius ad tex. grecũ, principium quoddã quasi diceretur, est de numero eorũ, ex quibus constituũtur naturalia: dicitur aũt cã in ordine ad motum & quietẽ. Non solum .n. constituit rẽ naturalẽ, sed ẽt est cã motus, & quietis rei naturalis. Dicitur vlterius mouendi, & quiescẽdi, qa ea q̃ naturaliter mouentur ad locũ (ut dicit S.T.) naturaliter etiã in loco quiescũt, et ideo si natura est principiũ motus, est etiam principiũ quietis. ¶ Sed circa istã partẽ notanda sũt duo. primũ est, ꝙ conuenienter dicit S.T. ea q̃ mouẽtur naturaliter ad locũ, naturaliter quiescere in loco, nõ aũt absolute, ea quę mouẽtur naturaliter, qescere naturaliter in loco: primũ .n. est verũ, sm̃ uero est falsum. Oportet .n. si aliquid ad locũ naturaliter moueatur, ꝙ ẽt naturaliter in eo qescat: sicut ignis, qa naturaliter mouetur sursum, ideo et naturaliter ibi qescit, & magis ẽt naturaliter, qa pp quod vnumquodq; & illud magis: et ideo si aliquid mouetur nãliter, vt acquirat locũ, magis naturaliter quiescet in loco. Nõ oportet aũt absolute, si aliquid naturaliter moueatur, ꝙ naturaliter quiescat: id .n qđ mouetur naturaliter in loco, non aũt ad locum acquirendum, non oportet, ꝙ naturaliter quiescat. Nam cœlũ naturaliter mouetur, nõ tamen naturaliter quiescit: nã licet naturaliter moueatur, nõ tñ mouetur ad locũ, sed in loco. ¶ Et si contra hoc obijciatur, ꝙ sol mouetur naturaliter ab occidẽte ad orietẽ, & sic videtur p propositionẽ S.Tho. ꝙ debet quiescere naturaliter in oriente. ¶ Rñdetur & dicitur primo, ꝙ sol nõ mouetur ab occidente ad orientẽ primo & per se, sed mouetur ad motum deferentis, vt etiam de alijs stellis dicitur in 2. cœli. Vnde quia totũ corpus cœli naturaliter mouetur motu circulari in suo loco, quælibet pars eius mouetur ad aliquod vbi naturaliter, & ab eo naturaliter recedit, vt cõtinuetur motus circularis: & sic sicut sol naturaliter mouetur ad vbi oriẽtis, ita naturaliter recedit ab illo vbi: et ita ẽ de qualibet parte cęli. Illa autẽ ꝓpositio S.Tho. s. Omne qđ naturaliter mouetur ad locũ, naturaliter qescit in loco, est intelligenda de eo quod

Principium est relatiuũ secũdũ dici.

In definitione naturæ non inutiliter apponitur principiũ & causa.

Tex. cõm. 36

Quomõ intelligatur di. S. Th. in definitione naturæ 2. Ph. et quod mouet naturaliter ad locũ quiescit naturaliter in loco.

Tex. 50.

Cum aliquid cõe per effectus suos describitur nõ oportet totã illã definitionẽ, seu descriptionẽ oibus inferioribus illius cõis cõuenire.

quod mouetur primo, et per se ad locum, non autem de eo, quod mouetur ad motũ alterius, cuiusmodi est sol. ¶ *Secũdo notandum est, quod cũ aliquod cõmune describitur per effectus suos, non oportet illam definitionem, aut descriptionem totam omnibus inferioribus illius cõis cõuenire: sed sufficit vt secundum vnam partem conueniat uni, & secundum alteram partem alteri. ver. gra. Color est commune quoddam ad albedinem, & nigredinem. Si autem non haberetur propria definitio coloris per priora, & essentialia, sed daretur ista definitio per effectus: Color est accidens visibile congregatiuum & disgregatiuum visus: non oporteret, ꝙ omnis color esset congregatiuus, & disgregatiuus visus: sed sufficeret quòd aliquis color esset congregatiuus visus, & aliquis disgregatiuus. Cum ergo dicitur, quod natura est causa mouendi, & quiescendi, non est intelligendum, quòd natura in omni eo, in quo est, sit causa mouẽdi & quiescendi: sed ꝙ in aliquibus est causa mouendi, in aliquibus vero est causa quiescendi. Vel dicendum secundũ Porphyrium, ut refert Simplicius, ꝙ ly, &, Arist. accipit pro vel, vt sit sensus, est causa mouendi, vel quiescendi. Quod autem subditur (eius in quo est) ponitur ad differentiã artis, qua aliquod extrinsecum opere manuum cõstituitur: ars. n. huiusmodi est quidem causa motus, sed non eius, in quo est. non. n. ars est in eo, quod fit per artem, & ab arte mouetur, sed in artifice. Nam neque ipsa artificiata, vt lectus, vestis, & huiusmodi, in quantum artificiata sunt. i. vt per formã artis constituuntur, motus principiũ aliquod in seipsis habent, vt inquit hoc loco philosophus: sed bene ratione materię, ex qua constituuntur, eo ꝙ materia ipsorum res naturalis sit, lectus. n. inquãtum ligneus est, ad motũ deorsum ex aliquo principio intrinseco. s. ex grauitate sibi inexistente inclinatur. Attendendum tamen, ꝙ per hoc quod ponit philosophus naturam esse principiũ motus intrinsecum ei, quod mouetur, non intendit excludere, quin natura possit aliqđ extrinsecum mouere, nam forma ignis quæ est natura in ipso, est principiũ siue causa calefactionis in aqua, sed ꝙ esse causã motus in eo in quo est, naturę, inquantum natura est, essentialiter conuenit, non autem mouere aliquod extrinsecũ, & ideo illud in definitione naturæ ponitur, non autem istud. Sequitur in definitione ly (primum) quod sane aduerbialiter sumitur, vt ex tex. græco apparet. idem enim est quòd primo, siue secundum quòd ipsum, & determinat ly causa: sensus. n. est, quòd natura est causa intrinseca mouendi, & quiescendi, non quòd per aliq̃ aliam causam intrinsecam ei, quod mouetur, cui per prius conueniat causare talem motum, & quietem, sed ipsa est prima causa motus intrinseca, & id cui primo conuenit talem motum causare. Sicut per oppositum cum animal deorsũ cadit, non dicimus, ꝙ ille motus sit a natura animalis primo, & inquantum huiusmodi, quia animalitas non est primo illius motus causa intrinseca, sed quòd est à natura grauis, quæ in mistione animalis prædominatur, nam illius motus grauitas est causa prima intrinseca, non autem aliquid aliud intrinsecum prius ipsa. Additur postremo per se, & non secundum accidens, ad differentiam principij intrinseci non per se, sed p accidẽs, aliquid inquãtũ tale. natura. n. est principium motus intrinsecum per se eius, qđ mouetur. i. cõueniẽs ei quod mouetur, inquantũ est tale, sicut grauitas per se intrinsece mouetur, qđ deorsum mouetur. Per oppositum, si aliquis medicus ægrotus seipsum sanet, ars medicinæ non dicetur*

cetur natura, neque talis sanatio dicetur naturalis, quia licet tũc ars medicinæ sit causa intrinseca eius, qui sanatur, non tamen est causa intrinsece & per se sanationis eius qui sanatur: non.n. est de ratione infirmi, qui sanatur inquantum huiusmodi, quòd in se medicinã habeat, cũ videamus aliquos sanari, qui artem medicinæ non habent. Sed accidit sibi, ꝙ à principio intrinseco sanatur, inquantũ cõtingit eum, qui sanatur esse medicũ. Dicitur ergo natura esse cã intrinseca motus & quietis, primo, ad excludendũ causam intrinsecam priorem, per se autẽ ad excludendum eã causam, quæ per accidens est intrinseca ei, qđ mouetur inquãtum huiusmodi, vnde ly non secundũ accidens, est expositio eius qđ dicitur p se.

¶ Istam esse conuenientem definitionem naturæ probat philosophus tali ratione. Id quo naturalia distinguuntur à non naturalibus, est principium, & causa &c. sed natura est id, quo naturalia differunt à non naturalibus (dicuntur .n. naturalia. quia habent naturã) ergo natura est principium: ergo &c. maior probatur, quia naturalia non differat ab artificialibus, nisi quia naturalia habẽt in se principium motus per se, non naturalia autẽ non habent in se principium sui motus, nisi forte per accidẽs ratione suæ materię.

Definitio naturæ in 2. Physi posita non est vera naturæ definitio, sed quædam descriptio.

¶ Pro declaratione prædictorum considerandum primo secundũ Albertum, ꝙ hæc non est vera definitio naturę, sed est quædam assignatio, & descriptio, quę est maioris manifestationis, quã sit nomẽ natura n. dicitur de materia, & de forma secundum prius & posterius, vt patet in isto secundo. Id autem quod proprie definitur, nõ dicitur de alijs secũdum prius & posterius.

Tex. cõ. 13.

¶ Aduertendũ 2. vt habet Cõment. cõm. 3. ꝙ licet ista definitio sit per se nota, Philo. tamen ipsam per syllogismum hypotheticũ manifestat sic arguendo. Si naturalia sunt illa, quæ habent principium, quo mouentur, et quiescunt ex se, & per se nõ p accidens, & natura est illa qua mouentur & quiescunt, necesse est vt natura sit principium, quo mouetur & quiescit illud, in quo est per se & primo, & non per accidens. Per huiusmodi autẽ syllogismos hypotheticos nullũ ignotũ declaratur omnino, sed vtuntur ad confirmãdum illud, quod est manifestum per se, tamen indiget modicula intuitione, sicut vsitãtur diuisio & inductio. ¶ Aduertendũ. 3. quia dictũ est, ꝙ in aliquibus natura est principium actiuum, in aliquibus vero passiuum, ꝙ posset alicui esse dubiũ de cælo, et de grauibus et leuibus, vtrũ in ipsis natura sit principiũ actiuũ an principium pasiuũ. De cęlo quidẽ est manifesta sñia. S. Tho. ꝙ natura est principiũ passiuũ motus in eo, et ꝙ motus ille dicitur naturalis solũ, quia materia cęli habet naturalẽ aptitudinem ad talem motum, principium autẽ actiuum est intelligentia mouens: ratio autem huius est, quia nullum principium actiuum inclinat ad motũ propter ipsum motum, natura .n. semper tendit ad vnũ determinate, nõ se habẽs ad multa, in motu autem importatur diuersitas quędam, & difformitas, inquantũ id qđ mouetur, semper aliter & aliter se habet, vnde natura non inclinat ad motum, nisi pp aliquod determinatũ: sicut quia natura grauis inclinat ipsum ad quietẽ in loco deorsum, ideo mouet ipsum ad locum deorsũ. Cælum autem non peruenit per suum motum ad aliqđ ubi, i quo naturaliter quiescat, quia quodlibet ubi est principium, et finis motus. Sequitur ergo, ꝙ in cælo nõ est principium actiuum motus, sed solum passiuum. De grauibus autem, et leuibus videtur aliquando dicere, ꝙ habent in se principium actiuum motus, aliquando uero, ꝙ habent in se solum principium pas-

fiuum, & ꝙ grauitas, & leuitas sunt potentiæ passiuæ ¶ Ad istius itaq; euidentiam sciendum, quòd non inconuenit aliquid esse principium actiuum, & tamen non esse potentiam actiuam, sed passiuã. Potentia enim actiua ut dicitur 5. Metaphys. est principium transmutãdi aliud ab eo in quo est: modo non inconuenit aliquid esse principium actiuum alicuius existentis in subiecto in quo ipsum est, & tamen non esse principium trãsmutandi aliud ab eo, i quo est. Dicitur ergo, quòd grauitas est principium formale actiuũ, quo generãs mouet grauia, & sic comparando grauitatẽ ad generans, quo mouet grauia, est principium actiuum motus sicut & aliorum accidentium grauis: sed non est potẽtia actiua secundũ ꝙ est forma grauis quia nõ est principiũ quo graue aliud moueat, sed principiũ quo moueatur, unde magis se tenet ex parte potentię passiuę quę est principiũ transmutandi ab alio, quã ex parte potẽtiæ actiuæ quæ est principiũ transmutãdi aliud. Ex quo patet, ꝙ nõ est cõtradictio in uerbis S. Tho. nunq̃ .n. dicit ꝙ in grauibus, & leuibus sit potẽtia actiua, & potentia passiua motus: sed aliquãdo dicit ꝙ in eis est principium actiuũ formale motus, & ꝙ illud nõ est potẽtia actiua, sed passiua, quæ nõ contradicũt, vt declaratũ est. Cũ aũt dicit, ꝙ nõ est principiũ actiuũ, intendit ꝙ non est principiũ q̃d mouet, sed ꝙ est principium, quo generans mouet.

¶ Circa definitionẽ naturæ hic assignatã posset quispiam dubitare; An in ipsa ita comprehendatur aĩa, sicut & formæ inanimatorũ. Ratio dubitãdi est, quia ex eo, quòd anima est principium intrinsecum motus animalis in quantũ huiusmodi, & per se primo, uidetur sibi definitio naturę conuenire. Ex eo vero, ꝙ aĩa ad diuersas loci positiones mouet, videtur ꝙ non sit natura, quæ ad vnã determinate tendit: sicut grauitas ad locũ deorsum, leuitas ad locũ sursum. Ad hoc dubiũ Simplicius respõdet, ꝙ natura differt ab aĩa, & quòd naturæ definitio nullo pacto aĩæ conuenit, quãuis nomẽ naturę sibi q̃nq; attribuatur, sicut & intellectui, & Deo. Dicimus .n. natura animæ, natura intellectus, & naturã dei, eõ quòd id quo unũquodq; uere est id, q̃d est, dicitur quãdoque natura. Hanc aũt positionẽ suã quibusdam rõnibus cõfirmat. ¶ Prima est. Anima aduenit corpori physico, naturã habenti, vt patet ex animæ definitione, qua dĩ, quòd aĩa est actus corporis physici: ergo ẽ alia à natura. ¶ Secũda est. Anima est actus corporis organici: sed non oĩa corpora habentia naturã sunt organica, immo etiã & corpora simplicia naturam habent: ergo aĩa nõ est natura. ¶ Tertia est. Animata dicimus, quæ in seipsis causã habent et nutriendi, & augmentãdi, & generandi similia. Sed multa naturalia non habent in seipsis huiusmodi cãm, ut lapides et metalla: ergo aĩa non est natura. ¶ Quarto. Omne corpus habet naturã etiam artificialia, vt patet in statua cuprea aut lignea, non omne autem habet animam: ergo anima non est natura. ¶ Quinto. Natura est i corpore tamquam in sbo secundũ Aristo. non omnis autẽ anima est in corpore, sicut in subiecto: nam intellectus secundũ ipsum. 3. de anima, est separatus: ergo etc. Ex his deinde corollarie infert, quòd natura est inferior anima. Aduenit .n. aĩa corpori naturali, sicut forma materiæ: aĩa namq; & ipsa est quidem principium motus, & nobilius quã natura: immo et fons, nõ est tamen principium existens in eo, q̃d mouetur tamq̃ in sbo, sicut natura attribuit Arist. De mẽte vero Alexãd. & S. Th. videtur esse, quòd hęc naturę definitio ẽt animã cõprehendat: etiam & aĩa est principium intrinsecũ motus rerũ animatarũ

eis con-

eis conuenientium, inquantũ sunt animata.. Quòd autem ita sentiat S. Tho. apparet: nã exponendo tex. 2. dicit, quòd animalia & plantę à natura esse dicũtur, qa habent in seipsis principiũ augmenti & decrementi, sicut & alia principiũ aliorum motuum, constat aũt principium augmenti & decremẽti in aĩalibus, et plãtis esse animam. 8. quoq; Phys. exponendo tex. 27. ait, quòd motus aĩalis quo mouet seipsum, si cõparetur ad totũ animal est naturalis, quia est ab aĩa, quę est natura et forma animalis: cõstat aũt, quòd ibi accipit nãm, sm̃ quòd est hic à Phil. definita. Videtur aũt hęc opinio S. Tho. esse Aristo. opinio ex multis: primo, quia dũ naturę definitionẽ ex eo, in quo differunt naturalia à non naturalibus inuestigat, inter ea, quę sunt à natura cõnumerat aĩalia, et plantas, ac ẽt partes eorũ. Nec sufficit dicere, vt Simplicius rñdet, ꝙ numerantur inter ea, q̃ sunt à natura, no inquãtum aĩata sunt, sed inquantũ naturam, q̃ est infra animã cõtinetur, sicut in gradu superiori semper gradus inferior continetur: nam Arist. 8 Phy. loquens de motu animalis, inquantum aĩal est, inquit, quòd totum aĩal natura seipsum mouet: corpus autem eius et natura & præter naturam moueri põt. & constat ꝙ ibi naturam, secundũ quod est hoc loco definita accipit. Secundo quia declarans quõ naturalia à non naturalibus differant inquit, ꝙ naturalia habẽt in seipsis principiũ motus et status, alia quidem sm̃ locum, alia vero secundum augmentum & decrementum, alia vero sm̃ alterationẽ, cõstat aũt quòd sola animata habẽt in seipsis augmentũ, & decrementum: ergo anima sm̃ ipsum sub ratione naturæ est comprehensa. Respodet Simplicius dupliciter. primo quòd Aristo. naturalibus rebus hoc loco attribuit augmentum & decrementũ, nõ quia animam naturam esse velit: sed quia nõdum determinauit quorũ isti motus sint proprij. 2. quòd istos motus cũ motibus naturalibus cõnumerauit, qa sm̃ aliquos, quędã corpora naturalia, & inanimata augmentũ et decremẽtũ suscipiunt, sicut ignis & quædam petræ, vt ab aliquibus traditur. Contra utrãque harum responsionum, videtur esse ꝓcessus Arist. nam cum dixerit à natura esse animalia, plãtas, & simplicia corpora, ostendit esse ista à natura, quia habent in se principiũ motus, & deinde subiungit vniuscuiusq; eorum ꝓprium motum, dicens q̃dam horum habere in se principium motus secundum locum, quædam sm̃ augmentum & decrementum, quædam sm̃ alterationem: primum s. volens animalibus tribuere, q̃ à se mouẽtur, sm̃ plãtis, tertium vero elementis: vel vt exponit S. Tho. primum grauibus & leuibus, & corporibus cœlestibus, sm̃ animalibus et plantis, tertium uero corporibus simplicibus, & his q̃ componuntur ex ipsis. Ex quibus constat, quòd augmentũ et decremẽtum accipit, tamq motũ viuentium, non aũt tamq aliqd incertũ, cuius sit propriũ aut tamq rebus inanimatis conueniens.

Tex. 27.

¶ *Præterea constat, ꝙ oẽs partes definitionis naturæ conueniunt aĩæ: ergo & tota definitio. antecedẽs patet, nã aĩa est principiũ, & cã motus rei viuẽtis, et est in ipso aĩali, cũ sit eius sbtialis forma, est etia primo & ꝑ se cã talis motus, qa per nullã priorẽ cam talis motus cõuenit viuenti, et cãt talẽ motũ in uiuente inquãtum viuens est & aĩatum. unde de nutritione loquẽs Arist. inquit, ꝙ nihil alitur nõ participãs uita, et ꝙ aĩatũ est corpus, qd alitur inquantũ est aĩatũ. Ad hoc respodet Simplicius, ꝙ falsũ est oẽs partes definitionis naturæ, aĩæ cõuenire eodem mo, quo naturæ conueniunt: nã cũ dicitur, ꝙ natura est principium, & cã mouẽdi &c. intelligitur de principio passiuo, qd*

2. de anima tex. 44.

nominat quandam aptitudinem ad motum: anima autem, inquantum anima, est principium actiuum propriorũ motuum animatorum, non autem principium passiuum: quod autem natura sit principium passiuum probat, tum quia non dicitur in definitione naturæ, ꝙ sit principium & causa, ut corpus naturale moueat et quiescere faciat, sed vt moueatur, & quietem recipiat: tum quia naturalia non dicuntur à seipsis moueri, vt dicitur. 8. Phys. tum quia natura, quę est forma, est in subiecto, forma autem in subiecto existens, non est proprie sui subiecti motiua: tum quia. 2. de cœlo, inquit Arist. ꝙ in nullo inanimatorum videmus, vnde principium motus. Sed contra istam responsionem & interpretationem, quam tñ ipsemet Simplicius quandoque nõ sequitur, cum aliquando dicat naturam esse causã motiuam siue factiuam motus, sunt verba superius allegata ex 8. Phys. in quibus Aristo. ait, totum animal natura ipsum seipsum mouet. Nam si natura animal mouet seipsum: ergo natura non solum dicitur passiuum, sed etiam actiuum principium motus. Item hoc loco loquitur Arist. de natura proportionaliter ad artem, quæ est principium extrinsecum motus, constat autem ꝙ ars est principiũ actiuum artificiatorum. Item in sequentibus huius libri ostendit, ꝙ natura agit propter finem: in 1. quoque de cœlo, ait, quòd deus, & natura nihil agũt frustra: ergo natura est principium actiuum, non autem solum passiuum. Nec valet respõsio Simplicij dicentis, quòd cum duo requirantur ad id qđ fit, scilicet subiectum aliquod, quod est in potentia ad id, quod debet fieri, & agens qđ est in actu: natura quæ est aptitudo subiecti dicitur facere, hac sola ratione, ꝙ ad effectum vtilis est, & dicitur agere propter finẽ inquantum generatio rerum naturalium de terminatum finem respicit, non autem generatio eorum, quæ à casu fiunt. Ista .n. responsio non saluat proportionem naturæ ad artem, quam Arist. facit: dum naturam, quę est principium intrinsecũ naturalium, comparat arti, quæ est principium extrinsecum artificiatorum. Item non saluatur, ꝙ natura agat propter finem: constat .n. ex longo Aristo. processu, ꝙ loquitur de agente proprie propter finem, non autem de aptitudine determinatum finem respiciente. Quæ autem ad confirmationem suę responsionis adducit Simplicius, nõ est difficile soluere. ¶ Ad primum .n. dicitur, ꝙ licet in definitione naturæ dicatur, ꝙ est causa ut habens eã moueatur, non sequitur, ꝙ sit tñ principium passiuum motus. Nam & principium actiuum motus intrinsecũ ei, quod mouetur, est causa ꝙ illud non solum moueat, sed etiam ꝙ moueatur: pars .n. mouens in animalibus est principium et causa, ꝙ animal moueatur à se: & sic ꝙ moueat & moueatur. ¶ Ad 2. dicitur, ꝙ de inanimatis loquitur Arist. cum dicit naturalia nõ moueri à seipsis, vt ex eius verbis apparet. Talia .n. habent principium motus passiuum intra se, non autem principium actiuum, & ideo non dicuntur à seipsis moueri, sicut animata. Ad hoc enim vt aliqua dicantur mouere se, oportet ut & principium actiuũ, & principium passiuum sui motus habeant ĩ seipsis. ¶ Ad 3. dicitur, ꝙ forma in subiecto existens, secundum ꝙ est per aliquam suam virtutem in vna parte sui subiecti, potest esse motiua alterius partis ipsius, in qua est potentia tñ passiua ad motum, & sic totum dici mouere seipsum: vnde Arist. ostẽdit omne, qđ seipsum mouet, oportere in duas partes diuidi, quarum vna sit mouens; altera vero mota. ¶ Ad 4. conceditur, ꝙ licet in nullo inanimatorum sit principium actiuũ sui motus, sed

Tex. cõ. 27. Tex. cõm. 8. Tex. cõm. 32 Arist. 8. phy. Tex. cõm. 30

tus,sed natura in eis sit tantum principiũ passiuum motus: in rebus tamen animatis,quæ etiam à natura esse dicuntur, natura est principium actiuum motus.

¶ Ad euidentiã aũt opinionis Alex. & S.Thom. immo etiam ipsius Aristo. duo sunt attendenda. Primum est, quòd animam esse naturam dupliciter intelligi potest,uno mõ adęquate,quasi uidelicet ista duo nomina,anima & natura,sint synonima,definitioq; vnius sit alterius definitio:alio mõ inadęquate tãquã .s.pars subiectiua naturæ,de qua naturæ definitio prædicetur,sicut definitio aĩalis prædicatur de homine. Si primo mõ accipiatur, sic anima non est natura,nam tunc nulla forma præter animã, naturæ haberet rationem,neq; etiã materia esset natura. Si vero secũdo mõ accipiatur, sic aĩa est natura tamq̃ videlicet sub natura cõtenta, sicut hõ sub animali continetur. Naturæ .n.nomen,& definitio, dicitur & de aĩa et de formis substantialibus rerum inanimatarum,& vlterius de materia. Alterum est, ꝙ in definitione naturæ principium & cã communiter,et absolute accipiuntur, vt & ad causam agentem,& ad cãm materialem siue passiuam extenduntur:non aũt determinate pro principio actiuo, neq; pro principio passiuo determinate. In omnibus .n. naturalibus,natura est principium motus:non autem in omnibus naturalibus est principium actiuum motus,neq; in oĩbus principium passiuum. Sed in uiuentibus,inquantum huiusmodi, est principium actiuum motus eorum, inquantum viuentia sunt: in rebus vero inanimatis est principium passiuum. Et licet in aliquibus eorũ,sicut in grauibus, & leuibus sit principium formale motus: illud tñ magis sub potentia passiua se tenet (vt inquit S.Tho.) quã sub potentia actiua, cum non sit principium vt moueant neque se, neque alia, sed tantum, vt moueantur à generante. Attendendum tñ, quòd quamuis natura secundum quòd hic definitur, commune quoddam dicat et formis inanimatorum, & animæ:aliquando tñ accipitur ꝓ formis tantum corporũ simplicium,& substantiarum inanimatarum:ideo aliquando naturam separat S. Tho. etiã de mente philosophi ab anima,sicut. 2. de aĩa, vbi exponendo tex.14.determinat,quòd principium motus augmenti, & decrementi in plantis non est natura,sed aĩa.

¶ Ad rationes autem Simplicij respondetur. Ad primum quidem dicitur:licet anima sit actus corporis physici, siue habentis naturã, quę est forma corporis ex elementis compositi: non tamen per hoc excluditur,quĩ sub natura hic definita cõtineatur anima. Nam proprium animæ subiectum inquantum anima, est corpus naturale,inquantum habet ĩ se naturam, quæ est forma inanimati, siue sit ab illa realiter distincta,siue ratione solum:sicut proprium subiectum animæ sensitiuę inquantũ anima sensitiua, est corpus animatum anima vegetatiua, siue sit ab ea realiter distincta, siue sit tantum distincta ratione. Et ideo sicut anima sensitiua,quamuis & ipsa sit anima,in suo tamen proprio subiecto animam vegetatiuam requirit, quæ est inferioris gradus, siue seipsam, vt dat perfectionem animæ vegetatiuæ secundum diuersitatem perfectionum: & anima absolute, siue anima vegetatiua ĩ suo proprio subiecto naturam, quæ est forma corporis misti ab anima distincta,quę est inferioris gradus requirit; quamuis & ipsa sit natura.

¶ Ad 2. dicitur,quòd probat animã non esse naturã adæquate,quod concedimus: non autem ꝓbat quin sit sub natura, quæ hic definitur,contenta:concluditur enim quòd anima non est omnium naturalium corporum natura: non autem quòd nõ sit

natura

Animã esse naturã dupliciter põt intelligi adęquate & inadæquate.

natura rei animatæ. ¶ Ad 3. similiter dicitur, ꝙ probat animã nõ esse naturam adæquate: concluditur. n ꝙ multa naturalia non habent animã & cõsequenter, ꝙ aĩa non est omniũ reiũ naturalium natura, quod gratis cõcedimus ¶ Ad 4. similiter respondetur ¶ Ad 5. dicitur primo, ꝙ falsum est nõ omnẽ aĩam esse in subiecto, accipiendo sbm pro materia, quę est potentia, quo intendit philosophus naturam esse in subiecto. Dicitur 2. ꝙ licet intellectus, qui est potentia animæ nõ sit in subiecto qa organo alicui determinato non est affixus, ipsa tamẽ anima intellectiua, cuius potentia est intellectus, est in materia & illi dat formaliter esse. Dicitur 3. ꝙ si ponatur, animam intellectiuã non esse actum materiæ, sed substantiã separatam ad modũ intelligentiarum, ipsa non est natura secundum ꝙ hic definitur, cum hoc tamẽ stat, quòd animæ aliæ, q̃ sunt in materia, sub naturæ ratione contineantur. Ad rationem quæ in principio dubij posita est, dicitur, quòd non est naturę vniuersaliter, ꝙ à cõtrario & ad diuersa loca nõ moueat: sed tantũ naturæ rerum inanimatarum. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam negatur minor: dictũ est. n. quòd natura est relatiuum sm̃ dici. Ad probationẽ dicitur, quòd admisso, ꝙ materia, et forma dicantur absolute, inquantũ materia et forma: inquantum tñ significatæ hoc nomine natura, sunt relatiua sm̃ dici. non põt. n. concipi forma ut natura, nisi cõcipiatur in ordine ad motum, & similiter materia. ¶ Ad 2. dicitur. quòd quando aliqua sunt contraria secundum rationẽ pfecti & imperfecti, ita quòd vnũ est via in alterum & ordinatum ad illud, non inconuenit vnum aliquid esse causam talium contrariorum: si autem sint contraria perfecte, quorum scilicet vnum non ordinatur ad alterum, tunc vnum & idẽ non est causa contrariorum: ignis enim non est per se causa caliditatis & frigiditatis, sed solum caliditatis. unde maior est falsa de contrarijs primo modo sumptis, & minor vera: motus enĩ & quies se habent, sicut perfectum & imperfectum & motus ordinatur ad quietem: si autem accipiatur maior de contrarijs secundo modo dictis, tunc negatur minor: motus enim, & quies non sunt illo modo contraria. ¶ Ad 3. respõdet Albertus, quòd motus cæli non est naturalis: non. n. talis motus est à natura, sed est à volũtate & intellectu alicuius motoris separati: vnde negat maiorem, scilicet quòd in cælo sit natura, & dicit quòd natura, secundum quod hic cõsideratur, est solum in istis inferioribus. ¶ Aliter respondetur de mente S. Tho. & dicuntur duo. Primum est, quòd natura est in cælo, & quòd motus cæli est naturalis, nõ propter principium actiuum in se existens: sed solum propter principium passiuum: materia enim cæli habet naturalem aptitudinem ad motum. Secundum est, quòd natura dicitur principium mouendi, & quiescendi: non quia in quocumque sit, causet motum et quietem: sed quia est causa motus in aliquibus, in aliquibus uero est causa quietis: vnde nec oportet, si in cælo causat motum, quòd etiam causet in eo quietem. ¶ Ad 4. negatur consequentia: ad probationem negatur minor. Nã mouens seipsum, diuiditur in duas partes in actu: quarum vna est id, quod mouet, & altera est id quod mouetur: modo non omnia naturalia diuiduntur in huiusmodi partes, tum quia in quibusdã natura est tantum passiuum principium: sicut est in motu corporum cælestium, tum etiam, quia aliqua habẽtia etiam formale principium motus, nõ habent in se id, quod mouet: sed id quo aliud ipsa mouet: sicut grauia & leuia habent in se grauitatem

tatem & leuitatem, quæ non se habent, sicut ea quæ mouent, sed sicut ea, quibus generans mouet ea. ¶ *Ad 5. dicitur, quòd in saltatione sunt duo, scilicet motus, & dispositio talis motus, ars ergo saltandi non est primum principium motus saltationis, inquantum motus est, sed inquantum habet talem modũ: vnde negatur consequentia.*

QVAESTIO II.

Vtrum scientiæ mediæ inter mathematicas, & naturales, sint magis naturales, quàm mathematicæ.

Demonstrant autem, & quæ magis physicæ, quàm Mathematicæ &c. Tex. XX.

QVAERITVR secundo, Vtrum scientię mediæ inter mathematicas & naturales sint magis naturales, quàm mathematicæ, et videtur quòd non. ¶ *Primo. Scientia debet denominari ab eo, qđ est formale in ipsa: principia ex quibus procedit scientia, se habent sicut formale, et subiectum se habet sicut materiale: ergo scientia debet denominari à principijs: sed principia sciẽtiarum mediarum sunt mathematicalia: ergo illæ scientiæ debẽt dici simpliciter mathematicę.* ¶ *Secũdo S. Tho. super Boetio de Trinitate dicit, quòd istæ scientiæ magis tenẽt se ex parte mathematicæ scientiæ, quam ex parte naturalis: ergo &c.* ¶ *Ad euidentiam huius difficultatis, Primo declarabitur, quæ sint scientiæ mathematicæ, quę naturales, & quæ medię inter istas. 2. dicetur ad quæsitum. Sciendum itaque primo, quòd duplex est operatio intellectus, ut dicitur. 2. de anima s. indiuisibilium intelligentia, quæ est cognitio quidditatis rei, quę importatur per nomen. sicut cum cognoscit quid est homo, & compositio & diuisio, quæ est formatio propositionis affirmatiuæ, aut negatiuæ: sicut cum intelligit, quòd homo est animal, aut quòd homo non est lapis. Inter istas duas operationes intellectus, est differentia, quòd per primam operationem potest intellectus separare ea, quæ sunt cõiuncta in re. si enim Sortes sit albus, & musicus, potest apprehendere album, nõ apprehendendo musicũ: non est.n. aliud intellectũ abstrahere vnum ab altero per primam operationẽ intellectus, quàm vnum intelligere, altero non intellecto. Per secũdã autem operationẽ, non põt vere separare ea, quę sunt coniuncta sũ rem: sicut si Sortes sit albus, non potest vere separare albedinem à Sorte: nam separare unũ ab altero per istam operationem, est intellectum intelligere vnum non esse coniunctum alteri: separaret enim Sortẽ ab albo, si intelligeret Sortẽ non esse albũ: hoc autem esset falsum, supposito, quòd Sortes in re esse albus* ¶ *2. Sciendum, quòd licet per primam operationem, intellectus possit aliqua separare, quę sunt cõiuncta, non tamen omnia. Nam posterius nõ potest separari à priori, & ab eo, quod ponitur in eius definitione. Prius aũt põt separari à posteriori, cũ ab ipso non depẽdeat: animal.n. põt intelligi nõ intellecto homine, quia homo non est de definitione eius. Animal.n. est substãtia aĩata sensibilis,*

Duplex operatio intellectus s. prima & secunda, & differentia inter illas.

Per primã intellectus operationẽ põt aliqua separare ad inuicem, nõ tamen omnia.

bilis, in qua definitione non ponitur homo: sed homo non potest intelligi sine animali, quia animal ponitur in definitione hominis: est .n. homo animal rationale.

¶ 3. *Sciendum, quod licet omnia accidentia dependeant à substantia, & nõ possint esse nisi in substantia, quodã tamen ordine adueniunt substantiæ. Nam substantię materiali primo aduenit quantitas, deinde qualitates et alia accidentia: ideo quantitas non potest intelligi sine substãtia. potest autẽ intelligi sine qualitatibus sensibilibus .s. sine albedine, frigiditate, sono, & huiusmodi. Nam substãtia prior est quantitate: qualitates autem quãtitate sunt posteriores & quia substantia sine accidentibus, dicitur materia intelligibilis, eo .s. quòd solo intellectu apprehẽdi possit: substantia autem subiecta qualitatibus sensibilibus, dicitur materia sensibilis (sic enim aliquo sensu capi potest) ideo quantitas à materia intelligibili nõ abstrahit, sed bene à materia sensibili. Illa ergo scientiæ mathematicæ dicũtur, quæ considerãt de his, quæ à materia sensibili in suis definitionibus abstrahunt, et tamen in substantia sensibili habent esse. Sunt .n. de quãtitate, secundum quòd per primam operationem intellectus abstrahitur à materia sensibili: nõ autem secũdum quod in materia sensibili esse habet. Vnde bene inquit Arist. quod abstrahentium nõ est mendacium. mathematici .n. nõ sic abstrahunt à materia sensibili, quasi dicãt quantitatem non esse in materia sensibili: sed quia considerant quantitatem, nõ considerantes ipsam vt in materia sensibili habet esse, sed secundum eius definitionem, in qua materia sensibilis non cadit Cum .n. definitur linea quòd est longitudo sine latitudine, non ponitur in ista definitione materia sensibilis: & simile est de alijs quãtitatibus. Si dicatur, quod sicut in definitione lineæ, non ponitur materia sensibilis, ita nec substantia, quæ dicitur materia intellectualis & ita sequitur, quod etiã à materia intelligibili abstrahat, cuius oppositum dictum est: respondetur, quod si accipiatur completa definitio lineæ, in ipsa ponitur substantia: cum .n. longitudo sit species quantitatis cõtinuę, oportet vt in eius definitione ponatur quantitas, in definitione autem quantitatis ponitur substãtia: est .n. quantitas mensura substantiæ.*

Accidentia quodam ordine I sunt substantiæ.

2. met. tex 5.

¶ *Quantum vero ad scientias naturales, duo sunt aduertenda.* ¶ *Primum est, quod cum res aliquę naturales dicuntur, quia habent naturã, natura aũt dicitur de materia, & de forma, proprie res naturales dicuntur, quæ ex materia & forma sunt compositæ.*

¶ *Secundum est, quod vniuersalia rerũ naturalium, sicut homo, animal, & huiusmodi, licet in suis definitionibus nõ includant materiam signatam & indiuiduatam, includunt tamen materiam sensibilem vniuersalẽ, ut dicitur .7. met. Homo .n. licet in sua definitione, non includat istam animam Sortis, & istam carnem, aut ista ossa, includit tamen animam, & carnem, & ossa. Homo enim est compositum quoddam ex carnibus, & ossibus, & anima intellectiua: vnde licet homo possit intelligi sine ista materia sensibili, non tñ potest intelligi sine materia sensibili vniuersali. Scientia ergo naturalis dicitur, quæ considerat de rebus naturalibus: & quia res naturalis habet esse in materia sensibili, & in sua definitione includit materiam sensibilem, ideo scientia naturalis est, quæ considerat de his, quæ habent esse in materia sensibili, & per materiam sensibilem definiuntur.* ¶ *Quantum ad scientias medias sciendum secũdum mentem Commen. quod sunt aliqua, de quibus possibile est considerare secundũ quòd sunt in materijs, & secundum quòd abstrahuntur à materijs: sicut illa, quæ sunt in*

Tex. com.

Auer. cõ. 18.

sunt in materia, & tamen non definiũtur per materiam: & aliqua sunt, de quibus est impossibile considerare sine materia, sicut hō, aĩal & hmoi. Sũt ergo scientiæ aliquæ pure nãles, q̄ s. considerãt de his quæ nullo modo possunt considerari sine materia sẽsibili, sicut liber phys. liber de generatione & corruptione &c. Aliquę vero sunt pure mathematicę, scilicet quę considerant de his, quæ possunt considerari cum materia, & sine materia: tamẽ de his, per abstractionem à materia considerant, ut Geometria & Arithmetica. Mediæ ergo scientię erunt, quę neque cõsiderant de his, quę sine materia considerari non possunt, neq; de his, quæ possunt absque materia considerari, secũdũ quòd sunt abstracta à materia considerant: sed tractant de his, quæ possunt quidem considerari sine materia, sed tamen ab ipsis per applicationem ad aliquam materiã sensibilem considerantur: sicut sunt istæ tres: Perspectiua, Musica, & Astrologia. Perspectiua enim considerat de linea, vt est determinata ad visuale: delinea enim visuali determinat: Musica de numero sonoro: Astrologia de figura, & quãtitate, & numero, vt determinata ad cœlum, & partes eius. ¶ Quantum ad secundum sciendum, ꝙ quilibet habitus cognoscitiuus habet respectum, & ad aliquid, quod est tamquam formale, & ad aliquid quod est tamquã materiale. Formale est medium, per qd aliquid cognoscitur in illa scientia: materiale est id, qđ per tale medium cognoscitur. Dicitur ergo ad dubium, quòd scientiæ mediæ formaliter quidem sunt magis mathematicę, quàm naturales: patet, quia principia sua, & media demonstrandi, sunt mathematicalia: sed materialiter sunt magis naturales. Considerant enim de his, quę habent esse in materia, secundum ꝙ habent esse in materia, quę consideratio est naturalis. Non contradicit ergo S. Tho. sibipsi, quia dum dicit exponendo textum Phil. quòd sunt magis naturales, intẽdit quòd sunt magis naturales, quantum ad id, quod est materiale in ipsis, & hoc dicit conformando se verbis Philo. dicentis. Demonstrant autem, & quæ magis physica, quàm mathematica, vt perspectiua, & armonica, & astrologia: vbi dicit commen. Et declarabitur, ꝙ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, quoniam, quod de mathematicis est propinquius scientiæ naturali, magis pertinet ad materiam, et magis apparet materia in definitionibus eius, licet minus appareat, quàm in scientia naturali, ut in scientia de aspectibus, et musica, & astrologia. Vbi autem dicit, ꝙ sunt magis mathematicę, intendit ꝙ sunt magis mathematicæ formaliter, idest quantum ad id, quod est formale in eis. Absolute tamen loquendo, debent dici magis mathematicæ, quàm naturales: quia id quod est formale, potius est. Vnde cum quantum ad formale, sint magis mathematicæ, absolute debent dici magis mathematicæ. patent omnia ista ex doctrina S. Th. ¶ Sed tunc remanent duo dubia. Primum dubium est. Si istæ scientię sint absolute, & formaliter mathematicę, quare Philo. nominat eas magis naturales, quàm mathematicas. ¶ Secundum dubium est. Nam S. Tho. assignat rationem quare sint magis naturales, quia scilicet vnũquodq; denominatur, & speciem accipit à termino: vnde quia cõsideratio harũ scientiarum terminatur ad materiã sensibilem, ideo magis dicuntur naturales. Ex quo arguitur sic. Medię scientię sunt magis naturales, quàm mathematicę. & secundum speciem suam sunt naturales: ergo formaliter sunt naturales: ergo non tantum materialiter, vt dicit responsio. patet antecedens, & consequentia à simili.

Scientiæ medię formaliter sũt mathematicæ materialiter.

Tex. 20.

1. 1 q. 1 ar. 1. ad 3.

K

mili. Iste motus accipit speciem ab albedine, quæ est terminus eius: ergo iste motus secundum speciem suam est dealbatio: ergo formaliter est dealbatio.

¶ *Ad ista respõdetur. Ad primum quidem dicitur, quod Phil. comparat mathematicam ad naturalem, quantum ad ea, de quibus considerant, & probat per sciẽtias medias, quòd mathematicus differt à naturali, eo quòd cõsiderat ea, quæ sũt in materia, per abstractionem tamen à materia: non autem naturalis. hoc autem probat per scientias medias, quæ magis appropinquant ad scientiam naturalem, quàm ad mathematicam, & arguit sic. Perspectiua, quæ est scientia media inter mathematicam, & naturalem: & est magis naturalis, quàm mathematica (considerat enim lineam inquantũ physica est, & vt habet esse in materia sensibili) ergo opposito modo mathematicæ pure cõsiderant de linea, per abstractionem à materia sensibili. Quia ergo comparat istas scientias, quantum ad illa quæ considerant, qđ est naturale in scientia: ideo absolute dicit illas scientias esse magis naturales, & non magis mathematicas.*

¶ *Ad 2. dicitur primo, quòd in scientijs medijs subiectum duo includit: subiectũ scilicet superioris scientię, & aliquid cõtrahens tale subiectum: subiectum enim perspectiuæ est linea visualis: constat autem quòd linea visualis includit lineam, quæ est subiectum geometriæ partiale, & visuale, quod contrahit lineam.*

Aliquid absolute secundum formã ponitur in sua specie, secundum tamen materiam potest poni in aliqua determinata specie.

Dicitur 2. quòd licet aliquid absolute ponatur in specie determinata per formam suam, quantum tamen ad materiam, etiã in aliqua determinata specie collocatur. Homo enim à forma quidem sua habet, quòd sit homo absolute, secundum materiam tamen suam est in specie carnis, aut ossis, aut misti, aut alicuius huiusmodi. Sed licet, quantum etiam ad materiam, sit in tali specie, non oportet tamen quòd ipsũ formaliter sit tale absolute, sed sufficit quòd materialiter sit tale. Dicitur 3. ad dubium, quod ratio S. Tho. bene concludit. Cum enim subiectum mediæ scientię sit aliquid mathematicum, & aliquid naturale, magis tamen scientia dicitur naturalis, quantum ad materiam, quàm mathematica: quia vnumquodque accipit speciem, & denominationem à termino: sed id quod pertinet ad materiam sensibilem, se habet vt terminus respectu eius, quod pertinet ad mathematicum, quia determinat illud, sicut visuale determinat lineam: ergo scientiæ mediæ magis sunt naturales, quantum ad materiam, quàm mathematicæ. non oportet autem, si materialiter, idest quantum ad ea, quę considerant, sint in specie scientię naturalis, quòd absolute formaliter sint tales. nec valet exemplum adductũ de dealbatione: dealbatio enim est dealbatio solum ratione termini, quod est sicut forma eius, & nõ ratione materię. ¶ *Ad Argumẽta patet solutio ex dictis. Aduertendum tamen, quòd illa non est mens Philo. quã sibi latini interpretes attribuunt. Non enim vt ex tex. græco apparet, sẽsus est, quòd scientiæ medię magis se teneant ex parte naturalium scientiarum, quàm ex parte mathematicarum: sed quòd inter omnes scientias mathematicas ipsæ magis ad scientias naturales appropinquant. habet enim sic text. græcus.* δηλοῖ δὲ καὶ τὰ φυσικώτερα τῶν μαθηματικῶν. *idest ostendunt autem & quæ naturaliora sunt in mathematica, siue ostendunt autem & naturaliora mathematica: & hunc sensum tangit Commẽt. & Themistius.*

QVAE-

QVAESTIO III.

Vtrum ad naturalem pertineat demonstrare materiam primam esse.

Cum duæ naturæ sint. &c. Tex. XXI.

QVAERITVR tertio, Vtrum ad naturalẽ pertineat demonstrare materiam primam esse, et videtur ꝙ non. ¶ *Primo. Nulla scientia ꝓbat principia sui subiecti esse: sed materia est principium entis mobilis, quod est subiectum philosophiæ naturalis: ergo philosophia naturalis non probat materiam esse. consequentia nota cum minori: maior autem probatur. Si scientia probaret principia sui subiecti, probaret ꝑ aliqua priora: sed in sciẽtia nihil ẽ prius ipsis principijs subiecti: ergo &c.*

¶ *2. Si phil. naturalis probaret materiam esse, probaret ens mobile esse: nam materia ens mobile est: sed hoc est falsũ, quia nulla scientia probat suum subiectũ esse: ens aũt mobile est subiectũ philosophię nalis: ergo &c.* ¶ *Circa istam difficultatem aliter sentit Auicenna, & aliter Comment. Motus .n. Auicenna propter primã rõnem supra positam, voluit quòd naturalis, non potest probare materiam primã esse: sed hoc pertinet ad metaphy. qui est artifex vniuersalis. Auer. aũt tenet, ꝙ nalis debet demõstrare mãm primã esse.* ¶ *Pro cuius positione notãda sunt duo sm mentẽ eius. Primũ est, ꝙ triplex est demõstratio s. demõstratio simpliciter, demõstratio pp quid, & demonstratio signi. Istã distĩctionẽ ponit, 2. phy. & eam declarat. 1. cæli. Demonstratio simpliciter est per quã scitur & esse rei, & causa: prius enim erat ignotum esse rei, & cã, & postmodũ per demonstrationem scitur. sicut si aliquis ignoret hominem esse risibilem, & pp quid sit risibilis, posteaq; per demonstrationẽ, sciat hominẽ esse risibilẽ, & causam eius, talis demõstratio erit demõstratio simplr. Demõstratio pp qd, est ꝑ quã cognoscitur cã rei sed nõ esse, qa videlicet esse rei est nõ tũ, sed nõ cã: sicut si aliquis videat lunã eclipsari, et ignoret cãm, & demõstretur sibi, ꝙ luna eclipsatur pp terræ interpositionẽ inter ipsã & solẽ, talis demõstratio dicetur demõstratio pp qd. Demonstratio signi, est demonstratio ꝑ effectum sicut si demõstretur, ꝙ stellę fixę sunt remotæ, qa scintillant.* ¶ *Secundum est, ꝙ vt ponit Comment. materia potest dupliciter cõsiderari, uno modo, inquantum est vnum entium (ens enim diuiditur per potentiã & actum, nono metaphy.) alio modo, ut est materia formæ .i. ut est receptiua formæ substãtialis. habẽtur ergo tria de mẽte Cõment.* ¶ *Primũ est, ꝙ materia inquantũ vnũ entium, est de cõsideratione metaphysici: hoc posset probari, quia quod participat rationẽ formalem obiecti alicuius scientię, pertinet ad illã scientiam, inquantum participat talem rationem: sicut & visu omne coloratum, inquantum coloratum, potest videri: sed ens inquantum ens, est obiectũ metaphy. ergo vnũquodque, inquantum participat rationem entis, est de consideratione metaphysici: ergo materia prima, inquãtũ ens, est de cõsideratione meta.* ¶ *2. est, ꝙ materia in respectu ad formã .i. vt susceptiua formæ, est de cõsideratione naturalis: probatur, quia si esset vna ars communis omnibus artificijs, illa consideraret vltima subiecta eorum: sed scientia naturalis est cõmunis omnibus naturalibus: ergo ad naturalẽ ꝑtinet considerare*

Cõment. 21.

Demonstratio ẽ triplex simpliciter propter quid & signi.

2. phy. cõmen 21. Tex.

2. physi. cõmen. 21.

9. meta tex. commen. 1.

Cõm cap 11. & 21.

vltimum subiectum omnium rerũ naturalium: hoc autem est materia prima: ergo &c. Hanc conclusionem tenet Philo. ¶ 3. est, ꝙ naturalis habet demõstrare materiam primam esse, demonstratione signi: non potest enim demonstrari, nisi per signum naturale. Nam & Phil. demonstrauit primam materiam esse per transmutationem: ex eo enim ꝙ transmutatio, non potest esse ex solis contrarys, concludit, oportere poni aliquod subiectum transmutationis. Dicit tamen Comment. quòd demonstrare materiam primam esse per demonstrationem, simpliciter aũt demonstrationẽ propter qd, non pertinet ad naturalem. si quis tamẽ vellet defendere Auicẽnę positionẽ, posset dicere, vt dicit Albertus, ꝙ materia prima est duplex. s. materia primo prima, scilicet quę est pars entis diuidens ipsum. Et de ista nihil habet demonstrare naturalis, sed tantum metaphysicus, & de hac intellexit Auicen. quando dixit, quòd naturalis nihil demonstrat de materia. Alia est materia secundo prima, quæ scilicet est prima in genere, & hoc est primum subiectũ rerum naturalium, & hanc esse potest demonstrare naturalis à signo, & hoc non negat Auicenna. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam de mente Commen. dicitur, quòd nulla scientia probat principia sui subiecti demõstratione propter quid, quę est per aliqua priora, sed bene potest probare demonstratione signi, quę est à posteriori. ¶ Ad 2. dicitur primo, quòd consequentia est falsa: & ad probationẽ dicitur, ꝙ materia, licet sit quoddam ens mobile, non est tamen ens mobile vniuersale, quod est subiectum. Dicitur 2. quòd licet nulla scientia probet suũ subiectum esse, potest tamen probare principia sui subiecti à signo: & ratio est, quia subiectum supponitur tãquam notissimum in scientia, non autem principia subiecti: ideo licet phil. naturalis non possit probare ens mobile esse, potest tamen probare aliquid principium entis mobilis esse dicta demonstratione, quæ scilicet est à signo.

Arist. tex. 22. 23. 24. 25. 26 Nãlis habet demonstrare materiã primam esse demonstratione signi.

Materia primo prima, & materia secũdo prima.

Nulla scientia [illegible] principia [illegible] monstra[illegible] ne pp q[illegible] sed demo[illegible] stratione [illegible] gni.

QVAESTIO. IIII.

Vtrum unius effectus possint esse plures causæ eiusdem generis, & eiusdem ordinis.

Contingit autem multipliciter &c. Tex. XXX.

QVAERITVR quarto: Vtrũ unius effectus possint esse plures causæ eiusdẽ generis, et eiusdẽ ordinis, & videtur quòd sic. ¶ Primo. Sit parua stupa facile combustibilis, & sint tres ignes equales in virtute, quorũ quilibet possit illam stupam ignire, et appropinquentur illi in ęquali distantia: tunc quęritur, aut illi tres ignes comburẽt illam stupam, aut non: si dicis, quòd sic: ergo vnus effectus est à pluribus causis: si dicis quòd non: contra: Quilibet illorũ ignium, combureret illam stupam: ergo multo magis tres simul: ergo &c. ¶ 2. Sic. Sor. verbi gratia, nõ potest ab alio produci, quam à Platone, & Plato non ab alio, quàm à Socrate, & sic de alijs, sequitur, quòd inter indiuidua hominis sit essentialis ordo: & cum illa procedant in infinitũ, sequitur ꝙ ĩ essentialiter

ordinatis

ordinatis sit processus in infinitũ: sed hoc est contra mentẽ Philo. ergo &c. Probatur prima consequentia, quia tunc inter causam, & effectum, est essentialis ordo, quando effectus non potest procedere nisi à tali causa: si ergo Sor. non põt procedere nisi à Platone, & Plato nisi à Socrate, & sic de alijs: ergo inter indiuidua erit essentialis ordo. ¶ 3. Idẽ effectus numero est naturaliter corruptibilis à pluribus agentibus: ergo & à pluribus agentibus producibilis: tenet consequentia, quia nõ videtur maior ratio hic, quã ibi. antecedens etiam patet: quia idẽ calor numero, qui corrũpitur ab hac aqua, potuit ab alia aqua corrũpi. ¶ 4. Eandem sensationem numero, quam causat nunc hoc album, potest aliud album conseruare, & continuare: ergo potest illã causare: patet consequentia, & probatur antecedens. Si deus poneret aliud album totaliter simile huic, in eodem situ subtrahendo causalitatem prioris, adhuc maneret prior sensatio, alioquin posset sensus percipere differentiam inter vnũ album, & aliud album: ergo aliud albũ conseruat priorem sensationẽ. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis sciendum primo, quòd causarum quædam sunt eiusdẽ generis, quædam diuersorum generum. nam cum quatuor sit genera causarum, scilicet efficiẽs. finis, materia, & forma. illæ causæ sunt eiusdem generis, quarum quælibet in eodem genere causæ continetur, in quo & alia, aut scilicet in genere causæ efficientis, aut in genere causę materialis, aut in genere causæ finalis, aut in genere causæ formalis. Causæ autem dicuntur alterius generis, quarum vna est in vno genere causę, et altera in alio, sicut si vna sit in genere causę efficiẽtis, & altera in genere causæ finalis, aut in alio genere causa. ¶ Sciendum 2. quòd inter causas eiusdem generis quędã sunt eiusdem ordinis, & quędam diuersorum ordinum. causæ eiusdem ordinis dicũtur, quę habent eandem comparationem ad effectum, secundum propinquitatem, & distantiam: nam illę causę quarum quęlibet est causa proxima effectui, aut quęlibet est causa eodem modo remota, dicuntur eiusdem ordinis: illę aũt dicuntur diuersorum ordinum, quarũ vna est causa proxima, & altera causa remota. ¶ Sciendum 3. ꝙ causarum eiusdem ordinis quędam sunt totales, quędam partiales. causa totalis dicitur, quę per se solam in suo ordine producit effectum, causa vero partialis est, quę non per se solã, sed cum alio producit effectum: sicut si plures simul trahant nauem, vnusquisq; illorum est causa partialis. Non quęrimus itaq; de causis diuersorum generũ: quia certum est, quòd vnius effectus sũt plures causę diuersorum generum: statuę enim causa efficiens est ars statuifica, causa materialis est ęs, vt dicit Phil. Non etiam quęrimus de causis diuersorum ordinum: quia certum est, quòd vnius effectus potest esse aliqua causa proxima, & aliqua causa remota, sicut dixit phil. quòd sol et homo generant hominẽ. Nõ etiã quęrimus de causis partialibus: certum est enim quòd plures homines nauẽ trahentes, sunt causę partiales motus nauis: sed dubium est de causis eiusdem generis, eiusdem ordinis, & totalibus.

¶ Circa hoc ergo dubium aliter sentit Scotus, & aliter S. Tho. Scotus enim ui detur tenere, quòd sic. Dicit enim, quòd idem homo in numero, non solum quo ad animam, sed etiam quo ad corpus organicũ potuit esse filius Adę, & filius Abrahę, & ex quocunque istorum duorũ genitus esset, idem numero fuisset: & similiter si ignis, a, tantæ quantitatis, & virtutis, ex tali materia ignem talem generaret: ignis, b, eiusdem virtutis & quãtitatis,

Meta. a [...]. 5. vsque 14.

Causarum quædã sunt eiusdem generis, quædã vero non.

Causarum eiusdẽ generis, quædam

sunt eiusdẽ ordinis, quę dã diuers.

Causarum eiusdem ordinis, quę sunt totales, quædã partiales.

2. sent. d. 20 quæst 2.

titatis, pro eodem instanti, si in istam materiam ageret, eundem ignem in numero produceret: ratio eius est, quia ad hoc, quòd corpus organicum sit idem numero sufficit, quòd materia sit eadem numero, unde existente eadem materia numero; agentibus quantumcunque multiplicatis producetur idem numero corpus. Sanctus autem Thomas tenet partem negatiuã. In quodl. enĩ sic dicit, Impossibile est eundem filium nasci, siue sit alius pater, siue sit alia mater: sicut etiam non est idẽ sigillum in numero, siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. In 5. autẽ metaph. dicit, Impossibile est, quòd eiusdem secũdum idem genus sint multæ causæ per se eodẽ ordine, licet possint esse plures causæ hoc modo, ꝙ vna sit proxima, alia remota: uel ita ꝙ neutrũ sit causa sufficiẽs, sed vtrumque coniunctim. Hoc idem tenet Philo. vbi postquã dixit, quòd eiusdem contingit esse multas causas, vt statuæ artem statuificam, & æs, subiungit, sed non eodem modo: sed hoc quidem vt materia, illud autem vnde motus. Idem tenet Cõment. exponens illa verba: sed non eodem modo. Idem quoque tenet Albertus, & Themistius. ¶ Ad hanc igitur conclusionem, quæ & Diui Thomæ, & peripateticorum est, arguitur primo sic. Si vnus effectus posset esse à pluribus causis totalibus eiusdem generis, & eiusdem ordinis, sequeretur, quòd effectus per se, & determinatus, non haberet causam determinatã, sed hoc est falsum, quia causa & effectus debẽt esse proportionata: ergo &c. probatur consequentia. Effectus qui sic est productus ab ista causa, quòd potuit produci ab alia causa, non habet causã determinatam. si enim producitur ab, a, & potuit produci, a, b, ergo, a, non est sua causa determinata. Similiter si ꝓducitur, à, b, & põt etiã ab, a, produci, b, eius causa determinata non est. Sed si vnus effectus põt habere plures cãs, dũ productus est ab una, potuit ꝓduci ab alia: ergo nõ habet causam determinatam. ¶ 2. eadẽ visio numero non põt produci à pluribus visibilibus: & loquor de visione propria alicuius, uerbi gratia huius albi: ergo sic est de alijs effectibus, ꝙ non possunt à pluribus causis produci: patet consequentia, quia non est maior ratio de vno, quã de alio. antecedens probatur, primo. Si visio ꝓpria huius albi, põt causari ab alio albo: ergo esset etiam propria visio alterius albi: & per consequens infinitorum, quæ sunt similia huic albo: non est enim maior rõ de vno, quã de alio: ergo vnũ album causabit propriam, & distinctam visionẽ infinitorum alborum: hoc autem est derisibile: ergo &c. ¶ 2. Tũc nihil esset uisibile cognitione sibi propria et distincta. Nam qlibet visio esset plurium visio: hoc autem est manifeste falsum: ergo &c. ¶ Ad motiuũ Scoti dicitur, ꝙ ad unitatem numeralem effectus, nõ sufficit unitas materiæ, sed etiam requiritur vnitas agentis: ad vnitatem .n. numeralem sigilli, non sufficit vnitas ceræ, sed requiritur etiã vnitas corporis imprimẽtis figuram in cera. ¶ Sed cõtra istã responsionẽ sic posset instari. Si ad vnitatẽ numeralẽ effectus, requirĩt cũ vnitate materiæ vnitas agentis: ergo ad pluralitatẽ effectus, requiritur cum pluralitate materię, agẽtis pluralitas, & sic ab vna causa, non poterunt esse plures numero effectus: sed hoc constat esse falsum, nã idem pater habet multos filios: ergo &c. Probatur cõsequẽtia, qa cuius vnitas requiritur ad vnitatẽ alicuius, eiusdẽ pluralitas requiritur ad pluralitatem. Rñdetur negãdo consequẽtiã: ad eius ꝓbationem, negatur assumptũ: plura .n. requiruntur ad vnitatẽ, quã ad pluralitatẽ. nõ sufficit enim ad

S.Tho. quol. 6. q. 8. & 5. meta. cap. de causa.

5. Physicor. Tex. 30. & 5. meta. ca. de causa.

Auer. 2. phy. & 5. meta.

enim ad vnitatem naturalẽ, vnitas materię: qa vna materia põt recipere plures formas, et propterea præter vnitatẽ materię, vnitas agentis requiritur: vna aũt forma non põt eße in pluribus materijs; sicut eadẽ albedo non potest esse in diuersis subiectis; ideo ad diuersitatẽ numeralẽ cum vnitate agentis, sufficit pluralitas materiæ, ex qua pluralitas formarũ resultat. Si aũt pbatur assumptũ per regulã topicam. s. sicut propositũ in proposito, ita oppositũ in opposito: ergo si vnitas alicuius requirit vnitatem alterius, eius pluralitas requirit pluralitatẽ illius. Dicitur. 1. ꝙ ille modus arguendi tenet quãtũ ad id, qđ conuenit opposito, tamq̃ proprium, & inquantum est oppositum: sicut quia album, inquantũ opponitur nigro, est disgregatiuũ visus: ideo nigrum est congregatiuum visus: non autem tenet in eo, quod est commune vtrique oppositorum. non enim sequitur, si album est visibile, quod nigrum sit inuisibile: quia visibile non conuenit albo, in quantum opponitur nigro, sed inquãtum est color in quo conuenit cũ nigro. Dicitur 2. in proposito, ꝙ vnitas effectus cũ vnitate materiæ, nõ requirit vnitatẽ agẽtis, ĩquãtũ opponitur pluralitati: sed hoc sibi per aliquã rõnem conuenit, sm̃ quam non opponitur pluralitati: quia. s. vna materia plures põt formas recipere: ideo non oportet, ꝙ pluralitas effectus requirat pluralitatem agentis: & sic illa regula non tenet in proposito. Aduertẽdũ autem, ꝙ sicut ẽ de causis efficientibus, ita et de causis finalibus totalibus naturalibus. i. ad quas res ex natura sua ordinãtur. vnius. n. rei est tantũ vnus finis naturalis huiusmodi, sed de finibus ex pręstitutione volũtatis aliter est: põt. n. homo operari pp plures fines totales, quorum. s. vnusquisq; esset sufficiens. põt. n. ire ad plateã, vt inueniat amicũ; & vt emat panes, et propter alios fines. ¶ *Ad argumẽta principalia in oppositũ rñdetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ omnes illi ignes comburerẽt stupã. Dicitur, 2. ꝙ nullus illorum igniũ erit causa sufficiens, & totalis: sed quilibet erit cã partialis, & sic argumentũ nõ est contra sensũ cõclusionis. Et cũ supponitur, ꝙ quilibet sit sufficiens ignire illã stupam, dicitur, quòd vtiq; admittitur ꝙ quilibet illorũ igniũ possit introducere formã ignis in illa materia: non tamẽ admittitur, quòd quilibet possit per se introducere istã numero formam ignis, à tribus ignibus productam.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ esse processum in infinitum in essentialiter ordinatis, potest dupliciter intelligi. vno modo in causando vnum effectũ, quia scilicet vnus effectus dependeat ab infinitis causis, quarũ vna ab altera in causando dependeat, & omnes simul moueant: & ad hunc sensũ negat Phil. esse processum in infinitum in causis essentialiter ordinatis: vnde negatur consequentia. alio modo ad istũ sensum, quòd iste effectus producatur ab ista causa per se, ita quòd ab alia nõ possit produci, & illa causa producatur ab alia causa, ita ꝙ ab alia produci non possit, & sic in infinitũ: & tunc negatur falsitas consequentis., nec ad hunc sensum locutus est philosophus 2. met.* ¶ *Ad 3. negatur consequentia: per hanc enim rationem posset probari, quòd equus sit naturaliter producibilis à diuersis secũdũ speciem: est enim corruptibilis ab igne, & ab aqua, quæ sunt diuersa secundum speciem.* ¶ *Ad quartũ negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quòd illo casu posito, non remaneret eadem sensatio: & ad huius improbationem negatur consequentia: non enim quacumque diuersitatẽ posita obiectorũ, potest anima eorum diuersitatem apprehẽdere ac iudicare.*

[Side note, left margin:] ...do intelligitur illa regula topica, sicut propositum in proposito ita oppositũ in opposito.

[Side note, right margin:] Processus in infinitũ in causis essentialiter ordinatis potest dupliciter intelligi.

QVAE-

siuum, & quod grauitas, & leuitas sunt potentiæ passiuæ. ¶ Ad istius itaq; euidentiam sciendum, quòd non inconuenit aliquid esse principium actiuum, & tamen non esse potentiam actiuam, sed passiuã. Potentia enim actiua ut dicitur 5. Metaphys. est principium transmutãdi aliud ab eo in quo est: modo non inconuenit aliquid esse principium actiuum alicuius existentis in subiecto in quo ipsum est, & tamen non esse principium trãsmutandi alind ab eo, i quo est. Dicitur ergo, quòd grauitas est principium formale actiuũ, quo generãs mouet grauia, & sic comparando grauitatẽ ad generans, quo mouet grauia, est principium actiuum motus sicut & aliorum accidentium grauis: sed non est potẽtia actiua secundũ quod est forma grauis, quia nõ est principiũ quo graue aliud moueat, sed principiũ quo moueatur, unde magis se tenet ex parte potentię passiuę quę est principiũ transmutandi ab alio, quã ex parte potẽtiæ actiuæ quæ est principiũ transmutãdi aliud. Ex quo patet, quod nõ est cõtradictio in uerbis S. Tho. numq̃. n. dicit quod in grauibus, & leuibus sit potẽtia actiua, & potentia passiua motus: sed aliquãdo dicit quod in eis est principium actiuũ formale motus, & quod illud nõ est potẽtia actiua, sed passiua, quæ nõ contradicũt, vt declaratũ est. Cũ aũt dicit, quod nõ est principiũ actiuũ, intendit quod non est principiũ qđ mouet, sed quod est principium, quo generans mouet.

¶ Circa definitionẽ naturæ hic assignatã posset quispiam dubitare; An in ipsa ita comprehendatur aĩa, sicut & forma inanimatorũ. Ratio dubitãdi est, quia ex eo, quòd anima est principium intrinsecum motus animalis in quantũ huiusmodi, & per se primo, uidetur sibi definitio naturę conuenire. Ex eo vero, quod aĩa ad diuersas loci positiones mouet, videtur quod non sit natura, quæ ad vnã determinate tendit: sicut grauitas ad locũ deorsum, leuitas ad locũ sursum. Ad hoc dubiũ Simplicius respõdet, quod natura differt ab aĩa, & quòd naturæ definitio nullo pacto aĩæ conuenit, quãuis no nẽ naturę sibi q̃nq; attribuatur, sicut & intellectui, & Deo. Dicimus. n. natura animæ, naturã intellectus, & naturã dei, eo quòd id quo unũquodq; uere est id, qđ est, dicitur quãdoque natura. Hanc aũt positionẽ suã quibusdam rõnibus cõfirmat. ¶ Prima est. Anima aduenit corpori physico, naturã habenti, vt patet ex animæ definitione, qua dr̃, quòd aĩa est actus corporis physici: ergo ẽ alia à natura. ¶ Secũda est. Anima est actus corporis organici: sed non oĩa corpora habentia naturã sunt organica, immo etiã & corpora simplicia naturam habent: ergo aĩa nõ est natura. ¶ Tertia est. Animata dicimus, quæ in seipsis causã habent et nutriendi, & augmentãdi, & generandi similia. Sed multa naturalia non habent in seipsis huiusmodi cãm, ut lapides et metalla: ergo aĩa non est natura. ¶ Quarto. Omne corpus habet naturã etiam artificialia, vt patet in statua cuprea aut lignea, non omne autem habet animam: ergo anima non est natura. ¶ Quinto. Natura est i corpore tamquam in sbo secundũ Aristo. non omnis autẽ anima est in corpore, sicut in subiecto: nam intellectus secundũ ipsum. 3. de anima, est separatus: ergo etc. Ex his deinde corollarie infert, quòd natura est inferior anima. Aduenit. n. aĩa corpori naturali, sicut forma materiæ: aĩa namq; & ipsa est quidem principium motus, & nobilius quã natura: immo et fons, nõ est tamen principium existens in eo, qđ mouetur tamq̃ in sbo, sicut natura attribuit Arist. De mẽte vero Alexãd. & S. Th. videtur esse, quòd hęc naturę definitio ẽt animã cõprehendat: nam & aĩa est principium intrinsecũ motus rerũ animatarũ eis con-

eis conuenietium, inquantũ sunt animata. Quòd autem ita sentiat S. Tho. appa ret: nã exponendo tex. 2. dicit, quòd animalia & plantę à natura esse dicũtur, quia habent in seipsis principiũ augmenti & decrementi, sicut & alia principiũ aliorum motuum, constat aũt principium augmenti & decremẽti in aĩalibus, et plãtis esse animam. 8. quoq; Phys. exponendo tex. 27. ait, quòd motus aĩalis quo mouet seipsum, si cõparetur ad totũ animal est naturalis, quia est ab aĩa, quę est natura et forma animalis: cõstat aũt, quòd ibi accipit nãm, sm̃ quòd est hic à Phil. definita. Videtur aũt hęc opinio S. Tho. esse Aristo. opinio ex multis: primo, quia dũ naturę definitionẽ ex eo, in quo differunt naturalia à non naturalibus inuestigat, inter ea, quę sunt à natura cõnumerat aĩalia, et plantas, ac ẽt partes eorũ. Nec sufficit dicere, vt Simplicius rñdet, ꝙ numerantur inter ea, q̃ sunt à natura, no inquãtum aĩata sunt, sed inquantũ naturam, q̃ est infra animã cõtinetur, sicut in gradu superiori semper gradus inferior continetur: nam Arist. 8 Phy. loquens de motu animalis, inquantum aĩal est, inquit, quòd totum aĩal natura seipsum mouet: corpus autem eius et natura & præter naturam moueri põt, & constat ꝙ ibi naturam, secundũ quod est hoc loco definita accipit. Secundo quia declarans quo naturalia à non naturalibus differant inquit, ꝙ naturalia habẽt in seipsis principiũ motus et status, alia quidem sm̃ locum, alia vero secundum augmentum & decremẽtum, alia vero sm̃ alterationẽ, cõstat aũt quòd sola animata habẽt in seipsis augmẽtũ, & decrementum: ergo anima sm̃ ipsum sub ratione naturæ est comprehensa. Respõdet Simplicius dupliciter. primo quòd Aristo. naturalibus rebus hoc loco attribuit augmentum & decrementũ, nõ quia animam naturam esse velit: sed quia nõdum determinauit quorũ isti motus sint proprij. 2. quòd istos motus cũ motibus naturalibus cõnumerauit, qa sm̃ aliquos quędã corpora naturalia, & inanimata augmẽtũ et decremẽtũ suscipiunt, sicut ignis & quædam petra, vt ab aliquibus traditur. Contra utrãque harum responsionum, videtur esse ꝓcessus Arist. nam cum dixerit à natura esse animalia, plãtas, & simplicia corpora, ostendit esse ista à natura, quia habent in se principiũ motus, & deinde subiungit vniuscuiusq; eorum ꝓprium motum, dicens q̃dam horum habere in se principium motus secundum locum, quædam sm̃ augmentum & decrementum, quædam sm̃ alterationem: primum s. volens animalibus tribuere, q̃ à se mouẽtur, sm̃ plãtis, tertium vero elementis: vel vt exponit S. Tho. primum grauibus & leuibus, & corporibus cœlestibus, sm̃ animalibus et plantis, tertium uero corporibus simplicibus, & his q̃ componuntur ex ipsis. Ex quibus constat, quòd augmentũ et decremẽtum accipit, tamq motũ viuentium, non aũt tamq aliqd incertũ, cuius sit propriũ aut tamq rebus inanimatis conueniens.

¶ Præterea constat, ꝙ oẽs partes definitionis naturæ conueniunt aĩæ: ergo & tota definitio. antecedẽs patet, nã aĩa est principiũ, & cã motus rei viuẽtis, et est in ipso aĩali, cũ sit eius sbãlis forma, est etia primo & p se cã talis motus, qa per nullã priorẽ cam talis motus cõuenit viuenti, et cãt talẽ motũ in uiuente inquãtum viuens est & aĩatum. unde de nutritione loquẽs Arist. inquit, ꝙ nihil alitur nõ participãs uita, et ꝙ aĩatũ est corpus, qd alitur inquantũ est aĩatũ. Ad hoc respõdet Simplicius, ꝙ falsũ est oẽs partes definitionis naturæ, aĩæ cõuenire eodem mõ, quo naturæ conueniunt: nã cũ dicitur, ꝙ natura est principium, & cã mouẽdi &c. intelligitur de principio passiuo. qd nominat

Tex. 27.

2. de anima tex. 44.

nominat quandam aptitudinem ad motum: anima autem, inquantum anima, est principium actiuum propriorũ motuum animatorum, non autem principium passiuum: quod autem natura sit principium passiuum probat, tum quia non dicitur in definitione naturæ, ꝙ sit principium & causa, ut corpus naturale moueat et quiescere faciat, sed vt moueatur, & quietem recipiat: tum quia naturalia non dicuntur à seipsis moueri, vt dicitur. 8. Phys. tum quia natura, quę est forma, est in subiecto, forma autem in subiecto existens, non est proprie sui subiecti motiua: tum quia. 2. de cœlo, inquit Arist. ꝙ in nullo inanimatorum videmus, vnde principium motus. Sed contra istam responsionem & interpretationem, quam tñ ipsemet Simplicius quandoque nõ sequitur, cum aliquando dicat naturam esse causã motiuam siue factiuam motus, sunt verba superius allegata ex 8. Phys. in quibus Aristo. ait, totum animal natura ipsum seipsum mouet. Nam si natura animal mouet seipsum: ergo natura non solum dicitur passiuum, sed etiam actiuum principium motus. Item hoc loco loquitur Arist. de natura proportionaliter ad artem, quæ est principium extrinsecum motus, constat autem ꝙ ars est principiũ actiuum artificiatorum. Item in sequentibus huius libri ostendit, ꝙ natura agit propter finem: in 1. quoque de cœlo, ait, quòd deus, & natura nihil agũt frustra: ergo natura est principium actiuum, non autem solum passiuum. Nec valet respõsio Simplicij dicentis, quòd cum duo requirantur ad id qđ fit, scilicet subiectum aliquod, quod est in potentia ad id, quod debet fieri, & agens qđ est in actu: natura quæ est aptitudo subiecti dicitur facere, hac sola ratione, ꝙ ad effectum vtilis est, & dicitur agere propter finẽ inquantum generatio rerum naturalium determinatum finem respicit, non autem generatio eorum, quæ à casu fiunt. Ista .n. responsio non saluat proportionem naturæ ad artem, quam Arist. facit: dum naturam, quę est principium intrinsecũ naturalium, comparat arti, quæ est principium extrinsecum artificiatorum. Item non saluatur, ꝙ natura agat propter finem: constat .n. ex longo Aristo. processu, ꝙ loquitur de agente proprie propter finem, non autem de aptitudine determinatum finem respiciente. Quæ autem ad confirmationem suę responsionis adducit Simplicius, nõ est difficile soluere. ¶ *Ad primum .n. dicitur, ꝙ licet in definitione naturæ dicatur, ꝙ est causa ut habens eã moueatur, non sequitur, ꝙ sit tm̃ principium passiuum motus. Nam & principium actiuum motus intrinsecũ ei, quod mouetur, est causa ꝙ illud non solum moueat, sed etiam ꝙ moueatur: pars .n. mouens in animalibus est principium et causa, ꝙ animal moueatur à se: & sic ꝙ moueat & moueatur.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ de inanimatis loquitur Arist. cum dicit naturalia nõ moueri à seipsis, vt ex eius verbis apparet. Talia .n. habent principium motus passiuum intra se, non autem principium actiuum, & ideo non dicuntur à seipsis moueri, sicut animata. Ad hoc enim vt aliqua dicantur mouere se, oportet ut & principium actiuũ, & principium passiuum sui motus habeant ĩ seipsis.* ¶ *Ad 3. dicitur, ꝙ forma in subiecto existens, secundum ꝙ est per aliquam suam virtutem in vna parte sui subiecti, potest esse motiua alterius partis ipsius, in qua est potentia tm̃ passiua ad motum, & sic totum dici mouere seipsum: vnde Arist. ostẽdit omne, qđ seipsum mouet, oportere in duas partes diuidi, quarum vna sit mouens; altera vero mota.* ¶ *Ad 4. conceditur, ꝙ licet in nullo inanimatorum sit principium actiuũ sui motus, sed*

Tex. cõ. 27. Tex. cõm. 8. Tex. cõm. 32 Arist. 8. phy. Tex. cõm.

tus, sed natura in eis sit tantum principiũ passiuum motus: in rebus tamen animatis, quæ etiam à natura esse dicuntur, natura est principium actiuum motus.

¶ *Ad evidentiã aũt opinionis Alex. & S. Thom. immo etiam ipsius Aristo. duo sunt attendenda. Primum est, quòd animam esse naturam dupliciter intelligi potest, uno mõ adęquate, quasi uidelicet ista duo nomina, anima & natura, sint synonima, definitioq; vnius sit alterius definitio: alio mõ inadęquate tãquã .s. pars subiectiua naturæ, de qua naturæ definitio prædicetur, sicut definitio aĩalis prædicatur de homine. Si primo mõ accipiatur, sic anima non est natura, nam tunc nulla forma præter animã, naturæ haberet rationem, neq; etiã materia esset natura. Si vero secũdo mõ accipiatur, sic aĩa est natura tamq̃ videlicet sub natura cõtenta, sicut hõ sub animali continetur. Naturæ .n. nomen, & definitio, dicitur & de aĩa et de formis substantialibus rerum inanimatarum, & vlterius de materia. Alterum est, ꝙ in definitione naturæ principium & cã communiter, et absolute accipiuntur, vt & ad causam agentem, & ad cãm materialem siue passiuam extenduntur: non aũt determinate pro principio actiuo, neq; pro principio passiuo determinate. In omnibus .n. naturalibus, natura est principium motus: non autem in omnibus naturalibus est principium actiuum motus, neq; in oĩbus principium passiuum. Sed in uiuentibus, inquantum huiusmodi, est principiũ actiuum motus eorum, inquantum viuentia sunt: in rebus vero inanimatis est principium passiuum. Et licet in aliquibus eorũ, sicut in grauibus, & leuibus sit principium formale motus: illud tñ magis sub potentia passiua se tenet (vt inquit S. Tho.) quã sub potentia actiua, cum non sit principium vt moueant neque se, neque alia, sed tantum, vt moueantur à generante. Attendendum tñ, quòd quamuis natura secundum quòd hic definitur, commune quoddam dicat et formis inanimatorum, & animæ: aliquando tñ accipitur ꝓ formis tantum corporũ simplicium, & substantiarum inanimatarum: ideo aliquando naturam separat S. Tho. etiã de mente philosophi ab anima, sicut. 2. de aĩa, vbi exponendo tex. 14. determinat, quòd principium motus augmenti, & decrementi in plantis non est natura, sed aĩa.*

.nimã esse, aturã dupliciter põt telligi adęquate & in dæquate.

¶ *Ad rationes autem Simplicij respondetur. Ad primum quidem dicitur: licet anima sit actus corporis physici, siue habentis naturã, quę est forma corporis ex elementis compositi: non tamen per hoc excluditur, quĩ sub natura hic definita cõtineatur anima. Nam proprium animæ subiectum inquantum anima, est corpus naturale, inquantum habet ĩ se naturam, quæ est forma inanimati, siue sit ab illa realiter distincta, siue ratione solum: sicut proprium subiectum animæ sensitiuę inquantũ anima sensitiua, est corpus animatum anima vegetatiua, siue sit ab ea realiter distincta, siue sit tantum distincta ratione. Et ideo sicut anima sensitiua, quamuis & ipsa sit anima, in suo tamen proprio subiecto animam vegetatiuam requirit, quæ est inferioris gradus, siue seipsam, vt dat perfectionem animæ vegetatiuæ secundum diuersitatem perfectionum: & anima absolute, siue anima vegetatiua ĩ suo proprio subiecto naturam, quæ est forma corporis misti ab anima distincta, quę est inferioris gradus requirit; quamuis & ipsa sit natura.*

¶ *Ad 2. dicitur, quòd probat animã non esse naturã adæquate, quod concedimus: non autem ꝓbat quin sit sub natura, quæ hic definitur, contenta: concluditur enim quòd anima non est omnium naturalium corporum natura: non autem quòd nõ sit*

natura rei animatæ ¶ Ad 3. similiter dicitur, q probat animã nõ esse naturam adæquate: concluditur.n q multa naturalia non habent animã & cõsequenter, q aĩa non est omniũ rerũ naturalium natura, quod gratis cõcedimus ¶ Ad 4. similiter respondetur ¶ Ad 5. dicitur primo, q falsum est nõ omnẽ aĩam esse in subiecto, accipiendo sbm pro materia, quæ est potentia, q̃uo intendit philosophus naturam esse in subiecto. Dicitur 2. q licet intellectus, qui est potentia animæ nõ sit in subiecto qa organo alicui determinato non est affixus, ipsa tamẽ anima intellectiua, cuius potentia est intellectus, est in materia & illi dat formaliter esse. Dicitur 3. q si ponatur, animam intellectiuã non esse actum materiæ, sed substantiã separatam ad modũ intelligentiarum, ipsa non est natura secundum q hic definitur, cum hoc tamẽ stat, quòd animæ aliæ, quæ sunt in materia, sub naturæ ratione conueniantur Ad rationem quæ in principio dubij posita est, dicitur, quòd non est naturę vniuersaliter, q à cõtrario & ad diuersa loca non moueat: sed tantũ natura rerum inanimatarum. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur Ad primam negatur minor: dictũ est.n. quòd natura est relatiuum sm̃ dici. Ad probationẽ dicitur, quòd admisso, q materia, et forma dicantur absolute, inquantũ materia et forma: inquantum tñ significata hoc nomine natura, sunt relatiua sm̃ dici. non põt .n. concipi forma ut natura, nisi cõcipiatur in ordine ad motum, & similiter materia. ¶ Ad 2. dicitur quòd quando aliqua sunt contraria secundum rationẽ pfecti & imperfecti, ita quòd vnũ est via in alterum & ordinatum ad illud, non inconueniens vnum aliquid esse causam talium contrariorum: si autem sint contraria perfecte, quorum scilicet vnum non ordinatur ad alterum, tunc vnum & idẽ non est causa contrariorum: ignis enim non est per se causa caliditatis & frigiditatis, sed solum caliditatis. unde maior est falsa de contrarijs primo modo sumptis, & minor vera: motus enĩ & quies se habent, sicut perfectum & imperfectum & motus ordinatur ad quietem: si autem accipiatur maior de contrarijs secundo modo dictis, tunc negatur minor: motus enim, & quies non sunt illo modo contraria. ¶ Ad 3. respõdet Albertus, quòd motus cæli non est naturalis: non.n. talis motus est à natura, sed est à volũtate & intellectu alicuius motoris separati: vnde negat maiorem, scilicet quòd in cælo sit natura, & dicit quòd natura, secundum quod hic cõsideratur, est solum in istis inferioribus. ¶ Aliter respondetur de mente S. Tho. & dicuntur duo. Primum est, quòd natura est in cælo, & quòd motus cæli est naturalis, nõ propter principium actiuum in se existens: sed solum propter principium passiuum: materia enim cæli habet naturalem aptitudinem ad motum. Secundum est, quòd natura dicitur principium mouendi, & quiescendi: non quia in quocumque sit, causet motum et quietem: sed quia est causa motus in aliquibus, in aliquibus uero est causa quietis: vnde nec oportet, si in cælo causat motum, quòd etiam causet in eo quietem. ¶ Ad 4. negatur consequentia: ad probationem negatur minor. Nã mouens seipsum, diuiditur in duas partes in actu: quarum vna est id, quod mouet, & altera est id quod mouetur: modo non omnia naturalia diuiduntur in huiusmodi partes, tum quia in quibusdã natura est tantum passiuum principium: sicut est in motu corporum cælestium, tum etiam, quia aliqua habẽtia etiam formale principium motus, nõ habent in se id, quod mouet: sed id quo aliud ipsa mouet: sicut grauia & leuia habent in se grauitatem

tatem & leuitatem, quæ non se habent, sicut ea quæ mouent, sed sicut ea, quibus generans mouet ea. ¶ *Ad 5. dicitur, quòd in saltatione sunt duo, scilicet motus, & dispositio talis motus, ars ergo saltandi non est primum principium motus saltationis, inquantum motus est, sed inquantum habet talem modū: unde negatur consequentia.*

QVAESTIO II.

Vtrum scientiæ mediæ inter mathematicas, & naturales, sint magis naturales, quàm mathematicæ.

Demonstrant autem, & quæ magis physicæ, quàm Mathematicæ &c. Tex. XX.

QVAERITVR secundo, Vtrum scientiæ mediæ inter mathematicas & naturales sint magis naturales, quàm mathematicæ, et videtur quòd non. ¶ *Primo. Scientia debet denominari ab eo, qd' est formale in ipsa: principia ex quibus procedit scientia, se habent sicut formale, et subiectum se habet sicut materiale: ergo scientia debet denominari à principijs: sed principia sciētiarum mediarum sunt mathematicalia: ergo illæ scientiæ debēt dici simpliciter mathematicę.* ¶ *Secūdo S. Tho. super Boetio de Trinitate dicit, quòd istæ scientiæ magis tenēt se ex parte mathematicæ scientiæ, quam ex parte naturalis: ergo &c.* ¶ *Ad euidentiam huius difficultatis, Primo declarabitur, quæ sint scientia mathematicæ, quę naturales, & quæ medię inter istas. 2. dicetur ad quæsitum. Sciendum itaque primo, ꝙ duplex est operatio intellectus, ut dicitur. 2. de anima. s. indiuisibilium intelligentia, quæ est cognitio quidditatis rei, quę importatur per nomen. sicut cum cognoscit quid est homo, & compositio & diuisio, quæ est formatio propositionis affirmatiuæ, aut negatiuæ: sicut cum intelligit, quòd homo est animal, aut quòd homo non est lapis. Inter istas duas operationes intellectus, est differentia. quòd per primam operationem potest intellectus separare ea, quæ sunt cōiuncta in re. si enim Sortes sit albus, & musicus, potest apprehendere album, nō apprehendendo musicū: non est. n. aliud intellectū abstrahere vnum ab altero per primam operationē intellectus, quàm vnum intelligere, altero non intellecto. Per secūdā autem operationē, non pōt vere separare ea, quę sunt coniuncta sm̄ rem: sicut si Sortes sit albus, non potest vere separare albedinem à Sorte: nam separare unū ab altero per istam operationem, est intellectum intelligere vnum non esse coniunctum alteri: separaret enim Sortē ab albo, si intelligeret Sortē non esse albū: hoc autem esset falsum, supposito, ꝙ Sortes in re esse albus.* ¶ *2. Sciendum, ꝙ licet per primam operationem, intellectus possit aliqua separare, quę sunt cōiuncta, non tamen omnia. Nam posterius nō potest separari à priori, & ab eo, quod ponitur in eius definitione. Prius aūt pōt separari à posteriori, cū ab ipso non depēdeat: animal. n. pōt intelligi nō intellecto homine, quia homo non est de definitione eius. Animal. n. est substātia aīata sensibilis,*

Duplex operatio intellectus s. prima & secunda, & differētia inter illas.

Per primā intellectus operationē pōt aliqua separare adinuicem. n. nō autem omnia.

sunt in materia, & tamen non definiũtur per materiam: & aliqua sunt, de quibus est impossibile considerare sine materia, sicut hõ, aĩal & hmoi. Sũt ergo scientiæ aliquæ pure nãles, q̃ s. considerãt de his quæ nullo modo possunt considerari sine materia sẽsibili, sicut liber phys. liber de generatione & corruptione &c. Aliquę vero sunt pure mathematicę, scilicet quę considerant de his, quæ possunt considerari cum materia, & sine materia: tamẽ de his, per abstractionem à materia considerant, ut Geometria & Arithmetica. Mediæ ergo scientię erunt, quę neque cõsiderant de his, quę sine materia considerari non possunt, neq; de his, quæ possunt absque materia considerari, secũdũ quòd sunt abstracta à materia considerant: sed tractant de his, quæ possunt quidem considerari sine materia, sed tamen ab ipsis per applicationem ad aliquam materiã sensibilem considerantur: sicut sunt istæ tres: Perspectiua, Musica, & Astrologia. Perspectiua enim considerat de linea, vt est determinata ad visuale: de linea enim visuali determinat: Musica de numero sonoro: Astrologia de figura, & quãtitate, & numero, vt determinata ad cœlum, & partes eius. ¶ Quantum ad secundum sciendum, ꝙ quilibet habitus cognoscitiuus habet respectum, & ad aliquid, quod est tamquam formale, & ad aliquid quod est tamquã materiale. Formale est medium, per qd aliquid cognoscitur in illa scientia: materiale est id, qđ per tale medium cognoscitur. Dicitur ergo ad dubium, quòd scientiæ mediæ formaliter quidem sunt magis mathematicę, quàm naturales: patet, quia principia sua, & media demonstrandi, sunt mathematicalia: sed materialiter sunt magis naturales. Considerant enim de his, quę habent esse in materia, secundum ꝙ habent esse in materia, quę consideratio est natu-

[Margin: Scientiæ me[diæ] formaliter sũt ma[the]maticæ [ma]terialiter...]

ralis. Non contradicit ergo S. Tho. sibipsi, quia dum dicit exponendo textum Phil. quòd sunt magis naturales, intẽdit quòd sunt magis naturales, quantum ad id, quod est materiale in ipsis, & hoc dicit conformando se verbis Philo. dicentis. Demonstrant autem, & quæ magis physica, quàm mathematica, vt perspectiua, & armonica, & astrologia: vbi dicit Cõmen. Et declarabitur, ꝙ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, quoniam, quod de mathematicis est propinquius scientiæ naturali, magis pertinet ad materiam, et magis apparet materia in definitionibus eius, licet minus appareat, quàm in scientia naturali, ut in scientia de aspectibus, et musica, & astrologia. Vbi autem dicit, ꝙ sunt magis mathematicę, intendit ꝙ sunt magis mathematicæ formaliter, idest quantum ad id, quod est formale in eis. Absolute tamen loquendo, debent dici magis mathematicæ, quàm naturales: quia id quod est formale, potius est. Vnde cum quantum ad formale, sint magis mathematicæ, absolute debent dici magis mathematicæ. patent omnia ista ex doctrina S. Th. ¶ Sed tunc remanent duo dubia. Primum dubium est. Si istæ scientię sint absolute, & formaliter mathematicę, quare Philo. nominat eas magis naturales, quàm mathematicas. ¶ Secundum dubium est. Nam S. Tho. assignat rationem quare sint magis naturales, quia scilicet vnũquodq; denominatur, & speciem accipit à termino: vnde quia cõsideratio harũ scientiarum terminatur ad materiã sensibilem, ideo magis dicuntur naturales. Ex quo arguitur sic. Medię scientię sunt magis naturales, quàm mathematicę. & secundum speciem suam sunt naturales: ergo formaliter sunt naturales: ergo non tantum materialiter, vt dicit responsio. patet antecedens, & consequentia à simili.

[Margin: ut sunt naturales.] [Margin: Tex. 10.] [Margin: S. T. q. 9 ar. 2. ad 3.]

mili. Iſte motus accipit ſpeciem ab albedine, quæ eſt terminus eius: ergo iſte motus ſecundum ſpeciem ſuam eſt dealbatio: ergo formaliter eſt dealbatio.

¶ *Ad iſta reſpōdetur. Ad primum quidem dicitur, ꝙ Phil. comparat mathematicam ad naturalem, quantum ad ea, de quibus conſiderant, & probat per ſciētias medias, quòd mathematicus differt à naturali, eo quòd cōſiderat ea, quæ sūt in materia, per abſtractionem tamen à materia: non autem naturalis. hoc autem probat per ſcientias medias, quæ magis appropinquant ad ſcientiam naturalem, quàm ad mathematicam, & arguit ſic. Perſpectiua, quæ eſt ſcientia media inter mathematicam, & naturalem: & eſt magis naturalis, quàm mathematica (conſiderat enim lineam inquantū phyſica eſt; & vt habet eſſe in materia ſenſibili) ergo oppoſito modo mathematicæ pure cōſiderant de linea, per abſtractionem à materia ſenſibili. Quia ergo comparat iſtas ſcientias, quantum ad illa quæ conſiderant, qđ eſt naturale in ſcientia: ideo abſolute dicit illas ſcientias eſſe magis naturales, & non magis mathematicas.*

¶ *Ad 2. dicitur primo, quòd in ſcientijs medijs ſubiectum duo includit: ſubiectū ſcilicet ſuperioris ſcientię, & aliquid cōtrahens tale ſubiectum: ſubiectum enim perſpectiuæ eſt linea viſualis: conſtat autem quòd linea viſualis includit lineam, quæ eſt ſubiectum geometriæ partiale, & viſuale, quod contrahit lineam. Dicitur 2: quòd licet aliquid abſolute ponatur in ſpecie determinata per formam ſuam, quantum tamen ad materiam, etiā in aliqua determinata ſpecie collocatur. Homo enim à forma quidem ſua habet, quòd ſit homo abſolute, ſecundum materiam tamen ſuam eſt in ſpecie carnis, aut oſſis, aut miſti, aut alicuius huiuſmodi. Sed licet, quantum etiam ad materiam, ſit in tali ſpecie, non oportet tamen quòd ipsū formaliter ſit tale abſolute, ſed ſufficit quòd materialiter ſit tale. Dicitur 3. ad dubium, ꝙ ratio S. Tho. bene concludit. Cum enim ſubiectum mediæ ſcientię ſit aliquid mathematicum, & aliquid naturale, magis tamen ſcientia dicitur naturalis, quantum ad materiam, quàm mathematica: quia vnumquodque accipit ſpeciem, & denominationem à termino: ſed id quod pertinet ad materiam ſenſibilem, ſe habet vt terminus reſpectu eius, quod pertinet ad mathematicum, quia determinat illud, ſicut viſuale determinat lineam: ergo ſcientiæ mediæ magis ſunt naturales, quantum ad materiam, quam mathematicæ. non oportet autem, ſi materialiter, ideſt quantum ad ea, quę conſiderant, ſint in ſpecie ſcientię naturalis, quòd abſolute formaliter ſint tales. nec valet exemplum adductū de dealbatione: dealbatio enim eſt dealbatio ſolum ratione termini, quod eſt ſicut forma eius, & nō ratione materię.* ¶ *Ad Argumēta patet ſolutio ex dictis. Aduertendum tamen, quòd illa non eſt mens Philo. quā ſibi latini interpretes attribuunt. Non enim vt ex tex. græco apparet, sēſus eſt, quòd ſcientiæ medię magis ſe teneant ex parte naturalium ſcientiarum, quàm ex parte mathematicarum: ſed quòd inter omnes ſcientias mathematicas ipſæ magis ad ſcientias naturales appropinquant. habet enim ſic text. græcus. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ φυσικώτερα τῶν μαθηματικῶν. ideſt oſtendunt autem & quæ naturaliora ſunt in mathematica, ſiue. oſtendunt autem & naturaliora mathematica: & hunc ſenſum tangit Commēt. & Themiſtius.*

Aliquid abſolute ſecundum formā ponitur in ſua ſpecie, ſecundum tamen materiam poteſt poni in aliqua determinata ſpecie.

QVAE-

QVAESTIO III.

Vtrum ad naturalem pertineat demonstrare materiam primam esse.

Cum duæ naturæ sint. &c. Tex. XXI.

QVAERITVR tertio, Vtrum ad naturalẽ pertineat demonstrare materiam primam esse, et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Nulla scientia ꝓbat principia sui subiecti esse: sed materia est principium entis mobilis, quod est subiectum philosophiæ naturalis: ergo philosophia naturalis non probat materiam esse. consequentia nota cum minori: maior autem probatur. Si scientia probaret principia sui subiecti, probaret ꝑ aliqua priora: sed in sciẽtia nihil ẽ prius ipsis principijs subiecti: ergo &c.

¶ 2. Si phil. naturalis probaret materiam esse, probaret ens mobile esse: nam materia ens mobile est: sed hoc est falsũ, quia nulla scientia probat suum subiectũ esse: ens aũt mobile est subiectũ philosophię nãlis: ergo &c. ¶ Circa istam difficultatem aliter sentit Auicenna, & aliter Comment. Motus .n. Auicenna propter primã rõnem supra positam, voluit quòd naturalis, non potest probare materiam primã esse: sed hoc pertinet ad metaphy. qui est artifex vniuersalis. Auer. aũt tenet, ꝙ nãlis debet demõstrare mãm primã esse. ¶ Pro cuius positione notãda sunt duo sm mentẽ eius. Primũ est, ꝙ triplex est demõstratio s. demõstratio simpliciter; demõstratio pp quid; & demonstratio signi. Istã distiñctionẽ ponit, 2. phy. & eam declarat. 2. cæli. Demonstratio simpliciter est per quã scitur & esse rei, & causa: prius enim erat ignotum esse rei, & cã, & postmodũ per demonstrationem scitur. sicut si aliquis ignoret hominem esse risibilem, & pp quid sit risibilis, posteaq; per demonstrationẽ, sciat hominẽ esse risibilẽ, & causam eius, talis demõstratio erit demõstratio simplr̃. Demõstratio pp qd, est ꝑ quã cognoscitur cã rei, sed nõ esse, qa videlicet esse rei est notũ, sed nõ cã: sicut si aliquis videat lunã eclipsari, et ignoret cãm, & demõstretur sibi, ꝙ luna eclipsatur pp terræ interpositionẽ inter ipsã & solẽ, talis demõstratio dicetur demõstratio pp qd. Demonstratio signi, est demonstratio ꝑ effectum: sicut si demõstretur, ꝙ stellę fixę sunt remotæ, qa scintillant. ¶ Secundum est, ꝙ vt ponit Comment. materia potest dupliciter cõsiderari, uno modo, inquantum est vnum entium (ens enim diuiditur per potentiã & actum, nono metaphy.) alio modo, ut est materia formæ .i. ut est receptiua formæ substãtialis. habẽtur ergo tria de mẽte Cõment. ¶ Primũ est, ꝙ materia inquantũ vnũ entium, est de cõsideratione metaphysici: hoc poßet probari, quia quod participat rationẽ formalem obiecti alicuius scientię, pertinet ad illã scientiam, inquantum participat talem rationem: sicut & visu omne coloratum, inquantum coloratum, potest videri: sed ens inquantum ens, est obiectũ metaphy. ergo vnũquodque, inquantum participat rationem entis, est de consideratione metaphysici: ergo materia prima, inquãtũ ens, est de cõsideratione meta. ¶ 2. est, ꝙ materia in respectu ad formã .i. vt susceptiua formæ, est de cõsideratione naturalis: probatur, quia si esset vna ars communis omnibus artificijs, illa consideraret vltima subiecta eorum: sed scientia naturalis est cõmunis omnibus naturalibus: ergo ad naturalẽ ꝑtinet considerare

[Margin: ...ment. 21.]

[Margin: ...emonstra...o ẽ triplex simplici... r propter ...d & signi.]

[Margin: .phy. cõ...ten 21. Tex.]

[Margin: 2. physi. cõmen. 21.]

[Margin: 9. meta tex. commen. 1.]

[Margin: Cõm cap 21. & 22.]

vltimum subiectum omnium rerũ naturalium: hoc autem est materia prima: ergo &c. Hanc conclusionem tenet Philo. ¶ 3. *est, ꝙ naturalis habet demõstrare materiam primam esse, demonstratione signi: non potest enim demonstrari, nisi per signum naturale. Nam & Phil. demonstrauit primam materiam esse per transmutationem: ex eo enim ꝙ transmutatio, non potest esse ex solis contrarijs, concludit, oportere poni aliquod subiectum transmutationis. Dicit tamen Comment. quòd demonstrare materiam primam esse per demonstrationem, simpliciter aũt demonstrationẽ propter qd, non pertinet ad naturalem. si quis tamẽ vellet defendere Auicẽnę positionẽ, posset dicere, vt dicit Albertus, ꝙ materia prima est duplex .s. materia primo prima, scilicet quę est pars entis diuidens ipsum. Et de ista nihil habet demonstrare naturalis, sed tantum metaphysicus, & de hac intellexit Auicen. quando dixit, quòd naturalis nihil demonstrat de materia. Alia est materia secundo prima,*

Arist. tex. 22. 23. 24. 25. 26 Nãlis habet demonstrare materiã primam esse demonstratione signi.

Materia primo pria, & materia secũdo prima.

quæ scilicet est prima in genere, & hoc est primum subiectũ rerum naturalium, & hanc esse potest demonstrare naturalis à signo, & hoc non negat Auicenna. ¶ *Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam de mente Commen. dicitur, quòd nulla scientia probat principia sui subiecti demõstratione propter quid, quę est per aliqua priora, sed bene potest probare demonstratione signi, quę est à posteriori.* ¶ *Ad 2. dicitur primo, quòd consequentia est falsa: & ad probationẽ dicitur, ꝙ materia, licet sit quoddam ens mobile, non est tamen ens mobile vniuersale, quod est subiectum. Dicitur 2. quòd licet nulla scientia probet suũ subiectum esse, potest tamen probare principia sui subiecti à signo: & ratio est, quia subiectum supponitur tãquam notissimum in scientia, non autem principia subiecti: ideo licet phil. naturalis non possit probare ens mobile esse, potest tamen probare aliquid principium entis mobilis esse dicta demonstratione, quæ scilicet est à signo.*

Nulla scientia probat principia demonstratione ppter quid, sed demonstratione signi.

QVAESTIO. IIII.

Vtrum unius effectus possint esse plures causæ eiusdem generis, & eiusdem ordinis.

Contingit autem multipliciter &c. Tex. XXX.

QVAERITVR *quarto: Vtrũ unius effectus possint esse plures causæ eiusdẽ generis, et eiusdẽ ordinis, & videtur quòd sic.* ¶ *Primo. Sit parua stupa facile combustibilis, & sint tres ignes equales in virtute, quorũ quilibet possit illam stupam ignire, et appropinquentur illi in ęquali distantia: tunc quęritur, aut illi tres ignes comburẽt illam stupam, aut non: si dicis, quòd sic: ergo vnus effectus est à pluribus causis: si dicis quòd non: contra: Quilibet illorũ ignium, combureret illam stupam: ergo multo magis tres simul: ergo &c.*

¶ *2. Sic. Sor. verbi gratia, nõ potest ab alio produci, quam à Platone, & Plato non ab alio, quàm à Socrate, & sic de alijs, sequitur, quòd inter indiuidua hominis sit essentialis ordo: & cum illa procedant in infinitũ, sequitur ꝙ ĩ essentialiter ordinatis*

ordinatis sit processus in infinitũ: sed hoc est contra mentẽ Philo. ergo &c. Probatur prima consequentia, quia tunc inter causam, & effectum, est essentialis ordo, quando effectus non potest procedere nisi à tali causa: si ergo Sor. non põt procedere nisi à Platone, & Plato nisi à Socrate, & sic de alijs: ergo inter indiuidua erit essentialis ordo. ¶ 3. Idẽ effectus numero est naturaliter corruptibilis à pluribus agentibus: ergo & à pluribus agentibus producibilis: tenet consequentia, quia nõ videtur maior ratio hic, quã ibi. antecedens etiam patet: quia idẽ calor numero, qui corrũpitur ab hac aqua, potuit ab alia aqua corrũpi. ¶ 4. Eandem sensationem numero, quam causat nunc hoc album, potest aliud album conseruare, & continuare: ergo potest illã causare: patet consequentia, & probatur antecedens. Si deus poneret aliud album totaliter simile huic, in eodem situ subtrahendo causalitatem prioris, adhuc maneret prior sensatio, alioquin posset sensus percipere differentiam inter vnũ album, & aliud album: ergo aliud albũ conseruat priorem sensationẽ. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis sciendum primo, quòd causarum quædam sunt eiusdẽ generis, quædam diuersorum generum. nam cum quatuor sit genera causarum, scilicet efficiẽs, finis, materia, & forma. illæ causæ sunt eiusdem generis, quarum quælibet in eodem genere causæ continetur, in quo & alia, aut scilicet in genere causę efficientis, aut in genere causę materialis, aut in genere causæ finalis, aut in genere causæ formalis. Causæ autem dicuntur alterius generis, quarum vna est in vno genere causę, et altera in alio, sicut si vna sit in genere causę efficiẽtis, & altera in genere causæ finalis, aut in alio genere causæ. ¶ Sciendum 2. quòd inter causas eiusdem generis quędã sunt eiusdem ordinis, & quædam diuersorum ordinum. causæ eiusdem ordinis dicũtur, quę habent eandem comparationem ad effectum, secundum propinquitatem, & distantiam: nam illę causę quarum quęlibet est causa proxima effectui, aut quęlibet est causa eodem modo remota, dicuntur eiusdem ordinis: illę aũt dicuntur diuersorum ordinum, quarũ vna est causa proxima, & altera causa remota. ¶ Sciendum 3. ꝙ causarum eiusdem ordinis quędam sunt totales, quędam partiales. causa totalis dicitur, quę per se sola in suo ordine producit effectum, causa vero partialis est, quę non per se solã, sed cum alio producit effectum: sicut si plures simul trahant nauem, vnusquisq; illorum est causa partialis. Non quęrimus itaq; de causis diuersorum generũ: quia certum est, quòd vnius effectus sũt plures causę diuersorum generum: statuę enim causa efficiens est ars statuifica, causa materialis est ęs, vt dicit Phil. Non etiam quęrimus de causis diuersorum ordinum: quia certum est, quòd vnius effectus potest esse aliqua causa proxima, & aliqua causa remota, sicut dixit phil. quòd sol et homo generant hominẽ. Nõ etiã quęrimus de causis partialibus: certum est enim quòd plures homines nauẽ trahentes, sunt causę partiales motus nauis: sed dubium est de causis eiusdem generis, eiusdem ordinis, & totalibus.

¶ Circa hoc ergo dubium aliter sentit Scotus, & aliter S. Tho. Scotus enim uidetur tenere, quòd sic. Dicit enim, quòd idem homo in numero, non solum quo ad animam, sed etiam quo ad corpus organicũ potuit esse filius Adę, & filius Abrahę, & ex quocumque istorum duorũ genitus esset, idem numero fuisset: & similiter si ignis, a, tantæ quantitatis, & virtutis, ex tali materia ignem talem generaret: ignis, b, eiusdem virtutis & quãtitatis,

Meta. a t. 5. vsque 14.

Causarum quædã sunt eiusdem generis, quædã vero non.

Causarum eiusdẽ generis, quædam

sunt eiusdẽ ordinis, quę dã diuersi.

Causarum eiusdem ordinis, quę dã sunt totales, quædã partiales.

3. sent. d. 20 quæst 2.

titatis, pro eodem instanti, si in istam materiam ageret, eundem ignem in numero produceret: ratio eius est, quia ad hoc, quòd corpus organicum sit idem numero sufficit, quòd materia sit eadem numero, vnde existente eadem materia numero; agentibus quantumcunque multiplicatis producetur idem numero corpus. Sanctus autem Thomas tenet partem negatiuã. In quodl. enĩ sic dicit, Impossibile est eum dem filium nasci, siue sit alius pater, siue sit alia mater: sicut etiam non est idẽ sigillum in numero, siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. In 5. autẽ metaph. dicit, Impossibile est, quòd eiusdem secũdum idem genus sint multæ causæ per se eodẽ ordine, licet possint esse plures causæ hoc modo, ꝙ vna sit proxima, alia remota: uel ita ꝙ neutrũ sit causa sufficiẽs, sed vtrumque coniunctim. Hoc idem tenet Philo. vbi postquã dixit, quòd eiusdem contingit esse multas causas, vt statuæ artem statuificam, & æs, subiungit, sed non eodem modo: sed hoc quidem vt materia, illud autem vnde motus. Idem tenet Cõment. exponens illa verba: sed non eodem modo. Idem quoque tenet Albertus, & Themistius. ¶ *Ad hanc igitur conclusionem, quæ & Diui Thomæ, & peripateticorum est, arguitur primo sic. Si vnus effectus posset esse à pluribus causis totalibus eiusdem generis, & eiusdem ordinis, sequeretur, quòd effectus per se, & determinatus, non haberet causam determinatã, sed hoc est falsum, quia causa & effectus debẽt esse proportionata: ergo &c. probatur consequentia. Effectus qui sic est productus ab ista causa, quòd potuit produci ab alia causa, non habet causã determinatam. si enim producitur ab, a, & potuit produci, a, b, ergo, a, non est sua causa determinata Similiter si ꝑducitur, à, b, & põt etiã ab, a, produci, b, eius causa determinata non est. Sed si vnus effectus põt habere plures cãs, dũ productus est ab una, potuit ꝑduci ab alia: ergo nõ habet causam determinatam.* ¶ *2. eadẽ visio numero non põt produci à pluribus visibilibus: & loquor de visione propria alicuius, uerbi gratia huius albi: ergo sic est de alijs effectibus, ꝙ non possunt à pluribus causis produci: patet consequentia, quia non est maior ratio de vno, quã de alio. antecedens probatur, primo. Si visio ꝑpria huius albi, põt causari ab alio albo: ergo esset etiam propria visio alterius albi: & per consequens infinitorum, quæ sunt similia huic albo: non est enim maior rõ de vno, quã de alio: ergo vnũ album causabit propriam, & distinctam visionẽ infinitorum alborum: hoc autem est derisibile: ergo &c.* ¶ *2. Tũc nihil esset uisibile cognitione sibi propria et distincta. Nam q̃libet visio esset plurium visio: hoc autem est manifeste falsum: ergo &c.* ¶ *Ad motiuũ Scoti dicitur, ꝙ ad unitatem numeralem effectus, nõ sufficit unitas materiæ, sed etiam requiritur vnitas agentis: ad vnitatem .n. numeralem sigilli, non sufficit vnitas ceræ, sed requiritur etiã vnitas corporis imprimẽtis figuram in cera.* ¶ *Sed cõtra istã responsionẽ sic posset instari. Si ad vnitatẽ numeralẽ effectus, requirit cũ vnitate materiæ vnitas agentis: ergo ad pluralitatẽ effectus, requiritur cum pluralitate materiæ, agẽtis pluralitas, & sic ab vna causa, non poterunt esse plures numero effectus: sed hoc constat esse falsum, nã idem pater habet multos filios: ergo &c. Probatur cõsequẽtia, qa cuius vnitas requiritur ad vnitatẽ alicuius, eiusdẽ pluralitas requiritur ad pluralitatem. Rñdetur negãdo consequẽtiã: ad eius ꝓbationem, negatur assumptũ: plura .n. requiruntur ad vnitatẽ, quã ad pluralitatẽ. nõ sufficit enim ad*

S.Tho. quol. 6. q. 8. & 5. meta. cap. de causa.

3. Physicor. Tex. 30. & 5. meta. ca. de causa.

Auer. 2. phy. & 5. meta.

enim ad vnitatem naturalē, vnitas materię: qa vna materia pōt recipere plures formas, et propterea prater vnitatē materię, vnitas agentis requiritur: vna aūt forma non pōt esse in pluribus materijs; sicut eadē albedo non potest esse in diuersis subiectis; ideo ad diuersitatē numeralē cum vnitate agentis, sufficit pluralitas materiæ, ex qua pluralitas formarū resultat. Si aūt ꝓbatur assumptū per regulā topicam .s. sicut propositū in proposito, ita oppositū in opposito: ergo si vnitas alicuius requirit vnitatem alterius, eius pluralitas requirit pluralitatē illius. Dicitur. 1. ꝙ ille modus arguendi tenet quātū ad id, qd conuenit opposito, tamq̃ proprium, & inquantum est oppositum: sicut quia album, inquantū opponitur nigro, est disgregatiuū visus: ideo nigrum est congregatiuum visus: non autem tenet in eo, quod est commune vtrique oppositorum. non enim sequitur, si album est visibile, quod nigrum sit inuisibile: quia visibile non conuenit albo, in quantum opponitur nigro, sed inquātum est color in quo conuenit cū nigro. Dicitur 2. in proposito, ꝙ vnitas effectus cū vnitate materiæ, nō requirit vnitatē agētis, īquātū opponitur pluralitati: sed hoc sibi per aliquā rōnem conuenit, sm̄ quam non opponitur pluralitati: quia .s. vna materia plures pōt formas recipere: ideo non oportet, ꝙ pluralitas effectus requirat pluralitatem agentis: & sic illa regula non tenet in proposito. Aduertēdū autem, ꝙ sicut ē de causis efficientibus, ita et de causis finalibus totalibus naturalibus .i. ad quas res ex natura sua ordinātur. vnius.n. rei est tantū vnus finis naturalis huiusmodi, sed de finibus ex prestitutione volūtatis aliter est: pōt .n. homo operari pp plures fines totales, quorum .s. vnusquisq; est sufficient. pōt.n. ire ad plateā, vt inueniat amicū; & vt emat panes, et propter alios fines. ¶ *Ad argumēta principalia in oppositū rñdetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ omnes illi ignes comburerēt stupā. Dicitur, 2. ꝙ nullus illorum ignīū erit causa sufficiens, & totalis: sed quilibet erit cā partialis, & sic argumentū nō est contra sensū cōclusionis. Et cū supponitur, ꝙ quilibet sit sufficiens ignire illā stupam, dicitur, quòd vtiq; admittitur ꝙ quilibet illorū ignīū possit introducere formā ignis in illa materia: non tamē admittitur, quòd quilibet possit per se introducere istā numero formam ignis, à tribus ignibus productam.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ esse processum in infinitum in essentialiter ordinatis, potest dupliciter intelligi. vno modo in causando vnum effectū, quia scilicet vnus effectus dependeat ab infinitis causis, quarū vna ab altera in causando dependeat, & omnes simul moueant: & ad hunc sensū negat Phil. esse processum in infinitum in causis essentialiter ordinatis: vnde negatur consequentia. alio modo ad istū sensum, quòd iste effectus producatur ab ista causa per se, ita quòd ab alia nō possit produci, & illa causa producatur ab alia causa, ita ꝙ ab alia produci nō possit, & sic in infinitū: & tunc negatur falsitas consequentis, nec ad hunc sensum locutus est philosophus 2. met.* ¶ *Ad 3. negatur consequentia: per hanc enim rationem posset probari, quòd equus sit naturaliter producibilis à diuersis secūdū speciem: est enim corruptibilis ab igne, & ab aqua, quæ sunt diuersa secundum speciem.* ¶ *Ad quartū negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quòd illo casu posito, non remaneret eadem sensatio: & ad huius improbationem negatur consequentia: non enim quacumque diuersitatē posita obiectorū, potest anima eorum diuersitatem apprehēdere ac iudicare.*

Quō intelligatur illa regula topicas, sicut propositum in proposito ita oppositū in opposito.

Processus in infinitū in causis essentialiter ordinatis potest dupliciter intelligi.

QVAE-

QVAESTIO V.

Vtrum aliquid possit esse à casu, & à fortuna.

Cum fortuna, & casus de numero causarum dicantur &c. Tex. XXXIX.

QVAERITVR quinto: Vtrum aliquid possit esse à casu, & à fortuna, et videtur q non. ¶ *Primo. Quod habet causam per se, non est casuale & fortuitum: sed omnis effectus habet causam per se: ergo nullus effectus est causalis, & fortuitus. probatur minor. Omne accidēs reducitur ad ens per se: ergo & omnis causa per accidens reducitur ad causam per se: ergo omne, quod fit siue à causa per se, siue à causa per accidens, reducitur ad causam aliquam per se.* ¶ *2. Id quod est ordinatum ab aliqua causa, nō est casuale, & fortuitum, sed omnis effectus est ordinatus a prima causa, cum nihil in rebus nisi secundum eius ordinē eueniat: ergo nullus effectus est casualis, & fortuitus.*

¶ *3. Omne, qđ vere est, & non est causa, est vere causatū: sed omne vere causatum habet veram causam: ergo omne, quod nō est causa, habet veram causam: sed quod habet veram causam, non est casuale, & fortuitum: ergo &c.*

¶ *4. Quod est a causa legitima, est a causa determinata, et nō est à casu: sed iuxta Platonem nihil est, nisi cuius ortum legitima causa præcessit: ergo &c.*

¶ *5. Actio, quæ est aliquo fine terminata, non est casualis, & fortuita: sed omnis actio, vel naturalis, vel voluntaria, est aliquo fine terminata, cum omne agēs agat propter finē: ergo &c.* ¶ *Respondeo, quòd aliqui effectus eueniunt à casu, & à fortuna. probatur hac ratione. Illos effectus dicimus esse à casu, & fortuna, qui eueniunt præter intentionē operantis, & raro: sed multos videmus esse huiusmodi effectus: videmus enim quòd aliquis intendens fodere sepulchrum, inuenit thesaurum, quæ inuentio est præter eius intentionē, et raro accidit: ergo etc.*

¶ *Sed ad intelligentiam huius conclusionis sciendum primo, q cum effectus dicatur in ordine ad causam, & eundē effectum contingat ordinem ad diuersas causas habere, quarum vna est prior & altera posterior, aliquis effectus pōt dici fortuitus ad vnam causam comparatus: qui comparatus ad aliam, nō erit fortuitus. Nam si dominus quispiā mittat seruum ad locum, quo alium seruum misit, eorum concursum obuiationēque intendens, eiusq; mentem ignorent serui, obuiatio seruorum erit quidem fortuita respectu ipsorum, qui eam nō intendebant, non autē respectu domini eā intendentis.*

¶ *Sciendum 2 q isti effectus inferiores, reducuntur in quatuor causas, scilicet in causam particularem, in cælum, in intelligentiam mouentem cælum, & in primā causam, quæ est Deus. Sor. n. producitur à Platone, à cælo, et ab intelligentijs mediante cælo, & à Deo.* ¶ *Dicuntur ergo quatuor. primo, q aliquis effectus potest dici fortuitus, aut casualis in cōparatione ad causam particularem, tam in agentibus per intellectum, quàm in agentibus per naturam: inuentio enim thesauri fortuita est in comparatione ad fodientem sepulchrum. Item, q homo nascatur cū sex digitis in vna manu, est casuale respectu*

Istis effectu particulare in quatuor causis reducuntur.

spectu istius natura generantis: est enim præter eius intentionem. ¶ Dicitur 2. ꝙ respectu cœli, aliquid potest esse à casu: patet, qa aliquãdo cœlũ inclinat hominẽ ad aliquid, cui cõiungitur aliud, ad qđ cęlum non inclinat, & cuius non est causa per se, ver. gra. inuẽtio thesauri à fodiẽte sepulchrũ: ergo tale adiunctũ est à casu respectu cœli. Declaratur assumptum. Virtus.n. cœli est causa agens, nõ per modum intellectus, sed per modũ naturę, naturę aũt est tendere in vnũ: vnde si aliquis effectus non est vnus per se, non potest in eum tendere virtus naturalis, tãquam causa per se eius: sepulchrum autem, & locus thesauri, inquantum huiusmodi, non sunt vnum, nisi per accidens: quia non habent ordinem aliquẽ ad inuicem: accidit enĩ huic sepulchro, quòd sit locus thesauri: vnde cum cœlum inclinat hominem per aliquam dispositionẽ ad fodiendũ sepulchrum, non põt inclinare ad hoc totum, qđ est, vt fodiat sepulchrum, & locum thesauri inquãtum huiusmodi. Inuentio ergo thesauri erit à casu respectu cœli. & sic est de multis alijs effectibus, sicut de illo, qui inclinatur ex cœlo ad furandum, & in loco furti suspẽditur: est enim à casu respectu cœli inclinationis, ꝙ in loco furti suspendatur. ¶ Dicitur 3. ꝙ etiam secundum theologos, respectu substãtiæ separatæ, aliquid põt esse à fortuna. Quanto.n. aliqua virtus est superior, tãto est vniuersalior, & ad plura se extendens, vnde virtus inferior nõ ad omnia se extendit, ad quæ se extẽdit virtus superior: sicut non ad oĩa se extendit homo, ad quæ se extendit sol. cum ergo quælibet intelligẽtia sit inferior prima causa, quæ est Deus, nõ ad oĩa se extendit eius uirtus, ad quæ se extẽdit virtus primæ causæ: tũc arguitur sic. Aliquid potest cõiungi effectui intelligẽtię secundum intẽtionẽ primæ causæ, quod nõ erit intentum ab ipsa intelligentia: quia nõ in omnia põt intelligentia, in quę põt prima causa: ergo aliquid põt esse à fortuna respectu intelligentiæ: declaratur per exẽplum. Si Deus mitteret Angelum ad destruendũ ciuitatem, quę sit causa dissensionis principum, intendens principum concordiã, quam non indicaret Angelo, concordia principũ sequens ex vrbis destructione, esset fortuita respectu angeli, eam non intendentis. Sic ergo patet, ꝙ aliquid põt esse à fortuna ĩ comparatione ad causas proximas, & particulares, & aliquid in comparatione ad cœlum, et aliquid etiam in comparatione ad intelligentias. ¶ Dicitur 4. ꝙ in comparatione ad primam causam, nihil est à casu, & à fortuna: probatur. Tunc aliquid euenit à casu, & à fortuna in cõparatione ad aliquam causã, quando euenit præter eius ordinem, & intentionem: sed nihil potest euenire præter ordinem & intentionem primæ causę (cum oĩs causa secũda operetur secundum ꝙ mouetur à prima): ergo nihil euenit à casu, & à fortuna, cõparatũ ad primam causam. Patet ergo intellectus conclusionis. Nam cum dicimus aliqua euenire à casu, & à fortuna, intelligimus ĩ ordine ad causas secũdas, non autem in ordine ad primam causam, quæ est Deus. Sed licet ita sit, absolute tamen dicimus, aliqua esse à casu, & à fortuna, si sint præter intentionem causæ ꝓximæ, sicut ꝙ fodiẽs sepulchrũ inueniat thesaurum: quia iudicium de effectibus magis sumitur sm̃ causas proximas, quã secundum causas remotas. ¶ Cõtra istã autem determinationem, quæ est S. Tho. arguit Albertus tripliciter: primo. Si nihil est fortuitum, secũdum ꝙ refertur ad primam causam, sed solum secundum cõparationem ad causas secundas, sequitur quòd non erit liberum arbitrium in hominibus: sed hoc est maximum inconueniens:

[Margin: ...spectu cœ... aliqđ ...fortuitũ ...suale.]

[Margin: ...spectu in...igẽtiæ se...dũ theo...os est ali...d fortui...]

[Margin: Respectu dei nihil est fortuitum.]

[Margin: S. Th. 3. cõt. gent. cap. 90]

niens: ergo &c. Probatur consequentia. Si nihil est fortuitum in cōparatione ad primā causam, sequitur ꝙ omnia eueniūt immobiliter simpliciter: si enī Deus aliqua vult, illa eueniunt necessario: ergo non erit liberum arbitrium: quia liberū arbitrium est respectu eorum, quæ possunt esse, & non esse. ¶ 2. *Sequitur illo dato, quòd prima causa intendat omne illud, ad quod terminatur actio naturæ: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequētia: quia vt dicitur, effectus fortuiti respectu causæ secundæ, sunt per se intenti à causa prima. probatur falsitas. Si prima causa intenderet omnia, ad quę terminatur actio naturę, intenderet monstra, quæ sunt peccata naturæ, quia aliquando actio naturæ terminatur ad monstra: si autē sic esset, tunc peruersa esset actio eius, & contra ordinem, quem toti naturę indidit, vt ad debitam & naturalem formam operetur: hoc autem est inconueniens: ergo &c.* ¶ 3. *Tunc nihil fieret frustra simpliciter: sed hoc est contra communem sententiā: ergo &c. Probatur consequentia, quia id, qđ consequitur illud, ad quod ordinatum est, non est frustra: sed si omnia fiunt tamquā intenta à prima causa vniuersali, omnia consequentur finem, ad quē prima causa ea ordinauerit: ergo nihil erit frustra.*

¶ *Ad ista respondetur. Ad primū quidem negatur consequētia. Ad probationem dicitur, ꝙ oīa ordinata à prima causa eueniunt immobiliter, et necessario ex suppositione, hoc est dictu, ꝙ ista consequentia est necessaria, si aliquid ordinauit deus euenire, illud eueniet. Dicitur 2. ꝙ talis necessitas, non tollit absolutā mutabilitatem, & contingentiam à rebus: sicut licet ista consequētia sit necessaria, si Sortes currit, Sortes mouetur, absolute tamē contingēter, & variabiliter Sortes mouetur: vnde cōcessis primis cōsequentijs, de necessitate ex suppositione negatur vltima cōsequētia .s. ergo nō est liberū arbitriū. Si aūt in precedētibus consequentijs fiat mentio de necessitate absolutā, qua aliquid nullo modo pōt nō esse: negatur illa cōsequentia, Si nihil est fortuitum in cōparatione ad primā causam, omnia euenient immobiliter, & necessario. Dicitur. 3. ꝙ oīa ordinata à prima causa eueniunt necessario, & immutabiliter, eo modo, quo Deus vult illa euenire: & quia vult aliqua euenire fallibiliter à suis causis proximis, & fortuito, ideo aliqua fallibiliter, fortuitoque eueniūt: & ideo non sequitur, ꝙ omnia absolute immutabiliter eueniant, sed quòd aliqua immutabiliter eueniūt à fortuna, & contingenter, sed hæc plenius à nobis in tertio contra gētiles sunt manifestata.*

¶ *Ad 2. negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur primo, ꝙ Deus monstra intendit. Dicitur 2. ꝙ propter hoc, non intendit prima causa contra ordinem, quem natura tribuit. Natura. n. in qua possunt esse monstra, & peccata, non habet talem ordinem, vt semper ad debitam, & proportionatā formā operetur: sed ꝙ vt in pluribus, sic operetur, & quòd aliquando deficiat, vnde vltima consequentia est falsa.* ¶ *Ad 3. dicitur, ꝙ nihil est frustra in comparatione ad causā primā, licet aliqđ sit frustra in cōparatione ad cās secūdas.* ¶ *Ad argumenta principalia rūdetur. Ad primum quidē dicitur primo ad maiorē, ꝙ est vera de causa proxima, & immediata, non aūt de causa prima, sed in hoc sensu negatur minor, nō enim omnis effectus habet cām proximā per se. et ad probationem dicitur dupliciter. Primo quòd licet omnis effectus per accidens, reducatur ad aliquā causā primam per se, nō tamē omnis reducitur ad causam eius proximā per se.* ¶ *Dicitur 2. ad eādē probationem,*

Monstra ma causa [illegible] tendit.

Effectus per accidens reducitur ad aliquā causam primam per se, non tamen ad causam proximam.

tionem, ꝙ licet oĩs effectus reducatur ad aliquã causam proximã per se, non tamẽ oportet illã esse causam per se eius, sed sufficit, quòd sit cã per se alicuius alterius, & hoc modo effectus fortuitus reducitur ad causam per se. inuentio. n. thesauri reducitur ad fodientẽ sepulchrum, quæ est causa per se fossionis. Dicitur. 2. ad dictã maiorem, quòd id qđ habet causam per se, nõ est fortuitũ respectu illius causæ, sed bene respectu alterius causæ fortuitum esse põt: & hoc modo effectus fortuitus, qui est inuẽtio thesauri, est qdẽ fortuitũ respectu fodientis sepulchrũ, nõ tamen respectu primę causę, quæ est causa eius per se. ¶ Ad 2. Similiter dicitur, quòd licet in cõparatione ad primã causam, nihil sit à fortuna, in comparatione tamen ad alias causas, aliquid est à fortuna: quia aliquid euenit præter earũ intẽtionem, licet sit ordinatũ, & intentum à prima causa. ¶ Ad 3. dicitur, quòd aliquid habere veram causam, põt intelligi dupliciter: vno modo, quia habet causam per se proximam sui, & determinatam, & quod habet isto modo verã causam, non est à fortuna, sed tunc negatur quòd omne causatũ habeat vera causã. Alio modo, quia habet causã sibi conuenientem, & proportionatã, & tunc negatur quòd habens verã causam nõ sit à fortuna: id enim quod est à fortuna, quia est effectus per accidens. Ideo habet causam per accidens, & sic habet causã proportionatã. ¶ Ad 4. Negatur maior: legitima. n. causa est ꝓportionata effectui: & sic effectus fortuitus, habet legitimã cãm: quia est effectus per accidẽs, et habet causã per accidẽs. ¶ Ad 5. dicitur, ꝙ actio terminata aliquo fine, nõ est casualis, inquantum terminata fine, sed inquãtum terminatur ad aliquid pręter intentionem agentis, est fortuita, sicut fossio sepulchri, vt ordinata ad sepeliendum mortuum, non est fortuita: inquantũ autem terminatur ad inuentionem thesauri non intentam, sic est fortuita.

QVAESTIO VI.

Vtrum Fortuna sit causa secundum accidens, in his quę in minori sunt, secundum propositum eorum, quæ propter hoc sunt.

Casus atq; fortuna causæ sunt eorũ &c. Tex. LXVI.

QVAERITVR sexto, Vtrum Fortuna sit causa secundũ accidens in his, quæ in minori sũt, secundũ propositũ eorum, quæ propter hoc sunt, & videtur ꝙ nõ. ¶ Primo. Circa idem intellectus & fortuna est (vt vult phil.) tex. 52. & 57 *quia his tm̃ conuenit agere à fortuna, quę habent intellectũ, sed agens sm̃ intellectũ, est causa per se, eo ꝙ agit sm̃ cognitionẽ: ergo & fortuna, ergo nõ est causa sm̃ accidens. ¶ 2. Id qđ est sm̃ ꝓpositũ, est intentũ: sed id qđ ẽ à fortuna nõ ẽ intẽtũ, ergo fortuna nõ ẽ cã in his q̃ sunt sm̃ propositũ. ¶ 3. Id qđ est ordinatum ad finẽ, ẽ determinatũ: sed id qđ est à fortuna, nõ est determinatũ: ergo quod est à fortuna, non est ꝑꝑ finẽ: ergo fortuna non est causa eorũ quę sunt ꝑꝑ finem. ¶ 4. Quod est sm̃ propositũ, est propter finem, quia omne agens à proposito agit propter finẽ: ergo nugatio est dicere, fortunã esse causam in his, quę sunt ꝑꝑ finẽ, cũ dicatur quòd est causa in his, quæ sunt secundum propositum. Respondeo ꝙ illa*

 est defi-

2. Phys. Tex. 25.

est definitio fortunæ, quam ponit philosophus 2. physicorũ. ¶ Ad cuius euidentiam quatuor sunt declaranda. Primum est, ꝙ sit causa p accidẽs. 2. quomodo sit in his, quæ sunt in minori parte. 3. quomodo est in his quæ sunt secũdum propositum. 4. quõ sit eorum; quę sunt propter finem. ¶ Quantũ ad primum, sciendũ primo (vt inquit S. Tho.) ꝙ causa per accidẽs dicitur dupliciter. Vno modo ex parte causæ, & est omne qđ accidit causa per se, sicut causa p accidens domus, est quod accidit domificatori, qui ẽ causa per se. Alio modo ex parte effectus, vt scilicet aliquid dicatur causa per accidẽs eius quod accidit effectui per se, sicut domificator est causa per accidens discordiæ, quæ oritur ex domo, & tunc vna & eadem est causa (vt inquit Simplicius) quæ respectu vnius effectus, est causa p se, respectu uero alterius effectus, est causa per accidens, qđ non inuenitur in causa per accidens se tenente ex parte causæ. aliud enim est album, quod est causa per accidens domus, & aliud domificator, qui est causa per se. ¶ Sciendũ 2. ꝙ aliquid potest coniungi ei, quod est per se tripliciter. Vno modo, quia habet ordinem necessarium ad effectum, qui est per se alicuius causæ effectus, sicut descensus lapidis coniungitur remotioni prohibentis, nam remoto impedimento, necessario lapis descendit: ideo remouens columnam, dicitur esse causa per accidens descensus lapidis. Alio modo quia habet quidem ordinem ad effectum, non tamen necessarium, nec vt in pluribus: sicut discordia coniungitur domui productæ, qa domus est occasio sũi aliquem ordinẽ discordiæ: vnde domificator est per accidens cã discordiæ domus. 3. modo, quãdo nullum quidem habet ordinem ad effectum per se. sed tamẽ in eodem tempore vtrumq; euenit, sicut cũ isto ingrediẽte

Causa p accidens dicitur dupliciter vno modo ex parte causæ, alio mõ ex parte effectus. Tex. 48.

Aliquid põt coniungi ei quod est per se tripliciter.

coruscat, ingressus domus nihil facit ad coruscationem: vnde ingrediens domũ, posset dici aliquo modo causa per accidens coruscationis. Fortuna ergo dicitur causa per accidẽs ex parte effectus, quia videlicet est causa eius, quod accidit effectui per se, causa dico per accidẽs secundo modo. non enim descensus lapidis dicitur esse à fortuna, dum remouetur prohibens, neque coruscatio à fortuna, quia coniungatur ingressui domus: sed bene fodiens sepulchrum est fortuna respectu inuentionis thesauri, quæ habet ordinem ad fossionem, non necessarium, nec vt in pluribus, sed vt in paucioribus. ¶ Quantum ad secundum, aduertendũ primo, ꝙ secundum mentem philosophi aliqua fiunt semper, vt illuminatio aeris præsente sole: aliqua frequẽter & vt in pluribus, vt quòd homo nascatur oculatus: alia raro, & vt in paucioribus, vt ꝙ homo nascatur cũ sex digitis in vna manu. Illud dicitur esse semper, & necessario, quod in sui natura habet, vt non possit non esse, posita sua causa sufficienti. Contingens autem vt in pluribus est, qđ in sui natura habet, vt pro maiori parte posita sua causa fiat, habet tamen vt aliquando (licet pro minori parte) deficere possit. Contingens vero raro, quod potest non esse, vt in pluribus. ¶ Aduertendum secundo, ꝙ aliqua raro accidere, potest dupliciter accipi: vno modo, quia ipsa in se fiunt raro: alio modo per comparationẽ effectus ad aliquam causam, quia scilicet raro euenit, quòd à tali causa proueniant. Fortuna ergo est causa p accidens, non eorum, quæ fiunt semper, aut in maiori parte (nõ .n. ẽ à fortuna, ꝙ aer illuminetur ad præsentiam solis, neque ꝙ homo nascatur oculatus) sed est causa per accidens eorum, quæ raro accidunt. Item non est eorum, quæ raro accidunt primo modo, frequentius .n. aliquis fodiens

Qu[illegible] fortu[illegible] catur [illegible] per a[illegible]

Effectus sunt [illegible] aliq[illegible] vt in pl[illegible] bus, a[illegible] vt i[illegible] p[illegible] ribus. Tex. 4[illegible]

Aliqua eueniunt [illegible] pliciter [illegible] modo [illegible] domi sa[illegible] mõ ex [illegible] effectu.

fodiens sepulchrum, inuenit thesaurum, quàm Saturnus sit coniunctus Marti cẽtraliter, & tamen inuentio thesauri est à fortuna, & non coniunctio Saturni, & Martis: sed accipitur raro secundo mõ, sicut inuentio thesauri ad fossionẽ sepulchri, est à fortuna: quia id raro euenit. ¶ *Sed circà hoc occurrit dubium, nam cum prater enumerata, sint etiam cõtingentia ad vtrumlibet, quæ .s. non contingunt, vt ĩ pluribus, neq; vt in paucioribus, sed æqualiter se habẽt ad esse, & nõ esse, sicut sessio Sor. dubium est. An etiã in istis sit aliquid à fortuna, et si est, quare philosophus de talibus mentionem nõ facit. Ad hoc respondet Auicẽna, ut etiã recitat Cõmentator, quòd in his, quæ sunt ad vtrumlibet, potest esse aliquid à fortuna, sicut & in his, quæ in paucioribus accidunt, iuxta quod diceretur, ꝙ philosophus dum dixit, quædam fieri semper, quædam vero frequenter, & postea subiunxit, ꝙ quædam fiunt & præter hæc, & oẽs dicunt illa esse à fortuna per id, quod dixit, præter hæc. intellexit tam contingentia ad vtrũlibet, quàm contingentia raro, & hoc sm̃ opinionem Simplicij esse videtur.* ¶ *Quòd si argueretur contra Auicennam, ꝙ sessio Sor. est ad vtrumlibet, & tamen non dicimus à fortuna esse, ꝙ Sor. sedeat: ergo fortuna non est circa ea, quæ sunt ad vtrumlibet.* ¶ *Respondet, ꝙ sessio Sortis cõparata ad potentiam motiuã Sortis, est ad vtrumlibet, sed comparata ad virtutem appetitiuam Sortis, quæ determinate tẽdit in vnum, non est vtrumlibet. vnde comparando ad uoluntatẽ qua Sor. vult ambulare, sessio Sortis erit in paucioribus. Raro .n. accidit, ꝙ Sor. velit deliberate ambulare, & ꝙ sedeat.* ¶ *Commentator autem, Alexander, & Themistius dicunt, ꝙ fortuna & casus non sunt in his, quæ sunt ad vtrũlibet, sed solũ in his, quæ raro accidunt. & dicit duo Cõmen. vnum est, ꝙ cum à causa contingẽti ad vtrumlibet, non proueniat actio, nisi ab aliqua causa illam determinante, sicut à virtute motiua Sor. non prouenit ambulatio, nisi voluntas Sortis determinet illã ad ambulationẽ, nulla actio erit à contingente ad vtrumlibet inquantũ ad vtrumlibet est, eo ꝙ natura eius sit natura materiæ. Determinabile enim, inquãtum huiusmodi, habet rationem materię: sed omnis actio erit, aut semper, aut in pluribus, aut raro: si prouentus actionis fuerit à causa determinante semper, aut in pluribus, aut raro. Non est ergo à fortuna aliquid, inquantum est ad vtrumlibet: & propterea phil. non facit mẽtionem de his, quæ ad vtrumlibet se habẽt, propterea ꝙ nulla actio à causa ad utrũlibet .s. inquantũ huiusmodi, proueniat. Aliud quod dicit Commen. est, ꝙ contingens æqualiter non inuenitur in potẽtijs agentibus per se. hoc autem sic est intelligendum, ꝙ nulla causa actiua, potẽs ꝓducere ex se actionem, idest sine adiunctione alterius causę, est ad vtrumlibet. Nam si virtus motiua esset sufficiens ex se ad ambulationem, & sessionẽ, & æqualiter se haberet ad vtrumque, tũc simul produceret ambulationem, & sessionem: eo quòd non esset magis ad vnum determinata, quam ad alterum: hoc autem est impossibile. est etiã intelligendum in causis naturalibus, non autem in causis voluntarijs. Cum ergo fortuna ponatur in numero causarum efficientium, & nulla causa efficiat, inquantum ad vtrumlibet est, volens phil. ostendere, in quibus sit fortuna, nullã de his, quæ sunt ad vtrũlibet facit mentionem. Conuenienter ergo in definitione fortunæ ponitur in minori parte.* ¶ *Quantum ad 3. sciendum primo, vt ipse Arist. tradit, ꝙ duplex est agens, quoddã .s. est à ꝓposito, et quoddã à natura.*

Cõmen. 48. Responsio Auicẽnę recitata commen. 49.

Agẽs est duplex. s. agens à natura & à proposito. Arist. tex. 49

à natura. Agens à proposito, est agens secundum cognitionem, & electionem. Agens à natura est non solum id, quod agit per formam naturalem, sed etiã omne quod nõ agit per electionem, licet habeat cognitionem: sicut sunt bruta animalia, quæ dicuntur agere à natura, quæ operantur modo naturæ, idest ad vnum determinantur in suis operationibus, sicut & natura est ad vnũ determinata: ouis enim videns lupum fugit, & non potest non fugere remotis impedimentis.

¶ *Sciendum 2. quòd hanc partem definitionis naturæ. (In his quæ secundum propositum eorũ quę propter hoc sunt) dupliciter ĩterpretari possumus. Vno modo, vt ad effectum fortuitum referatur, vt inquam sit sensus: quòd fortuna est causa per accidens illorum effectuũ, qui ex electione fiũt, et gratia alicuius, idest propter aliquem finem. Et si quidem sic interpretemur, tunc hoc est intelligendum, non quòd ipse effectus fortuitus sit actualiter electus, & ad aliquem finem actualiter ordinatus, sed tantum potentialiter, hoc est quòd à causa ipsum fortuito producẽte potuisset eligi, et ad aliquem finem ordinari. ille enim qui eundo ad forum, præter intentionem à debitore pecuniã reportauit, potuisset illuc ire causa reportandi pecuniam, ut ex illa aliquid emeret: licet non propter hoc iuerit, sed aliam ob causam. Et ideo inquit Simplicius exponendo tex. 85. quòd in his, quę sunt à fortuna inuenitur & id cuius gratia aliquid fit, & quòd gratia alicuius, non quidem proprie, sed similitudinarie: quia inquam euenit effectus fortuitus, ac si suam actionem ad ipsum causa agens ordinasset. Alio modo possumus interpretari, vt ipsa verba ad actionem quam effectus fortuitus cõcomitatur, referantur: vt scilicet sit sensus, quòd fortuna est causa per accidens in illis actionibus, quę per electionem fiunt, & gratia alicuius, siue propter aliquem finem. Sed tunc ly, huius, nõ est accipiẽdum, ut effectum fortuitũ referat, quasi fortuna agat propter effectũ fortuitum, tamquam propter finem: repugnat enim effectui fortuito, vt sit à fortuna intentus: sed accipiendum est, vt finem refert absolute, & indeterminate. Est enim fortuna in illis actionibus, quæ propter aliquem finem ab agente per electionẽ producuntur, quicumque finis intentus sit ille. Quamuis autem vtraque interpretatio ad mentem Aristo. saluari possit: videtur tamen, quòd secunda planior, & simplicior sit, præsertim cum non dicatur in definitione ista fortunæ, quòd sit causa per accidens in his, quorũ gratia aliquid fit (in quo effectus fortuitus significaretur rationem finis habere) sed in his, quæ sunt huius gratia: in quo ratio ordinati ad finem importatur. Ex processu etiam Aristo. apparet, quòd effectum fortuitum potius comparat fini, quam rei ad finẽ ordinatæ, vnde per id, quòd dicitur (eorum, quæ propter hoc sunt) accipienda est ipsa actio, quæ ad aliquem finem ordinatur, non autem effectus fortuitus, qui similitudinem finis habet, non autem rei ordinatæ ad finem.*

Aduertendum autem est iuxta textum Tex. 51. *gręcum, quòd philosophus inferendo definitionem fortunæ non ponit, quòd fortuna sit causa in his, quæ in minori sunt, sicut in tex. latino habetur, sed sic cõcludit. (Manifestum itaque, quòd fortuna causa sit per accidens in his, quæ per electionem gratia alicuius fiunt). Ratio autem quare philosophus secundum uerum eius textum non ponit hanc particulam, in his quæ in minori sunt, potest esse duplex. Prima, quia illam tamquam manifestam, & etiam vulgo concessam supponit (vt patet ex tex. 48.) Secũda est,*

quia

quia datur intelligi in illa particula causa per accidens, idest præter intentionem producens effectum. neque enim ea quę semper, aut pro maiori parte, actionem alicuius agentis consequũtur, dicũtur pręter eius intentionem euenire: sed ea tantũ, quæ pro minori parte eueniunt. Sed licet concludendo fortunę definitionem philosophus, illam particulam expresse non ponat, dat tamen eam intelligere, vt dixi: ideo completam eius definitionem latinus interpres, concludens illam de intentione Aristo. apposuit. Est ergo fortuna causa per accidens eorum, quę in minori eueniunt ĩ his, quę per electionẽ gratia alicuius fiunt. Per primam partem distinguitur fortuna à causis per se, & ex intentione effectum, cuius dicuntur causę producẽtibus. Per 2. distinguitur à causis, quę aut sẽper, aut pro maiori parte, suos effectus producunt. Per. 3. distinguitur à causis naturaliter, non autem per electionem, & voluntarie agentibus. Per. 4. distinguitur à causis, quę non ex intentione alicuius finis operantur: sicut cum aliquis aliquando inconsiderate manum ad nasum apponit: aut barbam contrectat. ¶ Iste est itaque modus accipiendi fortunam à philosophis: verumtamen aliter accipit vulgus fortunam, & aliter accipiebant gentiles pluralitatem deorum fingẽtes. Vulgus enim consueuit effectum fortuitũ nominare fortunam: si enim fodiens sepulchrum, inueniat thesaurum, dicet inuentionem thesauri esse fortunam suam. Gẽtiles autem, & antiqui idololatrę finxerunt fortunam, numen quoddam esse, q̃ bona, & mala hominibus impartibat, cui ĩter alios deos erexerũt simulacbrũ. Erat enim mulier in rota sedens, ut ostẽderetur, quòd mutabilis sit, adq; instabilis: duas habens facies, vnam scilicet albam, alteram nigram: quia quibusdam benigna arridet facie, eis scilicet quibus bona impartit: alios vero sęua, immitique vultu persequitur, dum eos in mille incommmoda rapit, atque inducit. Fingebant autem ipsam cęcam: tum quia nõ secernit merita, & demerita, bonos & malos, sed sępissimę scelestis hominibus prospera, probis autem, ac modestis impartit aduersa, tum etiam quia homines excęcat: vnde interrogatus Chilo vnus de septem sapientibus, quid fortunã censeret, Ignarum respondit medicum, multos enim excęcat. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ negatur minor, si respectu cuiuscunque effectus intelligatur. licet enim agens per intellectũ respectu aliquorũ sit causa per se, scilicet respectu eorum, quę cognoscit, & producere intendit: respectu tamen eorum, quę non intendit, & effectui intentio in paucioribus coniunguntur, est causa per accidens. ¶ Ad 2. patet ex dictis in quęstione: effectus enim fortuitus, non sic dicitur esse ab agente secundum propositũ, quia sit intentus, sed quia coniungitur effectui agentis à proposito: propter quod & ipse ab agente à proposito dicitur produci. ¶ Ad 3. etiam patet in quęstione: non enim fortuna est causa eorum, quę fiunt propter finem, quasi effectus fortunę sit propter finẽ: sed quia est ab eo quod aliquid aliud propter finẽ p̃ducit. ¶ Ad 4. negatur consequentia: illę enim duę particulę explicite ponuntur: quia per illas fortuna à diuersis distinguitur, vt patuit, vnde non inutiliter ponuntur.

Fortunam alio mõ accipiebat gẽtiles alio modo vulgus.

QVAE-

QVAESTIO. VII.

Vtrum fortuna, & casus sint causæ immanifestæ, & indeterminatæ.

Casus igitur atque fortuna posterius sunt mente, &c. Tex. LXVII.

QVAERITVR *septimo, Vtrum fortuna, & casus sint causæ immanifestę, & indeterminatę, et videtur quòd non.* ¶ *Primo. Fodiens sepulchrum est à fortuna, respectu inuentionis thesauri: sed fodiens sepulchrum est causa nobis manifesta: ergo &c.* ¶ *2. Causa à qua prouenit effectus, ita quòd pōt ab altera secūdum speciem prouenire, est causa determinata: sed ꝙ homo producatur sine oculis, non potest esse nisi ab homine generante, tanquam à causa actiua: & homo generans, aut virtus generatiua est casus respectu illius effectus: ergo casus est causa determinata.* ¶ *Ad euidentiam istius difficultatis, sciendum, ꝙ duplex potest esse sensus quęsiti. Primus est, utrum vnaquæq; causa, quę est fortuna, aut casus singulariter per se sumpta, sit immanifesta, siue nobis occulta, & sit indeterminata.*

¶ *Secundus est, Vtrum omnes causę coniunctim sumptę, à quibus pōt effectus fortuitus prouenire, sint nobis immanifestæ, & sint numero indeterminatæ.* ¶ *Quātum ad primū sensum, dicitur primo ad quæstionem, ꝙ non est necesse fortunam esse causam immanifestam. Cum .n. scio aliquē, qui sepulchrū fodit, inuenisse thesaurum, mihi cognitum est, quæ huius inuentionis thesauri causa fuit: quia inquā iste fodiens sepulchrū, qui talis effectus fortuiti accidētalis causa fuit.* ¶ *Dicitur 2. ꝙ cum dupliciter una particularis causa possit dici indeterminata, aut scilicet quia non magis ad hunc effectū, quā ad alium sm̄ se ordinem habet, & inclinationē, aut qa effectus nō magis ab ipsa, quam ab alia causa procedere pōt, vtroque modo fortuna est causa indeterminata. neq; enim fodiens sepulchrum magis ad inuentionē fortuitā thesauri, ex se inclinationem, & ordinē habet, quā ad inuentionem libri, aut ad fractionē tibię, aut ad quēcunq; alium effectum fortuitum: cum effectus fortuiti non sit causa per se, sed causa per accidēs: neq; etiam effectus fortuitus, ab hac sola causa per accidens produci pōt, sed etiam ab alijs. Inuentio enim thesauri, sicut causata est, à fodiente sepulchrū, ita causari potuit à fodiente puteum, aut à fodiente locum pro plantād.ā arbore, aut ab alijs huiusmodi causis per accidens.* ¶ *Quantū ad secundum sensum, dicitur primo, ꝙ fortuna est causa immanifesta, idest omnes causæ collectiue sumptæ, à quibus effectus fortuitus potest prouenire, sunt nobis occultæ. Probatur ratione philosophi q̄ tāgitur tex. 53. et superius tex. 50 Infinitum inquantū infinitum, est ignotū: sed causę effectus, fortuiti aut casualis sunt infinitæ: sūt .n. causę p accidēs, quę sunt infinitę, cum vni infinita accidere possint: ergo &c.* ¶ *Dicitur 2. ꝙ fortuna & casus sunt causę indeterminatæ, idest causę à quibus prouenire potest effectus fortuitus, aut casualis, non sunt in aliquo numero determinatæ: sed sunt numero infinitę. Probatur ratione Phil. Causę per accidens sunt indeterminatæ, & numero infinitæ: sed fortuna est causa per ac-*

Non est necesse fortunā esse causam immanifestum.

Causę per accidēs à quibus potest prouenire aliquis effectus fortuitus sunt determinatæ, sed possunt esse numero infinitæ. Tex. 54.

per accidens: ergo &c. Maior probatur in proposito: quia is qui vadens ad forum, reportauit à debitore pecuniã præter intentionem; potuit illuc iuisse, causa aut videndi aliquem, aut persequendi hostem, aut persequentem fugiendi, aut videndi spectacula, & infinitis alijs de causis. ¶ *Vbi attendendũ secundum Simplicium, ꝙ in hoc differt causa per se à causa per accidens, ꝙ in causis per se potest determinate dici, hoc istius est causa, & non aliud, in causis autem per accidens, non potest hoc dici, eo ꝙ effectus per accidens nõ magis hoc, quã illud sit causa, sed sicut ab vna causa per accidens prouenit, ita ab infinitis alijs potest prouenire. Et propter hoc bene dicitur, fortuna, quæ est causa per accidens, esse indeterminata, quia videlicet effectus fortuitus, qui ab vna cã producitur per accidens, non dicitur ab illa produci, tãquã à propria, & determinata causa: sed sicut ꝓducitur ab hac causa, ita & ab alijs infinitis causis per accidens, produci potest.*

¶ *Licet autem, & secundũ primum sensum quæsiti, verificari possit, ꝙ fortuna sit causa indeterminata, ad sensum tamẽ secundũ hic expositũ, accipitur à phil. fortunam esse causam indeterminatã, qđ manifeste vtique patet ex tex. 53. Volẽs enim ostendere fortunam esse indeterminatam, & homini immanifestã, assumit pro fundamento, oportere causas à quibus fieri potest, quod fit à fortuna, infinitas eẽ siue indeterminatas. Itẽ tex. 65. de indeterminatione casus & fortunæ loquens, inquit: Sed eorum multitudo indeterminata est: additq; S. Tho. sicut supra dictũ est, tex. aũt cõm. 53. sic hẽt. Et causæ ex quibus est illud, quod est à casu, necesse est, vt sint nõ determinatæ. Super quo loco dicit Cõment. Et causæ, quę sunt casus, non sunt terminatæ: quia sunt causę ꝑ accidens. cõm. vero 65. ait, Causæ rei q̃ fit casu, licet sint ex causis agẽtibus: tamen sunt non determinatæ, & innumerabiles. Ex his namque constat, cum philosophus dicit fortunam esse causam indeterminatam, & incognitam nobis, quòd de vniuersitate causarum effectus fortuiti intendit: non autem de vna eius particulari causa.* ¶ *Pro declaratione autem supradictorum, considerandum est, ꝙ cum omne agẽs per suã actionem aliquod vltimum, per ipsam producendum, tamquam finem intendat: ipsa finis intentio se habet quodammodo vt forma & determinatio agentis: & ideo quod ꝑꝑ diuersos huiusmodi fines agit, licet materialiter sit unum agens, formaliter tamen plurium agentium rationem habet. Fodiens enim terram, vt faciat se pulchrum, & idemmet fodiens, vt puteũ faciat, est quidem materialiter vnũ agẽs, sed formaliter propter finium pluralitatem, & intentionum diuersitatẽ, pluriũ agentium habet rationem. Cum igitur de ratione eius, quod fit à fortuna, & à casu sit, vt fiat à causa agente propter aliquem finem, & talis effectus possit à causa propter varios, & infinitos fines agente prouenire, quia inquam sicut propter vnum finem suam actionem producit ita propter alium, et alium finem ipsam producere potuisset, & sic in infinitum, cum dicimus causas, à quibus effectus fortuitus potest prouenire esse plures, & indeterminatas, intelligẽdum est de pluralitate formali causarum: non autẽ de pluralitate materiali, pro vna. s. causa, accipiendo causam agẽtem propter vnum finem, pro alia uerò eandẽ causam ꝑpter alium finem agentem.* ¶ *Ex quo dubiũ, quoddã ex Arist. verbis originẽ habere posset, eliminatur. Tex. enim. 65. Fortunam & casum ad causam mouentem reduci ait: hic vero tex. videlicet 54. volens ostendere effectus fortuiti infini-*

Causa à quibus effectus fortuitus ꝓuenit eẽ plures, & indeterminatas intelligẽdũ est de causis formaliter, non autem materiali-ter.

tex. 53. tex. cõm. & 65.

tas causas esse posse, de causa finali exẽplum ponit, inquiẽs, ꝙ causa reportationis argenti ab eo, qui nõ huius gratia in forum iuit, potuit esse, quia ille iuit, vt videret aliquem, aut vt aliquem persequeretur, aut ut fugeret persequentẽ, aut ut spectacula intueretur: hęc enim omnia ad finalem causam spectare constat. Tollitur autem hoc dubiũ ex dictis: dicitur enim quòd exemplificat Arist. de pluralitate finium, non inquantũ absolute causæ finales sunt, sed inquantum ipsorũ intentiones sunt formæ, et determinationes agentis: intenditq; cãm agentẽ propter vnum finem, esse vnam cãm agentẽ effectus fortuiti: ipsam aũt eandem propter alium finẽ agentẽ, esse illiusmet effectus alteram causam. ¶ Sed tunc duo occurrunt dubia. Primũ. Si fortuna est cã indeterminata, quia ab vna causa propter plures fines, & indeterminatos agente, effectus fortuitus põt prouenire, eadem ratione, cãm per se indeterminatam esse dicere poterimus: nam & ipsa pp plures fines suum effectum producere põt Causa enim per se fossionis terræ, põt illam fossionem, & ad sepelitionẽ mortui, et ad plantationem arboris, & ad alios fines ordinare. ¶ Secundum est. Natura est ad vnum finem determinata: sed casus id est quod natura: ergo est ad vnum finem determinatus: ergo casus non potest dici causa indeterminata, quia possit propter plures et varios fines agendi casualem effectum producere. ¶ Ad primum dubium respõdetur, & dicitur primo, ꝙ id quod dictum est, ex uariatione & indeterminatione finis intenti, causas agentes effectus fortuiti formaliter variari, & esse indeterminatas: non est intelligẽdum de fine operantis extrinseco, sed de fine intrinseco operationis, de vltimo .s. effectu, quẽ causa agens intendit per suã actionẽ efficere. Ex hoc .n. ꝙ causa agẽs suũ effectũ ad diuersos fines extrinsecos ordinare potest, non dicitur effectus plures, et indeterminatas cãs efficientes habere, quia effectus non producitur ad similitudinem talis finis, vt est in intentione agentis. non. n. si domificator domum ędificet, vt exinde inter aliquos oriatur discordia, domus ad similitudinẽ discordiæ intentæ producitur: sed bene dicitur plures, & indeterminatas causas efficientes formaliter habere, si a cã diuersos, ac indeterminatos vltimatos effectus, tamquam suæ actionis fines intrinsecos intendente, vel intendere potente, proueniat. secundum. n. istos fines causa efficiens uariatur formaliter: quia effectus vltimate in esse productus, si secundum intentionẽ causæ producatur, semper assimilatur fini ipsi, secundum ꝙ est in intentione agẽtis: domus. n. quæ in esse producitur idolo domus, quod est in mẽte domificatoris assimilatur. ¶ Dicitur 2. ꝙ ista pluralitas, & indeterminatio in causis, & effectibus per accidẽs inueniri põt: nõ aũt in causis & effectibus per se. Nam causa per se alicuius effectus est, quæ ad illũ effectum est ordinata, & illum producere per suam actionẽ intẽdit: ideo repugnat, ꝙ aliquid sit alicuius causa effectus per se, & ꝙ ab ipsa non ipsum, sed aliũ effectum intẽdente proueniat. Si. n. hæc causa effectum quẽ producit non intendebat sed alium, profecto non est eius cã per se: & ideo repugnat effectui per se, ut ab indeterminatis, & infinitis huiusmodi causis possit prouenire. Causa uero per accidens, cuiusmodi est fortuna, suũ effectum per accidens non intendit, sed vnum intendens, alium producit effectũ nõ intentum: ideo conuenit effectui per accidẽs, & fortuito, vt à pluribus & indeterminatis causis possit prouenire. Sicut. n. à causa unũ quoddã intendente, euenit prę ter eius intẽtionẽ: ita nõ repugnat quĩ ab eadem

Causas agentes effectus fortuiti variari ex fine intrinseco intelligitur, nõ autẽ extrinseco.

eadem aliquid aliud intendēte, possit pro uenire, cū illa intentio finis nō sit magis ad hunc effectum ordinata, quam alia.

¶ *Dicitur 3. ꝙ dubiū procedit de fine ex trinseco operantis, nō aūt de fine operationis intrinseco, de quo intendimus, & cui effectus fortuitus proportionatur, vt in superioribus est ostēsum.* ¶ *Si aūt ite rum instetur, ꝙ hæc quidē responsio satis faciat de effectu principaliter, & vltimate intēto (quia inquā ille non pōt ab indeterminatis causis, & plurium finiū intentione prouenire) non videtur tñ de effectu intermedio, & ad principalē effe ctum ordinato satisfacere. Nā constat, ꝙ talis effectus pōt ad diuersos vltimos effectus, & sic ad diuersos fines operationis ordinari, & consequēter à causis agentibus indeterminatis prouenire, si di uersitas huiusmodi finiū diuersitatē formalem causarū agentiū inducit: fossio. n. terræ pōt ad sepelitionem mortui, ad plā tationem arboris, ad putei constructionē & huiusmodi ordinari.* ¶ *Rñdetur, ꝙ et si intermedius aliquis effectus, in diuersos effectus vltimos ordinari absolute possit: secundū tñ quòd ab vna causa ad vnum vltimū effectum, est ordinatus, habet determinatū finē, & determinatam causam agentem. fossio. n. terræ, vt ordinata ad sepelitionem mortui, cām per se, & determinatā habet: cum intendēs mortui sepelitionem, ipsā etiā fossionem intendat, & ad illū finem ordinet ꝓuenire, & consequenter ad illū effectum sit determinata.* ¶ *Ad sm̄ dubium respondetur, ꝙ quamuis natura non possit agere nisi ad vnū effectum per se, quia tñ effectus à casu non est intentus à nā, quantum est ex se, potest produci à pluribus causis: & à natura etiā agente pluribus alijs de causis. Cum ergo dicitur, ꝙ effectus casualis, potest produci à causis infinitis, ista possibilitas dicit, non repugnā-*

actum ea dem pos- ꝓduci ab nitis cau- dicit non pugnātiā parte effe ctu.

tiā ex parte effectus: nō repugnat. n. effectui casuali, ex quo non est intentus ꝓduci ab agente propter hunc finē, & propter alium finem, & sic in infinitū. Similiter casus est causa infinita, quia licet natura ex cōditione sua ordinetur ad determinatū finem, tñ sub ratione casus nō habet quòd magis agat propter hunc finem, quā propter alium: eo ꝙ effectū casualem non intendat: neq; ad aliquē finē ordinet. ¶ *Ad rationē ergo conceditur totū argumentum, loquendo de casu inquantū est idē ꝙ natura: cū hoc tñ stat, ꝙ casus inquantū casus, non habeat determinatum finē, eo ꝙ effectus casualis, ad aliquem finē non ordinetur. Attendendū aūt, ꝙ quia tex. græcus sic habet. Vnde videtur fortuna indeterminati esse: nō autem, vnde uidetur fortuna indeterminata esse, vt noster tex. habet: ideo interpretatur Alex. mentē Arist. esse, non ꝙ fortuna sit causa indeterminata, sed ꝙ id, quod gratia alicuius fit, est causa per accidens eius, cuius gratia non est factum & est causa indeterminati effectus, inquantum vnum quidem est, cuius gratia fit: infinita autem illi occurrere, & accidere possunt, quorum gratia non fit. Et sic secundum ipsum intendit Arist. ꝙ fortuna infiniti, & indeterminati effectus ē causa: non aūt ꝙ ipsa sit indeterminata, & infinita. Sed ut inquit Simplicius, hoc non uidetur ad Aristo. mentem esse: secū dum enim hunc sensum, id tantum quod est à fortuna indeterminatū ponitur, non autē ipsa causa effectus fortuiti: cum tamen Arist. dicat, quòd infinitas causas necesse est esse, à quibus fieri posset, quod est à fortuna. Verum est itaque ad mentem Aristotelis & quòd fortuna est causa indeterminata, modo superius exposito, & ꝙ ē causa indeterminati effectus. Vnde ex eo, quòd dixit Aristo. oportere esse infinitas causas, à quibus id quod*

Tex. 11

est à fortuna fieri posset, concludit quòd fortuna videtur indeterminati esse, dans intelligere, ꝙ se mutuo inferunt, & fortunam esse indeterminatã, & effectũ fortuitum indeterminatum esse, siue fortunam esse indeterminatam causam.

¶ *Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur, quòd contra mẽtem philosophi non procedit, ut ostẽsum est. Ad secundum dicitur quòd &c.*

QVAESTIO. VIII.

Vtrum natura agat propter finem.

Habet autem dubitationem, quid nam prohiberet, &c. Tex. LXXVI.

QVAERITVR *octauo, Vtrũ natura agat propter finem, & videtur ꝙ nõ.* ¶ *Omne agens propter finem, cognoscit finẽ: sed natura non cognoscit finem: ergo non agit propter finem. consequẽtia nota cum minori: nam agens naturale diuiditur contra agens per cognitionem. Maior uero probatur dupliciter. Primo, agens ꝓpter finem appetit finem, propter quem agit: sed appetens finem cognoscit finem: ergo &c. Probatur minor. Omne appetens assimilatur ei, quod appetit: similitudo enim est causa appetitus: ergo aut assimilatur ei, quia habet illud in se secundum esse naturale, eo modo quo albedo est in pariet., aut quia habet illud secundum esse intentionale, eo modo, quo militudo coloris est in aere: non primum, quia quod habet aliquid non appetit illud, sed quiescit in illo: ergo secundũ: sed omne appetens, eo ꝙ habet similitudinẽ rei appetitæ, intentionaliter agit per cognitionem: ergo omne appetens agit per cognitionem.* ¶ *Secundo. Illud, quod appetitur, quæritur, secundum Platonem: sed incognitum non potest quæri (nullus enim quærit, nisi cognoscat) ergo quod appetitur cognoscitur: sed agens propter finem appetit finem: ergo cognoscit finẽ.*

¶ *Rñdeo, ꝙ natura agit propter finem, vt philosophus ꝓbat tex. 77. & multis alijs tex. sequentibus. Sed attendendum primo, ꝙ quamuis secundum cõmunẽ modum loquendi, dicamus naturam agere propter finem, & similiter artem: proprie tamen loquendo; ipsa non est, quæ agit propter finem: sicut neque est id, qđ agit, sed est id, quo agẽs naturale et agit, & propter aliquem finem agit. Idem est ergo dicere, naturam agere propter finẽ, quòd agens naturale, inquantum per naturam agit, agere propter finẽ.* ¶ *Attẽdendum 2. ꝙ cum causalitas finis in hoc consistat, quòd est esse id, cuius gratia, et appetitu aliquid fit: naturam, aut agens naturale agere propter finẽ, nihil aliud est quàm ipsam aliquid agere, & operari, vt inde aliquid ab ipsa appetitum, et aliquo mõ desideratum proueniat. Sicut natura Sortis propter desiderium conseruationis suæ speciei, per virtutem generatiuam, materiam transmutat, vt inde tandem homo aliquis generetur. Prima igitur ratio Aristo. secundum S. Tho. interpretationem est ista. Supponuntur .n. duo. Primum est, ꝙ omnia, quæ naturaliter fiunt, fiunt aut semper, aut pro maiori parte.* ¶ *Secundũ est, ꝙ nihil eorũ, quæ fiunt à fortuna, vel à casu, fit sẽper, vel pro*

Natura agit propter finẽ non ꝙ ipsa agat, sed quia est id, quo aliquid agit.

Naturã agere nil aliud est, nisi ipsã agere vt inde aliquid proueniat.

vel pro maiori parte: Non .n. est à fortuna, uel à casu, quòd multotiens pluat in hieme: sed bene, si frequenter sole existente sub cane plueret. Et econtra quòd diebus canicularibus magnus sit æstus, non dicimus à casu esse: sed bene, si hoc hieme eueniret. ¶ Tunc sic. Omnia quę fiunt, aut à casu, aut propter finem fiunt: sed impossibile est, ea quæ fiunt semper, vel frequenter, accidere à casu: ergo ea fiunt propter finem: sed omnia, quę fiũt secundum naturam: fiunt semper vel frequenter (sicut & aduersarij confitẽtur) ergo omnia, quæ fiunt à natura, fiunt ꝓpter aliquid. ¶ Aduertendũ aũt (vt in sequentibus apparet, quòd ly omnia, nõ distribuit simpliciter pro omni à natura producto, nam finis actione naturæ productus, vt sic nõ ꝓducitur propter aliud: sed distribuit pro his, quæ ante ultimum effectum à natura intentum producũtur. Attendendum quoque, quòd Simplicius aliter hanc rationem explicat: vult .n. Aristo. primo probare, ꝙ nulla à natura producta, producũtur à casu, & sic principale propositum concludere. Secundo vero, ꝙ aliquid eorũ quæ propter aliud fiunt, est à natura. Primum & in secunda & in prima figura ex Arist. verbis probari posse ait. In secunda quidem sic. Quæ fiunt à casu, neque semper, neque frequenter fiunt: naturalia aut semper, aut frequenter fiunt: ergo naturalia non fiunt à casu. In prima vero sic. Nihil qđ frequenter, siue pro maiori parte fit, à casu euenit: naturalia frequenter fiũt: ergo &c. ¶ Tũc sic. Omne quod fit, aut à casu fit, aut propter finem: naturalia nõ fiunt à casu: ergo propter finem fiunt. In hoc processu Arist. præmissas primę conclusionis posuit: conclusionẽ uero breuitatis causa tacuit. Secundũ vero quasi præmissam demõstrationem in partibus animalium (de quibus facta fuerat superius mẽtio) exercens sic, non tantum secundum Simpliciũ, uerum etiam secundum Alex. probat, ꝙ partes eorum à natura fiunt, & hæc fiunt propter aliquid: ergo aliqua, quæ fiunt propter aliquid, à natura fiunt. Affert autem Alexan. ipsa verba Aristotelis in testimoniũ, quòd hanc particularem conclusionem intendat: nõ enim, inquit, infert Aristoteles ergo quæ natura, alicuius gratia fiunt: sed sic. Est igitur in his quæ natura fiunt: id quod alicuius gratia fit, idest fieri alicuius gratia non solum in artificialibus, uerum etiam in naturalibus inuenitur: & sic aliquid quod gratia alicuius fit, à natura fit. Aduertendum autem, ꝙ causa diuersitatis inter S. Tho. & Simpli. in huius rationis explicatione, sunt duo loca in verbis Arist. Primus ẽ, ubi inquit. (Sed non possibile est, hæc esse neque à casu) nam ly (hæc) apud S. Tho. refert ea, quæ fiunt semper, uel frequẽter: apud Simplicium vero refert animalium partes, de quibus in præcedentibus facta fuerat mentio ad mentẽ Empedoclis. Alius est cũ inquit. (At vero natura sunt huiusmodi omnia, quemadmodum & ipsi affirmabant) interpretatur .n. S. Tho. ꝙ omnia quæ sunt à natura fiunt vel semper vel frequenter, vt & antiqui concedunt. Simplicius vero interpretatur, ꝙ cum cõcluserit phil. animalium partes, alicuius gratia esse, subsumit, quòd vniuersa huiusmodi, idest omnes huiusmodi animalium partes, sunt à natura, sicut et ipsi antiqui philosophi cõcedebãt. Vtrũ autem huiusce rationis explicationem sequi volueris, notato secundũ Simpliciũ, quòd illa disiunctiua, Omne quod fit, aut a casu fit, aut propter finem, necessaria videtur apud illos etiã qui negabant naturam agere propter finẽ. ipsi enim accipiebant euenire à casu, tamquã destructiuum eius quod est agere propter finẽ: vnde

Tex. 71 & 76.

Tex. 77.

Ibidem.

vide probantes vtilitates partium animalium, et aliorum naturalium casu euenire, existimabāt se probasse, ꝙ propter illa non operaretur natura. ¶ *Secūdam rationē sic explicat S. Tho. Supponitur namq; ꝙ in quibuscūq; est aliquis finis, priora & consequētia oīa agūtur causa finis. Tūc sic. Sicut aliquid agitur naturaliter, sic aptum natum est agi, et econtra, sicut aptum natum est agi, ita agitur, nisi aliquid impediat: sed ea quæ naturaliter aguntur, sic aguntur, quòd inducuntur ad finem: ergo sic apta sunt agi, vt sint propter finem: hoc autem est naturam appetere finē: ergo natura agit pp finem. hāc rationē declarat phil. exemplariter, inquiens, quia si domus fieret à natura, hoc ordine fieret, quo nunc fit ab arte: similiter, si ea, quæ fiunt à natura, fierent ab arte, hoc modo fierent, sicut apta nata sunt fieri à natura. Et sic tam ars, quam natura conueniunt in hoc, ꝙ priora sunt propter posteriora. Aduerte cum S. Tho. inquit, quòd naturā habere naturalem aptitudinem ad finem est ipsam appetere finē, idest est ipsā ꝑpter appetitum finis operari, ꝙ hoc posuit, ut ostenderet modū appetitus naturę à modo appetitus rationalis differentem: appetitus .n. rationalis est indeterminatus, & variabilis: appetitus vero naturalis, est determinatus ad vnum. Sciendū est autem, quòd hanc rationem sic explicat Simplicius: vult enim ꝙ primo Aristo. principalem conclusionē probet: secūdo vero inferat aliam. Ratio ad conclusionē est ista. In quibuscunque est aliquis finis, omnia q̄ præcedunt finē, gratia finis fiūt: sed in his quæ fiunt à natura, est aliquis finis: ergo in his quę fiunt à natura, quod antecedit, fit gratia finis. Huiusce rationis, inquit Simplicius, maiorem dumtaxat posuit Arist. minorem vero & conclusionem, tamquam prius cognitā prætermisit. Ex hac conclusione infert philo. aliam, hanc scilicet. Quod agitur naturaliter, natum est agi propter finē, idest natura est causa, quæ illud propter finē agit. Hoc autem infert phil. ad differentiam artificialium, quorum causa non est natura, sed ars, quamuis & in illis priora pp posteriora fiant: probatur aūt sic. Vnumquodque sicut agitur naturaliter, sic natū est agi: sed sic agitur, quòd prius fit pp posterius: ergo sic natum ē agi. i. inclinatione naturæ agitur propter finem.*

Tex. 78.

¶ *Circa istam autē propositionē, In quibuscunque est aliquis finis, priora & cōsequentia oīa aguntur causa finis: bene notat Simpli. ꝙ finis hoc loco non accipitur pro eo cuius gratia aliquid fit: sed pro eo, quod vltimo per actionē fit: quo inquam facto cessat motus, & actio. Sensus enim est, quòd in quibuscumque rebus quæ fiunt, est aliquid tamquā vltimum, & terminus motus: omnia quæ illum vltimum terminum præcedunt, gratia illius fiunt. Nam si finis acciperetur pro eo, cuius gratia aliquid fit: assumeretur quod est probandum: probandum est enim quòd in naturalibus est aliquid, gratia cuius natura oīa operatur, qđ est ipsam agere propter finē, hoc aūt subsumeretur in minori. Nam cū subsumitur, Sed in his quæ fiunt à natura, est aliquis finis, sensus esset, ꝙ in his, quæ fiunt à natura, est aliqđ cuius gratia oīa fiunt: cōstat aūt hanc esse conclusionē probandā.*

Q̄do intelligendū sit in quibuscūq; est aliquis finis priora agūtur causa finis.

¶ *Tertia ratio, quæ videtur esse præcedentis cōfirmatio, est ista. Ars agit ꝑpter finem, ergo & natura: antecedēs ꝓbatur: quia cū duo sint, quæ per artē fiunt, quædā s. quæ natura facere nō pōt, vt domus: quædā vero in quibus ars imitatur naturam, ut sanitas, quam medicus calefaciendo & frigidādo inducit, vt natura facit, in vtrisque ars propter finem operatur. consequentia vero probatur, quia similiter*

Tex. 79.

similiter se habent priora ad posteriora in vtrisque. ¶ Attendendum aũt, quòd ista uerba, Omnino autem ars alia quidẽ perficit, quæ natura non potest operari, alia vero imitatur: alio modo interpretatur Simplicius, quàm S. Tho. Nã per ea quæ natura facere non potest, intelligit non ea, quæ à natura nullo modo fieri possunt, vt domus: sed ea, quæ natura per seipsam non potest efficere, ut est sanitas, & vulneris incarnatio: per ea vero in quibus ars imitatur naturã, intelligit picturas multiplicium animalium, & plantarum formas, & huiusmodi. ¶ Quarta ratio est ista. Animalia irrationalia, quæ operantur neque per artem, neque per inquisitionem, neque per deliberationẽ, sed per naturam, propter aliquid operãtur, & similiter in plantis videntur aliqua fieri tamquam vtilia ad finem: ergo signum est, quòd in his, quæ fiunt, & sunt à natura, causa finalis inuenitur. antecedens probatur quantũ ad primam partẽ, quia ex hoc ꝙ propter aliquid operantur, quidam dubitarunt, vtrum araneæ & formicæ, & huiusmodi animalia per intellectum operentur: aut per aliquod aliud principium. Quo ad 2. vero partem, quia videmus, quòd folia sunt propter cooperimẽtum fructuum: & radices sunt deorsum, vt accipiant nutrimẽtum à terra: ꝙ vero per naturam operẽtur huiusmodi animalia, probatur, quia semper eodem modo operantur, quod non fit ab agente per intellectum: in plãtis autem manifestum est, quòd illæ vtilitates sunt à natura. ¶ Potest etiam sic formari breuiter ratio secundum Simplicium. Quæ in brutis animalibus, & plantis secundum naturam fiunt, similiter fiunt his, quæ per intellectum, & artem: sed quę per intellectum, & artem fiunt, causa alicuius fiunt: ergo & quæ à natura. Notat autem Simplicius, ꝙ cum hoc loco philosophus animalia irrationalia, & plantas tãquam naturalia accipit, quamuis sint animata: naturam non proprie accipit, sed communiter, vt etiã ad animam extenditur, inquantum ab ipsa aliquid circa corpus efficitur. Si .n. de natura proprie sumpta loqui voluisset, dedisset exemplũ de motu locali elementorum, qui causa proprie perfectionis ipsorum fit, & de pugna contrariorũ, quæ fit vt ĩ subiecto saluẽtur, et de similibus. ¶ Sed mihi videtur, ꝙ non inconueniat dicere naturam, et naturalia hoc loco ab Arist. proprie accepta esse. Nam (vt superius ostendimus) sub ratione naturę proprie acceptæ, etiam anima cõtinetur. ¶ Quinta ratio est ista. Forma est finis generationis, vt superius est ostensum: sed de ratione finis est, vt propter ipsum fiant alia: ergo esse et fieri propter aliud, in rebus naturalibus inuenitur. Aduertendum, ꝙ à Simplicio aliter ista pars introducitur. Dicit enim ꝙ postquã Arist. demõstrauit naturalia causa alicuius fieri, vult ostendere, qd illud sit cuius gratia naturalia fiunt: & ponit, quòd hoc est forma, quia ostensum est, ꝙ forma est magis natura quàm materia: &, in eo qđ fit ipsa est finis, gratia autem finis fiunt, quæ sunt ad finem. Alexand. uero videtur, quòd per hæc verba ostendat Aristo. contra antiquos, formam esse principaliorem causam naturaliũ vtilitatum, quàm materiam: si enim materia gratia formę est, forma principalior causa est, non autem materia. ¶ Aduertendũ autem, ꝙ licet natura agat propter appetitum, & inclinationem ad finem, alio tñ modo inclinantur ad finem homo, & alio modo animalia bruta, & quę cognitione carent, vt plãtę & inanimata. Homo.n. ex seipso inclinatur ad finem tãquã sibi ipsi prestituẽs finem, propter quem vult operari: vnde & finẽ, & rationẽ finis, & ordi-

Ars alia perficit quę natura nõ potest operari alia vero imitatur.

Tex. 80.

Tex. 81.

Tex. 79.

In natura alio mõ incli natur ad finem carẽtia cognitione & hñtia cognitionem.

& ordinem aliorum ad finem cognoscit, idest cognoscit illam rem, quæ est finis, et cognoscit, quòd ad illam consequendam alia ordinantur, & sic cognoscit ordinē & conuenientiam mediorum ad finē. Sortes enim volens inuenire amicum, proponit sibi inuentionem amici tamquā finē, & cogitat ipsum debere esse in foro, & per ambulationem illuc inueniri posse: & iccirco vadit ad forum, ut ipsum inueniat. Bruta uero inclinantur ad finem, & finem aliquo modo cognoscunt non tamē cognoscunt ipsum sub ratione finis, idest non cognoscunt ipsum per talia media, quæ operantur, esse assequendū: ipsa .n. operantur quidem aliqua, ex quibus alia sequuntur, non tamen illa ordinant ad tales fines: sicut formica colligit granū in æstate, ad quod sequitur conseruatio vitæ earum in hieme: licet ipsa nō colligāt grana tamquam hoc prauidentia, & tāquam hanc collectionem ad cōseruationem vitæ ordinantia. Vt enim inquit S. Tho. 3. de anima super tex. 156. huiusmodi animalia non habent aliquam imaginationē futuri: sed actus præsentes imaginantur, qui ex naturali inclinatione, magis quàm ex imaginatione ordinātur ad finem. Quæ uero cognitione carent, inclinantur ad finem non tamquam mouentia se ad finem, neque tamquam cognoscentia finem, sed tamquam ab aliquo cognoscente finem mota, & directa. Sicut est de sagitta quæ ad determinatū signū à sagittante mouetur: huiusmodi enim inclinantur ad finem à prima causa cognoscente finem, & ea ad proprium bonum tamquam finem ordināte. ¶ Notandum secundo, ꝙ mouens aliquid ad finem, aliquando mouet solo impulsu, nullam imprimendo formam, per quam moueatur, sicut dum mouetur sagitta à sagittante, & tūc talis motus ad finē, est prçter naturam: aliquando autem mouet ad

Mouens ad aliquē finē, aliqñ mouet solo impulsu aliqñ mouet aliquid imprimendo in mobili.

finem dando sibi formam, per quam moueatur ad talē finem, sicut generans grauia mouet ea deorsum, dando illis grauitatem, per quam ad motum deorsum inclinantur, & tunc talis motus est naturalis. Prima ergo causa inclinat naturalia ad suos fines, dando sibi formam per quam inclinantur ad ipsos: ideo talis inclinatio & motus est naturalis, & talis forma indita est natura. Vnde S. Tho. in expositione literæ dicit, quòd natura est ratio cuiusdam artis, scilicet diuinæ indita rebus, qua ipsæ res mouentur ad determinatum finem, idest natura est quædam forma, similis formæ in mente diuina existenti, qua res naturales mouētur ad determinatum finem, secundum ordinationem diuinæ cognitionis. Natura ergo est agens propter finem, idest est id quo agens naturale agit ex inclinatione ad finem determinatum, quæ quidem dirigitur à prima cā cognoscente finem, et ideo determinatis medijs operatur ad hoc, vt illum consequatur. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur, & dicitur, quòd maior est falsa: ad hoc enim quòd aliquid agat propter finem, nō oportet, quòd cognoscat finem, sed sufficit, ꝙ dirigatur ab aliquo cognoscente finem. Ad primam probationem negatur minor: ad cuius probationem dicitur, ꝙ ad appetitum requiritur similitudo, siue ꝓportio appetentis secūdum esse reale, ad id, quod appetitur, & non sufficit similitudo secūdum esse intelligibile: alioquin homo appeteret, quęcunque intelligeret. Et cum hoc improbatur, dicitur, quòd aliquid habere aliud in se secūdum esse reale, potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd habeat illud in esse perfecto, & actuali; sicut paries habet perfectā albedinem, & tunc quod habet aliquid: nō appetit illud, quod enim habet perfectā albedinem, illam non quærit. Alio modo, quòd

Ad appetitū requiritur similitudo ꝓpetentis ad appetibile secūdum esse reale imperfectū tamen & potentiale, & non dictum secundum esse intentionale.

do, ꝙ habeat illud in esse vel diminuto et imperfecto, vel potentiali, eo modo, quo materia habet formam in esse potentiali, & tunc quod habet aliquid isto modo, appetit illud secundum esse actuale, vel perfectum, sicut materia appetit habere formam actualiter, & perfecte, & hoc modo agens naturale assimilatur fini, & appetit finem. ¶ Ad secundũ dicitur, quòd etiam incognitum alicui potest quæri ab eo per directionem alicuius cognoscentis: & hoc modo, natura quærit finem directa à prima causa cognoscente talem finẽ, vnde minor est falsa.

Quæ autẽ sequi deberent nõ potuit morte prẹuentus perficere.

Expliciunt Quæstiones in librum secundum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM TERTIVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrùm definitio motus sit benè assignata.

Motus est actus entis in potentia, secundum quòd huiusmodi. Tex. VI.

CIRCA tertium librum Physicorũ, quæritur primo, Vtrũ definitio motus sit bene assignata, & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Actus facit subiectum esse in actu, sicut albedo facit esse actu album, sed motus non facit mobile esse in actu, quia est existentis in potentia: ergo motus non est actus. ¶ Secundo. Si motus esset actus existentis in põia, inquantũ huiusmodi, motus esset actus mobilis inquantum mobile est: patet ista consequentia ex verbis philosophi: sed hoc est falsũ, ergo etc. Probatur falsitas consequentis. Mobile est mobile antequam habeat motũ, sicut aqua est calefactibilis antequã calefiat: ergo motus non est actus mobilis inquãtũ hũiõdi. ¶ Tertio, Si motus esset actus existentis in potẽtia inquantũ huiusmodi tunc esset actus omnis existẽtis in potentia: nam sic ꝙ præsupponit de omni, sed hoc est manifeste falsum: ergo &c. ¶. Respondeo, ꝙ motus est actus existẽ-

tis in potentia inquantum huiusmodi.

¶ Pro cuius intelligentia duo faciam. Primo declarabo definitionem, secundo probabo partes definitionis. Quantū ad primum, aduertendum est. Primo, quod quadam sunt nomina quæ significāt aliquid, nullo modo habens esse extra aiam, vt iste terminus, chimera: quadam sunt, quæ quantum ad oīa importata dicunt rē extra aiam, vt iste terminus, homo: significat.n. animal rationale, quod habet esse extra intellectum: quadā sunt, quæ quantum ad id ꝙ est materiale, & fundamentū, dicunt rē extra intellectum, sed quantum ad id, quod est formale, et completiuum rationis, non dicunt aliquid existens in re, sed solum in intellectu, vt iste terminus, vniuersale: humanitas.n. est aliquid extra animam, sed intentio vniuersalitatis, non conuenit sibi extra animā, sed solum secundum ꝙ est in intellectu. Similiter est de isto termino motus: in sua enim ratione aliquid importat quod est extra animam, et aliquid qđ conuenit rei solum per operationem intellectus.

Nominum quædam significāt aliquid qđ nullo modo est extra animā quædam opposito modo quædam autem medio modo.

¶ Sciendū secundo, ꝙ aliquid est in actu tm̄, aliquid in potentia tantū, & aliquid medio modo .s. partim in potētia, & partim in actu: qđ est in actu tantum, nō mouetur, sed iam motum est. sicut qđ caliditatem habet perfecte. Item ꝙ est in potentia tantum, non mouetur, sicut aqua quæ pōt calefieri. Sed id qđ medio modo se habet, mouetur: aqua .n. calefit quando partim habet de calore, & tendit ad perfectiorem caliditatem. Cū ergo ꝑ motum aliquid moueri dicatur, oportet ꝙ motus sit quidam actus imperfectus, medius .s. inter potentiam puram & actum perfectum. Vnde duo in rōne motus importātur .s. ꝙ sit actus, & ꝙ sit quoddam mediū inter purā potentiā & actum perfectum: quantum ergo ad actum imperfectum, motus est res extra animam, sed quantum ad respectus, q importantur in hoc ꝙ dicitur ipsum esse medium, non est extra aīam: respectus.n. ad præcedentem potentiā, & ad subsequentem actū, sunt respectus rōnis, quia sunt rei existentis ad rem non existentem.

Aliquid est in actu tantū, aliquid in potentia tantum, aliquid medio modo.

¶ Attendendū aūt circa diuisionem Aristo. Tex. 3 ens actu & ens in potentia, ꝙ aliter punctuant tex: Simpli. Alex. & Themist. et aliter Porphyrius. Illi.n. sic punctuant, Eorum quæ sunt, aliquid quidem est actu solum, aliud uero potentia & actu: aliqd quidem hoc aliquid &c. In qua quidem punctuatione volūt, vt ei qđ est actu tm̄, condiuidatur id, qđ est simul & potentia & actu: dicuntq; multa exemplaria, hunc terminum (solum) addidū illi termino (entelechia) habere. Quod si ita est, videtur Simplicio oportere sic tex. punctuare (vt dictum est) vt .s. ei ꝙ est in actu solum, cōdiuidatur id ꝙ est simul in potentia, & in actu, alioquin inquit, cur apposuisset Arist. illum terminū (solum) dicēdo, ꝙ aliquid est in actu solum, nisi voluisset illi condiuidere id, ꝙ nō est in actu solum, sed simul in actu & in potentia? Confirmat quoq; suum propositū, ex eo ꝙ post hanc diuisionem in ens in actu solum, & ens in potentia, Arist. statim diuisionem in decem prædicamenta subiunxit. Nam ens in actu solum nō diuidi in decem prædicamenta constat, cū ipsemet Aristo. inferius dicat, in vnoquoq; genere esse ens in actu, & ens in potentia: vnde oportet, vt illa sit diuisio eius ꝙ est in actu, & in potentia, vt sic exponatur tex. Eorum quæ sunt, aliquid quidē est actu solum, aliqd vero potentia & actu, aliquid quidem .s. ens potentia, & actu existens hoc aliquid, aliud vero quale &c. Porphyrio vero videtur sic punctuandum esse. Eorum quæ sunt, aliquid quidem est in potentia solum, aliqd vero potentia, & eorū q̄ sunt in actu, aliquid

Tex. 6.

quid quidē hoc aliquid, aliud vero quale &c. In qua pūctuatione, ei qđ est in actu tñ, cōdiuiditur id, q̄ est in potentia: dein de resumitur ens actu, & in decem prædicamenta diuiditur: nam ens in potentia in decem prędicamenta non diuiditur inquit Porph. sed bene ens in actu, siue accipiatur pro ente actu cōposito, siue simplex forma. ¶ *Post hanc contentionem inquit Simplicius, q̄, si tñ sicut in libris quibusdā inuenitur, sic habet tex. Eorū quæ sunt, aliqd quidem est q̄ actu, aliqd vero in potentia & in actu, aliquid quidē hoc aliqd, aliud vero quale &c. vbi ille terminus (solum) non adiicitur, pōt punctuari, vt punctuat Porphyrius.*

¶ In hac aūt opinionum diuersitate, videtur mihi verior opinio Simplicij, & complicium, si in tex. ille terminus (solum) apponatur: si aūt non apponatur Porphyrij pūctuatio, vera esse uidetur: quō autem habuerit tex. S. Tho. nō clare cōstat: sed ex eius ĩterpretatione videtur, q̄ illam dictionem (solum) non habuerit, & consequenter q̄ punctuationē Porphyrij sit secutus. ¶ *Cum ergo dicitur, q̄ motus est actus existentis in potentia, importatur q̄ est actus medius inter potentiam & actum, non est .n. potentia existentis in potentia, neq; actus existentis simpliciter in actu, sed actus existentis in potentia: cum dicitur actus importatur ordo ad præcedentem potentiā: cū aūt dicitur existentis in potentia, importatur ordo ad seqnentē actum: calefactio .n. est actus imperfectus, existens in re tendēte ad pfectiorem caliditatē.* ¶ *Sed circa hoc dubium occurrit. Si .n. motus quantum ad aliquid est extra aīam, & quantum ad aliqd in aīa, sequitur q̄ nullo intellectu considerāte, non erit motus: ens .n. in aīa, qđ est ens rōnis in sola aīa consideratione inuenitur, & p consequēs nihil mouebitur, qđ est manifeste falsum: nam nullo intellectu considerante, adhuc aqua calefit: ergo &c. Respondetur & dicitur primo, q̄ nomen non significat rē nisi mediante conceptu: & quia rem absolutam aliqñ intellectus concipit relatiue, sicut cum aliquā rem concipit in ordine ad sciam, ideo aliqñ adinuenit intellectus aliquod nomen, illudq; imponit ad significandum rem quidem in se absolutam, sed sm̄ q̄ concipitur relatiue, sicut hoc nomen scibile, significat rem absolutam, quacumq; res sit illa, sm̄ tñ q̄ in ordine ad sciam concipitur.* ¶ *Dicitur 2. quod cū talia nomina dicuntur de re existente extra aīam, non significatur, quod in re extra aīam sit relatio importata p talia nomina, sed significatur quod illud absolutū, qđ important, conuenit rei existenti extra aīam, licet illa res a tali nomine sub conceptus relatiuo significetur: vnde talia nomina, remota omni operatione intellectus, adhuc dicuntur de rebus existentibus extra aīam, non obstante, quod relatio importata p talia, nō sit in rebus extra aīam. Scibile .n. remota oī opatione intellectus dicitur de cælo. nullo .n. intellectu considerante, cælum est scibile, licet extra intellectū non habeat respectum ad sciam: nō pōt tñ concipi cælum sub rōne scibilis, nisi cū respectu rōnis ad sciam: scibile .n aliqua scia dicitur scibile.* ¶ *Dicitur 3. quod iste terminus motus significat absolutum sub conceptu relatiuo: significat .n. formā, sm̄ q̄ accipit ipsam intellectus cum respectu ad prę cedentem potentiā, & ad sequentē actū q sunt respectus rōnis, & sm̄ q̄ res talis est vt nata sit p tunc fundare huiusmodi respectus, & vere conceptui tali intellectus correspondere, vnde remota omni operatione intellectus aliqua forma dicitur motus, licet in ipsa extra aīam non sint illi respectus, qua tñ forma non pōt concipi sub ratione motus, nisi sub isto duplici*

Quo modo fiat q̄ motus quantum ad aliquid fit in aīa & extra aīam. & tamē motus fit, nullo itellectu cōsiderante.

plici respectu concipiatur. ¶ *Ad argumentum ergo negatur consequentia: licet .n. quantum ad aliquid sit conclusum in conceptu motus, quantum ad respectus, qui sunt in aïa: tñ quantum ad id, qđ significat, qđ est absolutum, est extra aïam, ideo de re existente extra aïam, remota operatione intellectus dici potest. Dicitur ergo, ꝙ de ratione motus sunt tria. Primũ est, Actus imperfectus .i. forma imperfecta. Sm̃, est ordo & tendentia ad vlteriorem actum, quæ nõ est aliud, quã relatio eiusdem formę sub actu imꝑfecto ad seipsam sub actu pfectiori. Tertiũ est ordo et relatio ad imperfectiorem actũ, idest ad seipsam sub imperfectiori actu qui praecessit. primũ, nomen motus dicit essentialiter & in recto· sm̃ & tertiũ dicit in obliquo: caliditas .n. imperfecta existens in aqua, recedens ab actu imperfecto, et ad perfectiorem actum tendens, est essentialiter motus, non põt tamen cõcipi sub ratione, motus nomine importata, nisi sub illo duplici respectu cõcipiatur, ideo cõuenienter dicitur, ꝙ est actus existentis in potentia, inquantum huiusmodi.* ¶ *Quantũ ad sm̃. Attendendum, vt patet ex Simplicio, & S. Tho. hic, ꝙ motus hic definitur, vt idem est mutatio ni, quo autem generationi hæc definitio conueniat, ostẽdetur in 5. Probatur itaque primo, ꝙ motus sit actus. Illud quo aliquid fit in actu, prius in potentia existens est actus eius: sed motu aliquid fit in actu, prius in potentia existens: aqua enim antequã calefiat est ĩ potẽtia ad calefactionẽ: dum aũt habet calefactionem actu calefit: ergo &c. Aduertendũ autem primo sm̃ S. D. quòd antequã aliqđ moueatur, est in potẽtia, & ad motũ, & ad terminũ motus, dum autem mouetur reductum est in actũ respectu motus: adhuc tamen remanet in potentia ad terminum motus. Per motum ergo reducitur aliquid formaliter in actũ, sed imperfecto modo, eo quòd motus actus imperfectus sit. Quod constat ex hoc: nam cum res sub actu perfecto est, nõ est amplius in põia ad actum tendens, cũ aũt mobile est sub motu, non tollitur, sed manet potentia mobilis ad actum pfectum tẽdens.*

S. Th. 5. phy. lect. 1. Tex. 7.

S. Tho. in ex po. Tex. 6.

¶ *Aduertẽdũ secũdo, ꝙ licet motus hoc loco dicatur entelechia: hoc tamẽ secũdum Simplicium nõ est ꝓprie dictũ. Nã nomen entelechia proprie apud Arist. actũ qui est complementum & perfectio rei stabilis ac permanentis significat: vnde anima ab ipso vocata est entelechia, qa est perfectio permanẽs corporis physici &c. Quod si aliquando etiã de operatione dicatur: nõ tamẽ dicitur de quacumq; sed de perfecta tantũ, quæ scilicet conuenit rei, secũdum quòd est perfecta, & secundum ꝙ est in actu. Cũ igitur motus non sit actus permanens & stabilis, sed in quodã trãsitu & fieri cõsistat: non proprie entelechia dici põt, sed bene cõuenienter dicitur energia: nã nomẽ energię, quãuis aliquãdo ꝓ actu absolute accipiatur quicumq; sit ille, quamuis secũdum ꝙ ab hoc verbo energo, qđ operor & ago significat, deducitur, significare videatur actũ, qui est operatio, accipiẽdo operationem, vt quoddam commune est ad actionem & passionem, & ad operationem perfectam, & imperfectã, qđ proprie motui conuenit: motus enim rationẽ passionis habet, aut etiam actionis aliquo mõ: unde ut refert Simplicius, primo quidẽ Aristo. definiuit motũ inquiẽs ipsum esse energiam mobilis inquantum tale, sed postmodum Alex. Porphyrius, Themistius, & alij expositores inueniẽtes in quibusdam exemplaribus sic haberi, (existentis in põia entelechia inquantum tale motus est.) loco energia, entelechie nomẽ assũpserũt, tamẽ apud Aristo. idem vtrunque nomen significaret.*

Motus ad actioni nõ dicatur entelechia, sed energia.

Attendendum aũt, ꝙ licet motus potius passio sit, quàm actio, dicit tamen ipsum Aristo. actum & energiã, tum quia sm̃ ipsum aliquid fit ab agente, & mouetur à mouente, tum quia est via ad id, quod est in actu, tum quia quod prius ociosum erat, & in sola aptitudine, reducitur ad actum per ipsum. ¶ *Secundo. Probatur quòd sit actus existentis in potentia. Motus est actus eius in quo semper inuenitur, sicut lux est actus diaphani, semper .n. inuenitur in diaphano: sed motus semper inuenitur in existente in potentia: dũ enim aliquid mouetur, est in potentia: ergo motus est actus existentis ĩ potentia.*

Tex. 9.

¶ *Sciendum autem primo, ꝙ hunc tex. ex quo minorem rõnis assumit S.T. (Sed potentia existẽtis cũ entelechia ens agat aut ipsum aut aliud inquã ũ mobile, motus est) sequitur Alexander & Porphyrius, ipsumq; interpretatur Alex. ꝙ duplicem tangit motũ Arist. quorũ vterq; est actus mobilis alicuius, sm̃ ꝙ est in potentia, vnus quidem est qui ex seipso .i. ab intrinseco est actus existentis in potẽtia, sicut augmentum, decrementum, motus localis naturalis &c. Alius vero qui est ab alio .s. motus violentus, & eorum quæ per artem fiũt, primus qdem est agere, secũdus vero agi: nã motus nõ minus est passio quã actio. vera aũt est hæc expositio, si per motum à seipso intendatur id, quod in duas partes diuiditur, quarũ vna est mouens & alia est mota, qđ manifeste condiuiditur ei, quod ab extrinseco mouetur: nõ autem est vera, si per mouens seipsum intelligatur unum, & idem simpliciter, quod sit & mouens & motum. Simplicius vero quamuis hũc tex. multum non probet, dicit ꝙ magis ꝓprie per id, quod mouetur ab alio, põt intelligi id. qđ ab extrinseco qdẽ mouetur, sed naturaliter: Sicut cũ ex aqua calefacta ab igne fit aer et ignis, & in his, quę alterantur. S.Th. vero qd per motũ ab extrinseco intẽdat, nõ explicat, sed videtur omnem motũ ab extrinseco ꝓuenientem, quicũq; sit ille, intelligere. Syrianus aũt & Themistius et multa exemplaria, aliũ hoc loco habent tex. hunc .s. Actus aũt existentis in põia, cum actu existens operatur, non inquantũ ipsum, sed inquãtum mobile, motus est. Et hic clarior est tex. & securior, vt inquit Simplicius: sensus est .n ꝙ cũ aliquid est simul in actũ & in potentia, actus eius, quæ dicitur hic operatio, nõ sm̃ ꝙ est ens actu, sed secundum quòd est mobile, et ens in potentia, motus est.* *Sciendum secundo circa istam ꝓpositionem, Motus semper inuenitur in eo qđ est in põia, ꝙ dupliciter intelligi potest. Vno modo quòd est in eo, qđ est in potentia non qdem ad motum, sed ad terminum motus: nam dum aqua calefit, est q. dem in potentia ad calorem perfectum, non tamen ad calefieri. Alio modo ꝙ est in existente in potentia ad partem motus subsequentem: nam cum motus non sit totus simul, sed successiue fiat, licet mobile dum mouetur sit actu sub motu existẽs, tamen sub vna parte motus est ad aliam partem in põia.*

Motum semper inueniri ĩ eo quod est in potentia, dupliciter potest intelligi.

¶ 3. *Probatur quòd sit actus existentis in potentia inquantũ huiusmodi: cõtingit .n. ꝙ mobile est in actu & in potẽtia sicut æs est actu æs, et põia statua: aut ergo motus est actus existentis in potentia inquantum est in actu, aut inquantũ est in põia: non inquantũ est in actu, quia oporteret ꝙ quamdiu res est in actu moueretur, sicut quãdiu æs esset actu æs, moueretur, qđ est manifeste falsum: ergo motus est actus existẽtis ĩ põia inquãtũ ẽ in põia.*

Tex. 9.

¶ *Sed aduertendũ ꝙ aliqđ est ĩ põia ad alterũ dupliciter. Vno modo qa põt habere illud, nondũ tñ ad illud tendit, sicut aqua anteq̃ calefiat est in põia ad caliditatẽ: Alio mõ qa põt illud habere, & ad ipsũ actualiter tẽdit, sicut dum*

Aliquid est in potentia ad alterum dupliciter.

dum aqua calefit, est in potentia tendēte ad caliditatem: motus ergo est actus existentis in potentia secundo mō, non primo modo. ¶ *Attendendū aūt quòd duas alias motus definitiones inferius Aristo. ponit: primā .n. ponit tex. 16. inquiēs ꝙ motus est actus mobilis inquātū mobile: hanc aūt definitionem dupliciter uidetur Alex. interpretari. Primo, quòd ista est spālior ratio motus quā prima: nā videtur data esse per id, qđ est cōmunis motus: nam cū existens in pōia in omnibus inueniatur prędicamentis, etiā actus existentis in pōia in omnibus prædicamentis inuenietur, qđ cū motus non sit in omnibus prædicamentis, sequitur hoc qđ dico actus existentis in potentia, quod pro definitione motus est positum, esse communius motus, sicut si definiremus hominē dicētes, ꝙ est substantia aīata. Hæc aūt motus est actus mobilis inquantū mobile est spālis; & propria rō motus, & nulli alij a motu cōuenit. Secūdo interpretatur, si admittatur sicut ens in pōia in omnibus prædicamētis inuenitur, ita et aliquo modo inueniri motū, ꝙ ens in pōia; & mobile pro eodē accipiuntur, sed ens in pōia in hac secunda definitione mutauit in mobile tamq̄ in aliqđ notius & manifestius.* ¶ *Sed contra hāc definitionē occurit dubium: nā definitio debet dari ꝑ aliqđ notius definito: sed ita immanifestū est mobile sicut motus: ergo male definitur motus per mobile.* ¶ *Rńdet Alex. ꝙ cū motus de genere relatiuorū sit: motus .n. est mobilis, rōnabiliter per mobile definitur, cum esse relatiui sit ad alterū quodāmodo se habere.* ¶ *Aliā uero definitionem ponit tex. 23. vbi ait ꝙ motus est actus pōia actiui, & passiui inquātū tale: quia .n. vt inquit S. Th. posuerat Arist. motum esse actū actiui vt ab hoc, & passiui vt in hoc, ad tollendā omnē dubitationē, tamq̄ notius loquens, & tam actiuū quā passiuū cōplectēs subiūxit motū esse actū pōia actiui et passiui, inquātū est in pōia, & sic tam ex parte actiui quā ex parte passiui ponitur motū esse actū existentis in pōia inquantū hmōdi.* ¶ *Sed circa hanc definitionē dubiū occurit: nā qđ est in potentia actiuū & motiuum, nondum est actu motiuū, & nōdū mouet: ergo motus nō est actus motiui in pōia, sed mouentis in actu.* ¶ *Rńdetur de mente Simplicij, & dicitur primo, ꝙ mouētia omnia in istis inferioribus, & mouent inquantū sunt in actu sm̄ habitum, & mouentur in quātum habitus qui prius quiescebat, ad actum mouendi excitatur, & sic de pōia exit ī actū. Dicitur secūdo ꝙ actio istorū mouētiū inferiorū nō ē tota simul, sed in quadā successione cōsistit, et ideo quādiu mouēt, manet eorū potentia, sicut quandiu mobile mouetur eius pōia manet, & sic ē uerū dicere ꝙ mouēs quādiu mouet & est in actu sm̄ habitū quo mouet, et secundum ipsam actionē, & est in pōia sm̄ actionis successionē: motus ergo est actus motiui sm̄ quòd est in pōia, non quidē ad mouere simpliciter, sed ad id, qđ de motu succedere debet: qđ vtiq; quādiu mouet sibi conuenit, ideo falsum assumitur .s. ꝙ actiuū in pōia nondum sit actu motiuū: hoc .n. nō est vniuersaliter uerū, sicut nō est vniuersaliter verum, quòd mobile in pōia nōdum moueatur.* ¶ *Ad argumēta in oppositū respondetur. Ad primum negatur minor, Ad ꝓbationē dicitur, ꝙ licet mobile dū mouetur sit ī pōia ad terminum motus: non tñ est in potentia, sed in actu respectu motus.* ¶ *Ad secundum negatur falsitas consequentis. ad probationē dicitur, quòd cū dicimus motū esse actum mobilis, per mobile non intelligimus id, qđ est in pōia ad moueri, ut argumentū procedit, sed id, qđ actu mouetur, qđ quidē nō actu mouetur, nisi dum est sub motu.* ¶ *Ad 3. dicitur primo, ꝙ motus,*

motus est actus existentis in potentia ad terminum motus, in potentia dico tendentē ad actū:unde negatur falsitas. Dicitur 2. quòd ly, secundū quādo tenetur reduplicatiue, præsupponit de omni, nō autē quando tenetur specificatiue, sicut cū dicitur ens sm, quòd ens est subiectū metaphysica. modò in proposito dicitur quòd ly in quantum, in illa definitione tenetur specificatiue, nō autem reduplicatiue: quia. n. aliquid est in actu & in potentia respectu diuersorum, motus non conuenit rei ex eo, quòd est in actu, sed ex eo, quòd est in potentia.

QVÆSTIO II.

Vtrum motus sit idem realiter cum termino motus.

Species autem semper existimabitur aliqua mouens, aut enim hæc &c. Tex. XVII.

Q VAERITVR *secundo, Vtrū motus sit idē realiter cum termino motus, & videtur quòd non. ¶ Primo, si sic esset, tūc motus localis esset idē cum loco qui acquiritur, hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas, primo sequeretur, quòd motus nālis, & violentus essent eiusdē speciei: nā si lapis moueatur deorsū, & similiter ignis, motus nālis lapidis, & motus violētus ignis terminantur ad eundē terminū .s. ad locum deorsum: ergo si motus et terminus motus sunt idem, motus nālis & uiolentus erunt idem. ¶ Secūdo sequeretur, quòd motus circularis & rectus erunt idem: hoc est falsum: ergo &c. Probatur cōsequentia, qa ad vnum & eūdem terminū pōt & per motū rectum, & per motum circularem perueniri. ¶ Tertio sequeretur, quòd motus contrarij erūt idem, hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, qa super eādē magnitudinem contingit aliquid incipere moueri ex una parte, & postea ex alia, sed isti motus sunt contrarij, cū sint à contrarijs terminis: ergo si motus est ille locus, motus cōtrarij erunt idem. ¶ Secūdo principaliter arguitur. Idē non est cā sui ipsius: sed motus est cā termini motus: ergo nō sunt idem. ¶ Tertio, ad motū non est motus, sed ad terminū motus ē motus: ergo etc. Probat maior, qa partes eius ad qd ē motus sunt simul, non autem partes motus. ¶ Quarto, motus diuiditur pmutata eē, & per ea cōtinuatur, terminus motus nō diuiditur, & continuatur pmutata esse: ergo etc. ¶ Ad euidētiā istius difficultatis primo præmittentur aliqua necessaria ad ppositū, secundo dicetur ad quæsitū. ¶ Sciendū itaq; primo quòd non inconuenit quòd aliqua, unū et idē realiter sint, et tñ formaliter distīguātur, diuersisq; nominibus significētur: contingit. n. vnā et eandē rē alio, & alio modo se habere, et diuersas perfectiones in se includere, pter quod intellectus de ipsa diuersos format conceptus, sm quòd eā diuersimode cōsiderat, & quia imponit nomina sm quòd concipit, ideo ipsi diuersa ēt nomina imponit, quæ tñ significant vnā & eandē rem, sed sub diuersis rōnibus: propter quod dicimus, quòd illa res sm quòd significatur uno nomine, distinguitur formaliter à seipsa, secundum quòd alio nomine significatur, sicut secundū ponētes relationē à sbo nō distingui, albedo vna & eadē existēs, est forma secun-*

Non inconuenit aliqd esse vnū & idē realiter & formaliter distingui.

ma, secundum quam aliquid est album, et est id, quo unum ad alterum refertur, sm̄ quod dicitur illi simile: intellectus ergo alium conceptum format de illa re, ut est absolute quadam forma de genere coloris, & alium ut est id quo aliquid ad alterum refertur unde illam rem sm̄ q̄ concipitur ut talis forma absolute, nominat isto nomine albedo, sm̄ aūt quod concipitur in ordine ad alterum, nominat hoc nomine similitudo: dicimus n. quod albedo & similitudo sunt unum, & idem secundum rem, idest eadem res est, quæ significatur utroq; nomine, sed distinguuntur sm̄ rōnem, quia illam rem sub alio cōceptu significat hoc nomē albedo, & sub alio hoc nomen similitudo. ¶ Sciendum secundo, quòd qñ nomen, & maxime abstractum, significat aliquā rem in recto, & aliquid importat in obliquo id, quod significat in recto, se habet ut materiale, & id quod importat in obliquo, se habet ut formale: nam cum formæ sit determinare, & materiæ determinari, & id quod significatur in recto, se habeat tāq̄ aliquid determinabile, id aūt quod importatur in obliquo se habeat ut determinatiuum, quod significatur in recto se habet ut materiale, quod aūt importatur in obliquo, sicut formale. ¶ Sciendum tertio, quòd cum nomen importat aliquid in recto, & aliqd in obliquo, connotat, illud quod importat in recto est ꝓprium & essentiale significatum, illud autem quod importat in obliquo, non est essentiale, sed importatur tamq̄ essentialis significati determinatiuum, sicut hoc nomen Sortes, quod significat sbam animatā, sensibilem, rationalem, determinatam tali figura & quantitate, quia significat illam substantiam in recto, accidentia aūt importat in obliquo, ideo ipsa sba Sor. eius proprium & essentiale significatum est, accidentia autem connotantur tamq̄ illius sbæ determinatiua: non enim dicimus, quòd Sortes sit illa accidentia, sed q̄ est sba talibus accidentibus determinata. ¶ Sciendum quarto, quòd licet de ratione motus sint tria ut dictum est in præcedenti quæstione .s. actus imperfectus ordo, & tendentia ad ulteriorem actum, & ordo ad præcedentem potentiam, & actum imperfectiorem, essentialiter tñ & in recto solum actum imperfectum dicit, in obliquo autem & connotatiue dicit illos respectus, ille. n. actus imperfectus non habet rationem motus nisi huiusmodi respectibus sit determinatus.

> Quando nomen abstractum aliquā rē i recto & aliquam in obliquo, id quod est significatū recto est significatum materiale significatum autem in obliquo est formale.

¶ Quantum ad sm̄ ponuntur duę conclusiones. Prima est, motus quantū ad id, quod dicit in recto materialiter, est idem sm̄ rem cum termino motus, quod est dictu, nomen motus, & nomen termini motus significant unam & eandem rem materialiter: nam dealbatio & albedo, quę est terminus dealbationis sunt una & eadem res. Probatur primo auctoritate Commen. com. 4. ubi vult, quòd motus sm̄ quod non differt a perfectione ad quā vadit motus, nisi sm̄ magis & minus, necesse est ut sit de genere illius perfectionis: in fine aūt commenti dicit quod iste modus accipiendi motum est verior, licet alius .s. quod motus sit via ad perfectionem, quę est alia ab ipsa perfectione, sit famosior. Secundo dicit, quòd ire ad calorem est calor quoquo mō, similiter ire ad frigus, & quod motus est in genere eius: ad qđ est motus secundum suam naturam. ¶ Secunda conclusio est. Motus & terminus motus distinguuntur formaliter, & sm̄ rationem. Probatur primo Illa quorum aliquid includitur tamq̄ formale in ratione unius, quod non includitur in ratione alterius, distinguūtur formaliter, & sm̄ rationem: sed aliquid includitur in ratione motus .s. ille respectus qui non includitur in ratione termini motus,

> Motus quantū ad id, q̄ dicit in recto & materialiter est idē secundū rē cū termino motus.

> Idē. 3. phys. Comm. 9.

> Motus & terminus motus distinguuntur formaliter & secundū rationem.

tus, ergo motus, & terminus motus distinguuntur formaliter, & secundum rationem. Secundo Com dicit quod motus secundum quod est via ad perfectionem est aliud a perfectione illa. Item. 5. physicorum dicit quòd albificatio est motus, non albedo ad quam est motus albedinis. Item. 5. physic. postquam dixit ꝙ motus secundum suam materiam est in genere eius, ad quod est motus, subiungit secundum aũt formam. i. secundum ꝙ est transmutatio coniuncta cum tempore, est in prædicamẽto passionis. Dicitur igitur, ꝙ eadem res est calefactio, & caliditas introducta per calefactionem, quę res secundum ꝙ est in fieri, & habet illum duplicem respectum supra memoratum, dicitur calefactio, secundum autem ꝙ est in facto esse, sine huiusmodi respectibus, dicitur caliditas quæ est terminus motus, vnde caliditas secundum ꝙ est in fieri, distinguitur secundum rationem & formaliter a seipsa secundum quòd est in facto esse, & isto modo intelligitur quod motus & terminus motus distinguuntur formaliter & secundum rationem. ¶ Ex istis sequitur primo, quod eadem res quandoque est successiua, quandoq; permanens: dum. n. est in fieri secundum quem modũ est motus, dicitur successiua, dum autem est in facto esse, dicitur res permanens. ¶ Sequitur 2. quòd quicquid attribuitur motui, potest verificari de illa re quæ est terminus motus, non secundum quòd est in facto esse, sed secundum quòd est in fieri. ¶ Sequitur 3. qd non obstante ꝙ motus & terminus motus sint vna res, tñ ista propositio est falsa, motus est terminus motus propter formalem eorũ distinctionem. In abstractis. n. vnum vere negatur ab altero, si alterum illorum in sua rõne includat aliquid quod non includat alterum, vnde qa motus includit illos respectus quos nõ includit forma, quę est terminus motus, ista est vera, motus non est terminus motus, & calefactio nõ est calor productus, & albefactio non est albedo producta, & sic de alijs, vt patet ex verbis Commentatoris. 5. physicorum. ¶ Sed circa istam determinationem, duo occurrunt dubia. Primum est forma substantialis non suscipit magis & minus, vt primo sit imperfecta, et postea perfecta: ergo generatio non est forma generata vt est in fieri: ergo motus non est idẽ qd terminus motus. ¶ Sm̃ dubium est: albedo permixta nigredini & albedo pura, nõ sunt eiusdem speciei, sed albedo in fieri est permixta nigredini: ergo albedo in fieri distinguitur specie a pura albedine: ergo si albefactio est albedo in fieri, albefactio distinguitur specie ab albedine pura q̃ est terminus motus: ergo motus distinguitur a termino motus. ¶ Ad primum istorũ dicitur primo ꝙ non dicimus vniuersaliter motũ esse ipsam formam habentem esse imperfectum ad perfectum q; esse tendentem: illud. n. est verũ dumtaxat de formis quæ diuisibiliter acquiruntur, sed dicitur ꝙ forma sm̃ quod est in fieri est motus, & ꝙ includit aliquid sm̃ quòd est in fieri, ꝙ non includit vt est in facto esse. ¶ Dicitur 2. quod generatio, accipiendo generationẽ pro instantanea dumtaxat introductione formæ sbalis, est simul cum generato esse: non. n. forma prius generatur quam generata sit: vnde fieri formæ & factum esse sunt simul. ¶ Dicitur 3. ꝙ licet forma simul generetur & generata sit: tñ generatio dicit ipsã formã cum nouitate essendi, & cum respectu ad alterationem præcedentem, atque cum respectu ad aliqualem permanentiã formę, & hoc modo generatio habet rationem motus, largo modo accipiẽdo motum: vt s. nomine motus etiam mutatio comprehenditur, introducitur. n. forma in materia

Marginal notes: m. 4. — m. 5. — m. 9. — cõm. 5. — In abstractis vnum vere negatur ab altero si alterum includat in sua ratione aliquid, quod alterum nõ includit.

ria prius alterata, & postquam est intro-ducta, per aliq̃d tempus permanet in materia, illam autem nouitatẽ essendi & relationem ad sequentem permanentiã nõ includit forma ut est in facto esse, & terminus generationis, unde generatio et forma generata sunt vnum secundum rem, distinguũtur autem secundum rationem: aliqua n. importantur nomine generationis, qua nõ importãtur nomine formę.

Medium inter extrema consideratũ vt est in esse completo & permanenti distinguitur ab extremis secundũ speciẽ non aũt si consideret vt est in fluxu & tendẽtia ad esse pfectum.

¶ *Ad secũdũ dubiũ dicitur de mẽte Alberti, ꝙ albedo mixta nigredini, & vniuersaliter quodlibet medium inter extrema potest dupliciter cõsiderari. Vno modo secundum quòd est in esse completo et permanenti, & sic distinguitur ab extremis secundum speciem, sed hoc modo motus non est actus imperfectus medius inter extrema. Alio mõ sm̃ ꝙ est in fluxu et tendentia ad esse perfectũ, & hoc mõ est ipsa forma habens esse imperfectũ, albe-factio n. est albedo pmixta nigredini tẽdens ad perfectũ esse, sed tunc negatur ꝙ albedo permixta nigredini distinguatur specie ab albedine pura: sed dicitur ꝙ est via ad albedinem pfectã, & est eadẽ cũ illa.* ¶ *Ad argumẽta principalia in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur ꝙ motus localis est idem realiter cũ loco, si ne cum vbi q̃d acquiritur per motum, q̃d vbi nihil aliud est, quã respectus fundatus super continentia passiua locati ad locum. Ad primã huius improbationẽ dicitur ꝙ motus violẽtus & nãlis possunt dupliciter considerari. Vno modo respectu eiusdẽ mobilis, sicut motus nãlis grauis deorsum, & motus uiolentus grauis sursum. Alio mõ in diuersis mobilibus, sicut motus violentus ignis, & motus naturalis terræ deorsum. Si accipiãtur respectu eiusdẽ mobilis, negatur cõsequẽtia, q̃ nõ probat rõ adducta: si aũt accipiantur respectu diuersorũ mobilium, negatur falsitas cõsequẽtis. Rõ aũt istius diuersitatis est, qa motus violẽtus et nãlis eiusdẽ, mobilis terminanẽ ad oppositos terminos ideo spẽ distinguũtur, in diuersis aũt mobilibus terminãtur ad eundẽ terminum, ideo sunt eiusdẽ spẽi.* ¶ *Ad sm̃ Rñderi põt. Primo ꝙ motus rectus & circularis, terminati ad vnũ terminũ, sunt idem materialiter, sed hoc nõ obstante, formaliter & specifice distinguũtur, qa ad vnitatem specificã motus, non sufficit unitas specifica termini, sed requiritur ẽt unitas specifica eius p q̃d fit motus, ut dicit phil.*

Motus rectus & circularis ad vnũ terminũ terminati sunt idẽ materialiter nõ autem specifice. & ratio huius q̃ sic.

5. physicor. Tex. 34.

Linea aũt recta, per q̃ fit motus rectus, distinguitur specie à linea circulari p quã fit motus circularis, ideo illi motus specie distinguũtur. Secũdo rñderi põt quòd motus rectus & circularis possunt dupliciter considerari. Vno mõ quantũ ad ipsũ vbi fluens per se, & tũc possunt esse eiusdem speciei. Alio mõ quantum ad rectũ & circulare, q̃ accidunt magnitudini super q̃ fit motus, et sunt diuersarum rõnũ. ¶ *Ad tertiam dicitur ꝙ talis locus est talis motus, sm̃ quòd incipit acquiri à tali extremo, ideo si idem locus ab oppositis terminis incipiat acquiri, isti motus erũt quidem materialiter idem, sed tñ specifice & formaliter distinguentur.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ motus est locus non p q̃d mobile mouetur: sed q per motũ acquiritur, seu quem habet mobile ĩ termino motus, ideo rõ non est ad ppositum.* ¶ *Sed videtur ꝙ istę rñsiones non satisfaciant: nam illa non sunt vnũ realiter, quorum vno existente, aliud non est, sed existente aliquãdo loco, non est motus localis istius mobilis ad ipsũ, sicut cũ qescit: ergo etc.* ¶ *Si dicatur quòd locus q acquiritur p motũ localẽ, antequã mobile moueatur, licet forte sit quantũ ad suũ materiale. s. quantũ ad superficiẽ continentis, non est tñ vt locus ipsius mobilis; cũ ipsum non contineat.* ¶ *Cõtra arguitur. Quãdo mobile motus ad locum etiã tunc non continetur à*

netur à loco qui est terminus motus, & sic non est eius locus: ergo motus localis est non existente loco, q est terminus motus, vt locus mobilis motus localis ē, ergo idē sequetur .s. φ non erunt idē eadē rõne, qa .s. vno existente, alterū non est. Praterea cū primū terminus continētis, qui est terminus motus localis, est locus mobilis, amplius motus non est: ergo non sunt idem. ¶ *Ad euidētiam huius dubij considerādū est. φ sicut ī alteratione, forma secūdū quā est alteratio, primo imperfecte introducitur in subiecto, deinde perficitur successiue vsq; ad terminū motus, et sic dicimus eandē formam esse motum & terminus motus, sicut eadē forma est, quę prius habet esse imperfectū, & postea perfectū, ita & in motu locali idē cōsiderare oportet, licet alio & alio modo: nā locus ad quē mobile per motū localem tendit, primo quidem imperfecte acquiritur, deinde perfectius, & sic successiue quousq; ad perfectā cōtinētiā mobilis perueniatur: sed dissimiliter ista imperfectio, et perfectio se hēt in alteratione, et in motu locali, ī alteratione .n. dicitur forma quę acqritur successiua diuersimode actuare sbm, qa ipsa entitas forma sm̄ seipsam à principio motus recipitur in mobili, et ipsum actuat cōtinue & successiue vsq; ad complementū motus: locus aūt qui in fine motus localis aquiritur, & est ęqualis mobili, non sic successiue acquiritur φ à principio sm̄ seipsum contineat mobile, et continue magis ipsū contineat usq; ad cōplementū motus, sed hac rõne acquiri dicitur successiue, quia mobile continue illi per motū magis & magis appropinquat, quousq; ab ipso totaliter, & pfecte contineatur: et ideo motus localis est ipse locus, nō simpliciter secundū quòd est terminus motus, sed sm̄ quòd est in acquiri per successiuā appropinquationē mobilis ad ipsū.* ¶ *Ad dubiū ergo negatur, φ existente loco vt est in acqri, non sit motus localis. Dicitur secundo φ quādo mobile mouetur ad locū, licet nō cõtineatur pfecte à tali loco, continetur tñ imperfecte p appropinquationē ad ipsum, & ille dicitur locus eius, eo φ ad ipsum tendat, et ad illū cōtinue magis appropīquet. Si instetur φ tūc motus localis non erit ipse locus, qa nō est illa superficies cōtinētis, sed erit respectus nomine propinquitatis importatus. Dicitur quòd vtiq; uerū est, motū localē non esse essentialiter illū locū absolute, vt superficies cōtinētis est, sed tñ verū est ipsum esse illum locū, vt est in acquiri, & non est incōueniēs motū localē esse materialiter illum respectū appropinquationis successiuæ in ipso loco fundatum, sm̄ quē dicitur locus acqri. Vbi aduertēdum φ proprium est motui locali, ut nō sit subiectiue in mobili. Nā nec ille respectus appropinquationis loci ad mobile, est in ipso mobili subiectiue: sicut .n. locus qui acquiritur nō est subiectiue in locato, ita nec motus per quē acquiritur. Vnde qd̄ dicit Phil. tex. 18. motū esse in mobili, intelligēdū est proprie uel similitudinarie. Hęc dicta sint sustinēdo φ per motum localem nihil aliud acquiratur quam locus, vt multi volunt.* ¶ *Tenēdo aūt φ non tātū locus, sed ēt vbi per talē motum acquiritur: Dicitur primo φ à principio motus ē unū ubi successiuum in mobili vsq; ad finem, & sic falsum esse, terminum motus esse quātum ad suam entitatē, antequā motus localis sit. Dicitur secūdo, φ motus localis est illud vbi, qd̄ vtiq; p totum motum hēt esse imperfectum in mobili, in fine aūt motus habet perfectum esse, & quiescēs.* ¶ *Si dicatur quòd vbi qd̄ est terminus motus, cū sit relatio fūdata sup circūscriptione passiua locati à loco sibi æquali, nō est ante terminationē motus, cū āte motus terminationem mobile à tali loco nō contineatur,*

Proportionabiliter sicut in alteratione est eadē forma a motu et a termino ita et in motu locali nō ita nec omnino eodem modo.

neatur, & sic nō videtur ꝙ motus localis sit illud vbi. ¶ *Dicitur quòd illud vbi sm̄ quidē esse quod est terminus motus, non est ante terminationem motus, sed bene sm̄ suam entitatem. Nam sicut per totum motum alterationis est vna qualitas, quæ successiue acquiritur sm̄ diuersa esse, propter quod pōt dici secundum diuersas sui partes acquiri, in fine autem motus hēt esse completū, ita in toto motu locali est vnū vbi, compositum ex partibus sibi inuicem succedentibus, correspondens toti spatio per motū .s. successiue pertransito, qđ quidem vbi terminatum ad vbi quoddā permanens, loco mobili adæquato corrñdens, est terminus intrinsecus vbi fluentis, sicut instans est terminus temporis, & punctum terminus lineæ, & esse pfectum qualitatis terminus prius fluxus ipsius. Motus ergo localis ē illud vbi fluens, sm̄ ꝙ esse in fluxu & successione hēt, non aūt sm̄ ꝙ per vbi permanens est terminatum, sicut alteratio est ipsamet qualitas quæ acquiritur, sm̄ ꝙ fluit, & in successione consistit, non aūt secundum ꝙ hēt esse completum & terminatum, nam vt sic, non hēt motus rationem, sed potius termini motus.* ¶ *Ad sm̄ principale, dicitur primo, ꝙ idem non pōt esse causa sui efficiens, sed bene pōt esse causa sui dispositiua, & materialis, secundum vnā aliam & aliā perfectionem. Dicitur secundo ꝙ motus nō est causa efficiens termini motus, sed est causa dispositiua, imperfectum n. est uia, & dispositio ad perfectum, vnde eadem forma subesse imperfecto est uia & dispositio ad seipsam subesse perfecto.* ¶ *Ad tertiū dicitur primo, ꝙ si accipiatur motus quantū ad suum materiale, sic ad motum est motus, idest ad illam rem, quæ est motus: vnde in isto sensu maior est falsa. Dicitur secundo, quòd si accipiatur motus quantum ad suum formale, ad motū non est motus, sed tunc argumentum nō concludit contra determinata in quæstione, sed magis est pro secunda cōclusione. Dicitur enim quòd motus non est formaliter terminus motus: sed bene materialiter.* ¶ *Ad quartum dicitur, quòd minor est falsa: ipsa n. forma quæ est terminus motus secundum quòd est in fieri, diuiditur, & continuatur, & terminatur permutata esse, sicut & motus licet sm̄ quòd est in facto esse, quomodo est terminus motus, nō diuidatur & continuetur & terminetur quietum et stabile in quantum huiusmodi.*

QVAESTIO III.

Vtrum actio & passio sint vnus motus.

Habet autem defectum rationabilem: &c. Tex. XIX.

QVAERITVR *Tertio, Vtrū actio & passio sint vnus motus, & videtur ꝙ non.* ¶ *Primo, illud quod pōt non esse motu existente, nō est idem quod motus, sed actio potest ipsa non existere existente motu: ergo non est motus, & per consequens actio & passio non sunt vnus motus. probatur minor: nam proiecta mouentur cessante actione proijcientis: quia mouentur dum sunt separata a proijciente: ergo &c.* ¶ *Secundo, Idem non est causa suiipsius, sed*

sed actio est causa passionis, vt patet ex auctore sex principiorum: ergo actio & passio non sunt vnus motus. ¶ *Tertio, Si actio & passio essent vnus motus, sequeretur* ꝙ *id, quod agit, inquantum agit moueretur, sed hoc est falsum, quia idem esset in actu & in potentia. probatur consequentia, illud mouetur, cuius actus est motus, sed actio est actus agentis: ergo si actio est motus, motus erit actus agentis, ergo mouebitur.* ¶ *Quarto, quæcumq; differunt genere, differunt specie & numero, sed actio & passio differunt genere, quia sunt prædicamenta distincta: ergo differunt numero: ergo non sunt vnus motus numero.* ¶ *Rñdeo* ꝙ *circa hoc sũt duæ opiniones Thomistarum, quæ in conclusione quidem concordant .s.* ꝙ *actio & passio sunt vnus motus, in modo ponendi diuersificantur. Prima est opinio Heruei qui notat* ꝙ *forma quę habet causam efficientem, hẽt triplicem denominationem. Vna est sm̃ quam absolute denominat subiectum in quo est secundum rationem suæ speciei: sicut aliquid dicitur calidum a calore. Alia est secundũ quam ipsam suam causam efficientem denominat, agens .n. dicitur agere ab actu producto, nam agere nihil aliud est, quã habere actum a se factum siue productũ. Tertia est qua ipsamet forma facta, vel compositum habens formam a causa efficiente denominatur. Forma .n. aut compositum habens eam, fieri dicitur, quia est actus, vel a causa effectiua habens actum. Dicit ergo* ꝙ *prima denominatio conuenit formę factę respectu eius in quo est, & dicitur absolute forma, sed factũ aut fieri a causa efficiente, & sic dicitur passio, vnde forma facta & actio & passio sunt vnum & idem secundum rẽ, sed distinguuntur secundum diuersum modũ denominandi: & quia motus idem realiter est cum forma facta vt superius dictum est, ideo actio, & passio sunt vnus motus. Alia est opinio Ioannis Capreoli. quæ videtur magis esse ad mentem. S. T. vt patet.* ¶ *Ad cuius intelligentiã sciendum primo, quòd duplex est actio, vt dicitur nono metaphysicę tex. 16. quædam immanens, & quædã transiẽs, immanẽs sicut intelligere & velle, quæ manent in intelligente & volente, transiẽs vero sicut calefacere, quæ non manet in calefaciente, sed in calefacto recipitur.* ¶ *Sciẽdum secundo,* ꝙ *motus põt accipi dupliciter: vno modo pro omni mutatione, siue instantanea siue successiua: alio modo .s. pro mutatione successiua tm̃, & sic motus diuiditur contra mutationem instantaneam quæ est generatio & corruptio.* ¶ *Sciendum tertio,* ꝙ *dupliciter aliqua idem secundum rem pñt dici. Vno modo quia nihil reale importatur per nomen vnius,* ꝙ *nõ importetur p nomẽ alterius, sicut Tullius & Cicero, sunt idem realiter. Alio modo quia aliquid reale importatur per vnum principaliter, et in recto, quod etiam per alterum importatur, licet vnum cum suo principali significato connotet aliquod reale quod nõ connotat reliquũ, sicut Sortes & humanitas. Sortes .n. supra humanitatem importat accidentia, per quæ humanitas est hæc humanitas Sortis. Similiter aliqua pñt dici distincta realiter dupliciter. Vno modo q̃a vnum non est alterum aliquo modo, sicut Sortes, & Plato. Alio modo quia licet vnum sit alterum, tñ vnũ addit aliquid supra alterum, sicut Sortes & humanitas.* ¶ *Dicitur ergo primo,* ꝙ *non loquimur hic de actione immanente: constat enim* ꝙ *illa nõ est cum motu corporeo de quo hic loquimur, sed loquimur de actione trãseunte quę semper cum motu inuenitur.* ¶ *Dicitur secũdo* ꝙ *non loquimur hic de motu ut distinguitur contra simplicem mutationem, sed vt est quoddam* commune

3. met. c. 11.

4. quolibeto. q. 4.

Forma habet triplicē denominationem.

2. sen. di. 1. q. 2.

2. par. q. 21. ar. 1. ad 2. q. 4. ait. 10. ad 2.

Actio duplex immanens, & transiens.

Motus põt dupliciter accipi vno modo pro oĩ mutatione alio modo solũ p forma successiua.

Aliqua possunt dici distincta realiter duobus modis.

commune ad oēm mutationem, tam subitam quam successiuam. ¶ Dicitur tertio ꝙ actio transiens, & passio, quantum ad id ꝙ actio & passio dicunt principaliter, et in recto, sunt unus motus. Probatur sic rōne ex verbis Arist. sumpta, vt dicitur tex. 18. Idem est actus motiui & mobilis: sed actio est actus motiui, & passio est actus mobilis vt hētur tex. 19. ergo actio & passio sunt vnus actus. Confirmatur qa Philosophus uolēs soluere illud inconueniens ꝙ videbatur sequi si actio & passio essent vnus motus, quia videlicet seqretur ꝙ idē esset actus diuersorū sm̄ speciem: rn̄det tex. 20. quod nihil ꝓhibet unum duobus esse actum. Idē quoq; tex. 11. met. lect. nona. Confirmatur ēt dictum hoc auctoritate Commentatoris: nam commen. 18. dicit ꝙ actio agentis et patientis est vna in subiecto, eadem aūt subiecto vocat eadem realiter, vt patet, 4. meta. vbi volens ostendere quō ens et vnū sint idē, dicit ꝙ vnū et ens aut significant idē oībus modis .s. definitiue, et subiectiue, aut vtrūq; conuertitur super alterū, & consequitur illud .s. ꝙ significant eandem naturam subiecti & duas definitiones. Item Cōm. 21. dicit ꝙ actio & passio sunt vnum sm̄ subiectum. ¶ Dicitur 4. ꝙ licet actio & passio sint idē motus, rōne tn̄ & a motu & inter se distinguuntur. Vbi aduertendum est ꝙ motus, vt superius dictū est, in sua rōne dicit actum imperfectum, & duplicē respectū .s. ad præcedentem pōiam et ad actum sequentem includit. Actio aūt supra motū includit respectum ad agens vt ab hoc, et econtra agens ad motū ut a quo, passio uero dicit motū cum respectu ad mobile, vt in quo est, et ēt ad agens. Vn̄ actio & passio a motu quidē distinguuntur, quia aliquid supra motū addunt, illos .s. respectus dictos, inter se vero distinguuntur, quia alium respectum importat actio, et alium respectum importat passio. ¶ Sed sciendum quòd licet actio & passio dicant motum, & illos respectus superaddant, alio tn̄ mō nomine actionis et passionis importatur motus, & alio mō ipsi respectus: nā essentialiter et in recto significant motū, illos vero respectus connotatiue dicūt et in obliquo: motus .n. non est actio, nisi cū respectu motiui, & non est passio, nisi cū respectu ad motiuum. Patent ista tam ex verbis philosophi, quàm Cōmentatoris: Dicit .n. Phil. tex. 20. Neq; vnum duobus ꝓhibet nihil eundem esse actū, non sicut esse idem. Item tex. 23. loquens de actione & passione inquit: qd̄ .n. huius in hoc, & ꝙ huius ab hoc actum esse, rōne alterum est: Commentator uero commento. 18. dicit quòd actio inter motorē & motū est eadem, sed in respectu alterius dicitur mouere, & in respectu reliqui dicitur moueri: commento aūt 21. dicit ꝙ actio & passio sunt idem sm̄ sbm, sed diuersa sm̄ definitionem. ¶ Ex dictis infero tria. Primum est ꝙ una & eadē res ē terminus motus, & est motus, est actio & est passio, sub alio tn̄ & alio cōceptu: sm̄ .n. ꝙ est in fieri, est motus, sm̄ quòd est in facto esse, est terminus motus sm̄ quòd eam agens ꝑducit, est actio, sm̄ quod ab agente ꝑducitur, est passio. ¶ Sm̄ ē quod cū actio, & motus distinguantur per hoc quod actio supra motum addit habitudinem agentis ad ipsum motum, possumus dicere et quòd actio & motus sunt idem realiter, & quòd realiter distinguuntur: Possunt .n. dici idem realiter, si accipiamus actionem quantū ad id solum, qd̄ actionis nomen dicit in recto: nihil .n. aliud quā ipsum motum significat: pñt vero dici distincta realiter, si accipiatur actio quātū ad id qd̄ nomen actionis, & in recto dicit & in obliquo, sic .n actio addit supra motum relationem realem producentis ad ipsum motū. ¶ Tertium est ꝙ licet

Com. 3.

Actio & passio quomodo respect us supra motū addunt.

Quomodo actio & passio sint idē & qūo non sint idem.

licet actio & passio sint vnus motus, nō est tñ ista propositio concedenda, actio ē passio eo ꝙ alius respectus importetur hoc nomine actio, & alius hoc nomine passio. ¶ Sed circa istud vltimū Cor. dubium occurrit: quæcumque.n. vni & eidē sunt eadem, inter se sunt eadem, sed actio & passio sunt idem per te motui: ergo sunt idem inter se: ergo uerū erit dicere actionem esse passionem. ¶ Si dicatur ꝙ maior hēt veritatē in his quę sunt idē alicui tertio re & rōne, non aūt si sint idem solum sm̄ rem, distincta aūt sm̄ rationem, sicut est de actione & passione, respectu motus: ¶ Contra arguitur, talis est idemptitas extremorum inter se, qualis est idemptitas eorum cum medio: ergo si aliqua sunt idem cum medio realiter, non aūt sm̄ rationem, erunt idem realiter inter se, distincta aūt sm̄ rationem: si ergo actio & passio sunt idem realiter motui, distincta ab eo sm̄ rationem, erūt idem realiter inter se, solaq; ratione distinguentur. ¶ Rñdetur & dicitur primo, ꝙ illa rñsio data ad maiorem eēt bona. Nam illa propositio, vt patet ex verbis Phil. habet veritatem in his quæ sūt idem vni rei singulari re & ratione saltem, ita quòd eius definitionem ingrediātur. Ad huius aūt improbationem negatur maior: nam maior est identitas albedinis & humiditatis in niue, quàm inter se, cum albedo sit actus niuis, & similiter humiditas: albedo aūt non sit actus humiditatis, nec econuerso: similiter non habent tantam identitatem differentiæ essentiales inter se, quantam habent in genere. ¶ Dicitur secundo, ꝙ illa maior ꝓpositio pōt sic exponi. Quæcūq; vni, & eidem sunt eadem inter se sunt eadem, vel saltem id, qđ eēt idē, vni illorum est reliquū; vñ non sequitur ꝙ actio sit passio, sed ꝙ aliquid idem actioni eēt passio: motus.n. qui est idem actioni, est ēt passio. ¶ Dicitur tertio, quòd ista ꝓpositio sic ēt exponi pōt. Quæcūq; vni et eidem sunt eadem inter se, sunt eadē quātū ad illud in quo sunt eadem illi tertio, vñ cū actio et passio sint idem motui quātum ad suum materiale, sequitur quòd actio & passio sint idem inter se quātum ad id qđ est materiale ī actione & passione, & sic patet ꝙ ista ꝓpositio actio est passio, nō est absolute concedenda. ¶ Ad argumeta principalia in oppositū, rñdetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ maior est vera ad hunc sensum, ꝙ illud qđ pōt non esse existente motu, non est idem qđ mot⁹ quātū ad formale & materiale, & tūc conceditur totum argumentum, quia non ē contra determinationem factam, sed si intelligatur maior ꝙ non est idem qđ motus, quātū ad suum materiale, negatur: potest enim desinere esse id quod est idē materialiter cum motu, propter desinationem eius quod est in eo formale: & tñ manebit mot⁹, qđ est in illo materiale, sicut potest desinere motus propter desinationem illorum respectuum quos includit, & tamen manebit terminus motus cum quo motus eēt idem materialiter. ¶ Dicitur secūdo ꝙ minor ē falsa: quādiu .n. manet mot⁹ manet actio. Ad ꝓbationē dicitur ꝙ quādiu ꝓiecta mouentur, a ꝓiciente mouentur, licet ꝓiciens tunc non sit simul cū eis: non oportet.n. mouēs primū & motum esse simul p totum motū. sed sufficit ut in principio motus simul sint, vñ ꝓiecta tādiu mouētur, quādiu manet vis impulsus & actionis ꝓiicientis. ¶ Ad sm̄ negatur minor. Actio.n. non ē ꝓprie causa passionis: ad auctorem vero sex principiorum dicitur, non esse mentē eius, ꝙ proprie & realiter actio sit causa passionis in genere causæ efficientis, sed ꝙ actio est via quadam ad passionem, & secundum rōnem suam, quandam prioritatem ad passionem habet: prius enim intelli-

Itēa ea quę de dicuntur ... idem cōmen ... huius do ... tex. 2. con ... 2a gen. c. 9

tex. 19. & 21.

Quod pōt non esse motu existente non est idē qđ motus quātū intelligatur.

Actio quō passionis cā dicatur.

intelligimus motum ab agente procedere, quam recipiatur in passum, quamuis duratione simul sint. ¶ *Ad tertium negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quòd id mouetur, cuius motus est actus sicut subiecti, non autē sicut agentis: modo motus non est actus agentis, neque etiam actio vt subiecti in quo est, sed vt eius a quo procedit, ideo non oportet ipsum moueri.* ¶ *Ad quartum dicitur ꝙ aliqua differentia genere differre numero, pōt intelligi dupliciter. Vno modo quia sunt res singulares totaliter diuersę, sicut Sortes & hæc albedo: alio modo quia differunt numero illorum generum. Si primo accipiatur, negatur maior, nec illa est mens philosophi, si vero secundo modo, conceditur quòd actio & passio distinguuntur numero actionis & passionis, sed negatur illa consequentia: ergo non sunt vnus motus numero: res enim vna numero materialiter, potest esse plura numero secundum diuersa genera, calefactio enim actio, & calefactio passio, distinguuntur numero in genere actionis & passionis, cum idem motus calefactionis, cum respectu agentis sit indiuiduum de genere actionis, cum respectu vero ad agens sit indiuiduum de genere passionis.*

Cuius motus in actus vt subiecti illud tantū mouetur.

5. met. t.c.

QVAESTIO IIII.

Vtrum actio sit in agente vel patiente.

At uero neque actum alterius in altero esse inconueniens est, &c. Tex. XX.

QVAERITVR *quarto, Vtrum actio sit in agente vel patiente, & videtur ꝙ sit in agēte.* ¶ *Primo, actus est in eo cuius est actus, sed actio est actus agentis: ergo &c. maior est Phil. minor vero habetur hic in tex. 20. a Philosopho: ergo &c. Confirmatur ista ratio: vt habet Philosophus de somno & vigilia in principio, cuius est potentia eius est actus, sed potentia actiua est in agente: ergo & actio.* ¶ *Secundo. Forma denominans est in eo qđ denominat, sed actio denominat agens, dicitur .n. agens ab actione: ergo est in agente.* ¶ *Si dicatur ꝙ actio denominat agens denominatione extrinseca non intrinseca:* ¶ *Contra. Omne quod denominat aliquid denominatione extrinseca, denominat aliquid denominatione intrinseca cum sit in aliquo subiecto, quæritur ergo, quid denominet actio intrinsece, nō potest dici ꝙ denominet ipsum passum, nō .n. passum dicitur agens, non ēt aliquid aliud potest assignari: ergo &c.* ¶ *Tertio, Phil. dicit quod si deus de nouo ageret mutaretur, sed hoc non posset esse. i. si reciperet aliquid nouū in se, & non apparet quòd illud sit nisi actio: ergo &c.* ¶ *Quarto. Si vnus ignis calefaciat duo ligna, quæritur aut erit vna actio tantū, aut duę: non duę, quia vnius agentis nō sunt simul duę actiones. ergo erit vna: quæritur ergo, aut ista erit in passo, aut in agente, non in passo, quia qua rōne esset in vno ligno, eadem ratione esset in altero, & sic vnum accidens numero esset in diuersis subiectis: ergo erit in agēte.* ¶ *Quinto. Opposita non pñt esse simul in eodem, sed actio & passio sunt opposita, ergo non possunt esse simul in eodem*

2. de anima. tex.cōm.24. & 139.

8 phys. tex. comm. 7.

dem: sed passio est in patiẽte: ergo in eodem non erit actio: ergo erit in agente. ¶ Ad intelligentiam istius difficultatis, Primo recitabo aliquas opiniones quas credo falsas. Secundo ponam opinionem quam credo verã. Tertio declarabo, quõ actio non existens in agente ipsum denominare possit. ¶ Quantum ad primum, est vna quam sequuntur Scotistæ tenens quòd actio est in agente. Pro qua opinione notant duo. Primum est vt patet ex Scoto. Vide Anto. Andream, ꝙ duplex est respectus, scilicet intrinsecꝰ adueniẽs, & extrinsecus. Respectus intrinsecus adueniens, est ille qui necessario ponitur positis extremis, vt paternitas quæ consequitur necessario posito patre & filio, & iste respectus est de genere relationis. Respectus vero extrinsecus adueniens est ille, qui non ponitur positis extremis, sed requiritur aliquid aliud puta approximatio & applicatio vnius ad alterum: sicut habitus nõ ponitur posito homine & veste, nisi fiat applicatio, & vbi non ponitur posito corpore & loco, nisi applicentur. ¶ Notant secundo, quòd duplex est actio: quędam quæ nihil aliud est quã quidam respectus, quo agens refertur ad patiens, & est respectus extrinsecus adueniens, & ista est actio prædicamẽtalis: alia est actio quæ dicitur actio acta, & ista est idem cum passione, & est effectus primę actionis. ¶ Dicunt ergo primo, ꝙ actio prima quæ est actio prædicamentalis, est in agente. Dicunt secundo, ꝙ actio acta est in patiente. Dicunt tertio, quòd Philosophus de ista actione, quę est actio acta, loquitur, cũ dicit quòd actio et passio sunt vnus actus. ¶ Alia ẽ opinio q̃ distinguit ꝙ actio põt accipi tripliciter s. concomitanter, antecedenter, & essentialiter. Actio concomitanter sumpta est forma facta, quæ ad actionem cõsequitur. Actio antecedenter est principium

Quol. q. 11. & dist. 13. 4. quæst. 1. 9 metaphy. quæst. 4.

actionis, quod antecedit ad actionẽ. s. virtus productiua. Actio aũt essẽtialiter est ipsa emanatio formæ ab agente, sicut calefactio concomitanter, est caliditas q̃ introducitur: calefactio antecedenter, est virtus calefactiua ignis: calefactio essentialiter, est emanatio caloris ab igne. ¶ Dicit ergo primo, quòd actio antecedenter sumpta est in agente. ¶ Dicit secundo, quòd actio concomitãter sũpta, est in patiẽte. ¶ Dicit tertio, ꝙ actio essẽtialiter sũpta põt dupliciter cõsiderari. Vno mõ quantũ ad rẽ significatã, & sic est in agente. Alio mõ quantum ad modum significãdi, et sic significatur ut in patiẽte. ¶ Cõtra istas opiniones arguitur, & primo contra primã quantũ ad id quod dicunt, Actionem prædicamentalẽ esse respectum extrinsecum aduenientẽ, qui nõ est de prædicamento ad aliquid. Primo. Per te illi respectus sunt intrĩsecus aduenientes qui necessario positis terminis ponuntur: sed posito agente in actu inquantum agens est, & passo inquãtũ passum, quõ sunt termini illius relationis, necessario ponitur relatio agentis ad passum, posito enim igne calefaciente, & aqua quę calefit, necessario ponitur relatio calefacientis ad calefactum: ergo actio erit respectus intrinsecus adueniẽs, & per cõsequens de genere relationis: ergo non erit respectus extrinsecus adueniẽs, neq; prędicamentũ p se. ¶ Secundo. Phil. & omnes philosophi asserunt relationes q̃ fundantur super agere et pati, cuiusmodi est paternitas & filiatio, & relatio motiui ad mobile, pertinere ad genus relationis: sed actio per te non pertinet ad genus relationis: ergo actio prædicamentalis non est talis relatio qualem dicis ipsam esse. ¶ Secũdo arguitur cõtra aliud dictũ illius opinionis. s. ꝙ Phil. vbi dicit actionem & passionẽ esse vnũ motum, non loquitur de actione prædicamẽtali, sed de

Improbatio opinionis Scoti.

Tex. 20. 5 metaphy. tex. 20.

actione acta seu cōcomitāter sumpta, ut vult alia opinio. Et supponitur definitio actionis pdicamētalis posita ab auctore sex principiorū .s. actio est sm̄ quam in id, qđ subijcitur, agere dicimur. Ex qua habetur id quo aliquid denominatur agere, actionem prædicamentalē esse, tunc arguitur ex pceſſu Philosophi, quòd intendit actionem prædicamentalē, eſse illum actū, qui est motus: nam volens ostēdere quō est idem actus motiui & mobilis, primo ostendit ꝑ est aliquis actus motiui, & aliqs actus mobilis, & assignat hanc rationē: Motiuum est aliquādo mouens in potētia aliquando mouēs in actu: ergo oportet motiui esse quendā actum, quo sit actu mouens. Secundo ostendit ꝑ ille actus motiui, et actus mobilis ē unus: tunc sic. Ille actus quo mouens dicitur actu mouere, est actio prædicamētalis per suppositum: sed philosophus loquitur de actu illo, vt patet ex dictis & dicit illum esse eundem actū cū actu mobilis, qui est motus: ergo intendit ꝑ actio prædicamētalis est motus vnus, & idem cū passione. Et præterea philosophus mouens dubitationem de illo actu quō sit vnus cum actu mobilis, dicit illum actū esse actionem: ergo si ille actus (vt deductū est) est actio prædicamentalis: per actionē: hoc loco philosophus actionem prædicamentalem intendit. In eandem sententiā venit auctor sex principiorū & S. Tho. cap. de actione .s. ꝑ actio prædicamentalis sit motus. Dicit .n. auctor sex principiorum sic. Omne qđ in motu est, est actio, uel in actione est: moue: i .n. actio est S. Tho. aūt tertio physicorū in cōm. tex. 22 mouens dubiū quō actio et passio sint vnus motus. quia ex hoc videtur sequi ꝑ motus erit solū in actione & passione, & nō in alijs prædicamētis: respōdet, ꝑ motus inquantum ratio apprehendit ipsum vt actum quendā imperfectū, medium inter duos terminos, pertinet ad prædicamentū actionis et passionis. Item ibidem soluendo aliud dubium dicit ꝑ secundum ꝑ denominatur cā agens ab effectu est prædicamentū actionis: nā actio est actus ab agente in aliud. Constat aūt quòd S.Th. loquitur ibi de actione prædicamentali. Item 11. metaphy lec. 9. in fine, mouēs dubium quomodo actio & passio sunt duo prædicamēta si sunt vnus actus: respondet ꝑ prædicamenta distinguūtur secundum diuersum modum prædicandi: vnde motus sm̄ quòd prædicatur de subiecto in quo est, constituit prædicamentum passionis, sm̄ aūt quòd prædicatur de eo à quo est, constituit prædicamentum actionis. Falsitas vero cōclusionis principalis istarum opinionū patebit ex alia opinione. ¶ Quantū ad sm̄. Notandum est ꝑ actio (vt superius dictum est) in suo conceptu dicit duo. Vnum in recto, & aliud in obliquo in recto dicit motum, in obliquo dicit respectum originis mouentis ad motum, ita quòd nec relatio sola est actio, nec motus seclusa relatione, sed ipse motus essentialiter est actio, secundum tamen quòd talem respectum includit. ¶ Ponūtur igitur duę cōclusiones. Quarū prima est. Actio quātum ad id, quod dicit essentialiter & in recto, est in patiēte. Probatur primo sic. Motus est in mobili per Phil. & Cōmē. Sed actio prædicamentalis est motus essentialiter & in recto, vt superius dictū est: ergo actio est in patiente. ¶ Secundo. Aut actio est in agente aut in patiēte: nō in agente, ergo in patiēte. Quòd nō in agente, probatur sic. In quocūque est actio, illud mouetur, sed agens inquantū huiusmodi non mouetur: ergo &c. Probatur maior. In quocūq; est motus illud mouetur, sed actio ē motus: ergo &c. ¶ Tertio arguitur auctoritate Phil. dicit .n. Si igitur est motus, & actio et passio in eo quod

Actio quātū ad id, q dicit essentialiter & in recto est in patiente.

3. physic. Tex. 18. 8. Physic. cōment. 4

3. de anima tex. 139.

quod agitur: necesse est et sonũ et auditũ qui secundum actũ in eo qđ est sm põiam esse. Actiui.n. & motiui actus in patiẽte fit. tex. etiã 140. dicit. Sicut enim actio & passio ẽ ĩ patiẽte, sed nõ in agente, sic & sensibilis actus et sensitiui in sẽsitiuo est. Et ꝙ nõ loquatur phil. de actione acta: apparet ex tex. precedenti maxime sm̃ expositionem S. Th. nam phil. ostendit, ꝙ videns est tamq̃ coloratum tũ quia habet similitudinẽ coloris causatã ab obiecto, tũ quia actus sensus, est idem cum actu sensibilis ex quo patet, ꝙ aliud intelligit per actum sensibilis, & ꝑ spẽm sensibilis, quã dicunt alij actionem actã, & de illo actu dicit inferius ꝙ est in patiente. Et ꝙ faciat talem differentiã magis apparet ex verbis S. Thom. exposi. tex. 138. dicit.n., Et nõ solũ uidens est tamq̃ coloratum, & simile clorato, sed et actus cuiuslibet sensus est vnus, & idẽ subiecto cum actu sensibilis sed rõne non est unus. ¶ Quarto arguitur auctoritate Cõmen. Tertio.n. physi. Cõmen. 18. dicit. Actio.n. motoris, que est mouere, est eius nõ ĩ eo. Constat aũt ꝙ mouere dicit actionẽ essentialiter: ergo &c. Item comment 20. dicit. Non est impossibile vt actio agentis sit in alio. Est enim manifestum per se, ꝙ doctrina est actio docẽtis, & est in adiscente. ¶ Quinto arguitur auctoritate Sãct. D. in exposi tex. 140. Dicit enim tertio de aĩa secundum diuisionem suã exponendo uerba Philosophi superius adducta, in quibus vt visum est loquitur de actione essentialiter sumpta: Sicut.n. actio & passio est in patiente, & nõ in agente vt in subiecto, sed solum in principio à quo: ita tã actus sensibilis, quàm actus sensitiui, est in sensitiuo, vt in subiecto: ergo &c. Si dicatur ꝙ S. Tho. vbi dicit, ꝙ actio est in patiente, accipit actionem concomitanter .s. ꝓ forma facta: aut intendit quantũ ad modum significandi. Contra arguitur, quia secũdo contra gentiles. cap. 16. distinguit inter Deum et alia agenti i naturalia, quia agens naturale indiget materia, quia sua actio recipitur in patiente, Deus aũt non agit aliqua actione, quã necesse sit in aliquo recipi, qꝛ sua actio est sua essentia. Constat aũt quòd nõ loquitur quantũ ad modum significandi, qꝛ etiam actio diuina, qua producit creaturas, significatur vt egrediens ab agente in passum. Quod etiam non loquatur de actione concomitanter patet, qꝛ ẽt forma facta per actionem diuinã, recipitur in patiẽte, et sic nõ differt in hoc Deus ab alijs agentibus.

[margin: Tex. 138.]

[margin: Tex. 140.]

¶ Secunda conclusio est: Actio quãtum ad ipsam relationem quã connotat, est in agẽte. Probatur primo. Relatio est subiectiue ĩ eo ĩ quo est suũ fundamẽtũ sed fundamẽtũ talis relationis .s. uirtus actiua ẽ ĩ agẽte: ergo & relatio est in agente. Secũdo. Oppositę relationes nõ sunt ĩ codẽ subiecto, sed relatio ꝓducẽtis & producti sunt opposite, & relatio producti est in patiente: ergo in eo non est relatio ꝓducentis: ergo est in agẽte. ¶ Quantum ad tertium .s. quomodo actio denominet agens, & tñ non sit in ipso. Sciendũ primo, ꝙ forma dicitur denominare inquantum facit aliquid formaliter esse tale: albedo.n. denominat albũ, qꝛ facit illud formaliter album. Dupliciter aũt hoc contingit .s. intrinsece & extrinsece: intrinsece quidem, qñ est in eo qđ facit esse tale, sicut albedo denominat albũ id in quo est subiectiue: extrinsece vero quãdo nõ est in eo, sicut locus facit formaliter aliquid esse locatum, in quo tñ non est subiectiue: locatũ.n. dicitur locatũ qꝛ continetur à loco. Sciendũ secundo ꝙ actio quãquãtũ ad id, qđ dicit in recto, est in patiente, & cum hoc connotat respectũ qui est in agente, ideo et agens denominat et patiens, sed agens denominat denomina-

[margin: Actio quantum ad ipsã relationem quã connotat est in agente.]

[margin: Denominatur aliquid dupliciter s. intrinseco & extrinsece.]

[margin: Quomodo actio denominet intrinsece & extrinsece agens & patiens.]

tione extrinseca, passum vero denominatione intrinseca. ¶ Sciendū 3. ꝙ quando forma denominat aliquid denominatione intrinseca, & aliquid aliud denominatione extrinseca, non eadem ratione denominet vnum intrinsece, & aliud extrinsece, sed diuersis rationibus: superficies .n. corporis locantis, corpus ab ea contentum denominat locatum, subiectum autem suum non denominat locatū, sed tantum secūdum longitudinem & latitudinem, hæc aūt euenit, quia duæ sibi rationes cōueniunt .s. ratio superficiei, et ratio loci: nam inquātum superficies denominat subiectum, inquantum vero locus, denominat locatum. Dicitur ergo ꝙ motus qui est essentialiter actio, pōt dupliciter considerari. Vno modo inquantum motus est connotando respectum ad mobile, & ad agens, & sic denominat passum intrinsece. Alio modo inquantū actio .s. connotando respectum agentis ad ipsum, & sic denominat agens extrinsece, denominat enim id in quo est illa relatio agentis ad motum, talis autē relatio est in ipso agente vt dictum est: vnde agens denominatur agens ab aliquo extrinseco, secundum tñ ꝙ cōnotat aliquid sibi intrinsecum .s. relationem. ¶ Ad argumenta in opposi. ū rādetur. Ad primū dicitur, ꝙ actus est in eo cuius est actus, eo mō quo ē actus eius: si ē actus eius ut a quo procedit, est in eo, vt in principio a quo procedit: si autem est actus eius vt subiecti, est in eo subiectiue: actio autē non est actus agentis vt subiecti, sed vt eius a quo procedit: ideo non sequitur ꝙ sit in eo subiectiue, sed solū sicut in principio. Ad confirmationem dicitur ꝙ non est mēs Philosophi quòd sit eius subiectiue cuius est potentia actiua, sed ꝙ est eius productiue: eius .n. est agere, cuius est posse agere ¶ Ad sm̄, admittitur responsio ibi data. Ad improbationē dicitur

Actio est in eo cuius est actus eo .s. modo quo est eius actus.

primo, ꝙ forma denominans aliquid denominatione extrinseca, denominat ēt aliquid denominatione intrinseca, non tñ eadem ratione, sicut dictum est de loco. Dicitur secundo, ꝙ actio intrinsece denominat patiens, sm̄ ꝙ recepta in patiente, est idem materialiter quod passio: denominat aūt agens, inquantum consideratur in ipso agente, respectus originis ad id quod est essentialiter actio. ¶ Ad tertium respondetur, ꝙ hæc fuit Philosophi intentio, ꝙ si Deus ageret de nouo ageret noua actione, & ideo mutaretur, qa siue ageret actione immanente, siue transeunte, transiret de ocio ad operationē, & acciperet aliquid quod prius non habebat: actio .n. immanens manet in agente quantum ad essentiam suam, trāsiens aūt manet quantum ad illam relationem originis de qua dictum est supra. ¶ Ad quartū dicitur, ꝙ ibi erunt plures actiones quantum ad id, qđ est materiale & essentiale in actione, quantum scilicet ad motum, erunt .n. plures motus in pluribus calefactis receptis, nec est inconueniens quòd ab vno agente hoc modo plures actiones in diuersis patientibus proueniant: quantum vero ad id quod est formale, est tantum vna actio: est enim vna relatio in agente, qua ipsum ad oēs motus a se procedentes refertur. Sicut pater, secundum doctrinā S. Tho. ad oēs suos filios vna reali relatione refertur, quæ tamen secundum rationem est multiplex. ¶ Ad quintum dicitur, quòd opposita quantum ad illud in quo sunt opposita non possunt esse simul, sed bene quantum ad illud in quo sunt idem, simul esse pñt: modo actio & passio sunt opposita quantum ad relationes quas dicunt in obliquo: sed quantum ad illud qđ dicunt essentialiter, & in recto sunt idē, ideo quantum ad relationes non pñt esse simul, sed bene quantum ad motum.

Quō ab vno agente plures actiones & quō vna proueniant.

3 par. q. 35. art. 5. ad 3.

Quō opposita cōiungi esse simul.

QVAESTIO V.

Vtrum actio & passio sint duo prædicamenta.

Neque unum duobus quicquam prohibet eundem esse actum. Tex. XXI.

QVAERITVR quinto, Vtrum actio & passio sint duo prædicamenta, & videtur q nō. ¶ Primo. Actio & passio sunt vnus numero motus: ergo non sunt duo prædicamenta. Probatur consequentia, quia vna & eadem res non est duo prædicamenta. ¶ Secundo. Actio & passio dicunt motum in recto, et relationem in obliquo secundum prędeterminata: sed motus est in prædicamento termini motus s in substantia, qualitate, quantitate, & vbi relatio autem est in prædicamēto ad aliquid: ergo actio & passio non sunt duo prædicamenta ab alijs distincta. Rñdeo. ¶ In ista quæstione duo sunt declaranda. Primum est, vnde sumatur distinctio prædicamentorum. Secundo quō actio & passio sint duo prædicamenta. ¶ Sed aduertendum q prædicamentum dupliciter accipi pōt. Vno modo pro intētione formaliter hoc nomine prædicamentum importata. Alio mō pro ipsis rebus secundum ordinem prædicādi collocatis, quibus prędicamenti intentio attribuitur: accipitur ergo hoc loco prædicamentum pro ipsis rebus, secundum tñ q secundæ intentioni substant. ¶ Sciendum itaq; q cum ens diuiditur in decem prædicamenta, non diuiditur in illa sicut genus per oppositas differentias diuiditur in species: vt n. dicitur tertio Metaph. ens non pōt habere huiusmodi differentias, sed diuiditur in illa per diuersos modos essendi: alium.n. modū essendi hēt substantia, alium quantitas, alium qualitas, & sic de alijs, & qo modi prædicandi proportionantur modis essendi: nam cum prædicamus aliquid de aliquo, dicimus hoc esse illud, ideo prædicamenta distinguuntur etiam secundum diuersum modum prædicandi. ¶ Ponitur ergo de mente S Th. ista conclusio. Prædicamenta primo. secundū diuersum modum essendi distinguuntur, proxime vero secundum diuersos modos prædicandi de prima substantia. Nā oīa quę habent eundem modum prędicādi de prima substantia, ita q ordo prędicati ad subiectū semper est consimilis, pertinent ad vnum prædicamentū: oīa vero quæ habent dissimilem modū prædicandi de prima substantia, pertinent ad diuersa prędicamēta. Prima pars conclusionis probatur. Primo. Per illud diuersificātur primo prædicamenta, per quod ens ad prædicamenta descendit sicut per illud distinguūtur homo & asinus, per quod animal descendit ad hominem & asinum: sed ens descendit ad diuersa prędicamenta secundum diuersum modum essendi, vt dictum est: ergo prædicamenta secundum diuersum modum essendi distinguuntur. ¶ Secundo. Prædicamenta distinguuntur realiter, aut tm̄ secundum rationem: si realiter, habetur propositum: si secundum rationem, arguitur sic. Illud de quo intellectus format plures conceptus, habet plures modos essendi: intellectus. n. vere intelligens intelligit sicut est, sed si distinguuntur tantum secundum rationē intellectus de vna re, format diuersos cōceptus: ergo &c. ¶ Sciendum autem pro

Prædicamētum pōt accipi & p intētione secūda & pro re substracta.

Ens q̄ā diuiditur in decē prædicamenta nō diuidit sicut genus i suas species. Met. 10.

1 physic. 4

Q. de vna & eadē re in tellectus diuersos cõceptus formare hoc nõ põt esse nisi ga lalis res habet plures pfectiones.

pro huius intelligentia, ꝙ cum contingat vnam & eandem rem correspondere diuersis conceptibus intellectus secundum ꝙ de ea intellectus plures conceptus format, hoc non põt esse, nisi illa res plures perfectiones in se contineat ratione quarum de ea intellectus diuersos conceptus formare possit: non est.n.intelligibile, ꝙ de vna & eadem re intellectus diuersos conceptus formet, & tñ illa res non habeat in se vnde intellectus in concipiendo diuersificetur. Sed hoc dupliciter contingit: aliquando.n.diuersis conceptibus correspondent in vna re diuersæ perfectiones realiter distinctæ, sicut de lacte intellectus conceptum vnum formet inquantum est album, alium vero inquantum est dulcis, istis conceptibus correspondent istæ duæ perfectiones albedo & dulcedo in lacte, quæ sunt qualitates realiter distinctę. Aliquando vero diuersis conceptibus correspondent diuersę pfectiones, quæ sunt vna & eadem res eo ꝙ continentur in aliquo vnite & non diuisim sicut punctus continet in se perfectionem principij & perfectionem finis vnite, vnde conceptui quem format intellectus de puncto inquãtum est principiũ, & conceptui quem format de eo inquantum est finis, vna res indiuisibilis correspondet. Quando itaq; res oĩno vna ex parte rei correspondet diuersis conceptibus intellectus, dicitur habere diuersum modum essendi inquantum vni cõceptui respondet, vt habens vnam perfectionẽ, alteri vero vt aliam perfectionem habẽs quæ tñ perfectiones in re sunt vnũ ¶ Sed aduertendum ꝙ intellectus de vna re diuersos conceptus formare non posset, nisi perfectiones quæ in ea sunt inunite, in alijs distinctas aliquando esse cognouisset, de ipsisq; diuersos cõceptus formasset: quia .n.aliqua superficies non est locus, ideo alium conceptum de superficie,

Quomodo intellectus in una re, diuersos cõceptus formari possit vide D. Th.p p.q. 13. art. ult. & Caie. in expos. eiusdẽ q. art. & q.[illegible] art. 6.

& alium de loco formauit: & ex hoc ꝑuenit, ꝙ vbi vna & eadem res est superficies & locus, sicut est de superficie corporis locantis, alium conceptum de ipsa format inquantum est superficies, et aliũ inquantum est locus. Quando ergo dicimus, prædicamenta secundum diuersos modos essendi distingui per modos essendi, non intelligimus tantum diuersa esse realiter distincta, rebus .s. realiter distinctis conuenientia: sed diuersos modos correspondendi conceptibus intellectus, siue illi modi ex diuersis realiter perfectionibus ac diuersis esse proueniãt, siuẽ ab vna & eadem re, quia nata est diuersis conceptibus respõdere: eo ꝙ in se multa vnite & indistincte contineat ¶ Secunda aũt pars conclusionis .s. ꝙ proxime distinguuntur secundum diuersos modos prædicandi, probatur primo. Prædicamenta distinguuntur sm̃ diuersos modos essendi, sed diuersis modis essendi, respondent diuersi modi prædicandi: prędicatum.n. ideo dicitur de subiecto, quia ponit aliquod esse in subiecto: cum.n dicimus Sortes est albus: licet ly est non significet aliquod esse, sed solum compositionem intellectus, est tñ signum, ꝙ albũ sit in Sorte: ergo &c. Secundo, quãdo aliqua inferiora distinguuntur per se sub aliquo superiori, debent distingui per differentias per se illius superioris, sicut homo & equus, quæ distinguuntur per se sub animali, distinguuntur per rationalẽ & irrationale, quæ sunt differentiæ ꝑ sẽ animalis, sed differentiæ prædicamenti inquantum prædicamentum sunt diuersi modi prædicandi: nam & prædicamentũ dicitur quia est ordo prædicabiliũ: ergo prædicamenta distinguuntur secundũ diuersum modum prædicandi .s. de prima substantia. ¶ Ex hoc infertur primo, quòd cõcretum & abstractum non diuersificant prædicamenta: nam abstractũ non prædica-

prædicatur formaliter de prima substantia: infertur secundo, ꝙ non oĩa prædicamenta distinguuntur realiter; diuersi .n. modi essendi secundum ꝙ superius expositum est, & diuersi modi prædicandi distinctionem realem non exigunt. ¶ Sed circa dicta duo occurrunt dubia. Primũ est. Entia realia nõ distinguũtur per entia rationis: sed prædicamenta sunt entia realia. Nã Phil diuidit ens quod distinguitur, in decem prædicamẽta cõtra ens: verum siue contra ens in anima, & modus prædicandi dicit ens rationis: ergo nõ debent distingui per diuersos modos prædicandi. ¶ Sm̃ dubium est. Magis distinguuntur illa, quæ in nullo vniuoco conueniunt, quam illa, quæ conueniũt in aliquo vniuoco: sed ea quæ conueniunt in aliquo vniuoco, distinguũtur realiter: ergo multo magis ea quæ in nullo vniuoco cõueniũt, realiter distinguuntur: sed prædicamenta in nullo vniuoco conueniunt secundum mentem saltem S. Tho. ergo debent distingui realiter, & nõ solum secundum diuersum modum prædicandi.

¶ Ad primum istorum dicitur, ꝙ non inconuenit entia realia per intentiones distingui, non quidem quantũ ad esse reale qđ dicunt, sed secundũ ꝙ alicui secundæ intentioni substant: vnde quia prædicamentum, vt hic de prædicamento loquimur, dicit rẽ vt stat sub intentione p̄dicamenti, ideo conuenienter prædicamenta per intentiones, vt prædicamenta sunt, distinguuntur. ¶ Ad secundũ dicitur, ꝙ dupliciter aliqua distinguũtur. Vno modo sm̃ formalem rõnem, alio modo secundum rem. Si loquamur de distinctione secundum formalem rõnem, conceditur maior. sed tunc non procedit argumentũ, subsumitur .n. de distinctione reali. Hoc modo magis distinguitur albedo & similitudo, etiã posito ꝙ sint una res, quam homo & lapis: homo .n. & lapis in multis conceptibus vniuoce dictis de illis conueniunt, non aũt albedo & similitudo. Si autem loquamur de distinctione reali, negatur maior. Vna.n. & eadem res sub diuersis conceptibus recipit prædicationem alicuius analogi, qđ per prius dicitur de illis secundum vnam rationem, quàm secundum alterã: una aũt res sub diuersis conceptibus, non recipit prædicationem alicuius vniuoci, eo ꝙ vniuocum requirit distinctionẽ in vniuocatis, cum aliud & aliud esse in ipsis habeat. ¶ Dicitur secundo, ꝙ maior est uera de distinctione quantum ad modum prædicandi, non aũt de distinctione reali: vnde ratio non sequitur. ¶ Quantum ad secundum principale dicitur, ꝙ actio & passio sunt duo prædicamenta, licet sint vnus motus ꝑpter diuersum scilicet modum essendi, diuersumq; modum prædicandi: nam vt motus concipiatur cum respectu originis agentis ad ipsum, denominat agens, & sic est prędicamentũ actionis: secundum aũt ꝙ recipitur in patiente cum respectu ad agens, sic denominat patiens, & est prædicamentum passionis. Vnde cum oĩa quæ sunt in eodem prædicamento habeant eundem modum prædicandi de prima substantia: oĩa quæ sunt in prædicamento actionis denominant ipsam primam substantiam vt agẽtem: oĩa vero quæ sunt in prædicamento passionis denominant ipsam ut patientem ab agente: & sic dicimus illa esse duo prædicamenta. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum patet ex dictis, ꝙ non inconuenit unam & eandem rem ad diuersa prædicamenta ꝑtinere. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ licet actio & passio connotent illos respectus: non tñ illi respectus sunt essentialiter actio & passio, ideo non oportet ꝙ sint in prædicamento relationis. ¶ Dicitur secundo, ꝙ quia motus est actus imperfectus, tendens ad perfectionem,

Marginalia: met.tt.14. — meta sex. te.14. & in pluries — Dupliciter aliqua distinguuntur.

sectionem, dupliciter de ipso possumus loqui: vno modo quantum ad ipsum actum imperfectum absolute, & sic reducitur ad genus termini motus. Alio modo vt procedit ab agente in passum, & vt recipitur in patiente ab agente, & sic pertinet ad actionem, & passionem: unde negatur, quòd motus omnibus modis consideratus tantum in genere termini motus collocetur.

QVAESTIO VI.

Vtrum possit dari corpus actu infinitum.

Neque igitur ignem, neque aliorum elementorum &c. Tex. XXXXVI.

QVAERITVR sexto, Vtrum possit dari corpus actu infinitū, & videtur quòd sic. ¶ Primo. Si non posset esse corpus actu infinitum, hoc esset quia implicaret aliquam contradictionem: illi .n. soli repugnat produci, q aliquam contradictionē includit. sed corpus infinitum nullam dicit contradictionem: nam neque infinitas tollit rationem magnitudinis, aut aliquid quod magnitudinem consequatur, nec magnitudo tollit rōnem infinitatis: ergo etc. ¶ Secūdo. Quicquid Deus cognoscit, potest producere: sed Deus, cognoscit infinitum corpus: ergo pōt producere illud. probatur minor. Deus cognoscit aliquod corpus finitum, & illo posse dari maius, & illo alio maius, & sic in infinitum: ergo cognoscit corpus infinitum. patet antecedens, qa non minoris virtutis est Deus in intelligendo, quàm nos in imaginando: sed nos possumus quocunq; corpore finito imaginari maius: ergo &c. ¶ Tertio, secundum Phil. Si esset infinitum in potentia secundum appositionē, esset aliquod infinitum in actu, sed secundū S. T. est infinitum in potentia secundum appositionem: nam vt ibi dicit, cuilibet finitæ quantitati pōt fieri additio, quia ex parte quantitatis finitæ non est aliquid qđ repugnet additioni: ergo etc. ¶ Quarto. Potest Deus facere longitudinem infinitam: ergo & corpus infinitum. patet consequentia, quia non est maior ratio de vno quam de alio. probatur antecedens. Accipio vnum corpus longū decem palmis, & latum vno palmo per totum: in isto sunt infinitæ partes proportionales, quarum qualibet est vnius palmi secundum dimensionem latitudinis totius corporis, tunc arguitur sic. Possibile est Deū separare istas infinitas partes proportionales, & coniungere illas secundum illā dimensionem, qua sunt vnius palmi: sed tunc resultabit corpus infinitum, quia ex infinitis partibus eiusdē quantitatis resultat infinitū: ergo pōt Deus facere corpus īfinitū &c. ¶ Quinto Capiatur corpus columnare pedalis quantitatis, cuius primā partem giret linea pedalis in prima parte proportionali vnius horę, quæ linea pedalis in secunda parte proportionali horę rarefiat acquirendo vnum pedale de nouo, quod giret secundam partē proportionalem eiusdē corporis columnaris, & in tertia parte pportionali horę rarefiat eadem linea sibi acquirendo tertium pedale qđ giret tertiam partem proportionalem prędicti corporis, & sic in infinitum secundum oēs partes proportionales

3. Phys. tc. 60

S. Th. 3 p q. ... ad primū & 3. ... q. 3 ad ...

tionales illius corporis. & illius horæ vsque ad finem eius. Constat quod in fine horæ erit illa linea quæ columnam complectitur infinita, cum sit composita ex infinitis pedalibus: ergo &c. Ad euidentiam huius difficultatis, Primo præmittam aliqua necessaria. Secundo, dicam ad quæsitum. ¶ Sciendum itaq; primo, quod infinitū vt definit Phil. est cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid accipere extra. Hęc autem definitio non est sic intelligenda, quasi accepta tota quātitate infiniti adhuc sit aliquid extra accipiendum, hoc n. implicat contradictionem: sed quod infinitum est, cuius quantitatem .s. finitam accipientibus, semper est aliquid extra accipere: cum n. infinitū careat termino, oportet quod aliquo eius infinito accepto remaneat aliud accipiēdum: si.n. accepto aliquo finito eius, nō restaret aliud accipiendum, tunc esset finitum. ¶ Sciendum secundo, quod cum magnitudo habet esse in materia sensibili: sed a mathematico sine materia sensibili consideretur, dupliciter possumus loqui de corpore: vno modo naturaliter, secundum quòd consideratur cum materia & forma sensibili: alio modo mathematice, secundum quod ipsa sola quantitas consideratur. ¶ Sciendum tertio. quòd res in successione habentes esse, non dicuntur esse in actu: sic quod sm̄ oēs suas partes simul sint: sed sic, quod aliquid ipsorum est in actu: non enim dicitur dies hodierna esse actu, eo quod omnes eius partes sint simul: sed quia aliquid ipsius est in actu. Res uero permanentes dicūtur esse actu tunc solum, quando omnes aut saltē principaliores earum partes simul sunt. Nō quærimus ergo, Vtrum infinitū sit in actu secundum aliquam partē solum, quia corpus est ens permanens, de cuius rōne est simultas partium. sed quærimus, Vtrum aliquid corpus infinitum sm̄ omnes partes suas sit in actu. ¶ Quantum a secundū, ponuntur quatuor conclusiones Prima est. Impossibile est dari corpus sensibile actu infinitum. Probatur primo supponēdo vnum quod est de mente Alberti .s. quod extensio licet sit materiæ existentis sub quantitate, est tñ a forma sm̄ talem quātitatem, qua forma suas opationes ualeat exercere. huius signum in corporibus animatis aparet, in quibus primum augmentans est forma: in his n. augetur corpus vsque ad terminatam quantitatē sm̄ proportionem, quæ forma vires suas valeat exercere: hoc supposito, arguitur sic. Ad quamlibet formam determinatā sequuntur determinata accidentia, & determinata quantitas: sed omne corpus naturale habet formā determinatam: ergo habet quantitatem determinatam.

¶ Ad istam rationem posset primo negari maior propositio. Nā inquit S. Th quòd dato quod ignis esset infinitus secundū magnitudinem: non tamen esset infinitus secundum essentiam, quia esset terminatus ad speciem, non igitur si forma est finita, magnitudo est finita: oppositum enim consequentis stat cum antecedente, secundum S. Tho. Secundo posset dici, quòd maior posset intelligi aut de determinatione accidentium secundum speciem, & sic non sequitur, quòd non possit esse infinita quantitas secundum extensionem: aut de determinatione secundū gradum: & sic negaretur, immo esset petitio principij ¶ Ad primum horum dicitur, quòd magnitudo dupliciter considerari potest. Vno modo secundum communem rationem magnitudinis, inquantum scilicet est magnitudo. Alio modo, inquantum naturalis, inquantum videlicet aliquam formā naturalem consequitur. Si primo modo consideretur, sic non infert infinitatem formæ & essentię: nisi nita enim magnitudo ignis, et infinitam agnitudo

Definitio infiniti quomodo intelligi debeat. 3. Tex. 63.

Corpus dupliciter cōsiderari pōt. naturaliter & mathematice.

Res successiue alio mō sunt in actu, & res permanentes.

Impossibile est dari corpus sensibile actu infinitum.

1. physi. tra. 3 c. 13.

1. par. q. 7. art. 3.

Qdo intelligatur de mēte S. Tho. quod si poneretur ignis infinitus secundū magnitudinem adhuc forma ignis esset finita secundū speciem.

gnitudo absolute nō infert essentiā ignis esse infinitam et hoc modo loquitur S. D. vbi allegatur. Si uero consideretur secundo modo, sic infinita magnitudo infert infinitatem essentiæ: effectus .n. infinitus arguit infinitatem virtutis, & ex consequenti essentiæ, & sic accipitur in maiori: in illa n. intelligitur de magnitudine inquātum naturalis est, & sic oppositum prædicati non stat cū subiecto non.n. stat simul formam naturalem esse determinatā, et magnitudinem naturalem eam consequentem esse indeterminatam ¶ Vel dicendū est, ꝙ non ponit illud S. Tho tanq̄ possibile, sed tanq̄ impossibile: si.n. per impossibile poneretur ignem habere magnitudinem infinitā, nō iā sequeretur ipsam ignis essentiam esse infinitam s. absolute sm̄ pfectionē: quia natura ignis esset determinata ad speciem & numerū: & sic sequeretur hoc aliud impossibile, ꝙ forma esset determinata, & eius quantitas esset infinita. ¶ Ad sm̄ dicitur, ꝙ intelligitur non solum de determinatione sm̄ speciem, sed ēt sm̄ gradum, & extensionem Nec petitur principium: accipitur .n. hæc ꝓpositio vniuersalis, Oēm formā determinatam consequuntur accidentia determinata sm̄ gradum: & subsumitur s. quantitas est vnum de talibus accidentibus: patet aūt maior. Primo inductiue: formam n. naturalem consequitur determinatus gradus albedinis, coloris, siccitatis &c ergo &c. ¶ Secūdo rōne. Determinatas & distinctas formas sbales, sequuntur distincta accidentia: sed nō distincta sm̄ speciem ex earum proprijs rōnibus: quia in diuersis sunt eadem sm̄ speciem: ergo distincta & determinata sm̄ gradū ¶ Secundo. Si esset corpus sensibile infinitum, non posset moueri neq; motu recto, neq; motu circulari: sed hoc est contra conditionem corporis sensibilis: ergo etc. Qđ ēt nō moueretur motu recto apparet, quia nihil mouetur motu recto, nisi moueatur ad locum extra, sed infinitum non posset moueri ad locū extra: quia occuparet oīa loca: ergo &c. Qđ etiam non moueretur motu circulari, ꝓbatur. In motu circulari, linea egrediens a centro corporis moti, peruenit ad locum alterius lineæ egredientis à centro: sed illud non posset esse, si esset corpus infinitum: ergo &c. Probatur minor: quia illę lineæ distarent in infinitum: tum quia si non, tunc maxima linea inter illas protracta esset finita: & sic termini illius lineę tāgerēt extremitates illarū linearum, alioquin non esset maxima, & per consequens illæ lineæ essent finitę vt pote habentes terminos: tum etiam, quia quanto lineę magis elongantur à centro, tanto magis distant: ergo si in infinitum elongantur à centro, qđ oportet dicere si corpus est infinitum, infinite distabunt: infinitum autem non potest pertransiri: ergo &c. Hanc rationem facit Philos.

Te com 72

¶ Respondebitur forte, ꝙ non est de ratione corporis naturalis vt moueatur, quamuis de ratione corporis naturalis sit, ꝙ habeat in se principium determinati motus: nam non est de ratione grauis, ꝙ vbicumq; sit, moueatur: non enim mouetur, nisi dum est extra locum deorsum: sed bene de ratione sua est, ꝙ habeat grauitatem, quæ est principium motus deorsum. ¶ Sed contra arguitur De ratione corporis naturalis est, ꝙ habeat in se naturam: sed natura est principium motus & quietis: ergo oportet naturale corpus aut moueri, aut quiescere: sed per te, corpus infinitum nō pōt moueri: ergo nec etiam quiescet: quies .n. est eo solū qđ pōt moueri, vt dicitur: ergo infinitū corpus nō pōt esse corpus naturale. ¶ Ex ista conclusione infertur secunda conclusio. In quantitate cōtinua actualiter existente, non est infinitū in potentia secūdū apposi-

Si corpus esset sensibile infinitum illud nō posset moueri.

Tex. 16.

In quantitate cōtinua actualiter.

appositionem, naturaliter loquendo: ita quòd per appositionẽ possit trãscẽdi quęcumque determinata quantitas. ¶ Pro huius aũt notitia aduertẽdũ est primo, ꝙ infinitum sm̃ appositionem dicitur, quãdo alicui quãtitati põt aliquid addi sine fine: ut si quantitati vnius cubiti addatur quantitas alterius cubiti, & illi quãtitas alterius cubiti: & sic in infinitũ. ¶ Attendendũ secundo, ꝙ ideo dictũ est in cõclusione, naturaliter loquendo, quia sm̃ potentiã diuinam forte aliter est: quacũque enim quantitate data, põt Deus producere maiorẽ in infinitũ, saltem ab omni materia separatam ¶ Attendendum tertio, ꝙ ideo additur in cõclusione, ita ꝙ per appositionẽ possit transcendi quæcũque determinata quãtitas, quia quòd vni quantitati possint addi partes proportionales alterius quantitatis in infinitum, testatur Phil. negat aũt per appositionem posse excedi quęcũque determinatã quãtitatem: qđ sane fieret, si additio non eẽt secundũ additionẽ partium proportionalium alicuius: sed per additionẽ diuersarum partiũ eiusdem quantitatis, aut diuersarum quantitatum, non seruata eadẽ proportione: sicut si quãtitati vnius palmi adderetur quãtitas alterius palmi, & illi toti quantitas alterius palmi, aut aliqua alia quantitas, & sic in infinitum.

¶ Probatur itaq; ista conclusio ratione Phil. sic. Si esset infinitũ in potentia secundum appositionẽ modo dicto, sequeretur quòd possit esse aliquid infinitum in actu: sed hoc est cõtra primã conclusionẽ: ergo &c. Probatur consequẽtia Quantum vnũquodq; est in potentia, tm̃ potest esse in actu: ergo si est in potẽtia naturali, vt possit excedi quacumq; determinata quãtitas per appositionẽ, poterit esse actu aliqua quãtitas excedens quãcũque quantitatẽ datam: sed quantitas excedẽs omnẽ quantitatẽ datam est quantitas infinita: ergo poterit dari quãtitas actu infinita. ¶ Sed contra istã rationem dupliciter instari põt. Primo. In numeris est infinitum sm̃ appositionem, vt vult Phil. & põt per talem additionẽ excedi quæcumq; determinata quãtitas numeralis: & tamen non sequitur ꝙ possit dari numerus actu infinitus: ergo nec illud sequitur in quãtitate cõtinua. ¶ 2. Magnitudo est infinita sm̃ diuisionem in põia, et tamen numquã reducetur ad actũ vt sit totaliter diuisa: ergo illa propositio, Quantum vnumquodq; est in põia, tantum potest reduci ad actum, est falsa. ¶ Ad primum istorum rñdetur secundum mentem Phil. quòd alia rõ ẽ de appositione in numeris, et alia ratio de appositione in magnitudinibus. Vbi aduertendũ est primo secundum Commen. ꝙ rei conuenit infinitas ex materia, finitas autem ex forma: nã materia non est ex se terminata: sed ex alio terminatur: forma aũt est cõtinens & terminãs: ideo vbi proceditur ad materiã, nõ repugnat processus in infinitum: sed bene vbi itur ad formam. ¶ Aduertendum secundo, vt dicitur secundo Phys. quòd cum partes habeãt rationem materię, & totum rõnem formæ, vbi proceditur à toto ad partes, proceditur ad materiã: vbi aut proceditur à partibus ad totum, proceditur à materia ad formam: rõ ergo quare proceditur in infinitum sm̃ paruitatem est, quia in diuisione proceditur ad partes & ad materiam, quæ sm̃ se nullum habet terminum; secundũ autem oppositionem non excedi tur quacumq; determinata quantitas: q: proceditur ad formam quæ est terminus: vnde non est maior quantitas quantitate cœli: nec materia est in põia naturali ad maiorem quantitatem quã sit quantitas cœli. Si ergo in potentia materiæ essẽt ꝙ per appositionẽ excederetur quacumq; quantitas determinata, oporteret etiam

quantita-

Q 2

Marginalia: Ite non est finitũ in põtia secũ dum apposi tioné natu- raliter lo- quendo. — Tex. 59. et 60 — Tex. 60. & 69 — Tex. 61. — Quare in appositione numeri põ: fie ri redditio i infinitũ nõ autẽ in magnitudine. Cõmen. 67. — Tex. cõm. 31.

quantitatẽ infinitam excedẽtẽ quãcunq; determinatam quãtitatem: qa omnis forma põt actu esse, ad quã naturaliter materia est in potentia. Nõ sic aũt est de numero: quia numerus, vt dicit Phil. nõ separatur à diuisione continui: vnde in appositione numerorum proceditur ad partes et ad materiam, sicut in diuisione magnitudinis: non .n. augetur numerus nisi ex diuisione magnitudinis: vbi aũt proceditur ad materiam, non oportet deuenire ad terminum, quia materia non est terminus: vnde non oportet si est potentia ad infinitam additionem numerorum, ita ꝙ per eam excedatur quicũq; determinatus numerus, ꝙ possit dari numerus actu infinitus, eo quòd in tali appositione non procedatur ad actum, sed ad potentiam.

Tex. 68.

¶ Per hoc patet responsio ad secũdum: dicitur .n. quòd in diuisione itur ad materiam, sed in appositione itur ad formã: non oportet autem quòd quantũ aliquid est in potentia ad materiam, tñ possit reduci in actum: qa materia non est actus, sed bene quãtum aliqd est in potentia ad formam: quia forma est terminus & cõtinens. ¶ Sed circa ea quæ dicta sunt, duo occurrunt dubia. Primum est: videtur .n. ꝙ etiam in additione numerorum procedatur ad totũ. Nam ex multis vnitatibus constituitur numerus, qui est qddam totũ: verbi gratia, ex additione unitatis ad quinarium resultat numerus senarius, qui est quoddam vnum, & quoddam totum: ergo non est differentia inter quantitatem continuã, & numerum, quia in appositione continui, procedatur ad totum & formã, non autem in oppositione numerorum. ¶ Secundum dubium est. Sicut in diuisione cõtinui itur ad partes, ita in diuisione numeri: vnitates enim in quas diuiditur numerus, sunt partes eius: si ergo quãdo itur ad partes, proceditur in infinitũ, numerus erit diuisibilis in infinitum. ¶ Pro solutione istorum dubiorum considerandum, ꝙ in rerũ materialium multitudine sm̃ quòd ex continui diuisione causatur, duo considerari possũt. ipsæ .s. partes multæ ac numeratæ: & ipsa numerus formaliter quo dicuntur tot, puta decem, aut viginti. In multitudine enim decem hominũ considerari possunt & ipsi homines, qui denominantur decem, et numerus denarius, quo decem denominantur. Si ipsæ res numeratæ considerentur, ipsæ nõ constituũt aliquid vnũ simpliciter, sed vnum tm̃ per aggregationem. Si aũt ipse formalis numerus consideretur: sic ex vnitatibus illorum vnum simpliciter constituitur: omnis enim species numeri, est unum quoddam simpliciter, sicut & omnis alia species cuiuscũque generis. Quia ergo Philosophus multitudinem considerat ex parte ipsarũ rerum numeratarum, secundũ ꝙ ex continui diuisione fiunt in actu, & vt sic procedendo in augmentatione rerum numeratarum ad partes materiales cõtinui ꝓceditur, non aũ: ad aliquid quod sit simpliciter vnum, ideo bene dicitur à Cõm. quòd in augmentatione numerorũ proceditur ad materiam, sicut & in diuisione continui. Similiter tñ diuisione numeri hoc modo considerati, nõ diuiditur aliquid vnum simpliciter: sed eius quod est vnum per aggregationẽ accipitur vnaquæq; pars per se, vt una in actu existẽs & indiuisa: et qa vnũquodq; est unũ per suam formam, ideo bene inquit Cõment. loco allegato, ꝙ diminutio in numeris tẽdit ad formam, non aũt ad materiã: in diuisione aũt continui fit resolutio totius in suas partes, non inquantũ vnaquæq; est in se vna et indiuisa, sed inquantũ unaquæq; est quanta, & diuisibilis in alias partes: oportet .n. continuum ex quãtis & diuisibilibus componi: ideo in tali diuisione ꝓceditur ad materiã: cõuenit .n. huius-

Argumentũ solutio.

Cõm. 68. 3. phys.

huiusmodi diuisibilitas & quantitas partibus, eo quòd materiā includant. Propter hoc in diuisione numeri non proceditur in infinitum: sed bene in diuisione continui, q2 forma habet rōnem finis & termini: materia aūt non est finis & terminus, sed potius habet per aliud terminari. ¶ *Considerandū secundo, ꝙ in additione numerorum semper actui potentia ad vlteriorem actum admiscetur, inquantum non est dabilis aliquis numerus, cui alia vnitas addi non possit, & consequenter quo nō possit maior numerus dari. Sed in additione continui tandem deuenire contingit ad aliquē actū, cui pōia ad vlteriorē actū non admiscetur: cū .n. ad supremā cœli quātitatē peruentū fuerit, nō poterit vlterius ꝑcedi: vnde ī additione numerorū nunq̄ deuenitur ad aliquid, qđ sit præcise totū: nō possitq; rōnē partis habere. Sed in additione continui ad aliquid tandem deuenitur, quod rōnē dumtaxat totius habebit, non poteritque rationē partis habere: & iccirco in uno procedi pōt in infinitū, non aūt in altero.*

¶ *Ad primum igitur dubium dicitur primo, ꝙ in additione numeri ex parte ipsarum rerum numeratarum sm̄ quòd ex diuisione continui multiplicantur, nō ꝑceditur ad aliquid totum quod sit vnum simpliciter: sed ad partiū multiplicationem. Dicitur secundo, ꝙ etiam ex parte ipsius numeri formalis nō proceditur ad totum præcise: sed ad id, quod existens aliquid totum est in potentia ad aliā additionem: & sic habet etiam rōnem partis. Ad sm̄ dicitur, ꝙ numerus non diuiditur semper ī partes, quę diuisibiles sint sicut continuum, sed in partes indiuisibiles, ideo non sequitur ꝙ diuidatur in infinitum sicut continuum.* ¶ *Tertia cōclusio est. Impossibile est esse magnitudinem actu infinitam etiam mathematice considerando. probatur. Impossibile est esse aliquid in rerum natura, quod non sit determinatū ad aliquam speciem: nō potest enim esse animal in rerum natura, quod non sit aut rationale aut irrationale: sed vnaquęque quātitas specificatur per aliquam terminationem: multitudinis enim species sunt duo et tria: magnitudinis autem bicubitum, tricubitum &c. ergo impossibile est esse quātitatem non terminatam & non mensuratā: sed infinita quantitas dicitur quantitas interminata, & nullo modo mensurata: ergo impossibile est esse actu magnitudinem infinitam, et subsistentem sine materia.* ¶ *Quarta cōclusio est. Mathematice loquendo potest apponi ad magnitudinem in infinitū: patet, quia mathematicus supponit quacumque linea finita, posse dari maiorem, & sic de alijs dimensionibus.* ¶ *Sed tūc occurrit dubiū, quare .s. naturaliter loquēdo, nō pōt per appositionem excedi quacumq; quātitas determinata, vt superius dictum est: mathematice aūt excedi potest, cum etiam in tali appositione sm̄ mathematicā considerationem ꝑcedatur ad totum, & per consequens ad formam.*

¶ *Respondetur ꝙ dicitur primo sm̄ Comment. quòd rō istius est quia naturalis cōsiderat de quantitate secundum ꝙ est extra intellectum in materia: Mathematicus aūt considerat eam per abstractionē à materia. Conueniunt autē in hoc naturalis & mathematicus, ꝙ quācūq; quantitate data potest dari minor. Sed differunt, quia sm̄ naturalē non est in materia potentia ad infinitam magnitudinem, vt possit quantitas crescere in infinitū, mathematicus autem sequitur imaginationem ideo quia quacunq; linea data possumus imaginari maiorem: dicit quacumque linea data, posse dari maiorem, & sic in infinitum. Dicitur secundo, ꝙ secundum naturalem omnis quantitas possibilis esse in natura est in materia in potentia:*

Margin notes: In diuisione numeri, nō proceditur in infinitū. — Impossibile est esse magnitudinem actu infinitam etiā mathematice consideratā. — Mathematice loquēdo pōt apponi ad magnitudinem in infinitum. — Comm. 69.

tia, ideo oporteret si apponeretur in infinitum, q possit esse quantitas infinita in actu, vt dictum est supra: omnis enim potentia materiæ est reducibilis ad actũ, secundum mathematicum autẽ non oportet omnem quantitatem possibilem secundum imaginationem esse in potentia materiæ, & posse existere, eo quòd abstrahat ab esse: ideo non sequitur aliquid impossibile. ¶ *Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam negatur minor: & ad probationẽ dicitur, quòd infinitas repugnat quantitati existenti in actu, quia tollit omnem speciem magnitudinis: sicut enim illud tollit animal, qd in nulla specie animalis continetur: ita illud tollit magnitudinem, quod in nulla specie magnitudinis continetur: sicut dictum est de infinito, quod in nulla specie magnitudinis est, eo quòd quælibet species magnitudinis est finita, & mensurata. Item repugnat quantitati in specie consideratę.* ¶ *Ad secundum: negatur primo maior propositio: nam cognoscit Deus contradictoria: non tamen ea potest simul producere, eo quòd producibilia non sint: negatur secundo minor, ad cuius probationem negatur consequentia. Sicut enim non valet, quocumque numero dato potest dari maior, & sic in infinitum: ergo potest dari numerus actu infinitus: ita non ualet, cognoscit aliquã quantitatem, & maiorem illa posse dari, & illa alia maiorem, & sic in infinitũ: ergo cognoscit magnitudinem actu infinitam.* ¶ *Ad tertiam dicitur, quòd*

Responsio.

Quamlibet species Magnitudinis est finita & mensurata.

Philosophus loquitur de magnitudine naturali: S. Tho. autem loquitur ibidem de quantitate mathematica: vnde non est similis ratio. ¶ *Dicitur secundo, quòd secundum mentem S. Thom. quacumque magnitudine etiam sensibili data, potest dari maior per potentiam diuinam, quia quacumque forma data potest Deus aliam facere quæ maiorem requirat magnitudinem, & hoc apparet ex verbis eius de veri. vbi dicit, quòd in creatura est potentia obedientia, secũdum quòd aliquid potest a Deo recipere: & talis capacitas non potest impleri, quia quicquid Deus de creatura faciat, adhuc remanet in potentia recipiendi a Deo: Philosophus autem loquitur per comparationem ad potentiam naturalẽ, quę tota potest impleri.* ¶ *Ad quartam negatur assumptum. Ad probationem dicitur quòd non est possibile, Deum separare omnes illas partes proportionales, quia talem diuisionem esse in actu implicat contradictionem.* ¶ *Ad quintum dicitur, quòd casus est impossibilis: supponit enim omnes partes proportionales tam corporis quàm horæ, poni in actu, quod est impossibile: non enim omnes partes proportionales vnius horæ sunt in ipsa hora in actu, vt cuilibet attribuatur rarefactio lineæ secundum eandem quantitatem, & similiter partes corporis non sunt in actu, vt quamlibet giret linea pedalis, sed sunt solum potentialiter, scilicet per esse totius.*

S.Tho. de ver. q. 29. ar. 3. ad 3.

QVAE-

QVAESTIO. VII.

Vtrum possit dari multitudo actu infinita.

Neque enim in numeris secundum diuisionem infinitus est. Tex. LXI.

Quaeritur septimo, Vtrum possit dari multitudo actu infinita, & videtur quod sic. ¶ Primo. Mundus est æternus secundum mentem philosophi octauo phys. in principio. Item vt secundum eandem mentem Arist. ostendetur, Anima intellectiua est perpetua: ergo præcesserunt infiniti homines & infinitæ animæ: ergo nunc sunt actu infinitæ animæ. ¶ Secundo Deus posset in quolibet instanti instante parte proportionalem vnius horæ producere vnum hominem: ergo potest producere multitudinem actu infinitam. patet antecedens, quia ibi nihil assumitur diuinæ potentiæ repugnans: probatur consequentia: In quolibet instanti dicto, producit vnum hominem: sed in fine horæ præcesserunt infinita instantia: ergo in fine horæ produxit infinitos homines in actu. ¶ Tertio. Potest Deus separare oẽs partes magnitudinis adinuicem, & ponere illas in actu: sed in magnitudine sunt infinitæ partes: ergo pot facere infinitam multitudinem in actu. ¶ Quarto. Quicquid potest Deus successiue producere, potest simul producere: sed potest infinita producere successiue: ergo pot infinita simul producere. ¶ Quinto. Sunt quædam experientiæ. Prima est de igne sphærico posito in medio mundi & non impedito, qui cum non sit maior ratio quod ascendat versus vnam partem cæli, quàm versus aliam, mouebitur ad oẽm partem cæli: qd non pot esse nisi diuidatur sm quodlibet punctum eius, & sic fiat infinitum in actu. ¶ Secunda, de vase vitreo vniformiter concauo, in quo aqua prius calida congelatur. Nã, cum occupet tunc minorem locum quàm prius: ne detur vacuum, oportet vt frangatur vas: & cũ non sit maior ratio, quod frangatur in vna parte, quàm in alia: frãgetur sm infinitas partes, & sic dabitur infinitũ in actu ¶ Tertia de filo, vniformis resistentiæ per totũ: cui si applicentur duæ potentiæ æqualiter omnino trahentes ad oppositas partes: cum nõ sit maior rõ quod frangatur in vno quàm in alio puncto, in quolibet puncto fiet fractio, & sic diuidetur ĩ infinitas partes, quarũ quælibet erit in actu: ergo &c. ¶ *Ad euidentiã huius difficultatis aduertendam primo ut ponit S. Tho quod duplex est diuisio: vna formalis quæ s. est per opposita quæ nunquã consistit in hoc, quod hoc est hoc, & nõ illud: verbi gratia. Ho est hõ & non est planta: et ista causat multitudinẽ transcendentem: homo .n. & planta, sunt duo transcendenter: eo quod quodlibet est vnũ sm essentiã, & essentia vnius nõ est essentia alterius. Alia est diuisio materialis, quæ cõsistit in hoc, quod hoc quantũ, nõ est illud quantũ: et hæc diuisio causat multitudinẽ de genere quantitatis, q̃ dicitur numerus: ex hoc .n. quod hoc quantũ nõ est illud: sequitur quod sint multa quanta: Philosophus: ergo dicit, quod numerus de quo loquitur non ẽ separabilis à decisione, na numerus de genere quantitatis, resultat ex diuisione cõtinui. ¶ Ex quo patet quod Phil. non loquitur hic de multitudine, aut de infinito in rebus immaterialibus, de quibus non*

Duplex est diuisio vna formalis alia materialis.

D. Th. 3. ph. tex. 68.

Non repugnat de mẽte Ari dari infinitũ in

c. ala q. 10 idem au . . .

immaterialibus, secus in materialibus.

non dicitur numerus de genere quantitatis: sed loquitur tantum de infinito, secũdum ꝙ inuenitur in rebus materialibus: propter qđ non videtur repugnare principijs Philosophi dari multitudinem actu infinitam ĩ rebus immaterialibus: hic enim & in primo cœli loquitur solum de infinito materiali: sed licet non repugnet principijs ab eo positis, vbi loquitur de infinito, repugnat tñ veritati. ¶ Sciendũ secundo, quòd Auicenna et Algazel, existimauerunt impossibile esse multitudinẽ per se ordinatam esse actu infinitam: non autem multitudinem per accidens. Primum probatur sic. Multitudo per se infinita, est quæ requiritur ad causandũ aliquid, sic ꝙ istud non põt agere sine alio: nec illud sine alio, & sic in infinitum: sed hoc est impossibile: quia sm̃ mentem Philosophi nõ proceditur in infinitũ in causis essentialiter ordinatis: tunc enim generatio nunꝗ compleretur, cum non possint infinita pertransiri: ergo &c. Secundum autem probatur sic. Esse plura & infinita, quorum vnum non dependet ab altero, non est inconueniens: sicut quòd faber utatur pluribus malleis & infinitis, si infinito tempore duraret, non est inconueniens: sed multitudo infinita per accidens est huiusmodi: ergo nullum inconueniens est esse talem multitudinem, sicut infinitos homines, infinitas arbores, & similia. Verum quod istud non solum repugnat veritati, sed etiam Aristo. & Comment. ex sequenti fiet manifestum. ¶ Quare ponuntur tres conclusiones.

Tex. 33. & infra.

Opinio Auicen. & Algazelis.

8. metaphy. tex. 4. vsque ad 14.

Probatio ad an tes.

Impossibile est dari multitudinem actu infinitã in rebus materialibus etiam per accidens ordinatis.

Prima est. Impossibile est dari multitudinem actu infinitã in rebus materialibus, & per accidens ordinatis. Probatur. Multitudo rerum materialium causatur ex diuisione continui: sed diuisio cõtinui numquam est tota ĩ actu: ergo nec multitudo infinita est vnquam tota in actu maior & minor est Phil. ¶ Secũdo. Omnis

3. Physicor tex. 57 & 59

multitudo materialis in actu est ĩ aliqua specie numeri: sed multitudo infinita non est in aliqua specie numeri: ergo &c. Probatur minor. Omnis species numeri ẽ multitudo mensurata per vnum: nam vt dicit Philosoph. Numerus est vno plura: sed multitudo infinita non est mensurata per vnum: quia contra rationem infiniti est esse mensuratum: ergo &c. ¶ Sed diceret fortassis qui poneret multitudinem infinitam, illam non esse numerum: sed multitudinem trãscendentem: & ideo non esse per vnum mensuratam. ¶ Sed contra: quia in eodem genere ponuntur unũ, & multitudo sibi correspondens: sed vnitas rei materialis est in genere quantitatis, ergo et multitudo earũ: talis autem est numerus: ergo &c. Vnde licet secundum D. S. hæc ratio sit probabilis ad probandum non esse simpliciter multitudinem infinitã, non tñ ad probandum multitudinem immaterialiũ rerum non esse infinitã. ¶ Tertio. Illud de cuius ratione est esse actũ permixtum põtię, nõ potest esse totum simul in actu: sed de ratione infiniti est esse actum permixtum potentię: ergo &c. minor est Philosophi, maior etiam est euidens. Nam ex opposito prædicati, infertur oppositũ subiecti: si enim est totum simul actu secundũ omnes partes suas: ergo non est in actu admixto potentiæ. ¶ Secunda conclusio est ista. Impossibile est dari multitudinem actu infinitam in rebus immaterialibus. ¶ Probatur primo. Vbi ex nouo actu resultat noua potentia, ibi totum nõ potest esse simul in actu: sed ex additione vnitatis ad numerum præexistentem resultat noua põtia: quia semper addita vnitate numero, adhuc remanet põtia, vt illi numero addatur alia vnitas: ergo &c. Ista est ratio quam adducit Commentator hic. ¶ Secundo. Tot sunt substantiæ immateriales, quot posšũt esse: qa in perpetuis

Tex. 18.

S. Thom. sup. tex. 44.

Tex. 57.

Impossibile est dari multitudinem actu infinitam in rebus immaterialibus.

Comment. cõm. 69.

Phy. Te. n. petuis nõ differt esse & posse, sed nõ sũt infinitæ sbtiæ immateriales: vt patet sm mentem Phil. inuestigantẽ numerũ substantiarum separatarum sm numerũ motuum orbium cęlestium: ergo non possunt esse actu infinitę. ¶ Tertio arguitur rationibus. S. Tho. Prima est. Omnẽ multitudinẽ oportet esse in aliqua specie multitudinis: sed qualibet species multitudinis est finita: ergo &c. maior probatur. Omne indiuiduum existens in aliquo genere, est in aliqua eius specie: quia genus non inuenitur in indiuiduis nisi per differentiam limitatã: ergo &c. minor vero probatur. Species multitudinis sũt species numerorum proportionatę, sicut .n. dicimus binarium, ternarium etc. & duo & tria in rebus materialibus, ita in rebus immaterialibus; sed qualibet species numeri est finita, quia est multitudo facta per vnũ: ergo &c. ¶ Aduertẽdũ autem ꝙ ista ratio non est illa quam Philosophus facit superius ad probandũ primam conclusionem quam adduximus. In illa .n. assumitur quod numerus est multitudo mensurata per vnum, in hoc autẽ ꝙ numerus est multitudo facta per vnũ: hec aũt sunt longe diuersa: unitas .n. mẽsuratur: quia per sui multiplicationẽ reddit pręcise numeri quantitatem, facit aũt & constituit numerum, quia aliqua vnitas ponit ipsum in spẽ numeri determinata: addita .n. unitate binario fit ternarius, & vnitate addita ternario efficitur quaternarius, vnitas ergo praecedenti numero addita spẽm sequentis numeri constituit, & hoc intendit S. Tho. in illa propositione, Numerus est multitudo facta per vnum Ex qua arguitur ad propositum, Oĩs multitudo facta per vnum est finita, sed omnis numeri species est h.mõi: ergo &c. minor patet, quia unitas addita vni spẽi numeri, aliam speciem constituit, qua substracta non est amplius illa spẽs, maior aũt probatur. Multitudo facta ꝑ vnũ habet vnitatẽ qua addita alijs constituitur eius species, & qua substracta destruitur: sed in multitudine infinita non est dare talem vnitatẽ, quia ibi nulla vltima est: ergo nulla multitudo infinita est facta ꝑ vnum: ergo nulla facta ꝑ unũ est infinita. ¶ Si dicatur ꝙ illa ꝓpositio, Numerus est multitudo facta ꝑ unũ, hẽt veritatem in numero finito, non aũt in numero infinito. ¶ Contra. Ex multis non constituitur aliquid vnũ per se, nisi vnũ se habeat vt potentia, & alterum sicut actus: sed quilibet numerus est quoddam vnum simpliciter, alioquin non esset species determinati generis, & constituitur ex multis vnitatibus: ergo oportet ibi esse aliquam quæ sit actus & forma: ergo quilibet numerus hẽt vnitatẽ à qua formaliter constituitur. Sic ego illam. S.D. rõnem intelligo. ¶ Secunda ratio est. Oẽ creatum sub certa intentione creantis cõprehenditur, sed oĩs multitudo existẽs in actu est creata: ergo oĩs multitudo existens in actu sub certa intẽtione creantis comprehẽditur: ergo est numerus determinatus rerum creatarũ. Probatur maior, quia nullum agẽs in uanũ operatur. ¶ Ad euidentiam huius rõnis cõsiderandum, ꝙ supposito ꝙ omne aliud à Deo sit ab ipso creatum & productũ: sicut unaquęq; res creata est intenta à Deo, ita et numerus est à Deo intentus: sicut .n. determinauit ꝓducere substãtias, ita determinauit numerũ creaturarũ ꝓducere. Considerandũ secundo, ꝙ agens agere in vanũ dupliciter põt intelligi. Vno mõ quia operatur ad aliquẽ finẽ, & illũ non consequitur, sicut ambulãs ad balnea vt lauetur, si impediatur ne lauetur, dicitur frustra & in uanũ ambulasse. Alio mõ, quia nõ opatur ex intentione alicuius certi, et determinati: sed in incertũ opatur sicut si diceremus aliquem à casu ambulare absque

Marginal notes: Phy. Te. n. | 12. metaph. tex. 41. vsq. ad 48. | Tho. 1. q. 7. a. 4. | Ratio S. Tho. sumpta ex D. Th. 1. parte q. 7 ar. 4. non est illa quam facit philos. superius ad probandum nõ dari actu infinitum. | Quomodo Propositio S.Th. Numerus est multitudo facta per vnũ intelligenda. | Sicut vnaquæque res creata a Deo est intenta determinata a Deo, ita & numerus.

absque intentione cuiuscumque finis. ¶ Sciendum tertio, quod duplex est finis. s. operationis & rei operatæ, sicut finis domificationis est domus, finis vero domus est operatio. Maior ergo propositio est intelligenda, quod omne creatum est determinatum ab intentione creantis; quia videlicet non intendit creans aliquid confusum & indistinctum, sed aliquid certum & determinatum, non. n. producens domum intendit domum indeterminate producere, sed domum talem hanc, quæ habeat [illegible] figuram, & non solum intendit [illegible] indeterminate [illegible] habitationes, quas ipse vult producere, & non plures: sicut aut est in istis agentibus particularibus, ita est & in agente universali: non .n. intendit aliquid incertum, sed aliquid certum & determinatum. probatur aut hæc maior propositio, per propositionem assumptam exponendo ipsam in secundo sensu, non aut in primo: nam in primo neque esset ad propositum, neque in se esset vera: multa .n. operantur ad aliquem finem, quæ ipsum non consequuntur: in secundo aut est vera, & probat propositum: vera quidem quia ut dicitur, Omne agens agit propter finem .s. tam operationis quam rei operatæ. Probat aut propositum, quia si creatum non esset certum & determinatum in intentione creantis: tunc creans in vanum ageret, eo quod non intenderet aliquod certum & determinatum in suo opere: & sic non operaretur ex intentione alicuius finis intrinseci, & ideo quod eueniret esset a casu: sicut si domificator intenderet domum tantum, & non determinatam domum, quicquid determinatum fieret eueniret a casu: nullum autem creatum a Deo potest a casu euenire: neque creans potest in vanum operari: ergo oportet ut creans aliquod certum & determinatum intendat: cum ergo multitudinem creaturarum producat & creet: oportet ut intendat certam et determinatam multitudinem, & sic necesse est, ut omnis multitudo existens in actu sit certa & determinata: & per consequens non potest multitudo in actu existens esse infinita. Et sic patet hanc S. Tho. rationem (quæ superficialiter intellecta, videtur parum efficax) si bene intelligatur efficacissimam esse. ¶ Tertia conclusio est. Numerus est augmentabilis in infinitum: ita quod per appositionem contingit excedere quantumcunque numerum finitum. Probatur de mente Philosophi. Numerus causatur ex divisione continui: sed continuum dividitur in infinitum: ergo numerus illarum partium augmentatur in infinitum. ¶ Secundo. Si numerus non esset augmentabilis in infinitum: sequeretur quod esset dabilis aliquis numerus, quo maior dari non posset, sed hoc est falsum: ergo etc. Probatur falsitas, Sit (verbi gra.) numerus centum milia hominum maximus numerus. Tunc sic. Potest generari alius homo, quia nihil apparet huic repugnans: ergo ille non est maximus numerus: et sic argueretur de omni alio numero: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quod ista tria non possunt stare simul .s. Mundus est æternus quantum ad omnes species: anima intellectiua est immortalis: & non datur infinitum in actu: quæ tamen videntur esse de mente Phil. ideo ne videatur Philosophus sibi ipsi contradicere, dicendum est, quod licet posuerit mundum esse æternum, non tamen posuit hominem esse æternum, potest .n. mundus esse æternus quantum ad corpora cœlestia & intelligentias: & aliquas species materiales: & tamen homo non esse æternus. Et si alicubi videatur velle, quod generatio hominis est æterna, ponit illud tamquam probabile aliquibus antiquorum Philosophorum, non tamquam verum. ¶ Sed contra istam responsionem instari potest sic.

Finis est duplex .s. operationis & rei operatæ.

Ratio efficacissima D. Tho.

Numerus est augmentabilis in infinitum ita quod per appositionem contingit excedere quantumcunque numerum finitum.

2. physic. Com. 49

8. phys. in princ. 3. de anima. Tex. 20.

Ratio qua utitur Philosophus ad probandum motum esse æternum, etiã valet ad probandum hominem esse æternum: ita enim sequitur quòd Deus mutetur, si producitur homo in tempore, sicut si producitur motus in tẽpore, quia non est maior ratio de vno quã de altero: hoc aũt reputat Philosophus inconueniens: ergo etc. ¶ Respondeo quantũ mihi pro nunc occurrit, quòd non omnes rõnes quas Philosophus adducit ad probandum perpetuitatem motus, tamquam rõnes demõstratiuas inducit, sed aliquas saltem tãquam probabiles: vnde illa quæ adducitur non habetur pro demonstratione, sed pro rõne probabili. Nã forte aliqui Philosophi negantes æternitatem mũdi, cõcedebant nihil posse noviter ab aliquo produci nisi per aliquam agentis mutationẽ: ideo ratio illa erat efficax aduersus illos: licet non sit demonstratio simpliciter. ¶ Rñdetur secundo iuxta prædicta sñm mentem S. Tho. & melius, ꝙ dari infinitũ in actu in rebus immaterialibus, non repugnat ei quod dixit hic Philosophus: quia hic loquitur de infinito materiali, secundum ꝙ causatur ex diuisione continui: et similiter vbicumque loquitur de infinito: non facit aũt mentionem de infinito in rebus immaterialibus existente. ¶ Ad secundum dicitur, ꝙ Deus ĩ quolibet instãti diuisim põt producere vnum hominẽ, idest assignato unoquoque instanti per se Deus potest vnum hominem producere: non tamen potest in omnibus cõiunctim, idest in hac & in illo: ita ꝙ in oĩbus producat hominẽ unum, non ꝑp defectũ virtutis diuinæ, sed quia repugnat ex parte facti: repugnat enim aliquid esse in natura, quod non sit ad aliquam speciem determinatũ: argumentũ aũt procedit in secundo sensu ĩ quo negatur añs: si aũt antecedẽs intelligatur ĩ primo sensu, negatur consequentia: probatio autem adducta nõn valet, quia procedit in secundo sensu. ¶ Ad tertium dicitur quòd antecedens est falsum: licet .n. vnamquamq; partem sñm se cõsideratã possit separare, non tamẽ omnes. ¶ Ad quartũ negatur antecedẽs, quãdo aliquibus repugnat simul esse, sicut dicitur de partibus infinitis, quibus repugnat esse actu: vnde etiã, non potest Deus separare omnia puncta existentia in potentia in linea, quia licet non sint partes lineæ, tamen ipsis repugnat simul esse actu. ¶ Sed contra istas responsiones arguitur sic: quando vnũquodque plurium potest esse, et unum nõ tollit alterũ: illa plura possunt simul esse, sicut Sor. & Pla. sed vnaquæque pars quantitatis põt esse actu, & vna non tollit alteram: ergo oẽs illæ partes possunt simul esse. ¶ Respondetur, ꝙ licet vnaquæque partium infiniti per se cõsiderata, possit per se esse: non tñ vt est pars infiniti; eo ꝙ toti infinito repugnat esse: vnde si maior intelligatur ĩ isto sensu, quãdo vnumquodque plurium põt esse vt est pars alicuius totius, & vnum non tollit alterum, tunc illa possunt simul esse, conceditur: sed tũc negatur minor. Si autem intelligatur absolute, negatur: quia falsa est de partibus totius, cui repugnat esse totum simul. ¶ Ad primam experientiam dicitur, ꝙ ignis ad illam partẽ cæli ascendet, in qua maior erit influentia cœli, vel dicendũ, ꝙ nõ mouebitur ꝑp æqualem inclinationẽ ad omnem partem cœli. ¶ Ad secũdã dr̃, ꝙ aquæ ps resoluetur ĩ aerẽ, aut à calore, aut à vĩ vniuersali, & sic nõ dabitur vacuum. ¶ Põt ẽt dici ꝙ quia superiores partes vasis cõprimunt medias uel inferiores, ĩ illa parte fiet fractio, vbi erit maior cõpressio. ¶ Ad tertiã dicitur, ꝙ filũ ĩ medio frãgetur, quia ibi fit maior cõcursus ambarũ põtiarum, aut ĩ aliqua alia parte, si in illa cõtingat maiorẽ ipsarũ virtutũ concursum fieri.

Deus in quolibet instanti diuisim, potest producere unũ hominem.

QVAESTIO VIII.

Vtrum detur infinitum in potentia.

Infinitum quidem igitur hoc est, cuius quantitatem accipientibus &c. Tex. LXIII.

p. p. q. 7. ar. 4. veri. q. 2. artic. 10. & 3. q. 2. 7. ar. 3

QVAERITVR octauo. Vtrum detur infinitũ in potẽtia, & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Omne quod est in potentia, potest reduci ad actum: potentia .n. dicitur per respectum ad actum, sed infinitũ non potest reduci ad actum, vt dictum est in præcedentibus quæstionibus: ergo nõ datur infinitum in potentia. ¶ Secundo Cuiuslibet rei naturalis datur minimũ vt dictũ est: ergo magnitudo naturalis non est diuisibilis in infinitũ, & per consequens in ea non est infinitũ in potentia. ¶ Respõdeo, ꝙ datur infinitum in potentia sm̃ diuisionem in magnitudine, & secundũ appositionem in multitudine. ¶ Pro declaratione primæ partis istius conclusionis sciendum Primo, ꝙ de ratione quanti est diuisibilitas, vt patet quinto metaphys. Diuisibilitas autem in infinitum conuenit quanto, eo ꝙ habet infinitas partes in potentia: vnde diuidendo continuũ successiue, oportet diuisionem procedere in infinitum. ¶ Sciendum secundo, ꝙ continuum habere infinitas partes in potentia, potest habere triplicem sensum. Primus est, vt ly in potẽtia determinet illud verbum habere: & tunc continuum habere in potentia infinitas partes, est illud posse habere infinitas partes. Secundus est, vt ly in potentia determinet illũ terminum partes, ad hunc sensum, ꝙ continuum habet infinitas partes potentiales scilicet quarum nulla secundũ se est hoc aliquid præcisum: nec cũ alijs facit vnũ hoc aliquid. & vterque istorum sensuum falsus est. Tertius est, vt ly in potẽtia determinet ly partes, ad istũ sensum quòd continuum habeat infinitas partes, quarum nulla existit per esse proprium: ipsũ enim totum constitutũ ex partibus, est id quod habet esse, partes autẽ existunt per esse totius: & hic sensus est verus.

Continuũ habere infinitas partes in potentia potest habere triplicem sensum.

¶ Sciendum tertio, ꝙ continuum põt diuidi dupliciter. Vno modo in partes eiusdem proportionis, alio mõ in partes eiusdem quantitatis. Partes eiusdem proportionis sunt illæ, quæ habent eandem proportionem ad tota quæ immediate diuidunt, sicut si aliquod totum diuidatur in duas medietates, illæ partes cõparantur ad totum in proportione subdupla: si iterum medietas diuidatur in duas medietates, medietates illius medietatis ad ipsam in proportione subdupla comparantur. Vnde partes illæ dicuntur eiusdem proportionis esse: partes vero eiusdem quantitatis dicuntur, quarum vna est æqualis alteri ĩ quãtitate, sicut si ab vno toto remoueatur vnus palmus, et à residuo vnus alius palmus illi duo palmi sũt partes eiusdẽ quãtitatis. Dicitur ergo ꝙ magnitudo ẽ diuisibilis ĩ ĩfinitũ ĩ partes eiusdẽ ꝓportionis, ita .s. ꝙ quacũq; diuisione data adhuc põt alia similis dari, et sic in infinitum: ita tñ ꝙ numquam põt perueniri ad vltimam diuisionẽ, & hoc est verum de magnitudine tam naturali quàm mathematica secundũ Cõmẽtatorẽ. Hæc autem diuisio, licet non possit fieri realiter propter defectum instrumentorũ, aut visus non ualentis aliquam paruã quantitatem

Cõ-tinuum potest diuidi & in partes eiusdem proportionis & eiusdẽ quantitatis.

Auer. Commen. 60.

titatem per modum diuisibilem penetrare, vel etiam quia per diuisionem deueniretur ad aliquam quantitatem ita paruam, quòd forma substantialis sub minori stare non posset, & sic si vlterius diuideretur, corrumperetur, pōt tñ fieri secundum intellectum, eo ꝙ qualibet pars habeat aliam minorem se, sibi inexistentem. ¶ Probatur ergo ista prima pars conclusionis. Si magnitudo non esset diuisibilis in infinitum, oporteret per diuisionem perueniri ad aliquid indiuisibile, sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia, quia oppositum consequentis repugnat antecedenti, nam non perueniri ad indiuisibile, & magnitudinem non diuidi posse modo dicto in infinitũ, repugnant, probatur falsitas. Si in diuisione magnitudinis perueniretur ad indiuisibile, tunc magnitudo cōponeretur ex indiuisibilibus: vnūquodq; .n. cōponitur ex his in qua resoluitur, sed hoc est falsum, quia indiuisibile additũ indiuisibili nō facit maius: ergo etc. Confirmatur ista rō ex definitione continui posita in primo cæli vbi dicitur, Continuum quidem igitur est, qđ diuisibile in semper diuisibilia

¶ Quantum ad secundam partem conclusionis, sciendum quòd multitudo licet sit infinita in potentia, non est tñ infinita secundum diuisionem sicut magnitudo: multitudo.n. & numerus plures unitates tamquam partes cōtinet, vnde cum vnitas sit indiuisibilis, diuisio numeri ad indiuisibile terminatur, sed est infinitus in potentia secundum appositionem, idest ꝙ quocumque numero dato, potest dari maior, & illo dato adhuc pōt dari maior, et sic in infinitum, ita quòd numquam peruenitur ad vltimũ numerum. Probatur ista pars. Numerus causatur & augetur secundum diuisionem continui, ut dictum est superius, sed continuum est diuisibile in infinitum: ergo & numerus est augmentabilis in infinitum. ¶ Attendendum autem cum dicimus, magnitudinis diuisionem, & numeri augmentationē esse infinitam in potētia, ꝙ duplicem habere sensum potest. Vnus est, ꝙ pōt esse actu simul infinita diuisio magnitudinis, et infinita numeri augmentatio: & hic sensus est falsus vt patet ex Philosopho. Alius est, ꝙ diuisio magnitudinis, & similiter numeri appositio: numquā est tota simul, sed posita vna diuisione in actu, remanet potentia ad aliam diuisionem: & sic in infinitum. Similiter facta appositione ad numerum præcedentem, remanet potentia ad aliam appositionem in infinitũ, & iste sensus est uerus & intētus a Philosopho. Vbi notandum secundum Simplicium, ꝙ cum potentia dicatur ad actũ, quot modis dicitur esse in actu, tot modis dicitur esse in potentia. Esse aũt actu dicitur aliquid uno modo, quia totũ simul est secundum oēs suas partes, sicut homo, domus, & alia permanentia. Alio modo quia fit, & suum esse in fieri cōsistit, suaque partes non sunt simul, sed successiue, sicut ludus, & dies. Similiter ergo esse aliquid in potentia dupliciter dicitur. Vno modo, quia totum secundum omnes suas partes simul esse potest, sicut dicimus ęs esse in potentia statuam. Alio modo, quia potest esse tamquam in fieri, & successiue esse habens. Sicut dicimus posse esse diem, aut ludum, & similia. Cũ ergo dicimus diuisionē magnitudinis esse infinitam in potentia, intelligitur non primo modo, quasi videlicet omnes huiusmodi diuisiones simul esse possint, sed secundo modo, quia scilicet potest diuisio magnitudinis successiue in infinitũ fieri. Similiter dicitur de additione numeroꝝ quæ est infinita in potentia ¶ Sciendum secundo, quòd ratio huiusmodi infinitatis in potētia est, quia ens actu, cuius esse est in fieri, cum actu semper habet cōiunctã potentiam

Margin notes: te. cõ. 1. — Multitudo est sic infinita in potẽ ut nõ tamẽ sit infinita secundũ diuisionem sicut magnitudo. — Tex. 56 & 57

potentiam, & numquam actus a potētia separatur: ideo quando secundum vnam partem est in actu, secundum aliam est in potentia, & propterea in infinitum proceditur. Quia ergo posita vna magnitudinis diuisione in actu in parte remanente, est potentia ad aliam diuisionem; & illa posita in actu, remanet potentia ad aliam, ita quod numquam deuenitur ad vnā diuisionem, cui non sit ad aliam diuisionem coniuncta potentia, cum diuisio semper fiat in quanta, & consequenter in diuisibilia: ideo in diuisione magnitudinis, in infinitum proceditur. Idem dicitur de infinita additione in numeris suo modo, vna enim additione ad numerum in actu posita, illi potentia ad aliam additionem est coniuncta, & numquam vna additio ponitur in actu, cui non sit coniuncta potentia ad aliam, & propterea in tali additione in infinitum proceditur, & dicitur ibi esse infinitum in potentia. ¶ Ad argumenta in oppositū, respondetur. Ad primum dicitur primo vt immediate dictum est, quòd non dicitur aliquid infinitum in potentia, quia habeat potentiam ad hoc, vt sit actu simul secundum se totum, sed quia in ipso est potentia ad aliquid in infinitū habēdo semper actum potentiæ admixtum. ¶ Dicitur secundo ad maiorem, quòd est vera ad hunc sensum quòd id quod est in potentia, potest reduci in actum eo modo quo est in potentia si conuenit alicui esse in potentia ad hoc ut sit actu simul secūdū omnes partes suas, potest reduci ad actum, vt simul secundum omnes partes suas sit in actu, sicut est Sor. aut Plato. Si autem conuenit alicui esse in potentia, non ad hoc vt simul secundum omnes partes suas sit in actu, sed successiue, tunc reducitur ad actum successiue, sicut dies qui successiue in actum reducitur, non autem totus simul. Modo dicitur quòd infinito non conuenit esse in potentia primo modo, sed secundo modo tantum, ideo non sequitur, quòd possit esse actu totū simul, sed bene quòd possit esse actu successiue per partē post partem in infinitum, & hoc non negamus. ¶ Ad secundum dicitur vt dictum est in primo, quòd licet cuiuslibet rei naturalis detur minimum per se subsistens ita quod minus illo non posset subsistere in tali natura: tamen non datur minimū inexistens: nam dato quocunque, adhuc datur minus illo existens in toto, eo quod qualibet pars sit diuisibilis, & omnis pars sit minor suo toto.

Expliciunt Quæstiones in Librum tertium Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM QVARTVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum locus sit terminus continentis immobilis primum.

Quare locus est terminus continentis immobile primum. Tex. XLI.

CIRCA quartum librum Physicorũ: quæritur primo, Vtrũ sit ista conueniẽs loci definitio: locus est terminus cõtinentis immobilis primum: & videtur quòd non. ¶ Primo locus ponitur à Philosopho in prędicamẽtis species distincta à superficie: ergo non est superficies, quę est terminus corporis continentis. ¶ Secũdo. Illud est locus ad quod terminatur motus localis, sed motus localis terminatur ad ubi, non ad superficiem continentis: ergo locus est ubi, non autem superficies. consequentia nota cum maiori, quia motus dicitur localis, eo ꝙ terminet ad locum. minor vero probatur. Terminus motus est ĩ mobili, sicut & motus, cum sint idem ut dictum est in tertio: sed superficies continentis non est in eo ꝙ mouetur localiter, sed tãtũ vbi: ergo &c. ¶ Tertio, Illa sunt eadẽ quorum per se differentiæ sunt eadẽ, sed eędem sunt differentiæ per se loci, et positionis .s. sursum & deorsum, ante & retro, superius et inferius: ergo locus est positio, non autem superficies. ¶ Quarto. Si loci est continere, qa est terminus cõtinentis, aut hoc est, quia totus locus per totum contentum procedit siue penetrat, aut quia extrinsece ipsum circumtegit: non primũ, quia tunc non esset ultima superficies continentis: non etiam secundũ, tum quia tunc etiam vestis locus erit, cũ & ipsa circumtegat hominem, tum quia talis superficies, aũt totum continet contentum, aut eius tantum superficiem: non totum, qa locum oportet esse ęqualem locato, illa aũt superficies non est æqualis toti contento, cum illud trinã habeat dimensionem, non aũt superficies quæ est terminus continentis. ¶ Si dicatur ꝙ superficies continentis est æqualis contento, secundũ eius superficiem vltimã per quam est in loco. ¶ Contra. Si totum aliquid patitur aut agit per partẽ, oportet illud primo parti conuenire. Sicut si aliquid per superficiem dealbatur, oportet prius superficiẽ dealbari: superficies autem nõ est in loco saltẽ per se: ergo &c.

[Margin: ...ap de quãtitate.]

[Margin: ...ro hoc vi-le D. Th p. q. 52 ar. 2. c 2. dist. 31.]

[Margin: q. 4. ar. 1. & 2. & 2. dist. 6. ar. 3. & 1. q 3 ar. 19 & q. 11 quęst. 1.]

¶ *Quinto. Differẽtia loci sunt sursũ & deorsum, sed deorsum nõ est superficies, sed centrum mundi, quod est indiuisibile: ergo locus nõ ẽ essentialiter superficies.* ¶ *Sexto. Proprium est loci cõseruare: sed quantitas non habet conseruare: ergo quantitas non est locus.* ¶ *Septimo. Mutato corpore, mutantur oĩa eius accidentia sed locus per te ẽ superficies corporis continentis: ergo mutato continẽte, mutabitur locus: sed contingit continens mutari, ipso etiam contento manente: sicut manente terra, mouetur aer et aqua à quibus continetur: ergo & locus: ergo locus nõ est superficies immobilis.* ¶ *Respondeo ꝙ ista est conueniens definitio loci, probaturq; ratione Philosophi. Illa definitio est conueniens per quam manifestatur essentia rei, & per quam possũt solui omnia opposita circa deniftum: & per quam manifestãtur proprietates definiti: sed ista est huiusmodi, vt patet per totũ processum Phil. de loco: ergo &c.* ¶ *Habet autem ista definitio tres partes, quarũ Prima est, ꝙ est terminus cõtinentis Secunda, Continentis primũ. Tertia, immobilis: vnde omnes istas partes oportet declarare, & sic tota definitio erit nota.* ¶ *Primam partẽ probat Philos. tali ratione. Locus aut est forma, aut materia, aut spatium inclusum intra latera continentis, aut terminus continentis: sed non est forma, nec materia, nec spatium, vt patet ex rationibus positis in litera: ergo est ultimũ cõtinentis.* ¶ *Pro declaratione autem huius partis aduertendum primo, ꝙ cum corpus continens aliud corpus duas habeat supficies, eius profunditatem terminantes: vnam s. intrinsecam, qua tangit vltimam extrinsecam superficiem corporis contenti: alteram uero extrinsecã qua ipsum non tangit locus: ergo, ut ex Aristo. patet, ẽ terminus intrinsecus continentis idest intrinseca superficies, qua tangit superficiem contenti: non aũt est exterior superficies.* ¶ *Attendendũ secundo ꝙ superficies dupliciter considerari potest. Vno mõ inquantum superficies absolute, & sic non conuenit sibi ꝙ sit locus: nõ .n. oĩs superficies locus est. Alio mõ inquantũ cũ ipsa duplex respectus cointelligitur, respectus scilicet continentis ad contenũ, & respectus ad primũ continens: ex quo dicitur in determinato situ vniuersi esse: et sic superficies naturam & rationẽ loci hẽt.* ¶ *Aduertendum aũt ꝙ situs dupliciter accipi potest s. vt circumloquitur differentiam quantitatis, vt inquam dicit ordinem partium in toto, sm̃ ꝙ in toto vna precedit aut subsequitur alterã, & ut est prædicamentũ per se, sm̃ s. ꝙ dicit ordinem partium in loco: ita ꝙ partes locati correspõdent partibus loci. Cũ ergo qlibet locus inferior & sit pars vniuersi, & sit qd contentum à cælo, sicut locatũ à loco, & iccirco possit habere ad primũ continens ordinẽ, & sicut vna pars vniuersi habet ordinem ad aliam partẽ, & sicut locatum habet ordinem ad locum: cum dicitur, ꝙ superficies continens est locus sm̃ quòd habet determinatum sitũ & ordinẽ ad primum cõtinens, qđ est cælum, accipitur situs vt ad quantitatem pertinet, non aũt vt est prædicamentum per se: ex eo .n. quòd talem distantiã ad cælum habet, & ad polos & centrũ: rationem loci habet: respectu eorum quæ ab ipsa continentur.* ¶ *Sed tunc occurrit dubiũ. Si enĩ locus est, est superficies, continens cum tali ordine ad vniuersum: sequitur quòd sit vnum corpus simul in diuersis locis: verbi gratia. Si idem corpus, sit sm̃ vnam partem in terra: secundum aliam, in aqua: sm̃ aliam, in aere. Nam alia, & alia erit superficies, & alius, & alius ordo ad cęlum: sed hoc est impossibile: ergo &c.* ¶ *Respondetur, ꝙ*

4. phy. T. 31

Tex. 35. vsq; ad 39.

Quodlibet corpus habet duas superficies vnã intrinsecam & aliã extrinsecam.

Tex 41.

Situs dupliciter accipi potest.

Qđ idem corpus existens in aqua & in terra & aere sit in vno loco.

non est inconueniēs huiusmodi corpus secundum diuersas sui partes ī diuersis locis esse, licet .n. partes sint in toto in potentia, inquantum non existunt per propriū esse, sed tantum per esse totius, ponuntur tamen aliquo modo in actu, eo ꝙ vnaquæque habeat proprium locū, sicut si vnum corpus secundum medietatē eēt album, & sm̄ medietatē nigrum, illæ duę medietates dicerentur aliquo mō in actu esse, inquantum vnaquæq; propriū esse accidentale haberet. ¶ Respondetur secundo, ꝙ illud ro. ū est in vno loco tantū, non autem in pluribus locis: licet .n. superficies sint diuersæ, totū tñ habet primo, vnam distantiā ad cœlū, partes vero non habent propriam distantiam: sed distant, ipsa distantia totius: quæ partibus conuenit secundario, inquantum illud totum, quantitatiue constituūt. ¶ Circa rationem ab Arist. adductā, aduertendum ex Simplicio, ꝙ non est ratio demonstratiua, sed probabilis. Nō .n. accipit Philosof. tamquā necessariam diuisionem, ꝙ locus sit, aut materia, aut forma, aut spatium, aut superficies Nā sunt multa alia eorum, in quibus alia sunt quæ neq; materia, neque forma, neque spatiū, neq; superficies sunt: totū .n. in partibus, et partes in toto, & ista nullum sunt istorum: sed tamquam secūdum enumerationem opinionum de loco, quæ fuerunt de loco.

Continēs et hæc f. cōe & proprium. 4. phys.

¶ Quantum ad secundam partem, quæ dicitur, continentis primum, notandū ꝙ, vt hēt hoc loco Philosophus, duplex est continens, .f. cōmune, & propriū. Cōmune est quod plura continet: sicut cœlum continet omnia ista inferiora. Proprium, siue primo continens, est qđ ita continet istud, quod non continet aliud: neq; ipsū contentum sm̄ aliquid sui ab alio contineatur: sicut vas plenū aqua, primo dī cōtinere aquā, qa nullū aliud corpus cōtinet, neq; istud corpus sm̄ aliqd sui cōtineatur ab alio. Vnde primo cōtinere, ē cōtinere adæquate, ita .f. ꝙ nihil cōtēti sit extra cōtinens, & continens nihil aliud cōtineat, quā id cuius dicitur esse primo continēs.

Tex. 42

Philosophus ergo dum dicit locum esse terminum continentis: primū dat intelligere ꝙ definit locum propriū, non autem locum cōmunem. Hæc dicta sint litteram tex. sequendo. ¶ Sed attendendū ꝙ ly, primum, aduerbialiter positum ī tex. latino, non haberi in græco, sed ponitur loco eius hoc nomen primus: tāquam adiacens huic substantiuo terminus. Ibi enim sic habetur. Quare continentis terminus immobilis primus, hoc est, locus: ubi Simplicius per primū continentis terminū intelligit eius superficiem, quæ est proxima & immediata corpori contēto, ipsūque tangit: Est .n. id, quod dicitur in loco esse, non solum in interiori superficie continentis immediate corporis, verū etiā in interiori superficie continentis ipsum continens: sicut si lapis in aqua sit, aqua vero in aere, lapis non solū in superficie aquæ, verum etiā in superficie aeris cōtinetur: verumtamen quia illa superficies quę continet corpus, locans ipsum qđ ponimus in loco esse, proxime et immediate non continetur: ideo non est proprie locus eius. Non .n. superficies aeris continentis aquā, est ꝓprius locus lapidis existentis in aqua. Sed superficies aquæ ipsum immediate continentis, ¶ Quātum ad tertium scilicet quantū ad immutabilitatem loci: prætermissis multis opinionibus duo mihi videntur esse modi, quibus ad mentem Arist. intelligere possumus locum esse immobilem: vnus est quē tangit Alexander & Simplicius, .f. quòd locus inquantū locus ex sui natura habet ꝙ non moueatur secundū locum ad motū locati, sed quiescat siue permaneat: alioquin oporteret loci locum esse. Nā cum in loci notitia ex motu sm̄ locū deueneri-

Loci Immutabilitas quō intelligatur.

 mus: in-

mus: inquantum videmus, quòd in loco permanente, & non localiter moto, dum recedit, vnum corpus alterū sibi succedit: videtur de natura loci esse inquantū locus est, quòd ad motum locati non moueatur localiter, sed maneat: vnde quādiu superficies corporis continentis manet immobilis: moto localiter eo qđ in ipsa continetur, tādiu loci nomē & rationē tenet: quā primū aūt ponitur cū contento corpore, simul localiter eodē motu moueri: locati rationē amittit: & vasis assumit rationem: pp quod inquit Philosophus, quòd si moto contento moueatur id in quo continetur: sicut cū aqua fluuij: & nauis in ea existens, simul mouentur contētum vtitur illo vt vase, magis quā vt loco: similiter dicendum est, de sphæris quæ raptu firmamenti mouētur. quòd sunt in ea magis sicut in vase, quàm sicut in loco, quamuis secundū quòd proprio motu mouentur, sint in ipsa, sicut in loco. Et propterea Philos. in ratione loci posuit quòd sit continētis terminus immobilis. ad rationē n. loci non sufficit, ꝙ sit terminus continentis: sed præter hoc, requiritur ꝙ talis terminus sit īmobilis. Nam esse terminum continentis, aliquo modo commune est vasi & loco: sed esse terminum huiusmodi immobile, ꝓprium est loco, per quod à vase distinguitur.

Tex. 41.

¶ *Alius est modus dicendi, quē S. Tho. assignat: dicitur enim locus immobilis, qa idem manet et non permutatur. Pro hoc autem modo, notādum est sm̄ mentem S. Tho. in expositione: ꝙ cū superficies, vt superius dictum est, rōnem loci non habeat, nisi secundū quòd determinatū ordinem & situm habet in vniuerso: duo sunt de rōne loci: vnū scilicet materiale, quod est ipsa superficies: alind vero formale, qui est ipse ordo & situs. Quātum ergo ad materiale non est necesse, ꝙ permaneat semper locus rei contentę & locata: sed quātū ad formale semper manet: quamuis .n. superficies aquæ, circa palum existētem in flumine, continue varientur, continue enim alia & alia aqua continetur: manet tn̄ in omnibus superficiebus sibi succedentibus idem ordo & situs in vniuerso, inquantū omnes eandē distantiam seruant ad primum continēs. Dicitur ergo locus esse immobilis. i. sēper idem manens & nō variatus, non quidē quantum ad superficiem, quod est materiale in loco: sed quantum ad ordinem et situm à quo formaliter ratio loci est accepta. Sicut et ignis dicitur idē manere quantum ad formam, licet secundum materiam varietur, consumptis & additis quibusdam lignis. Hic aūt sensus quē diximus esse S. Tho. videtur à Philosopho intendi, dum inquit ꝙ totus fluuius est magis locus nauis, quia totus fluuius ē immobilis, constat enim quòd totus fluuius immobilis dicitur, quia idē semper fluuius perseuerat, licet continue alia & alia aqua fluat: dicitur autem idem fluuius semper manere: quia semper manet eadem eius distantia, et idem ordo ad cœlū: vel etiam vt inquit Simplicius, quia idē est principium à quo aqua fluit, & idem terminus in quem influit. Vtrūq; sensum tex. 42. dat intelligere, dū ait, ꝙ med ū cœli, et vltimū versus nos circularis motus videtur esse: hoc qui lē sursum, illud uero deorsum. maxime omnibus propriè: quia hoc quidē semper manet, circularis etiam motus vltimum similiter se habēs manet: vt .n. inquit Simplicius & sursū & deorsum semper manet, tam secundū existentiā, quàm sm̄ locum: licet immobilitas secundum locum, secundum Simplicium, magis quæratur ī loco.* ¶ *Quòd si quæratur quare à tali ordine sumitur rō loci formaliter.* ¶ *Dicitur ꝙ huius rō ē, quia loci cōmuniter est continere. loci uero realis, est etiam cōseruare locatū. Primum*

Locus semper immobilis & idem manens.

Tex. 42.

Simplicij authoritas.

Tex. 42.

mum autem continens est cęlum: idemq; est primum conseruans, à cuius influētia & virtute, vnumquodq; conseruans inferius, virtutem conseruatiuam recipit, secundū q̄ est indeterminato situ, determinataq; distantia ad ipsum. ¶ Sed cōtra istā declarationem duplex dubiū occurrit. Primū est: quia non solum inquit Philosophus quòd locus debet esse immobilis, sed etiam q̄ est superficies immobilis: secundū autem hanc expositionē, ponitur quidem q̄ locus est immobilis: nō tamen ponitur superficies continentis esse immobilis: immo ipsam esse mobilē ponitur. ¶ Secundū est. Nam variato subiecto, necesse est relationē distantiæ, & ordinis variari: non .n. accidens de subiecto in subiectū migrat Corpus aūt & superficies continens locatum, est subiectum talis relationis: ergo tali corpore talique superficie variata, uariatur distantia & ordo: & sic, si materiale loci variatur, necesse est & formale variari, cuius oppositum dictū est. ¶ Ad primum horum dicitur sm̄ mentem S. Th. Superficies corporis continentis, dupliciter cōsiderari pōt. Vno modo, inquantū superficies talis corporis: Alio modo inquantum rōnē loci habet, idest inquantū talē ordinem & distantiam habet ad cœlum. Primo mo est mobilis: secundo vero modo immobilis: ex eo q̄ superficies succedens, eundē ordinem & distantiā eandē ad cœlum tenet, quā prima tenebat. Vnde cōfuse & indeterminate manet sēper talē ordinem habens in vniuerso, et taliter distans à cœlo: licet non semper determinate hoc taliter ordinatum, & taliter distans maneat. ¶ Ad sm̄ respōdetur, q̄ si mutetur superficies et non permaneat, mutatur & ille ordo sm̄ numerū, et quot superficies succedūt sibijnuicē circa idē locatum, tot relationis distantiæ & ordinis sm̄ numerum sibi succedunt: sed tamē semper manet eadem distantia, & idem ordo ad cœlum sm̄ speciem : si enim circa nauem vnam, manentem immobilem, continue fluat alia, & alia aqua, erit cōtinue alia, & alia distantia secundum numerū, & alius, & alius ordo: sed oēs aquæ eandē habebunt distantiā sm̄ speciē: vnde dicitur locus immobilis, non quidē secundum numerum, sed secundum speciem, inquantū semper idem respectus distantiæ et ordinis, secūdum spēm manet: licet secundum numerum uarietur, sicut est de igne, argumentum autē probat q̄ non sit secundum numerum immobilis.

S. Th. lec. 6.

Superficies corporis continentis dupliciter considerari.

Locus nō sēper est immobilis secundū numerum, sed secundū speciem.

¶ Sed adhuc videtur dubiū remanere. Nam licet homo maneat semper sm̄ speciem: quia tamen secundum indiuidua est mobilis & īcorruptibilis, nō dicitur absolute incorruptibilis et īmobilis, sed corruptibilis: ergo nec locus debet dici absolute immobilis, eo q̄ secūdum spēm sit immobilis, si secundum indiuidua sit mobilis & transmutabilis. ¶ Respondetur q̄ alia ratio est de homine, & alia ratio de loco: locus .n. vltra vnitatē specificā ordinis quæ manet, habet etiam vnitatē numeralē termini illius ordinis: ille .n. ordo vnus secundum speciē, terminatur ad cęlum quod manet semper idē secūdum numerum, & hoc sufficit ad hoc q̄ dicatur locus: & vnus et immobilis absolute: unde ꝓpriū est relationi distantię, q̄ unitas specifica eius cū vnitate numerali eius à quo aliqd distat, sufficit ad hoc vt dicatur vna simpliciter & eadem distantia. ¶ Ex ista determinatione sequitur quòd licet circa eandē turrim continue fluant diuersæ superficies aeris, dicitur tamen turris esse semper in eodem loco : quia semper est in eadem distantia ad cœlum, & ad polos mundi. ¶ Ad rōnes in oppositum respondetur. Ad primā dicitur q̄ licet eadem res materialiter sit supficies & locus: locus tñ & superficies sunt di-

Argumentorū solutio.

uersæ species quantitatis. Nam Philos. vt dicit S.Tho. 5. meta. in prædicamẽtis considerat de vnitate, sm rõnem mensuræ: vnde illa quæ habẽt diuersã rõnem mensuræ, ponit diuersas species quantitatis: eadem ergo res dicitur locus & superficies, quæ sm rationẽ mensuræ distinguitur specie à seipsa, considerata vt habet aliam mensuræ rationem: sm enim ꝙ est mensura intrinseca mensurãs s. id in quo est, dicitur superficies: sm autem quòd est mensura extrinseca locati, dicitur locus. ¶ Ad secundũ dicitur primo, quòd motus localis hẽt duos terminos partiales: vnum s. intrinsecum subiecto, alterũ uero extrinsecum: sed hi se habent tanquã vnus totalis terminus motus: terminus intrinsecus ẽ vbi, extrinsecus aũt ẽ locus. ¶ Dicitur secundo ꝙ motus ad vbi, & ad locũ, magis nomine motus localis nominatur, quã alio nomine: tũ quia cum simul sint, vnus totalis terminus motus, locus est causa, vbi tum qz locus est qd absolutum quantum ad id qđ dicit in recto: vbi aũt est relatiuũ: vnde motus ille denominatur à nobiliori. ¶ Dicitur tertio, quòd maior est falsa, si loquatur de termino intrinseco mobili: sed ẽ vera de termino extrinseco, in quo sensu negatur minor, probatio aũt non procedit secundum istum sensum. Ad probationẽ aũt maioris dictum est, quare dicitur motus localis non quia s. locus sit terminus intrinsecus: sed quia existens terminus extrinsecus est causa termini intrinseci. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ alia & alia rõne sursum & deorsum sunt differentiæ loci, & positionis. Secundum .n. quòd habẽt motum grauium et leuium terminare, illaq; continere, sic sunt differentiæ loci. Secundum aũt quòd determinatum partium ordinẽ in toto dicunt, sic sunt positionis differentię. ¶ Ad quartũ dicitur, quòd loci est continere, non per modũ penetrãtis, sed per modum extrinsece tãgentis et circumtegentis. Ad primã huius improbationem dicitur. Primo, ꝙ continere est per modum circumtegentis, non est proprium loco, immo etiã vesti & vasi cõuenit. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non sequitur ex hoc vestẽ esse locum: quia loci non solum est circumtegere locatum, sed circũtegere tanq̃ receptiuum quoddã rei mobilis, ipsum manens immobile, & ad motum locati non transmutatũ: quorum neutrum propriæ conuenit vesti: neq; enim recipit vestitum tãquã ad ipsam manentem immobilem accedentem: neque homine vestito moto localiter, ipsa manet immobilis, sed cum ipso mouetur. Ad secundam improbationẽ, dicitur vt ibi dicebatur. Cũ autem inflatur, quia tunc superficies contenti esset primo, & per se in loco, dicitur quòd dupliciter ꝑ aliquid põt vnum alteri conuenire. Vno mõ tanquã per illud quod est tale; sicut crispitudo conuenit homini per capillos. Alio modo tanquã per illud quo aliqd est tale, sicut homo est albus per albedinẽ. id ꝑ qđ vnũ conuenit alteri primo modo, oportet primo et per se esse tale: capilli .n. primo dicuntur crispi. Sed id per quod vnũ cõuenit alteri sécũdo modo, nõ oportet ut primo sit tale: non .n. albedo est primo alba, immo nec proprie alba: modo dicitur ꝙ per superficiẽ vltimã contentũ est in loco secundo modo, non autem primo modo: & ideo non oportet, vt ipsa primo et per se sit in loco: sed quòd sit rõ corpori in loco existendi. ¶ Ad quintũ dicitur, quòd duplex est deorsum, sicut duplex ẽ sursum: vnũ quidem sicut locus, aliud uero sicut locatum: vnde & Arist. Is quidem continens terminus, qui versus medium, deorsum est, & ipsum medium: is autẽ qui versus ultimũ, sursum, & ipsum vltimum. Dicitur ergo ꝙ deorsum ẽ differentia loci secundũ ꝙ dicit terminũ continentis

D. Th. 5. meta. lect. 3. in calce.

Motus localis habet duos partiales terminos s. intrinsecũ & extrinsecum.

Sursum & deorsũ alia ratione sẽt

differentia loci & a positione.

Aliquid conuenit alicui per aliud.

Duplex est sursum & deorsum.

Tex. 44.

tinentis versus mediũ, & hac est superficies, nõ aũt ipsum mediũ. Vbi aduerte ꝙ per medium existens in loco non intelligit Simplicius hoc loco centrum, sed terram: hac enim vere est terra: locus autem deorsum, versus medium, dicit superficiem esse corporis continentis terrã: qđ alicubi est aer, alicubi vero terra, quãuis alicubi terra habens aliquam concauitatem, terminus ipsius terræ continẽtis aliam terrã, aut aquã, aut aliud corpus, locus dicitur. Vnde quia nulla superficies determinata est locus, neque aliquid corpus determinatum, sed aliquando terra, aliquando aliud corpus, ideo indeterminate Arist. dixit versus medium continens terminus deorsum est, & ipsum medium. ¶ Ad sextum dicitur primo, ꝙ locus mathematice consideratus nõ habet conseruare, sed solũ locus physicus, idest locus existens in corpore naturali: vnde non est de ratione loci, inquãtũ locus est, conseruare: sed solum de ratione loci, inquantum naturalis est. ¶ Dicitur secundo ꝙ superficies naturalis dicitur conseruare, quia id cuius est superficies habet conseruare, puta aer, aut aqua, aut aliqđ huiusmodi: unde conueniẽtius diceretur, quòd corpus locans conseruat, quã quòd locus. ¶ Ad septimum dicitur vt dictũ est in quæstione, ꝙ licet mutentur superficies, non tamen mutatur locus formaliter: qa in diuersis superficiebus manet idem ordo ad totum vniuersum: vnde si uas aquę trãsmuteť de uno situ ad aliũ, non mutatur locus: sed aqua, & vas de vno loco ad alium transfertur.

Id I Simno aduer dum.

Differentia inter locum mathemat. & naturalē.

QVAESTIO II.

Vtrum vltima Sphæra sit in loco per partes.

Propter hoc quidem terra in aqua, &c. Tex. XLVI.

QVAERITVR secundo, Vtrũ vltima Sphæra sit ĩ loco per partes, & uidetur quòd non. ¶ Primo. Vnicuique eo modo cõuenit esse in loco, quò modo sibi conuenit habere esse: sed partes continui, cuiusmodi est etiam cælum, nõ habent esse nisi per esse totius: ergo non sunt ĩ loco nisi ratione totius: ergo totum cælũ nõ est in loco rõne partiũ. ¶ Secundo. Eo modo conuenit alicui esse in loco, quo modo conuenit sibi moueri secundũ locum: sed partes dum sunt in toto, non mouentur nisi per accidẽs ad motum totius, vt dicit Philosophus: ergo partes nõ sunt in loco nisi ratione totius, & per consequens totum nõ est in loco ratione partium. ¶ Tertio. Locus non necessario mouetur ad motũ locati, sed ad motum vnius partis sphæræ, necessario mouenť oẽs partes eius: ergo una nõ est in altera, sicut in loco: vt totum possit dici esse in loco, ratione partium sic locatarum. ¶ Respõdeo, quòd pp huius quæstionis difficultatem antiqui Arist. expositores vt per Simpliciũ, & Auerroem hoc loco constat, varie sunt loquuti. Tenuit enim Alexander vltimam sphæram neque in loco esse, neque secundũ locum moueri, cum non habeat superficiem, aut corpus extrinsecũ à quo contineatur, neque de loco ad locum trãseat. Auerroes vero aliorum opinionibus reprobatis tenuit ipsam in loco esse per accidens, ratione centri. Quod quidem probatur hac ratione.

Tex. 32.

Vide Simpl. & Auer. Cõmen. 43. Opinio Alexand.

Opinio Auerroes.

rõne. Per illud est vltima sphęra in loco, per qđ est quiescens & ĩmobilis: quo .n. nõ conuenit quies, & ĩmobilitas vltimæ sphæræ: eo sibi conuenit & in loco esse: sed p centrũ est ĩmobilis, et quiescens: nã quia centrũ manet immobile, ideo sphęra numquã sm̃ se totã locũ mutat: ergo etc. S. Th. aũt sicut Alex. opinionem nõ sequitur: quia cum moueatur vltima sphę ra: nõ apparet sm̃ quẽ Aristo. in quo genere motus possit eius motus poni, ptęrq̃ in genere motus localis: ita & Auerrois opinionẽ hac ratione improbat. Dicitur aliquid esse in loco per accidẽs, ex eo qđ id in quo est, nõ aũt aliquid aliud extrinsecũ ab eo est in loco per se. Sed ultima sphæra nõ est in centro: imo centrũ est ab eius substãtia extraneũ & remotissimũ: ergo nõ est per accidẽs ĩ loco rõne cẽtri. ¶ Ad hãc rõnem ab aliquibus respondetur, ꝙ maior est uera de eo quod est omnino extrinsecũ s & sm̃ subsistentiã, et secundũ continentiã: ita ꝙ neq; subsistat in eo, nec ipsũ contineat. Modo dicitur, ꝙ licet vltima sphæra nõ existat ĩ cẽtro, nec centrũ ipsi inhæreat: ipsa tñ continet & includit centrum: ideo nõ inconuenit, vt per ipsũ dicatur esse p accidẽs ĩ loco. ¶ Sed contra hãc responsionẽ dupliciter arguitur. Primo. Nihil est in loco ratione eius qđ continetur in ipso, sed magis ratione eius in quo continetur, si habeant distincta esse, loci .n. est continere, non contineri, vt ex eius definitione constat: ergo cõtinẽtia cẽtri ab vltima sphæra, non est ratio, ꝙ sit in loco rõne cẽtri. ¶ Secundo. Centrũ ex eo ꝙ cõtinetur à sphæra est locatũ ab ipsa iuxta processũ Arist. ergo non est in loco ratione cẽtri: patet consequẽtia, quia alias idem esset locans & locatũ sm̃ idem. Per easdẽ rationes improbari põ opinio Auempacis ponentis & vltimã sphæram esse in loco per superficiẽ connexam sphæræ ab ipsa contentã, circa quã reuoluitur: quam opinionem Themistio etiam videtur Simplicius attribuere. Reprobata aũt Auerrois opinione, tenet S. Thom. ꝙ vltima sphæra est in loco per partes. ¶ Pro cuius positionis declaratione, tria sunt examinanda. Primum est. Quõ partes ipsius sphęrę sint in loco. Secundum. Quomodo tota sphæra, ratione partium sit in loco. Tertium. Quõ et partes et tota vltima sphæra sm̃ locũ moueantur. ¶ Quãtum ad primũ. Sciendũ primo, ꝙ corpus cõtinuum, licet unã aut plures superficies habeat in actu, quibus eius substãtia, & corporea moles determinatur (corpus enim sphæricũ, vna tm̃ superficie, corpora vero quadrata pluribus supficiebus terminantur ĩ actu) nullas tñ habet actu superficies, quibus ipsius partes corporeæ, sm̃ quòd vna ab altera distinguitur, terminentur, cũ ad vnũ comunem terminũ, secundũ ꝙ in toto cõtinuitatẽ habent, copulentur. Et quia omne locatũ inquãtũ huiusmodi sm̃ mentẽ Arist. ita debet esse à locante diuisum: vt alia sit superficies locantis, & alia locati: ideo partes secundum quòd in toto continuitatẽ habent, nõ possunt se inuicem actu locare: ita quòd vna alterã contineat in actu: sicut locãs continet locatum. Sed bene vna alterã in potentia locat & continet, inquantũ una pars potest à toto & ab alia parte separari: et sic separata esse ĩ toto, aut in alia parte sicut locatũ in loco, id quod in corporibus humidis, quæ sunt facilis diuisionis, apparet: sicut in aqua. Nam videmus partes eius intra totam aquam moueri: & sic vnam locum alterius à se diuisę subintrare. ¶ Sciendũ secũdo, quòd aliter loquendũ est de superficiebus partis corporis continui, secundum quòd cõtinuę sunt copulantibus: & aliter de superficiebus, quæ ipsas partes, secundum quod diuidi abinuicem possũt, natę sunt

Opinio D. Thom.

Tex. 48. Improbatio opinionis Auẽpacis.

Corpora continua non eo[illegible]

Tex. 41

terminare. Primæ enim superficies sunt aliquo modo in actu, cum actu ipsas partes copulent. Nam ipsarum entitas existit in continuo: licet nõ per esse propriũ & distinctum sed per esse totius existãt. Secundæ vero nullo modo sunt in actu: sicut nec ipsæ partes sunt actu diuisæ: vt vnaquæq; suas proprias & distinctas habeat superficies. Sed sunt tantum in potentia, in quantum ipsæ partes abinuicẽ separari possunt: & si separarentur illæ superficies, acciperent esse actu, ipsasq; partes actu terminarent. Partes ergo vltimæ sphæræ dicuntur esse in loco in põ͞a: quia sunt in loco ratione superficierum existentium in potentia in ipsa sphera, quibus nata est una pars alteram localiter continere. si partes à seinuicem & à toto separarentur. Istæ n. superficies (ut dictũ est) ante partiũ separationem sunt tantũ in potentia: in ipsarum vero separatione ponuntur in actu. ¶ Attendẽdũ quoq; quòd ista diuisio sphæræ in partes: taliter quod vnaquæque pars contineat aliam, & ab alia sit contenta: considerand a est non sm̃ partes sphericas (sic. n. esset vna pars continens tm̃ & nõ cõtẽta s. pars q̃ ad vltimã superficiẽ conuexã terminatur: esset ẽt vna pars cõtẽta tm̃, & nõ continens aliã par:ẽ s. pars ad vltimã superficiẽ concauam terminata) sed cõsiderãda ẽ sm̃ circuli diuisionem, in partes ordinẽ inter se talem habẽtes: vnaquæq; aliã præcedit: & præceditur ab alia. Natura circuli considerata, licet secundũ nostrã signationẽ, una pars posset esse prima: alia vero ultima Sicut circulus zodiaci in duodecim diuidimus partes: quarũ vna antecedit aliã: & anteceditur ab alia: nulla enim illarũ partium est prima: nullaq; vltima secundum se: licet secundum nostram signationem: Arietis signum prima pars zodiaci sit, Piscium vero signũ vltimũ. ¶ Quantum ad secundũ sciendũ primo, quòd cũ pars aliquid totius sit, non inconuenit totũ ab eo qđ conuenit parti, aliquo modo denominari: licet illud toti secundũ se non cõueniat. Sed hoc diuersimode contingit. Nam quãdo id quod conuenit parti, natum est etiam toti secũdum se conuenire, totũ denominatur tale non simpliciter et absolute, sed tm̃ secundum quid: nisi forte illa pars quasi rationem totius haberet. Quia .n. albedo non tm̃ dentibus, sed etiam toti corpi nata est conuenire, si sit homo niger, dentes tantũ habens albos, non dicetur absolute albus, sed albus dẽtes: diciã autẽ poterit absolute niger: quia reliquum corporis, præter dentes, est quasi totum: quando vero id qđ conuenit parti, non est natum toti conuenire, ipsum totum denominat tale absolute. Nam qñ crispitudo solum capillis conuenire nata est, non aũt toti corpori, hominẽ crispos habentem capillos, absolute crispum esse dicimus. ¶ Sciendũ secũdo, quòd locinomine dupliciter vti possumus. Vno modo proprie: eo modo quo est ab Arist. definitus, vt inquantũ significat superficiẽ corporis continentis &c. Alio modo cõmuniter pro determinatione cuiuscunq; ordinis, uel cuiuscunq; situs in toto: sicut dicimus binarium ĩ totalitate numerorũ corporis, primũ locũ tenere post vnitatẽ: & epar hominis tenere locũ dextrũ ĩ homine, caputque esse sursum, pedes vero deorsum: in quem sensum accipit nomen loci Damascius, Theophrastus, & Iamblicus. Si secundo modo accipiatur locus, non est dubium quin vltima sphæra sit ĩ loco. Est enĩ totius uniuersi pars: & habet determinatum situm, & ordinem ad alias vniuersi partes. Nam circumcirca omnes ambit & continet, et est suprema pars vniuersi: secundum hunc modum totum non est in loco per partes: sed econtra partes per totum, ex eo, enim,

Pars qdo totũ denominare põt.

Loci nomẽ accipitur duplicater proprie & cõmuniter.

Opinio Damascij Theophrasti, & Iamblici.

[illegible] superficies [illegible]

Philosophi.

Circulus zodiacus in 12 partes diuidi.

enim quod sunt partes supremę sphęrę, habent vt in tali distantia sint ad alias vniuersi partes. Si vero primo modo ad mentem scilicet Arist. accipiatur locus: ponuntur duę conclusiones de mente S. Tho. asserentis se Themistij opinionē sequi. ¶ *Prima est vltima sphera secundum se tota nō est ī loco. Probatur. Qđ est isto modo in loco, habet extra se superficiem continentem; hoc .n. ex diffinitione loci posita ab Arist. manifeste cōstat: vltima sphera non habet extra se superficiem continentē, alioquin non esset vltima & suprema: ergo &c. Istā conclusionem expresse ponit Philosophus vbi dit. Cælum autem sicut dictum est, nō est alicubi totum: neq; in aliquo est: siquidē nullū cōtinet ipsū corpus tex. quoq; 43. eandē rōnē ponit inquiens. Cui qdē igitur corporis inest aliquid extra corpus continens ipsum, hoc in loco est: cui vero non, minime.* ¶ *Dicetur forte secundū mētē Auerrois, quod nomine cæli non intelligit Aristo. vltimā spherā, sed totū vniuersum.* ¶ *Sed qđ ista interpretatio plene mentē Aristot. non saluet, patet ex sequentibus verbis. Subiungit .n. Alia vero secundum accidens scilicet sunt in loco vt aīa & cælum: ubi per cælū Auer. vltimā spherā intelligit. Voluit .n. Arist. in illo tex. ostendere qđ cælū per se qdē non est sm̄ se totum in loco: sed bene ē in loco p accidēs idest p partes: ut in sequēti conclusione declarabitur. Pręterea, ratio quam adducit Aristo. non tantum de vniuerso, verum etiam de vltima sphęra concludit. Sicut .n. totum vniuersum à nullo extrinseco corpore continetur, ppter quod dicitur ab Arist. in loco nō eē, quia inquam extra omne, & totum nihil est, ita & ultima sphæra in loco non erit, quia à nullo extrinseco corpore cōtinetur.* ¶ *Sed circa hanc conclusionē dubiū faciunt verba Arist. Dicit nāq;. Propter hoc enim & cælum maxime in loco esse putamus, quod semper in motu est. Videtur enim ex his velle non solum ꝙ cælū sit in loco, sed etiam ꝙ maxime & præ ceteris opinamur ipsū in loco esse.* ¶ *Si dicatur, illud dicit Arist. non quia sit ad mentem eius, sed quia aliqui sic opinantur vt exponit S. Tho. vnde & tex. habet hoc verbum, opinantur.* ¶ *Hoc nihil est, quia licet interpres antiquus, quē secutus est S. Tho. habeat opinantur; non sic tñ habet tex. Græcus, sed opinamur vel putamus, in quo verbo seipsum etiā includit Arist.* ¶ *Præterea hanc nostrā opinionem ꝙ cælum maxime sit in loco: deducit Arist. ex hoc fundamento, ꝙ cælum semper est in motu secundū locum: volens illa proprie in loco esse, quæ proprie secundum locum transmutantur.*
¶ *Respōdetur ꝙ ex his Arist. verbis nō habetur ꝙ celum siue vltima Sphęra sit in loco secūdū se totā, sed solum ꝙ sit in loco: siue inquā sit ī loco, secundum se totam, siue secundum partes. Sufficit enim ei quod circulariter mouetur, semperq; ē in motu, ut altero horū modorū sit ī loco.* ¶ *Secunda conclusio est. Vltima sphæra est ī loco per partes, siue ratione partiū. Sed attendendum est ꝙ huius conclusionis duplex pōt esse sensus. Vnus est, quod partes vltimæ sphærę dēt sibi vt secundum se totam contineatur à loco, iste sensus esset falsus: nullo .n. mō vltima sphęra ab aliqua superficie cōtineri pōt: alioquin nō esset vltima, vt superius est ostēsum. Alius est, ꝙ totū dicitur in loco esse, quia partes eius sunt in loco, ita ꝙ totum à suarū partium locatione denominatur locatum, sicut homo à crispitudine capillorum denominatur crispus: quamuis totus secundum se crispus non sit. Hanc cōclusionem ponit Phil. ubi aut. Secundū autem ꝙ mouetur, sic & locus est partibus: altera .n. ab altera habita partiū ē.*

Deinde

Margin notes: Tex. 7. — Vltima sphęra secūdū se tota non est in loco. — Tex. 45. — Auer. mens. — Tex. 45. — In fi. tex. 45. — Tex. 32. — Tex. Græ. — Aduertēda verba Arist. quæ malle gendam — Vltima sphęra est in loco p partes, siue ratione partium. — Tex. 44.

Ibidem. Deinde subiungit: *Alia uero secundũ accidens vt anima & cęlum: partes.n. in loco quodammodo omnes sunt, in eo enim quòd circulariter sunt, cõtinet alia aliã.* Expos. Simplicij. Vbi per accidens etiam secundũ expositionem Simplicij accipitur, ut idem est ꝙ per aliud: est enim cęlũ in loco per aliud idest per partes. ¶ Sed circa istam cõclusionem, dubiũ occurrit. Nã per id qđ est tantum potentialiter in loco, non potest denominari absolute locatũ in loco: non.n. si caput hominis est in potẽtia tãtum crispum, dicimus hominẽ actum crispum esse, partes aũt vltimæ sphæræ sũt tantum potentialiter in loco, cũ sint continuæ. Vt .n. inquit Philosophus: cum continuum sit quod est similis partis sm potentiam, in loco partes sunt. Tex. 44. Vltima sphęra in loco i potentia. ¶ Respõdetur & dicitur primo, quòd cũ vltima sphæra non denominetur locata, nisi à locatione partium, utique cùm eius partes non sint in loco nisi in potentia ipsa, non potest dici esse in loco, nisi ĩ potẽtia, ideo falsum supponitur.s. quòd dicamus eam esse in loco in actu rõne partiũ. ¶ Dicitur secundo, ꝙ taliter esse in loco, sufficit ipsi ad hoc: ut absolute in loco esse dicatur, eo ꝙ tantũ circulariter moueatur: ei .n. qđ circulariter mouetur, sufficit, vt inquit S. Thõ. ꝙ eius partes & ipsum ratione partium sit in loco in põia. Lect. 7. ¶ Dicitur tertio non esse simile de crispitudine, et de existentia partiũ in loco, crispitudo enim non conuenit capillis à natura, nisi in actu: ideo nisi quis actu habeat capillos crispos, non põt dici crispus, esse autẽ in loco, partibus continui non põt conuenire, nisi in potẽtia inquantũ partes sũt. Nam si ponantur in loco in actu per separationem à toto, iam non sunt amplius partes continui, & ideo ex eo ꝙ ipsę sũt in loco in potentia, totum dicitur absolute in loco ratione partium, propterea scilicet ꝙ nullo alio modo possint esse ĩ loco.

Si autẽ aliquid natum sit conuenire parti & in actu & in potentia, sicut albedo ligno non potest dici totũ absolute esse tale, ratione partium. Si ille sint tales tantum in potentia & non in actu. ¶ Sed adhuc remanet dubiũ. Nam sicut inquit Philosophus, continui partes sunt in loco in potentia, cum autem separatæ fuerint, & se tãgunt sicut aceruus, sunt in loco in actu. Tex. 44. Ex quo habetur, ꝙ illę partes quæ sunt in loco in potentia separari abinuicem possunt, & se tangere, sicut partes aquæ, partes aũt vltimæ sphæra inuicem separari non possunt, cũ cęlũ sit incorruptibile & infrangibile. ¶ Respondetur vt superius dicebatur, ꝙ cum cęlũ sit & continuũ quoddã, & tale continũ quod est diuinum corpus: licet inquantũ diuinum corpus est, eius partes ab inuicem separari non possint: hoc tamẽ ei nõ repugnat inquantum continuum quoddã est. Et hoc sufficit ad id, quod circulariter mouetur, vt inquam eius partes ordinem quendã & distinctionem inter se habeant in toto, & ratione continuitatis, nõ repugnet eis abinuicem separari, et inuicem se tangere, & vnam alterius locum in actu fieri, sicut vna alteri est continua in actu. ¶ Circa hanc determinationem quæ est S. Tho. opinionẽ (vt ait) Themistij approbantis: quamuis Simplicius dicat ipsum tenuisse ultimam sphęrã esse in loco, ratione suæ superficiei intrinsecæ, sphæram Saturni tangentis: Attendendum est, ꝙ quantum ad primã cõclusionem cum Græcis concordat S. Thom. D. Tho concordat cum Græcis. Conueniunt enim omnes in hoc, ꝙ sequẽdo Arist. definitionẽ de loco, ultima sphęra nullo modo secundum se totã est in loco: neque scilicet actu neque in potentia, cum nulla sit extrinseca superficies, quæ ipsam contineat, aut à qua possit contineri. Sed quantum ad secundũ conclusionẽ videtur ab ipsis discordare. Sicut .n. totam vl-

tam ultimam sphęram dicunt non esse in loco, ita absolute dicunt neq; partes eius in loco esse, eo quòd continuę sint, & nõ separatę neque tangentes. Nam Arist. super quo se fundat S.Thom. aliter ipse interpretatur, & aliter Graci. Illum .n. interpretatur S.Tho. de partibus ultimę sphęra, ipsi non de vltimæ sphærę partibus. Sed Alex. de partibus vniuersi interpretatur inquiens, ꝙ uniuersi partes oẽs, pręter ultimã sphęrã sunt ĩ loco. Nã circulariter continet alia aliã. Terra .n. cõtinetur in aqua. Aqua in aere. Aer in ethere. Ether in cęlo. Et sic sm̃ ꝙ vniuersum mouetur, sic partibus eius conuenit locus, inquantum una pars aliam circulariter continet. Concedit tamen & hoc aliquo mõ de vltima sphęra intelligi posse: licet non ita proprie. Simplicius vero & Aspasius tex. prædictum de sphęris planetarũ interpretantur, inquientes Arist. non de vltima sphęra, sed de toto corpore diuino loqui, tamquã de quodã vno corpore qđ est quodammodo vniuersum: tum quia elementa ad ipsum comparata, quasi nihil sunt, tũ quia intra ipsum oĩa continentur: dicunt.n. Arist. mẽtẽ esse: ꝙ corpus diuinũ sm̃ se totũ nõ est in loco, cũ a nullo extrinseco cõtineatur, sed secundũ partes intra vltimam sphęram contentas, secundum .s. planetarũ sphęras, quarũ vna ab aliqua circulariter continetur. Saturni.n. sphæra ab vltima sphęra (sm̃ opinionem Aristo.) continetur. Iouis vero sphęra a sphęra Saturni, & sic de aliis. Et re vera ista interpretatio optime videtur tex. Arist. quadrare. Nam constat ꝙ totum corpus diuinum nullibi est: cum nõ contineatur ab aliquo. Constat ẽt, qđ Arist. ait, ꝙ de diuino corpore uerum esse, scilicet, ꝙ hic locus a quo inquam locatum ad alium locũ transmutatur, partiũ eius est locus: licet n. totum de loco ad locũ nõ trãsmutetur, partes tñ eius, idest sphęrę planetarũ sm̃ partes suas, loca transmutant. Nã pars quę nunc sub una parte superficiei cõcauę vltimę sphęrę continẽtur, ꝑ suum motum ad eius aliam partem deuenit, et sub illa continetur, vt sic verum sit, ꝙ in motu circulari eius .s. qđ ab alio continetur, partes mutant locum subiecto, non autem totum. Si etiam intelligatur ꝙ hic locus, in his quę mouentur circulariter, secundum quem partes quę se tangunt fiunt inuicẽ loca sm̃ suos terminos, est talium partiũ proprius locus, hoc conuenit manifeste corpori diuino. Nam & circulariter mouetur, & superior sphęra inferiorem tangit, & est locus eius. Constat deniq; vt dicit Arist. ꝙ sicut ipsum totũ circulariter mouetur: sic locus est partibus eius idest intrinsecis sphęris, quę sicut circulariter mouentur, ita una ab alia circulariter continetur: Et ꝙ nomine cœli totũ diuinũ corpus intelligat, ex textu quoq; 46. cõstare põt vbi subiungitur prędictis: Et propter hoc oĩa in cœlo sunt. Cœlum .n. omne fortasse. Est aũt locus non cœlum sed cœli quidã vltimũ & tangens &c. Et propter hoc quidem terra in aqua: hæc uero in aere: hic aũt in ethere: ether vero in cœlo: cœlũ aũt non amplius in alio. Non .n. cœlũ ꝓ vniuerso mundo hoc loco capi põt: tum quia in uniuerso nõ sũt oĩa sicut in loco, sed sicut in toto, tũ quia sibi non conuenit qđ dicitur: est aũt locus non cœlũ sed cœli vltimũ & tangens &c. Nullus est .n. vltimus terminus vniuersi, qui tangat ethera idest ignem. Non ẽt pro vltima sphęra nomen cœli vltimo loco positum cõuenienter accipi potest, vt voluit Alexander, a prima sua huius nominis interpretatione discedens. Nã constat ꝙ ignis non est immediate in vltima sphęra. Sicut hic dicitur in cœlo esse. Nec iuuat dicere (vt Alex. ait) ignem hoc loco

Tex. 45.

Opinio Alexand.

Aspasij opinio.

Sphære Saturni.

Tex. 50.

Tex. 4[illegible]

Quomodo cœlũ hoc loco capiatur.

loco pretermissum esse, aut nomine aeris esse comprehēsum, vt sit sensus q aer est in ethere idest ī sphæris planetarū, ether vero in cœlo, idest in ultima sphæra. Nā non inuenitur quintū corpus sic ab Arist. distingui, vt vna pars uocetur æther: alia vero cœlum immo quando ignem prętermisit, aerē in cęlo esse dixit, nō in æthere, inquiens: Quoniā autem dicimus esse sicut in loco in cœlo: quia in aere, hic autem in cœlo. Relinquitur ergo cœli nomine hoc loco totum diuinum corpus significari. ¶ Sed in hac opinione dubiū facit, quia non videtur verum, q sphæræ planetarum sint in vltima sphæra, sicut in loco: cum locus debeat esse immobilis: sphæræ autem ipsæ, & eius termini mouentur. ¶ Respondet Simplicius quòd sphæræ planetarum inquantum circūuoluuntur omnes cum vltima sphæra sunt in ipsa, sicut in uase, iuxta ea quę dicuntur ab Aristo. inquantum uero vnaquęque proprium motum habet, sunt in ipsa tamquam in loco, quia in ipsa mouentur tamquam in immobilis eodē scilicet motu. Similiter potest dici de ipsis sphæris planetarum: q vna est in alia sicut in loco, inquantum propria velocitate mouetur, qua sphæra continens nō mouetur. ¶ Quantum ad tertium qūo inquam & tota vltima sphæra et eius partes moueātur, tenet S. Thom. sequendo doctrinam Aristo. de his quę circulariter mouētur, q iam tota sphæra, quam eius partes localiter motu circulari mouentur: in quo quidem motu totum non mutat locū realiter, tamquam .s. mutatū ab uno loco ad alium locū realiter distinctum, sicut accidit ī his quæ motu recto mouentur: sēper enim in eodē loco realiter manet: sed ratione tantū, inquantum diuersi circuli in eodē signari possunt, sm q à diuersis punctis possumus circulum incipere, & eum ad diuersa terminare: partes uero

Tex. 32. Cœlum pro corpore diuino accipitur.

Responsio Simplicij.

Tex. 41.

4. Phys. tex. 84. & S. Th. ibidem.

mutant realiter locum, inquantū diuersæ partes sibi in eodē loco succedūt, & vna ad locū alterius uadit. ¶ Sed aduertēdū q cū partes vltimæ sphære sint in loco tm in pōtia, non dicuntur sibiuicē in eodē loco succedere, qui locus in actu fiat diuersarū partiū, sed qui diuersarū partiū sit locus in pōtia, qa inquā si separaretur partes, esset successiue locus in actu: pars .n. continēs aliā partē ī occidēte: q̄ est locus eius pōalis, in tali motu efficitur potētialiter locus partis existentis in oriente: inquantū si ipsæ partes diuersæ essent, pars quæ est in oriente ad locum partis existentis in occidente, per suum motum accedere posset. Sicut videmus ī motu partium aquæ, quæ intra totam aquam mouentur, vna enim ad locum alterius partis accedit. Et hoc (inquit S.Tho.) motui primo, qui minus de diuersitate debet habere, optime cōgruit. Nam minor est variatio quæ est sm partes existentes in loco potentia, quā quę est sm tota existētia actu ī loco. ¶ Græcis vero ī hoc aliā mēs est. Nā si nomine cęli, aut uniuersū: aut totū diuinū corpus intelligamus: sicut dicunt mētem Aristo. esse: ipsū sm secūdū se totū non esse in loco: sed tm sm partes intrinsecas contentas .s. sm sphæras planetarum & elementa: sic dicūt ipsum, neque sm se totum moueri localiter: cum de loco non transmutetur ad locum, neque secundum suas partes continuas: cum illę etiam non permutent locum, eo q à nullo extrinseco contineantur, & ideo non sint in loco, sed sm partes contētas separatas adinuicem se tangentes, idest secundum sphæras intra supremā sphærā contentas. Sphæra enim contēta, licet et ipsa tota locū nō mutet, sed semper manet in eadē superficie corporis eā cōtinētis, sm tū suas partes cōtinuas mutat locū, inquātum cuilibet eius parti, sm q circulariter mouetur, sēper alia,

Lect. 7.

Græcorum mens.

alia, et alia pars corporis cõtinentis correspondet, & ipsam tangit successiue.

¶ Sed circa hanc Grecorum opinionem duplex dubium occurrit. Nam cõtra primum eorum dictum s. q totum cælū nō mouetur secundū locum, videtur esse id, quod dicit Arist. quod inquam cælū & omne circulariter mouetur. Nam cū motus circularis sit motus secundū locū, ut habetur 1. Cæli. Si cælū circulariter mouetur, sequitur q secūdū locum moueatur.

Dubiū dupl.

Te. 43. & 45.

1. cæli tex 5 & 8 physi. Tex. 57. & 58

¶ Contra secundū vero eorum dictū s. quod sphæra planetarum sm partes continuas mutant locum: videtur esse q partes continui nō sunt in loco in actu, vt ex Philos. patet sicut nec habēt esse in actu: nam si in loco nō sint, moueri nō possūt.

Tex. 44.

¶ Ad primum dubium Alexand. manifeste respōdet motum circularem nō esse motum localem, sed tantum motū rectū: in quo sane id quod mouetur; de loco ad locum transfertur. Sed quis motus sit nō explicat: cūm tamen constet quòd nō est motus ad qualitatem, neque ad quantitatem, qui soli apud Aristo. à motu locali distinguuntur. Simplicius uero valde obscure loquitur. Sed & ipse videtur similiter concedere, q motus circularis cæli, non sit motus localis: accipiendo locū secundum q ipsum Arist. definiuit. Nam cum non sit in loco, vt est superius ostensum, neque etiam secundum locum moueri pot. Vnde videtur uelle, q sequendo hanc loci definitionē, & ponendo motū circularem esse motum sm locum, accipiendo locum in eadē significatione, non potest Arist. à contradictione saluari.

Resp. Alex.

5. Physicor. Tex 18.

Si. mpli. obscure locut.

Tex. 43.

Nam hic expresse tenet cælū in loco nō esse, & non moueri sm locum, sed circulariter. In 1. autem cæli, ponit motū circularem esse motum secundum locū. Idē in 8 Phys. ponit, determinatque motum cæli esse localem, ex quo sequitur cælum esse in loco. Nam omne quod sm locū mouetur; necesse est vt sit in loco.

Tex. eorum 5.

Tex. eorum 57 & 58.

¶ Propter hoc si uolumus Aristo. à contradictione saluare secundū horum opinionē possumus dicere, q in alio significato accipitur in hoc quarto libro nomen loci: et in alio in locis allegatis: Hic enim accipit loci nomen, vt superficiem continentis dicit, in qua significatione secūdū istos oportet dicere q cælum neq; est in loco: neque secundum locum moueatur. Alibi vero s. 8 Phys. vbi ponit & cælum moueri secundū locum, & motum circularē esse motum localem, nomen loci accipit, vt ordinem partium in toto, siue potius mensuram talis ordinis dicit, sicut tēpus dicit mensuram motus. Qd esse ppriū loci significatum inquit Damascius, & à Simplicio amplissime & subtiliter explicatur.

8. phys. & 1. cæli.

Damascius explicatio amplissima Simplic.

¶ Sed quicquid Greci dicant, cōstat q hac angustiam non patitur S. Th. Nam sicut ponit vltimam sphæram esse in loco ratione partium, ita ponit ipsam secundum locum moueri, & motum circularem motum localem esse. Videturq; hæc positio magis ad mentē Aristo. esse: cum secundum eum non accipiatur locus aliter in alijs locis, q; sit in hoc quarto libro definitus. Nam videtur voluntarie & sine ratione dictum, q loci definitionem in quarto libro ponat: & postea in octauo libro, & in libro de cęlo locum in alio accipiat significato, præsertim cū de nulla alia huius nominis significatione secundum suam opinionem fecerit mentionem.

¶ Ad sm quod etiā contra S. Tho. & Aristo esse potest: dicentes q in motu circulari partes mutāt locū subiecto, respondetur q falsum est partes spherarum in loco non esse. Ad dictum Aristo. dicitur q mēs eius est, partes continui nō esse in loco in actu sm q vna alteri est cōtinua, ita q vna pars alterius sit locus. cum oporteat locum esse à locato distinctum, & ipsum tangere. Similiter intelli

gitur q pars continui non est in loco ad modum totius, quasi scilicet habens locũ per se omnino seiunctum, & distinctũ à loco alterius partis. Nã sicut partes ipsæ sunt continuæ, ita & loca ipsarum: nõ autem q nullo modo sint in loco. ¶ Cum autem dicitur q non habent esse in actu. ¶ Respondetur q aliquid esse in actu dupliciter intelligi potest. Vno modo vt opponitur ei quod est esse omnino in potentia, & nullam habere existentiam in natura. Alio modo vt opponitur ei qd est non habere esse proprium et separatum: licet ergo partes non sint in loco secundo modo, quia nõ existunt per esse propriũ: sunt tamen in actu secundo modo, quia per esse totius existunt, & hoc sufficit ad hoc vt sint in loco modo dicto. ¶ Sed et maius adhuc dubium in via S. Tho. remanet: Nam cum vltima sphæra à nullo corpore contineatur, non possunt eius partes aliquo modo esse in loco in actu, quasi (inquam) vnaquæque à parte cõtinentis superficiei contineatur inquantũ etiam vna pars eius continet aliam: sunt tamen in loco in potentia: ergo nullo modo sunt in loco in actu. Ex hoc autem sequi uidetur, quòd neq; tota vltima sphæra, neque partes eius moueantur ĩ actu, sed tantum in potẽtia. Sicut enim vnumquodque se habet ad esse ĩ loco, ita et ad moueri secundum locũ: & hoc aũt esse falsum satis constat. ¶ Confirmatur. Moueri actualiter secũdum locum, est priorem locum dimittere, & alium subintrare: hoc autem non põt fieri in motu partium vltimæ sphæræ, si sunt in loco, quòd vna pars contineat aliam in potentia modo superius explicato. Nã constat quòd quantũcumque moueatur cęlũ, vna pars nunquam separatur ab ea cui per continuitatem est coniuncta, & consequenter numquam suum locũ permutat. ¶ Istud proculdubio maxime vrget contra positionem S. Tho. Veruntamen quantum mihi quo nunc occurrit dicendum videtur, iuxta ea quæ dicit S. Tho. exponendo tex. 83. q licet partes vltimæ sphærę sint in loco tantũ in potentia, considerata superficie continente inquantum superficies ẽ: quia illa põialiter tm̃ in superficie continuãte continetur: sunt tamẽ aliquo modo in loco actu, considerato ordine quem illa superficies continens habet in vniuerso, ex quo ordine superficies rationem loci habet. Nã superficies partis continentis quę est in oriente, ordinem determinatum habet non solum ad alias partes suæ sphæræ: sed etiã ad alias partes vniuersi, inquantũ ipsa vltima sphæra, cuius sunt partes, est pars vniuersi: et ex illo ordine qui quidem est in actu, habet superficies illa ut sit aliquo modo locus ĩ actu. Nam si separarentur partes, & superficies quæ est in potentia educeretur in actum, eundẽ ordinem in vniuerso haberet, quẽ superficies continuans habet. Dico ergo, q mouentur partes vltimæ sphæræ in actu, inquantum cum existentia potentiali in loco, ratione superficiei continentis, sunt aliquo modo in loco in actu ratione talis ordinis. Quod si poneretur eas nullo modo esse in loco in actu, non video quo modo possint dici actualiter secundum locum moueri.

¶ Ad confirmationem dicitur, q partes illæ per motum localem relinquunt priorem locum, inquantum locus est, & aliũ locum acquirunt inquantũ superficies, à qua potentialiter continetur, vnum ordinem in vniuerso prius habeat, puta quia erat in oriente: postmodũ alium ordinem habet, puta quia est in occidente: ex qua ordinum varietate, diuersorum locorum rationẽ habet. Nam sicut vult S. Tho. duas superficies aquæ circa idem corpus successiue fluentes, vnius loci rõnẽ haberet quia eundem ordinẽ ad totum fluuiũ seruaren:

Dupliciter quid esse actu con- agit.

S. Th. exp. Tex. 38. & 41

Lect. 6.

seruant, licet materialiter præterfluant: ita dicere oportet quòd eadē superficies continens, si diuersos ordines & situs in vniuerso accipiat, diuersorum locorū habet rationem. Et propter hoc, licet vna pars cæli numquam partem cui est continua derelinquat, quia tamē illa pars successiue diuersos ordines habet, & consequenter diuersorum locorū rationē: ideo illa pars contenta dicitur in motu vnum locum, inquantum locus est, dimittere, et alium acquirere. ¶ Ad rōnes in oppositum respondetur. Ad primum quidē negatur maior, nō est enim vera vniuersaliter. Esse enim conuenit rei ratione formæ: esse vero in loco ratione superficiei, qua continetur ab alio. Quia vero contingit vt totum quod primo, & per se habet esse à forma, non contineatur ab aliquo extrinseco: & per consequens nō sit per se in loco: ideo potest esse vt aliquid habeat esse in natura per esse totius: & tamen per locū totius sit in loco. ¶ Ad secundū dicitur, quòd minor est vera de partibus totius ab alio extrinseco contenti, & per se existētis in loco: non autē de partibus totius ab alio extrinseco nō contenti, & per se non existentis in loco, cuiusmodi sūt ultimæ sphæræ partes. ¶ Ad tertiū dicitur iuxta superius dicta de mēte S. Tho quòd licet pars locans in potentia vnam partem sphæræ inquantum scilicet talis pars est, naturaliter & necessario cum parte locata moueatur, non tamen mouetur inquātum locus est, idest inquantum determinatum quendā ordinem & situm habet in vniuerso. Nam pars succedēs per motū partis, quæ erat in oriente, eundem ordinem & situm ad alias partes vniuersi habet, quem præcedens habebat, sm̄ quē modū in præcedētī quæstione dictū est locū immobilē esse.

QVAESTIO III.

Vtrum si graue moueretur in vacuo moueretur in instanti.

Motus quidem ad motum omnis proportio est: in tempore enim est &c. Tex. XXXIII.

QVAERITVR tertio, Vtrum si graue moueretur vacuo, moueretur instanti. Et videtur quòd sic. ¶ Primo. Omne quod in tempore mouetur partī est in termino à quo, & partim in termino ad quem, vt patet 6. Physico. [Tex. 32.] *Sed si sit vacuum, nō potest mobile dū mouetur eē partī in termino à quo, & partī in termino ad quē cū in vacuo nō sit distinctio partiū, eo q̄ uacuū dicat negationē medij: ergo &c. ¶ Secundo. Causa successionis tēporariæ in motu est resistentia medij: vt videtur velle Arist.* [4. Phys. Tex. 70.] *Sed in vacuo nullum est medium: ergo &c. ¶ Ad euidentiā huius dubij, attendendū primo, q̄ non suppono in hac quæst.one esse vacuū in nā: teneo .n. cum Philos naturaliter vacuū esse nō posse: licet supernaturaliter esse possit. Cōplexū .n. significatū huius nominis vacuū, non est aliquid in re, sed tm̄ ī conceptione intellectus: sicut & significatū huius nominis vniuersale. Sed quæro: si esset vacuū, & graue, siue per possibile siue per impossibile per ipsum descenderet, Vtrū talis motus esset in tēpore uel in instāti. ¶ Considerandū secundo q̄ tribus modis ītelligi pōt, motū grauis esse ī instāti.* [Motum ... esse ...] *Vno*

Vno modo quia toto aliquo tẽpore sit in vno loco, et in vltimo instanti illius temporis sit ĩ alio. Sicut dicimus in generatione substãtiali ignis ex aere materiam aeris, in toto tempore quo aer alteratur, ad hoc ut cõuertatur in ignẽ, esse sub forma aeris: in vltimo uero instanti illius tẽporis, esse sub forma ignis. ¶ Secũdo modo quia in vno instanti est in vno loco: et in alio instanti immediate relinquens locum quem habebat, aliũ quem non habebat acquirit, vt moueri in instanti nihil aliud sit, quam in vltimo instanti alicuius temporis esse in vno loco, & in alio instanti immediate sequenti in alio loco. ¶ Tertio qa in uno instãti existẽs in uno loco, in eodem instãti aliũ locũ acquirit. ¶ Considerãdũ tertio ꝙ cum moueri in quodam transitu consistat: est .n. motus actus existentis in potentia ad terminum motus tendentem, transitus aũt iste sit recessus à termino à quo et accessus ad terminum ad quem: motũ aliquẽ fieri in tẽpore aut in instãti est recessum à termino à quo: & acessum ad terminũ ad quẽ, tempore aut instanti mensurari: dicimus enim Sor. in tẽpore ambulare, qa in tempore recedit à loco in quo erat, & ad locum in quo nõ erat accedit: generationẽ aũt ignis ex aere (vt ab alteratione pcedente præscindit) fieri in instãti: qa ĩ eodẽ instanti recedit à mã à forma aeris, et ad formã ignis accedit. ¶ Istis suppositis dr̃ primo, ꝙ motus grauis in vacuo, nõ põt sic esse in instanti, ut in aliquo toto tempore graue sit in vno loco, et in vltimo instãti illius tẽporis sit in alio loco totaliter distincto. ¶ Probatur primo sic. Oĩs mutatio isto mõ instãtanea est terminus alicuius motus pcedẽtis: motus autẽ grauis q fieret ĩ vacuo, nõ esset terminus alicuius motus. Sicut .n. nũc cũ mouetur graue, prius ĩ aliquo toto tẽpore quieuit: ita & si moueret de nouo in vacuo, prius in toto aliquo tẽpore quieuisset: maior est Phil. & Cõmen. 6. Phys. Ostẽditur etiã inductiue: nã generatio, corruptio, illuminatio, et similia, cõstat ꝙ sũt aliquorum motuũ termini. Probatur ẽt ratione sic. Qđ in aliquo toto tẽpore quiescit, in eadẽ dispositione ĩ quolibet instãti illius tẽporis manet: ergo qđ in vltimo instãti alicuius totius tẽporis est in alia dispositione quã prius, nõ quiescebat ĩ illo toto tempore, sed mouebatur: & sic illa mutatio instãtanea, est terminus alicuius motus. patet cõsequentia: qa ex opposito cõsequentis oppositũ antecedẽtis infertur. Sequitur .n. ꝙ in ultimo instanti alicuius tẽporis est in alia dispositione quã prius in toto illo tẽpore quiescebat: ergo qđ in aliquo toto tẽpore quiescit, nõ in eadẽ dispositione in quolibet instãti illius tẽporis manet: cũ ĩ vltimo ĩstãti illius tẽporis aliter se habeat quã prius. ¶ Si ĩstetur cõtra istud aßũptũ. Qđ quiescit ĩ aliquo toto tẽpore, est ĩ eadẽ dispositione ĩ quolibet instanti illius tẽporis, quia materia quiescit toto aliquo tẽpore sub vna forma, et tñ in ultimo instanti illius tẽporis est sub alia forma. ¶ Dicitur ꝙ aliud est aliqd uno toto tẽpore eẽ sub vna forma: et aliud ipsũ toto illo tẽpore sub vna forma quiescere. Põt quidẽ esse vt aliqd toto vno tẽpore sit sub vna forma: & tñ in vltimo ĩstãti illius tẽporis sit ad aliã formã trãsmutatũ, sicut ĩ generatione ignis ex aere patet. Nã materia toto quodam tempore est sub forma aeris: & in vltimo instanti illius temporis est sub forma ignis. Vnde nõ oportet, vt quod toto uno tẽpore est sub una forma, in vltimo ĩstãti illius temporis sit sub eadẽ. Sed esse non põt, ut aliqd uno toto tẽpore quiescat sub vna forma, & in vltimo instanti illius tẽporis sit ad aliã formam transmutatum. Nam de ratione quietis est, ut quiescens similiter se habeat nunc, sicut prius, ita

quòd

Tex. 59.

Aliud est aliquid toto tẽpore eẽ sub vna forma, aliud toto tẽpore sub vna forma quiescere.

quòd non possunt accipi duo instantia illius temporis, in quibus non similiter se habeat: sicut de ratione motus est, vt qđ mouetur, non similiter se habeat nūc & prius: ita quòd nō possint accipi duo nūc temporis mensurantis motum: in quibus quod mouetur similiter se habeat. ¶ Dicitur ergo quod materia in toto quidem aliquo tēpore, est sub vna forma, et in ultimo instanti sub alia: non tñ in toto illo tempore præcedēti sub illa forma qescit: sed mouetur per alterationē ad formā: quam in vltimo instanti accipit: propter quod inquit Philos. 6. Phys. quòd omne quod generatum est, prius generabatur. Similiter aer qui in instanti illuminatur, in tempore præcedenti nō quiescit sub tenebra: sed mouetur à tenebra ad lucem, per accessum solis ad ipsum cōtinue magis ac magis appropinquans ad lucē. Si autem Deus solem de nouo crearet aere præexistente, creatio solis vicē motus solis & aeris gereret. & secūdū istam declarationem patet, ꝙ argumenta Scoti in 2. sent. contra S. Thom. non militant.

Tex. 59.

Sco. 2 dist. 2 quæst. 11.

¶ Secundo. Medium non est necessariū, ad hoc ꝙ motus sit in tempore: ergo dato ꝙ nullum sit medium sed sit vacuum, non oportet vt motus sit in instanti. Probatur antecedens. Vnaquæque sphæra cælestis mouetur in tempore, & vna velocius alia, et tamen nullum est ibi mediū, quod oporteat aut scindi aut propelli: ergo &c. Tertio. Si talis motus esset in instanti, si quis proiiceret lapidē sursū, aut transiret locum unius stadii ī instāti aut non. Si non: ergo non oporteret motū per vacuum fieri in instanti. Si sic: ergo et locum duorum stadiorum, & sic vsque ad vltimam sphæram: quod est ridiculum. ¶ Confirmatur, quia si tūc lapis ab vltima sphæra dimitteretur, uelocius sine ꝓportione moueretur, quam ipsa suprema sphæra. ¶ Dicitur secūdo, ꝙ motus grauis in uacuo nō posset sic esse in instāti, ꝙ in vltimo instanti alicuius temporis esset in uno loco, & in alio instanti immediate esset ad alium locum transmutatum: patet hoc: nam cum instans, nō sit immediatum instanti, ut 6. Phys. ostenditur, impossibile est. vt aliquid in vno instanti sit in vno loco, & in alio instanti immediate sit in alio loco. ¶ Dicitur tertio, quòd impossibile est etiam sic motum in vacuo esse in instanti, ꝙ in vno & eodem instāti in quo mobile est in vno loco, alium sibi locum per motum acquirat. Patet qa vt dicitur 1. Phys. Termini motus sunt incontingentes: ita ꝙ nō potest mobile simul esse sub termino à quo: & sub termino ad quem. ¶ Confirmatur, quia tunc si quis vellet ex Roma ī Gallias proficisci, vel simul esset & in vrbe Roma & in Gallis, uel ad Gallias transire nō posset. Primum est inconueniens manifestū. Secundum etiā inconueniens videtur. Nā si existente corpore intermedio, quod ambulando diuidere oportet, non prohibetur qs ex Roma transire ad Gallias: multo magis si nullū sit corpus intermediū, sed sit vacuum. ¶ Sed circa hanc determinationem duo sunt quę difficultatē faciunt. Primū est auctoritas & rō Arist. qui vult ꝙ si aliquid moueretur ī uacuo, moueretur in instanti, hac ratione. Qualis est proportio medii ad mediū in subtilitate: talis est proportio motus ad motum in uelocitate. Sed spatii vacui ad spatium plenū nulla est proportio: ergo motus per vacuum ad motum per plenum, nulla est proportio. Sed motus nullā proportionē habens ad alios motus est in instanti: ergo quod moueretur in vacuo, moueretur in instanti. ¶ Secundū est auctoritas S. Tho. 4. sentent. Determinat enim ibidem ꝙ quando inter terminos mutationis non est mediū p se in eodem subiecto: talis mutatio est in instāti.

Tex. Com. men. 1.

Impossibile est motū in vacuo esse in instāti ꝙ in uno & eodē instāti in quo mobile est in vno loco, alium sibi locū per motum acquirat.

Tex. 67.

Tex. 71. 72 & 73.

Dist. 11. q. 1.

Sed si

Sed si aliquid mouetur ĩ vacuo, inter ter minos illius motus non datur aliquod me dium : ergo erit ille motus in instanti.

¶ *Ad huius difficultatis euidentiã considerandum est: ꝙ cum omnis motus, omnisq; mutatio sit inter duos terminos, qui sunt incontingẽtes, idest qui simul in eodem esse non possunt, vt 1. Phys. habetur: mobile dum est sub vno termino, resistit mouenti intendenti ipsum ad alium terminum transmutare, ex quo prouenit vt non possit ipsum sub termino ad quem constituere, quãdiu ẽ sub termino à quo. Si enim corpus aliquod sit albũ: ex eo ꝙ est album resistit agẽti, intendenti ipsum efficere nigrum: ut .s. effici nigrũ nõ possit, quamdiu sub albedine manet: & ideo oportet aliam esse duratione͂, in qua mobile ẽ sub termino à quo: & aliã sub qua est ad terminum ad quẽ transmutatum. Hoc tñ diuersimode inuenitur, vbi vterque terminus est aliquid positiuũ, & aliter vbi unus terminus est positiuus, alius vero negatio. Nam cum omnis mutatio aut motus incipiat in instanti: vbi uterque terminus est positiuus latitudinẽ & diuisibilitatẽ habẽs, aliud ẽ istãs à quo incipit motus & recessus à termino à quo: & aliud instans in quo terminatur accessus ad terminum ad quem, & vtrumque illorum instãtium ad ipsam mutationem pertinet: ad motũ enim dealbationis pertinet & instans in quo incipit dealbatio, & instans in quo terminatur. Et ideo cũ inter quælibet duo instantia mediet tempus, necesse est vt motus huiusmodi quo fit transitus ab vno termino ad aliũ, tẽpore mensuretur: ubi autẽ unus terminus est affirmatus, alius vero negatus, sicut cum aliquid mutatur de non esse ad esse, vel ab esse ad non esse: ut sic non oportet vt aliud sit instans in quo incipit motus, & aliud instans in quo terminatur: sed in vno & eodem instanti incipit & terminatur, si ipsa mutatio per se accipiatur: præscindendo .s. eam à motu præcedẽte cuius est terminus: & ideo talis mutatio non fit in tẽpore, sed in instanti, in quo est ipsum factum esse: in eodẽ enim instanti, aliquid generatur & generatum est: & in eodem instanti aliquid corrumptitur & corruptum est. Sicut in eodem instanti aer illuminatur & illuminatus est: & in eodem instanti terminatur motus, & terminatus est.* ¶ *Ratio ergo quare motus proprie sumptus, est in tempore absolute, non est mediũ grossum, aut subtile: sed est incompossibilitas terminorũ, cum eorũ latitudine & diuisibilitate: & ideo quia locus diuisibilis est, & diuisibiliter acquiritur: & terminus à quo, & terminus ad quẽ incõpossibiles sũt, mobile existens in uno loco diuisibiliter amisibili, resistit motori intendenti ipsum ad aliũ locum transferre: & ex tali resistentia habet motus siue in pleno sit, siue ĩ vacuo, vt non in instanti, sed in tempore fiat.*

> Tex. cõ. 47. Mobile dũ est in termino resistit mouẽti intẽdẽti trãsmutare ipsũ ad aliũ terminũ, hoc autẽ non est vniformiter in termino positiuo & in termino negatiuo.

¶ *Quare autẽ in vacuo unus motus alio esset uelociter, multiplex esse ratio põt. Prima est, quia unũs potest esse inter terminos magis distantes : alius vero inter terminos minus distantes. Nã cęteris paribus ubi est maior locorum distantia, maius tempus ad motum requiritur, quã ubi est minor distantia locorum, sicut maius tempus (cęteris paribus) requiritur ad hoc, vt transeat aliquid ex magis nigro ad albedinẽ, quam vt transeat ex minus nigro: maior .n. ibi videtur cõtrarietas.*

> Quare motus ĩ uacuo vnus sit alio uelocior põt reddi multiplex ratio.

¶ *Secũda causa est maior aut minor excessus virtutis motiuę supra mobile: vbi enim est maior excessus virtutis motiuę supra mobile, & consequenter minor resistentia mobilis, ibi est maior velocitas motus cæteris omnibus partibus, siue illi motus sint in vacuo siue in pleno. Nã etiam posito uacuo, ridiculum esset dicere puerum debilis uirtutis æquali ueloci-*

tate proijcere posse lapidē, sicut vir magnæ virtutis. ¶ *Ad auctoritatē Arist. pretermissa responsione Cōm. quæ profecto subtilis est, respōdetur vt S. Th. lec. 12. in expositione respondet, quòd inquā ratio illa non est demōstratiua simpliciter: sed procedit cōtra ponētes causam totalem velocitatis et tarditatis, in motu esse ex parte medij Sic enim sequitur quòd remoto omni medio aut motus nō esset, aut fieret in instanti similiter facta illa suppositione, vera est propositio hæc. Qualis est proportio medij ad medium ī subtilitate, talis est proportio motus ad motum in velocitate: non autem est simpliciter vera. Quod autē inquit Auerroes, in grauibus & leuibus rationem Arist. veram esse, eo quòd ī illis nulla fit retardatio uelocitatis ex parte mobilis, sed tantum ex parte medij, eo quòd subtracta ab eis forma quam habent ab agente, nō remaneat nisi materia, ex cuius parte nulla potest cōsiderari resistentia ad mouēs, cum non sit actu, nō valet vt bene notat S. Tho. quia remota per intellectum forma, quā graue habet ab agēte, nō remanet mā nuda: sed remanet corpus quantum, in determinato situ existēs opposito situi, quem mouens intendit, ex quo, ut ipsemet Auerroes dicit, accipitur resistentia mobilis ad mouentē, quæ resistentia in corporibus etiā cœlestibus inuenitur.* ¶ *Ad aliam instantiā ex verbis S. Th. sumpta dicitur quòd licet inter terminos motus existentis in vacuo, nō detur mediū plenum, datur tamen spatiū vacuū, siue locus nō repletus corpore, multas habēs partes, quibus successiue correspōdet graue deficiēs, ac si illas successiue per motum acquireret.* ¶ *Sed contra determinationē factā quæ est S. Tho. in expositione & in 4 sent. ab aliquibus instatur.* ¶ *Primo, si incompossibilitas termini à quo, & termini ad quem. (quia videlicet mobile non potest simul esse in v. roque loco) est causa quare motus iste sit in tēpore, sequitur quòd nō posset assignari ratio quare graue circūscripto medio tali gradu finitæ velocitatis moueretur: quacūque enim finita uelocitate moueatur, cōtingit ipsum nō esse simul in utroq; loco.* ¶ *Secundo sequeretur, quòd graue simplex moueretur in infinitū simpliciter, circūscripta re istentia medij. Nā cum duplo gradu velocitatis ad gradū datum tolleretur mobile simul esse ī diuersis locis et cum quadruplo & cū octuplo, & sic in infinitum.* ¶ *Tertio sequeretur, quòd graue simplex maioris quantitatis deberet tardius moueri, quā graue minoris quātitatis, qa maius inconueniens est corpus magnum simul esse in diuersis locis, quā corpus paruum* ¶ *Quarto. Potētiæ mouētis graue simplex ad talem incōpossibilitatem terminorū, nulla est proportio. cū nihil sit: ergo talis incompossibilitas terminorū nō tenet locū resistentiæ: nā uelocitas cuiuscumq; motus, attenditur penes proportionē potæ mouentis ad suam resistentiā, vel penes accessum, vel aliquid huiusmodi.* ¶ *Quinto, eadē rōne distantia formalis terminorū ī alteratione, deberet esse sufficiēs causa successionis in motu alterationis, quacūq; alia resistētia circūscripta.* ¶ *Sexto, similiter talis incompossibilitas terminorū, deberet facere successionē in illuminatione medij. hoc autē ex Arist secundo de aīa, falsum esse constat.* ¶ *Ad omnia ista simul dicitur, quòd ex falso fundamēto procedūt. Nos enim nō dicimus solā terminorū incōpossibilitatē esse rōnem, quare motus fiat in tempore, sed hanc incōpossibilitatē cū diuisibilitate utriusq; termini. Nā sicut propter diuisibilitatē lineę in infinitū, inter quālibet duo pūcta lineę mediāt īfinita pūcta: ita inter qlibet duo loca, mediāt īfinita loca nō tā ab inuicē totaliter distincta sed communi*

Comm.tē 74. Lect. 11. [illegible] Text. 70. dis. 44 q. 2 art. q. 1 ad [illegible]

subtracto medio vnũ graue citius [illegible] alio [illegible] du[illegible] rõne.

cõmunicãtia. ¶ *Ad primũ aũt particulari iuxta prędicta dicitur, ꝙ subtracto medio extrinseco, põt etiã optime assignari ratio, quare vnũ graue citius pueniat ad locũ deorsum alio graui, duplex .n. põt ratio assignari Vna est maior, aut minor distantia locorũ inter quæ est motus. Sicut .n. cęteris paribus minus frigidũ citius calent. quã maius frigidũ pp minorem distãtiã inter hãc frigiditatẽ, & hãc caliditatem, quã inter illa frigiditatẽ & illam caliditatẽ: ita hoc graue citius peruenit ad hunc locũ, cæteris paribus, quãdo à loco minus distãti mouetͬ quã aliud. Altera est maior aut minor grauitas: qđ enim grauius ẽ, cæteris paribus, citius descendit propter maiorẽ inclinationẽ maioremque impetum ad locum deorsum.*

¶ *Dicitur secũdo. ꝙ nõ diximus incompossibilitatẽ terminorũ etiã habentiũ latitudinẽ, esse causã maioris aut minoris velocitatis: sed esse causã ꝙ motus absolute sit ĩ tẽpore: causam aũt maioris aut minoris uelocitatis esse diximus, & maiorẽ locorũ distantiã, & diuersum excessum virtutis motiuæ super mobile: ideo ratio nõ est ad propositũ.* ¶ *Ad sm̃, dicitur primo, quòd ex eodem falso fundamẽto procedit, scilicet ac si dicamus solã incontingentia terminorũ esse rõnẽ quare motus fiat in tẽpore.* ¶ *Dicitur secũdo. ꝙ graue simplex nõ moueretur in infinitũ simpliciter: sed determinata uelocitate secundũ maiorẽ, aut minorem distantiam locorũ & secũdũ maiorem aut minorem grauitatẽ.* ¶ *Ad tertium negatur consequentia, si cætera ponantur paria. Ad probationem dicitur primo, quòd procedit ex eodẽ falso fundamẽto.* ¶ *Dicitur secundo, quòd non maius inconueniens est corpus maius esse simul in diuersis locis. quàm corpus paruũ. Vtrobique enĩ contradictionis implicatio est.* ¶ *Ad quartum dicitur primo, quòd ex eodẽ falso fundamento procedit. Dicitur secundo, ꝙ licet potẽtię mouentis ad incõpossibilitatẽ terminorum accipiendo incompossibilitatẽ pro sola negatione possibilitatis existẽdi simul ĩ eodẽ, nulla sit proportio: entis.n. nulla est proportio ad non ens: potentiæ tñ transmutatiuę mobilis existentis in vno termino, ad terminum incompossibilem illi est aliqua proportio, & alia, & alia, secundum aliã, & aliam terminorum distantiam. Minor enim potentiæ proportio est ad terminũ incompossibilem magis distantem, quàm ad terminum incompossibilem minus distantem: quia vbi termini huiusmodi fuerint magis distantes, maior est resistentia mobilis ad potentiã mouentis, ubi non fuerit minor distantia, minor erit resistẽtia: & secundũ hoc attẽdetur maior aut minor velocitas motus.* ¶ *Ad quintum conceditur qđ infertur: nam distantia formalis inter terminos alterationis, quæ videlicet ĩter ipsos terminos plurales termini mediant, est sufficiens ratio successionis in ea, omni alia resistẽtia circũscripta.* ¶ *Ad sextũ dicitur primo, ꝙ ex falso intellectu nostræ positionis procedit. Dicitur secundo, ꝙ inter terminos illuminationis .s. inter tenebrã & lucem nihil mediat, cum ipsi termini latitudinem nõ habeãt ex se: ideo quãuis sint termini incompossibiles: nulla tamẽ ĩ illuminatione successio inuenitur: sicut neq; in generatione, vt ab alteratione præscindit.*

¶ *Ad rõnes principales ex prędictis patet responsio. Dicitur .n. ad primũ, ꝙ graue, dum moueretur in vacuo, partim eẽt in termino à quo, & partim in termino ad quẽ. quia licet nõ esset med ũ aliquod corpus, esset tñ mediũ ipsum spatiũ vacuum verum, vel imaginarium. & esset locus non repletus corpore, plures habẽs partes, quibus graue descendendo secundum partes motus successiue pſens eẽt.*

¶ *Ad secundum, dicitur vt superius, ꝙ falsum est totam causam successionis temporariꝫ in motu esse mediꝫ resistentiam: nec hoc tenuit Aristoteles, quamuis cõtra tenentes illam positionem ex ea suppositione, tamquam ex cõcesso ab eis sit argumentatus.*

QVAESTIO IIII.
Vtrum tempus distinguatur à motu.

Quoniam autem uidetur maxime motus esse & motio quædam tempus &c. Tex. XXXXV.

CIRCA tractatũ de tẽpore, *Quæritur primo, Vtrũ tempus sit aliquid distinctum à motu, existens extra animã, & videtur ꝙ non. Primo. Id quod componitur ex partibus quæ non sunt, non est: sed tẽpus cõponitur ex his quæ non sunt. s. ex præterito & futuro, quorum nullum est: ergo tempus non est.* ¶ *Secũdo. Si tempus est aliquid, aut est res permanẽs, aut est res successiua: sed non est res permanens, ut satis patet (nisi poneremus tẽpus esse ipsum cęlum) nec res successiua, quod probatur: si esset res successiua, tunc tempus esset dum fieret, hoc aũt est falsum, quia illud dicitur fieri qđ procedit de non esse ad esse: ergo qđ fit non est: ergo tẽpus nihil est. Tertio. Illa sunt idem, quorũ partes sunt eędem: sed partes temporis, & partes motus sunt eędem: ergo &c. consęquentia nota cum maiori. probatur minor, nã partes motus sunt prius & posterius, similiter partes temporis: ergo etc.* ¶ *Quarto. Si tempus sit aliud à motu, cũ tam tẽpus quã motus sint entia successiua, sequitur ꝙ alia erit successio temporis, et alia successio motus: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Impossibile est esse duas quantitates permansiuas in uno quanto ꝑmansiuo: ergo et duas successiones in vno successiuo: ergo in motu nõ põt esse propria successio, & alia successio quæ pertineat ad tempus.* ¶ *Quinto, ad hoc est auctoritas Phil. dicentis. Est aũt prius & posterius ipsorum in motu, quod equidẽ ens motus est. vbi dicit S. Tho. prius & posterius ipsorũ scilicet temporis & motus quantum ad id qđ est, motus est: sed tempus nihil aliud est, quã prius et posterius: ergo tẽpus est idem ꝙ motus.* ¶ *Rñdeo ad istam difficultatem tribus conclusionibus. Prima est. Tẽpus est ens reale, extra animã existens. Probatur primo: omnis quãtitas est ens reale: sed tempus est quantitas: ergo &c.* ¶ *Secundo: id qđ est mensura entis realis, est ens reale: sed tempus est mensura motus: ergo &c.*

¶ *Sed circa hanc conclusionem dubium occurrit. Nam cũ Philos. in fine huius quarti, & Comment. expresse ponant, ꝙ numerus nõ est in actu, nisi per opus animæ: tempus vero sit quidã numerus: videtur ꝙ non sit in actu nisi per opus animæ: ergo non est ens reale.* ¶ *Respondetur & dicitur primo, ꝙ duplex est numerus. Quidam. s. qui est multitudo vnitatum discretarũ, & nullo modo continuarum, sicut numerus decem hominum, & de hoc non loquitur Philoso. & Cõmen. Alius est numerus qui est multitudo partium cõtinui, & de hoc Philos. loquitur: intel-*

Tex. 99.

Lect. 17.

Tempus est ens reale extra animam existens.

Tex. & commen. 131.

Numerus duplex, scilicet multitudo discretarũ & cõtinuarũ.

intelligitque quantum ad partium distinctionẽ, ꝙ scilicet tales partes non sunt separatę nisi per opus animæ. Dicitur secundo, ꝙ tempus est numerus secũdo modo dictus: ideo non est nisi ꝑ opus animę: quantum .s. ad actualem distinctionẽ suarum vnitatum, quæ cũ sint vnitates partium motus, qui continuus est, distinctionem & separationem partium nõ habet: quantum tñ ad entitatẽ suam extra animam est: est enim entitas, quæ ratione subiecti in quo est, continuitatem habet: ut infra dicetur. ¶ Sequitur ex istis, ꝙ licet tempus sit res extra animã, ita ꝙ nõ existente anima adhuc est tẽpus: tamen tempus secundũ suã totalitatem non habet esse nisi in anima. Cum .n. tempus sit successiuum, de cuius ratione est ꝙ non sit totum simul de eo, nisi indiuisibile: nõ poterit esse tempus secundũ partes suas, nisi per operationẽ animæ cõparantis partem priorem & posteriorem tẽporis: vnde totalitas tẽporis, est solum ĩ anima: & hoc significauit Philosophus dum dixit quòd tempus est vtcunque ens sine anima, idest habet esse imperfecto modo.

c. 131.

¶ Secunda conclusio est. Tẽpus est successiuum. ¶ Ad cuius euidentiã sciendũ primo, ꝙ res successiua differt à permanenti in duobus. Primo quia res permanentes habent partes suas totas simul in actu: sicut Sortes, lignum &c. totum autem successiuum non habet partes secundum se totas simul existentes, sed partes suę esse in successione habent, secundũ ꝙ vna habet esse post alteram, sicut est de motu: partes enim motus non habẽt esse simul: sed vna est post alterã. ¶ Secundo: quia totum permanens nõ est actu dũ fit: non enim Sor. est dum generatur, sed postquã genitus est: totũ autẽ successiuũ simul est et fit, & nullo modo est actu, nisi dum fit, motus .n. non est, nisi dum mouetur mobile. ¶ Probatur itaq; conclusio. Primo sic, illud cuius partes nõ sũt simul, & in fieri esse habet, est ens successiuum: sed partes tẽporis non sunt simul, & ipsum in fieri esse habet (præteritum enim & futurum non sunt simul) & tẽpus non est, nisi dum fit: ergo tempus est successiuum. ¶ Sed duo occurrũt dubia. Primum est. In generatione Sor. nõ sunt simul omnes partes: nam secũdũ Phil. 3. de partibus animaliũ et 2. de gene. animalium, primo generatur cor, quam aliæ partes, & tamẽ Sortes est res permanẽs: ergo falsum est ꝙ partes rei permanentis in hoc à partibus rei successiuæ distiguãtur, quia illæ sint simul, istę autem non.

Tempus est successiuũ.

In successiua à permanenti duobus differt.

Cap. 1. & 2

Cap. 4.

¶ Secũdum dubiũ est. Si tempus est talis res successiua, quæ non habet simultatem partium, & non habet esse, nisi dũ fit, sequitur ꝙ in eodẽ tẽpore aliqua pars eius primo generabitur & corrũpetur: sed hoc est impossibile, quia id quod est ꝑ aliqua mensura, non potest pro illa mensura non esse: ergo &c. Probatur consequentia. Accipio vnam diẽ: certum est, quòd vna dies non generatur nisi in una die. Quæro ergo, in quo tempore corrũpatur illa dies: non in tempore præcedente ipsam diẽ, nec in tẽpore sequenti, nec in aliqua parte diei: ergo corrumpitur in seipsa die, & in eo tẽpore quo primo generata est: ergo &c. ¶ Ad primũ istorum dicitur, ꝙ partes alicuius non sunt partes eius, nisi dum vniuntur in toto: dum enim sunt separatę à toto, non sunt partes eius in actu: vnde quãdo generatum est cor, simul sunt omnes partes eius: non autẽ simul generãtur omnes partes Sortis, quia non oẽs simul incipiunt esse partes Sortis. Illa igitur propositio scilicet, partes rei permanẽtis sunt simul, intelligenda est, quando sunt partes eius, nõ autem antequã sint eius partes: et ꝑ hoc differt res permanens à successiua: quia partes rei successiuę, etiã dum sunt partes rei

Quomodo intelligatur quòd partes rei permanentis sunt simul.

tes rei successiue, etiam dum sunt partes eius, non sunt simul secundum se totas. ¶ Dicitur secundo, ꝙ partes rei permanentis dicuntur esse simul, nõ quia oporteat facta vna, fieri tũc oẽs: sed quia adueniente ea, quę secundo generatur, non oportet primã corrumpi, sicut accidit in successiuis: adueniente .n. futuro, necesse est præteritum non esse ¶ Ad secundum negatur consequẽtia. Ad probationem dicitur, ꝙ tota vna dies nõ corrũpitur in seipsa tota, neque in aliqua sui parte, sed in vltimo instanti terminante horam, in illo .n. desinit esse: vnde diẽ aliquam corrumpi, nihil aliud est quã illam totaliter compleri & terminari. ¶ Tertia conclusio est. Tẽpus est ens realiter distinctũ à motu. Probatur primo auctoritatibus Philos. & Comm. Nã Philos. probat ꝙ tempus nõ est motus: idem quoq; probat. & concludit, qđ quidẽ igitur non est motus manifestũ est. Itẽ tex. 98. concludit, Quod igitur neq; motus, neque sine motu tempus est, manifestum est. Item in eodẽ tex. ait, Quoniam autẽ non est motus, necesse est motus aliqđ esse ipsum. Item tex. 101. dicit, Nõ ergo motus tempus est, sed secundũ quod numerum habet motus. Commentator autẽ, concludit secundũ mẽtem Philosophi, ꝙ tempus nõ est motus. Idẽ dicit cõmẽ. 98. Item Comment. 101. dicit, Tẽpus igitur non est motus, sed quodãmodo numerus motus. Præterea commen. 103. dedit differentiã inter tempus et motum, ne existimetur, quòd tempus est motus. ¶ Secundo probatur rationibus Prima ratio Philosophi secundum S. Tho. qua probatur ꝙ tempus nõ est circulatio cęli, est ista. Pars temporis est tempus: sed pars circulationis non est circulatio: ergo circulatio nõ est tẽpus: & multominus alius motus. ¶ Pro declaratione huius rationis notandum, quòd cum tempus sit totũ

Quo corrũpatur aliqđ totũ successiuum.

Tempus est ens realiter distinctum à motu.

Tex. 95.

Tex 95. 96. & 97.

Cõmen. 55.

Tex. 91.

Tẽpus ẽ qđdã totũ homogeneũ.

homogentium, idest similium partium, ita quòd omnes partes sunt eiusdem rationis cum toto & inter se, sicut .n. quęlibet pars aquę ẽ aqua ita quęlibet pars temporis est tẽpus, ideo oportet, ut omne illud quod est idẽ tempori, totum homogeneum sit: & sic sequitur, si tẽpus sit circulatio, quòd pars circulationis sit circulatio, & in hoc fundatur rõ Philosophi. ¶ Sed uidetur ista responsio nulla esse: si enim accipiantur tẽpus & motus secundũ ꝙ significãtur nominibus cõmunibus, scilicet tẽporis & motus, sicut tẽpus est homogeneũ, ita & motus: sicut .n. quælibet pars tẽporis est tẽpus, ita quælibet pars motus est motus: si autem accipiantur vt significantur nominibus partiũ s. tẽpus nomine diei, aut ãni, et huiusmodi, motus autem nomine circulationis sicut non quælibet pars circulationis est circulatio, ita neq; quælibet pars anni est annus: si igitur proportionabiliter sumantur eodẽ modo se hẽt in tẽpore & motu. ¶ Respondetur ꝙ non comparat Philo. tempus & motum adinuicem, tamquam duo vniuersalia: tempus .n. nominat aliquod vnum numero, quod est accidẽs primi motus: vnde & dicentes tempus esse motum, non dicebant tẽpus esse motum in communi, sed esse idẽ quod hic motus numero, qui est primi mobilis circulatio: si ergo hoc accidẽs vnũ numero quod est tempus, est hic motus numero qui est circulatio: oportet ꝙ si quælibet pars huius tẽporis est tempus, ꝙ quęlibet pars huius circulationis sit circulatio. ¶ Attendẽdum autem ꝙ hanc rationẽ aliter Simplicius format: sic inquã. Pars circulationis vniuersi: puta dies, tempus est secundum eos qui dicunt tẽpus esse circulationem, & diẽ partẽ circulationis esse: sed pars circulationis nõ est circulatio: ergo aliqđ tẽpus nõ est circulatio: ergo nõ est vniuersaliter verũ ꝙ tẽpus sit circulatio vniuersi.

Tex. 31. vniuersi. ¶ Secunda ratio Phil. ad idē est ista. Si tempus est circulatio, sequitur quòd si essent plures cœli, essent etiā plura tempora: sed hoc est falsum: ergo etc. ¶ Sed videtur quòd Philosophus male neget istam conditionalē: si essent plures cœli idest plures mundi, essent plura tēpora: videtur enim esse necessaria: nam cum tēpus sit accidēs primi motus, oportet & ipsū si primi motus multiplicentur, multiplicari sed si essent plures mūdi, essent plures primi motus, sicut & plura prima mobilia: ergo essent plura tempora &c. ¶ Respondetur & dicitur primo, quòd ista conditionalis Si essent plures mūdi, essent plura tēpora, uera est posito q tempus sit motus: si .n. essent plures mūdi, plures etiā primi motus essēt: absolute autem secundum Philosophum est falsa qui vult nullo modo plura tempora posse esse simul, nisi unū alterū contineat: sm enim mentem Philos. tempus dicit mensuram omniū motuū: ideo quātumcumque multiplicentur motus, multiplicari tēpora non oportet: vna .n. mensura extrinseca potest esse plurium, sicut vnus palmus, et pannum & lignū potest mensurari: unde etiam si essent plures mundi: non oporteret esse plura tēpora. ¶ Dicitur secūdo, q in quolibet motu est propria successio intrinseca, quæ improprie pōt dici tēpus: sed successio quæ est accidens existens in primo motu, est proprie tēpus, & illa successio nō habet rationē temporis, nisi qa est successio primi motus qui est omniū aliorū motuum mensura: vnde si cessaret ille motus qui nūc est primus, & alij remanerent, successio et mensura intrinseca illius motus qui remaneret primus esset tēpus. ¶ Ad rōnē itaq; dicitur, quòd multiplicato subiecto, oportet multiplicari tēpus inquantū accidens & passio ipsius sibi est, nō aūt inquantum mensura: vnde si essent plures

Quò si essēt plures mundi, essēt plura tēpora.

Al multiplicato subiecto sequitur multiplicatio temporis.

mundi, essent quidem plura tempora, quorum vnū esset proprie tempus, aliud vero improprie: successio .n. alterius primi motus extrinseca, esset improprie tēpus, sicut & aliorum motuum particularium successio: sed vnum esset tempus proprie dictum quod omniū mensura extrinseca esset. Nā tempus proprium accidens est alicuius motus primi, à quo extrinsece omnes alij motus mensuratur: & sic per tale tempus posset etiā primus motus alterius mūdi mensurari. ¶ Sed adhuc remanet dubium. Si .n. essent plures mūdi, essent et plures motus primi, & quilibet per responsionē suam, intrinsecā successionem haberet: ergo cū vnus illorū motuum nō depēderet ab aliquo quocūque mundo, non esset maior ratio q successio vnius esset proprie tempus mensurās alterū motum primum, quā econuerso: ergo oportet vnāquamque illarum successionum esse tempus proprie dictum: & sic plura tēpora essent simul. ¶ Rñdetur quantū mihi pro nūc occurrit: quāuis essent plures mūdi, primū tñ mobile unius illorum mundorum motū simpliciorē & vniformiorem, atq; natura sua notiorē haberet, quā primū mobile alterius mūdi, & tūc tempus in illo motu fundatū, omnium motuū vtriusq; mundi mensura esset, eo q motus primus vnius, esset mēsura motus alterius: si vero poneremus, q in unoquoq; illorū mundorū esset unus motus primus et simplicissimus, ita quòd vnus nullo modo ab altero mēsuraretur: adhuc nō oporteret vt essent plura tēpora proprie dicta, nisi poneretur tempus esse mundi circulationē. Quāuis .n. non repugnet plures motus simul esse: impossibile tñ est plura tēpora esse simul, quorum .s. vnum nō contineatur in alio: siue ponatur vnus mūdus siue plures. Nam cum sm communem vsum loquendi, illa quorū vnum dicitur fieri qñ aliud fit: ita quòd

quòd & simul incipiunt & desinunt, simul fieri dicantur : si aliqua in diversis mundis simul inciperēt, & desinerēt, sed in duabus horis duorum mundorū simul existentibus, dicerētur quidē simul fieri: quia simul inciperent, & desinerent etiā non simul fieri: quia fierent in diversis tēporibus omnino disperatis, quorū scilicet vnum non contineretur in alio: sicq; ista simul fierent & non simul fierent, qđ est impossibile manifestū. Posset aūt & breuius hoc dubium expediri dicēdo, q̄ Philosophus illam conditionalē negat: nō qa non sit vera: sed qa ab illis philosophis contra quos arguebat, non concedebatur. Verum quod fundamentum habeat hæc responsio, considerato (cum ex eorū positione argumētetur) omnino clarissime sequebatur illam conditionalem uerā esse: vt Phil. deducit. ¶ Tertio arguitur q̄ tempus absolute non sit motus, aut mutatio, & est ratio Aristot. Omnis motus & mutatio, vel est solū in ipso trāsmutato, sicut mutatio in substātia, quātitate, & qualitalitate: vel etiam in loco vbi est transmutatus, & transmutatū: sicut motus in vbi, & in loco: sed tēpus est vbiq; & apud omnia: ergo &c. ¶ Pro declaratione minoris attendendum est q̄ de tempore dupliciter loqui possumus .s. materialiter & formaliter. Si materialiter sumatur inquantū .s. est accidens motus primi mobili: sic non est vbique & apud omnia, sed tm̄ in primo mobili: sed ad hunc sensum non loquitur Philoso. si vero formaliter sumatur, inquantū scilicet primam omnium motuum mensuram importat: sic & est vbiq; , & apud omnia: quia in omni loco præsertim inferiori est aliquid quod tempore mensuratur: et similiter mensurantur aliquo modo tempore, quæcūq; sub orbe lunę cōtinentur. Et ad hunc sensum est Philosophi propositio intelligenda. ¶ Quātum

Tex. 95.

Tēpus materialiter non est ubi, secus formaliter.

ad maiorem vero, notandum q̄ eam aliter interpretatur S. Tho. & aliter Simplicius. S. Tho. enim Alexandri interpretationē secutus exponit, q̄ propter motū in substantia, quantitate, & qualitate, dixit Philosophus omnem motū & mutationem esse solū in ipso transmutato: qa inquam id secundum quod fit motus, est in eo ipso qđ transmutatur: propter motum vero in ubi, addidit vel etiam in loco vbi est transmutatum & transmutās, quia videlicet per motum ad vbi, nō tantum acquiritur vbi, quod est in transmutato, sed etiam locus qui à transmutato est extraneus. Simplicius vero vtramque partem ad omnes motus refert inquiēs, q̄ omnis motus est in eo qđ mouetur solum, idest non in alio mobili: et prçter hoc est etiam in loco tantū, vbi est qđ mouetur, quorū neutrum conuenit tempori, cū ipsum similiter sit vbiq; et apud omnia, vt esse vbiq; opponatur ei qđ est esse tantū vbi est quod mouetur, esse vero apud omnia opponatur ei quod est eē in transmutato solum. ¶ Quarto ad idē, & est ratio Phil. Motus dicitur velox aut tardus: tempus nō dicitur velox, aut tardum: ergo tēpus non est motus. Probatur minor, quia velox & tardū, tempore determinantur: dicitur enim velox, quod per multum spatiū paruo tempore mouetur: tardum aūt quod per paucum spatium in multo tempore: tempus autē non determinatur tempore neque secundum suam quantitatem, neq; sm̄ suā qualitatem, cum nihil sit suipsius mensura. ¶ Attendendum aūt quòd tempus nō determinari tempore neq; secundum quātitatem, neq; secundū qualitatē, Simplicius exponit, quia tempus sm̄ quantitatē suam, qua dicitur multum aut paucum, non determinatur tempore, non .n. dicitur multū tempus, quia in multo tempore sit, neque paucum, quia in pauco: sed secun-

Lect. 16. Opinio S. Tho. alia ab illa Simplicij.

Tex. 96.

Tēpus tēpore determinari neque secūdū quātitatē neq; secūdū qualitatē: quō intelligēdum sit.

secundum continuitatem & numerū: sed hoc motui est proprium: multum .n. dicimus, qui in multo tempore fit: paucū vero qui in pauco: sm̄ qualitatem vero tēpus determinari tempore nō pōt: quia tēpus quale omnino non est: non .n. tēpus, sicut motus velocitatem habet, & tarditatem: quæ qualitas quædā motus est, & tempore determinatur. S. Tho. vero videtur vtrumque tempori attribuere, scilicet & quātitatē et qualitatē: et neutrū tempore determinari: quod quidem tex. magis congruere uidetur, quā qualitatem à tempore omnino remanere. Nam cum inquit Philoso tempus non determinari tempore, neq; quo quantum aliquid est, neque quo quale: videtur & quātitatem & qualitatem in tēpore supponere: negare uero illa tempore determinari, p qualitatem aūt temporis, non videtur Phil. velocitatem, & tarditatem accepisse: cū hac non conuenire tempori, probare intendat: sed potius hoc quod dico, Hiems, Estas, Ver, Autumnus, & huiusmodi: quæ quādā temporis dispositionē, & qualitatem significare uidentur. Sicut enim multum et paucum in tempore, quæ eius quantitatem significare videntur, tēpore non determinantur: ita neque Hiems, Estas: & huiusmodi quæ ad eius pertinent qualitatē. ¶ Quito. Effectus distinguitur à sua causa, sed tēpus est effectus motus: dicit .n. Cōmen. Tempus sequitur motum. s. quia motus est causa eius, quia est subiectū illius: ergo tempus non est motus. ¶ Sexto. Si tēpus esset idē ꝙ motus: sequeretur de necessitate moueri omne quod est in tēpore, quia omne quod est in motu mouetur: hoc autē est falsū: quia etiam quiescens est in tempore: ergo etc. Istam rōnē tangit Phil Dicit enim. Non enim sicut qđ in motu est, necesse est moueri: sic & quod in tēpore est, non .n. tēpus motus est, ¶ Ad argumēta in opposi

Lec. 16.

Auer. com. 94.

Tex. 118.

situm respondetur. Ad primum negatur minor, & dicitur, ꝙ præteritum & futurum sunt eo modo quo conuenit esse partibus successiuis. s. in quadā successione, et per aliquod indiuisibile cōtinuans ea. ¶ Ad secundū dicitur, ꝙ tempus est res successiua Ad improbationem huius negatur falsitas consequentis. Ad cuius pbationem dicitur, quòd nō omne fieri est procedere de nō esse ad esse, sed bene fieri est habere esse ab alio: vnde ad hoc ꝙ aliquid fiat, sufficit ꝙ habeat eē ab alio, & quod prius secūdum intellectū sit sub non esse quā sub esse, & sic tēpus fieri, est ipsum habere esse ab alio, non autem procedere de non esse ad esse. Pōt secundo dici, ꝙ tempus procedit de nō esse ad esse secundū partes sibi succedentes, nō autem sic, ꝙ dum fit, nullo mō habeat eē. ¶ Ad tertium negatur minor. Nā licet pars temporis, & pars motus conueniāt in hoc, ꝙ ē eē priorē aut posteriorē: alia tamē est pars prior tēporis, & alia pars prior motus: & similiter est de parte posteriori. ¶ Ad quartum dicitur primo, quòd tempus non est successio, quia successio non videtur esse aliud quā relatio inter prius & posterius: tempus autē nō est relatio, sed est quantitatis successionē habens. Dicitur secundo, ꝙ non est inconueniens duas successiones esse simul, quarum vna sit inter partes tēporis, alia vero inter partes motus: nā cum successio sit relatio ad multiplicationē fundamentorum, & terminorū, multiplicatur, vnde cum aliæ sint partes temporis, & aliæ partes motus: oportet aliam esse successionē tēporis, & aliā successionē motus eē: negatur ergo illa cōsequētia ultima. ¶ Ad quintum tripliciter potest respōderi. Primo, ꝙ prius & posterius tā temporis quā motus dicūtur esse, id quod est motus materialiter et subiectiue: quia uidelicet motus est subiectū prioris & po-

Non omne fieri est procedere de nō esse ad esse.

sterioris: non autem quia sint vna et eadem res formaliter cum motu in quo sūt. Potest secūdo respōderi, ꝙ loquitur Philosophus de priori & posteriori tēporis, non quæ sunt partes tēporis, sed quæ sūt partes motus. Nam hæc etiam dicuntur prius & posterius tēporis causaliter, inquantū ex priori & posteriori quæ sunt in motu, causatur prius & posterius in tempore: & per illa tēpus definitur, secundum quòd à priori & posteriori, quę sunt in magnitudine, sumuntur. Et si bene consideretur verba S. Tho. videbitur hanc esse eius intentionem. Potest tertio responderi, ꝙ interpres male interpretatus est tex. Græcum. Sic .n. debebat interpretari. Ex his aūt prius et posterius, quod est in motu subiecto, est motus: ipso autem esse alterū est, & non motus. Nā cum dixisset Philosophus, esse in primis prius & posterius in magnitudine, deinde in motu, postremo in tēpore, de priori & posteriori motu locuturus: vt ostēderet quomodo tempus mensurat motū sm̄ prius & posterius, subiūxit quòd ex istis prioribus, & posterioribus illud prius et posterius quod est in motu subiecto, quidem est idem ꝙ motus: qa videlicet quęlibet pars motus est motus: ratione autē est diuersum à motu. Nam motus ratio est actus existentis in pōia, prius aūt & posterius ordinē partiū motus importat.

Lect. 17.

QVAESTIO V.

Vtrum tempus sit numerus motus, secundum prius & posterius.

Hoc enim est tempus numerus motus, secundum prius & posterius &c. Tex. CI.

QVAERITVR quinto, Vtrum tēpus sit numerus motus, sm̄ prius et posterius, & videtur quòd non. ¶ Primo. Numerus est quātitas discreta: sed tempus est quātitas cōtinua, vt patet in prædicamētis Arist. ergo tēpus nō est numerus. ¶ Secundo. Numeratum non est numerus, sed tēpus est numeratum: dicit enim Commen. ꝙ definitio temporis in qua nō est dubitatio, est ꝙ tempus est numeratū prioris & posterioris existentium in motu: ergo &c.

Cap. de quātitate.

Cō.n. 101.

¶ Tertio. Numerus est plurium, & nō vnius: ergo non conuenienter dicitur, ꝙ est numerus motus: sed conuenientius diceretur numerus motuum. ¶ Quarto. Prius & posterius motus, nō sunt discreta ad inuicem, sed continua: ergo ipsorū non est numerus: quia numerus est solum discretorum: ergo tēpus non est numerus motus secundū prius, et posterius. Rñdeo ꝙ tempus est numerus motus sm̄ prius et posterius. ¶ Circa quā definitionē tria sunt declarāda. Primū est, ꝙ tēpus ē aliquid motus. Sm̄, ꝙ tēpus est numerus motus. Tertiū, quō motū numerat sm̄ prius et posterius. ¶ Primū probat Phil. tali ratione. Simul sentimus motū & tēpus: ergo tempus vel est motus, vel aqđ motus: sed non est motus, vt probatū est: ergo est aliqđ motus: antecedēs declarat: quia quāuis particularē aliquē motū sensibilē nō percipiamus, puta si simus in tenebris, et nos nullā ēt alterationē ab extrinseco corpore patiamur, fiat tñ aliquis motus in aīa nostra, statī videtur nobis, ꝙ fiat aliqđ tēpus: & econuerso, cū percipimus tēpus, simul percipimus motum. ¶ Attendēdū aūt ꝙ ista Philos. verba. (Motus aūt aliqs in aīa fiat) Alexāder de in-

Tex. 97. 98.

Tēpus est aliquid motus

Opinio Alexand.

de intelligētia qua aīa motū intelligit, interpretatur. Nō .n. inquit vult Aristo. animā moueri, sed motū in aīa vocauit immobilē intelligentiā cuiuscūq; motus. Vnde sm ipsum mens Arist. est, ꝙ si aliq motus intelligētiā habeamus: statī simul videtur tēpus aliqđ factū eē. Simplicius vero & S.Th. de motu quo ipsa aīa mouetur, exponunt. Quāuis .n. aīa nalibus motibus nō moueatur sm Arist. nō incōuenit tñ sm ipsum, ꝙ alio modo moueatur secundum .s. successionē cogitationū, & imaginationū, & sic sm hunc animæ motum, videtur nobis ꝙ aliqđ fiat tēpus. Et hæc expositio tex. Arist. cōformior esse videtur. ¶ Sed tūc mouet dubiū S.Tho. Aut .n. tēpus consequitur aliquē motum sensibilē extra aīam, aut motū aīæ, aut omnē motū. Si primū sequitur ꝙ q i non percipit illū motū, non percipiat tēpus: cuius contrariū hic dicitur. Si sm, sequitur ꝙ tēpus sit intētio animę, ad modū intentionis generis & speciei. Si tertiū, sequitur ꝙ tot sint tēpora, quot sūt motus: quod est impossibile. ¶ Respondet aūt ꝙ tēpus consequitur primū motū. et ꝙ quicunq; percipit q͞ emcūque motū siue in rebus, siue in aīa existentē: percipit primum mo ū à quo oēs alij motus depēdēt & sic percipit tempus: unde uult negare S. Tho ꝙ hic dicatur tēpus percipi, non percepto illo motu sensibili. Quāuis .n. aliquando non percipitur in seipso, dum percipitur tēpus: semper tñ aut in se, aut in suo effectu percipitur: cū tā motus extrinseci, quā motus in anima, ab ipso dependeant. ¶ Aduertendū aūt ꝙ hoc dictum S Th. de motu animæ, ꝙ, inquā à primo motu dependet: intelligendum est, non de ipsa successione cogitationū aīę secundū se: sed sm ꝙ illi opus imaginationis coniungitur: qđ fit cū cōtinuo & tempore. ¶ Pro declaratione aūt secundi, Sciendū primo, ꝙ aliter definiūtur accidentia in abstracto, & aliter in cōcreto. Cum .n. definiūtur in abstracto: definiūtur sm modum quo sunt in prædicamēto: ideo in definitione eorū ponitur loco generis, id qđ vere est genus: loco aūt differentię, ponitur id à quo sumitur differentia: & quia differētiæ propriorū accidentium sumūtur ex principijs sbi à quibus causantur: ideo in definitione eorū cū in abstracto definiūtur, ponitur subiectū loco differētiæ. Cū vero definiūtur in concreto, definiuntur per modū substātiarū compositarū, ī qbus genus sumitur à materia: ideo ī definitione ipsorū ponitur subiectū loco generis: quia est sicut mā accidentis. Si .n. definiatur simitas in abstracto: dicetur ꝙ est curuitas nasi: in cōcreto aūt definitur, ꝙ simū est nasus curuus. Quia ergo tēpus definitur in abstracto: ideo ponitur ī definitione ipsius loco generis, id qđ vere ē genus eius .s. numerus: loco aūt differētię ponitur sbm eius, scilicet motus: cū dr ꝙ ē numerus motus. ¶ Sciendū secūdo, vt Phil. inquit, ꝙ duplex ē numerus .s. quo numeramus, et numeratus. Numerus quo numeramus nihil aliud est, quā numerus cōsideratus p abstractionē ab omni mā sēsibili, quo modo cōsideratur à mathematico, & significatur istis nominibus absolute, duo, tria, quatuor, &c. Numerus numeratus non est in proposito ipsæ res numeratæ, puta ligna, canes, aut equi: sed numerus applicatus rebus numeratis qđ ē acciñs sbiue in rebus numeratis existēs: quo res intrīsecę dicūtur tot sm mutitudinē, et significatur istis nōbus, duo lapides, tres bōes, decē equi etc. Tēpus ergo nō ē numerus quo numeramus: qa tūc numerus cuiusli bet rei eēt tēpus: eodē.n. numero formali numeramus oēs res: denario nāq; & homines, et lapides, et boues numeram' etc. Dicimus .n. decē boēs, decē lapides decē boues: sed est numerus existēs in re aliqua nu-

D.A. 17.

Qōo intelligere animę depen let à motu pri mordis.

Accidentia alio mō in

cōcreto, definiuntur alio modo i abstracto.

Tex. 101. Numerus ē duplex .s. numeratus & quo numeramus.

Tēpus non est numerus quo numeramus: sed numerus numeratus.

qua numerata .s. in motu: sicut enim cum dico decem homines, importatur numerus denarius nō absolute acceptus, et abstracte, sed ut in decē hominibus esse habens: ita tempus non est numerus absolute, et abstracte acceptus, sed numerus applicatus motui: ideo dicitur, ꝙ est numerus motus. ¶ Attendendum aūt, ꝙ non sic dicitur tempus numerus numeratus, quasi nullo mō sit numerans formaliter, sed qa nō est ille numerus abstractus quo anima numerat. Nā sicut albedo in pariete existēs, est id quo paries formaliter est albus: ita numerus in rebus numeratis existēs, formaliter ēt eas numerat, et ab ipso dicuntur formaliter, & intrinsece numeratę. ¶ Sed cum Philoso. dicat 10. metaphy. ꝙ numerus est pluralitas vnitatū, quaritur si tempus est numerus, quæ sint eius vnitates, ex quibus constituitur. ¶ Respondetur, ꝙ sicut numerus denarius decē hominū cōstituitur ex decem vnitatibus, quarū quælibet est ī uno homine, ita tempus constituitur ex mensuris partiū motus, quarū quælibet habet suam mensurā, quæ est vna: unde tempus nihil aliud est quā aggregatio taliū mensurarum partium motus: quarū quęlibet vna est. ¶ Sed tūc alia occurrit dubitatio. Nam si tēpus est aggregatio illarum partialium mensurarum: cum illę sint continuę adinuicem, sicut & partes motus: sequitur ꝗ tēpus sit quoddā cōtinuum, et cum etiā sit discretū, eo ꝙ est numerus, idem erit continuū, & discretum quod impossibile videtur: continuum .n. & discretum genera opposita sunt.

Tex. cōm. 4. Quæ sunt vnitates temporis.

¶ Respondetur & dicitur primo, ꝙ si loquamur de illa entitate quæ est tēpus, secundum ꝙ extra animam esse habet: illa vtique est vere continua, sicut decem vlnæ panni secundum entitatem suā, eo ꝙ mensurant vnam quantitatem continua, sunt continuæ. Nā partes tēporis ad instans: sicut ad terminum cōmunem copulantur: sicut & aliorū continuorū partes ad aliquod indiuisibile. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si loquamur de tempore, quantum ad rationem suam, qua definitur, sic & quantitatem discretā importat, & continuam, quarū vnū est sicut materia, aliud vero sicut forma. Id .n. quod est in tempore tamquā forma, est numerus, qđ vero est quasi materia, est motus continuus: tempus .n. est numerus motus cōtinui, unde formaliter est quantitas discreta, materialiter autem est quantitas continua. ¶ Dicitur tertio ꝙ esse discretā quantitatem, conuenit tempori ex se, idest si solitarie cōsideretur, & per abstractionem à subiecto, vnde si esset à subiecto separatum .s. à motu, nō haberet continuitatem: est aūt continuum per accidens scilicet ex subiecto in quo est: quia videlicet motum continuū numerat, ut inquit Philoso. sicut si albedo ab omni subiecto separaretur, esset indiuisibilis, habet tñ diuisibilitatem, & continuitatem ex subiecto quāto, in quo est, & quia quod alicui secundū se conuenit, principalius & formalius sibi cōuenit, quā id quod sibi per aliud conuenit: ideo tempus principalius & formalius est discretū quā continuū.

Tex. 101.

¶ Pōt secundo responderi, ꝙ non omnis numerus est quantitas discreta: sed tantum numerus abstractus, & numerus rerum discretarum: & continuitatem inter se non habentium: tempus aūt non est talis numerus: sed est numerus prioris & posterioris in motu, qui inter se continuitatem habet. Ista videtur esse sententia Commē. vbi ait quòd substātia temporis quæ est in eo quasi forma, est numerus, et quod est in eo quasi materia est motus cōtinuus: quoniā non est numerus simpliciter, sed numerus motus, et ꝙ continuatio accidit ei gratia materiæ: & discretio .s. numerus, gratia formæ. Dicitur ergo ad argu-

Non oīs numerus ē quātitas discreta.

Cōmē. 107.

argumentum, ꝙ non est inconueniens aliquid esse formaliter & ex se discretũ, & tamen per accidens siue per aliud esse cõtinuum: sicut albedo secundũ se est indiuisibilis fit autem diuisibilis per accidẽs ex subiecto. ¶ *Quod aũt tempus sit numerus motus: declarat Philos. p signũ. Illud enim quo iudicamus aliquid plus et minus, est numerus eius: sed motũ iudicamus plurem & minorem ex tempore: ergo tempus est numerus motus.*

Tex. 100.

¶ *Aduertendum secundum Simpliciũ ꝙ motũ iudicamus maiorem et minorem tempore, quia motũ maiorem dicimus: eo quòd in pluri tẽpore fiat, æquali velocitate supposita: minorem vero, eo quòd ĩ pauciori, siue minori tempore fiat.*

Simplicius.

¶ *Quãtum ad tertium aduertendum primo ex Philosopho, ꝙ motus localis sicut habet continuitatem ex magnitudine sup quã fit, ita habet à magnitudine prius & posterius: quia cũ magnitudo ex eo ꝙ habet ordinem partium, habet partem priorem & posteriorem: ideo & motus factus super eam habet partem priorem, partemque posteriorem: prior .n. pars motus est, quæ super priorem partem magnitudinis fit: posterior aũt quæ fit super posteriorem magnitudinis partem.*

Tex. 113.

¶ *Sciendum secundo ꝙ prius & posterius motus dupliciter, secũdum Albertum, considerari possunt. Vno modo secũdum ꝙ sub forma continuæ magnitudinis cõtinentur, & sic nullã abinuicem distinctionem habẽt: & per consequens in specie alicuius numeri non continentur. Alio modo vt stat sub forma prioris et posterioris, & secũdum quòd cum quadã distinctione considerantur, et tunc sub specie cuiusdam numeri continentur. Tempus ergo est numerus motus, non secundũ ꝙ partes motus sub continuitate considerantur, sed secundum ꝙ ĩ motu distinctum est prius & posterius.*

Prius & posterius motus dupliciter considerari possunt. Tract. 3. c. 5.

¶ *Sciendum tertio ex Simplicio, quòd motus potest numerari dupliciter. Vno modo secundũ quantitatem, secundum ꝙ plures motus etiã existentes simul plures dicuntur, sicut si ego simul ambulem, & augmenter, & calefiã, dicor tribus motibus moueri. Alio modo secundum ordinem, secundum .s. ꝙ in motu est successio secũdũ prius et posterius. Tempus ergo est numerus motus non primo modo, sed secũdo: ideo bene ponitur in eius definitione non absolute ꝙ est numerus motus: sed ꝙ est numerus motus secundum prius et posterius.*

Motus potest numerari dupliciter.

¶ *Sciendum quarto, ꝙ cum motus medium quoddam sit inter magnitudinem super quã fit, & tempus, ab vtroq; prius et posterius accipit: vnde dupliciter prius & posterius motus (ut bene notat S. Th. & Themistius) considerari potest. Vno modo secundum quòd mensuratur ex tempore, et sic non ponitur in definitione tpris, tunc enim in definitionibus circulus quidã eẽt. Nam prius & posterius isto modo sumptum per tempus definitur: prius .n. dicitur quod est in priori parte temporis: posterius vero quod in posteriori parte: si ergo isto modo sumptum in definitione temporis poneretur: idem esset definiens & definitum. Alio modo potest considerari ut ĩ motu ex magnitudine causetur, vt scilicet dicatur prior motus, qui fit super priore parte magnitudinis, posterior vero qui sup posteriore parte fit, & hoc modo ponitur in definitione temporis.*

Prius & posterius motus dupliciter considerari potest. Lect. 17.

¶ *A Philos. autem ista secũda pars definitionis sic ꝓbatur. Sm illud tempus numerat & mensurat motum, quo cognito in motu cognoscimus tempus: sed cognito priori & posteriori in motu cognoscitur tempus, ergo tempus est numerus motus secundum prius & posterius* ¶ *Sed tunc occurrit dubium. Si .n. per prius, et posterius motus, cognoscimus tempus: sequitur ꝙ prius & posterius motus, sint*

Tex. 100.

numerus

numerus tẽporis, non aũt econtrario, tẽpus numerus motus. Nã per numerũ res numerata cognoscitur, nõ autẽ econtra numerus per rem numeratã. ¶ Respondetur negando consequẽtiam: & dicitur primo secundũ mẽtem Philosophi, quòd & motũ mensuramus tẽpore, & aliquãdo tempus mensuramus motu: per numerum .n. cognoscimus quãtitatẽ rerum numeratarũ, aliquando etiã per numerabilia ipsum numerũ cognoscimus: sicut solent feminę digitis numerum inuenire.

Tex. 118.

¶ Dicitur secũdo sm̃ mentẽ Cõmmẽt. ꝙ tempus mensurat motũ essentialiter: quoniam substantia tẽporis est numerus motus: motus aũt mensurat tẽpus .i. ducit in notitiã quãtitatis tẽporis per accñs, et ideo raro accidit. Cuius signũ est, ꝙ non semper à principio numerũ numeramus per rẽ numeratã: sed bene semper à principio numeramus rẽ numeratã, ꝑ numerum. Numerus .n. nãliter est notior quo ad nos, & numeratũ est apud nos naturaliter ignoratũ vt sic: & sic sẽper per numerũ cognoscimus numeratũ, sicut ꝑ notius cognoscimus latentius: sed si post hanc cognitionẽ accidat nobis errare ĩ numero, aut dubitare: tunc reuertimur, & scimus numerum per ipsum numeratum: similiter itaq; dicendum est de tempore, & motu, quia tẽpus est numerus, & motus est res per ipsum numerata. ¶ Sed circa id qđ supponitur, scilicet esse in motu prius & posterius ex magnitudine, in tempore vero ex motu: dubiũ occurrit. Nam si hoc verũ est, cum motui tantum locali conueniat habere prius & posterius à magnitudine, ipse enĩ solus super magnitudine fit, non videtur quo modo in alijs motibus sit prius & posterius vt sic, & possint tẽpore mensurari, & mẽsurare tempus ¶ Respondetur primo secundum Themistium, ꝙ oportet alterum duorũ dicere. Aut .s. ꝙ tẽpus solum motum localẽ primo mensurat, secundario vero alios motus: & ideo à priori & posteriori motus sumpto à priori. & posteriori magnitudinis ipsũ habet prius & posterius, quãuis alij motus nõ à magnitudine prius & posterius habeant. Aut si tẽpus primo omnes motus mensurat, ꝙ non indiget priori et posteriori magnitudinis, ad hoc ut & ipsum prius & posterius habeant: videtur aũt Simplicius, qđ ad hanc instantiã respondeat, dubitare. Aut enim secundum ipsum oportet falsũ esse. ꝙ tempus prius & posterius originaliter à magnitudine habeat. qđ est contra Arist. aut oportet ꝙ tẽpus nõ sit primo mensura omnis motus: sed tantũ motus localis: quod etiã non videtur apud Arist. clarũ esse: cũ absolute ponere videatur, tempus esse numerũ motus absolute, non autẽ solum motus localis: videtur tñ ꝑma pars huius responsionis ad mentem Aristot. esse, vt colligit S. Thom. ¶ Respondetur secundo ex Simplicio, et praemittũtur duo. Vnũ est ꝙ prius & posterius quod est ordinis demonstratiuum, triplex est. Quoddam est .n. sm̃ tempus, secundum scilicet numerũ & ordinẽ plurium nunc definientiũ tempus: aliud vero secundũ positionẽ aut ĩ magnitudinẽ: secundũ ꝙ dicimus prius vt id vnde incipimus: posterius uero id in quod definimus & cessamus: aut in numero numerante quidẽ: sicut cum dicimus vnitatem esse priorẽ binario: numerato uero, sicut cum dicimus hanc columnã esse priorẽ illa. Tertiũ aũt in actionibus & motibus consistit quod sane est duplex Vnũ quidẽ secundũ numerũ terminorũ definientium motũ: quæ sunt indiuisibilia motus proportionata punctis in linea & nũc in tẽpore. Alind uero secundum ipsas partes motus à seipso continuitatem habentis. ¶ Alterũ quod premittitur est, quòd aliter est de motu locali, & aliter de alijs motibus.

Com̃m. 112. Tẽpus mensurat motũ essentialiter motus autẽ tempus per accidẽs.

Tex. 99.

Opinio Themistij.

Tẽpus prius & posterius à priori & posteriori motus localis accipit.

Tex. 99.

Lect. 17. Tex. 111. Prius & posterius quod est ordinis demonstratiuũ est triplex.

motibus. Nam motus localis prius et posterius secundũ positionẽ in seipsum recipiens .s. à magnitudine, hoc ipsum accõmodat proprio priori & posteriori, tã secundum terminos, quã secundum partes. Primum .n. motũ cursorum dicimus eum qui fit in principio stadij, posteriorẽ uero eum qui fit in fine. Alijs vero motibus tẽpus dans suũ prius & posterius, illud accommodat priori et posteriori motus: nũc enim quę tempus definiũt aduenientia termimis motus, definiũt motum tẽpore. Nã dicimus hanc calefactionẽ horariã esse: & priorem partẽ in priori parte horæ factam esse: posteriorem vero in posteriori. ¶ Dicit ergo primo, ꝙ tẽpus est mensura motus: quia suum prius & posterius priori & posteriori motus accõmodans, motũ mensurat. Sic ẽt et motus mensurat tempus, cũ proprium prius et posterius priori & posteriori tpris accõmodans definit & determinat tẽpus: sicut cum dicimus vnã hora esse, ĩ qua tantus motus solis factus est. Simili modo localis magnitudo, motum nõ quidem omnem, sed localẽ mensurat: cum suum prius et posterius priori & posteriori motus accommodat. ¶ Dicit secundo, quòd si Aristo. hoc tamquam communi quodam vtatur, à magnitudine scilicet mensurari motũ: dicendum est, ꝙ hoc fecit vt in motu locali tamquam in re manifesta ostẽderet, quomodo tempus motum secundum prius & posterius mensurat & econtra. Vnde & in motu locali multum sermonem protrahit. ¶ Summa istius responsionis esse videtur, quòd licet motui locali cõueniat aliquod prius & posterius à magnitudine, non tamen ab hoc accipit tempus prius & posterius: sed à priori & posteriori ex se motui cõueniẽtibus. Vnde non accipit illud Aristot. tãquam vniuersaliter verum, quòd à magnitudine sit prius & posterius in motu: licet ex magnitudine velit aliqđ prius et posterius motui locali aduenire. In alijs .n. motibus cũ in fieri et ipsi esse habeãt: proprium prius & posterius illis ex se cõuenit, sicut & continuitas, licet & illis prius & posterius temporis accommodetur. ¶ Licet aũt hæc Simplicij rñsio pulchra sit & subtilis: Themistij tamen responsio videtur conformiter doctrinæ. S. Thom. Dicit enim quòd tempus non accipit prius & posterius à priori & posteriori cuiuslibet motus, sed tantum à priori & posteriori motus localis, quæ à magnitudine adueniunt motui, cum motũ tantum localem primo mensuret, non autem alios motus, & ideo non oportet solicitari de priori & posteriori aliorũ motuum, tãquam ab illis tempus primo habeat mensurari. Cum autẽ quæritur, vnde alij motus habeant prius & posterius, dicitur ꝙ & à natura formæ, quæ per motum acquiritur, vt pote quæ latitudinem quandam habet, & est diuisibiliter & successiue in subiecto acquisibilis, & a priori & posteriori primi motus, à quo omnes alij motus mensurantur, & etiam à priori & posteriori temporis ipsum primum motũ primo mensurantis. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quòd tempus per se et formaliter est quãtitas discreta, per accidens autẽ est quãtitas continua: vnde Philosophus in prædicamentis inter alias species quãtitatis cõtinuę, & tempus distinctionẽ faciens alijs quantitatibus continuis enumeratis, subiungit, amplius autem & præter hæc tempus & motus, vt ostendat non eodem modo omnia ista quantitates continuas esse: sed alias quidem quantitates per se continuas esse, tempus vero per accidens. ¶ Ad secundum dicitur, quòd mens Commentator. est quòd tempus est numerus numeratus, idest numerus in priori & posteriori motus existens, non autem quòd sit res ipsa quæ numeratur.

In expo tex. 98. & 113.

Tẽpus per se & formaliter est quantitas discreta per accidens autem continua.

Ad

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ tempus est numerus motus, non inquantum vnus est, sed inquantū in ipso plura .s. prius et posterius considerantur: quæ tamen vnius motus partes sunt, vnde tēpus esse numerus prioris, & posterioris partis motus definitur. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ licet prius & posterius motus non sint separata secundū esse: alia tamē entitas est prioris, & alia posterioris: possuntq; sub discretione quadam cōsiderari & signari: & secundum ꝙ hoc modo considerātur, sunt numerata per tempus.

QVAESTIO VI.

Vtrum sit idem instans in toto tempore.

Et adhuc manifestum est, quod nulla pars ipsum nunc temporis est &c. Tex. CVII.

QVAERITVR sexto, Vtrum sit idem instās in toto tempore, et uidetur ꝙ nō. ¶ Primo. Sicut se hēt mutatum esse. ad motū: ita nūc ad tempus: sed non est vnū mutatū esse in toto motu: ergo nec vnum nunc in toto tempore; consequētia nota cū minori, maior etiam videtur manifesta. Nam sicut mutatū esse est īdiuisibile motus, ita nūc est indiuisibile temporis. ¶ Secundo. Si idem nunc manet in toto tempore, sequitur ꝙ omnia mutata esse, & omnes partes motus sint simul: sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Illa sunt simul vt dicitur 4. phy. quæ sūt in eodem nunc: sed si idem nūc manet in toto tempore, omnia sunt in eodē nūc: ergo omnia sunt simul. ¶ Tertio. Illud de cuius ratione est, vt nō possit demōstrari bis: est raptim transiens, & non manens in toto motu: sed nunc est huiusmodi, vt patet per Philoso. 4. phys. ergo &c. ¶ Quarto ratione Philosophi. Cuiuslibet diuisibilis finiti, oportet esse duos terminos: sed est accipere tēpus finitū, uer. gra. horam aut diem: ergo eius sunt duo termini: sed terminus temporis est nunc; ergo sūt cuiuslibet tēporis finiti duo nūc: ergo non est tātum vnum in toto tēpore. ¶ Quinto. Si esset vnum nūc in toto tēpore, sequeretur ꝙ idē accidens numero migraret de subiecto in subiectū: hoc est falsum: ergo &c. consequentia patet qa de vno mutato esse, in aliud mutabitur. ¶ Sexto. Omne īdiuisibile de genere q̄titatis, vel est terminus continui vel pars discreti. Sed si ponatur tale vnū instans, illud non pōt esse pars discreti (alioquin daretur tempus discretum sm̄ Philoso.) neque potest esse terminus continui: quia secundum Philos cuiuslibet cōtinui sunt duo termini distincti: ergo &c. ¶ Septimo secundū Phil. ipso nunc qđ sequitur mobile, cognoscimus prius & posterius in tempore. Sed hoc non fit per vnū nūc secundū substantiā: sicut neque per substātiā mobilis absolute cognoscitur prius & posterius motus: ergo &c. ¶ Rñdeo de mente Philosophi, ꝙ est unū nunc secundū substantiā in toto tēpore, sed aliud & aliud secundū esse. ¶ Pro prima parte conclusionis notādū primo: ꝙ per nūc & instans aliquod indiuisibile de genere temporis intelligimus: sicut punctus est aliquod indiuisibile de genere lineę: ideo ex cōsideratione puncti in cōparatione ad li-

Tex. 91. Tex. 106. Tex. 91. Tex. 91. Tex. 104. Tex. 101. Est vnū nūc in toto tēpore secūdū substantiā: diuersum uero secundū esse.

ad lineam possumus in notitiam nūc per comparationem ad tempus deuenire.

Geometre duplex punctum in linea imaginant: & similiter de nūc in tempore dicendum est.

¶ Sciendum secundo, ꝙ duplex geometræ punctum imaginantur in linea. Imaginantur .n. primo punctum quoddam, qui suo motu lineam causet, qui sane nihil est lineæ per motum eius constitutę: qua enim rōne esset de essentia unius partis lineę, eadem ratione de essentia alterius partis, & sic oportet ipsum esse in qualibet parte lineę: qđ esse non pōt cum sit indiuisibile: est ergo causa lineæ & extrinsecum a linea. Imaginantur secundo multa alia puncta intrinseca lineæ, quę partes lineę continuant: ipsamque terminant lineam: quæ oīa puncta ab eo puncto, a quo ipsa linea causatur, sunt distincta ac diuersa. Similiter igitur inuenitur in tempore. Est enim quoddā nunc, qđ suo fluxu tempus causat: & istud non est intrinsecum tempori: sed est extra ipsum: sicut punctus causans lineā extrinsecum est a linea. Sunt quoq; & alia nūc intrinseca tempori, quibus partes temporis continuantur, diuiduntur, ac terminantur.

Primū mobile secundum vnā rationem mēsuratur nunc secundam aliā nūc extrinseco tēporis secundum aliam æternitate.

¶ Sciendum tertio, ꝙ primum mobile tripliciter à nobis considerari potest. Vno modo secundum suam substantiam absolute, secundum quam substantialiter incorruptibile est: et sic mensura eius est nunc æui secundū Theologos siue æternitas secundum Arist. non autem tempus: sed de hoc non est ad propositum. Alio modo pōt considerari inquantum in toto motu vnum & idem secundum substantiam permanet: ex hoc .n. qđ mouetur secundū vbi, nihil deperit sbæ eius: sed idem semper secundum sbam manet, & sic ipsi proportionatur nunc, quod suo fluxu causare tempus intelligimus: tale enim nunc mensurat mobile, secundum quod in toto motu est idem. Tertio considerari potest vt semper sub alio & alio mutato esse inuenitur, & sic pluribus instantibus ipsi intrinsecis mensuratur. Sicut .n. plura mutata esse ipsius mobilis ponūtur, quæ intrinseca eius motui sunt: ita & plura intrinseca tempori ponuntur instantia, quibus talia mutata esse mensurantur.

Multiplex differētia inter instās qđ suo fluxu causat tempus, & alia instantia intrinseca temporis.

¶ Sciendū quarto, ꝙ inter instans qđ intelligitur suo fluxu causare tempus, & alia instantia quę intrinseca tpi ponimus: multiplex est differentia. Primo .n. differunt, quia nunc extrinsecū mensura mobilis ponitur: inquantum idem sm̄ quantitatē in toto motu perseuerat: nunc autem intrinsecum est mutati esse mensura. ¶ Secundo differunt: quia nunc extrinsecum est subiectiue immediate in mobili: nunc uero intrinsecum, immediate in mutato esse constituitur. ¶ Differunt tertio: quia nunc extrinsecum non continuat neq; terminat partes temporis: nisi causaliter vt mobilis dispositio: sed nunc intrinsecum terminat atque continuat. ¶ Quod si quæratur quæ entitas sit illud nūc extrinsecum a tempore, quod mobile modo dicto mensurat: Dicitur ꝙ est accidens indiuisibile de genere quantitatis: quæ dicitur vnitas secundum quam mobile dicitur vnum non absolute sed sub toto motu: ita ꝙ vnitas cœli vt relata ad motū, secundum quam scilicet mobile est unum in toto motu, dicitur nunc quod mensuram primi mobilis ponimus. ¶ Quod aūt necesse sit ponere ista diuersa instantia, patet ex verbis Com. nā ponit instās agens tempus esse idem: vnde sic dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu. & alibi ostendit esse plura instantia dicens: Instans non pōt demonstrari bis: quia sequitur translatum quod semper mouetur, vnde necesse est ipsum diuersificari, adeo ꝙ instans demonstratū in secundo, sit aliud a demonstrato in primo ¶ Dico igitur ꝙ cū Paul. ponit esse idem instans toto tēpore secundum

Com. 103

Com. m. 108

dum substantiā de instanti, quod est vnitas mobilis, intendit quod (inquam) est extrinsecum à tempore, non aūt de aliquo instanti qđ tpi sit intrinsecum: hoc aūt ex verbis eius apparet. Nā de illo nunc qđ manet idem in toto tempore, loquens ait: Id aūt qđ fertur sequitur ipsum nunc sicut tempus motū. & de eodē loquens dicit: Tempus quidem.n est loci mutationis numerus: ipsum aūt nūc eius qđ fertur vt vnitas numeri, vbi litera cō ment. hēt, & instans est numerus translati ut vnitas est de numero. Istud ergo instans, qđ est vnitas mobilis sub toto motu, est idem in toto tempore sm̄ substantiam.i. entitas sua vna & eadē existens permanet in toto tempore. Ex hoc patet interpretationem Scoti, dicentis mētem Aristo. esse de vnoquoq;, nūc dicere, ꝙ est vnum sm̄ substantiam non esse ad intentionem Arist. hoc loco. Licet.n. inferius de omni nunc dicat ꝙ est idem secundum rem inquantum continuat prçteritū & futurum, est aūt aliud, & aliud inquātum est principiū vnius et finis alterius, constat tñ ex verbis ipsius & Comm. ꝙ ponit etiā vnum instans in toto tempore, qđ est causa temporis, & variatur ratione secundum prius & posterius. Sicut et ipsum qđ mouetur manet idem sm̄ substātiam: sed variatur sm̄ ꝙ prius est in vno loco: posterius vero in alio ¶ Pro secunda vero parte conclusionis, Quomodo scilicet est aliud, & aliud nunc secundum esse. ¶ Sciendum primo ꝙ non est sic intelligendum (vt quidam male interpretantur) quasi diuersa sint instantia, quæ instantia sm̄ esse dicantur, sed mens philosophi est ꝙ illud nunc qđ est vnum secundum substantiam, est aliud et aliud secundum esse.i. secūdum rationem. Nā Commen. de illo nunc loquens dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu: sed esse eius diuersificatur.s.

Tex. 104. Tex. 105. Scot. i dist. 2. q. 2. Tex. 121. Com. 103. & 104. Tex. 103.

per prioritatem & posterioritatem. Ex quibus patet ꝙ de idē nūc referendū est, dum dicitur ꝙ est vnum nunc secundum sbam: aliud vero & aliud secundum esse. Quod aūt per diuersitatem sm̄ esse intelligenda sit diuersitas secundum rōnem, patet ex verbis Commen. dicit.n. Instās est in aliquo existente in dispositionibus diuersis, & qđ est tale est vnum secundum subiectum, & duo sm̄ rationem, Idem sentit & Simplicius. ¶ Sciendum secundo, ꝙ vnitas primi mobilis sub motu, quæ sm̄ substantiā eadem manet, priori & posteriori mutato esse motus, prioriq; & posteriori partes temporis continuantibus assistit: habetq; cōtinue aliā & aliā habitudinē ad illa: & sm̄ istos diuersos respectus diuersç rationes eius accipiuntur. Vnde idem nunc esse aliud, & aliud sm̄ rōnem: est ipsum alium, & aliū respectum ad mutata esse motus sibi succedentia habere, sm̄.n. ꝙ habet habitudinem ad prius mutatū esse: & ad prius nunc continuatiuum temporis, distinguitur rōne à se: vt ad posterius mutatum esse, & ad posterius nunc habitudinē habet. ¶ Hçc autem conclusio sic declarata, probatur primo rōne philosophi, pro qua supponendum est, ꝙ commutata proportio est qñ accepta proportionalitate aliqua in quo constat duos terminos se habere vt antecedentia: & duo vt cōsequentia: antecedentia consequuntur se inuicem: & similiter cōsequentia: vt si dicatur: Sicut se hēnt sex ad tria, ita quatuor ad duo: ergo à cōmutata ꝓportione, sicut se habet sex ad quatuor, ita tria ad duo. arguit igitur sic Phil. sm̄ mentem S. Th. Sicut se habet tempus ad motū, ita nūc ad mobile: sed mobile est vnum sm̄ sbam in toto motu, aliud autem & aliud sm̄ rōnem: ergo & nunc est vnum secundum substantiam in toto tempore: aliud autem & aliud secundum rationē.

Tex. 104. Tex. 103. Tex. 103. Idē nunc esse aliud. & aliud ratione, est ipsū habere aliū & alium respectum ad mutata esse motus. Tex. eo. 104.

Probatur

Probatur minor: Ita se habet mobile ad motum: sicut punctum ad lineā: sicut.n. punctum sm̄ imaginationē causat lineā, ita mobile causat motum: sed punctum manet idem sm̄ rem, variatur autem sm̄ rōnem inquantum intelligitur assistere diuersis partibus lineæ: ergo ita est de mobili in toto motu. Maior vero probatur: Sicut se habet mobile ad motū: ita nunc ad tempus. Nā sicut per mobile cognoscimus prius & posterius in motu (Cum .n. ipsum inuenimus in aliqua parte magnitudinis, per quā mouetur, iudicamus motū per vnā partem magnitudinis factū prius præterisse, factū vero per aliā partem posterius sequi) ita ipsum nūc qđ est terminus prẹteriti & principium futuri: prius & posterius temporis distinguit: ergo a commutata proportione, sicut se hēt tempus ad motum: ita nunc ad mobile. ¶ Secundo ad cōclusionē arguitur. Vnitas rei incorruptibilis & indiuisibilis: & cuius motus interrūpi nō pōt, semper manet: & quantum ad entitatē suam, & quantum ad ordinē ad motum, & si ipsa res cuius est vnitas variatur sm̄ rōnem, etiā vnitas ipsa sm̄ rōnem variatur: sed nunc de quo loquimur est vnitas primi mobilis sub motu, qđ est incorruptibile & indiuisibile: & cuius motus interrumpi non pōt: & variatur sm̄ rōnem inquantum partes sunt in alio, & & alio situ continue fiunt: ergo nūc semper est idem sm̄ sbā: aliud vero et aliud sm̄ ronem. ¶ Tertio. Causa est simul cū suo effectu, vt dicitur 2. Phy. sed nūc est causa totius temporis: ergo est simul cum toto tempore: ergo numquā corrumpitur, sed semper idem secūdū rem manet. ¶ Aduertendum aūt cum dicimus nunc suo fluxu causare tempus: ꝙ hoc non est intelligendum quasi sm̄ realem causalitatem effectiuam causet, sed solum sm̄ nostram imaginationem est intelligendum,

Tex. 37.

Tex. 37.

Nūc nō realiter causat tēpus: sed solum secūdū imaginationem.

sicut & punctum esse causam lineę suo motu, Geometrę imaginantur. Illud.n. ꝙ causat tempus effiectiue est intelligentia mouens: quod vero ipsum subiectiue & materialiter causat, est mobile: qđ & motus & temporis est subiectum. Dicitur tamen ꝙ mobile non esset subiectū temporis: nisi haberet illud nunc: quod idem sm̄ sbam in toto motu permanet: et ita dici pōt ꝙ tale nunc est conditio mobilis secūdum ꝙ tempus causat subiectiue. ¶ Ad argumenta in oppositum rn̄detur. Ad primum dicitur primo, ꝙ maior est vera de nunc intrinseco partes temporis adinuicem continuante. Istud .n. mutato esse ꝓportionatur: & tunc conceditur ꝙ illud nunc est vnum in toto tp̄e. Dicitur secundo, ꝙ maior est falsa de nunc qđ est vnitas mobilis. Illud .n. est extrinsecum a tempore: mutatum aūt esse est intrinsecum motui: vnde non est similis rō de isto nunc: & de mutato esse. ¶ Ad sm̄ negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur: ꝙ illa proprie dicuntur esse simul, quę sunt in eodem nunc intrinseco tēpori partes eius continuante: non autem quæ sunt in eodem nunc extrinseco tempori, cuiusmodi est nunc: qđ idem subiectum sbaliter permanet: ideo argumentum bene concludit ꝙ non est vnum nunc intrinsecum tempori: qđ est concessum: non aūt ꝙ non sit vnum extrinsecum. ¶ Ad tertium similiter dicitur, ꝙ Phil. non loquitur de nunc extrinseco tēpori, quod manet idem in toto tempore: sed de nunc intrinseco, qđ cōparatur ad tempus: sicut mutatum esse ad motum. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ illa rō Philo. concludit de nunc intrinseco, cuius est terminare partes temporis: non aūt de nunc extrinseco, qđ non habet terminare, sed causare tempus. ¶ Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur: ꝙ nunc manens idem in toto tempore,

pore non est subiectiue in mutato esse: ut oporteret ipsũ mutari de uno mutato esse ĩ aliud, sed est subiectiue in mobili: qđ in toto motu vnũ & idem manet. ¶ Ad sextum dicitur ꝙ illud instans est pars discreti: cum sit vnitas mobilis sub motu: non quidẽ pars tẽporis discreti: cũ illud forte ab Arist. nõ ponatur. Sed illius numeri, quo cęlũ alijs mobilibus cõnumeratur. ¶ Ad septimũ dicitur, ꝙ p ipsũ nũc cognoscitur & mensuratur tempus sm̃ ꝙ vnũ manẽs sm̃ substantiã uariatur rõne: successiue priori et posteriori parti tẽporis coexistens. Sicut p ipsũ mobile sm̃ ꝙ de vno loco ad aliũ per motũ variatur, cognoscitur motus atque mensuratur.

QVAESTIO VII.

Vtrum sit vnum tempus omnium temporalium.

Omne namque tempus &c. Tex. CXXXII.

QVAERITVR *septimo, Vtrum sit unũ tẽpus omniũ temporaliũ, & videtur quòd non. ¶ Primo. Indiuidua eiusdẽ rõnis habẽt proprietates easdẽ: quia propria passio consequitur speciem. sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis: ergo debẽt habere easdem proprietates: sed tempus est proprietas primę circulationis: ergo ẽ ẽt ꝓprietas specifica oĩum circulationũ ergo sũt plura tẽpora. ¶ Secũdo. Si esset vnum solum tempus, illud esset numerus primæ circulationis: sed hoc est falsum: ergo &c. ¶ Probatur falsitas Si motus primus non esset, adhuc esset tẽpus: quia haberetur unde oriretur tẽpus .s. motus: ergo tempus nõ est accidẽs solum primi motus. ¶ Tertio. Anima apprehendens se esse in motu, apprehẽdit tempus: ergo tempus consequitur oẽm motum: & per consequens sunt plura tempora. ¶ Ad euidentiã istius difficultatis sciendũ primo, quòd cum in quolibet motu sit prius & posterius, quorũ quodlibet habet suã mensurã intrinsecam: sicut & quælibet pars rerum numeratarũ suam habet intrinsecam unitatem: sic in quolibet motu necesse est esse proprium numerũ: qui nihil aliud est quam aggregatio prioris & posterioris partium motus sibi succedentium. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ cum tẽpus sit numerus prioris & posterioris in motu: dupliciter possumus de tẽpore loqui. Vno modo ut nomine temporis intelligamus numerũ intrinsecũ prioris et posterioris cuiuscumque motus: & sic cum diuersi motus diuersa habeant priora & posteriora, sicut & diuersę magnitudines: necesse ẽ dicere, ꝙ quot sunt motus, tot sunt & tempora. Nã cum numeri numerati siue numeri rebus intrinseci, secundum multiplicationẽ rerũ numeratarum multiplicentur: alius .n. numerus denarius est, qui in decẽ equis inuenitur: & alius qui ĩ decẽ hominibus: licet sit vnicus numerus denarius abstracte, & mathematice cõsideratus: oportet etiã esse tot numeros, & tot tempora motibus intrinseca, quot sunt & motus. Alio modo vt nomine temporis, non quemcũque numerũ numeratũ motus intelligamus: sed tantum numerum rationẽ primę mensurę omniũ motũ importantem: et sic dicendũ est cũ Philos. ꝙ est tantũ vnũ tempus qđ vtiq; hac rõne probari põt: ex tex. 133. Tempus hoc mõ sumptũ est numerus primę circulationis: sed hæc est una tantũ: ergo & tempus est tantum vnum. maior probatur. Tẽpus est numerus illius motus, qui oẽs alios motus numerat. Nam cum tẽpus non sit de genere motus, nõ habet mẽsurare primo oẽs motus, nisi mediante*

Qđo intelligatur esse unũ tps solũ.

diante eo motu, à quo tamquã ab aliquo sui generis oẽs alij motus mensurãtur. Sed hæc est prima circulatio ut pote quę est motus simplicissimus & maxime regularis: ergo &c. ¶ Secũdo. Si tempus non esset numerus primi motus sed omnium motuũ, sequeretur plura tempora ęqualia .s. quorũ vnum nõ continet alterum esse simul, sed hoc ẽ impossibile, nõ .n. pñt simul eẽ duæ horæ, aut duo dies, aut duo anni, ergo etc. Probatur cõsequẽtia. Cõtīgit duo simul et ęqualiter moueri: ergo si tẽpus ẽ accñs uniuscuiusq; motus, sequitur duo tẽpora ęqualia esse simul, hẽtur hæc rõ sm̃ S. T. ¶ Sciẽdũ aũt ꝙ qa tẽpus est numerus ĩ primo motu existẽs, aliã cõparationẽ ad primũ motũ hẽt, & aliã ad alios motus. Ad primũ .n. motũ cõparatur et sicut mẽsura ad mẽsuratũ, & sicut accñs ad sbm, ẽ.n. numerus ĩ primo motu existens tãq ipsum mensurans. Ad alios aũt motus, sicut mẽsura extrinseca cõparatur inquantũ s ꝑ ipsum alios motus mensuramus, non aũt comparatur ad ipsos sicut accñs ad sbm. Hoc ẽ qđ intendit Cõmẽ. cum dicit ꝙ tẽpus sequitur motũ circularẽ, et iste motus accipitur in definitione eius, et ipsum mẽsurat illũ, nõ sm̃ ꝙ numerus mensurat numeratum, sed sm̃ ꝙ mensurat aliqd, qđ est forma in re, alios uero motus mẽsurat sm̃ ꝙ numerus mensurat numeratũ. s ꝙ numeratũ nõ accipitur ĩ definitiõe numeri. ¶ Sed circa istã determinationẽ dubium occurrit. Dictũ ẽ.n. ĩ tertio, ꝙ terminus motus, & motus sũt idẽ: cũ ergo mot⁹ celi sit motus ad ubi, seqtur ꝙ mot⁹ cęli nõ ẽ aliud quã ubi: sed vbi & ꝓsertim in primo cœlo est relatio, ẽ .n. ordo determinatus ĩ uniuerso, motus ergo cęli nihil aliud ẽ quã relatio. Tunc arguitur sic: accidẽs absolutũ, non est subiectiue in relatione, non.n. sbm est debilioris eße suo accidẽte, sed tẽpus est accidens absolutũ: est .n quantitas, motus aũt cęli est relatio: ergo tẽpus nõ est accidens motus cęli. Ad hoc põt dupliciter rñderi quãtũ mihi ꝓ nunc occurrit. Primo, ꝙ ubi dupliciter cõsiderari põt. Vno mõ inquantũ relatio est, et inquantũ ubi, & sic sbm accñtis absolute ẽe nõ põt, qa ẽ debilioris esse. Alio mõ vt est ĩ acquiri, quo mõ hẽt quãdã extẽsionẽ, & quãtitatem, & hoc mõ accñtis absoluti sbm esse põt, tũc.n. se hẽt ut quoddã quãtũ. ¶ Rñtur secundo, ꝙ accñs non est ꝓprie sbm accñtis, sicut id qđ sua uirtute sustentat alterũ sed bñ ẽ sbm quo, i. ẽ id quo mediãte aliud accñs est in substãtia, & hoc mõ relationẽ esse sbm absoluti, nõ est inconueniens, hoc .n. mõ dicitur motus eße sbm tẽporis, qa tẽpus non esset sbiue in primo mobili, nisi moueretur. Prima tñ rñsio melior est: nã tempus numerat motũ, & componitur ex vnitatibus partiũ motus, ex quo uidetur ꝙ sit ꝓpriũ accidẽs motus. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum quidem dicitur primo, quòd numerus primi motus non est tempus, nisi inquantum ille motus est primus & uelocissimus. Dicitur 2. ꝙ licet omnes motus circulares sint eiusdem rõnis in rõne motus circularis, nõ tñ in hoc ꝙ est esse primũ, & maxime vniformem ¶ Ad sm̃ dicitur, ꝙ quia numerus primi motus est tẽpus inquantũ ille motus est primus, ideo nõ existẽte primo motu, qui nũc ẽ numerus illius motus qui remuneret ꝑmus, esset tẽpus. ¶ Ad tertiũ negãt cõsequẽtiã: anima.n. apprehẽdẽs successionẽ in operationibus suis apprehẽdit primũ motũ, eo ꝙ primus motus est cã omnis motus, & uirtualiter in oĩ motu saluatur: rõ ergo quare anima apprehendat tẽpus, dum percipit se esse in quadã trãsmutatione, est nõ quia tempus sit accidẽs illius trãsmutationis, sed qa in illa mutatione saluatur primus motus, sicut causa in effectu, quẽ motũ tempus consequitur.

Text 131. Tẽpus alio alio mõ cõparat ad primi mobilis motũ & aliter ad alios motus.

Com̃ 13.

Expliciunt Quæstiones in Librum quartum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM QVINTVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum motus sit de subiecto in subiectum.

Quoniam autem omnis mutatio est, à quoddam in quiddam: manifestat etiam utique nomen. Tex. VII.

Tex. comment. 69.

Tex. 7. Licet sint quatuor modi quibus pôt fieri mutatio nô tamé dicimus quatuor ét mutationes

CIRCA *quintum librum, Quæritur primo: utrum motus sit de subiecto in subiectum, & videtur q non.* ¶ *Primo. Principia cuiuslibet transmutationis sunt materia, forma, & priuatio, vt dictũ est in primo huius: ergo non est mutatio de subiecto ad subiectũ: sed de priuatione ad formam.* ¶ *Secundo. In intentione, dum calor intenditur, nõ est mutatio de forma in formã, quia semper est eadem forma, sed de priuatione esse pfecti ad esse perfectum: ergo &c Respõdeo q motus est de subiecto in subiectũ* ¶ *Ad huius aũt euidentiã attendendum primo: q quamuis Arist. quatuor modis fieri posse mutationẽ dicat .s. aut ex subiecto in subiectum, aut ex nõ subiecto in nõ subiectũ, aut ex nõ subiecto in slm̃ aut ex subiecto in nõ subiectũ, nõ intẽdit tñ quatuor esse ĩ re mutationis spẽs. Sed ad cõplementũ diuisionis ponit oẽm modũ quo possemus imaginari aliqd ex aliquo fieri, intẽditq; quatuor esse modos qbus imaginari possumus ex aliquo in aliqd trãsmutationẽ fieri. Sed concludit tres tm̃ esse reales mutationes .s. generationẽ, corruptionem, et motum: eo q non possit esse aliqua spẽs mutationis, cuius ratio cõsistat, vt ex non subiecto in nõ subiectũ fiat.* ¶ *Attendendum secundo, q cum explicans philosophus, quid subiecti nomine intelligat, inquit. Subiectũ autẽ dico quod affirmatione significatur, p affirmationẽ significari, non intendit significari propositione, affirmatiua: sed sine particulæ negatiuę adiunctione, quod etiam simplicibus conuenit, sicut & cũ particula negatiua significari, homo .n. affirmatiue significari dicitur, & æquus, & albũ, & similia: non homo vero, nõ æquus, non album negatiue.* ¶ *Prima ergo species mutationis, est de non subiecto in subiectũ, & dicitur generatio, quæ est mutatio de non esse ad esse.* ¶ *Secunda de subiecto in nõ subiectum, & dicitur corruptio, quæ est*

Tex 7. Quid intelligat philosoph. p subiectum qd in mutatione requiritur.

Quę sint mutationis species.

mutatio

mutatio de esse in non esse. ¶ *Tertia uero de subiecto in subiectũ, & dicitur motus quæ est mutatio de contrario in contrariũ.* ¶ *Sed aduertendũ secundũ Simpli. & Cõment. ꝙ cum dicitur generatio esse, de nõ esse ad esse: & corruptio de esse ad non esse: per non esse, non accipitur pura negatio, & nõ esse omnino, non esse enim omnino, non recipit transmutationẽ: sed intelligitur non esse in actu, qđ est esse in potentia, ex ente enim in põtia, & ex non ente in actu, fit ens in actu.*

Comm. 7.

Nomine motus phil. aliquando pro omni mutatione absolute, aliqñ solum ꝓ mutatione q̃ habet successionem.

¶ *Sciẽdum quoq; ꝙ motus nomine philosophus dupliciter ĩ lib. Physic. utitur. Aliquando enim ipsum accipit prout idẽ est quod mutatio, et sic cõmune est ad omnem transmutationẽ, sicut & mutationis nomen. Aliquando vero pro sola mutatione successionem habente quę fit in tempore: & sic ponitur hic ab ipso, spẽs distincta à generatione et corruptione: quæ sunt mutationes instãtaneæ: & de motu hoc modo sumpto dicitur: ꝙ est mutatio à subiecto in subiectũ.* ¶ *Probatur itaque conclusio sic. Motus, aut est mutatio de non subiecto in subiectũ, aut de subiecto in non subiectũ: aut de subiecto in subiectum, aut de non subiecto in non subiectum: sed non est mutatio de non subiecto in subiectũ: qa illa est generatio, nec mutatio de subiecto in non subiectũ, quia illa est corruptio, nec de nõ subiecto in nõ subiectum, quia sm̃ hunc modũ nulla sumitur mutationis species: ergo est mutatio de subiecto in subiectũ.*

Qõ intelligatur ꝙ motus ẽ de subiecto in subiectum. Quolib. q. 13

Q̃uo autẽ hoc sit intelligendũ, dupliciter exponit Herueus. Prima expositio est ꝙ motus est ex affirmato in affirmatũ, et ex forma in formam, non qa non possit esse motus ex priuatione ad formã: sed quia motus in ratione sua, nõ includit à priuatione in formam esse per quod differt à generatione: de cuius ratione est quòd fiat ex nõ esse ad esse: similiter non est de rõne motus ꝙ terminetur ad priuationẽ: licet possit terminari ad priuationẽ, & per hoc differt à corruptione: de cuius ratione est ad negationem terminari. ¶ *Sed contra istam expositionem põt instari: quia motus est solum inter terminos suscipientes magis, & minus, eo ꝙ est continuus & successiuus: priuatio aũt nõ suscipit magis & minus, ex quo videtur ꝙ motus nullo modo possit à priuatione aut ad priuationẽ eẽ.*

Priuatio duplex. s. pura & simpliciter, & talis non põt esse terminus motus.

¶ *Respondetur & dicitur, ꝙ duplex est priuatio. Vna. s. pura quæ nihil relinqt de habitu, sicut tenebra et cecitas: et ista non suscipit magis & minus, et nõ potest eẽ terminus intrinsecus motus à quo, aut ad quem.*

Tex. 9. Alia cõmixta cũ habitu & talis põt eẽ terminus motus.

Alia commixta cũ habitu: quę scilicet non tollit totaliter habitũ: sed aliquid ipsius relinqt, sicut egritudo & turpitudo: & talis magis suscipit et minus, secũdũ ꝙ sibi magis aut minus de habitu admiscetur & talis terminus motus esse potest. Quod aũt talis expositio ad mentem philosophi, sit: apparet quia postquã dixit, motum esse à subiecto in subiectũ, subiungit subiecta autẽ, aut cõtraria aut media, priuatio enim ponitur contrariũ & mõstratur affirmatione nudũ. Ex quibus datur intelligi ꝙ motus ex priuatione esse potest: cum affirmatiue significatur. ¶ *Secũda expositio est ꝙ motus est de subiecto in subiectũ: quia in vtroque termino motus, subijcitur aliqđ ens actu: non sic aũt in aliis. In generatione enim & corruptione, subiectũ est in pura põia scilicet materia prima.*

Tex. 9.

¶ *Verũ qa Philosophus, hoc loco duplicem esse generationem: Vnam scilicet in substãtiis, aliam vero in accidentibus, & illam dicit simpliciter generationẽ: eo ꝙ fit ex non ente simpliciter, istam vero generationem secundũ quid, eo ꝙ fit ex nõ ente hoc, puta ex homine non albo.*

Qõ substãtiæ generatio fit ex nõ ente simpliciter.

Dubiũ occurrit q̃uo substãtiæ generatio non fit ex nõ ente hoc, simpliciter autẽ ente: sicut & generatio

neratio accidentis: sed ex non ente simpliciter. Nam cum materia prima numquam sit sine forma et sine actu, id quod generatur necesse est ex aliquo ente in actu generari: sicut homo generatur ex semine: & sic generatio fit non ex non ente in actu simpliciter, sed ex non ente hoc, qd generatur, puta ex non homine. ¶ *Dupliciter ad hoc respondent Graci. Primo ꝙ generatio substantiæ dicitur fieri ex non ente simpliciter, quia fit ex priuatione, non autem ex contrario: generatio autem secundum quid, fit ex non ente hoc, quia fit ex contrario, quod est hoc non ens quod sit. Vnde licet fiat homo ex semine, illud tñ non est hoc nõ ens, qđ est contrariũ, cum sbę nihil sit contrarium.* ¶ *Secundo rñdetur & securius, ꝙ mutatio ad sbam, dicitur ex non ente simpliciter fieri: quia in ipsa nulla est substantia in actu & permanens, de quo dici possit: hoc est quod generatur. Sed in tali mutatione idem ipsum subiectum, & aliud fit, sicut semen, ex quo homo generatur, semper aliud & aliud factũ, transmutatur in hominem. Mutationes vero quę secundum accidentia contraria fiunt, habent aliquod subiectum actu, idẽ manens sub vtroque contrariorũ, de quo dicitur vere quòd alteratur. Sicut homo manens homo denigratur, ideo dicuntur fieri non ex non ente simpliciter, sed ex ente simpliciter, non ente vero hoc, sicut ex homine nõ albo, fit homo albus.* ¶ *Ad hanc rñsionem videtur alludere S. Tho. dum inquit, ꝙ cum aliquid de nõ albo mutatur in album, non mutatur aliquid ex nõ esse simpliciter in esse simpliciter, cum subiectũ idem in actu maneat in tota mutatione. In generatione vero substantiali subiectum quod manet, non est ens in actu, sed ens in potentia tantũ .s. materia prima quę in principio generationis est sub priuatione, in fine vero sub forma: ideo secundum generationem sbę ex non ente simpliciter, fit ens simpliciter.* ¶ *Ad argumenta in oppositum patet responsio ex dictis. Veruntamen ad primum dicitur, quòd cum dicitur tria esse principia transmutationis, scilicet materia, forma, & priuatio, per priuationẽ accipitur tam priuatio pura, quàm priuatio coniuncta formæ, quæ est cõtrariũ.* ¶ *Ad secũdum dicitur, quòd in intensione & remissione, non est mutatio a pura priuatione, aut ad puram priuationem: sed ab actuatione subiecti, ad eius perfectam actuationem, aut econuerso.*

Lect. 2. in expositione. Tex. 7.

QVAESTIO II.

Vtrum ad substantiam sit motus.

Quoniam autem neque substantiæ: neq; ad aliquid, neq; ipsius facere, aut pati, &c Tex. XVIII.

Tex. com. 6.

QVAERITVR secũdo, Vtrum ad substantiam sit motus. et videtur ꝙ sic. ¶ *Primo Philos. in tertio text. postquam definiuit motum, exemplificans de omnibus speciebus motus, enumerat etiam generationem & corruptionem dicens: Generabilis aũt & corruptibilis generatio & corruptio: ergo generatio est motus: sed generatio est ad substãtiam: ergo motus est ad substantiam.* ¶ *Secundo. In quocumque genere est contrarietas, ibi est motus*

Tex. 18. *motus (vt est de mẽte Philos.) sed in genere substãtiæ est contrarietas: ergo etc. Probatur minor. Primo, omne quod corrumpitur habet contrarium (ut habetur* Tex. 10. *ex Philos. in 1. cæli) sed multæ substantiæ corrumpuntur: ergo habẽt cõtrariũ. Secundo contrariorũ effectuum sunt contrariæ causæ: sed accidentia elementorũ quæ sunt eorum effectus, sunt contraria: ergo & elementa sunt contraria.* ¶ Tex. 10. *Ad euidentiã huius difficultatis, quia Phil. probat in substantia non esse motũ: eo ꝙ ibi non sit contrarietas, Primo declarabitur quomodo in substantia sit aut nõ sit contrarietas. Secundo ostẽdetur ꝙ in substantia non est motus.* ¶ *Sciendũ itaque primo, ꝙ oppositio priuationis & habitus in omnibus contrarijs saluatur: eo ꝙ vnum contrariũ semper habet rõnem deficientis, & imperfecti: aliud aũt rationem perfecti: nigrum.n. in comparatione ad album, est imperfectum & deficiens: album vero rõnem perfecti habet.* Cõtrarietas duplex. *Contrarietas ergo dupliciter accipi põt. Vno modo pro communi radice cõtrarietatis quæ excellẽtia et defectus dicitur: vt omnia illa dicantur contraria quæ se habent sicut excellens et deficiens. Alio modo ꝓ contrarietate propriẽ dicta, pro oppositione .s. formarum, quæ secundum rationem propriẽ speciei opponũtur.* ¶ 5. phys. tract. 1. cap. 4. *Sciendum secundo, vt vult Alber. in hoc loco, quòd ad vera contraria, quatuor requiruntur. Primo ꝙ sint agentia & patientia inter se, vel per se, vel per alia, quæ sint ipsis priora. per se quidem sicut qualitates primæ: per alia vero ab ipsis, sicut qualitates secũdæ. Secundo ꝙ sint formæ non simpliciter simplices, sed multiplici materia multiplicatẽ, & diminutẽ in subiecto diminuto: sicut sũt omnes formæ corporales: calor enim maior est in maiori calido, & minor in minori, si illud sit proprium eius subiectum: maior enim calor est in maiori igne, & minor in minori. Tertio ꝙ habeant medium per quod fit motus, etsi .n. aliqua dicantur contraria immediata sicut sanũ et ẽgrũ; hoc non habent ex eo ꝙ sunt cõtraria: sed quia causantur ex priuatione & habitu; inter quæ medium eiusdẽ generis non inuenitur. Quarto ꝙ mutuo ab eodẽ susceptibili se expellãt expulsione propria, nõ aũt per formam alienam, sicut albũ expellit nigrũ & frigidum expellit calidũ.* ¶ *Sanctus Tho. autem tm̃ duas contra-* Lect. 3. *rietatis conditiones tangit: eas .s. quæ ad hoc ut ĩ aliquo genere sit motus, sufficiũt. Prima est ꝙ maxime distent sub eodẽ genere. Secunda ꝙ ab vno extremo ad alterum continue perueniatur, & hoc est quando inter illa est medium in qd̃ oporteat prius peruenire id qd̃ mouetur, quã ad extremum. Propter defectum primæ* Tex. 68. *conditionis in genere numeri, nõ est contrarietas: qa licet detur minimus .s. dualitas: non tñ datur maximus, cum in infinitum ĩ additione numerorum ꝓcedatur, ut dictum est in tertio. Propter defectum etiam secundẽ, in ipsis numeris nõ est contrarietas: quia numerus constituitur per vnitatem quæ est indiuisibilis: & sic ab vna specie numeri ad aliã per motum cõtinuum perueniri non põt.* ¶ *Dicitur ergo primo, ꝙ in substantia est cõtrarietas* Qdo in substantia ẽ cõtrarietas. *cõmuniter dicta: quæ .s. attenditur secundum excellentiã & defectum. In genere enim substantiẽ sunt formæ diuersarũ specierum: quarum vna est nobilior altera. Anima .n. intellectiua aĩa bruti est nobilior: differuntq; sm̃ excellentiam et defectũ, et ad hunc sensum locutus est Philos. 10. Meta. cum dixit, ꝙ omne genus* Tex. 26. 24. *per contrarias diuiditur differentias. Rationale enim & irrationale se habent sicut excellẽs & deficiens: et similiter aliẽ differentiæ.* ¶ *Dicitur secundo, quòd in genere substantiæ non est contrarietas*

 proprie

qua numerata .s. in motu: sicut enim cum dico decem homines, importatur numerus denarius nō absolute acceptus, et abstracte, sed ut in decē hominibus esse habens: ita tempus non est numerus absolute, et abstracte acceptus, sed numerus applicatus motui: ideo dicitur, ꝙ est numerus motus. ¶ Attendendum aūt, ꝙ non sic dicitur tempus numerus numeratus, quasi nullo mō sit numerans formaliter, sed qa nō est ille numerus abstractus quo anima numerat. Nā sicut albedo in pariete existēs, est id quo paries formaliter est albus: ita numerus in rebus numeratis existēs, formaliter ēt eas numerat, et ab ipso dicuntur formaliter, & intrinsece numeratę. ¶ Sed cum Philoso. dicat 10. metaphy. ꝙ numerus est pluralitas vnitatū, quaritur si tempus est numerus, quæ sint eius vnitates, ex quibus constituitur. ¶ Respondetur, ꝙ sicut numerus denarius decē hominū cōstituitur ex decem vnitatibus, quarū qualibet est ī uno homine, ita tempus constituitur ex mensuris partiū motus, quarū qualibet habet suam mensurā, quæ est vna: unde tempus nihil aliud est quā aggregatio taliū mensurarum partium motus: quarū quælibet vna est. ¶ Sed tūc alia occurrit dubitatio. Nam si tēpus est aggregatio illarum partialium mensurarum: cum illę sint continuę adinuicem, sicut & partes motus: sequitur ꝙ tēpus sit quoddā cōtinuum, et cum etiā sit discretū, eo ꝙ est numerus, idem erit continuū, & discretum quod impossibile videtur: continuum .n. & discretum genera opposita sunt.

Tex. cōm. 4. Quæ sunt vnitates temporis.

¶ Respondetur & dicitur primo, ꝙ si loquamur de illa entitate quæ est tēpus, secundum ꝙ extra animam esse habet: illa vtique est vere continua, sicut decem vlnæ panni secundum entitatem suā, eo ꝙ mensurant vnam quantitatem continua, sunt continuæ. Nā partes tēporis ad instans, sicut ad terminum cōmunem copulantur: sicut & aliorū continuorū partes ad aliquod indiuisibile. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si loquamur de tempore, quantum ad rationem suam, qua definitur, sic & quantitatem discretā importat, & continuam, quarū unū est sicut materia, aliud vero sicut forma. Id .n. quod est in tempore tamquā forma, est numerus, qd vero est quasi materia, est motus continuus: tempus .n. est numerus motus cōtinui, unde formaliter est quantitas discreta, materialiter autem est quantitas continua. ¶ Dicitur tertio ꝙ esse discretā quantitatem, conuenit tempori ex se, idest si solitarie cōsideretur, & per abstractionem à subiecto, vnde si esset à subiecto separatum .s. à motu, nō haberet continuitatem: est aūt continuum per accidens scilicet ex subiecto in quo est: quia videlicet motum continuū numerat, ut inquit Philoso. sicut si albedo ab omni subiecto separaretur, esset indiuisibilis, habet tñ diuisibilitatem, & continuitatem ex subiecto quāto, in quo est, & quia quod alicui secundū se conuenit, principalius & formalius sibi cōuenit, quā id quod sibi per aliud conuenit: ideo tempus principalius & formalius est discretū quā continuū. ¶ Pōt secundo responderi, ꝙ non omnis numerus est quantitas discreta: sed tantum numerus abstractus, & numerus rerum discretarum & continuitatem inter se non habentium: tempus aūt non est talis numerus: sed est numerus prioris & posterioris in motu, qui inter se continuitatem habet. Ista videtur esse sententia Commē. vbi ait quòd substātia temporis quæ est in eo quasi forma, est numerus, et quod est in eo quasi materia est motus cōtinuus: quoniā non est numerus simpliciter, sed numerus motus, et ꝙ continuatio accidit ei gratia materiæ: & discretio .s. numerus, gratia formæ. Dicitur ergo ad argu-

Tex. 108.

Non ōīs numerus ē quātitas discreta.

Cōmē. 109.

argumentum, ꝙ non est inconueniens aliquid esse formaliter & ex se discretū, & tamen per accidens siue per aliud esse cō tinuum: sicut albedo secundū se est indiuisibilis: fit autem diuisibilis per accidēs ex subiecto. ¶ Quod aūt tempus sit numerus motus: declarat Philos. ꝑ signū. Illud enim quo iudicamus aliquid plus et minus, est numerus eius: sed motū iudicamus plurem & minorem ex tempore: ergo tempus est numerus motus. ¶ Aduertendum secundum Simpliciū ꝙ motū iudicamus maiorem et minorem tempore, quia motū maiorem dicimus: eo quòd in pluri tēpore fiat, æquali velocitate supposita: minorem vero, eo quòd ī pauciori, siue minori tempore fiat. ¶ Quātum ad tertium aduertendum primo ex Philosopho, ꝙ motus localis sicut habet continuitatem ex magnitudine sup quā fit, ita habet à magnitudine prius & posterius: quia cū magnitudo ex eo ꝙ habet ordinem partium, habet partem priorem & posteriorem: ideo & motus factus super eam habet partem priorem, partemque posteriorem: prior .n. pars motus est, quæ super priorem partem magnitudinis fit: posterior aūt quæ fit super posteriorem magnitudinis partem. ¶ Sciendum secundo ꝙ prius & posterius motus dupliciter, secūdum Albertum, considerari possunt. Vno modo secūdum ꝙ sub forma continuę magnitudinis cōtinentur, & sic nullā abinuicem distinctionem habēt: & per consequens in specie alicuius numeri non continentur. Alio modo vt stat sub forma prioris et posterioris, & secūdum quòd cum quadā distinctione considerantur, et tunc sub specie cuiusdam numeri continentur. Tempus ergo est numerus motus, non secundū ꝙ partes motus sub continuitate considerantur, sed secundum ꝙ ī motu distinctum est prius & posterius. ¶ Sciendum tertio ex Simplicio, quòd motus potest numerari dupliciter. Vno modo secundū quantitatem, secundum ꝙ plures motus etiā existentes simul plures dicuntur, sicut si ego simul ambulem, & augmenter, & calefiā, dicor tribus motibus moueri. Alio modo secundum ordinem, secundum .s. ꝙ in motu est successio secūdū prius et posterius. Tempus ergo est numerus motus non primo modo, sed secūdo: ideo bene ponitur in eius definitione non absolute ꝙ est numerus motus: sed ꝙ est numerus motus secundum prius et posterius. ¶ Sciendum quarto, ꝙ cum motus medium quoddam sit inter magnitudinem super quā fit, & tempus, ab vtroq; prius et posterius accipit: vnde dupliciter prius & posterius motus (ut bene notat S. Th. & Themistius) considerari potest. Vno modo secundum quòd mensuratur ex tempore, et sic non ponitur in definitione tp̄ris, tunc enim in definitionibus circulus quidā eēt. Nam prius & posterius isto modo sumptum per tempus definitur: prius .n. dicitur quod est in priori parte temporis: posterius vero quod in posteriori parte: si ergo isto modo sumptum in definitione temporis poneretur: idem esset definiens & definitum. Alio modo potest considerari ut ī motu ex magnitudine causetur, vt scilicet dicatur prior motus, qui fit super priore parte magnitudinis, posterior vero qui sup posteriore parte fit, & hoc modo ponitur in definitione temporis. ¶ A Philos. autem ista secūda pars definitionis sic ꝓbatur. Sm̄ illud tempus numerat & mensurat motum, quo cognito in motu cognoscimus tempus: sed cognito priori & posteriori in motu cognoscitur tempus, ergo tempus est numerus motus secundum prius & posterius ¶ Sed tunc occurrit dubium. Si .n. per prius, et posterius motus, cognoscimus tempus: sequitur ꝙ prius & posterius motus, sint numerus

Marginalia: Tex. 101. — Simplicius. — Tex. 113. — Prius & posterius motus dupliciter considerari possunt. Trac. 3. c. 5. — Motus potest numerari dupliciter. — Prius & posterius motus, dupliciter considerari potest. Lect. 17. — Tex. 100.

numerus tẽporis, non aũt econtrario, tẽpus numerus motus. Nã per numerũ res numerata cognoscitur, nõ autẽ econtra numerus per rem numeratã. ¶ Respondetur negando consequẽtiam: & dicitur primo secundũ mẽtem Philosophi, quòd & motũ mensuramus tẽpore, & aliquãdo tempus mensuramus motu: per numerum .n. cognoscimus quãtitatẽ rerum numeratarũ, aliquando etiã per numerabilia ipsum numerũ cognoscimus: sicut solent feminæ digitis numerum inuenire.

Tex. 118.

¶ Dicitur secũdo sm mentẽ Commẽt. ꝙ tempus mensurat motũ essentialiter: quoniam substantia tẽporis est numerus motus: motus aũt mensurat tẽpus .i. ducit in notitiã quãtitatis tẽporis per accñs, et ideo raro accidit. Cuius signũ est, ꝙ non semper à principio numerũ numeramus per rẽ numeratã: sed bene semper à principio numeramus rẽ numeratã, ꝑ numerum. Numerus .n. nãliter est notior quo ad nos, & numeratũ est apud nos naturaliter ignoratũ vt sic: & sic sẽper per numerũ cognoscimus numeratũ, sicut ꝑ notius cognoscimus latentius: sed si post hanc cognitionẽ accidat nobis errare ĩ numero, aut dubitare: tunc reuertimur, & scimus numerum per ipsum numeratum: similiter itaq; dicendum est de tempore, & motu, quia tẽpus est numerus, & motus est res per ipsum numerata. ¶ Sed circa id qđ supponitur, scilicet esse in motu prius & posterius ex magnitudine, in tempore vero ex motu: dubiũ occurrit. Nam si hoc verũ est, cum motui tantum locali conueniat habere prius & posterius à magnitudine, ipse enĩ solus super magnitudine fit, non videtur quo modo in alijs motibus sit prius & posterius vt sic, & possint tẽpore mensurari, & mẽsurare tempus ¶ Respondetur primo secundum Themistium, ꝙ oportet alterum duorũ dicere. Aut .s. ꝙ tẽpus solum motum locale primo mensurat, secundario vero alios motus: & ideo à priori & posteriori motus sumpto à priori. & posteriori magnitudinis ipsum habet prius & posterius, quãuis alij motus nõ à magnitudine prius & posterius habeant. Aut si tẽpus primo omnes motus mensurat, ꝙ non indiget priori et posteriori magnitudinis, ad hoc ut & ipsum prius & posterius habeant: videtur aũt Simplicius, qđ ad hanc instantiã respondeat, dubitare. Aut enim secundum ipsum oportet falsũ esse. ꝙ tempus prius & posterius originaliter à magnitudine habeat. qđ est contra Arist. aut oportet ꝙ tẽpus nõ sit primo mensura omnis motus: sed tantũ motus localis: quod etiã non videtur apud Arist. clarũ esse: cũ absolute ponere videatur, tempus esse numerũ motus absolute, non autẽ solum motus localis: videtur tñ ꝑma pars huius responsionis ad mentem Aristot. esse, vt colligit S. Thom.

Comm. 111. Tẽpus mensurat motũ essentialiter motus autẽ tempus per accidẽs.

Tex. 99.

Opinio Themistij.

Tẽpus prius & posterius à priori & posteriori motus localis accipit.

Tex. 99.

¶ Respondetur secundo ex Simplicio, et præmittũtur duo. Vnũ est ꝙ prius & posterius quod est ordinis demonstratiuum, triplex est. Quoddam est .n. sm tempus, secundum scilicet numerũ & ordinẽ plurium nunc definientiũ tempus: aliud vero secundũ positionẽ aut ĩ magnitudinẽ: secundũ ꝙ dicimus prius vig id vnde incipimus: posterius uero, id in quod definimus & cessamus: aut in numero numerante quidẽ: sicut cum dicimus vnitatem esse priorẽ binario: numerato uero, sicut cum dicimus hanc columnã esse priorẽ illa. Tertiũ aũt in actionibus & motibus consistit, quod sane est duplex. Vnũ quidẽ secundũ numerũ terminorũ definientium motũ: quæ sunt indiuisibilia motus proportionata punctis in linea & nũc in tẽpore. Aliud uero secundum ipsas partes motus à seipso continuitatem habentis. ¶ Alterũ quod præmittitur est, quòd aliter est de motu locali, & aliter de alijs motibus.

Lect. 17. Tex. 111. Prius & posterius quod est ordinis demonstratiuũ est triplex.

motibus. Nam motus localis prius et posterius secundũ positionẽ in seipsum recipiens .s. à magnitudine, hoc ipsum accõmodat proprio priori & posteriori, tã secundum terminos, quã secundum partes. Primum .n. motũ cursorum dicimus eum qui fit in principio stadij, posteriorẽ uero eum qui fit in fine. Alijs vero motibus tẽpus dans suũ prius & posterius, illud accommodat priori et posteriori motus: nũc enim quę tempus definiũt aduenientia terminis motus, definiũt motum tẽpore. Nã dicimus hanc calefactionẽ horariã esse: & priorem partẽ in priori parte horæ factam esse: posteriorem vero in posteriori. ¶ *Dicit ergo primo, ꝙ tẽpus est mensura motus: quia suum prius & posterius priori & posteriori motus accõmodans, motũ mensurat. Sic ẽt et motus mensurat tempus, cũ proprium prius et posterius priori & posteriori tp̃ris accõmodans definit & determinat tẽpus: sicut cum dicimus vnã horã esse, ĩ qua tantus motus solis factus est. Simili modo localis magnitudo, motum nõ quidem omnem, sed localẽ mensurat: cum suum prius et posterius priori & posteriori motus accommodat.* ¶ *Dicit secundo, quòd si Arist. hoc tamquam communi quodam vtatur, à magnitudine scilicet mensurari motũ: dicendum est, ꝙ hoc fecit vt in motu locali tamquam in re manifesta ostẽderet, quomodo tempus motum secundum prius & posterius mensurat & econtra. Vnde & in motu locali multum sermonem protrahit.* ¶ *Summa istius responsionis esse videtur, quòd licet motui locali cõueniat aliquod prius & posterius à magnitudine, non tamen ab hoc accipit tempus prius & posterius: sed à priori & posteriori ex se motui cõuenientibus. Vnde non accipit illud Aristot. tãquam vniuersaliter verum, quòd à magnitudine sit prius & posterius in motu: licet ex magnitudine velit aliqđ prius et posterius motui locali aduenire. In alijs .n. motibus cũ in fieri et ipsi esse habeãt: proprium prius & posterius illis ex se cõuenit, sicut & continuitas, licet & illis prius & posterius temporis accommodetur.* ¶ *Licet aũt hæc Simplicij rñsio pulchra sit & subtilis: Themistij tamen responsio videtur conformiter doctrinæ S. Thom. Dicit enim quòd tempus non accipit prius & posterius à priori & posteriori cuiuslibet motus, sed tantum à priori & posteriori motus localis, quæ à magnitudine adueniunt motui, cum motũ tantum localem primo mensuret, non autem alios motus, & ideo non oportet solicitari de priori & posteriori aliorũ motuum, tãquam ab illis tempus primo habeat mensurari. Cum autẽ quæritur, vnde alij motus habeant prius & posterius, dicitur ꝙ & à natura formæ, quæ per motum acquiritur, vt pote quæ latitudinem quandam habet, & est diuisibiliter & successiue in subiecto acquisibilis, & a priori & posteriori primi motus, à quo omnes alij motus mensurantur, & etiam à priori & posteriori temporis ipsum primum motũ primo mensurantis.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quòd tempus per se et formaliter est quãtitas discreta, per accidens autẽ est quãtitas continua: vnde Philosophus in prædicamentis inter alias species quãtitatis cõtinuę, & tempus distinctionẽ faciens alijs quantitatibus continuis enumeratis, subiungit, amplius autem & præter hæc tempus & motus, vt ostendat non eodem modo omnia ista quantitates continuas esse: sed alias quidem quantitates per se continuas esse, tempus vero per accidens.* ¶ *Ad secundum dicitur, quòd mens Commentator. est quòd tempus est numerus numeratus, idest numerus in priori & posteriori motus existens, non autem quòd sit res ipsa quæ numeratur.*

In expo. tex. 98. & 133.

Tẽpus per se & formaliter est quãtitas discreta per accidens autem continua.

Ad

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ tempus est numerus motus, non inquantum vnus est, sed inquantũ in ipso plura .s. prius et posterius considerantur: quæ tamen vnius motus partes sunt, vnde tẽpus esse numerus prioris, & posterioris partis motus definitur. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ licet prius & posterius motus non sint separata secundũ esse: alia tamẽ entitas est prioris, & alia posterioris: possuntq; sub discretione quadam cõsiderari & signari: & secundum ꝙ hoc modo considerãtur, sunt numerata per tempus.

QVAESTIO VI.

Vtrum sit idem instans in toto tempore.

Et adhuc manifestum est, quod nulla pars ipsum nunc temporis est &c. Tex. CVII.

*Q*VAERITVR *sexto, Vtrum sit idem instãs in toto tempore, et uidetur ꝙ nõ. ¶ Primo. Sicut se hẽt mutatum esse, ad motũ: ita nũc ad tempus: sed non est vnũ mutatũ esse in toto motu: ergo nec vnum nunc in toto tempore; consequẽtia nota cũ minori, maior etiam videtur manifesta. Nam sicut mutatũ esse est ĩdiuisibile motus, ita nũc est indiuisibile temporis. ¶ Secundo. Si idem nunc manet in toto tempore, sequitur ꝙ omnia mutata esse, & omnes partes motus sint simul: sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Illa sunt simul vt dicitur 4. phy. quæ sũt in eodem nunc: sed si idem nũc manet in toto tempore, omnia sunt in eodẽ nũc: ergo omnia sunt simul. ¶ Tertio. Illud de cuius ratione est, vt nõ possit demõstrari bis: est raptim transiens, & non manens in toto motu: sed nunc est huiusmodi, vt patet per Philoso. 4. phys. ergo &c. ¶ Quarto ratione Philosophi. Cuiuslibet diuisibilis finiti, oportet esse duos terminos: sed est accipere tẽpus finitũ, uer. gra. horam aut diem: ergo eius sunt duo termini: sed terminus temporis est nunc; ergo sũt cuiuslibet tẽporis finiti duo nũc: ergo non est tãtum vnum in toto tẽpore. ¶ Quinto. Si esset vnum nũc in toto tẽpore, sequeretur ꝙ idẽ accidens numero migraret de subiecto in subiectũ: hoc est falsum: ergo &c. consequentia patet qa de vno mutato esse, in aliud mutabitur. ¶ Sexto Omne ĩdiuisibile de genere q̃titatis, vel est terminus continui vel pars discreti. Sed si ponatur tale vnũ instans, illud non põt esse pars discreti (alioquin daretur tempus discretum sm̃ Philoso.) neque potest esse terminus continui: quia secundum Philos. cuiuslibet cõtinui sunt duo termini distĩcti: ergo &c. ¶ Septimo secundũ Phil. ipso nunc qđ sequitur mobile, cognoscimus prius & posterius in tempore. Sed hoc non fit per vnũ nũc secundũ substantiã: sicut neque per substãtiã mobilis absolute cognoscitur prius & posterius motus: ergo &c. ¶ Rñdeo de mente Philosophi, ꝙ est unũ nunc secundũ substantiã in toto tẽpore, sed aliud & aliud secundũ esse. ¶ Pro prima parte conclusionis notãdũ primo: ꝙ per nũc & instans aliquod indiuisibile de genere temporis intelligimus: sicut punctus est aliquod indiuisibile de genere lineę: ideo ex cõsideratione puncti in cõparatione ad li-*

Tex. 91. Tex. 106. Tex. 91. Tex. 91. Tex. 104. Tex. 101. Est vnũ nũc in toto tẽp. secũdũ substantiã: diuersum uero secundũ esse.

ad lineam possumus in notitiam nūc per comparationem ad tempus deuenire. ¶ Sciendum secundo, ꝙ duplex geometræ punctum imaginantur in linea. Imaginantur .n. primo punctum quoddam, qui suo motu lineam causet, qui sane nihil est lineæ per motum eius constitutę: qua enim rōne esset de essentia unius partis lineę, eadem ratione de essentia alterius partis, & sic oportet ipsum esse in qualibet parte lineę: qđ esse non pōt cum sit indiuisibile: est ergo causa lineæ & extrinsecum a linea. Imaginantur secundo multa alia puncta intrinseca lineæ, quę partes lineę continuant: ipsamque terminant lineam: quæ oīa puncta ab eo puncto, a quo ipsa linea causatur, sunt distincta ac diuersa. Similiter igitur inuenitur in tempore. Est enim quoddā nunc, qđ suo fluxu tempus causat: & istud non est intrinsecum tempori: sed est extra ipsum: sicut punctus causans lineā extrinsecum est a linea. Sunt quoq; & alia nūc intrinseca tempori, quibus partes temporis continuantur, diuiduntur, ac terminantur. ¶ Sciendum tertio, ꝙ primum mobile tripliciter à nobis considerari potest. Vno modo secundum suam substantiam absolute, secundum quam substantialiter incorruptibile est: et sic mensura eius est nunc qui secundū Theologos siue ęternitas secundum Arist. non autem tempus: sed de hoc non est ad propositum. Alio modo pōt considerari inquantum in toto motu vnum & idem secundum substantiam permanet: ex hoc .n. qđ mouetur secundū vbi, nihil deperit sbæ eius: sed idem semper secundum sbam manet, & sic ipsi proportionatur nunc, quod suo fluxu causare tempus intelligimus: tale enim nunc mensurat mobile, secundum quod in toto motu est idem. Tertio considerari potest vt semper sub alio & alio mutato esse inuenitur, & sic pluribus instantibus ipsi intrinsecis mensuratur. Sicut .n. plura mutata esse ipsius mobilis ponūtur, quæ intrinseca eius motui sunt: ita & plura intrinseca tempori ponuntur instantia, quibus talia mutata esse mensurantur. ¶ Sciendū quarto, ꝙ inter instans qđ intelligitur suo fluxu causare tempus, & alia instantia quę intrinseca tpi ponimus: multiplex est differentia. Primo .n. differunt, quia nunc extrinsecū mensura mobilis ponitur: inquantum idem sm̄ quantitatē in toto motu perseuerat: nunc autem intrinsecum est mutati esse mensura. ¶ Secundo differunt: quia nunc extrinsecum est subiectiue immediate in mobili: nunc uero intrinsecum, immediate in mutato esse constituitur. ¶ Differunt tertio: quia nunc extrinsecum non continuat neq; terminat partes temporis: nisi causaliter vt mobilis dispositio: sed nunc intrinsecum terminat atque continuat. ¶ Quod si quæratur quæ entitas sit illud nūc extrinsecum a tempore, quod mobile modo dicto mensurat: Dicitur ꝙ est accidens indiuisibile de genere quantitatis: quæ dicitur vnitas secundum quam mobile dici tur vnum non absolute sed sub toto motu: ita ꝙ vnitas cœli vt relata ad motū, secundum quam scilicet mobile est unum in toto motu, dicitur nunc quod mensuram primi mobilis ponimus. ¶ Quod aūt necesse sit ponere ista diuersa instantia, patet ex verbis Com. nā ponit instās agens tempus esse idem: vnde sic dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu. & alibi ostendit esse plura instantia dicens: Instans non pōt demonstrari bis: quia sequitur translatum quod semper mouetur, vnde necesse est ipsum diuersificari, adeo ꝙ instans demonstratū in secundo, sit aliud a demonstrato in primo. ¶ Dico igitur ꝙ cū Poil. ponit esse idem instans toto tēpore secundum

Geometræ duplex pun⁊ctū in linea imaginant: & similiter de nūc in tēpore dicendum est.

Primū mobile secundum vnā rationem mēsuratur nunc secundum aliā nūc extrinseco tēporis secundum aliam intrinsece.

Multiplex differētia inter instās qđ suo fluxu causatur tempus, & alia intrinseca tēpori.

Comm. 103

Com m. 105

dum substantiã de instanti, quod est vnitas mobilis, intendit quod (inquam) est extrinsecum à tempore, non aũt de aliquo instanti qđ tpi sit intrinsecum: hoc aũt ex verbis eius apparet. Nã de illo nunc qđ manet idem in toto tempore, loquens ait: Id aũt qđ fertur sequitur ipsum nunc sicut tempus motũ. & de eodẽ loquens dicit: Tempus quidem.n est loci mutationis numerus: ipsum aũt nũc eius qđ fertur vt vnitas numeri, vbi litera cõment. hẽt, & instans est numerus translati ut vnitas est de numero. Istud ergo instans, qđ est vnitas mobilis sub toto motu, est idem in toto tempore sm̃ substantiam.i. entitas sua vna & eadẽ existens permanet in toto tempore. Ex hoc patet interpretationem Scoti, dicentis mẽtem Aristo. esse de vnoquoq; nũc dicere, ꝙ est vnum sm̃ substantiam non esse ad intentionem Arist. hoc loco. Licet.n. inferius de omni nunc dicat ꝙ est idem secundum rem inquantum continuat prœteritũ & futurum, est aũt aliud, & aliud inquãtum est principiũ vnius et finis alterius, constat tñ ex verbis ipsius & Comm. ꝙ ponit etiã vnum instans in toto tempore, qđ est causa temporis, & variatur ratione secundum prius & posterius. Sicut et ipsum qđ mouetur manet idem sm̃ substãtiam: sed variatur sm̃ ꝙ prius est in vno loco: posterius vero in alio ¶ Pro secunda vero parte conclusionis, Quomodo scilicet est aliud, & aliud nunc secundum esse. ¶ Sciendum primo ꝙ non est sic intelligendum (vt quidam male interpretantur) quasi diuersa sint instantia, quæ instantia sm̃ esse dicantur, sed mens philosophi est ꝙ illud nunc qđ est vnum secundum substantiam, est aliud et aliud secundum esse.i. secũdum rationem. Nã Commen. de illo nunc loquens dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu: sed esse eius diuersificatur.s. per prioritatem & posterioritatem. Ex quibus patet ꝙ de idẽ nũc referendũ est, dum dicitur ꝙ est vnum nunc secundum sbam: aliud vero & aliud secundum esse. Quod aũt per diuersitatem sm̃ esse intelligenda sit diuersitas secundum rõnem, patet ex verbis Commen. dicit.n. Instãs est in aliquo existente in dispositionibus diuersis, & qđ est tale est vnum secundum subiectum, & duo sm̃ rationem, Idem sentit & Simplicius. ¶ Sciendum secundo, ꝙ vnitas primi mobilis sub motu, quæ sm̃ substantiã eadem manet, priori & posteriori mutato esse motus, prioriq; & posteriori partes temporis continuantibus assistit: habetq; cõtinue aliã & aliã habitudinẽ ad illa: & sm̃ istos diuersos respectus diuersę rationes eius accipiuntur. Vnde idem nunc esse aliud, & aliud sm̃ rõnem: est ipsum alium, & aliũ respectum ad mutata esse motus sibi succedentia habere, sm̃.n. ꝙ habet habitudinem ad prius mutatã esse: & ad prius nunc continuatiuum temporis, distinguitur rõne à se: vt ad posterius mutatum esse, & ad posterius nunc habitudinẽ habet. ¶ Hęc autem conclusio sic declarata, probatur primo rõne philosophi, pro qua supponendum est, ꝙ commutata proportio est qñ accepta proportionalitate aliqua in quo constat duos terminos se habere vt antecedentia: & duo vt cõsequentia: antecedentia consequuntur se inuicem: & similiter cõsequentia: vt si dicatur: Sicut se hẽnt sex ad tria, ita quatuor ad duo: ergo à cõmutata ꝓportione, sicut se habet sex ad quatuor, ita tria ad duo. arguit igitur sic Phil. sm̃ mentem S. Th. Sicut se habet tempus ad motũ, ita nũc ad mobile: sed mobile est vnum sm̃ sbam in toto motu, aliud autem & aliud sm̃ rõnem: ergo & nunc est vnum secundum substantiam in toto tempore: aliud autem & aliud secundum rationẽ.

Probatur

Margin notes: Tex. 104. — Tex. 105. — Scot. 2 dist. 2. q. 2. — Tex. 121. — Com. 103. & 104. — Tex. 103. — Tex. 104 — Tex. 103. — Tex. 103. — Idẽ nunc esse aliud. & aliud ratione est ipsũ habere aliũ & alium respectum ad mutata esse motus. — Tex. co. 104.

Probatur minor: Ita se habet mobile ad motum: sicut punctum ad lineã: sicut.n. punctum s̃m imaginationẽ causat lineã, ita mobile causat motum: sed punctum manet idem s̃m rem, variatur autem s̃m rõnem inquantum intelligitur assistere diuersis partibus lineæ: ergo ita est de mobili in toto motu. Maior vero probatur: Sicut se habet mobile ad motũ: ita nunc ad tempus. Nã sicut per mobile cognoscimus prius & posterius in motu (Cum .n. ipsum inuenimus in aliqua parte magnitudinis, per quã mouetur, iudicamus motũ per vnã partem magnitudinis factũ prius præterisse, factũ vero per aliã partem posterius sequi) ita ipsum nũc qđ est terminus præteriti & principium futuri: prius & posterius temporis distinguit: ergo a commutata proportione, sicut se hẽt tempus ad motum: ita nunc ad mobile. ¶ *Secundo ad cõclusionẽ arguitur. Vnitas rei incorruptibilis & indiuisibilis: & cuius motus interrũpi nõ põt, semper manet: & quantum ad entitatẽ suam, & quantum ad ordinẽ ad motum, & si ipsa res cuius est vnitas variatur s̃m rõnem, etiã vnitas ipsa s̃m rõnem variatur: sed nunc de quo loquimur est vnitas primi mobilis sub motu, qđ est incorruptibile & indiuisibile: & cuius motus interrumpi non põt: & variatur s̃m rõnem inquantum partes sunt in alio, & & alio situ continue fiunt: ergo nũc semper est idem s̃m sbã: aliud vero et aliud s̃m ronem.* ¶ *Tertio. Causa est simul cũ suo effectu, vt dicitur 2. Phy. sed nũc est causa totius temporis: ergo est simul cum toto tempore: ergo nunquã corrumpitur, sed semper idem secũdũ rem manet.* ¶ *Aduertendum aũt cum dicimus nunc suo fluxu causare tempus: ꝙ hoc non est intelligendum quasi s̃m realem causalitatem effectiuam causet, sed solum s̃m nostram imaginationem est intelligendum, sicut & punctum esse causam lineæ suo motu, Geometræ imaginantur. Illud.n. ꝙ causat tempus effectiue est intelligentia mouens: quod vero ipsum subiectiue & materialiter causat, est mobile: qđ & motus & temporis est subiectum. Dicitur tamen ꝙ mobile non esset subiectũ temporis: nisi haberet illud nunc: quod idem s̃m sbam in toto motu permanet: et ita dici põt ꝙ tale nunc est conditio mobilis secũdum ꝙ tempus causat subiectiue.*

Tex. 37. Tex. 37.

Nũc nõ realiter causat tẽpus: sed solum secũdũ imaginationem.

¶ *Ad argumenta in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ maior est vera de nunc intrinseco partes temporis adinuicem continuante. Istud .n. mutato esse ꝓportionatur: & tunc conceditur ꝙ illud nunc est vnum in toto tp̃e. Dicitur secundo, ꝙ maior est falsa de nunc qđ est vnitas mobilis. Illud .n. est extrinsecum a tempore: mutatum aũt esse est intrinsecum motui: vnde non est similis rõ de isto nunc: & de mutato esse.* ¶ *Ad s̃m negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur: ꝙ illa proprie dicuntur esse simul, quę sunt in eodem nunc intrinseco tẽpori partes eius continuante: non autem quæ sunt in eodem nunc extrinseco tempori, cuiusmodi est nunc: qđ idem subiectum sbaliter permanet: ideo argumentum bene concludit ꝙ non est vnum nunc intrinsecum tempori: qđ est concessum: non aũt ꝙ non sit vnum extrinsecum.* ¶ *Ad tertium similiter dicitur, ꝙ Phil. non loquitur de nunc extrinseco tẽpori, quod manet idem in toto tempore: sed de nunc intrinseco, qđ cõparatur ad tempus: sicut mutatum esse ad motum.* ¶ *Ad quartum dicitur, ꝙ illa rõ Philo. concludit de nunc intrinseco, cuius est terminare partes temporis: non aũt de nunc extrinseco, qđ non habet terminare, sed causare tempus.* ¶ *Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur: ꝙ nunc manens idem in toto tem-*

 pore,

pore non est subiectiue in mutato esse: ut oporteret ipsũ mutari de uno mutato esse ĩ aliud, sed est subiectiue in mobili: qđ in toto motu vnũ & idem manet. ¶ Ad sextum dicitur ꝙ illud instans est pars discreti: cum sit vnitas mobilis sub motu: non quidẽ pars tẽporis discreti: cũ illud forte ab Arist. nõ ponatur. Sed illius numeri, quo cęlũ alijs mobilibus cõnumeratur. ¶ Ad septimũ dicitur, ꝙ ꝑ ipsũ nũc cognoscitur & mensuratur tempus sm̃ ꝙ vnũ manẽs sm̃ substantiã uariatur rõne: successiue priori et posteriori parti tẽporis coexistens. Sicut ꝑ ipsũ mobile sm̃ ꝙ de vno loco ad aliũ per motũ variatur, cognoscitur motus atque mensuratur.

QVAESTIO VII.

Vtrum sit vnum tempus omnium temporalium.

Omne namque tempus &c. Tex. CXXXII.

QVAERITVR septimo, Vtrum sit unũ tẽpus omniũ temporaliũ, & videtur quòd non. ¶ Primo. Indiuidua eiusdẽ rõnis habẽt proprietates easdẽ: quia propria passio consequitur speciem. sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis: ergo debẽt habere easdem proprietates: sed tempus est proprietas primę circulationis: ergo ẽ ẽt ꝓprietas specifica oĩum circulationũ ergo sũt plura tẽpora. ¶ Secũdo. Si esset vnum solum tempus, illud esset numerus primæ circulationis: sed hoc est falsum: ergo &c. ¶ Probatur falsitas Si motus primus non esset, adhuc esset tẽpus: quia haberetur unde oriretur tẽpus .s. motus: ergo tempus nõ est accidẽs solum primi motus. ¶ Tertio. Anima apprehendens se esse in motu, apprehẽdit tempus: ergo tempus consequitur oẽm motum: & per consequens sunt plura tempora. ¶ Ad euidentiã istius difficultatis sciendũ primo, quòd cum in quolibet motu sit prius & posterius, quorũ quodlibet habet suã mensurã intrinsecam: sicut & qualibet pars rerum numeratarũ suam habet intrinsecam unitatem: sic in quolibet motu necesse est esse proprium numerũ: qui nihil aliud est quam aggregatio prioris & posterioris partium motus sibi succedentium. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ cum tẽpus sit numerus prioris & posterioris in motu: dupliciter possumus de tẽpore loqui. Vno modo ut nomine temporis intelligamus numerũ intrinsecũ prioris et posterioris cuiuscumque motus: & sic cum diuersi motus diuersa habeant priora & posteriora, sicut & diuersę magnitudines: necesse ẽ dicere, ꝙ quot sunt motus, tot sunt & tempora. Nã cum numeri numerati siue numeri rebus intrinseci, secundum multiplicationẽ rerũ numeratarum multiplicentur: alius .n. numerus denarius est, qui in decẽ equis inuenitur: & alius qui ĩ decẽ hominibus: licet sit vnicus numerus denarius abstracte, & mathematice cõsideratus: oportet etiã esse tot numeros, & tot tempora motibus intrinseca, quot sunt & motus. Alio modo vt nomine temporis, non quemcũque numerũ numeratũ motus intelligamus: sed tantum numerum rationẽ primę mensure omniũ motũ importantem: et sic dicendũ est cũ Philos. ꝙ est tantũ vnũ tempus qđ vtiq; hac rõne probari põt: ex tex. 133. Tempus hoc mõ sumptũ est numerus primę circulationis: sed hæc est una tantũ: ergo & tempus est tantum vnum. maior probatur. Tẽpus est numerus illius motus, qui oẽs alios motus numerat. Nam cum tẽpus non sit de genere motus, nõ habet mẽsurare primo oẽs motus, nisi mediante

Quõ intelligatur esse unũ tps solũ.

diante eo motu, à quo tamquã ab aliquo sui generis oẽs alij motus mensurãtur. Sed hæc est prima circulatio ut pote quę est motus simplicissimus & maxime regularis: ergo &c. ¶ *Secũdo. Si tempus non esset numerus primi motus sed omnium motuũ, sequeretur plura tempora ęqualia .s. quorũ vnum nõ continet alterum esse simul, sed hoc ẽ impossibile, nõ .n. pñt simul eẽ duæ horæ, aut duo dies, aut duo anni, ergo etc. Probatur cõsequẽtia. Cõtigit duo simul et ęqualiter moueri: ergo si tẽpus ẽ accñs uniuscuiusq; motus, sequtr duo tẽpora ęqualia esse simul, hẽtur hæc rõ sm̃ S. T* ¶ *Sciẽdũ aũt ꝙ qa tẽpus est numerus ĩ primo motu existẽs, aliã cõparationẽ ad primũ motũ hẽt, & aliã ad alios motus. Ad primũ .n. motũ cõparatur et sicut mẽsura ad mẽsuratũ, & sicut accñs ad sbm, ẽ.n. numerus ĩ primo motu existens tãq̃ ipsum mensurans. Ad alios aũt motus, sicut mẽsura extrinseca cõparatur inquantũ s ꝑ ipsum alios motus mensuramus, non aũt comparatur ad ipsos sicut accñs ad sbm. Hoc ẽ qđ intendit Cõmẽ. cum dicit ꝙ tẽpus sequitur motũ circularẽ, et iste motus accipitur in definitione eius, et ipsum mẽsurat illũ, nõ sm̃ ꝙ numerus mensurat numeratum, sed sm̃ ꝙ mensurat aliqd, qđ est forma in re, alios uero motus mẽsurat sm̃ ꝙ numerus mensurat numeratũ. s ꝙ numeratũ nõ accipitur ĩ definitiõe numeri.* ¶ *Sed circa istã determinationẽ dubium occurrit. Dictũ ẽ.n. ĩ tertio, ꝙ terminus motus, & motus sũt idẽ. cũ ergo mot⁹ cęli sit motus ad ubi, sequtr ꝙ mot⁹ cęli nõ ẽ aliud quã ubi: sed vbi & ꝑsertim in primo cœlo est relatio, ẽ .n. ordo determinatus ĩ uniuerso, motus ergo cęli nihil aliud ẽ quã relatio. Tunc arguitur sic: accidẽs absolutũ, non est subiectiue in relatione, non .n. sbm est debilioris esse suo accidẽte, sed tẽpus est accidens absolutũ: est .n quantitas, motus aũt cęli est relatio: ergo tẽpus nõ est accidens motus cęli. Ad hoc põt dupliciter rñderi quãtũ mihi ꝑ nunc occurrit. Primo, ꝙ ubi dupliciter cõsiderari põt. Vno mõ inquantũ relatio est, et inquantũ ubi, & sic sbm accñtis absolute ẽe nõ põt, qa ẽ debilioris esse. Alio mõ vt est ĩ acquiri, quo mõ hẽt quãdã extẽsionẽ, & quãtitatem, & hoc mõ accñtis absoluti sbm esse põt, tũc.n. se hẽt ut quoddã quãtũ.* ¶ *Rñtur secundo, ꝙ accñs non est ꝑprie sbm accñtis, sicut id qđ sua uirtute sustentat alterũ sed bñ ẽ sbm quo, i. ẽ id quo mediãte aliud accñs est in substãtia, & hoc mõ relationẽ esse sbm absoluti, nõ est inconueniens, hoc .n. mõ dicitur motus esse sbm tẽporis, qa tẽpus non esset sbiue in primo mobili, nisi moueretur. Prima tñ rñsio melior est: nã tempus numerat motũ, & componitur ex vnitatibus partiũ motus, ex quo uidetur ꝙ sit ꝑpriũ accidẽs motus.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum quidem dicitur primo, quòd numerus primi motus non est tempus, nisi inquantum ille motus est primus & uelocissimus. Dicitur 2. ꝙ licet omnes motus circulares sint eiusdem rõnis in rõne motus circularis, nõ tñ in hoc ꝙ est esse primũ, & maxime vniformem* ¶ *Ad sm̃ dicitur, ꝙ quia numerus primi motus est tẽpus inquantũ ille motus est primus, ideo nõ existẽte primo motu, qui nũc ẽ numerus illius motus qui remaneret ꝑmus, esset tẽpus.* ¶ *Ad tertiũ negãt cõsequẽtia: anima .n. apprehẽdẽs successionẽ in opationibus suis apprehẽdit primũ motũ, eo ꝙ primus motus est cã omnis motus, & uirtualiter in oĩ motu saluatur: rõ ergo quare anima apprehendat tẽpus, dum percipit se esse in quadã trãsmutatione, est nõ quia tempus sit accidẽs illius trãsmutationis, sed qa in illa mutatione saluatur primus motus, sicut causa in effectu, quẽ motũ tempus consequitur.*

Expliciunt Quæstiones in Librum quartum Physicorum.

[Margin notes:] Tex 1 1. Tẽpus alio alio mõ cõparatur ad primi mob lis motũ & aliter ad alios motus. — Comm 1 3.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM QVINTVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum motus ſit de ſubiecto in ſubiectum.

Quoniam autem omnis mutatio eſt, à quoddam in quiddam: manifeſtat etiam utique nomen. Tex. VII.

CIRCA quintum librum, Quæritur primo: utrum motus ſit de ſubiecto in ſubiectum, & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Principia cuiuslibet tranſmutationis ſunt materia, forma, & priuatio, vt dictũ eſt in primo huius: ergo non eſt mutatio de ſubiecto ad ſubiectũ: ſed de priuatione ad formam. ¶ Secundo. In intentione, dum calor intenditur, nõ eſt mutatio de forma in formã, quia ſemper eſt eadem forma, ſed de priuatione eſſe ꝑfecti ad eſſe perfectum: ergo &c Reſpõdeo ꝙ motus eſt de ſubiecto in ſubiectũ ¶ Ad huius aũt euidentiã attendendum primo: ꝙ quamnis Ariſt. quatuor modis fieri poſſe mutationẽ dicat .ſ. aut ex ſubiecto in ſubiectum, aut ex nõ ſubiecto in nõ ſubiectũ, aut ex nõ ſubiecto in ſbm̃ aut ex ſubiecto in nõ ſubiectũ, nõ intẽdit tñ quatuor eſſe ĩ re mutationis ſpẽs. Sed ad cõplementũ diuiſionis ponit oẽm modũ quo poſſemus imaginari aliqd ex aliquo fieri, intẽditq; quatuor eſſe modos qbus imaginari poſſumus ex aliquo in aliqd trãſmutationẽ fieri. Sed concludit tres tm̃ eſſe reales mutationes .ſ. generationẽ, corruptionem, et motum: eo ꝙ non poſſit eſſe aliqua ſpẽs mutationis, cuius ratio cõſiſtat, vt ex non ſubiecto in nõ ſubiectũ fiat. ¶ Attendendum ſecundo, ꝙ cum explicans philoſophus, quid ſubiecti nomine intelligat, inquit. Subiectũ autẽ dico quod affirmatione ſignificatur, ꝑ affirmationẽ ſignificari, non intendit ſignificari propoſitione, affirmatiua: ſed ſine particulæ negatiuę adiunctione, quod etiam ſimplicibus conuenit, ſicut & cũ particula negatiua ſignificari, homo .n. affirmatiue ſignificari dicitur, & æquus, & albũ, & ſimilia: non homo vero, nõ æquus, non album negatiue. ¶ Prima ergo ſpecies mutationis, eſt de non ſubiecto in ſubiectũ, & dicitur generatio, qua eſt mutatio de non eſſe ad eſſe. ¶ Secunda de ſubiecto in nõ ſubiectum, & dicitur corruptio, quæ eſt mutatio

Tex. comment. 69.

Tex. 7. Licet ſint quatuor modi quibus pōt fieri mutatio nõ tamẽ dicimus quatuor ẽe mutationes

Tex 7. Quid intelligat philoſoph. ꝑ ſubiectum qd in mutatione requiritur.

Quę ſit mutationis ſpecies.

mutatio de esse in non esse. ¶ Tertia uero de subiecto in subiectũ, & dicitur motus quæ est mutatio de contrario in contrariũ. ¶ Sed aduertendũ secundũ Simpli. & Cõment. ꝙ cum dicitur generatio esse, de nõ esse ad esse: & corruptio de esse ad non esse: per non esse, non accipitur pura negatio, & nõ esse omnino, non esse enim omnino, non recipit transmutationẽ: sed intelligitur non esse in actu, qđ est esse in potentia, ex ente enim in põia, & ex non ente in actu, fit ens in actu. ¶ Sciẽdum quoq; ꝙ motus nomine philosophus dupliciter ĩ lib. Physic. utitur. Aliquando enim ipsum accipit prout idẽ est quod mutatio, et sic cõmune est ad omnem transmutationẽ, sicut & mutationis nomen. Aliquando vero pro sola mutatione successionem habente quę fit in tempore: & sic ponitur hic ab ipso, spẽs distincta à generatione et corruptione: quæ sunt mutationes instãtaneæ: & de motu hoc modo sumpto dicitur: ꝙ est mutatio à subiecto in subiectũ. ¶ Probatur itaque conclusio sic. Motus, aut est mutatio de non subiecto in subiectũ, aut de subiecto in non subiectũ: aut de subiecto in subiectum, aut de non subiecto in non subiectum: sed non est mutatio de non subiecto in subiectũ: qa illa est generatio, nec mutatio de subiecto in non subiectũ, quia illa est corruptio, nec de nõ subiecto in nõ subiectum, quia sm̃ hunc modũ nulla sumitur mutationis species: ergo est mutatio de subiecto in subiectũ Qũo autẽ hoc sit intelligendũ, dupliciter exponit Herueus. Prima expositio est ꝙ motus est ex affirmato in affirmatũ, et ex forma in formam, non qa non possit esse motus ex priuatione ad formã: sed quia motus in ratione sua, nõ includit à priuatione in formam esse per quod differt à generatione: de cuius ratione est quòd fiat ex nõ esse ad esse: similiter non est de rõne motus ꝙ terminetur ad priuationẽ: licet possit terminari ad priuationẽ, & per hoc differt à corruptione: de cuius ratione est ad negationem terminari. ¶ Sed contra istam expositionem põt instari: quia motus est solum inter terminos suscipientes magis & minus, eo ꝙ est continuus & successiuus: priuatio aũt nõ suscipit magis & minus, ex quo videtur ꝙ motus nullo modo possit à priuatione aut ad priuationẽ eẽ. ¶ Respondetur & dicitur, ꝙ duplex est priuatio. Vna .s. pura quæ nihil relinqt de habitu, sicut tenebra et cecitas: et ista non suscipit magis & minus, et nõ potest eẽ terminus intrinsecus motus à quo, aut ad quem. Alia commixta cũ habitu: quę scilicet non tollit totaliter habitũ: sed aliquid ipsius relinqt, sicut egritudo & turpitudo: & talis magis suscipit et minus, secũdũ ꝙ sibi magis aut minus de habitu admiscetur & talis terminus motus esse potest. Quod aũt talis expositio ad mentem philosophi, sit: apparet quia postquã dixit, motum esse à subiecto in subiectũ, subiungit subiecta autẽ, aut cõtraria aut media, priuatio enim ponitur contrariũ & mõstratur affirmatione nudũ. Ex quibus datur intelligi ꝙ motus ex priuatione esse potest: cum affirmatiue significatur. ¶ Secũda expositio est ꝙ motus est de subiecto in subiectũ: quia in vtroque termino motus, subijcitur aliqđ ens actu: non sic aũt in alijs. In generatione enim & corruptione, subiectũ est in pura põia scilicet materia prima. ¶ Verũ qa Philosophus, hoc loco duplicem esse generationem: Vnam scilicet in substãtis, aliam vero in accidentibus, & illam dicit simpliciter generatiõnẽ: eo ꝙ fit ex non ente simpliciter, istam vero generationem secundũ quid, eo ꝙ fit ex nõ ente hoc, puta ex homine non albo. Dubiũ occurrit qũo substãtiæ generatio non fit ex nõ ente hoc, simpliciter autẽ ente: sicut & generatio

Comm. 7.

Nomine motus phil. aliquando pro omni mutatione absolute, aliqñ solum p mutatione q habet successionem.

Qõo intelligatur ꝙ motus ẽ de subiecto in subiectum. Quolib. q. 13

Priuatio duplex. s. pura & simplici-ter, & talis non põt esse terminus motus.

Tex. 9. Alia cõmixta cũ habitu & talis põt eẽ terminus motus.

Tex. 7.

Qõo substãtiæ generatio fit ex nõ ente simpliciter.

neratio accidentis: sed ex non ente simpliciter. Nam cum materia prima numquam sit sine forma et sine actu, id quod generatur necesse est ex aliquo ente in actu generari: sicut homo generatur ex semine: & sic generatio fit non ex non ente in actu simpliciter, sed ex non ente hoc, qđ generatur, puta ex non homine.

¶ Dupliciter ad hoc respondent Græci. Primo ꝙ generatio substantiæ dicitur fieri ex non ente simpliciter, quia fit ex priuatione, non autem ex contrario: generatio autem secundum quid, fit ex non ente hoc, quia fit ex contrario, quod est hoc non ens quod sit. Vnde licet fiat homo ex semine, illud tñ non est hoc nõ ens, qđ est contrariũ, cum sbę nihil sit contrarium. ¶ Secundo rñdetur & securius, ꝙ mutatio ad sbam, dicitur ex non ente simpliciter fieri: quia in ipsa nulla est substantia in actu & permanens, de quo dici possit: hoc est quod generatur. Sed in tali mutatione idem ipsum subiectum, & aliud fit, sicut semen, ex quo homo generatur, semper aliud & aliud factũ, transmutatur in hominem. Mutationes vero quę secundum accidentia contraria fiunt, habent aliquod subiectum actu, idẽ manens sub vtroque contrariorũ, de quo dicitur vere quòd alteratur. Sicut homo manens homo denigratur, ideo dicuntur fieri non ex non ente simpliciter, sed ex ente simpliciter, non ente vero hoc, sicut ex homine nõ albo, fit homo albus.

¶ Ad hanc rñsionem videtur alludere S. Tho. dum inquit, ꝙ cum aliquid de nõ albo mutatur in album, non mutatur aliquid ex nõ esse simpliciter in esse simpliciter, cum subiectũ idem in actu maneat in tota mutatione. In generatione vero substantiali subiectum quod manet, non est ens in actu, sed ens in potentia tantũ .s. materia prima quę in principio generationis est sub priuatione, in fine vero sub forma: ideo secundum generationem sbę ex non ente simpliciter, fit ens simpliciter. ¶ Ad argumenta in oppositum patet responsio ex dictis. Veruntamen ad primum dicitur, quòd cum dicitur tria esse principia transmutationis, scilicet materia, forma, & priuatio, per priuationẽ accipitur tam priuatio pura, quàm priuatio coniuncta formæ, quæ est cõtrariũ. ¶ Ad secũdum dicitur, quòd in intensione & remissione, non est mutatio a pura priuatione, aut ad puram priuationem: sed ab actuatione subiecti, ad eius perfectam actuationem, aut econuerso.

Lectio in expositione. Tex. 7.

QVAESTIO II.

Vtrum ad substantiam sit motus.

Quoniam autem neque substantiæ: neq; ad aliquid, neq; ipsius facere, aut pati, &c Tex. XVIII.

Tex. com. 6.

QVAERITVR secũdo, Vtrum ad substantiam sit motus. et videtur ꝙ sic. ¶ Primo Philos. in tertio text. postquam definiuit motum, exemplificans de omnibus speciebus motus, enumerat etiam generationem & corruptionem dicens: Generabilis aũt & corruptibilis generatio & corruptio: ergo generatio est motus: sed generatio est ad substãtiam: ergo motus est ad substantiam. ¶ Secundo. In quocumque genere est contrarietas, ibi est motus

Tex. 18. motus (vt est de mēte Philos.) sed in genere substātiæ est contrarietas: ergo etc. Probatur minor. Primo, omne quod corrumpitur habet contrarium (ut habetur ex Philos. in 1. cæli) sed multæ substantiæ corrumpuntur: ergo habēt cōtrariū. Tex. 10. Secundo contrariorū effectuum sunt contrariæ causæ: sed accidentia elementorū quæ sunt eorum effectus, sunt contraria: ergo & elementa sunt contraria. ¶ Ad Tex. 10. euidentiā huius difficultatis, quia Phil. probat in substantia non esse motū: eo ꝙ ibi non sit contrarietas, Primo declarabitur quomodo in substantia sit aut nō sit contrarietas. Secundo ostēdetur ꝙ in substantia non est motus. ¶ Sciendū itaque primo, ꝙ oppositio priuationis & habitus in omnibus contrarijs saluatur: eo ꝙ vnum contrariū semper habet rōnem deficientis, & imperfecti: aliud aūt rationem perfecti: nigrum. n. in comparatione ad album, est imperfectum & deficiens: album vero rōnem perfecti habet. Contrarietas ergo dupliciter accipi pōt. Vno modo pro communi radice cōtrarietatis quæ excellētia et defectus dicitur: vt omnia illa dicantur contraria quæ se habent sicut excellens et deficiens. Alio modo ꝓ contrarietate propriè dicta, pro oppositione .s. formarum, quæ secundum rationem propriè speciei opponūtur. ¶ Sciendum secundo, vt vult Alber. in hoc loco, quòd ad vera contraria, quatuor requiruntur. Primo ꝙ sint agentia & patientia inter se, vel per se, vel per alia, quæ sint ipsis priora. per se quidem sicut qualitates primæ: per alia vero ab ipsis, sicut qualitates secūdæ. Secundo ꝙ sint formæ non simpliciter simplices, sed multiplici materia multiplicatæ, & diminutę in subiecto diminuto: sicut sūt omnes formæ corporales: calor enim maior est in maiori calido, & minor in minori, si illud sit proprium eius subiectum: maior enim calor est in maiori igne, & minor in minori. Tertio ꝙ habeant medium per quod sit motus, etsi .n. aliqua dicantur contraria immediata sicut sanū et egrū; hoc non habent ex eo ꝙ sunt cōtraria: sed quia causantur ex priuatione & habitu; inter quæ medium eiusdē generis non inuenitur. Quarto ꝙ mutuo ab eodē susceptibili se expellāt expulsione propria, nō aūt per formam alienam, sicut albū expellit nigrū & frigidum expellit calidū.

Cōtrarietas duplex.

1. phys. tract. 1. cap. 4.

¶ Sanctus Tho. autem tm̄ duas contrarietatis conditiones tangit: eas .s. quæ ad hoc ut ī aliquo genere sit motus, sufficiūt. Prima est ꝙ maxime distent sub eodē genere. Secunda ꝙ ab vno extremo ad alterum continue perueniatur, & hoc est quando inter illa est medium in qđ oporteat prius peruenire id qđ mouetur, quā ad extremum. Propter defectum primæ conditionis in genere numeri, nō est contrarietas: q.a licet detur minimus .s. dualitas: non tm̄ datur maximus, cum in infinitum ī additione numerorum ꝓcedatur, ut dictum est in tertio. Propter defectum etiam secundę, in ipsis numeris nō est contrarietas: quia numerus constituitur per vnitatem quæ est indiuisibilis: & sic ab vna specie numeri ad aliā per motum cōtinuum perueniri nō pōt. ¶ Dicitur ergo primo, ꝙ in substantia est cōtrarietas cōmuniter dicta: quæ .s. attenditur secundum excellentiā & defectum. In genere enim substantię sunt formæ diuersarū specierum: quarum vna est nobilior altera. Anima .n. intellectiua aīa bruti est nobilior: differuntq; sm̄ excellentiam et defectū, et ad hunc sensum locutus est Philos. 10. Meta. cum dixit, ꝙ omne genus per contrarias diuiditur differentias. Rationale enim & irrationale se habent sicut excellēs & deficiens: et similiter aliæ differentiæ. ¶ Dicitur secundo, quòd in genere substantiæ non est contrarietas propriè

Lect. 5.

Tex. 61.

Qđo in substantia ē cōtrarietas.

Tex 26. 34.

propriè dicta: ita .s. q vna substantia secundum propriam rationē suæ speciei opponatur contrariè alteri substantiæ. Probatur primo ratione Alber. Propriè contraria habēt quatuor cōditiones superius enumeratas: sed illæ non conueniunt formis sbalibus: ergo &c. Probatur minor. Primo, formę sbales per se, nō agūt adinuicem, vna .n. substantia iuxta aliā substantiā posita ipsam nō mutaret: nisi actiue aliquæ qualitates adessēt. Secūdo, formæ substantiales sunt formæ simpliciter simplices: nec maior est in maiori & minor in minori, anima .n. gigantis non est maior in homine paruo, cū indiuisibilis sit. Tertio, non habent mediū per qđ fiat motus. Quarto, propria expulsione non expellunt se, sed p qualitates in ipsis existentes: ergo &c. ¶ *Secūdo arguitur ratione S. Tho. In quocunq; est contrarietas, ibi sunt duæ formæ maximè distantes, inter quas sunt determinata media, p quæ ab vno ad alterum continuè peruenitur: sed in substantia non sunt duæ formæ maximè distantes, à quarum vna nō perueniatur ad alterā, nisi ordinatim per media: materia .n. prima dū exuitur una forma, indifferens est ad omnes formas: & indifferenter eas sine ordine recipere potest: ergo in sba non est contrarietas.* ¶ *Sed circa istam rōnem dubium occurrit. Non enim videtur verum, q materia prima, dum exuitur vna forma, indifferenter omnem formam sine ordine recipere possit. Nam materia animalis dū exuitur forma animalis, non potest immediatè recipere nisi formā cadaueris: neque formam herbæ recipere potest, nisi prius cadaueris forma recepta. Similiter materia existens sub forma sanguinis, immediatè animam intellectiuam recipere nō potest: sed oportet, quòd prius formam viuentis, formamque sensibilis recipiat: vt sic ordine quodā ad actum animæ intellectiuæ perducat.* ¶ *Respondetur, quòd duplex est forma substantialis. Vna quæ introducitur in materia, nō quidem vt principalis terminus intētus, sed vt via ad aliam formam substantialem: ita q mā sub illa forma nō quiescit: sed dum habet eam, ad eius amissionē tēdit, & de talibus verum est, q materia quodam ordine eas recipit antequam ad formam perfectam perueniat materia enim ex qua generatur homo, prius formam viuentis acquirit, tū illa habita tendit ad formā sensibilis, & illa habita ad animam intellectiuam: & similiter dum animal moritur, materia formā cadaueris suscipit: & illa habita ad formas elementorum mouetur. Alia est forma substantialis quæ se habet vt vltimatus terminus mutationis, et quæ introducitur in materia, vt materia sub ipsa quiescat, nō autem vt ad vlteriorem formam moueatur, & de talibus Philos. in 2. de generatione loquitur, cum ait, quòd cum ex terra fit ignis, non oportet quòd sit transitus per media elementa: et ad hunc sensum loquutus est etiam Sanctus Thom.* ¶ *Potest secundo, & fortè melius responderi, quòd de materia dupliciter loqui possumus. Vno modo quantū ad eius substantiam & potentialitatem absolutè: alio modo secundum quòd aliquibus dispositionibus est informata. Si primo modo consideretur, sic est ad omnem formam indifferens, potestque sine ordine vnamquamque recipere, sicut & indifferens est, vt ad illam vel illam formam disponatur. Si verò secundo modo consideretur: sic formas quodam ordine recipit, secundum scilicet quòd ordinatè, ad diuersas disponitur formas: dum enim vnam formam amittit, illius formæ amissio ad aliquam determinatā formam dispositio est. Sicut amissio animæ intellectiuæ dispositio est ad humani cadaueris formā,*

Forma substātialis q̄d vt via & q̄dam ḡnoas terminus.

Tex. 24. & seq.

Lect. 5.

Materia absolute cōsiderata ē ad omnem formam indifferens: non autē vt cōsideratur sub aliq̄bus dispositionibus.

formā, & sic successiue de alijs sm̄ diuersas dispositiones in materia succedentes.

¶ *Tertio arguitur ad conclusionem: & est etiam ratio S. Tho. In quocumq; genere est contrarietas, oportet formas illius generis suscipere intēsionē et remissionem: quia vt dictum est superius oportet quòd ab vna forma cōtraria possit ad aliam continue perueniri, quod non nisi per intensionem vnius, & remissionē alterius esse pōt sed formæ substantiales non suscipiunt magis & minus, intensionem & remissionem, cum esse earum in indiuisibili consistat: ergo in substantia non est contrarietas.* ¶ *Quantum ad secundum principale, supposito ꝙ hic accipitur motus, non vt idem est ꝙ mutatio, sed vt est species mutationis, contra generationem & corruptionē distincta: ponitur ista conclusio de mente Philos. Ad substantiam non est motus. Probatur primo In quocunque genere est motus, ibi est contrarietas, quia motus est de contrario in contrarium: sed in substantia non est contrarietas: ergo in substantia non est motus.* ¶ *Aduertendum autem secundum S. Thom. quòd ista ratio non solum est probabilis, vt innuere videtur Commentator: sed est demonstratiua: tam .n. maior propositio, quā minor est necessaria.* ¶ *Secundo arguitur sic. In quocūq; genere est motus, sbm formarū illus est ens in actu: vt .n. dicit Philos. ens in potentia sbm motus esse non pōt: sed subiectū formarum substantialiū non est ens in actu, materia .n. prima quæ est earum sbm, est pura potentia: ergo &c.*

¶ *Ad argumenta in oppositū respondetur. Ad primū dicitur, ꝙ generatio dupliciter accipi pōt. Vno modo pro instantanea formæ substantialis introductione: et tunc generatio non est motus, sed terminus motus. Alio modo pro ipsa instātanea introductione formę simul cū alteratione præuia, & tūc generatio rōne coniunctæ alterationis est motus: sed tunc negatur ꝙ generatio sit motus ad sbam, vt enim est motus non terminatur ad formā substantialē, sicut ad terminū intrinsecū, sed sicut ad terminū extrinsecum & secundariū.* ¶ *Sed contra hanc responsionē instari pōt ex uerbis Philo. Ait enim quòd omnis mutatio est ex quoddā ī quiddam, vt ipsum nomē demonstrat, significat .n. quòd vnum est post aliud, & hoc quidē prius, illud vero posterius. Arguitur .n. sic. Vbi vnū est prius & alterum cum successione posterius, ibi est tempus, tempus .n. numerus est prioris et posterioris: sed in generatione est prius et posterius, quia sm̄ Aristo. hoc est omni mutationi commune: ergo in generatione ut distinguitur cōtra motū, est tēpus, & sic non est generatio instātanea, vt responsio dicit.* ¶ *Respōdetur ꝙ in mutatione esse vnū post aliud, & prius & posterius dupliciter intelligi pōt. Vno modo in terminis mutationis. Alio modo in ipsa mutatione, quasi videlicet ipsa partes habeat, quarū una sit prior et posterior. Si primo accipiatur, conceditur quidem ꝙ in omni mutatione est prius & posterius, & hoc est ad mentē Phil. Nam in generatione materia prius est sub vna forma, postea sub alia. Sed falsum est ubicūq; est prius & posterius hoc mō, ibi esse tēpus .s. ipsam mutationē mensurās. Si uero secundo mō intelligatur, sic falsum est in omni mutatione esse prius et posterius, nec sic intelligit Philos. in generatione enim nō est prius & posterius, quamuis in adiuncta illi alteratione inueniātur.* ¶ *Ad sm̄ negatur minor, loquēdo de contrarietate perfecta, de qua tm̄ maior habet veritatem. Ad primā probationem dicitur iuxta ea quæ dicit S. Tho 5. Phys. ꝙ omne quod corrumpitur habet contrarietatem quāū ad suas qualitates, quomodo igitur*

Ad substantiam nō est motus propriæ dictus.

Tex. 8.

Tex. 9.

Prius & posterius i mutatione esse dupliciter i telligi pōt.

L. ca. 3.

contrariatur ratione caliditatis suæ, quæ frigiditati aquæ contrariatur: non autem quantũ ad sui substãtiã ¶ Ad secundã dicitur quòd contrariorũ effectuum sunt contrariæ causæ: aut secundum perfectã rationem contrarietatis: aut quantum ad eius rationem & radicẽ quæ est existentia & defectus: non autem contrariorum effectuum semper sunt contrarię causę secundum perfectam rationem cõtrarietatis: de qua intelligitur, cũ dicimus in substantia contrarietatem non esse.

QVAESTIO III.

Vtrum in ad aliquid sit motus.

Motus quidem igitur secundum quale, alteratio fit &c. Tex. XVIII.

QVAERITVR tertio, Vtrum in ad aliquid sit motus, et uidetur ꝙ sic. Nam dum aliquis mouetur ad albedinẽ, mouetur ad similitudinẽ, cum ex eo ꝙ acquirit albedinem, similis alteri albo efficiatur, sed similitudo est in prædicamento ad aliquid: ergo in ad aliquid est motus. ¶ Ad euidẽtiã istius difficultatis sciẽdum, ꝙ ad aliquã formã esse motũ, dupliciter põt intelligi. Vno modo primo et per se: alio modo secundario & quasi per accñs Ad formã dicitur .n. motus primo & p se, quando motus sine tali forma intelligi non põt, eo ꝙ ab ipsa speciem & denominationẽ accipiat: hoc modo albefactionem ad albedinem terminari dicimus non põt .n. intelligi albefactio, nisi ad albedinẽ terminata. Ad formam vero dicitur, esse motus secũdario & per accñs, qñ illa primo & per se termino coniungitur: sicut si alqd primo ad substantiã transmutetur: secundario & p accñs ad quãtitatem, & alia accñtia moueri dicitur. Ponuntur itaq; duę conclusiones. Prima est. ¶ Ad relationẽ nõ est primo & per se motus. Hãc ꝓbat Philosophus, tali rõne. In quocũq; genere est motus, nihil illius generis aduenit alicui absque sui mutatione, sed relatio aduenit alicui absq; sui mutatione: aliquis .n. incipit de nouo esse æqualis alicui, nõ ꝑ solã mutationẽ, sed ꝑ alterius mutationẽ, inquantũ illud accipit tantam quantitatẽ sicut habet ipse: ergo etc. maior ꝓbatur. Motus nõ aduenit alicui absq; illius mutatione: sed forma quę acquiritur per motum, nõ aduenit alicui sine motu: ergo nõ aduenit sine subiecti mutatione. ¶ Circa minorem propositionem mouet Sanctus Doctor dubium tale. Nullum ens reale aduenit alicui absque sui mutatione: sed relatio prædicamentalis est ens reale: ergo non aduenit alicui absque sui mutatatione. ¶ Respondet autem & dicit primo, quòd cum aliquis efficitur mihi ęqualis me non mutato: ista æqualitas primo erat in me quodammodo sicut in sua radice, ex qua habet esse reale: nã ex hoc ꝙ habeo talẽ quãtitatẽ, cõpetit mihi ꝙ sim æqualis omnibus illis qui eãdem habent. ¶ Dicit secũdo, ꝙ cũ aliqs de nouo accipit tantã quãtitatẽ quãtã ego habeo: ista cõmunis radix æqualitatis determinatur ad istum: & ideo nihil aduenit mihi de nouo ꝑ hoc ꝙ alteri ꝑ eius mutationẽ esse æqualis incipio. ¶ Ista responsio S. Tho. aliter intelligenda est, ponẽdo ꝙ relatio à fundamẽto nõ distinguatur: et aliter po-

Ad aliquam formam esse motũ, dupliciter põt intelligi, vno mõ primo, & p se, alio modo secundario & quasi p accidẽs.

In exposit. Tex. 10. Quõ illud dictũ d. Th. 5. phy. intelligẽdũ sit .s. ꝙ relatio adueniat alicui de nouo absq; sui mutatione tam sm̃ opinionẽ eorũ qui dicunt relationẽ distingui à fundamẽto, quã secũdũ oppositũ dicentium.

ter ponendo ꝙ distinguatur a fundamento. Si n. primum teneatur de mente S.T. esse, licet relatio, & fundamentum sint idem realiter, distinguuntur tñ secundũ rationem: æqualitas enim & quantitas sunt quidem vna res alia tñ est rõ, quantitatis: & alia est ratio æqualitatis: eadem. n. res quæ est quantitas, dicitur quãtitas inquantum mensurat sbām in qua est: dicitur vero ęqualitas inquãtum per ipsam aliquis ad aliud habens similem quantitatem refertur. ¶ Notandum secundo, ꝙ si relatio est idem realiter quod fundamentum, realitas relationis principaliter ex fundamento sumitur, non aũt ex termino: si n. fundamentum est reale, ipsa relatio realis est: ideo dicit S. Th. ꝙ ex sua radice idest ex suo fundamento relatio esse reale habet. ¶ Notandum tertio, ꝙ quia eadem res inquantum mensurat subiectum, rõnem quantitatis habet, relationis vero rõnem ut per ipsam subiectum refertur ad alterũ: secundaq; ratio primã præsupponit: ideo non inconuenit ipsam rem habere prius rationem quantitatis præcisæ, si non sit alind habens similem quantitatem: deinde posito altero extremo rõnem relationis habere. Vult ergo dicere S.T. ꝙ si aliquis efficiatur mihi æqualis, me non mutato: illa æqualitas quodammodo erat in me, sicut in sua radice: idest sm̃ entitatem suã, erat in me sub rõne scilicet quantitatis: sm̃ quam rationem quantitas suiipsius est radix & fundamentum, vt rõnem æqualitatis habet: non aũt entitas ista tunc rationem æqualitatis habebat: ideo erat in me quodam modo & imperfecto modo, cum autem aliquis accipit eandem quantitatem, ista communis radix determinatur ad istum: idest ista quantitas quæ est entitas relationis, rationem relationis habere incipit: & ideo nihil aduenit mihi de nouo, per hoc ꝙ incipio alteri esse æqualis: idest nulla entitas realis aduenit mihi, sed entitas præexistens incipit rõnem relationis habere. Vnde ad argumentum vult hoc modo S.Tho. formaliter rñdere. Cum. n. dicitur nullum ens reale aduenit alicui absq; subiecti mutatione, dicitur ꝙ verum est si adueniat sibi sm̃ entitatem suam: non autem si adueniat sibi sm̃ rationem tantum. i ꝙ solũ illa entitas in ipso præexistens aliquã rationem habere incipiat, quam prius non habebat: nam põt aliqua res existens in aliquo subiecto, incipere habere nouam rationem: atq; sm̃ illam nouiter subiectũ absq; ipsius mutatione denominare: & tunc conceditur conclusio ad istum sensum: ꝙ relatio sm̃ entitatem suam, nulli absq; eius mutatione aduenit. Nã ęqualitas est illamet res, quæ est quantitas: vnde sicut quantitas subiecto sine mutatione non aduenit, ita nec ęqualitas, cum hoc autem stat, ꝙ illa entitas rationẽ relationis accipere põt: nouitq; subiectũ relatiue absq; eius mutatione denominare. Mens quoq; Philosophi est: non ꝙ relatio sm̃ entitatem suam alicui absque eius mutatione adueniat: sed ꝙ ipsa, subiectum absq; illius mutatione de nouo denominare põt: verba n. Philosophi sunt ista, Contingit. n. altero mutante verum esse, alterum nihil mutans: quæ verba exponens S.T. dicit. Sed contingit de nouo verum esse aliquid relatiue dici ad alterum altero mutato: ipso tñ non mutato. Ex quibus patet S. Doctoris solutionem cõformem menti Philosophi et expositioni suę esse. Ratio ergo Philosophi erit ista: In quocumq; genere est motus: nihil illius generis denominat de nouo subiectum absq; eius mutatione: sed relatio denominat subiectũ de nouo sine eius mutatione: ergo in genere relationis non est motus. ¶ Si aũt alia opinio teneatur, quę magis ad mentem S.T. esse videtur: Atten-

Nullum ens reale posse de nouo alicui aduenire sine eius mutatione quõ sit intelligendum.

Tex. 10.

Expos S.Th.

Relatio duplex esse habet.

Attendendum primo, ꝙ relatio duplex esse habere pōt. Vnum scilicet fundamentale & radicale, aliud vero actuale: fundamentale esse habet, qñ in aliquo subiecto est ipsius fundamentũ relationis, sed nullus est in natura terminus ad quem referatur Sicut vno tantum existente albo in ipso esse similitudo quantum ad radicem & fundamentum, ex quo nata est originari: non tñ habet esse actuale, cum non sit in natura aliquid, cui secundum albedinem illud assimiletur. Actuale vero esse habet, qñ secundum suam entitatem qua a fundamēto distinguitur, est in actu. Sicut qñ duo corpora sunt alba: in vtroque illorum est relatio similitudinis in actu, qua vnum est alteri simile.

Differentia inter formã absolutã & relationem.

¶ *Attendendũ secundo, ꝙ differētia est inter formam absolutam, et relationem: ꝙ forma absoluta quę prius non inerat, non aduenit alicui de nouo, nisi per nouam actionem qua aliqđ agens agēdo in subiectum ipsum de potentia ad actum trãsmutat: non.n. aliquid fit de nouo actu calidum, nisi per actionem alicuius agentis, ipsum de potentia ad actum caliditatis reducentis: relatio aũt quantũ ad suũ esse actuale aduenire alicui de nouo pōt absque hoc ꝙ aliquod agens agat noua actione in subiectum, qđ refertur in ipso, videlicet relationem producendo. Nã vno dumtaxat prius existente albo, et illo quidem in oriente, si ꝑducatur aliud album in occidente, constat quòd agens producens album in occidente, nulla sua actione attingit albũ in oriente existens: & tñ producto illo alio albo, album qđ est in occidente, habet similitudinem in actu ad illud qđ est in oriēte quam prius non habebat: rõ autem huius est, quia relatio naturali et necessaria resultantia, non aũt per aliquam mediam actionem, quum primum correlatiuum positũ fuerit in actu, suum fundamentum sequitur: & ideo quum primum ponitur terminus relationis in actu, statim per naturalem quandã resultantiam a fundamento, accipit relatio esse actuale: quę existente fundamento propter defectum termini esse actuale non habebat. Sicut remota colũna, cui superpositus erat lapis naturali resultantia a grauitate sequitur motus deorsum, qui colũna impediente prohibebatur. Sensus ergo responsionis S T. est,*

Sensus responsionis D. Tho.

ꝙ cũ aliquis efficitur mihi ęqualis me nõ mutato, per productionem. s. alterius habentis tantã quantitatē, quantam ego habeo: ista relatio ęqualitatis habebat prius in me esse radicale & fundamentale, inquantum erat in me quantitas, ad quã naturaliter, & necessario nata erat ęqualitas resultare posito altero tantę quantitatis: posito aũt altero quanto, ex ista radice resultat æqualitas in actu respectu istius, quæ prius esse tantum radicale habebat: & ideo nihil aduenit de nouo, scilicet per nouam actionem alicuius in tale subiectum agentis, & ipsum transmutantis: licet.n. de nouo adueniat relationis entitas quantum ad esse suũ actuale: non tñ per nouam aduenit actionem, secundum quam subiectum proprie mutari dicatur. ¶ *Pōt etiã aliter accipi sensus huius rñsionis in hoc non discedendo ab interpretatione alterius opinionis: sed tñ tenendo ꝙ relatio a fundamento distinguatur: vt velit dicere S. T. non ꝙ entitas relationis adueniat absq; mutatione: sed ꝙ entitas relationis pręexistens in aliquo, potest de nouo ad aliquem partialē terminum determinari absque subiecti mutatione, eo ꝙ tunc nulla entitas de nouo recipiatur. Sed tantum entitas relationis præexistēs de nouo, propter ipsius termini mutationem ad ipsum terminum determinationem accipiat. Secundum enim doctrinam S. Tho. per vnam relationem realem æqualitatis, quæ scilicet*

Alia interpretatio.

propter

propter fundamenti vnitatẽ est vna rea liter aliquid ad oĩa sibi æqualia refertur: vnde illa relatio est vna secundum rem, sed multiplex secũdum rationem: & ideo si aliquod aliud sibi ęquale de nouo producatur, non aduenit sibi noua entitas relationis, sed pręexistens relatio, nouam rationem, nouamque determinationem accipit. Non dicebatur.n.prius æquale huic: postea vero illi dicitur æquale. ¶ Simili ergo modo mentem Arist. dupliciter possumus interpretari. Primo, ut velit ꝙ aliqñ pręexistente fundamẽto relationis in aliquo subiecto, aduenit de nouo ipsa entitas relationis in actu, absq; ipsius subiecti mutatione: qa .s. non aduenit sibi per nouam actionem attingentem transmutantemq; subiectũ, sed per naturalem resultantiã ex fundamento, dum terminus relationis ponitur in actu, qđ formis ad quas est motus non conuenit. Secundo, vt velit: ꝙ relatio est pręexistens in aliquo subiecto, incipit de nouo ipsum subiectum propria sibi denominatione denominare: in ordine.s. ad aliquem terminũ particularem, absq; hoc ꝙ aliqua noua entitas subiecto adueniat: & ita absq; subiecti mutatione aduenit: hoc aũt nulli formæ, ad quam est primo & per se motus, conuenit. ¶ Ex prima interpretatione ad istam propositionem, Nullum ens reale aduenit alicui absq; sui mutatione: rñdere intendit S. Tho. ꝙ habet veritatem tantũ in eo, quod aduenit per nouam actionem attingentem subiectũ: non aũt si per naturalem concomitantiam resultet facta alterius transmutatione. Ex secunda vero interpretatione intendit rñdere: ꝙ vtiq; entitas realis relationis secundum suum esse, non aduenit subiecto absq; subiecti mutatione, sed bene sm̃ quandam nouam rationem nouamque subiecti denominationem, absque mutatione potest aduenire: & ideo negatur quod quandocumq; aliquid incipit de nouo ad aliud referri, sibi entitas relationis adueniat. ¶ Attendendum tamen sequendo primum sensum ꝙ si nomine mutationis velimus accipere receptionem cuiuscunque entitatis de nouo, non inconueniret dicere subiectum aliquod mutari ex eo, ꝙ entitatem relationis de nouo accipit præexistente fundamento. Sed hoc non est proprie dictũ ad intentionem Phil. hoc loco: ipse.n.accipit mutationem pro motu, & receptione formę ab aliquo, in subiectum nouiter agente, & ipsum de potentia ad actum reducente: constat enim, ꝙ nullo in me agente de nouo, sed tm̃ in alio incipio alicui esse æqualis cui prius ęqualis nõ erã, licet posito termino mihi per naturalem quandam resultantiã adueniat complete & actualiter ęqualitas, quæ prius fundamentaliter tantũ & radicaliter inerat. Quod aũt non intendat negare ab ad aliquid mutationem sed tãtum motũ: patet, tum quia idẽ videtur dicere de ad aliqd quod de sba dixerat (a substantia autẽ non negauerat mutationem, sed dũtaxat motum) tum quia subiungens concludit: Quare secundum accidens motus horum est. ¶ Secunda conclusio est ista. Ad relationem est motus secundario, & per accidens, patet ista conclusio per rationem in oppositum. Ad eius tamen declarationem, sciendũ, ꝙ cũ relatio ad fundamentum naturali concomitantia sequatur, posito termino in actu, oportet si ad fundamẽtum sit motus primo & per se, ꝙ ad illam rem quæ est relatio motus sit secundario & per aliud, & hoc non intendit negare Philos. Sicut enim eadem actione producitur substantia rei, & omnes eius proprietates, eo quòd substantiam naturaliter concomitentur & necessario: ita cum relatio necessario suum fundamentũ concomitetur: eadem actio

Duplex interpretatio.

Ad relationẽ est motus secundario & per accidens.

quę

quæ primo terminatur ad fundamētum: secundario ad relationem terminatur. ¶ *Ad argumentum in principio quæstionis factum, patet solutio ex dictis.*

QVAESTIO IIII.

Vtrum motus speciem a termino ad quem accipiat.

Quæ autem in eadem specie mutatio in magis & minus alteratio est: &c. Tex. XIX.

QVAERITVR *quarto, Vtrum motus speciem a termino ad quē accipiat, & videtur ꝙ nō.* ¶ *Primo. Si motus acciperet speciem, a termino ad quem: sequeretur omnes motus, qui ad eundem terminum terminātur eiusdem speciei esse: sed hoc est falsum. Nam ad eundem pōt terminū perueniri & per motum circularem & per motū rectum: & tñ motus rectus & circularis nō sunt eiusdem rōnis: ergo &c.* ¶ *Secundo sequeretur motū violentum, esse eiusdem speciei cum motu naturali: hoc aūt est manifestę falsum: ergo &c. Probatur consequentia: Nam contingit lapidem naturaliter moueri deorsum: & ignem eodem m.ō deorsum p violentiam: ergo si motus accipiunt speciem a termino ad quem, motus terrę deorsum qui est naturalis, & motus ignis deorsum qui est violentus, erūt eiusdem speciei.* ¶ *Ad euidentiam istius difficultatis: primo declarabitur titulus quęstionis: secundo dicetur ad quæsitum.* ¶ *Quantum ad primum sciendum, ꝙ ista quæstio duplicem sensum habere pōt. Vnus est, An illa res quę est motus eiusdem speciei, sit cū termino motus, & de hoc non quęritur hic, in tertio. n. declaratum est, ꝙ motus est idem realiter ꝙ terminus motus. Alius sensus est, Vtrum motus sm̄ ꝙ rōne distinguitur a termino motus p respectus, de quibus dictum est in tertio, a termino ad quem speciem habeat: & de hoc nunc quęritur.* ¶ *Quātū ad sm̄ sciendum primo: ꝙ differentia est inter sbām cōpletā in specie, & accidentia. Substantia. n. cōpleta cum habeat esse non dependens ab alio subiectiue, habet ex se differentiā i. ab aliqua parte sua essentiali, differentia eius ꝓpria sumitur: ab aīa. n. intellectiua sumitur ista differentia hominis quæ dicitur rōnale. Quia vero accidentia sm̄ esse a subiecto dependent, ideo differentię essentiales accidentium sm̄ comparationem ad subiectum sumuntur, propter qđ & subiectum loco differentiæ in eorū definitionibus collocatur, quando in abstracto definiuntur: sicut cum dicitur simitas est curuitas nasi* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ terminus motus cōparatur ad motum sicut forma eius. Nam semper perfectum comparatur ad imperfectum sicut actus, & perfectio eius, & maxime si imperfectum est via ad perfectum ordinata: sicut & motus ad terminum motus ordinatur.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ non est idem dicere aliquid dare speciem alteri & esse speciem eius: neq; est idem aliquid dare alteri differentiam, & eius differentiam esse. Forma. n. lapidis dat speciem lapidi: nō tñ est species lapidis. Vnaquęque enim res est sua species: & differentiam sibi intrinsecam habet, per quam ab alia re distinguitur: cum hoc tñ stat, ꝙ aliquorum differentiæ intrinsecę ab*

Aliunde sumunt suam differentiam subiectiue complete in specie: & aliunde accidentia.

Non est idē dare speciē & differētiā alteri & esse speciē & eius differentiam.

ab aliquo sumantur extrinseco: sicut licet simitas propriam habeat differetiã, ꝙ tñ habeat talem differentiã & speciẽ, est ex habitudine ad nasum. ¶ Ponũtur ergo duæ conclusiones. Prima est, & habetur a Philosopho. Motus à termino ad quẽ speciem accipit, Non quidem ad istũ sensum, ꝙ terminus sit species ipsius motus, sed qa quòd motus sit talis spẽi: v.g. Albefactio aut calefactio hẽt: quia ad talem speciẽ terminatur. ¶ Probatur primo. Vnumquodq; accipit speciem à forma sua, siue ab eo quod locũ formæ tenet (homo.n. hẽt quòd sit homo ab anima rationali, & domus habet, quòd sit domus à forma domus) sed terminus motus cõparatur ad motũ sicut forma eius: ergo motus accipit speciẽ à termino motus. ¶ Si dicatur quòd maior est vera de forma intrinseca, non aũt de forma extrinseca: mõ terminus non est forma intrinseca, sed extrinseca, ideo rõ non sequitur. ¶ Contra arguitur. Ab eo aliquid accipit speciem, qđ in eius definitione sicut differentia ponitur, sine qua nullo mõ res põt intelligi: sed forma extrinseca quę est terminus motus in definitione motus ponitur sicut differẽtia, & sine ipsa non põt intelligi motus. Si.n. definiatur calefactio passiua, dicetur quòd est motus terminatus ad calorem: & nõ potest intelligi calefactio: nisi vt ad calorem terminata: ergo &c. ¶ Secundo. Ab eodem aliquid habet speciem & denominationem: sed motus accipit denominationem à termino ad quem (dicitur enim albefactio, quia terminatur ad albedinem) ergo a termino ad quem speciem accipit. ¶ Sed dubium occurrit. Nam id quod non est, rei existenti dare speciem non potest: sed existente motu, terminus motus non est (existente.n calefactione nondum est caliditas sm̃ quòd est terminus motus) ergo motui terminus motus speciem dare non põt. ¶ Rñdetur, quòd maior est falsa, quando existens ad non existens tamquam ad suam perfectionẽ ordinatur: nam & potentia visus (posito quòd nulla esset pro nũc visio, & nullus esset color, hẽret spẽm ab actu & obiecto: nõ enim dicitur aliquid dare speciem alicui, quia sua existentia det illi speciem, sed quia illud ad ipsum ex sua natura ordinatur: ex qua ordinatione qđ sit talis spẽi habet. ¶ Secunda conclusio est. Ad vnitatem specificam motus, non sufficit vnitas specifica termini ad quem: sed requiritur etiam vnitas medij. Probatur per primum argumentum in oppositũ. Motus.n. rectus & circularis, possunt ad vnũ & eundẽ terminũ terminari: & tñ non sunt eiusdẽ spẽi: ergo &c. ¶ Sed est dubiũ de alteratione. Si.n. motus qui fiunt per media diuersa (non obstante vnitate termini) distinguuntur specie: sequitur, quòd duę dealbationes quarũ vna fiat per rubeum & alia per pallidũ, distinguantur spẽ: sed hoc est contra id qđ vult Phil. vbi vult quòd oĩs dealbatio oĩ dealbationi est eadẽ sm̃ spẽm: ergo &c. ¶ Rñdetur & dicitur primo, quod sm̃ mentẽ Auicennę ut recitat Alber. 5. Phys. nigrũ ad albũ, multis vijs peruenit: aliquando ꝑ viride, glaucum, fuscum, & subalbum: aliqñ per vinosum, rubeũ, & croceum: aliqñ per hyacinthinũ, & lucens: et ideo tales dealbationes specie distinguuntur. ¶ Dicitur secũdo sm̃ mentẽ Alber. ibidẽ: quòd duplex est mediũ. Vnum est in quo solo est motus: qa.s. in eo continue est mobile, dũ est extra terminũ à quo, et extra terminũ ad quẽ: sicut cũ aliqđ mouetur de nigro ad albũ ꝑ viride glaucũ, fuscũ, & subalbũ hoc totũ videlicet, fuscũ glaucũ, et subalbũ, est vnũ mediũ in quo solo fit illa dealbatio: qa semper dũ per illã trãsmutationem aliquid mouetur a nigro ad album

Tex. 31. Motus a termino ad quẽ speciẽ accipit.

Ad unitatẽ specificam motus, non sufficit unitas specifica termini ad quẽ, sed unitas esse medij.

Tex. 31.

Trac. 3. ca. 1.

Opinio Alberti.

album est sub illo medio : & de isto medio loquendo, motus qui fiunt per diuersa media distinguuntur specie : dealbatio .n. quæ fit per viride glaucum, fuscum, & subalbum : distinguitur a dealbatione, quæ fit per biacinthynum, & lucens. Aliud est medium in quo solo non fit motus: quia in illo nõ est mobile a principio motus vsque ad finem : sed in ipso est motus simul cum alio : sicut fuscum est medium in dealbatione : sed simul cũ viridi glauco, & subalbo: & de isto medio loquendo: non oportet motus qui fiũt per diuersa media esse specifice distinctos: immo vnus & idem motus fit p plura huiusmodi media : vt dictum est de mente Auicennę. ¶ Posset ista distinctio clariori modo explicari : vt dicatur ꝙ duplex est medium motus. Vnum totale quod dicebatur medium in quo solo: & de isto medio dicitur ꝙ diuersa media diuersificant motus secundum speciem. Aliud est medium partiale quod dicebatur non in quo solo, & diuersitas talium mediorum nõ diuersificat speciem. ¶ Dicitur tertio ꝙ mens Phil. est, dealbationem esse eandem secundum speciem omni dealbationi, quæ fit per idem medium, non autem simpliciter omni dealbationi : quod patet, quia de illo statim mouens dubitationem determinat; ꝙ si medium est aliud, & aliud secundum speciem, etiam motus specie distinguuntur. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ꝙ est pro secunda conclusione. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ motus violentus & naturalis diuersorum corporum motorum ad eũdem locum sunt eiusdem speciei : licet motus naturalis & violentus vnius corporis secundum speciem sint diuersi : sed de hoc satis dictum est in tertio.

Mediũ motus est duplex s. totale & partiale.

Expliciunt Quæstiones in Librum Quintum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM SEPTIMVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum aliquid moueatur à se primo.

Omne quod mouetur necesse est ab aliquo moueri, siquidem igitur &c. Tex. I.

C*IRCA septimum librum Physicorum, quęritur primo, Vtrũ aliqđ moueatur à se primo, & videtur ꝙ sic. ¶ Primo Volũtas mouet seipsam ad actum volendi: ergo &c. ¶ Secundo. Aqua calefacta reducit se ad frigiditatẽ, vt per experientiam patet: ergo &c. ¶ Tertio. Subiectum causat in se suam propriã passionẽ: sicut homo risibilitatem: ergo etc. ¶ Respõdeo. Primo declarabitur titulus quęstionis. Secundo dicetur ad quæsitum.*

Sciendum

Quid sit aliquid moueri à seipso.

¶ *Sciendum itaque primo: ꝙ aliquid à se ipso moueri, ẽ esse sibi ipsi causam motus: sicut ignem esse calidum à se, est esse sibi causam caloris. Vnde aliquid moueri à se: est idem esse mouẽs & motum respectu sui: dupliciter autem potest intelligi aliquid moueri à se. Vno modo rõne alicuius suę partis: quia. s. una eius pars est mouens, rõne cuius totum denominatur mouẽs, altera uero mouetur, propter quod totum dicitur moueri: et sic animal seipsum mouet: qa diuiditur in duas partes, quarum vna est mouẽs, & altera est mota. Alio modo potest intelligi moueri à se, non ratione partis, sed secundũ ꝙ ipsum & primo, quando. s. totum per se ratione sui moueret: & idem ex se, & non propter motũ alicuius suę partis à se moueretur. Non quærimus ergo de primo modo mouendi à se: quia satis cõstat animal moueri à se: sed de secundo modo in quo maior est difficultas.* ¶ *Quãtum ad secundum. Primo ponetur opinio Scoti. Secundo qd ueritatis falsitatisue habeat, ostendetur. Tertio ponetur positio S. Th.*

Scot. 1. scn. dist. 3. q. 10. ad secundũ & 1. dist. 3. q. 7 in respõ. argu pro opinione secunda.

¶ *Quantũ ad primũ. Scotus in responsione ad argumenta pro secunda opinione, videtur tenere idem aliquo modo posse moueri à seipso primo. Pro qua positione sciẽdũ primo sm̃ ipsum, ꝙ hoc ꝙ dico primo, dupliciter accipi põt. Vno modo vt idẽ est ꝙ sm̃ totũ, & opponitur ei qđ est sm̃ partẽ: qũo ipso utitur Phil. in 5. phy. Alio mõ ut dicit cãlitatẽ pręcisã.*

Tex. 1. & 6. physi. tex. 44

Differunt autem isti duo modi in proposito: quia si aliquid mouetur primo à se, primo modo, idest primitate totalitatis: oportet ꝙ quælibet pars eius moueatur, & ideo si pars quiescat, oportet totũ qđ primo mouetur quiescere: si aũt moueatur à se primo primitate causalitatis pręcise, nõ remouetur moueri à toto propter hoc ꝙ remoueatur à parte sua: sicut neque à triangulo remouetur habere tres angulos, qđ sibi primo conuenit, per hoc quod remouetur à parte eius, puta ab hoc triangulo vel ab illo. ¶ *Sciendum secundo, ꝙ de moueri (puta deorsũ) possumus tripliciter loqui, vel. s. de moueri deorsum in communi, quod conuenit graui in communi, vel de hoc moueri quod conuenit huic toti graui, vel de parte huius moueri, quod conuenit parti huius grauis.* ¶ *Dicit ergo primo ꝙ mens Philos. est, nihil posse moueri à seipso primo, illa duplici primitate. s. totalitatis & causalitatis præcise, quia includit contradictionem: ex quo. n. moueretur primo primitate totalitatis, sequeretur ipsum quiescere ad quietẽ partis: ex eo aũt ꝙ moueretur primo primitate causalitatis, sequeretur ipsum non quiescere ad quietẽ partis. Dicit secundo quòd bene sm̃ mentem Philos. potest aliquid moueri à se primo primitate totalitatis: graue. n. mouetur à se primo, quia sm̃ quamlibet partẽ & mouet & mouetur, et cuilibet parti competit, licet non primo sed in quantũ est in toto mouere et moueri. Dicit tertio quòd sicut moueri deorsum in cõmuni, inest primo graui in cõmuni primitate causalitatis præcise, ita hoc moueri totale, inest huic graui totali simili primitate, et hoc moueri partiale quod est pars huius moueri totalis inest parti huius grauis simili primitate. Dicit quarto ꝙ moueri vt est cõmune graui, & cuilibet parti eius, non inest illi primo primitate causalitatis, quia tũc non remoueretur à toto etiã si remoueretur à parte, qđ tñ est falsum pp aliã primitatẽ cõcurrẽtẽ cũ ista, si ista ponatur in sbo homogeneo respectu passionis homogeneæ. Dicit quinto ꝙ graue hac motione sua totali, mouetur à se primo primitate cãlitatis, vnde quãuis hæc totalis motio remoueatur à parte eius, nõ tamen remouetur à toto graui.* ¶ *Quantum ad secundum, arguitur primo contra id*

tra id qđ secundo loco dicit, Si graue mo uetur à se primo primitate totalis: ergo vtraq; primitate à se mouetur: sed simul utraq; primitate aliquid moueri per primum eius dictū est impossibile: ergo etc. Probatur consequētia. Qđ mouet seipsū est sibi cā motus: sed quod est est sibi causa secundum totū q̃ sit tale, est primo tale primitate causalitatis: sicut quia ignis est sibi causa vt sit calidus, ideo est primo calidus & homo ē sibi causa vt sit risibilis, vt est de mēte Scot. ideo ē primo risibibilis: ergo si aliquid mouet seipsum primo sm̄ totum, mouet etiā seipsum primo primitate causalitatis. ¶ Si dicatur quòd ignis est sibi cā vt sit calidus, & homo vt sit risibilis non per realē mutationem, sed per quandā naturalē emanationē, nos aūt loquimur de vera mutatione. ¶ Contra, quia licet alio mō ignis sit sibi causa caloris, & homo risibilitatis, quam graue sit causa motus, tñ per rōnem communem propter quā ꝑ exemplis sunt adducta, utriq; conuenit esse primo tale causalitate præcisa: quia .s. sunt sibi causa vt sint talia: ex hoc .n. habet vnūquodque q̃ sit tale primo, quia ē sibi causa vt sit tale: dicitur .n. aliquid conuenire alicui primo hoc modo, quia conuenit illi secundum q̃ ipsum & non per aliqd aliud. Si ergo aliquid aliud est sibi causa, vt sit tale, erit primo tale. ¶ Si dicatur q̃ licet secundum illam communem rationē, qua aliquid est sibi causa vt sit tale, non repugnet graui ut primo moueatur illo mō: repugnat tamen sibi aliunde scilicet ratione alterius primitatis adiūctę. ¶ Cōtra, Primo, quia non loquimur hic de non repugnantia: sed de ipsa inexistentia rei. Si ergo aliquid est sibi realiter causa, vt moueatur secundum se totum: ergo realiter erit primo mouēs seipsū causaliter. ¶ Secundo, quia primus modus primitatis infert sm̄: ergo secundus nō habet tollere cōditionē realem primi. Antecedēs patet ex rōnibus terminorum: dicitur .n. aliquid esse sibi causa sm̄ totalitatē q̃ sit tale: quia totum hoc habet ex se & non ab aliqua parte cui per prius conueniat, simili mō dicitur aliquid esse primo tale causalitate præcisa, quia est sm̄ seipsum tale, & non per aliquid aliud, vt patet ex 1. Poste. consequentia etiā patet. Primus modus primitatis, non impedit illud cuius est causa: si ergo est cā secūdi modi sequitur q̃ ipsum non impediat. ¶ Cōtra tertium dictum arguitur, probando q̃ nō possit motus partis conuenire parti à se primo: si enim sic esset, nō posset moueri pars illo suo motu: sed hoc ē impossibile: tum quia pars continui sm̄ mentem Philos. 5. Metha. non pōt motu locali moueri non moto toto (continuū .n. est cuius motus est vnus) tum etiam quia in secūdo dicto tenetur q̃ mouere & moueri nō conuenit partibus nisi secūdum q̃ sunt in toto. Probatur autē consequentia. Quod conuenit alicui primo, non remouetur ab eo propter remotionem illius ab aliquo alio, vt ex superius dictis apparet, ergo si aliqđ moueri conuenit parti primo, nō remouebitur ab ea, qa remoueatur à toto: ergo poterit moueri non moto toto. ¶ Si dicatur q̃ illa propositio non est vera nisi vbi tale sbm habet subiectū prius & passio passionē priorem: qm̄ tunc oportet passionem posteriorem remoueri à posteriori subiecto, remota priori passione à priori subiecto, sicut accidit in ꝓposito. ¶ Contra. Per te motiones partiū sunt quodammodo priores motione totali: ex quo inqs q̃ motio totalis remouetur à toto remotis partialibus motionibus à partibus: ergo motio totalis non est prior motione partis: etc. ¶ Tertio arguitur quòd quartū & quintū dictum inter se repugnantiā habeant, et supponitur primo, q̃ moueri est commune toti & parti, nisi quia

1. di. 3 q. 7. Ad argumēta cōtra primā opinionem.

Te. cōm. 11

Te. cōm. 8.

quia partes motus conueniunt partibus mobilis: sicut & albedo non est cõmunis secundum quantitatẽ extensiuam toti ligno & partibus, nisi quia tota conuenit toti, et partes partibus. Supponitur secũdo, ꝙ moueri partiale ꝙ primo conuenit parti, est pars moueri totalis, quod primo conuenit toti: istud est expresse à Scoto ibidem positũ. ¶ Tunc sic. Graue mouetur à se primo primitate causalitatis præcisæ, motione sua totali per quintum dictum: ergo moueri quod est cõmune sibi & partibus, inest sibi primo primitate causalitatis: quod est oppositũ quarti dicti. Probatur cõsequentia: quia motio totalis est cõis toti & partibus. Probatur assumptũ. Nihil aliud est aliquid conuenire toti, & parti, in his quæ quantitatẽ extensiuam important, quã totum conuenire toti & partes partibus: sed motio totalis conuenit toti, & partes huius motionis conueniunt partibus mobilis, cum per secundũ suppositũ motiones partium sint partes motionis totalis: ergo &c. Ista igitur positio non solũ non est ad mẽtem Philos. sed nec etiam possibilis est, quamuis sit subtilis. ¶ Quantum ad tertium principale, ponitur hæc cõclusio de mente Phil. Comment. & S. Tho. Nihil mouetur à seipso primo, neq; primitate totalitatis neque primitate causalitatis: quam concludendo Philos. inquit. Non ergo mouetur per se, a, b, sed concessũ est per seipsum moueri primũ &c. Hanc conclusionẽ probat Philos. supponẽdo duo: quorũ unum est, ꝙ id quod mouetur à seipso, non quiescit per quietem cuiuscunq; alterius mobilis, ex quo sequitur ex opposito prædicati oppositum sbi, inferendo: si aliquid quiescit ad quietem alterius, ꝙ non mouetur à seipso. Sm̃ est ꝙ omne qđ mouetur, est diuisibile, vt ꝓbatũ est in Sexto. Sit igitur mobile, a, b, quod tu dicis moueri ex se primo: itẽ ex quo est diuisibile, diuidatur in duas partes, tũc arguitur sic. Aut quiescente una parte, a, b, quiescit totum, a, b, aut non: si non, tũc mouebitur solum per partẽ, ex quo ponitur ꝙ una pars eius quiescat: sed suppositũ est, ꝙ moueatur ꝑ se primo, & non per partem: ergo id non potest dari, si quiescente una parte, quiescit totũ: tũc sic. Quod quiescit ad quietẽ alterius, non mouetur à se primo: sed per te a, b, quiescit quiescente parte: ergo non mouetur à se, sed ab alio. ¶ Circa istam rõnẽ Philos. occurrunt dubia. Primũ est, quia suppositum non videtur esse verũ, sm̃ quòd assumitur ad propositũ. Diceretur .n. ꝙ id quod quiescit ad quietem alterius mouentis, non mouetur à se: sed bene id q̃d quiescit ad quietẽ partis, põt à se moueri: pars autem non mouet totũ, sed est materia totius: vnde ꝙ totũ quiescat quiescente parte, non arguit quòd totũ moueatur ab alio: sed quòd motus totius, nõ possit esse sine motibus partiũ: sicut nihil potest esse sine sua mã. ¶ Sm̃ dubiũ est: quia videtur Philos. in sua ratione assumere impossibile .s. quòd totius mouẽtis seipsũ primo, vna pars possit quiescere, de rõne enim eius quòd mouetur primo est, quòd qualibet pars eius moueatur, ut habetur ex 7. Phys. vnde impossibile est partem eius quiescere ¶ Tertiũ dubiũ est, quia in ratione Phil. videtur esse petitio principij. Nam ex eo quod est partem quiescere, demonstratur totum non per se moueri: illud autẽ est quod intenditur. Nã supponens partẽ quiescere, hoc ipso supponit, neq; totũ per se & primo moueri. ¶ Quartũ dubium est, Vtrum ista sit demonstratio propter quid, an demonstratio quia. ¶ Ad primũ dubium respondetur & dicitur primo de mente Commen. quòd illa ꝓpositio est intelligenda sic. Id quod quiescit .s. per se & non per accidens, ad quietẽ alterius nõ mouetur à se: posito

Marginal notes: Nihil mouetur à seipso primo neq; primitate causalitatis, neq; primitate totalitatis. — Tex. cõm. 2. & lect. 1. — Tex. 2. — Tex. comment. 3. — Tex. comment. 2. — Cõm. 1.

posito enim ꝙ lapis moueret se deorsum: posset tamen quiescere ad quietem lapidis molaris sibi occurrentis, & sursum per violentiam detenti, sed hoc esset per accidens. ¶ Dicitur secundo ꝙ non solum arguitur aliquid non moueri a se primo, quia quiescat ad quietē alicuius mouentis, sed etiam si quiescat ad quietem partis: quia posito ꝙ aliquid moueat se primo, etiam si pars quiesceret, posset reliqua pars moueri motu totius, vt dicit Albert. 7. Phys. ideo si quiescēte parte, totum quiescit, illud arguit totum ab alio moueri. ¶ Ad secundū rūdet Alex. ꝙ illa suppositio nō est impossibilis: eius .s. qđ primo & per se mouetur, partem quiescere. Illa.n. sola in suppositione sūt impossibilia, quæ se mutuo excludunt, sicut per petras nauigare: hęc aūt non mutuo se excludunt, aliquid moueri primo & per se: & aliquam eius partem quiescere. ¶ Sed immo, inquit Simplicius, hęc suppositio est talis. Nam si qđ est primo & per se motum, ipsum totum mouetur, & non quia aliqua eius pars sit mota: quomodo cū eo qđ est esse primo & per se motum, stare pōt partem eius moueri & partem quiescere? ¶ Ideo aliter sm̄ mentem Simplicij, Auerroes & S. Tho. respondetur & dicitur primo, ꝙ Philos. in exposit tex. 2. non vtitur illa propositione cathegorica absolute .s. pars mouentis seipsum quiescit: quia illa est impossibilis: id enim qđ primo mouetur, sm̄ omnes partes suas mouetur: vnde implicat contradictionem, aliquid primo moueri, & aliquam eius partem quiescere: sed vtitur ista conditionali, si pars mouentis seipsum quiescit, totum quiescit, Dicitur secundo ꝙ cū in conditionali sit antecedens & consequens, & habitudo consequentis ad antecedens, non inconueniit antecedens, & consequens esse impossibilia, & tamen habitudinem consequentis ad antecedens esse necessariā: eo ꝙ consequens includatur in antecedente: vnde potest esse conditionalis vera et necessaria, cuius antecedens & consequēs est impossibile: sicut ista, si hō est equus est irrationalis: licet ergo ista propositio sit impossibilis, Alicuius mouētis seipsum primo aliqua pars quiescit, ista tamen conditionalis est vera, Si alicuius mouentis seipsum primo pars quiescit, totum quiescit: cuius etiam consequens est impossibile: quia id qđ mouetur a seipso non potest quiescere neque secundum totum, neque secundum partem; sicut nec ignis potest non esse calidus, quia est sibiipsi causa caloris. ¶ Licet aūt prædicta responsio ex Simplicio quoq; haberi possit, ipse tñ aliam rñsionem addit: dicitque duo. Primum est, ꝙ apud Arist. causa quare parte quiescente totū quiescit, est ipsū mobile esse diuisibile. Vultq; hanc esse Arist. rationem ex seipso, motum non quiescit totum, parte quiescente, quia tale non habet partem, sed per se & primo motum diuisibile existens, totum quiescit parte quiescente: ergo per se et primo motum diuisibile existens nō mouetur a se: quod idem est ꝙ mouetur ab alio. Pro declaratione autem rōnis notat, ꝙ si aliquid ex seipso totum moueretur, essetque ipsum mouens et motū, oportet totū sibiipsi adaptari & impartibile esse & semper moueri: quia numquam a seipso deficeret. Sed si sit diuisibile quoniam totum sibiipsi non adaptatur: non simul sunt vbiq; mouens & motum: immo nullibi in eodem: ideo accipi pōt pars quædam quiescens, & per quietem partis totum quiescere. Dicit secundo quòd non est impossibile per se & primo, motum supponere partem quiescere. Supponitur .n. ipsum diuisibile quidem esse, nondum aūt diuisum: diuisibile aūt supponere diuisum ēt non est impossibile: &

Margin notes: Tex. 2. ca. 1. — Alex. resp. — Simpl. resp. — Auerro. Sim pli. & S. Th. respon. In expositi. 2. — Notandum primum.

& consequenter supponere partem eius non moueri, separatam .s. a toto, nō est impossibile: ad quod ex ratione Arist. sequitur totum non per se moueri: qđ tamē per se moueri, & primo supponebatur. ¶ Ad tertium dubium respondet Simplicius primam responsionem sequendo. Dicitq; , ꝙ non petitur principium: assumitur enim a, b, quousq; diuisibile fuerit, nondum autē diuisum, per se & primo moueri: sed ipso diuiso, parte quiescente demonstratur totum quiescere, tāquā nō per se primo amplius motum facta diuisione. ¶ Potest ēt rñderi conformiter ad ea quæ dicta sunt de mente S. Tho. ꝙ nulla est petitio principij: quia Phil. non vtitur illa consequentia, Totius p se primo moti pars quiescit: ergo totum non per se primo mouetur. Sed ista conditionali assumpta, si alicuius mouentis seipsum primo pars quiescit, totum quiescit, subsumit, quod autē quiescit ad quietem alterius non mouetur a se primo: ergo id quod moueri ponebatur a se primo, non mouetur a se primo. ¶ Ad quartum aliter dicendum est secundum mentem Comment. & aliter secundum mentem S. T. Vult enim Comment. ꝙ demonstratio à Phil. inducta est de genere demōstrationum quia: non aūt demonstratio simpliciter: quæ est demōstratio propter quid. Sed S. Tho. vult ipsam esse demonstrationem propter quid, hanc rationem assignans. Demonstratio procedens per causam, est demonstratio propter quid: sed ista demonstratio procedit per causam: ergo est demōstratio propter quid. ¶ Ad euidentiam minoris propositionis notat primo ꝙ id quod mouet seipsum, est sibi causa motus: omne autem tale est primū motum: sicut quia ignis est sibi causa caloris: ideo est primum calidum. Notat secundo ꝙ in motu non datur primum neque ex parte motus, neque ex parte temporis, neq; ex parte mobilis: ex quo sequitur non posse inueniri primum motum, cuius motus non dependeat a motu partium: causa ergo quare nihil mouet seipsum est, quia nō pōt esse primum mobile, cuius motus non dependeat a partibus: ex illo .n. sequitur veritas illius propositionis minoris assumptę a Phil. scilicet, si pars quiescit, totum quiescit: causa enim quare quiescente parte, quiescit totum est, quia motus totius dependet a motibus partium, & totum non est primum motum. ¶ Sed dicunt quidam ꝙ S. Th. male impugnat Cōmen. Quamuis enim illa demōstratio quā vult adducere S. T. esset per causam: tamen illa demonstratione non vtitur Philo. non enim vtitur Philosophus isto medio: ꝙ nullum possit esse primum mobile, aut ꝙ motus totius dependeat a motibus partium. ¶ Sed ad hoc respondetur, ꝙ licet Phil. non vtatur explicite illo medio, vtitur tñ eo implicite. Nam ipsum est causa veritatis minoris assumptę a Philosopho: vnde ꝑ vna tota demonstratione accipiuntur, & illa quā expressit Philosophus est probatio minoris: demonstratio enim resoluit ad primam causam, vnde in minori includitur causa conclusionis. Demonstrabitur ergo conclusio sic. Quod quiescit aliquo alio quiescente, non mouetur ex se: sed si pars alicuius mouentis se, secundū tuam positionem quiescat, totum quiescit: ergo illud quod tu ponis moueri ex se, non mouetur ex se. Probatur minor. Id cuius motus dependet ex motibus partium, quiescit parte quiescente: sed motus totius dependet ex motibus partium: ergo &c. Et sic impugnatio quam facit S. Thom. habet efficaciam. ¶ Sed tunc duplex occurrit dubium. Primum est. Si ideo totum non mouetur a se, quia non datur primum motum, sequitur ꝙ nec ab alio aliquid moueatur primo: cuiuslibet enim

Si demōstratio Ari Tex. 2. sit propter quid: aut, quia. Comm. 2.

Quod mouet seipsum est sibi causa motus.

Duplex dubitatio.

enim totius motus dependebit ex partibus ¶ *Secundū est. Sicut vnumquodque se habet ad esse, ita ad moueri, cū nihil localiter moueatur nisi sit ī actu, sed partes in toto nō habent esse primo, sed ipsis conuenit esse per esse totius: ergo ipsis nō conuenit moueri nisi quia totū mouetur: non ergo totum mouetur quia partes mouentur: sed econuerso.* ¶ *Pro solutione primi sciendū primo quòd l aliqđ totum primo moueri pōt dupliciter intelligi. Vno modo primitate temporis, alio modo primitate causalitatis: dicitur aliquid primo moueri primitate temporis: quia nihil ipsius prius tempore mouetur quam ipsum totū, prioritate autem causalitatis dicitur aliquid primo moueri, cuius moueri à nullo alio moueri dependet: hoc autem dupliciter pōt intelligi .s. aut in genere causæ formalis, aut in genere causæ materialis. Sciendū secundo ꝙ moueri primo primitate temporis, pōt dupliciter intelligi. Vno mō absolute & simpliciter, alio modo per comparationē ad aliquod signum magnitudinis, super quā fit motus. Dicitur ergo primo, quòd aliquod motum potest primo ab alio moueri primitate temporis absolute, potest .n. aliquod totū simul secundum omnes suas partes moueri, ita quòd vna non prius tempore alia moueatur. Dicitur secūdo, quòd nullū corpus pōt moueri primo primitate temporis, per comparationem ad aliquod signum magnitudinis. Probat .n. Philos. 6. ꝙ non datur prima pars mobilis, quę determinatum signum magnitudinis pertranseat, sed quacunq; parte data, aliam prius tempore pertransiuit. Ad hunc sensum loquitur hoc loco S. D. inquiens, ꝙ non datur primum motū, & sic dicitur nullum inconueniēs esse, ꝙ nihil neq; à se, neq; ab alio moueatur primo. Dicitur tertio, quòd bene pōt aliquid moueri primo primitate causalitatis formalis: quia .s. sibi primo, & secundum quòd ipsum conueniet motus, non autem per aliquid cui per prius conueniat. Dicitur quarto, quòd nihil mouetur primo primitate causalitatis: ita ꝙ motus eius in nullo genere causæ dependeat à motu alterius: sicut .n. totum dependet à partibus in genere causæ materialis, & remotis partibus non remanet totū, ita motus totius à motibus partiū ī genere causæ materialis dependet, & remotis partium motibus, non erit motus totius, & quià si aliquid moueat seipsum, ita quòd totum moueat totū, tūc oportet ꝙ totum moueatur à se primo primitate causalitatis, vt deductū est cōtra Scot. ita quòd per remotionem motus à parte, nō remoueatur motus à toto, cū ipsum sibi sit causa motus: ideo Phil. concludit, quòd nihil mouetur à se primo.* ¶ *Ad dubium dicitur, quòd licet partes non habeant esse nisi per esse totius formaliter, sunt tñ causa totius in genere causæ materialis, & vt sic, sunt priores toto: simili modo partes motus secundū quòd absolute diuiduntur ad diuisionē mobilis, licet formaliter dependeant à toto motu, sunt tamen causa eius materialiter, & vt sic toto moto priores. ideo illis remotis, oportet motum totius remoueri. Dicitur secundo, ꝙ licet moueri simpliciter & absolute, conueniat rei secundū quòd habet esse, tamen habere ordinem in motu respectu alicuius signi in magnitudine, ita scilicet quòd prius aut posterius illud signum pertranseat, conuenit partibus ex situ & ordine, quem habent in toto, ista enim pars prior, transit hoc signū, quia est prior in toto, conuenit autē toti, quia partes successiue pertranseunt, vnde iste motus secundum quòd successionem habet, tali ex partibus conuenit.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ꝙ voluntas non secundū idem*

[Margin notes:]

Moueri primo primitate temporis dupliciter potest intelligi, simpliciter & per comparationem.

Tex. 32.

Lect. 1.

Contra Sco.

Quomodo partes dicātur habere esse.

idem mouet, & mouetur, secundū enim doctrinam S. Docto. uoluntas quantū ad primum actū volendi mouetur à Deo, ex illo deinde actu, mouet se ad alios, ita qđ mouens ē voluntas simul cū illo actu, qđ autem mouetur est sola voluntas. ¶ *Ad secundum dicitur, quòd aqua non mouet se ad frigiditatē tanquā principale agēs, sed reducens eam ad frigiditatē est generans: quo autem illud operatur est forma aque, vt dicetur de grauibus & leuibus in octauo.* ¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ licet subiectum aliquo modo effectiue se habeat ad passionem, hoc tamen non est per transmutationem medium, sed per quandam naturalem sequelam, vnde non est contra propositum &c.*

12. quæst. 9. art. 4. Coc.

QVAESTIO II.

Vtrum ex omnibus mobilibus possit fieri vnum continuum.

Primum autem mouens non sicut quod cuius causa &c. Tex. IX.

QVAERITVR *secundo, Vtrum ex omnibus mobilibus possit fieri vnum continuū, & videtur quòd non. Corruptibile & incorruptibile nō possunt adinuicem continuari, sed aliqua mobilia sunt corruptibilia, vt satis patet, aliqua vero incorruptibilia, vt sunt corpora cælestia: ergo non ex omnibus mobilibus pōt fieri vnū.* ¶ *Ad istū dubium respōdet S. Th. & dicit tria. Primum est, ꝙ cum aliquid demonstratur de specie, omne illud accipitur vt impossibile, cui repugnat genus, vel differentia speciei, ex quibus ratio speciei constituitur: sicut hominem esse insensibilem, est impossibile: quia ei repugnat genus hominis qđ est aīal, et similiter hominē esse asinū, qa ei repugnat differentia ipsius, quæ est ratio.* ¶ *Sm est, ꝙ cum agitur de genere, accipitur ut contingens et possibile omne illud cui ratio generis non repugnat, licet ei repugnet ratio differentiæ constitutiuę alicuius speciei ipsius: sicut omne animal esse alatū accipitur vt possibile: quia huic ratio animalis non repugnat, licet si descenderetur ad hominem, impossibie esset hoc animal alatum esse.* ¶ *Tertium est ꝙ Arist. hic loquitur de mobilibus & mouentibus in cōi, non descendendo ad determinata mobilia, vnde quia esse continuum, non repugnat rationi mouentis & mobilis in communi: ideo omnia mobilia esse continua, accipi vt contingens, quod tamen est impossibile si mobilia considerentur secundum determinatas & specificas naturas.* ¶ *Sed cōtra istā determinationem S. D. instant quidam dupliciter. Primo quia S. Tho. uidetur sibiipsi cōtradicere: hic n. dicit ꝙ ipsis mobilibus repugnat, rōne naturarum propriarū, fieri vnum continuum, quāuis ex parte qua mobilia sunt non repugnet, et ideo ex ipsis fieri unum esse contingens. In præcedenti autem lectione istam responsionem impugnat, assumens id quod etiam de mente Auice. est, ꝙ propositio est simpliciter impossibilis quando prædicatum subiecto ratione differentiæ specifice repugnat, licet nō repugnet ei ratione generis, sicut ista, homo est irrationalis, est impossibilis: quia prædicatum repugnat subiecto rōne differentiæ,*

Lec. 2. Cū aliquid demonstratur de specie omne illud accipitur vt impossibile cui repugnat genus vel differentia speciei.

ferentiæ, licet ratione generis non repugnet. ¶ *Secundo. Si omnia mobilia possent fieri vnum continuū ratione qua corpora, tunc illa potentia per totum tēpus æternum esset frustra, numquam .n. fiet vnum continuum omnia mobilia, hoc autem repugnat philosophiæ: ergo &c.*

Impugnantes D. Tho. non intelligunt ipsum

¶ *Sed cū supportatione impugnator iste S. Tho. mentem noluit intelligere. Vnde dicitur primo, ꝙ ista determinatio nō repugnat ei qđ dixit in præcedentibus S. Tho. immo prima pars responsionis est idem ei quod in præcedēti lectione dixit, scilicet ꝙ si aliquid repugnat speciei, siue ratione generis, siue ratione speciei, propositio est simpliciter impossibilis: vnde si determinatio ista repugnaret ei, quod in præcedēti lectione dixit etiā una pars istius determinationis, alteri repugnaret.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ S. Thom. non dicit in ista responsione vt sibi arguens imponit, ꝙ mobilibus determinatis non repugnet fieri unum continuū inquantum mobilia sunt, repugnat aūt illis secundum naturas determinatas: sed dicit ꝙ mobilibus & mouentibus acceptis determinate & specifice, illud omnino repugnat, mobilibus aūt & mouētibus in communi acceptis, non descendendo ad determinata mouentia & mobilia, nō repugnat, vt vnum continuum fiant, patet hoc ipsa verba inspiciēti. In prima enim parte responsionis facit mentionē de sola specie: vt etiam in præcedenti lectione fecerat. In secunda vero de genere, non autem de specie facit mentionem. Vnde ista non cōtradicunt, Propositio in qua prædicatum speciei positę in subiecto ratione differentiæ repugnat, licet non repugnat ei ratione generis, est impossibibilis & propositio in qua prædicatum dictum de genere, non repugnet ratione generis, licet repugnet differentię diuisiuæ ipsius generis, & constitutiuæ alicuius suarum specierum, est possibilis. Stant enim simul, hāc propositionem esse impossibilem, homo est irrationalis: et istam esse possibilem, omne animal est irrationale, possent enim in natura sola animalia bruta esse, & non esse homo.*

Possibile dicit aliquid dupliciter.

¶ *Ad secūdum dicitur, quòd dupliciter dicitur aliquid possibile. Vno modo, per respectum ad aliquam potentiā, siue actiuam, siue passiuam: secundum passiuam quidem, sicut cum dicimus lignum posse comburi, per potentiam vero actiuam, sicut cum dicimus, possibile est Sortē ambulare. Alio modo propter non repugnantiam terminorum: quia scilicet prędicatum non repugnat subiecto: vt Sortem ambulantem sedere est possibile, in sensu diuiso. Cū ergo dicit Sanctus Thomas, quòd omnia mobilia fieri vnum continuum, est possibile, non accipit possibile, vt dicitur per cōparationem ad aliquam potētiam: vt obiectio procedit, sed vt dicit non repugnantiam terminorum, non enim fieri vnum continuū, repugnat mobili & mouenti in communi acceptis.* ¶ *Secundū uero Simplicium dicitur hic ex mobilibus & mouentibus omnibus fieri vnum posse, non quidem continuitate, sed contactu, inquantum videlicet vnumquodque tangit aliud, quod ab ipso mouetur immediate.* ¶ *Ad argumentum in oppositum dicitur, quòd probat talia mobilia determinata fieri vnū, esse impossibile: quod conceditur, cum boc tamen ꝙ rationi mouentis & mobilis inquantum huiusmodi, illud non repugnet.*

QVAESTIO III.

Vtrum mouens & motum sint simul.

At uero neque alterati, neque alterantis nullum medium: &c. Tex. II.

QVAERITVR tertio, Vtrum Mouens & motum sint simul, et videtur q nō. ¶ Primo. Sagitta recedens à sagitante mouetur, & tamen tunc sagittans non est simul cum ipsa: ergo &c. ¶ Secundo. Sol calefacit aerem, & tamen non est simul cū aere: quia inter solem & aerem mediant alia corpora cælestia: ergo &c. ¶ Tertio secundum Philosophū in 2. de anima duo corpora dura non possunt se tangere in aere vel in aqua, quin sẽper inter illa mediet aer, si sint in aere: aut aqua, si sint in aqua, sed contingit mouens & motum esse duo corpora dura: ergo illa non se tangẽt, & per consequens non erunt simul. Respondeo q oportet mouens et motum esse simul. ¶ Ad cuius conclusionis euidentiā, Sciendū primo, q aliqua esse simul potest intelligi dupliciter. Vno modo quia sunt i eodem loco, sicut extrema corporū se tangentiū dicūtur esse simul: & hoc modo non oportet vt mouens & motum simul sint. Nam duo corpora in eodem loco simul esse nō posse 4. Physi. ostenditur à Philos. Alio modo quia se tangūt. s. q inter illa nullū cadit mediū: & isto mō intelligitur mouẽs & motum simul esse. ¶ Sciendū secundo, q duplex est mouens. s. mediatū & ĩmediatū, mediatū est inter qđ & motū mediat aliud mouens: sicut si lapis moueatur à Sorte mediante baculo: Sor. mouẽs mediatum erit: mouens uero immediatum est: inter quod & motum non mediat aliud mouens: sicut baculus immediate mouet lapidẽ. ¶ Sciendū tertio q duplex est cōtactus. Vnus quantitatiuus. s. quādo extremū quantitatis vnius tangit extremū quantitatis alterius: sicut cū liber tangit librum. Alius est contactus virtualis cū. s. vnū sua virtute tangit aliud: sicut cælum tāgit ista inferiora. ¶ Sciendū quarto q duplex est mouens, quoddā. n. mouet imprimendo principiū in mobili per quod mouetur: sicut magnes trahit ferrum, & generans grauia mouet ea p impressionem formæ inclinantes ea ad motum: aliud est mouẽs, qđ solo impulsu mouet, nullumq; imprimit principiū inclinatiuū ad motū: sicut cum homo mouet librum. ¶ Dicitur ergo q Arist. in illa propositione loquitur de contactu quantitatiuo, si mouẽs sit corpus, & de mouente immediato nō imprimẽte in mobili principiū motus: si. n. mouens imprimat formam, quæ sit principiū motus, quantumcumq; mouẽs nō tangat, poterit illud moueri, quādiu habet formā, sicut corrupto eo qui generauit lapidẽ, adhuc lapis mouetur per formā in se existentem, & mouetur à generante, sicut ab eo quod mouet, vt patebit in Octauo. Loquendo vero de mouẽte mediato, aut immateriali, sufficit q sit simul cum contactu virtuali. Probat autẽ Philosophus istā conclusionem primo in motu locali. Secundo in motu alterationis. Tertio in motu augmẽti & decrementi. ¶ Quantū ad motū localẽ arguit sic. Omnis motus localis reducitur ad pulsū & tactū, sed in pulsu et tactu, mouens & motum sunt simul: ergo &c.

Tex. co. 113.

Aliqua esse simul dupliciter potest intelligi.

Tex. com. 8.

Duplex est mouens mediatum scilicet & immediatum.

Contactus duplex.

Duplex est mouens.

Quomodo intelligatur propositio Arist. q mouens & motum sunt simul.

Tex. 13. & 33

Tex. 10.

go etc. Maiorem propositionẽ declarat: quia cum sint quatuor modi motus loca lis scilicet pulsio, tractio, vectio, & vertigo: Vectio est motus per accidens, fundatus super alijs motibus. Vertigo vero componitur ex pulsu, & tractu, cũ enim vertitur aliquid, una pars pellitur, & altera trahitur. Minorem vero dupliciter probat. Primo ex eorũ rationibus. Pulsio enim est motus ab ipso mouente, vel ab aliquo alio in aliud, & sic saltem in principio, pellens est simul cũ eo qđ pellitur, si à se remouet, vel ab alio: tractus autem est motus ad se vel ad alterũ: ita quòd mouens nunquam separatur ab eo quod trahitur: ergo &c. Secundo. Nullus potest congregare aut disgregare aliqua, nisi ea tangat: sed pulsio est quadã disgregatio, tractio autem quadam congregatio: ergo &c. ¶ In alteratione uero idem probat tali rõne. Omnis alteratio ẽ similis alterationi sensuũ, quia omnis alteratio fit sm̃ qualitates sensibiles; sed in alteratione sensuum, alterans & alteratum sunt simul, visibile .n. tangit aerem, & aer pupillam, & sic de alijs. ¶ Sed videtur ꝙ minor sit falsa: dicitur enim 2. de anima ꝙ sensibile positũ supra sensum, non facit sensationẽ: ergo alterans nõ est ibi simul cũ alterato. ¶ Respondetur ꝙ sensibile non est alterans immediatũ sensus, sed medium, sensibile .n. imprimit similitudinẽ sui in mediũ, medium vero in sensu, sicut coloratum immediate causat suã similitudinẽ in aere: aer vero causat similitudinẽ colorati immediate in visu, vnde coloratũ est simul cum aere, aer aũt cũ oculo. ¶ De augmento aũt & decremẽto arguit sic Philos. Augmentatio est quadã appositio, & decrementũ est quadã subtractio, sed in appositione & subtractione, oportet mouens & motum esse simul: ergo &c. Potest autẽ hæc probatio sm̃ mentem S. D. dupliciter intelligi. Vno modo vt ipsum appositũ uel subtractũ, accipiatur ꝓ proximo mouente, eo mõ quo dicit Phil. in 2. de anima, caro auget prout est quãta, & tunc patet mouens & motũ esse simul, nihil enim potest per sui appositionem aliud augere, nisi illud tangat, neq; per subtractionẽ sui diminuere, nisi prius sit vnitum. Alio modo põt proximum agens intelligi, illud qđ apponit aut subtrahit aliquod quantum, et tũc etiã oportet mouens & motum esse simul, sicut in congregatione & segregatione. Quãuis autem utroque modo intelligi possit, primum tñ modum sequitur Simplicius.

¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum quidẽ dicitur primo, ꝙ licet sagittans non sit simul sm̃ quantitatem cum sagitta per totum motũ: est tamen simul in principio motus; et hoc sufficit, tunc .n. est mouens immediatũ: cum autem recesserit à saggittante, tunc mouens immediatũ non est sagittans, sed aliqua pars aeris mota: vt in 8. videri hẽt. ¶ Dicitur secũdo ꝙ est simul cũ sagitta sm̃ virtutem, quamdiu motus sagitte durat. ¶ Ad sm̃ dicitur, ꝙ sol non est proximum mouens, sed remotũ, ideo non oportet vt simul sit cum aere. ¶ Sed contra. Quæritur .n. quid sit proximũ mouẽs in calefactione aeris à sole, non .n. est ignis: nam media regio aeris est frigida, ut patet ex lib. 1. Metheororum: ultima vero calida, cui non est immediatus ignis: non etiam sunt orbes medij, cũ non calefiant à sole, vt possint aerem calefacere: ergo &c. ¶ Respõdetur & dicitur primo, ꝙ posset dici propinquũ calefaciens infimã aeris regionẽ, esse radios reflexos à terra, q sua multiplicatione aerẽ calefaciũt. Dicitur secũdo, ꝙ proximũ alterans primã regionẽ aeris, est ignis, qui proxime alteratur ab orbe lunæ, & ille orbis ab alio orbe usq; ad solẽ: proximũ aũt alterans

Tex. 11.

Tex. comment. 71.

Tex. 13.

Mouens proximũ in augmẽto & decre. est dup.

Tex. comment. 47.

Tex. 82.

Lib. 1. cap. 3.

Aer quomodo calefiat à sole.

rans vltimam regionem aeris, est media regio. Dicitur tertio, quod non oportet media inter primum alterans & vltimum alteratum eodem modo alterari, sicut vltimum alteratū, sed sufficit quod aliqua alia alteratione alterentur: vnde licet neque orbes medij calefiant, neq; media regio aeris, recipiunt tñ aut lumen, aut aliquā aliam influentiam a sole, cuius virtute aerem calefaciunt. ¶ *Ad tertium dicitur, quod Philosophus non intendit mouēs & motum esse simul, quasi inter mouēs & motum non mediet aer, aut aqua, sed quia nullum corpus apparentis sensibilitatis inter illa cadit: aer autem & aqua, inter illa medians, est insensibilis, ideo existimatur nihil esse medium. Vel dicendum, quòd aer, aut aqua medians, est mouens immediatum, non autem corpus durum.*

QVAESTIO IIII.

Vtrum ad solam tertiam speciem qualitatis, sit alteratio.

Manifestum autem est quia quod alterationis: &c. Tex. XVII.

QVAERITVR *quarto, Vtrum ad solā tertiam speciem qualitatis sit alteratio, & videtur quòd non. Ad mollitiem & duritiem est per se alteratio, cū sint tangibiles qualitates, & tñ sunt naturales potentiæ: ergo non ad solam tertiam speciē qualitatis est alteratio.* ¶ *Ad euidentiā huius difficultatis sciendum quod ad aliquam formam pōt esse alteratio dupliciter. Vno modo primo & per se, alio modo secundario: ad illam formam dicitur esse primo & per se, ad quam terminatur ratione sui, & non rōne alicuius alterius, sicut albefactio est primo & per se ad albedinem. Secundario aūt dicitur ad aliquam formā terminari, qn̄ illa forma primum & per se terminum concomitatur, sicut dealbatio ad similitudinem secundario terminatur. Ponuntur itaque à Philosopho duę conclusiones. Prima est. Ad solas qualitates tertiæ speciei est primo & per se alteratio: probatur sic. Si ad alias qualitates esset alteratio, maxime esset ad primam & ad quartam speciem sed non est ad illas: ergo &c. Patet consequentia: quia clarū est, ad naturalem potentiā non esse primo & per se alterationem, cum non adueniat alicui, nisi mutatione sbæ præsupposita. Quod aūt ad primam spēm qualitatis non sit alteratio, probat Philos. primo, in habitibus corporalibus, secundo in habitibus aīæ.* ¶ *Quantū ad habitus corporales arguit sic. Ad ad aliqd nō est primo & per se motus, sed huiusmodi habitus dicuntur ad aliquid: ergo ad ipsos nō est motus. Minor probatur. Virtus dicitur ad aliquid .s. ad operationem (est.n. virtus quæ bonum facit habentē, & opus eius reddit bonum) sed oēs habitus corporales sunt quędam uirtutes, aut malitiæ corporis, secundum.n. quemlibet habitū corporalem, corpus bene aut male se habet ad operandum: ergo &c.* ¶ *Pro notitia huius rōnis notandū primo ut dicit S.D. quod huiusmodi habitus nō sunt relatiua sm̄ esse, quasi.s. totum eorum esse, ad aliud sit: sed sunt relatiua sm̄ dici, sunt.n. entia absoluta, quæ in suis rationi-*

Ad aliquam formam duplicter pōt esse alteratio.

Tex. 14. Ad solas qualitates tertię speciei, & primo & per se alteratio.

Tex. 18.

Quid sit virtus.

L. ct. 5. Habitus nō sūt relatiua secūdū esse.

De ratione habitus ē respectus ad alterum.

bus respectum importat. ¶ Sciendum secundo q de rōne habitus inquantū huiusmodi, est respectus ad alterum: sicut de rōne virtutis est respectus ad operationē: vnde si aliqua entitas sub solo conceptu absoluto consideretur, illa rationē habitus nō habet: sed si in ordine ad operationem consideretur, rationem habitus habere potest: vnde quamuis ad eā esset motus primo & per se vt absolute consideratur, ad ipsam tamen ut habitus est, non erit primo & per se motus, ad calorem .n. habentem formam & radicatum esse in corpore inquātū calor est, pōt primo & per se alteratio esse, nō tñ inquantum habitus corporis est. ¶ Quantum aūt ad habitus animæ probat Phil. q ad illos non est primo & per se alteratio, & quia sunt duo genera habituum ad animā pertinentium.s. habitus appetitus, quæ dicūtur virtutes mortales, & habitus intellectuales quæ dicuntur sciētiæ: probatur primo ad virtutē & malitiam non esse alterationem, sic sm̄ Cōmen. & Alber. Ad indiuisibile non est alteratio, sed virtus est indiuisibilis: ergo ad ipsam non est alteratio. Maior patet eo q res indiuisibilis in indiuisibili tēporis acquiritur, oīs aūt motus est in tēpore, vt probatum est à Phil. in 6. Minor ēt probatur. Perfectio est indiuisibilis: virtus est quædam perfectio hominis ergo &c. ¶ Sed quia Phil. per eandem rationem probare intendit, non solū q ad virtutem, sed ēt q ad malitiam nō est alteratio: non potest autem probari, per hoc q in indiuisibili consistat, cum malitia indiuisibilis non sit: recedere.n. à perfectione, est multipliciter: ideo S. Tho. aliter rōnem format, & arguit sic. ¶ Nihil dicitur alterari quando perficitur, neq; quando corrumpitur: sed quando aliquis virtutem accipit perficitur, & quando accipit malitiam corrumpitur: cum virtus sit perfectio, & malitia corruptio: ergo &c. ¶ Idem de quarta specie qualitatis probatur. ¶ Secundo probatur. Ad sciētiam non fit alteratio, duabus rōnibus. Prima est ista. Ad ad aliquid non est alteratio, aut motus: sed scientia est ad aliquid: ergo ad scientiā non est alteratio. Pro declaratione minoris propositionis sciendum, q scientia nō dicitur ad aliquid: quia fit sm̄ esse suū relatio, sed quia se hēt ad modū relationis per receptionē.n. scientię in intellectu, nō fit necessario abiectio alicuius formę precedentis, sed intellectu vno modo manente, & non variato sm̄ aliquod in eo existens, resultat vlis cognitio ex cognitione experimentali particularium per lucē intellectus agētis: sicut in speculo terso & polito resultat imago absq; aliqua eius mutatione: & ad aliquid est tale, q alicui absq; eius mutatione aduenit facta .s. mutatione tantū in altero, ut declaratū est: ideo scientia propter hanc similitudinem, dicitur ad aliquid. Istā expositionē tangit Alber. et S. Th. ¶ Secunda rō est. Qđ aduenit alicui per solā quietationē, & residentiā perturbationum, vel motionū, non aduenit per alterationem, sed scientia isto mō aduenit: ergo &c. Patet maior exemplariter, ex hoc.n. q remota fenestra illuminatur domus, non est facta aliqua mutatio in aere, sed in sola fenestra. Minorē etiā declarat Phil. per exemplum, si.n. habens scientiā dormiat, infirmetur, aut fiat ebrius, non pōt vti scientia, qñ autem cessauerit perturbatio, tunc pōt ipsa vti, & non dicimus q sit de nouo facta in eo scientia, quia iam eam ex supposito habebat. Simile itaque accidit, cum aliquis a principio scientiā acquirit. Videtur.n. per quandam quietationem inordinatarum mutationum fieri, quę tū propter augmentū, tum ppter passiones denominantes fiūt. Aduer-

Tex. 18. 19. Et Cōmen. & Alber. in ipsorum expoñ.

Tex. com. 19

Tex. 10.

Sciētia quomodo dicatur ad aliquid.

In q. 5. 3. H.

Exponentes Tex. 10.

Lect. 6.
Scientiã aduenire absque perturbatione uerũ est tam secundum mentẽ Plato quam Arist.

¶ Aduertendũ vt tangit S. D. ꝙ ista rõ dupliciter efficaciam habere potest. Vno modo sm̃ opinionem Platonis, qui posuit a principio vnicuique scientiam inesse: propter varias autẽ perturbationes ab vsu scientiæ impediri; quibus cessantibus, potest habere vsum. Non esset aũt inconueniens Philosophũ vti opinione Platonis in hoc loco, eo ꝙ nondum eam improbauerit. Secundo põt habere efficaciam sm̃ sententiam Arist. Secundum .n. ipsius opinionem, intellectus est semper in vltima dispositione ad recipiendum scientiam: vnde si non sit impedimentũ, statim ad præsentiam singulariũ existentium in fantasia, scientia in intellectu resultat, si aũt sit impedimentũ ante scientiæ acquisitionem, auferri tale impedimentum oportet. Vult ergo Philos. ꝙ impedimento ex parte corporis existẽte, aduenit scientia intellectui, non per aliquam alterationẽ intellectus, sed per solam remotionem impedimenti. Intelligendum autem pro declaratione conclusionis, ꝙ alteratio põt dupliciter accipi.

Verũ est aliquo modo, scientiam alteratione sequi.

Vno modo pro quacunq; receptione qualitatis, siue temporaria sit, siue instantanea, quomodo corpus cœleste dicitur per receptionem luminis alterari, licet talis receptio sit in instanti, & hoc modo non negat Philosophus ad scientiam atque etiam ad virtutem primo & per se alterationem esse, ista enim de nouo in aliquo subiecto recipi manifestũ est, nullo alio prę acquisito. Alio modo pro receptione qualitatis successiua, quę est cũ abiectione formæ contrarię naturæ conuenientis, & istam alterationem intendit Phil. a prima specie qualitatis remouere. ¶ Quantũ vero ad quartã speciẽ, arguit sic Phil. secundo loco. Nihil dicitur alterari quãdo accipit finẽ suę perfectionis (ridiculum enim est dicere ꝙ homo, aut domus alteretur, quando eorum perfectio cõpletur) sed vnũquodq; perficitur & completur quando accipit suam figuram: ergo &c. ¶ Ad euidentiam minoris propositionis aduertendum secundũm S. Tho lect. 5. ꝙ in corporibus naturalibus figura consequitur speciem rei: vnde per diuersitatem figurarum maxime specierũ diuersitatẽ deprehendimus, vt clarissime in animalibus patet. In corporibus autẽ artificialibus species ipsorum est figura: ideo neque in artificialibus, neq; in naturalibus figura, nisi per receptionẽ speciei, acquiri nõ põt: dum autem res accipit complementum speciei, dicitur perfici: ideo dicit Phil. ꝙ dum aliquid figurã accipit, perficitur.

Tex. 16.

Figura speciei consequitur & per ipsam diuersitatẽ speci cognoscimus.

¶ Secunda conclusio est. Tam ad virtutes quam ad sciẽtiam, & etiam ad formam & figurã est alteratio secundaria. Probatur. Ad illas qualitates ẽ per se alteratio, quę ad aliquam alterationem per se consequuntur: sed huiusmodi sunt virtus & scientia: ergo &c. Probatur minor: nam virtus quãdam modo rationem passionum, qui sunt quidã motus appetitus sensitiui, consequitur. Sciẽtia vero consequitur & passionũ corporalium perturbationum sedationem, forma autem & figura raritatem & densitatem, aut alias qualitates sensibiles.

Ad virtutes scientiã, formã, & figuram. est alteratio secundaria.

¶ Sed quæritur, quo nomine ista mutatio quæ est acceptatio virtutis & scientię nuncupanda sit, neque enim generatio aut corruptio est, cum illa pertineant ad substantiam, neque augmentum & decrementum, neque loci mutatio, neque alteratio. ¶ Respondetur, ꝙ licet nõ dicatur alteratio temporaria quæ est motus: dicitur tamen alteratio instantanea & subita, sicut & illuminatio.

¶ Ad argumentum in oppositũ respondetur de mente Alberti. 7. Phys. ꝙ dupliciter dicũtur mollia et dura. Vno mõ aliena siccitate & humiditate, quæ. s. est extrin-

7. phy. tract. 1. cap. 5.

extrinseca à natura rei, & tunc pertinẽt ad tertiam speciem qualitatis, & ad illam est motus. Alio modo propria humiditate & siccitate, & tunc ad naturalẽ potentiàm pertinent, & ad illa non est motus alterationis, nisi secundario.

QVAESTIO V.

Quæ ad veram comparationem requirantur.

Quare uniuocorum comparabilia, alia quidem sunt, alia uero non, &c. Tex. XXVII.

Tex. 24. 25. 26. Ad verã cõparationem quæ requirũtur.

QVAERITVR quinto, Quæ ad verã comparationẽ requirantur. ¶ Rñdetur secundum mentẽ Phil. quod hæc tria sũt. ¶ Primum est, vt illud in quo fit comparatio vniuoce, his quę comparantur conueniat. Rõ istius est: quia cõparatio fit in aliquo vno conueniente comparatis: non possunt .n. aliqua adinuicem comparari, nisi illud in quo comparantur participent: id autem quod ęquiuoce dicitur de aliquibus, non prædicat aliquid vnũ de illis: sed est tantum ibi cõmunitas vocis, sicut canis dicitur de sydere cœlesti, & de animali latrabili, quibus est communis ipsa sola vox, non autem aliquod eius significatum. ¶ Sm̃ est, vt natura in qua fit comparatio, in ipsis comparatis sm̃ vnum & idem subiectum recipiatur: canis enim & equus sunt in albedine comparabilia: quia in vtrisq; est idẽ primum subiectum albedinis, scilicet superficies, vox autem & aqua secundum magnitudinem comparabilia non sunt, ut s. vnum maius altero dicatur: quia subiectum magnitudinis, secundum quod recipitur in aqua est sba, secundum autẽ qđ recipitur in voce, est sonus. Ratio istius conditionis secũdum Albertum est, quia vnius formæ vnum est propriũm & primum subiectum, & illud in eius diffinitione sicut differẽtia ponitur, ĩ diffinitione .n. simitatis ponitur nasus, vnde illa quę sunt in aliquibus secundum diuersa prima subiecta, diuersę naturę sunt, & per consequens nomen illas duas naturas importans de his de quibus prędicatur non dicitur vniuoce. Vnde cum comparatio in vniuocis duntaxat fiat, ad ipsam etiam primi subiecti identitas requiritur, primum autem subiectum proximum & immediatum intelligitur. ¶ Tertium est, vt id in quo fit comparatio eiusdem speciei specialissimę, in vtroq; comparatorum sit, non fit enim comparatio in genere, non enim quærimus, Vtrum album sit magis coloratum, quam nigrũ. Rõ istius est secundum Albertum: quia cõparatio non fit, nisi vbi potest esse magis & minus & ęquale, hoc autem accidit fieri in sola accidentali forma, non autem in genere quod est pars quidditatis suarum specierum: ideo in sola specie fit comparatio, non autẽ in genere. ¶ Nec obstat qđ species dicantur ęqualiter participare genus: quia illa æqualitas opponitur priori & posteriori secũdum naturam, dicuntur enim species ęqualiter participare genus: quia genus non prius natura de vna prædicatur, quam de altera: æqualitas autem quæ in proportione comparationis, de qua hic loquimur consistit, ei quod est magis & minus opponitur. ¶ Aduertendum aũt secundum

Tex. 1. ca. 2

Trac. 1. ca. 2 In sola specie fit comparatio propriè.

Quomodo intelligat species ęqualiter participare.

Albertum

Tract. 1. ca. 4.

Albertum, ꝙ licet in sola specie specialissima possit fieri comparatio, quę est verissima comparatio & Physica: si tñ large comparatio sumatur, ad comparationē sufficit aliquid esse quocunq; mõ vnũ in his quę comparãtur. Sed hoc diuersimode contingit: si .n. fiat comparatio in vniuoco, fiet comparatio sm̃ magis, et minus, & æquale, quę in eo ꝙ forma intenditur et remittitur, generatur. Si aũi fiat comparatio sm̃ analogum, fiet per magis & minus, non aũt per æquale: quia illa cõparatio non oritur eo ꝙ vna forma accipiatur sm̃ intensionem et remissionem, sed magis per habitudinem ad vnum, quod dicitur de illis per prius & posterius: sicut ens se habet ad substantiam & accidens.

Cõparatio large accepta potest esse in alio q̃ in sola spẽ.

QVAESTIO VI.

Vtrum genus dicat vnum simpliciter, sicut & species.

Et significat ratio hæc, ꝙ genus non unũ aliquid est, &c. Tex. XXXI.

QVAERITVR Sexto, Vtrum genus dicat vnum simpliciter, sicut & species, et videtur ꝙ sic. Species.n. non est una, nisi per abstractionē eius à singularibus: vtpote extra intellectum unitatem realẽ non hẽns. Sed genus est eodem mõ vnũ per abstractionem à speciebus: ergo non est maior vnitas in specie quam in genere. ¶ Secundo. Vniuocum omne significat vnam naturam: per hoc enim distinguitur ab æquiuoco, qđ plures naturas importat, vt ex Phil. in prædicamentis constat, sed genus est vniuocũ: ergo &c. ¶ Ridet ꝙ genus nõ ẽ vnũ simpliciter, spẽs aũt est simpliciter vnum, istud enim Phil. ex conditionibus ad comparationẽ requisitis concludit. Arguit nãq; sic. In omni eo qđ est simpliciter vnum, põt fieri comparatio, vt ex pręcedenti quęstione constat: sed in genere non põt fieri comparatio, fit aũt in specie: ergo genus non est vnũ simpliciter, spẽs aũt est simpliciter vnum. ¶ Ad euidentiã huius difficultatis duo sunt declaranda. Primo. Qũo spẽs sit vnũ simpliciter, non aũt genus. Secundo, qũo genus sit vniuocum. ¶ Quantũ ad primum sciendũ sm̃ doctrinam S. Tho. ꝙ genus & spẽs in hoc cõueniunt, ꝙ nullã extra intellectum vnitatem realem hẽnt, sm̃ scilicet ꝙ sunt in indiuiduis, per operationẽ aũt intellectus cõsiderantis genus sine spẽbus, & spẽm sine indiuiduis, quãdam hẽnt vnitatem. Differunt aũt, quia natura spẽi magis ad vnitatem realem, quam natura generis appropinquat. Spẽs.n. quid vnũ simpliciter est, non aũt genus. Nam cum ex se indiuisibilis sit, vtpote non diuisa per aliquid illius formæ, sed solum per subiecta & recipientia, idem aũt sit vnũ, qđ indiuisum, spẽs ex se hẽt formaliter, vt sit vna, ex se videlicet in diuisione formali indiuisibilis: genus aũt cũ sit natura de se indeterminata, ꝑ formales aũt differẽtias, quę sunt idem realiter cũ ipso plurificabiles, non hẽt ex se oĩno, formalẽ vnitatem & indiuisionem. Quo fit, vt natura speciei sm̃ esse ꝙ habet extra animã, magis ad unitatem realem, quam natura generis appropinquet. Quod ergo dicitur genus nõ esse vnum simpliciter, speciem

In ꝑtẽ.

Tex. 31.

In expositione Tex. 31.

Species est vnum simpliciter non aũt genus.

ciem aũt esse simpliciter vnũ, non est sic intelligendum, quasi species extra intellectum habeat vnitatẽ realem, non aũt genus: sed quia natura speciei extra intellectum nõ est per differentias formales diuisa, sed solũ per accipiẽtia diuiditur ac plurificatur, genus aũt per proprias differentias formales diuiditur ac multiplicatur. ¶ *Quantũ ad sm̃ .s. q̃uo genus sit vniuocũ, sciẽdũ q aliter loquẽdũ est sm̃ logicum, & aliter sm̃ physicum, cũ enim logicus intẽtiones consideret, qd sm̃ vnã intentionẽ de pluribus p̃dicatur, apud ipsum est vniuocum, intentionis nomine nõ solum conceptũ intellectus, sed etiã naturam ut est per intellectũ absoluta, quæ in ipso intellectu vnitatẽ hẽt intelligendo.* ¶ *Apud physicum aũt, quia entitates et naturas rerum sm̃ se cõsiderat id solũ qd vnam nãm in plures naturas indiuisibilẽ dicit, est uniuocum & qa genus non dicit vnã nãm indiuisibilem, immo per differentias formales diuiditur, species vero dicit nãm unã indiuisibilẽ formaliter, ideo apud ipsũ sola species specialissima vniuoce dicitur, non aũt genus logicum.* ¶ *Ad argumẽta in oppositum rñdetur. Ad primũ dicitur, q maior ẽ falsa pręter .n. vnitatẽ quã habet in intellectu, etiã unitatem formalem extra intellectũ hẽt.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, q loquendo de vniuoco logico: illud dicit vnam naturã nõ simpliciter, sed p abstractionẽ intellectus, & tunc cõceditur q genus est vniuocum, et conceditur conclusio sed nõ est contra intentũ. Dicitur secundo, q minor est falsa de uniuoco physico loquẽdo. Vt enim est ostensum, apud physicum genus non dicitur uniuoce, cum unam simpliciter naturam non importet.*

Genus quomodo sit vniuocum.

Duplex vniuocum.

Expliciunt Quæstiones in Librum Septimum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM OCTAVVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum Philosophus intendat probare æternitatem primi motus, an æternitatem motus in communi.

Sed vtrum factus sit aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum &c. Tex. I.

CIRCA Octauum librum Physicorum, quæritur primo, Vtrũ Philosophus intendat probare æternitatem primi motus, an æternitatem motus in communi, & videtur quòd velit probare æternitatem primi motus. ¶ *Primo. De illo motu probat æternitatem, cui conuenit æternitas essentialiter, sed primo motui inest æternitas essentialiter, aliis autem motibus particularibus per accidens, & ex continuitate & perpetuitate primi motus: ergo &c.* ¶ *Secundo. De illo motu probat æternitatem, qui est vita omnibus*

bus natura existentibus, sed solus primus motus est huiusmodi: ergo &c.

¶ *Tertio patet ex eius probatione. Arguit enim ex hoc motum esse æternum, quod motus præsupponit mobile, & est actus mobilis inquantum mobile, ex quo patet quod non loquitur de motu in communi, sed de aliquo vno motu.* ¶ *Quarto. Soluit rationes probantes, non esse aliquem unum motum æternum, non autem rationes probantes motum in cõmuni nõ esse æternum: ergo &c.* ¶ *Respondeo circa hanc difficultatem. Mens Auerrois & Alberti est, quòd Philosophus æternitatem de primo motu probare intendat, nõ autem de motu in cõmuni. Auicenna autem, Alpharabius & Auempace, vt recitat Commen. dixerunt Philosophũ probare æternitatem motus in cõmuni, non autem primi motus æternitatem. Horum opinionem sequitur S. Tho. & ante ipsum Simplicius. Ad cofirmandam autem eorum [illegible] arguit.* ¶ *Primo sic ex ipsis Philosophi verbis. Dicit enim sic. Vtrum autem factus sit aliquãdo motus, cum non esse prius, & corrumpitur iterum sic, quod moueri nihil sit &c. Vbi patet quòd quærit vtrum aliquãdo nihil fuerit motum, non autem vtrum aliquãdo non fuerit primus motus.* ¶ *Secundo quia consuetudo Aristo. est argumentari ad propositũ ex proprijs, vt cõsideranti rationes suas apparet, in nulla earũ sumit pro medio aliquid ad primum motum pertinens, sed ad motum in communi: ergo &c. Ad istam rationẽ respondent quidam, quod scientia specialis bene procedit ex principijs communibus contractis tamen per proprios terminos, & sic argumẽtatur hic Philosophus.* ¶ *Sed ista respõsio non euacuat rationem, non enim apparet in rationibus Philosophi, quod communia principia sint contracta ad primum motum per terminos proprios, immo vtitur Philosophus terminis communibus omni motui, vt patet inspicienti.*

Comm. 1. Alber. tract. 1. cap. 1.

Lect. 1. Motum esse æternum in cõi & nõ primum motũ in 8 phi intẽdit probare Aristo. & quatuor rationibus sua decet. Tex. 1.

¶ *Tertio arguit sic. Si probaret æternitatem primi motus: frustra inferius inquireret, vtrum aliqua moueantur semper, hoc aũt non est attribuendum Philosopho ergo &c. Probatur consequentia: quia probata sempiternitate primi motus, habetur quod est aliquid, quod semper mouetur, scilicet primum mobile.* ¶ *Respondetur, quòd Aristoteles non inquirit illud ibi tanquam dubium, sed contra aduersarium arguendo, deducendo intentum quomodocunq; respõderit.* ¶ *Sed nullitas huius responsionis patet: quia Philosophus immoratur multum, et magna diligentia vtitur ad probandum aliquid semper moueri, quod non faceret, nisi illud tamquam dubium inquireret, & maxime si idem superius ostendisset efficacibus rationibus, vt arbitratur se ostendisse.* ¶ *Potest etiam ad idẽ argui ex opinionibus ad vtramque partem, quas recitat Philosophus: quia illę de motu absolute loquuntur, non autẽ de primo motu.* ¶ *Quarto. Si Philosophus demonstraret æternitatem motus primi, non vteretur ea conclusione demonstrata, ad probandum sempiternitatem primi motus, alioquin assumeret quod haberet probare, sed vtitur ipsa conclusione demonstrata tamquam principio: ergo &c. Respondetur quòd Aristo. non vtitur ad probandum perpetuitatem primi motus conclusione demonstrata, sed vtitur alijs ibidem ad probandum sempiternitatem motus declaratis.* ¶ *Sed cõtra, quia Philosophus ad probandum immobilitatem primi motoris, vtitur perpetuitate motus superius demõstrata: ad probandum autem perpetuitatem primi motus, vtitur immobilitate primi motoris: ergo conclusione probata in principio octaui ad probandum perpetuitatẽ primi*

Nullitas responsionis.

primi motus tanquam principio vtitur. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum quidē respondēt quidam, ꝙ æternitas licet primo motui per se conueniat, tamen per se etiā conuenit motui in cōmuni, & ꝑ prius naturaliter.* ¶ *Sed ista responsio non videtur vera: quod enim conuenit vniuersali per se, et per prius quam inferiori, conuenit omnibus inferioribus, vt patet per diffinitionem eius, quod est primo alicui conuenire. 1. Posterio.* ¶ *Ideo uidetur mihi aliter dicendum* ¶ *Dicitur enim primo, ꝙ argumentum non est ad propositum, non enim dicimus quòd Philosophus probet æternitatem motus de aliquo motu particulari alio à motu primo, vt ratio concludit: sed illud probat de motu in communi, non autem de primo motu.* ¶ *Dicitur secūdo, quòd aliquid probari de aliquo communi, contingit dupliciter. Vno modo, quia probatur sibi primo, & adæquate conuenire. Alio modo, quia probatur conuenire cōmuni ratione inferius contentorum, non descendēdo tamen ad hoc vel ad illud particulare: sicut si de animali probaretur risibile, non descendendo ad hoc uel illud aīal. Primo modo non probat motum in communi esse æternum, sed secūdo modo.* ¶ *Dicitur tertio, quod maior est falsa. Pōt .n. probari de animali risibilitas, licet animali in cōmuni et abstracte nō conueniat essentialiter.* ¶ *Ad sm̄ dicitur similiter, ꝙ non est ad propositum. Dicitur secundo, ꝙ motui in vniuersali sumpto cōuenit esse vita subsistentibus, tum quia quod conuenit inferiori conuenit & superiori, tum quia non dicitur motus vita, nisi per similitudinē: sicut .n. animalia tamdiu viuunt, quamdiu in eis aliquis motus apparet, sic et totum vniuersum (quod quidam dixerunt esse quoddam animal magnum) quamdiu motus est, aliquo modo viuit, cessante autem motu non esset, quoniam secundum Simplicium, illa uiuere dicuntur, quæ in se principium motus habent, quòd cum naturalia omnia sint huiusmodi, ipsa aptitudo ad motum vita dicitur, aut etiam vt Alexādro placet, quia sicut animata sine vita esse non possunt, ita nec naturalia sine motu, saltem in aptitudine.* ¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ Phil. de nullo mobili determinato arguit, sed de mobili in communi. Sicut & ratio motus, inquantum huiusmodi, ad nullū particulare mobile determinatur.* ¶ *Ad quartum negatur minor. Illę .n. rationes ab Aristo. inductę sunt contra æternitatem motus in communi, non autē contra primi motus ęternitatem.*

Cap. 3.

Aliquid probari de aliquo cōmuni cōtingit dupliciter.

Motus dicitur vita similitudine.

QVAESTIO II.

Vtrum necesse sit mouens & mobile esse prius motu.

Quare prius oportet esse combustibile quam cōburatur, & cumbustiuum quam comburere &c. Tex. III.

Vaeritvr secūdo, Vtrum necesse sit, mouens & mobile esse prius motu, & videtur ꝙ non. Sbm & passio simul sunt, sed motus est passio mobilis: ergo mobile, & motus sunt simul: consequentia nota cum maiori. Probatur minor: quia mobile ponitur ī diffinitione motus, est enim motus actus mobilis, vt superius in 3. diffinivit Philosophus, & hoc loco ¶ *Ad huius difficul-*

Tex. 4.

Mobile præcedere motũ alio modo interpretatur S. Th. alio modo Auer.

Lec. 1.

Comm. 4.

difficultatis euidẽtiam considerandũ est, quòd cum duplex sit prioritas .s. prioritas naturæ, & prioritas tpris, hoc Arist. dictum tex. 4. ꝙ inquam oportet prius esse combustibile quam comburatur, & combustiuum antequã comburat. S.Tho. de prioritate duntaxat naturæ interpretatur. Aueroes vero & Simplicius non tantum de prioritate naturæ, sed etiã de prioritate tẽporis intelligunt. Et si quidem S.Tho. expositionẽ sequamur, nulla apparet difficultas. Nam certum est, cum subiectũ naturaliter sit prius eo, qđ est in subiecto, & mobile sit subiectũ motus, quod mobile natura & præsuppositione, præcedit motum. Similiter cũ qđlibet agẽs naturaliter sit prius sua actione, & motiuum sit agens motum, ꝙ & motiuum motum naturaliter præcedit. Si vero Auerois & Simplicij sentẽtiam defendere voluerimus, multa videntur difficultates insurgere, ex quibus apparet non esse vniuersaliter verum, ꝙ mobile sit prius motu secundum tempus, & similiter motiuũ. Nã vt arguit Ioann. Grammaticus apud Simpliciũ, cũ illud deducat Phil. ex hac motus diffinitione, motus est actus mobilis, & illa diffinitio tam motui sempiterno, si detur, quã motui habenti principium sit communis, illud Aristo. dictum nõ solum in motu habente principium, sed etiam in motu sempiterno intelligendum erit. Constat autẽ in motu sempiterno non esse uerum quòd mobile præcedat motũ tempore: ergo nõ potest vere de prioritate temporis intelligi. Preterea, cũ primũ genitus est ignis ex ligno statim ascendit, & statim calefacit, si adsit calefactibile. Similiter aqua ex nubibus genita statim descendit: ergo non est vniuersaliter verum, mouentia & mobilia motũ duratione præcedere. ¶ Sustinẽdo aũt hanc Auerois interpretationem, aduertendum, quòd dupliciter possumus intelligere mobile & motiuum duratione & tẽpore motum præcedere. Vno modo ꝙ totum motũ præcedant, ita scilicet ꝙ illa sint antequam motus incipiat. Alio mõ, ꝙ terminũ motus duratione præcedant. Et siquidẽ secundo modo intelligeretur, clarum esset, ꝙ duratione præcederẽt. Nam cum motus quilibet in tẽpore fiat, & illud præcedat instans in quo terminatur motus, necesse est vt mouens & mobile quæ sẽper sunt, quãdiu motus ẽ ipso termino, motus sint duratione priora. Sed istum sensum non esse ad mentem Aristo. satis ex eius processu constare põt, ideo oportet vt in primo sensu intelligatur. ¶ Aduertendum quoque ꝙ mobile & motiuum pręcedere motum duratione, dupliciter potest intelligi. Vno modo secundum substantiam suam in actu, ita videlicet quòd sit substantia ignis in actu antequã calefaciat, & substantia aquæ sit in actu antequam calefiat. Alio modo communiter secundum suam substantiam, siue in actu, siue in potentia existẽtem, puta quòd ante calefactionẽ aquæ ab igne, necesse est præcedere ignem & aquam aut in actu, aut in potentia. ¶ Considerandum tertio, ꝙ possibile moueri dici potest & quod actu mouetur (non enim moueretur, nisi haberet potentiam vt moueatur) & quod nondum mouetur, sed moueri potest, & sic cum mobile idẽ sit quòd possibile moueri, tam id quod actu mouetur, quam id quòd nondum mouetur, mobile dici potest. Tam enim aqua quæ calefit, quam aqua quæ nondum calefit, potest calefactibile quoddam dici. ¶ Dicit ergo Simplicius, quòd mobile præcedere motũ duratione, est verum tã in motu sempiterno, quam in motu habente principiũ, sed diuersimode. Nam in motu principiũ habente, sic mobile et similiter motiuũ pcedunt motũ, ꝙ ipsa sunt non existente motu, in

Tex. cõm. 4. Mobile & motiuum,

Tẽpore præcedere motũ dupliciter intelligitur.

Mobile & motiuũ pręcedere motũ duratiõe, dupliciter pt intelligi.

tu, in motu vero sempiterno non sic ꝙ illa sint non existente motu, sed quia mobile dum est sub vna parte motus, est in potentia ad aliam motus partem, & illã duratione precedit. Dum.n. sol per Arietem mouetur, est in potentia ad motũ per Taurũ, & illum motum per Taurum tempore precedit: rõ aũt huius est, quia motus non habet esse totum simul, sed in fieri eius esse consistit. ¶ *Sed licet vera sint quæ Simplicius dicit, non videtur tamen mens Arist. esse loqui de prioritate eius, quod sempiterno motu mouetur, cum ex illo fundamento, ex prioritate .s. mobilis ad motum probare intendat motum incipere nõ posse, sed esse perpetuũ. Et ideo sustinendo, ꝙ de prioritate temporis apud Aristo. sit sermo, videtur mihi ad mentem Auerois dicendum primo, ꝙ loquitur Phil. de eo ꝙ incipit de nouo moueri, cum prius non moueretur. Vnde inquit Cõmen. Omne ꝙ mouetur postquam non mouebatur, necesse est ut ante esset possibile vt moueretur. Dicendum secundo ꝙ tale mobile necesse est vt talẽ motum præcedat, nõ quidem semper sm̃ suã sbam in actu, sed aut sm̃ sbam suã in actu, aut sm̃ sbam in potentia. Semper enim oportet vt motum de nouo incipientẽ præcedat aliquid possibile moueri. Vt enim dicitur 9. Metha. in uno & eodem de potentia ad actum procedente, potentia actũ tempore præcedit. Aut ergo mobile æternum est, & motus eius incipit de nouo, & sic mobile sm̃ suam substantiã, in actu præcedit motum. Aut mobile de nouo producitur, & sic cũ [illegible] moueatur motu suæ substantiæ existenti in actu conuenienti, nisi dum de potentia est eductum in actum, sicut prius erat in potentia ad suum esse in actu, ita & ad suum motum erat in potentia, licet remota & imperfecta. Et sic in eo possibile moueri, motum duratione precedit potentia inquam remota & imperfecta. Sicut enim nubes erat in potentia vt fieret aqua, ita in potentia erat, vt calefieret, & vt moueretur deorsum.* ¶ *Ad primam aũt instantiã dicitur primo, ꝙ non deducit Philosophus ex diffinitione motus oportere vt possibile moueri præcedat tẽpore motum, licet illud videatur Simplicius admittere, sed tantum ꝙ necesse est existere res possibiles moueri sm̃ vnumquemque motum, & etiam ꝙ mobile natura præcedit motum. Quod autem infertur, (Quare prius oportet esse combustibile) non est accipiendum tamquam ex prius dictis dumtaxat sequens, sed cointellecta hac propositione in omni eo quod procedit de potentia ad actum, potentia tempore actum præcedit. Si ergo in omni motu necesse est esse aliquid possibile moueri, necesse est si de potentia ad actum procedat, ꝙ ipsum motum mobile, siue possibile moueri tempore præcedat.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ vtique sm̃ Auerois expositionem, propositio Arist. non est in motu sempiterno intelligenda, quamuis Simplicius eã ad motum etiam sempiternũ extendat. Ad secundam instantiam patet ex dictis: ꝙ licet res naturales suos naturales motus sm̃ suam substantiam in actu non præcedant necessario, illos tamen motus præcedunt secundum ꝙ sunt in potentia. Potentia enim a l esse ignis, est potẽtia remota & imperfecta ad motum sursum, et ad calefaciendum. Et hoc ad intentionem Arist. sufficit, ꝙ inquam motu de nouo incipiente, præcedat possibile moueri illo motu aut potentia propinqua & perfecta aut potentia remota & imperfecta.* ¶ *Licet aũt prædicta Auerois interpretatio saluari possit, puto tamen interpretationem. S. Th. magis ad mentem Aristo. esse. Non enim indigebat Arist. ad suam rationem hac propositione Mobilia & mouentia, motũ duratione*

Comm. 4.

Tex. Cõ. 15.

Potẽtia præcedit actum tempore in vno & eodẽ.

Opinio Simplicij.

Duplex potentia remota & propinqua.

Opinio S. T. est secundum mentem ipsius Ar.

ratione præcedunt. Sed bene hæc, Mobilia & mouentia natura præcedunt motum, cum enim motus sit actus mobilis à mouente (vt ex diffinitione motus appa ret) & actus præsupponat id cuius est actus, necesse est vt motus, & mobile, & motiuum præsupponat. Ex hoc autẽ fundamento Aristo. ad probandum motum esse æternum procedit. ¶ Ad rationem principalem in oppositum responde tur. Et dicitur primo, ꝙ si aliquid probat, probat mobile non esse prius motu duratione, ꝙ concedit. S. Tho. non autẽ ꝙ non sit prius natura. Dicitur secundo ad mentem Auerois, ꝙ mobile in diffinitione motus positum, non dicit tantum substantiam eius quod mouetur cum potentia ad moueri, sed dicit ipsam substantiã mobilis sub actu motus existentem, & potentiam habentem ad terminum motus tendentem, siue etiam ad vlteriorem partem motus, & sic verum est quòd motus est passio mobilis, & ꝙ mobile non præcedit motũ duratione. Cum hoc autem stat, ꝙ vnumquemque motum de nouo incipientem præcedit duratione possibile moueri, aut potentia propinqua, aut potentia remota.

QVAESTIO III.

Vtrum positio Philosophi de æternitate mundi, sit possibilis.

Impossibile enim est tempus factum esse, Plato autẽ tempus generat solus, &c. Tex. X.

*Q*VAERITVR *Tertio. Vtrũ positio Philosophi de æternitate mundi sit possibilis, & videtur quòd non.*

¶ Primo. Si mundus est productus, aut est productus in instanti, aut in tẽpore: si in instãti, ergo in illo incipit esse, & per consequens non erit æternus. Si in tempore, aut in tempore finito, aut infinito: si finito, ergo non est æternus, illud.n. cuius productio tempore finito mensuratur, habet initium sui esse. Si in tempore infinito: ergo aut terminata est productio à parte post, & sic mundus accipit initium sui esse, aut non est terminata, & tunc mundus numquã erit productus. ¶ Confirmatur. Aut motum produxit Deus totum simul, aut aliquod indiuisibile eius. Primum non potest dari: quia motui, sicut & cuilibet alteri successiuo repugnat esse simul: si igitur sm̃ detur, motus non erit æternus: quia hẽt aliquod principium s. illud indiuisibile eius primo productum. ¶ Secundo. Sequeretur quòd aliquod cõtingens posset esse ens necesse esse, consequẽs implicat cõtradictionem: ergo &c. Probatur consequentia. Ponatur.n. quòd aliqua res contingens sit ab æterno, tunc arguitur sic. Quod infinito tẽpore est, & annihilari à Deo non potest, est ens necesse esse, sed hoc contingens positum esse ab æterno infinito tempore fuit, quo annihilari non potuit: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur: quia si potuit annihilari antequam fuerit tempore infinito: ergo ante instans annihilationis non fuit nisi tempus finitum: ergo non fuit ab æterno contra suppositum. ¶ Tertio. Causa naturalis non posset effectum ab æterno producere, si ab æterno esset: ergo neque Deus. Probatur antecedens. Si ignis ab æterno existens,

stens produceret splendorem, aut ex nihilo, aut ex materia produceret. Si primum, tūc esset Deus: si sm̄, sic produxisset per motum, aut mutationem, quia esset eductio entis de potētia in actum, sed quocunq; modo producat effectus, nō est ab ęterno, qa ipsum pręcedit mēsura motus aut mutationis: ergo &c. ¶ Quarto. Sequeretur dari infinitatē animarum in actu, sed hoc est impossibile sm̄ Phil. 3. Phys. Probatur consequentia: quia si mundus esset ęternus, pręcessissent infiniti homines, & per cōsequens infinitę animę, sed anima hominis est immortalis: ergo &c. ¶ Quinto. Si mūdus esset ęternus, infiniti dies essent accepti, tunc infinito posset additio fieri, quia diebus prę teritis continue adduntur dies, in infinitonon esset semper aliud, & aliud accipere: quia iam infiniti dies actu fuissent, & sic extra ipsos qui fuerunt non esset aliquid aliud accipere: hęc apud Philosophum sunt inconuenientia: ergo &c. ¶ Sexto. De rōne infiniti est qđ sit actus admixtus potētię. 3 Physic. sed rationi preteriti repugnat ꝙ sit actus admixtus potentię (pręterito.n. nulla inest potentia, cum totum fuerit in actu): ergo &c. ¶ Septimo Eo dato pars eēt maior toto, sed hoc est cōtra primum & notissimum principium: ergo &c. Probatur consequentia, supponēdo ꝙ si tēpus ex utraq; parte sit infinitum, pręteritum erit futuro ęquale. Tunc sit meridies huius diei, a, meridies diei crastinæ sit, b. si tempus ex vtraque parte sit infinitum, sicut pręteritum ad a, & futurum est infinitū, ita & pręteritum, & futurum ad b, est infinitum. Arguitur itaq; sic. Quocunq; tempore pręteritum ad, b, est maius, futurum ad, b, est maius, sed futuro ad, a, præteritum ad, b, est maius: ergo futuro ad, a, futurum ad, b, est maius, sed futurum ad, b, est pars futuri ad, a, quia, a, continet ipsum, & tempus ab hodierna meridie vsque ad meridiem crastinā: ergo pars erit maior toto. consequentia nota cum maiori, quia per suppositum præteritum ad, b, & futurum sunt æqualia. minor aūt probatur. Quodcunq; tempus est maius præterito ad, a, est ēt maius futuro ad, a, quia pręteritum & futurum sunt ęqualia, sed præteritū ad, b, est maius præterito ad, a, sicut totum sua parte (continet .n. totum præteritū ad, a, & tempus a meridie hodierna ad crastinā) ergo pręteritum ad, b, est maius futuro ad, a, quod erat probandū. ¶ Octauo arguitur. Si motus est æternus tam à parte ante quā à parte post numquam finietur, ergo erit ociosus: patet antecedens, quia infinitū non habet finem: patet etiam consequentia primo auctoritate Cōmen. Qđ .n. inquit, infinito tempore mouet, ad nullum finem mouet, & qđ ad nullum finem mouet, ociose mouet. Secundo quia Phil. 1. Physi. arguit contra Anaxago. Intellectus nititur segregare, ꝙ numquā complebit: ergo intellectus est ociosus: ergo etiam tenet dicta consequentia. ¶ Rn̄deo. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo dicetur ad quæsitum. Tertio de materia quarti argumenti tractabitur. ¶ Quantū ad primum. Sciendum primo, ꝙ nomine mūdi, intelligitur in proposito vniuersitas rerum omnium à primo ente distinctarū: & queritur de illis, Vtrū ęternę sint oēs res, non quidem quantum ad indiuidua oīum, sed quantum ad species corruptibilium, & quantum ad indiuidua rerū incorruptibilium. ¶ Sciendum secundo, ꝙ aliquid esse æternum, dupliciter intelligi pōt. Vno modo sm̄ ꝙ æternum significat idem quòd omni tempore, & sic esse æternum est esse omni tempore, nullāq; temporis differentiā esse, in qua non sit, & hoc modo non quæritur de æterno, constat

Marginalia: Achilles philosophorum. — Cōmen. 41. — 3. Phys. — Comm. 57. — vide 4 metaph. Tex. 8. — Comm. 45. — Tex. 48. — Aliquid æternum … intelligi potest … [illegible]

constat enim corpora cœlestia, et quæ ab eorum motu dependent, esse isto mō ęterna, cum nūquā fuerit tempus, nisi existen te motu primi mobilis, cuius ē passio, vt in quarto huius est ostensum. Alio modo accipitur ęternum pro eo ꝙ caret principio & fine durationis, & sic q̄ritur utrū mundus sit æternus, idest vtrum non habuerit principiū durationis, nec finē habiturus sit. ¶ *Sciendū tertio ꝙ possibile, tripliciter accipi pōt, vt dicitur 5. Met. vno modo secundū potētiā actiuam, quō dicimus calefactionē esse possibilem: q2 est aliquid in natura, habens uirtutem calefactiuam. Alio modo secundū potentiā passiuam, quomodo dicimus lignum esse combustibile: quia in eo est pōtia, qua hoc pati possit. Tertio secundū non repugnantiam terminorū, quomodo dicimus possibile esse sortem esse Imperatorē: quia eē Imperatorem, nullā habet repugnātiam huic termino Sor. ita scilicet ꝙ sequatur contradictoria esse simul vera.* ¶ *Sciendum quarto ꝙ impossibile dicitur dupliciter, scilicet absolute, & ex conditione. Absolute dicitur impossibile, quando nō propter suppositionem factam prædicatum repugnat subiecto, sed ꝑpter rōnes per terminos importatas: sicut hominem esse equum. Impossibile ex suppositione, quando prædicatum repugnat subiecto, non quidem ex proprys eorū rationibus, sed aliqua suppositione, aut cōditione circa subiectum posita, sicut posito ꝙ Sortes ambulet, nō est possibile, ꝙ pro eodem tempore sedeat: quia tunc simul ambūlaret & sederet.* ¶ *Quantū ad secundum ponuntur quinque conclusiones. Prima est, Mundum esse æternum quantū ad res incorruptibiles, & quātum ad species rerum corruptibilium, est possibile secundū potentiam actiuā. Probatur primo. Habens potentiam infinitā, potest ab æterno effectum producere, quantum est ex ratione potentię (potentia enim infinita sicut non limitatur magis ad hunc, quā ad illum effectum quantū est ex ipsa: ita non limitatur magis ad hanc, quam ad illā durationem) sed prima causa habet potentiam infinitā, vt inferius probabitur esse de mente Aristo ergo potest ab æterno effectum suum producere, sed mūdus est eius effectus, vt etiam inferius probabitur: ergo &c. Secundo. Agens cui actio non mensuratur tempore, nec aliquo tēporis, potest effectum suum et in tempore, & ab æterno ꝑducere, sed actio Dei neque tempore, neq; aliquo tēporis mensuratur: ergo &c. consequentia nota cū minori: quia omnis actio mensurata tempore, aut instanti temporis est corruptibilis, diuina autē operatio est incorruptibilis, vt dicitur 2. Cœli Maior vero probatur: quia effectus producitur, quando sua actio est, sed actio quæ non mensuratur tempore, neque instanti temporis pōt esse æterna, cum nullam dependentiā habeat ad tēpus: ergo &c.* ¶ *Secunda cōclusio est. Mundū esse æternum est possibile absolute, possibilitate importante non repugnātiam terminorū. Probatur. Si esset repugnantia, aut esset, quia oporteret causam duratione pręcedere suū effectum, aut quia nō esse rei productę de necessitate præcedit esse, sed nullū istorum est necessarium: ergo &c.* ¶ *Primū probo dupliciter. Primo, Nullā causa ꝑducens effectum suum subito, necessario ipsum effectū duratione pręcedit, sed Deus mundum subito produxit si ab ipso (vt inferius probabitur) est productus: ergo &c. Maior ꝓbatur. In quocunq; instāti ponitur res esse, pōt poni principiū actionis eius, in quocūq; .n. instanti ignis est, incipit eius calefactio, sed in operatione instantanea idem ēst principiū & finis, sicut in oībus indiuisibilibus: ergo in quocunq; instanti ponitur agēs effectū suum*

Possibile tripliciter potest accipi. Tex. co. 17.

Impossibile dicitur dupliciter.

Mundū esse æternū quantum ad res incorruptibiles & quātum ad species rerū incorruptibiliū est possibile secūdū potentiam actiuam.

Tex. co. 17.

Mundū esse æternum est possibile absolute possibilitate importante nō repugnātiā terminorū.

subito producens, poni potest finis & terminus actionis eius, sed terminus actionis simul est cum ipso facto: ergo pōt factum simul esse cum causa subito agente: ergo non necessario causa talis præcedit effectum suū duratione. ¶ *Secūdo. Prima causa non minus potest producēdo totam substantiā rei, quam producens formam tantum in producendo formam, sed aliquod producens formam, non de necessitate est prius duratione forma, sed pōt agere ut forma sit quandocunque ipsum est, vt patet in solis illuminatione: ergo &c.* ¶ *Pro probatione secūdi notādū, ꝙ omne ab alio productū per se est nō ens, ab alio autem habet esse, sed per se esse non ens potest dupliciter intelligi. Vno modo: quia non esse sibi conuenit in primo, aut secundo modo dicendi per se, & hoc modo non intelligo omne productum esse per se non ens, sed sic negationes & priuationes sunt per se non ens. Alio modo quia ipsi solitarie cōsiderato conuenit non esse, idest remoto omni extrinseco ꝓducente non habet esse, & hoc modo intelligitur omne productum ex se esse non ens.* ¶ *Tunc arguiī sic. Si oporteret omne productū habere prius duratione, non esse quam esse, non videtur hoc aliam rationem habere, nisi quia non esse conuenit sibi per se, esse aūt conuenit sibi per aliud, qđ aūt per se conuenit alicui prius conuenit sibi eo qđ sibi conuenit ꝑ aliud: sed hoc non obstat, qa quod aliqđ conueniat alicui per se mō superius explanato, nō arguit nisi prioritatē naturæ. Si .n. factus fuisset aer à prīcipio lucidus: quāuis sibi relict⁹ tenebrosus eēt, nō tñ eēt prius tēpore tenebrosus, sed solū prius natura: ergo si mūdus accipiat esse ab alio, ex se non habens esse, nō oportet vt prius tempore sit nō ens, sed sufficit vt sit prius natura non ens.* ¶ *Quod si feratur instātia, quoniā id quod prius tm̄ natura est tale, est simul tempore tale cum altero, si ergo mundus prius tantum natura habet non esse, quam esse, sequetur ꝙ simul tēpore sit & non sit.* ¶ *Dicitur, ꝙ aliquid esse tale prius nā altero dupliciter potest intelligi. Vno modo: quia aliquo tempore de necessitate est tale: & sic non dicimus mundum prius natura esse nō ens. Alio modo: quia si sibi relinqueretur esset tale, & hac ratione mundus dicitur prius natura esse non ens: quod enim conuenit alicui per se, & solitarie consideratο, dicitur prius natura cōuenire, eo ꝙ ab extrinseco rei adueniat.* ¶ *Dicitur tamē secundo, ꝙ tunc simul tēpore res habet esse, & habet aptitudinē ad non esse, si sibi relinqueretur.* ¶ *Si etiā arguatur quòd omne productū transit de non esse ad esse: quia quod est in potētia ad duo contradictoria si unum acquirit ab altero recedit, & per consequens non esse præcedit esse duratione.* ¶ *Dicitur ꝙ assumptū est falsum, nisi sit aliquid de nouo productum: falsum est etiam, quod probatione assumitur, non enim quod est in potentia ad contradictoria potentia absoluta aut agentis potentia dum unum accipit ab altero recedit: nisi nouiter accipiat & per transmutationem, quod æterno non conuenit.* ¶ *Tertia conclusio est. Non est possibile mundū esse æternū possibilitate potentię passiuę siue materiæ. Probatur. Nulla est materia quę sit potētia totus mundus: ergo &c. Probatur antecedens, supponendo nomine mūdi omnē entitatem à prima causa distinctam intelligi. Si esset aliqua potentia receptiua totius mundi, tunc esset aliqua potentia receptiua omnium formarum, & materia prima, sed hoc est impossibile, quia materia est primum subiectum. 1. Physic.* ¶ *Confirmatur: quia si esset aliqua materia materiæ receptiua, aut esset à Deo producta, aut nō: si producta, aut ex alia materia*

Per se esse non ens dupliciter pōt intelligi.

Quod conuenit alicui per se idest solitarie cōsiderato nō arguit: nisi naturæ prioritatem.

Non est possibile mundū esse æternum possibilitate pōtiæ passiuæ suæ materiæ.

Circa fin

materia esset producta, & illa ex alia, et sic esset processus in infinitū, aut esset devenire ad aliquam non productā, & tūc illa esset Deus: quia nulla res à Deo distincta est improducta, vt inferius ꝓbabitur: ergo &c. ¶ Quarta conclusio est. Impossibile est mundū esse æternum impossibilitate suppositionis. Probatur. Id quod est, necesse est esse necessitate suppositionis quādo est. 1. Periermenias circa finē: sed mundus sm̄ christianam verissimam fidē habuit suę durationis initium: ergo hoc stāte necesse est ipsum in tempore incepisse: sed necesse esse, et impossibile non esse ęquipollēt: ergo impossibile est mundū non incepisse. ¶ Confirmatur, quia oīs ꝓpositio uera de prӕterito, est necessaria necessitate immutabilis: sed ista est vera, mundus incepit: ergo est necessaria, et consequens opposita est impossibilis. ¶ Quinta conclusio est. Nullum indiuiduum naturæ corruptibilis potest esse æternum secūdum mentē Arist. & Commen. 2. de anima. Probatur qa secundum Philos. 1. Cœli. Omne incorruptibile à parte ante, est etiam incorruptibile à parte post. Cōfirmatur de mente Commen. 1. Cœli & 3. Cœli. Quod habet naturam siue potentiam vt sit tēpore infinito, habet potentiam infinitam, potentia autē infinita nulla est maior: si igitur aliquid potest fuisse tempore infinito, poterit etiam esse tempore infinito, & per consequens non erit corruptibile. ¶ Quantum ad tertium vidēdum est de materia quarti argumēti, ubi tria sunt declaranda. Primum est quomodo infinitū sm̄ se totum accipi possit. Secundo quō infinito possit additio fieri. Tertio quō īfinitum est actus admixtus potētiæ. ¶ Sciendū itaq; primo, ꝙ aliquid esse totum acceptū intelligi dupliciter pōt. Vno mō in esse reali: vt dicatur esse acceptum id, quòd secūdū se totum habuit esse

> Mundū esse æternum est impossibile impossibilitate suppositionis.

> Nullum indiuiduū naturæ corruptibilis potest esse ęternum.
> Tex. com. 34
> Tex. com. 114.
> Comm. 136.
> Comm. 55.

> Infinitum quo secundum se totū pōt accipi.

actu, quod quidē dicitur fuisse acceptum: quia eo existente res aliquę sunt vsę. Alio modo sm̄ esse in intellectu, & sic dicitur aliquid acceptū quando ab intellectu sm̄ quālibet partē per modum rei existentis concipitur. ¶ Sciendū secundo ꝙ de īfinito dupliciter loqui possimus. Vno modo quantū ad vnāquāq; partē eius finitā diuisim. Alio mō quātū ad totā multitudinē partiū cōiuncti. ¶ Dicitur ergo primo ꝙ tps ꝓteritū infinitū est acceptū, et extra intellectū, et ī re quātū ad quālibet eius partē finitā diuisim sumptā: qa qualibet fuit certa duratione & finita in actu posita. ¶ Dicitur secundo ꝙ infinitum quantū ad totā multitudinē suarum partium coniunctim accipi non pōt, neq; secundū rem neq; sm̄ intellectum: qa non potuit esse una certa & finita duratione actu positum. Non sufficit .n. ad hoc vt aliquid dicatur secūdum se totū accepū, quòd secūdum quamlibet partem sit acceptum & in actu diuisim, sed oportet ut oēs partes simul sumptę aliqua finita duratione in actu positę sint: dicitur .n. aliquod tēpus acceptum, qa ex vtraq; parte ceptum est: & propterea ex vtraque parte finitum. ¶ Ista videtur esse mens Commen. 3. Pysic. vbi inquit. Apparet vniuersaliter ꝙ illud qđ est cōmune omnibus speciebus infiniti est quādo quis potest accipere ex eo aliud post aliud ī intellectu & indifferenter, siue illud quod immaginatur ex hoc fuerit actio mentis, vt est dispositio in diuisione mensurarū, aut fuerit extra animam, ut est dispositio in motu, & illud quod mens accipit ex infinito semper est finitum: sed est aliud ab eo quod accipit in prӕteritū. ¶ Si aūt arguatur, quęlibet pars infiniti est accepta, ergo totū infinitū est acceptum, negatur consequentia, est .n fallatia cōpositionis & diuisionis. ¶ Ex his sequitur ꝙ infinitum tēpus sm̄ se totum pertrāsiri nō potest, licet

> De infinito dupliciter sermo haberi potest.

> Comm. 57.

test, licet quęlibet eius pars sit pertransita, transitus .n. non potest intelligi, nisi inter duos terminos: vnde vana est rõ qua arguitur, q̃ si tempus fuisset infinitũ, infiniti dies essent pertransiti, infinitum autem pertransiri non põt, apparet enim q̃ infiniti dies sunt pertransiti diuisim, quia quilibet eorũ fuit finitus & in actu quomodo non repugnat infinito pertransiri, non sunt autem pertransiti infiniti dies coniunctim. ¶ *Quantũ ad secundũ sciẽdum primo, q̃ non inconuenit aliquid esse vno modo finitum, alio uero modo infinitum: sicut si esset linea secundum longitudinem infinita, finita autem secundũ latitudinem.* ¶ *Sciendum secundo, q̃ additio non potest fieri, nisi ex ea parte qua est finis et terminus, si.n. addatur aliquod continuum continuo, ita q̃ adinuicem cõtinuentur, oportet eorum esse aliquẽ terminum communẽ, vt patet ex rõne continui: unde id cui additio fit, oportet aliqua ex parte finitum esse.* ¶ *Dicitur ergo q̃ quia infinitum tempus præteritum est finitum à parte post, ad diem enim præsentem terminatur, licet à parte ante sit infinitum: ideo ex parte posteriori sibi additio fieri potest, nec illud magis inconueniens est, quã si lineæ infinite secundũ longitudinem, finite autem secundum latitudinem fiat ex parte latitudinis additio.* ¶ *Quantũ ad tertiũ sciẽdũ primo q̃ esse actum admixtum potentiæ attribuitur infinito, ea ratione quia nũquam est secundum se totum in actu: ideo posito aliquo eius ĩ actu, adhuc restat aliquid accipiendum: vnde quod in actu ponitur, semper ad alium actũ ordinẽ habet.* ¶ *Sed aduertendum secundo, q̃ non eo modo dicitur actus permixtus potentiæ & habere ordinẽ ad alium actum in infinito à parte ante, & in infinito à parte post. In infinito .n. à parte post, quodlibet in actu positũ, est in põia ad aliũ actum, qui sibi addi põt, & ita dicitur infinitũ esse actus permixtus põiæ, q̃ post quęlibet actũ sequitur alius actus & alia põia: sed infinitum à parte ante & in præterito, non dicitur hoc mõ actus permixtus põiæ, datur enim aliquis actus quem nõ sequitur alius actus, aut alia põia ad ipsũ scilicet, præteritum pertinẽs, quia versus nos habet finem & terminum: sed dicitur permixtus potentię, quia ante quemlibet actum præcessit alius actus, & ante quãlibet potentiam præcessit alia potentia, et & nunquam est deuenire ad aliquẽ actũ, quem non præcesserit alius actus & alia potentia, non.n. est ibi primum inuenire, nec vnquã incepit tale infinitum exire in actum, sicut infinitum à parte post, nunquam cessabit exire in actum.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ dicitur primo, q̃ creatus esset mundus quãtum ad incorruptibilia in instãti.* ¶ *Dicitur secũdo q̃ illud instãs nõ est instans fluẽs, siue instãs tp̃ris: q̃a res incorruptibiles tali instãti nõ mẽsurantur, sed esset instãs permanens qđ est instans æui.* ¶ *Dicitur tertio q̃ nõ seq̃tur mundũ incepisse si est productus in tali instanti: q̃a dicitur aliq̃d incipere quãdo in aliquo instanti temporis, primo accipit esse, non aũt quia instanti permanẽte mensuretur.* ¶ *Ad cõfirmationẽ dicitur q̃ motũ ꝓduxisset Deus, nõ totũ simul, nec sm̃ aliqđ indiuisibile eius primo productũ: sed ante qđlibet determinatũ, esset aliud prius ꝓductũ, & sic in infinitũ: ideo nõ sequtur q̃ esset duratione finitũ: q̃a ad hoc vt aliq̃d successiuũ duratione finitũ dicatur, oportet, q̃ sit aliqđ indiuisibile eius primo ꝓductũ: vnde ratio supponit si tẽpus esset productum, q̃ daretur in eo aliquod primum: hoc autem falsum est ponendo mũdum æternũ.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo q̃ duplex est necessitas scilicet absoluta, sicut hominem esse aĩal, & cõditionata, sicut fortem*

Non inconuenit aliq̃d esse vno mõ finitum alio modo infinitum.

Esse actũ admixtum potentiæ attribuitur infinito.

Quomodo mundus est creatus.

Quæ necessitas tollat contingentiam.

cut fortem sedere dum sedet. Prima necessitas tollit contingentiam, non aūt secunda: si ergo accipiatur ens necesse esse absolute, negatur consequentia: si aūt ex conditione, negatur falsitas consequētis, non .n. implicat aliquid esse contingens, & ex conditione necessariū. ¶ *Dicitur secundo ꝙ si aliquod contingens ab æterno productum esset, illud esset ens necesse esse ex suppositione, non aūt absolute. Vnde necessario Deus illud per infinitum tempus conseruasset, per nullum tñ tempus finitum aut instans necessario conseruasset. Data nāque quacunq; parte temporis finita in qua ipsum cōseruasset, potuisset millies antea annihilare.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ Phil. non concederet aliquid contingens & corruptibile posse esse ab æterno, vt superius est ostensum.* ¶ *Ad tertium negatur antecedens: dicitur .n. ꝙ si sol ab æterno fuisset, potuisset splendorem ab æterno de diaphano producere.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ tunc produxisset splendorem illum in aere, non per motum aut mutationem, sed per quandam simplicem actuationem.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ ibi ꝓprie non esset reductio potentiæ ad actum: quia non esset potentia ab actu distans, quod est de rōne reductionis de potentia ad actum: sed esset potius quędam actuatio potentię per actū.* ¶ *Ad quartum licet multi diuersimode respondeant, aut vnicum oīum hominū ponendo intellectum, aut animam cum corpore interire, aut alia ponendo ex quibus deuitāt multitudinem animarum infinitam, sm̄ tamen mentem S. Tho. dicitur ꝙ nō repugnat principijs ab Arist. positis dari infinitum in actu in rebus immaterialibus: ipse .n. solum probat infinitum actu non dari in corporibus naturalibus, non autem in rebus immaterialibus.* ¶ *Sed licet Philosophi principijs non repugnet, videtur tñ veritati repugnare ꝙ detur infinitum in actu: vnde S. Tho. ex proposito probat impossibile esse dari multitudinem actu infinitā. Aut ergo oportebit dicere nō posse mundum esse æternum, aut animam intellectiuam simul cum corpore corrumpi, siue desinere esse.* ¶ *Posset ad hoc primo dici ꝙ non implicat contradictionem, multitudinem esse actu infinitam, & quòd S. D. non probat illud esse simpliciter impossibile, sed sm̄ cursum nunc rebus inditum, & nobis notum, posse tñ simpliter fieri à Deo, vt sit multitudo actu infinita.* ¶ *Posset secundo dici tenendo quòd simpliciter impossibile sit talem multitudinem dari, quòd si mundus fuisset ab æterno productus, inuenire potuisset Deus modum, quo generatione hominū in infinitum durante, non esset infinitas animarum, vel scilicet easdem animas finitas existentes reuniēdo diuersis corporibus, vel faciendo animas simul cum corporibus per subtractionem sui influxus desinere. Quę quidem licet incōuenientia videantur sm̄ cursum nunc in rebus existētem, posset tñ conueniens esse sm̄ alium cursum, quem rebus Deus imponeret. Neque .n. rōnabiliter negari pōt Deum potuisse rebus alium modum pręter eum qui nunc est imponere.* ¶ *Ad quintū dicitur primo quòd infinitos dies fuisset acceptos; pōt intelligi aut coniunctim, & sic negatur prima consequentia, aut diuisim, & sic negatur falsitas cōsequentis, vt patuit.* ¶ *Dicitur secundo nō esse inconueniens, infinito fieri additionem ex ea parte, qua finitū est, vt ponit Cōm. 3. Cæli.* ¶ *Dicitur tertio quòd semper est aliud & aliud accipere ex ea parte qua pręteritum est infinitum, quocunq; enim eius accepto, semper restat aliquid accipere qđ fuit prius eo, & numquā est deuenire ad primum diem: vnde negatur tertia cōsequentia.* ¶ *Dicitur quarto ꝙ non*

Vide pulcherrimum exemplum.

1. Com. 22. 81.

1. parte q. 7 art. 4.

Deus inueniret alium modum ab isto qui ade est in mundo ne detur infinitus.

Com. 32. p. 22.

non valet ista consequentia, omnes dies actu fuerunt, ergo non est aliud continue accipere: quia in infinito a parte ante nõ dicitur semper esse aliud & aliud accipere, quia aliqua parte existente in actu semper alia & alia sit futura, sicut accidit in infinito à parte post: sed quia si intellectus noster incipiat à præsenti die numerare ad dies præteritos, numquam ad aliquẽ diem deueniet qui sit primus. ¶ Ad sextũ dictũ est superius ꝙ nõ obstante ꝙ oẽs partes tẽporis præteriti fuerint in actu, semper tñ est ibi actus admixtus potentiæ, eo modo quo conuenit infinito à parte ante. ¶ Ad septimum aliorum prætermissa rñsione negatur cõsequentia. Ad probationem dicitur primo ꝙ æquale maius, & minus dicuntur per comparationẽ ad aliquem terminũ, dicitur.n. vna quantitas ęqualis alteri, qa termini unius terminos alterius non excedunt: vna vero maior altera qñ termini vnius excedunt terminos alterius: ex quo sequitur ꝙ si aliquę quantitates sint infinitę ex vna parte, & ex alia finitę, ex ea parte qua finitę sunt, possint habere comparationem sm̃ æquale maius, aut minus sm̃ ꝙ vnius terminus excedet, aut nõ excedet terminũ alterius, ex parte vero qua infinitę sunt, non possunt talem cõparationem hẽre, cum ibi nullus terminus sit. ¶ Dicitur secũdo ꝙ in huiusmodi quãtitatibus ex vna parte infinitis, ex altera vero finitis, si debet esse dicta comparatio, oportet ꝙ accipiantur termini ex eadem parte in vtraque .s. si accipiatur terminus ex parte unius tamq̃ eius principium, similiter accipiatur in altera, & si altera terminus accipiatur tamq̃ finis, in altera similiter capiatur. Si .n. accipiantur duæ lineæ, quarum vna ex parte orientali sit finita, ex altera vero parte ad mediũ terræ terminetur, altera aũt incipiat ab eodem medio terrę, & inuersus occasum in infinitũ tendat, istę lineæ æquales nequaq̃ dici poterũt ęquales, nec vna maior altera, cũ terminus vnius sit eius finis, alterius aũt terminus sit illius principiũ, sed si duę lineę ex parte orientali infinitę ad mediũ idem terminentur, illæ æquales aliquo modo dici poterũt, et si vna ad tale medium terminetur, altera vero vlterius prætendatur, vna maior alia dici poterit. ¶ Ex istis sequitur ꝙ si duo tẽpora præterita infinita ad idẽ instans terminarentur, illa aliquo modo essent æqualia: quia terminus vnius non excederet terminũ alterius, & si terminus vnius esset termino alteri⁹ vlterior, vnũ esset altero maius: eodem modo de temporibus futuris infinitis ab eodem instanti incipientibus, quòd de temporibus quorum principium vnius alterius principium antecedit, est dicendum. Si contra hoc instetur qa tunc dies erunt ęquales annis, cum ad instans idem terminentur. ¶ Dupliciter rñderi põt. Primo ꝙ hoc non est inconueniens in tempore infinito, licet incõueniens esset acceptis annis finitis, diebusq; finitis in eis existentibus. ¶ Secundo & melius, ꝙ de diebus & annis dupliciter loqui possumus, scilicet per modũ vnius continui totum tempus annorum, tamq̃ vnũ cõtinuũ tempus accipiendo, & similiter totum tempus dierum & per modum discreti, sm̃ videlicet ꝙ ipsum tempus continuũ ꝑ plures partes numeratur, quæ sunt annus, aut dies. Si primo modo accipiamus, sic non est inconueniens immo necessariũ, ꝙ dies sint æquales anni, cũ idem instans sit terminus annorũ & dierum. Si aũt secũdo mõ accipiamus, sic dies sunt plures annis, sicut si duæ lineæ ex vna parte infinitæ, ex altera uero finitæ terminẽtur ad idem punctũ, erunt æquales per modum quantitatis continuę, nõ aũt per modum quantitatis discretę, si in vna accipiãtur partes

Æquale, & maius dicitur dupliciter.

Quomodo soluitur duplicitet instãtia de infinitate dierum.

partes bicubitę, in altera vero partes vnius cubiti, partes .n. vnius cubitales sũt plures partibus bicubitalibus, & suiipsius & alterius lineæ, nec terminantur vt sic ad instãs sed ad vnitates, numerus .n. mensium terminatur ad unitatē mensis vltimi, & numerus dierũ ad vnitatē diei. ¶ *Dicitur ergo primo ad rõnem, ꝙ præteritũ ad b, est maius pręterito ad a, quia terminus præteriti ad b, tantũ excedit terminũ præteriti ad a, quantũ est tẽpus, qđ inter meridiē hodiernã, & meridiem crastinã mediat, & per oppositũ futurũ ad a, est maius futuro, ad b, quia principium futuri ad a, principiũ futuri, ad b, antecedit. Dicitur secũdo ꝙ suppositũ assumptũ est falsum. In illis .n. nõ accipitur terminus ex eadem parte, in præterito .n. accipitur terminus ex parte finis, in futuro aũt ex parte principij, quo modo diximus non esse comparationẽ inter infinita sm̃ æquale, aut sm̃ maius & minus.* ¶ *Dicitur tertio quòd ratio nihil concludit: quia fundatur super dicto falso fundamento, vnde maior rationis est falsa, & assumptũ ad eam probandã est falsum, scilicet quòd præteritum ad, b, & futurum ad, b, sint æqualia, eodẽ modo falsa est alia propositio, quòd scilicet quodcumque tempus est maius præterito ad, a, sit maius futuro ad, a, fundatur .n. super eodẽ fundamento, scilicet quòd futuro ad, a, æquale sit præteritũ ad, a, quòd falsum est.* ¶ *Ad octauũ negatur consequentia, stat .n. motum numquam terminari termino intrinseco, & tamen non esse ociosum: quia ordinatur ad aliquem extrinsecũ finem, quem consequitur.* ¶ *Sed contra. Habito fine cessat motus, vt habet Commen. 12. Meta. ergo implicat contradictionem motum numq̃ cessare, & tamen finem suum aliquando adipisci.* ¶ *Rñdetur quòd duplex est finis motus, quidam .s. qui sequitur motũ, & quidam qui eum cõcomitatur. Propositio Commen. vera est de fine primo, non est autem vera de fine secundo, de quo loquimur cum dicimus motum infinitum assequi finẽ suum: hic enim finis est imitatio primæ intelligentiæ, in causando, & hic semper concomitatur motũ.* ¶ *Ad primam probationem consequentiæ quæ ex verbis Commen. assumitur, dicitur quòd Commen. loquitur de motu recto, non autem de motu circulari, vt ipsemet declarat.* ¶ *Ad secundam dicitur, quòd ratio Philosophi procedit contra Anaxagoram, quoniam intellectus ille finem intendebat quem numquàm poterat adipisci, extrahere scilicet quodlibet ex quodlibet, quod erat impossibile si in vnoquoq; erant infinitæ partes minimę, sed hoc nihil ad propositum consequentiæ nostrę facit.*

Aperitur falsitas fundamenti.

Comm. 36.

Finis motus est duplex.

Vide meas Auerr.

Contra Anaxag.

QVAESTIO IIII.

Vtrum necesse sit mundum esse æternum.

Si igitur hoc impossibile est manifestum est, quod perpetuus est motus &c. Tex. XIII.

QVAERITVR quarto, Vtrum necesse sit mũdum esse æternum. Videtur ꝙ sic. ¶ *Primo. Quandocunq; est actio indiuisibilis productiua alicuius effectus, ille effectus est, quia ibi fieri non procedit factum esse: sed productio vniuersi est actio indiuisibilis & est ęterna: quia est idem quòd diuina sba. 2. Cœli: ergo mũdus est ęternus.* ¶ *Secundo. Posita causa sufficienti in actu,*

Tex. 37.

actu, oportet effectũ poni: quia causa in actu, & effectus in actu sunt simul 5. Meta. 2. Physi. & 2. Poste. sed Deus ab æterno est causa sufficientissima ad mundi productionẽ: ergo &c. ¶ Si dicatur quòd Deus est causa agens per voluntatem, maior aũt non est vera de tali causa, sed tantum de causa naturali. ¶ Contra arguitur. Agens per voluntatem nõ retardat exequi propositũ, nisi propter aliquod futurum expectatum, vel quia scilicet expectatur perfectio virtutis ad agendum, vel cuiuscunque impedimenti remotio, vel saltem præsentia temporis, quòd si nullum horum adsit, & effectus non sequatur, non erit volũtas perfecta, sed quicquid Deus vult vt sit, ab æterno voluit vt esset, cum nouus motus voluntatis aduenire illi non possit, nec aliquid eũ expectare oportuit, quia potentia sua completissima est, à nullo quoq; eius uoluntas impediri potest, tempus vero est ab ipso productum: ergo &c. ¶ Tertio. Si mũdus incipit esse de nouo: ergo prius duratione habuit non esse quam esse: ergo aut illud erat non esse simpliciter, aut non esse in materia. Si primo modo sic numquam incepisset: quia ex nihilo simpliciter nihil fit sm̃ omnium communem opinionem, & habetur à Phil. 1. Phys. tum etiam quia sequeretur vnum oppositorum mutari in alterum sm̃ Cõmen. 1. Phys. 3. Cæli 2. de gener. et 4. meta Si erat, non esse in materia: ergo materia mutabilis prærerat ante mundum & tempus, sed omne tale aut tempore mensuratur, aut tempori coexistit: ergo ante tempus erat tempus, quod est inconueniens. ¶ Quarto arguitur. De necessitate nõ cessabit mũdus: motus cæli nũquã cessabit: ergo neque corpora cœlestia. Antecedẽs pbatur tripliciter. Primo, si motus cessaret, hoc non posset esse nisi ꝑpter aliquam lassitudinem, aut violẽtiã in motu, sed cœlum in suo motu non fatigatur, vt dicitur. 2. Cæli. neque violentus vllo modo est. 2. Cæli ergo &c. Secundo, frustra ẽ potentia quę nõ reducitur ad actũ, sed in quocunq; situ ponatur sol, est in potentiã ad alium situm: ergo si non reduceretur in actum esset frustra, sed si cessaret motus non reduceretur ad actum: ergo esset frustra, natura autem nihil facit frustra. 1. et 2. Cęli ergo etc. Tertio nõ est maior ratio quare sol quiescat in Oriẽte, quam in Occidente, aut in quocunq; alio situ orbis, neq; in omnibus simul potest quiescere: ergo nullibi poterit quiescere, & per consequens semper necessario mouebitur. Antecedens patet q2 indifferens est sol ad hoc vt sit in Oriente, aut in Occidente, cum idem punctum sit principium & finis, & similiter mutatũ esse. 1. Cæli. alioquin ad locum in quo naturalius esset velocius moueret. ¶ Quinto principaliter. Si mundus non esset æternus, tunc appetitus naturalis corruptibilium esset frustra, appetunt. n. vniuersa perpetuitatem, quam, cum in indiuiduo consequi non possint in specie appetunt 2. de anima. ¶ Circa istam difficultatem. Primo determinabitur veritas. Secũdo videbitur quam necessitatem habeant Philosophi rationes. Tertio supposito, quòd mundus potuerit esse ab æterno & in tempore, assignabitur ratio probabilis quare magis sit in tẽpore ꝓductus quã ab æterno. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo quòd multipliciter aliqd fieri contingit, scilicet. Per motum solum: sicut aqua per calefactionem fit calida. Per mutationem sequentem motũ de necessitate, sicut forma aeris introducitur in materia aquę per generationem, quæ alterationem consequitur. Per mutationem sequentem quidem motum: sed non de necessitate, sicut fit lumen in aere per illuminationem, quæ motum

Marginalia: Tex. 5. & 2. phy tex. 37 & 2 poste. tex. 13. — Ex nihilo nihil fit. — Tex. 75. — 1. Physi. cõ. 15. & 3. Cęli. comm. 15. & 2. de ge. cõ. 6. Et 4. met. comm. 27. — Tex. 5. — Tex. 59. — 2. Cęli Tex. 31. & 2. Cęli Tex. 59. — Tex. 100. — Tex. 34. — Multipliciter cõtingit aliquid fieri.

motum localem solis consequitur, sed tamen etiam quiescente sole, præsenteque aeri fieret lumen in aere, per simplicem quandam emanationem. ¶ *Notandum secundo quòd in his modis fieri ad factũ esse diuersimode se habet. In eo enim quod fit per motum aut mutationẽ, quæ de necessitate motũ consequitur fieri mutatum esse præcedit, prius enim aqua calefit, quã sit calefacta, & prius Sor. generatur quã sit genitus, dicitur enim generari quamdiu materia ad introductionem formæ substantialis alteratur. In eo autem quod per simplicem emanationẽ fit, aut per mutationem, quæ non de necessitate motum consequitur, simul est fieri & factũ esse, simul enim aliquid creatur & creatum est, & illuminatur & illuminatum est.* ¶ *Sciendum tertio quòd simplex emanatio à motu, & ab omni mutatione differt: quia omnis motus & mutatio præsupponit subiectum ꝙ prius sit sub termino à quo, quàm sub termino ad quem, vt habetur à Comm. & de sba orbis c. 1. Simplex aũt emanatio nullũ subiectũ de necessitate præsupponit. Creatio enim est productio totius esse rei idest cuiuscunque concurrentis ad esse rei.*

Fieri & factum &c. diuersis modis pôt considerari.

Simplex emanatio a motu & à mutatione differt.

1. Physicorum cõm. 60, 62, 63.

¶ *Sciendum quarto, quòd cum dicimus mundum esse ab æterno productum, dupliciter potest intelligi. Vno modo vt ly ab æterno negatiue accipiatur per negationem inceptionis essendi per motũ aut mutationem, quæ vere mutatio sit, quod dico propter illuminationem, quæ nõ est vere mutatio, sed simplex emanatio, vt sit sensus, mundus est ab æterno idest nõ cepit esse per motum, aut mutationem. Alio modo vt ly ab æterno omnem inceptionem essendi quocunque modo neget.*

¶ *Respondetur itaque duabus conclusionibus. Prima est. Necesse est mundum ab æterno esse, secundum quòd ly ab æterno inceptionem essẽdi per motum aut mutationem negat, quamuis iste modus loquendi sit improprius.* ¶ *Probatur. Omne quod incipit esse per motum aut mutationem, præsupponit aliquod subiectum, quod de non esse ad esse transmutetur, mutatio enim omnis est inter duos terminos, sed mundus ad sui productionẽ nullum subiectum præsupponit, nomine.n. mundi intelligimus oẽm rem à Deo productam, & per consequens nihil illi productum præsupponi põt.* ¶ *Secũdo. Omne qđ per motum, aut mutationem producitur, prius fit quam factum sit: quia omne mutatũ esse præcedit mutari 6. Phys. sed mundi non põt esse prius fieri quam factum esse: quia non est ibi aliqđ subiectum factionis præcedens factũ esse, qđ dicatur aliter se habere nunc, ꝗ prius: ergo &c.* ¶ *Si dicatur quòd prius producta est materia, et postmodum aliæ res.* ¶ *Contra. Aut materia in illo priori erat sine omni forma, & hoc est impossibile, aut erat informata forma, & per consequens aliqua natura: ergo impossibile est in ꝓductione, qua tota substantia vniuersi producitur fieri præcedere factum esse.* ¶ *Secunda conclusio, quæ est sm̃ fidẽ christianã est. Non est necesse mundum per negationẽ inceptionis essendi quocunque modo ab æterno esse.* ¶ *Probatur primo: quia fides christiana ponit ipsum incepisse per simplicem emanationẽ, quæ nihil aliud importat quam acceptionem esse ab alio, esse dico ab essentia, & ab esse ꝓducentis distincti, qđ dico propter productionẽ filij in diuinis.* ¶ *Probatur secundo rõne S. D. secundo contra gentiles. Si necesse est mundũ esse ab æterno, aut istam necessitatem hẽt mundus à se, aut ab alio, sed neutro mõ conuenit mundo: ergo &c. Probatur minor primo quo ad primã partem. Quod hẽt esse ab alio, non habet necessitatẽ essendi à se, sed mundus hẽt esse ab alio, vt*

Mũdum ab æterno esse necesse est: quo intelligatur.

1. Phys. text. 64 & 5. text. 5. & 7.

Tex. com. 39 & 54.

Non est necesse mundum per negationẽ inceptionis essendi quocunque modo ab æterno esse.

Cap. 31.

supponitur: ergo &c. Probatur maior, quia ex opposito prædicati infertur oppositum subiecti, sequitur .n. hoc hẽt ex se necessitatem essendi: ergo impossibile absolute & simpliciter est ipsum nõ esse: ergo ẽ de se ens: ergo nõ hẽt esse ab alio: ergo à primo ad vltimum hẽt necessitatẽ essendi à se: ergo nõ hẽt esse ab alio. Quo ad secundam vero partem probatur. Si habet istã necessitatem ab alio, aut sicut à causa efficiente, aut sicut à causa finali. Si primum, Contra: necesse est effectũ causæ efficientis esse: quia necesse est agẽtem agere, sed nõ est necesse Deum producere creaturas, immo ex uolũtate agit non solum sm̃ Theologos, sed etiam sm̃ mentem Philosophi, vt inferius probabitur: ergo &c. Si secundum, Contra: ordinatum ad finem necessitatem nõ habet ex fine, nisi aut qa finis sine ipso esse non põt, aut non ita bene, sed neutro modo se hẽt res creata ad diuinã bonitatẽ, quæ est finis: quia & est per se necesse esse, & sm̃ se perfectum nulla indigens creatura: ergo &c. ¶ Tertia conclusio est. Necesse est motum & mundum semper durare ipsa rei natura considerata, licet aliter per diuinam potentiam esse possit. ¶ Secunda pars ab omnibus Theologis conceditur: quia quod accipit initium durationis, põt etiã desinere esse saltẽ per potentiam facientis, mũdus aũt sm̃ fidẽ accipit initium suæ durationis. ¶ Prima uero pars ꝑ rõnes in principio quæstionis adductas ꝓbatur, & ꝑ rõnem Phys. hic de qua inferius videbitur. ¶ Quantũ ad sm̃.s. de rõnibus Philosophi. Arguit primo Philosophus tex. 4. supposito ꝙ ad hoc vt sit motus requiratur mobile & mouens. Si motus non semper fuit, sed habuit initium suę durationis: necesse est aut mouentia, & mota facta esse, cum prius non fuerint, aut esse perpetua, sed vtroque modo sequitur ante primam mutationem esse aliam mutationem quæ contradictionem implicat: ergo &c. ¶ Q̃d ex prima parte illud sequatur, probatur sic. Si factus est motus nullo modo prius existens, oportet mobile esse, quia motus præsupponit mobile: sed per te mobile est factum: ergo ante primam mutationem, quã ponis, necesse est aliã mutationem esse, illam s. qua mobile producitur, & sic in infinitum arguendo de subiecto mutationis qua fit mobile. ¶ Q̃d ẽt ex secunda parte idẽ sequatur, quãuis irrationale videatur, ꝙ positis mouentibus & mobilibus naturalibus non sit motus, probatur. Si mouente existente, & moto incipit omnino motus prius nõ existens: ergo in mouente, aut mobili facta est aliqua mutatio, sed illa erit prior mutatione, quam ponis primam: ergo &c. Probatur consequentia, Priuatio nõ inest susceptiuo habitus, nisi propter aliquam causam: sed mobile per te prius quiescebat: ergo erat aliqua causa quietis uel ex parte motiui, vel ex parte mobilis. Tunc vltra. Si aliqd ex causa aliqua, quiescẽs debeat incipere moueri, oportet causam quietis remoueri, manente .n. causa quietis maneret quies: sed talis causa remoueri non põt nisi per motũ, aut mutationẽ: ergo ante primã mutationẽ esset alia mutatio: hanc rationem assumit Commen. de substãtia orbis. ¶ Ista ratio Philosophi concluderet contra fidem de inceptione mundi, si diceremus mundum per mutationem, aut motum incepisse: hoc aũt non dicit fides, sed per simplicem emanationem incepit. ¶ Dicitur ergo primo ꝙ primum mouens fuit ab ęterno, mobilia aũt omnia inceperunt esse per creationem. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non sequitur ante primã mutationem esse aliã mutationem, mobilia .n. per mutationẽ non sunt producta, sed per simplicem emanationem, quæ nullũ subiectũ præsupponit. ¶ Dicitur

Necesse est motũ & mũdũ semper durare ipsa natura rei considerata.

Quam efficaciam habẽat rationes Aristo. probantes mundi æternitatem.

Priuatio cur inest.

Cap. 4.

Deus esset agēs per naturam quid sequeretur.

¶ Dicitur tertio, ꝙ si Deus esset agens per naturam, non posset incipere de nouo mouere nisi per aliquam nouam dispositionem superuenientem præsertim ipsum mobile de nouo producendo, sed qa per uoluntatem agit à qua existente ęterna potest prouenire effectus non ęternus, ideo ad productionem noui effectus non oportet nouam dispositionem superuenire. ¶ Sed contra istam rñsionem arguitur primo Subiectū in potentia essentiali pręcessit subiectū in pōtia accidētali: ergo subiectum ad formā cæli, aut cuiuscūque alterius mobilis pręcessit subiectum motus: ergo non est ꝑductū mobile per creationem. ¶ Secūdo. Ex nō ente nō fit aliqd nisi ꝑ accidens, priuatio.n. est principiū per accidens: ergo oportet præsupponi subiectum ex quo aliqd fiat per se: ergo nō fit mobile per simpilcem emanationem. ¶ Tertio. Nulla relatio aduenit alicui sine mutatione sui: sed quantumcūque agens sit voluntarium, si de nouo incipit mouere, oportet esse nouā relationem, mouentis.n. ad motum est relatio & ē conuerso: ergo non potest agens voluntarium aliquid de nouo agere sine mutatione. ¶ Ad primum negatur antecedens si vniuersaliter sumatur, non enim oportet omne ꝙ de nouo ꝑducitur prius esse in potentia essentiali, nisi per mutationē producatur. ¶ Ad sm̄ dicitur primo, ꝙ si ly ex, dicat causalitatē, non fit aliquid ex nō ente nisi per accidens: quia scilicet materię accidit quę est per se causa. Si aūt dicat ordinem, tunc fit aliquid ex non ente per se, idest post non ens, aut posterioritatem temporis aut naturæ.

Tex. 3.

Ly ex, aliquando causalitatē, aliquando ordinē dicit.

¶ Dicitur secundo, ꝙ cum aliquid creatur, fit ex non ente non primo mō sed secundo, ideo non oportet ibi poni aliquid subiectum ex quo per se fiat. ¶ Ad tertium dicitur primo, ꝙ mutatio dupliciter potest accipi. Vno modo proprię, quādo scilicet aliquod est subiectū qd prius est sub termino à quo, quàm sub termino ad quem. Secūdo, magis extendendo nomē mutationis scilicet pro omni processu de non esse ad esse, siue præsupponatur subiectū siue non. Nulla ergo relatio aduenit sine mutatione primo aut secundo modo. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non oportet vtrumq; extremum mutari, sed sufficit ꝙ alterum extremū mutetur, et sic in noua relatione mouētis ad mobile ꝙ creatur, quæ tn̄ ex parte Dei est rōnis, licet ex parte creaturæ sit realis, ipsum mobile mutatur secundo mō accipiendo mutationem: quia .s. prius nō habebat esse, et tunc accipit esse: vnde non sequitur, ꝙ ante motū præcesserit alia mutatio, quæ est productio ex materia præsupposita.

Mutatio dupliciter accipitur.

¶ Secunda ratio Philos. duo præsupponit: quorum primum est, ꝙ prius & posterius nō possunt sine tempore esse. Sm̄ est, ꝙ tempus non potest esse sine motu. Tunc arguit sic. Si tempus semper est, necesse est motum esse perpetuū, sed tēpus semper est: ergo &c. antecedens ꝑbat tum ex opinionibus Philosophorū, tum quia impossibile est ꝙ tempus sit sine nunc, sicut & linea sine puncto: sed quolibet nunc est principium & finis: ergo ante quodlibet nūc & post nūc quodlibet, est tēpus: ergo tempus est infinitū. Hac rōne vtitur Comm. 3. ¶ Sed posset aliquis dicere ꝙ Phil supponit qd habet probare: non.n. quodlibet nunc est principium & finis: nisi supposita æternitate temporis, posito enim tempore finito, aliquod nunc ita erit principium ꝙ non finis, & aliquod ita finis ꝙ nō principium. ¶ Ad hoc videtur dicere Commen. commen. 11. ꝙ hoc videtur esse, quia tempus est fluens & non stans sicut linea. ¶ Sed rñsio hæc non videtur instantiam tollere: ex hoc enim, ꝙ tempus ē fluēs, seqtur ꝙ idem nūc nō pōt bis sumi, sicut

Tex.10.& 11

Tex.Phy. comm.31.& 4. Cæli. 16. 35 & in destru. disput. 1. dub. 13.

Tempus est fluens.

sumitur punctum: sed nihil facit ad hoc, quod quolibet nunc est principium & finis. ¶ *Confirmatur, qa si fluxus faceret hoc, tunc quilibet motus esset vnus numero existens infinitus, rõne .n. fluxus hæret, quòd vnũquodq; eius indiuisibile esset principium & finis.* ¶ *Simplicius vero rñdet, in hac rõne nullo modo petitionẽ principij esse: quia non assumitur neque præsupponitur qđ est probandum .s. motum esse æternum. Sed assumitur aliquid ad qđ illud de necessitate sequitur .s. nũc esse medium quoddam in tẽpore quæ est ipsius nunc descriptio.* ¶ *Sed nec ista responsio satisfacit. Non.n. verum est de rõne nunc esse quod sit medium, nisi tempo ris æternitate præsupposita, illa .n. non posita aliquod nunc est ponere, quod est primum tantum, non autẽ medium.* ¶ *Ideo aliter sm̃ S. Doct. rñdetur, quod Phil. vult habere quodlibet nunc esse principiũ & finem, ex primo suppositio, scilicet quòd prius & posterius non est sine tempore. Si enim detur aliquod nunc, quòd sit tantum principium, sequitur, quod ante ipsum nihil erit temporis: ergo erit accipere aliquod ante, & prius ad ipsum nunc quòd principium ponebatur, sed prius nõ est sine tempore: ergo ante illud nunc est tempus: ergo est finis, & sic in infinitũ.* ¶ *Conantur autem quidam responsionẽ Commen. saluare dicentes. Certũ est, quod instans non potest esse sine motu: ergo ante ipsum, & post ipsum erit motus, & per consequens tempus, & sic quodlibet instãs erit principiũ & finis. Probatur consequentia, instans est fluens, siue non potest esse sine motu: ergo in quocunque subiecto est instãs, illud mouetur, sed omne quod mouetur prius mouebatur. 6 Phys. ergo &c.* ¶ *Sed ista declaratio rñsionẽ Comm. minime saluat. Diceret.n qui poneret motum incepisse, non omne nunc esse cum motu, sed quoddam esse cum indiuisibili, à quo primo incipit motus, & in illo instanti mobile non mouetur, sed incipit moueri. Nec tñ sequitur si instans non sit in motu, quod sit aliquid permanens, licet.n. non sit in motu, non tñ bis demonstrari poterit, cum tantum indiuisibiliter duret.* ¶ *Hæc secunda Philosophi ratio nihil contra fidem efficaciæ habet. Dicitur enim primo, quod non quodlibet nunc est principium & finis, sed aliquod nunc est tantummodo principium. Dicitur secundo ad probationem, quod sicut cum dicimus extra cælum nihil est, ly extra nõ importat aliquẽ locum realem sed imaginariũ, ita cum dicimus quod ante principium temporis nihil est eius, ly ante non importat tempus reale sed tantum tempus imaginatum, & ideo non omne prius est cũ tẽpore reali. Dicitur tertio, quod cum dicitur principiũ tpis est, ante quod nihil est eius: ly ante non accipitur affirmatiue sed negatiue idest principio temporis nihil est ante, quod s. sit eiusdẽ rõnis cum tempore, quod dico ꝓpter æternitatem.* ¶ *Contra primum dictum põt instari: quia nunc in tẽpore assimilatur puncto in linea circulari, sed in linea circulari qđlibet punctum est principium & finis: ergo &c. maior est Cõmen. 4. Phys. Probatur ẽt ratione quia tempus consequitur motum cæli qui est circularis, motus autem circularis sequitur lineam circularem, ergo tempus sequitur lineam circularem, & ex consequenti instans esse in tempore, sicut pũctum in linea circulari.* ¶ *Confirmatur: quia sicut se hẽt mutatũ esse in motu circulari, ita nunc in tempore, sed quolibet mutatũ esse in motu circulari est principium & finis: ergo &c.* ¶ *Contra sm̃ dictum arguitur primo. Illa conclusio est falsa, ad cuius intellectũ necesse est intelligi falsum impossibile, sed per te tẽpus esse de nouo productum non põt intelligi nisi per imaginationem et intellectionem,*

Marginalia: Nũc est principium & finis in tempore. — Tex. cõ. 52. & 54. — Ratio Ar. nõ est alicuius momẽti cõtra fidem. — Comm. 15.

nem, ꝙ tempus sit ante primũ tempus: ꝙ est falsum & impossibile: ergo &c.

Similitudo de loco & tẽpore non tenet.

¶ Secundo, ꝙ similitudo de loco & tempore non tenet, tum quia ad intelligendũ magnitudinem mundi esse finitam, nõ est necessarium intelligere aliquam differentiam loci extra cœlũ: non est enim sensus cum dicitur extra cœlum nihil est, ꝙ non esse alicuius sit extra cœlum, sed ꝙ nullũ ens est, ꝙ non includatur in cœlo, sed intelligendum autem tẽpus esse factum, necesse est imaginari ante primũ tẽpus esse aliud tempus. Tum quia extra mundum non est aliquid, ideo non oportet ponere extra mundũ aliquem locum, sed si mundus incepit, ante mundum fuit aliquid .s. Deus, ideo oportet ponere aliquod tẽpus ante primum. ¶ Ad primum horum negatur maior. Ad probationem dicitur, ꝙ licet motus sit circularis, non tamen qdlibet indiuisibile motus est principium, & finis: quia quando mobile incipit moueri motu circulari, vtitur vno pũcto in actu, & tamquam principio solũ, vnde principium vnius circulationis non est idẽ cum eius termino, cum vnum alteri succedat, licet idem punctũ sit à quo incipit, & ad quòd terminatur. ¶ Ad cõfirmationem dicitur primo ꝙ supponit falsũ scilicet ꝙ omne indiuisibile motus sit mutatũ esse, est enim indiuisibile initians motũ, quòd non est mutatum esse, cum præcedat moueri qdlibet. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ si accipiatur vna sola circulatio, non quodlibet mutatum esse finis est & principium, sed quoddam ita est finis ꝙ non principiũ, licet in motu cœli sit verum propter continuationem vnius circulationis cum alia.

Non omne indiuisibile motus, est mutatũ esse.

¶ Ad secundum dicitur primo, ꝙ si affirmatiue accipiatur ly ante, non dicimus ꝙ oporteat ante primũ tempus imaginari & intelligere esse aliquod tempus reale, sed esse tempus imaginatum, ante autem primum tempus reale esse aliud tempus imaginatum nõ est impossibile. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non oportet ad hoc vt tempus incipiat, imaginari ante ipsum aliud tempus. sed dicimus ꝙ ad veritatẽ istius propositionis, ante principium tẽporis nihil est temporis, ly ante si affirmatiue sumatur non potest aliud tempus importare, quam tempus imaginatũ. ¶ Ad tertium dicitur primo, ꝙ sicut ad veritatem istius, ante principium temporis nihil est temporis, ly ante affirmatiue sumptũ nõ potest importare nisi tempus imaginatũ, ita cũ dico, extra cœlũ nihil est, si ly extra affirmatiue sumatur, quia dicit differentiam loci, vt habet Commen. 1. cœli non potest nisi locum imaginariũ importare. ¶ Dicitur secũdo ꝙ sicut extra mũdum non est aliquid excepto Deo, ita ante principium temporis nulla duratio est præter æternitatem, quæ indiuisibilis est nullam successionem habẽs. ¶ Tertia ratio Philos. probans scilicet æternitatem mundi à parte post est talis. Si motus aliquãdo cessaret, ita ꝙ nullus esset motus; sequitur quòd post vltimum motũ esset alius motus, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Aut mobilia & mouẽtia remanerent post motum, aut corrumperentur vel ambo, vel alterum. Si remanebunt, & non poterit amplius esse motus, oportebit fieri aliquã dispositionem motum impedientẽ, nõ enim impediuntur mouentia & mobilia à motu, nisi propter aliquã causam aduenientem, sed illa dispositio non potest esse, nisi motus, aut terminus motus si de nouo adueniat, ergo post omnẽ motum erit alius motus. Si mouentia & mobilia corrumpentur, supponitur ꝙ nõ simul deficit motus in actu & ipsum mobile, immo sicut prior est generatio mobilis, quam motus eius, ita posterior est corruptio mobilis cessatione motus, sicut remanet combustibile postquã desiit cõburi. Tunc sic: post cessa-

Comm. 69.

Tex. 11. & 9.

Mobilia & mouẽtia nõ impediũtur a motu nisi ꝑ aliquam causam aduenientem.

cessationem oĩs motus mobile corrumpetur, sed corruptio omnis ẽ mutatio: ergo post omnem mutationẽ erit alia mutatio. Eodẽ mõ argueretur de motiuo. ¶ Isti rationi multipliciter obuiari posset. Primo dicendo, ꝙ mouentia et mobilia remanebunt: & motus nunquã amplius erit, & ꝙ erit aliqua causa impediens: sed illa introducetur non post, sed in ipso instãti, in quo primo quiescit mobile tanquam terminus alterius mutationis, quæ simul cessat cum motu mobilis. ¶ Secundo dicendo, ꝙ mobile cessat à motu nõ per nouam dispositionẽ post motũ aduenientem per alium motum, sed quia mobile peruenit ad terminum in quo naturaliter quiescit, sicut cum lapis fuerit in cẽtro terræ, ibi per naturam quiescit. ¶ Tertio dicendo, ꝙ in secunda parte rationis supponitur falsum .s. ꝙ necesse sit mobile posterius ipso motu desinere, hoc aũt non est verũ: potest .n. simul desinere motus cõbustionis, & combustibile, immo sunt aliqua quæ simul de necessitate cessante motu corrũpuntur, eo ꝙ eorum salus & perfectio in motu consistat, sicut est cor, pulmo, & huiusmodi. ¶ Pro prima instantia notãdum, ꝙ Cõmen. & Alber. sic rationẽ Philos. interpretantur, ut velit arguere, ꝙ necesse erit post quietẽ introduci aliquã dispositionẽ à motu impedientẽ: vnde Cõmen. cõmen. 12. dicit. Si primus motus quieuerit quiete in qua impossibile erit ut illud ꝙ mouebatur, moueatur post necesse ẽ ut post qetẽ moti fiat ĩ eo aliqua dispositio quę faciat ipsũ nõ moueri post, & si dicetur, ꝙ non poterit poni, quod illa dispositio sit introducta in instãti quietis, ¶ Sed tunc remanet idem dubiũ, nõ enim apparet rõ quare oporteat magis illam dispositionem post quietẽ, quã in instanti quietis ĩtroduci. ¶ Sed dicitur ad mentẽ Alber. ꝙ non est necessariũ mobile simul à motu cessare, & ab aptitudine

Commentat. comm 12. et Alber. tract. 2. cap. 7.

Albertus. 8. tract. 1. cap. 7.

ad motũ. Si ergo manentibus motiuo & mobili cesset motus, poterit mobilitas, et aptitudo ad motũ remanere post quietẽ. Si igitur debeat post quietẽ tolli etiã aptitudo ad motũ, cũ non possit illud esse nisi per mutationẽ, aut terminũ mutationis, erit post oẽm mutationẽ mutatio. ¶ Sed nec hoc mõ videtur posse rõ Philos. saluari. Non est .n. necessariũ vt aptitudo remaneat post motũ, licet hoc sit possibile. simul .n. põt motus cessare & aptitudo mobilis ad motũ, si in instanti quietis impedimentũ ponatur: cũ ergo intendat Philos. ꝓbare necessario motũ nõ cessare, necessariũ aũt non demonstraretur ex contingentibus, non poterit per hoc ratio Philos. saluari. ¶ Potest aũt dici, ꝙ in demõstratione ducẽte ad impossibile potest ex contingentibus necessariũ demonstrari. Vult .n. sic arguere Philos. Non est necesse motũ semper durare: ponatur ergo, ꝙ possibile sit ipsum cessare, tunc contra sic. Ex hoc, ꝙ ponitur motũ cessare, cũ alio possibili posito .s. ꝙ mobile in aptitudine ad motũ post motũ remaneat, sequitur vnũ impossibile .s. ꝙ post vltimã mutationẽ erit alia mutatio: ergo illud non fuit possibile: qꝛ possibili posito inesse, nullũ sequitur inconueniẽs, primo Priorũ: necessariũ ergo est motũ semper durare. patet cõsequentia ex secũdo Periermenias. ¶ Secũda quoq; instãtia nulla est: qꝛ cum cœlũ multis reuolutionibus sit motum, et sæpe ad idẽ punctũ ꝑuenerit, ab eodẽq; recesserit, saltẽ primũ mobile apparet nõ magis sibi naturale esse ad aliqđ punctũ accedere q̃ recedere ab eo, et ꝑ cõsequẽs in nullo naturaliter qescit. ¶ Tertia similiter nõ tollit rõnem, nõ .n. dicit Phil. ꝙ necesse sit mobile si sit corruptibile posterius desinere esse, quam à motu cessare. sed ꝙ non est necesse mobile simul à motu cessare, & desinere esse. ex quo per rationẽ ad impossibile ducẽtem ad

Quomodo Arist. ratio intelligẽda, sit.

Ca 11. & 13.

Ca. 2. lect. 7.

Responsio Simplicij.

tem ad suam conclusionē argumentatur, vt ostensum est ad primā instantiā respõdendo. ¶ Vel etiā dicendum sm̃ Simplicium, ꝙ quamuis aliqđ mobile, puta cor simul desinat moueri, & desinat esse, nõ tamen desinens esse desinit habere aptitudinem ad aliquē motum, licet non ad illum quem prius habebat, remanent enim illa in quæ resoluitur, puta elementa, quę constat esse mobilia quedā, et sic post eā, quæ ponebatur vltima, alia mutatio succedet. ¶ Hęc rõ licet forte efficax sit ad ostendendū, ꝙ motus non naturaliter cessabit, contra tamē fidem, quæ ponit ꝙ motus cœli quādoq; desinet, licet ponat nūquam ex toto cessaturum motum, cū saltem remansuri homines sint qui localiter moueri poterunt, efficaciam nõ habet. Dicitur enim, ꝙ motus cessabit, non per nouam dispositionē in mobili, aut mouente introductam, sed per æternam voluntatē mouentis, qua voluit motum cœli tantum durare, & non amplius.

Motus cœli quandoque cessabit secundum fidem.

¶ Quantum ad tertium quare .s. cum potuerit Deus ab æterno producere vniuersum, nõ ęternaliter produxit sed in tempore.

Quare cum potuerit Deus ab æterno producere uniuersũ non æternaliter produxerit, sed in tempore.

¶ Sciendum primo, ꝙ finis productionis creaturæ nullus alius esse põt præter diuinā bonitatem, cum pp nullum finem à se distinctum rerum omnium creator operetur. Sed diuina bonitas non sic põt esse finis, vt propter eam producendam Deus aliquid operetur, cum sit æterna, et p se necesse esse. Non ēt pp eius meliorationē aliqđ produci põt, cum sũma bonitas sit. Nec deniq; ut eā sibi Deus acquirat quē admodum rex ciuitatē, cū Deus ipsa sua bonitas sit. Erit ergo finis inquantum ad eius similitudinē et participationē creauit vniuersum. ¶ Sciēdū secūdo, ꝙ similitudo diuina in creatura sm̃ æqualitatem repsentari non põt: cū nunꝙ creatura tm̃ possit extolli vt Deus sit: sed sicut excedens cā ab eo ꝙ exceditur representari potest.

Similitudo diuina in creatura secundum æqualitatem non põt representari.

¶ Dicitur ergo quātum humana rõne diuina inuestigare possumus, ꝙ conuenientius est mundū nõ semper fuisse ꝙ ab ęterno esse productum: qa per hoc magis excessus diuinæ bonitatis supra creaturā manifestatur. sic .n. manifestius apparet, ꝙ rerum omnium auctor sit, qđq; eius virtus ad huiusmodi effectus producendos non obligetur, & ex consequenti, quòd agens per voluntatem sit, & non per naturā quàm si ponatur mundus ęternus, pleriq; enim eorum qui illud posuerunt, dixerunt Deū naturaliter agere, aut etiam rerum omnium non esse cām effectiuam. ¶ Ad rões in oppositum respõdetur. Ad primum negatur maior de actione agentis per ipsum intellectum quę non est media inter volitionē, & effectū, sed est ipsum velle et intelligere agentis, quod efficax est p se, cuiusmodi est actio diuina: non .n. oportet esse effectum quādocunque talis actio est, sed quandocunque per intellectū et voluntatē est, ut sit. ¶ Sed cõtra istam responsionē arguitur. Implicat contradictionem, ꝙ creatio sit, & tamen non sit id quod creatur saltem in fieri, sicut ꝙ calefactio sit, & non sit qđ calefit: sed ex ista responsione ab ęterno est creatio, et tñ mūdus nõ est ęternus quia creatio ē actio diuina: ergo ista responsio cõtradictionem implicat.

Actio Dei quæ est creatio, ab æterno, & tamen creatura non fit ab æterno.

¶ Cõfirmatur. Impossibile est formā esse actu in sbo, quin sbm per ipsam sit formaliter tale: sed p te actio & creatio diuina est æterna: ergo ab æterno Deus est agens et creans: sed impossibile est aliquam causam eē creantē quī creatura sit: ergo etc. ¶ Secundo. Aut illud velle est aliqđ ex natura sua ad talē mundi productionē determinatū, aut ab alio determinatur: si primū, ergo creatura nõ libere sed ex necessitate naturę à Deo pcederet: si sm̃ q̃ro an ī Deo possit esse oppositū uelle, an nõ: si nõ, ergo iam ex nā determinatus erat ad velle,

ad velle: si sic, cum omne quod pōt esse in Deo, sit in eo, simul erit in eo velle & nolle respectu eiusdem. ¶ *Tertio: executio actiua non relinquit effectū in potentia, sed ponit ipsum in actu: sed diuina actio est ipsamet executio: ergo si ab ęterno ponitur diuina actio: quantumcunque sit idem qđ uelle, ponetur effectus ab ęterno.* ¶ *Ad primū dicitur primo, ꝙ creatio in sui ratione duo importat. Vnū in recto scilicet entitatem diuinæ actionis, quę est diuina essentia. Aliud uero in obliquo scilicet habitudinem ad creaturam, quantum ad primū est æterna quantum ad secundum de nouo aduenit. Nec tamē ponit in Deo aliquā mutationē, cum ex parte Dei sit relatio rationis, licet ex parte creaturæ sit realis.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ implicat contradictionē, esse creationem quantum ad vtrumq;, & tñ non esse qđ creatur, non tñ implicat contradictionem esse creationē quātū ad absolutum solū, sicut est ab æterno, & tamē non poni effectum.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ cōmittitur fallacia figuræ dictionis sic arguendo: diuinum velle est æternum, creatio est diuinum velle: ergo creatio est æterna: mutatur .n. absolutum in respectiuū.* ¶ *Dicitur quarto logice loquendo, ꝙ potest concedi creationem esse ab æterno: quia illa entitas quæ est creatio, est ab æterno scilicet absoluta, non autem concedi debet ab æterno esse creationem: quia cū prædicatum formaliter teneatur: oportet et absolutū et respectiuū eius ab æterno eē.* ¶ *Ad confirmationem dicitur, quòd licet cōcedatur ꝙ ab ęterno Deus est agēs, scilicet actione immanente, non tamē conceditur ꝙ ab æterno sit creans: quia creatio significatur per modum actionis transeuntis. Dicitur secūdo ꝙ creatio ab æterno nō est in Deo quantū ad absolutum & respectiuum quod importat, quod requiritur ad hoc ut actio denominet subiectū esse agēs, nō .n. denominat subiectū esse agens, nisi dum denominatur effectus esse actus, aut agi.* ¶ *Ad secūdū dicitur primo, ꝙ diuinum velle non est à natura magis determinatū ad esse q̄ ad non esse creaturæ.* ¶ *Dicitur secūdo, quòd Deus ab ęterno sapiētia sui intellectus seipsum determinauit ad eē creaturę.* ¶ *Dicitur tertio, ꝙ sicut velle pōt dupliciter accipi, absolute. s. pro illa entitate, quæ est velle, & respectiue scilicet in ordine ad id quod est volitum: ita & nolle, & sicut velle quantū ad absolutum nō potuit ab æterno non esse, sed quātum ad respectiuum potuit esse, & non esse, ita & nolle. Cum .n. nolle non dicat in Deo aliū actū ab ipso velle realiter distinctū, cum actio diuina sit sua essentia, sed distinguantur respectu obiectorum: quia .s. velle dicit respectum ad esse rei, nolle autem ad nō esse, et Deus non magis determinetur ad esse, quā ad non esse rei ideo absolute loquendo, sicut Deus voluit ab ęterno mundum esse, ita potuit ab æterno non velle, nihil enim aliud per hoc intelligitur, quā quòd neq; esse, neq; nō esse creaturæ habet necessarium ordinem ad diuinam bonitatem, quæ est voluntatis diuinæ obiectum, potest .n. siue creatura sit, siue non sit, diuina bonitas esse, & per consequēs potuit ab ęterno eē respectus ad esse mūdi & non esse.* ¶ *Dicitur quarto. Si arguatur, quicquid ab æterno in Deo potest esse, est in eo: sed nolle mundi potuit ab æterno esse in Deo: ergo &c. ꝙ committitur fallacia figuræ dictionis: quia mutatur quid in ad aliquid.* ¶ *Ad tertiū dicitur primo, ꝙ licet ī nobis executio distinguatur ab imperio voluntatis: quia voluntas non est efficax per se effectum producere, sed indiget ministerio aliarū virium: tamen in Deo executio non differt ab imperio voluntatis nisi quia supra imperiū addit respectū ad effectum in actu.*

¶ *Dici-*

Creatio unū in recto & aliud i obliquo importat.

Qđo creatio nō implicat cōtradictionem.

Velle pōt absolute accipi & respectiue similiter & nolle.

Executio voluntatis diuinæ nõ differt ab eius imperio.

¶ Dicitur secundo ꝙ executio quantum ad absolutũ & respectiuum accepta non relinquit effectũ in põia, sed posita in actu quantũ ad absolutum, non aũt quantum ad respectiuũ, qđ eius formalem rationem cõplet, põt relinquere effectũ in potẽtia. Vnde ad argumentũ cõcessa maiore in sensu declarato negatur argumentum, committitur.n. fallacia accidẽtis, nõ enim ponere effectũ in actu conuenit executioni in quantum est idem qđ actio diuina, sed inquantum ab ea formaliter distinguitur, sicut non valet, animal est genus, homo est animal: ergo homo est genus: aut homo est species, animal est homo: ergo animal est spẽs.

A prima intentione ad secundã nõ valet consequentia.

¶ Sed contra istas responsiones inquantũ dicitur ꝙ posita creatione, quantũ ad absolutum et respectiuum ponitur creatura, non aũt ipsa posita quantum ad absolutum tm̃, instari potest. Sequitur enim ex hoc ꝙ esse creaturæ à relatione dependeat, hoc autẽ inconueniens videtur, tum quia sicut ad relationẽ non est motus, ita neq; relatio potest esse principium esse rei, tum quia relatio actionis diuinæ, est ens rationis, ens autem rationis nõ est principiũ entis realis: consequentia patet: quia posita illa relatione, ponitur creatura, illa vero nõ posita, non ponitur ¶ Dicitur primo, ꝙ consequentia est falsa. Nõ .n. ideo posita relatione ponitur creatura, & illa non posita, nõ ponitur, quia relatio sit ipsa productio: sed quia est cõditio sine qua creatura non est in actu. Non .n. potest creatura in actu poni: quia habitudinem realem habeat ad suam productionẽ, et consequenter nisi ipsa ꝓductio relationẽ realem creaturæ terminet, ĩ quo opposita relatio in ipsa productione intelligitur. ¶ Dicitur secundo, ꝙ sicut creatura ponitur in actu in illa mensura in qua Deus vult vt ponatur, ita & talis relatio, & ideo tota causa eẽe creaturę est ipsum diuinum velle, ipsa aũt relatio est aliqđ cõcomitãs esse actuale creaturæ.

Relatio est conditio sine qua creatura nõ esset in actu.

¶ Ad secundũ principale dicitur ꝙ responsio ibi data bona est, effectus .n. naturę ab agente procedit, sm̃ ꝙ ipsum est: quia à forma naturali per q̃ agens habet esse, ꝓcedit, ideo oportet ꝙ quandocũq; agẽs est sufficienter in actu, fiat effectus: effectus aũt agentis per uolũtatẽ, non ꝓcedit ab agente secundum ꝙ est, sed sm̃ quòd proponit. Vnde non oportet, ꝙ quandocũq; ipsum est, fit eius effectus: sed ꝙ fit sm̃ ꝙ proposuit. ¶ Ad impugnationẽ huius responsionis dicitur primo, ꝙ maior est vera de agente in tempore, quod .s. agit tempore præsupposito, nõ aũt de agente qđ ipsum tempus simul cum alijs rebus producit. ¶ Dicitur secundo ꝙ mensura volũtatis diuinæ, non est tempus: sed est æternitas nullam successionẽ habens: sed indiuisibilis existens: vnde non est imaginandũ, ꝙ Deus prius voluerit, post aliquã vero durationẽ successiuã effectus sit ꝓductus, sed solum ꝙ in sua ęternitate voluit mũdum & tẽpus producere, et ꝙ res inciperent esse de nouo, cum non haberẽt prius esse.

Mensura diuinæ volontatis est æternitas quę est tota simul & perfecta possessio.

¶ Sequitur ex his cũ dicimus Deũ, aut eius velle, præcedere mundum duratione, non dicimus spatiũ aliqđ magnum, aut paruũ alicuius tẽporis mundũ præcessisse, sed dicimus pręcessisse ęternitatẽ quę est mẽsura indiuisibilis .i. quòd erat æternitas, & nõdũ erat mũdus. ¶ Sequitur secundo, ꝙ ad ꝓductionem mundi nõ oportuit Deũ mutari per nouã volitionẽ, ab æterna .n. eius volitione potuit nouus effectus produci absq; quacunq; eius mutatione. ¶ Ad tertium dicitur primo, ꝙ prius duratione habuit nõ esse, ꝙ esset, et ꝙ illud erat non esse simpliciter actualis existentiæ, non aũt in aliquo sbo. ¶ Dicitur secundo, ꝙ ex nihilo nihil fit per mutationẽ: sed benè fit per simplicem emanationẽ. ¶ Dicitur tertio, ꝙ non sequtur,

Ex nihilo nihil fit ꝑ mutationẽ.

 vnum

vnum oppositorum mutari in reliquum, vt arguit Cōmen qa in tali simplici productione, intelligitur essentia mūdi prius non habere esse actualis existentiæ, post modū habere esse. Vnde nihil abstractiue sumptū non transit in aliqd, sed post nihil existentiæ creatura accipit esse, & incipit esse aliquid. ¶ Si dicatur, essentia mūdi prius fuit sub non esse actualis existentiæ, postmodum sub actuali existentia: ergo ibi est aliqd subiectū, q̄ à termino a quo transit ad terminū ad quē: ergo non est factus ex simpliciter non ente. ¶ Dicitur primo, q̄ argumētū pcedit ex falsa imaginatione, imaginatur enim, q̄ non esse actualis existentiæ prius existat in essentia, postmodū tollatur, qđ falsum est, sed dicimus qđ nullo modo erat esse mundi neq; actualiter, neq; potentialiter in aliquo praexistente, postmodū mūdus in actuali existētia est pductus. ¶ Dicitur secundo, supposito q̄ mundus sm̄ essentiam prius ad bonū intellectum sit sub non esse quam sub esse, quia .s. nō habebat esse prius, non sequitur qđ ibi fuerit aliquod subiectum. Dicitur .n. alicui factioni præsupponi sbm, quādo præsupponitur aliquid actualiter existens, in quo est potentialiter res producēda, mō essentia mundi non est aliquid habens esse reale in actuali existētia ante mūdi productionem. sed solū habet esse intellectuale, vnde ratio non sequitur. ¶ Ad quartū, & ad consequentiā simul dicitur, qđ concludunt mundū non cessaturū nāliter qđ conceditur. Verūtamen inquātū possunt concludere, qđ non pōt per diuinā pōtiam desinere esse, ad ea rñdetur. ¶ Ad quartum dicitur primo, q̄ cessante motu remanere possunt corpora cęlestia, nec tamen erunt frustra: quia ad motū non ordinantur tanquā ad vltimū finem, sed ad aliū finem, puta ad hoc vt sint in ministerium hominis, q̄ etiā erit post cessationē à motu secundū mentem Theologorum, vnde negatur consequentia. ¶ Dicitur secundo, qđ antecedens est falsum sm̄ Theologos. Ad cuius primam probationē dicitur quòd cessabit non per aliquam lassitudinem, aut violentiā, sed per diuinā dispositionem, quod .n. inferioribus conuenit ex actione causæ vniuersalis, non est violentum, sicut est de fluxu, & refluxu maris ex motu lunæ. ¶ Ad quintum respōdetur, quòd dupliciter dicitur aliquid in potentia ad alterū. Vno mō: quia natū est per illud aliquam perfectionem accipere, & propter illud est factum: & sic ad nullum situm cęlum est in pōtia, cū per nullum locū aliquid sibi pfectionis accrescat, unde ad illū sensum negatur minor. Alio mō quia habet potētiā ad hoc vt illud sibi adueniat, nō tamen est ad illud ordinatum, sicut domificator habet potentiam ad hoc vt faciat domos diuersimode, & sic negatur maior, non enim dicetur domificator frustra habere potentiā si domum vno modo faciat & non alio. ¶ Ad tertium dicitur, quòd si consideretur cælum secundū naturam suam, æqualiter se habet ad oēm situm, sed si considere retur secūdum cōparationem ad aliquid extrinsecum, ad quod per diuinam potentiam est ordinatum, sic nobilius secundū vnum situm disponitur quam sm̄ alium. Vnde probabile est apud Theologos, q̄ in mundi innouatione cęlum habiturū sit nobilissimū situm, qui possibilis sit in comparatione ad hominē, qui illud inhabitabit. ¶ Ad vltimum respondetur q̄ appetitus rerum naturalium ad perpetuitatem est secundum ordinem ad motum cæli, non enim potest esse appetitus in effectu vt vltra suam causam permaneat, sine qua scilicet esse non possit, vnde cessante motu cæli, si huiusmodi res nō permaneant, nō erit appetitus eorum naturalis frustra.

Mundus nō erat in aliquo præhabitu.

Mundus nō est cessaturus naturaliter.

Dupliciter aliquod est in potentia ad alterum.

QVAESTIO V.

Vtrum Philosophus crediderit se demonstrare mundum esse æternum.

Sed non aliquando quidem erat &c. Tex. XIIII.

Aliquid pōt demonstrari dupliciter.

QVAERITVR quīto, Vtrū Philosophus crediderit se demonstrare mundum esse ęternum. ¶ Pro notitia huius dubij, attendendū primo, ꝙ potest aliquid demonstrari dupliciter. Vno modo absolute veritatē propositionis ostendendo, et ex ꝓpositionibus procedendo inquantum sm̄ se verę sūt. Alio mō ad hominem .s. contra aliquem modū ab alijs positum et ex concessis ab eis argumentando. ¶ Sciendū secundo ꝙ antiqui Phil. qui posuerunt mūdū incepisse, dixerūt illum per motū esse productum, non considerantes aliter ꝓductionē vniuersi q̃ ad modum particularis ꝓductionis in qua semper aliqđ sōm præsupponi necesse est, non enim intelligebant quomodo ex nihilo aliquid posset fieri: quia videbant vnumquodq; particulare ex aliquo præsupposito fieri Nos aūt dicimus mundum esse per simplicem emanationē productum, et non per mutationem: cum nomine mūdi vniuersalitatem entium intelligamus.

Philosophi antiqui qui posuerunt mūdum incepisse dixerunt illum per motum habuisse initium.

¶ Dicitur itaq; primo quòd Philosophus non putauit se demonstrare æternitatem mundi demonstratione simpliciter. Quod patet quia ipse. 1. Topicorum cap. 9. dicit, quod quædam sunt problemata dialectica de quibus ratiões non habemus, vt vtrum mundus sit æternus. ¶ Nec ualet si dicatur quòd materias illas, quas nondum determinauerat, pertractabat tantum vt probabiles si aliquando de eis sermo incidebat, et qa nondum determinauerat mundum esse æternum, ideo dixit ipsū esse problema. Nulla enim in loco illo necessitas erat faciendi de cęlo mentionem, poteratq; alia exēpla adducere, quæ vera esse putaret, vnde cum illud adduxerit pro exemplo, videtur illius opinionis fuisse. ¶ Nec etiā obstat, ꝙ in logicalibus sæpe vtitur exemplis sm̄ aliorū opiniones, etsi .n. id quandoque accidat, non videtur tamen rationabile, ꝙ vtatur exemplo opposito veritati quam demōstratiue tenuerit. ¶ Vbicunque etiam de hac materia loquitur inducit antiquorum testimonia, quod videtur esse persuadentis, & non demōstrantis. Nec obstat induci opiniones aliorum postquam demonstrauit quia hoc falsum est, apparet enim 8. Physi. quod prius per aliorum opiniones ostendit tēpus esse æternum quam per rōnem.

Philosoph. nō putauit demonstrasse æternitatē mundi simpliciter: sed ad hominē.

Tex. 10.

¶ Dicitur secundo, quod Philosophus credidit se demonstrare ad hominē, ꝙ patet ex eo, ꝙ tam in 8. Physi. q̃ in 1. Cęli. ꝓmittit opiniones Anaxa. Empe. Plato. et aliorum contra quos intendebat arguere, in signū ꝙ intendebat mōstrare perpetuitatē motus & cęli cōtra eorū modū quo dicebāt mundum per mutationē quandā esse productū. Apparet idē ex rōnibus suis quæ procedere videntur cōtra ꝓductionē vniuersi ex aliqua supposita mā ut maxime apparet. 1. Cæli. ¶ Confirmatur vtrūque dictū hac rōne. Physici est demōstrare per ea quæ physici sunt, & ex his quę in physicis per se nota sunt, sed ex his quę in physicis sunt nota probari non potest, quòd aliquid per creationem non inceperit, sed tantum, quòd non inceperit per mutationem, vt patet: ergo &c. Hæc duo dicta tenuit Alber. tenuit etiam hic S. Tho. ¶ Dicitur tertio, ꝙ licet Philos. non putauerit se mūdi æternitatē demō-

8. Phys. tex. 1 & 2. & 10. & 1. Cęli te. 102. & infra.

Tex. 90.

Albe. 8. phi. cap. 1: & 14. & S. Tho. 1. parte q. 46. articul. 2.

*strare, illud tamen firmiter tenuisse satis manifestum est, cum totam suam considerationem de prima cã et intelligentijs supra æternitate motus fundauerit, & in 2. de generatione perpetuitatem generationis ex perpetuitate primi motus ostẽdat, hoc posuit. S. D. 8. Physi. Vnde inquit hoc loco S. Tho. Philosophum suppone*re hoc tamquam probatum, intelligendũ est de probatione ad hominẽ, & multum apud eũ persuasim nõ aũt de rõne demõstratiua simpliciter. ¶ Nec reputandũ hoc inconueniens, multa .n. firmiter tenemus, quorũ demõstrationes nõ habemus, sicut istum esse parentẽ nostrũ, & hanc nostrã esse genitricẽ, & de multis alijs

Tex. 55.

Tex. 53. & 12 Meth. tex. comm. 30.

QVAESTIO VI.

Vtrum augmentatio sit motus continuus.

Neque enim augeri, neque minui &c. Tex. XXIII.

QVAERITVR sexto, Vtrũ augmentatio sit motus continuus, & uidetur ꝙ sic. ¶ Primo. Idẽ est dicere motus, & vnus motus, sicut homo, & vnus homo. 1. Elencorum sed augmentatio est motus 5. Physi. ergo est vnus motus: sed idem est dicere vnus motus, & cõtinuus: ergo &c. ¶ Secundo. Continuũ non põt per motum acquiri nisi continue, vt patet de motu locali, sed per augmentationẽ acquiritur quantitas continua: ergo &c. ¶ Tertio. De ratione motus est cõtinuitas, ut patet per Cõmen. 3. Physi. sed augmẽtatio est motus: ergo &c. ¶ Quarto. Philosophus 6. Physi. ostendit tam in motu augmentationis quã in motu locali non dari primam partem, ꝙ etiam est de mente S. D. ibidem, sed hæc est conditio motus continui: ergo &c. ¶ Respondeo. Primo notanda sunt aliqua. Secũdo dicetur ad q̃stionem. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo, ꝙ non est idẽ dicere, proprie loquendo augmentum, & motus augmenti, quando enim aliquod corpus efficitur maius per additionem quantitatis solam, sicut cum lignũ additur ligno vel linea lineæ est quidem augmentũ sed non est motus augmenti, talis enim additio fit sine motu eius quod augetur: quãdo autem id quod augetur à principio intrinseco per se ad quãtitatem maiorem monetur: ita ꝙ totũ, & quælibet pars augeatur: tunc est ꝓprie motus augmenti, & in solis viuentibus reperitur. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ ad augmentatiõnẽ viuentiũ multi motus concurrunt, motus scilicet localis nutrimenti ad loca digestionis, alteratio nutrimenti, quòd à principio dissimile est ei quòd augetur, generatio, et corruptio per qua nutrimentũ propriã formã amittit, & accipit formã aucti, nutritio per quã restauratur deperditũ, oportet .n. prius restaurari deperditũ antequã maius aliquid accipiatur, vltimo est incremẽtum siue auctio ad maiorem quãtitatem. Aliquãdo ergo accipitur augmentatio pro omnibus istis motibus simul sumptis, aliquando pro cõuersione nutrimenti in corpus animatum in maius quam sit deperditum, aliquando autem pro ipsa sola mutatione corporis animati ad maiorẽ quãtitatẽ ab anima scilicet facta. Prima acceptatio est impropria, augmentationẽ enim ponit Philosophus motum ab alijs distinctum, non aũt quãdam mutationum aggregationẽ. Secunda itidem acceptio impropria est: motus .n. qui est cõuersio in substantiã, licet maiorẽ primo, & per se est ad substantiã, secundario autem ad quanti-

Tex. 8.
Cap. 4.

Comm. 6.
Tex. 49.

Non est idẽ augmentũ & motus augmenti.

Ad augmentationem viuentiũ multi motus cõcurrunt.

Augmentatio pluribus modis põtest accipi.

quantitatem, motus aūt accipit speciē à primo, & per se termino, non aūt à secundario, vnde magis dicetur illa cōuersio esse quædam partialis generatio quā augmentatio. Tertio aūt modo proprie dicitur augmentatio, quia primo, & per se est ad quantitatem maiorem. Loquimur ergo de augmento viuētium ꝓprie, & per se accepto. ¶ *Sciendum tertio, ꝙ de continuitate augmenti uiuentium contingit multipliciter loqui, cum .n. ad continuitatem requiratur vnitas mobilis tēporis, & formę, primo loqui possumus de perfecta continuitate, hac tria quæ dicta sunt comprehendente, secundo de cōtinuitate, vt solam vnitatem temporis dicit, seu etiam primi subiecti vnitatem, sed non formę acquisitę per motum, scilicet ꝙ aliquid moueatur quidem absque interruptione per tempus determinatū, sed tñ quantitas quam simul acquirit, nō sit continuata, sed in plures partes diuisa.* ¶ *Sciendum quarto, ꝙ de continuitate quātum ad tempus dupliciter loqui possumus. Vno modo quantum ad totum tempus quo animal in vita sua augetur. Alio modo quātum ad aliquam partem temporis, verbi gratia quantum ad augmentum factum in mense, aut in die, aut in quacunq; alia parte temporis, primū pōt dici totale augmētum, sm̄ potest dici partiale.* ¶ *Quantum ad sm̄. sit hæc prima conclusio. Augmentum quo totū corpus augetur non pōt esse perfecte continuum. probatur. Ad perfectā continuitatem requiritur vnitas siue continuitas formę sm̄ quam est motus. 5. Physi. Sed quantitas qua totum corpus augetur non est continua, cum augmentū in poris fiat, qui nō sunt adinuicē continui: ergo &c.* ¶ *Aduertendum aūt; ꝙ licet quantitas totalis non habeat perfecte continuitatē sed colligationem quandam, vt etiam patet 5. Meth. tñ pars quantitatis secūdum*

De cōtinuitate augmēti viuētium contingit multipliciter loqui.

Augmentum quo totum corpus augetur non pōt. esse perfecte cōtinuum.

Tex. 38 40.

Tex. 8.

quam in aliqua porositate fit augmentū, continua est. ¶ *Secunda conclusio est. Augmentatio totalis rei viuentis non est continua sm̄ tempus. Voco motum continuum sm̄ tempus quādo inter partes motus nulla intercidit quies media. Probatur, quia ad sensum uidemus ꝙ animalia, & plantę vno augentur anno: postquam vero ab auctione aliquo tempore quieuerit, iterum augentur, ꝙ contingere potest aut ex defectu alimenti, aut ex debilitate seu infirmitate virtutis. In hac conclusione fere omnes conueniunt.* ¶ *Tertia conclusio est. Motus partialis augmenti non est continuus, sed est ex pluribus motibus, & quietibus compositus. Probatur. In nullo motu continuo datur prima pars motus, sed in augmentatione datur: ergo &c. maior est Philosophi 6. Physi. minor vero est Commen. 8. Physi.* ¶ *Ad istam rationē posset primo dici, ꝙ motus dupliciter accipi pōt. Vno modo pro forma fluente. Alio modo pro fluxu. Ad maiorem ergo dicitur, ꝙ licet in motu cōtinuo non, detur prima pars motus accipiendo motum ꝓ fluxu, pōt tñ dari prima pars motus, motum pro forma fluente accipiendo, pōt .n. aliqua pars quantitatis in instanti ꝓduci, deinde continue illa quantitas augeri.* ¶ *Sed contra istam rn̄sionem arguitur dupliciter.* ¶ *Primo. quia sm̄ Phil. in 6. Physi. tempus mobile, & forma sibi inuicem ꝓportionātur, scilicet vt mediati tēporis correspondeat medietas mobilis, & medietas formæ, et sic in infinitum sm̄ partes proportionales diuidendo: sed in tēpore mensurante motum non est accipere primam partem, ut ibidem probat Phil. ergo neq; etiam formæ.* ¶ *Secundo per rōnem Cōm. arguitur. Data hac responsione sequitur instantia adinuicē continuari, sed hoc 6. Physi. improbatur: ergo &c. Probatur consequentia: per te ista determinata quātitas in*

Augmentatio rei viuētis non est continua secundum tēpus.

Motus partialis augmēti nō est continuus sed, ē ex pluribus motibus & quietibus compositus.

Tex. 49.

Comm. 83.

Tex. 37.

Tex. 47.

Tex. 1. & 2.

in instanti acquiritur: ergo quantitas æqualis illi et in instanti acquiretur, cum non sit maior rō de vna quā de alia, & per te per motum continuum fit quantitatis augmentatio: ergo instantia erunt sibi immediata. ¶ *Posset secundo ad rōnem dici, quòd mens Comm. est dari primā partem quantitatis acquisitę, potentē .s. per se existere, non autem primam partem alteri inexistentē, vnde non sequitur, quod detur prima pars motus simpliciter.* ¶ *Sed contra hoc dupliciter arguitur, primo probando minorem: secundo ostendendo responsionē non esse ad intentionem Comm.* ¶ *Primo igitur arguitur, ꝙ datur simpliciter prima pars quantitatis introductæ, & per consequens prima pars motus, cum motus, secundum mentem Comm. & penes oēs philosophos non distinguatur à termino motus. Si nō datur prima pars quantitatis introductę, sequitur, quòd nō dabitur eius primum esse, sed hoc est falsum: ergo &c. consequentia nota est, falsitas consequentis est de mente Philosophi inferius, vbi ostendit cuiuslibet rei permanentis dari primum esse.* ¶ *Secundo ad idem. Si datur primū potens per se existere, non aūt primum inexistens, & illud primum per se existens, successiue acquiritur sit tempus mensurans illā successionem, a, b, & diuidatur in c. tunc mobile quiescat in c. non.n. repugnat id, ꝙ per aliquod vnum tempus moueri potest, posse per medietatem tantum illius temporis moueri, & in instanti medio quiescere. Tūc sic. Aut immediate tēporis mobile acquisiuit aliquā quantitatem, aut nullam: non nullā, quia non fuisset motus ad quantitatē: non aliquam, quia tunc minor minima potente per se esse per se existeret: ergo &c.* ¶ *Quod non sit ad mentem Commen. arguitur Primo. Tu dicis illam primā partem, quę per se existere potest successiue acquiri, sed ipse eam partem quam dicit esse primam, & minimam fieri, dicit in instanti, & esse indiuisibilem in factione: ergo absolute loquitur de prima parte ꝑ motum facta.* ¶ *Secundo, quia ipsemet hanc rńsionem destruit dum inquit ibidē. Et etiam non possumus diuidere istas partes sm̄ numerum partium temporis sensibilium, ita, ꝙ generatio istarum partium continuetur per continuationem partium temporis in quo dicimus rem augeri digitaliter .s. vt sint non distinctæ abinuicē, non enim pōt aliquis fingere hic esse partes quæ fiunt in actu non distinctę abinuicem &c.* ¶ *Si dicatur, ꝙ Commen. in eodem cōmento dicit idem de motu locali, ꝙ scilicet prima pars eius fit subito, vbi tamen constat ꝙ prima pars magnitudinis pertransire nō datur simpliciter.* ¶ *Dicitur ꝙ instantia non est ad propositum. Ibi.n. loquitur de parte improprie dicta, prout scilicet primū indiuisibile à quo incipit motus dicitur improprie prima pars, quod patet ex solutione quā ipsemet ponit dicens: Cū igitur considerauit illic de motu secundum quòd est continuus, dixit quòd non habet primam partem, & cum cōsiderauit hoc secundum quòd est generatus postquam non fuit, et generatum est determinatę quātitatis, dixit ꝙ habet primum. Inferius autem id quod adduximus, intelligit de prima & minima parte quantitatis quę acquiritur simul dum viuens augetur, licet illa diuisibilis sit.* ¶ *Secundo arguitur ad conclusionem auctoritate Philosophi dicentis augmentum non esse continuū.* ¶ *Respondetur quòd Phil. ibi nihil aliud intendit quam quòd motus augmenti nō est continuus ad motum Heracliti qui ponebat omnia semper moueri, licet aliqui motus laterent, non autem quin aliqua augmētatio partialis sit motus cōtinuus.* ¶ *Sed ꝙ hęc expositio ad mentem Philosophi*

Vide sēsum verborum Auer.

Vide q secundam 3. Phys.

Rō. pulcra.

Vide Ioād canonicum in libro de gener. q. 4. vbi latius ꝑtractat hanc disputatio.

hic Tex. 33.

losophi non sit, ostenditur. Licet.n. principaliter intendat opinionē Heracliti destruere, tamen ad eius destructionē vtitur hoc medio, ꝙ augmentū partiale non est continuum, ex quo sequitur ꝙ augmentabilia in continuo motu augmenti non sunt. ¶ Quod autem hęc sit eius intentio, apparet per exempla quibus positionem suā declarat. Primū est de guttis lapidem cōcauantibus, vbi licet pars lapidis primo remota in plura diuidatur, nulla tamen pars seorsum per partē guttarum amota est, sed simul omnes Sm̄ est de multis trahentibus nauē: qa nō oportet ꝙ pars trahentium per partem spatij ꝓportionabiliter trahant nauim, si oēs ꝑ tale spatium simul trahant, ex quorum similitudine relinquit ꝙ simul in augmentatione introducitur aliqua pars quantitatis, licet habeat partes: & nō oportet sm̄ diuisionem temporis ꝓportionabiliter partes quantitatis introducere, similiter in diminutione simul aliqua determinata quantitas abiicitur. ¶ Tertio, ꝓbatur auctoritate Cōm. 3. enim Physic. dat differentiā inter motum augmenti et motum localem: quia motus augmenti de initio ad finē componitur pluribus motibus & pluribus quietibus. In vno aūt motu trāslati qui est de principio ad finē non interponitur quies. ¶ Si dicatur ꝙ loquitur de totali augmento. ¶ Contra: tū qa sic nō differret motus augmenti à motu locali: tū qa subiungit ꝙ videmus aliqua augeri per annū uno digito & remotum est, vt ille digitus diuidatur per oēs partes temporis illius, q̄m minus tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem ¶ Si dicatur ꝙ licet minimū tempus sensibile sensibilem partem non habeat: tn̄ insensibilem. ¶ Contra hoc arguit ipsemet Com. 8. Phys. qa terminus entis in actu est vt sit tāgibile, cum sit impossibile inuenire corpus non tangibile, & omne tangibile cōprehenditur ꝑ sensum tactus. Quæ verba introducit ad probandum, ꝙ in augmentatione non sunt partes, quę non cōprehendātur à sensu. Item ait ꝙ nō est hic motus continuus in rei ueritate, nisi motus localis. ¶ Si dicatur ꝙ accipit continuū ꝓ perpetuo. ¶ Contra. Nam rōnem huius assignat: quia quælibet minima pars magnitudinis fit in instanti: & qa non possunt istę partes ad inuicem continuari, nisi continuentur instātia. Vbi patet ꝙ nō de ꝑpetuitate, sed de uera cōtinuitate loquitur. Item 8. Phys. ait quòd nullus motus est cōtinuus in rei veritate, nisi motus localis, & cū ita sit, necesse est quòd motus localis sit etiā primus in tempore. ¶ Quarto arguitur auctoritate S D vbi ait quòd augmētū corporale in aīalibus & plantis, non est motus continuus. ¶ Dicitur ergo quòd q̄n uiuens augetur, nulla quātitas ibi continue fit: sed disposita materia ad minimā quātitatem, quæ in illa materia possibilis est illa in instanti introducitur, tunc vlterius disponitur materia ꝑ alterationē, aut motū localē, qua disposita introducitū in instanti alia quantitas, ita ꝙ inter primā et secūdā cadit quies media: q.s. inter introductionem primæ & secundæ quātitatis, nulla quantitas introducitur: ideo in illo tpe intermedio viuens non augetur. ¶ Quarta cōclusio est. Motus augmenti est sm̄ qd continuus. Hanc conclusionem ponit S. D. 6. Phys. vbi supra, vbi ait, ꝙ demōstrationes in 6. Phys. posita pertinent quidem ad motū localē perfecte: ad alios aūt motus non totaliter: sed sm̄ quod aliqd continuitatis et regularitatis participant. Eandem conclusionem videtur ponere Commen. 3. Physi. vbi inquit, quòd ex rōne motus apparet continuatio motus: & inferius subiungit ꝙ cōtinuatio in motu locali, est manifestior quam in augmento, ex quibus relinquit quòd

Marginalia: Guttæ lap. cōcauantes quid arguāt. — Trahentes quoque nauē uide ad ꝙ ducunt. — Comm. 6. — Comm. 15. — Ibidem. — Comm. 56. — 12 q. 14 ar. 6 — 1. q. 52. ar. 1. Et 12. q. 53. ar. 1. Et 6. Phys. exp. tex. 32. lect. 5 Et 8. Phys. exp. tex. 23. lect. 3. — Motus augmenti est secundū quid continuus. — Comm. 6.

ꝙ augmentatio aliquo modo est cõtinua. ¶ Pro cuius declaratione aduertendum est, quòd de rõne continuitatis motus simpliciter, duo sunt, successio.s. partiũ eius: quia inquã vna pars alteri succedit & vnio illarum partium ad vnum terminũ communem, quorum vtrumque inuenitur in motu locali: mobile .n. prius vnã partem magnitudinis transit, quam aliã, & partes motus sicut partes magnitudinis inuicem continuantur. Augmentum autem non hẽt vnionem & coniunctionem partium motus, cum quælibet eius pars sit instanti mensurata: sed bene habet successionem, non.n. introducitur simul tota quantitas eius, quod augetur, sed vnum minimũ post aliud minimũ successiue, & hoc modo augmentũ aliquid de continuitate motus participat: qa successionẽ in suis partibus habet, per quod differt à generatione quę simul tota est. ¶ Si aũt instetur contra hoc sic arguendo. In augmento in instanti introducitur minima quantitas: sed in instanti non potest esse successio: ergo in augmento non est successio. ¶ Dicitur ꝙ illa instantanea mutatio, quæ est factio minimę quantitatis, nõ vocatur apud S. Tho. & Cõm. motus augmenti, cum per minimũ quantitatis non appareat viuens maius notabiliter: sed aggregatum ex pluribus huiusmodi instantaneis mutationibus dicitur motus augmenti, & per hoc ab illuminatione, quę instãtanea est motus augmẽti differt, & ideo dixit Cõm. 3. Phys. quòd motus augmenti cõponitur ex pluribus motibus & pluribus quietibus. ¶ Si iterum instetur quòd oĩs vnus motus mensuratur, aut vno quodam tempore, aut vno instanti. ¶ Istud negandũ est de motu qui non est perfecte unus, nec perfecte continuus, sed sm̃ quid, sicut est de motu augmenti, qui non est vnus, nisi quia quantitates in diuersis instantibus factę vniuntur, eas dico quę in eadẽ corporis parte fiunt. ¶ Si postremo instetur, quòd tunc motus augmenti non dicetur magis vnus, quam duo motus locales duorum mobilium, qua super duo spatia continua mouentur, licet etiam inter illos motus intercidat quies media. ¶ Dicitur quòd non est similis rõ, pręter continuitatem.n. quantitatũ in motu augmẽti videtur esse quasi quędam cõtinuatio, dum alterato nutrimento, & in substantiã sm̃ partem conuerso, quædam minima pars quantitatis introducitur, deinde transmutatur alimentum ad hoc vt alia quantitas introducatur. Vnde transmutationes alimenti videntur quasi continuare unam instantaneam factionẽ quantitatis cum alia. ¶ Ad rõnes in oppositum respondetur. Ad primã dicitur primo, quòd aliquis motus augmentationis est vnus, sed non simpliciter vnus. Dicitur secũdo, quòd sicuti motus est vnus, ita est continuus, si est vnus simpliciter, debet esse continuus simpliciter, si est vnus sm̃ quid, debet esse continuus secundum quid, & sic cõcessum est in quæstione quòd augmentatio sm̃ quid est continua. ¶ Ad secundã dicitur, quòd dupliciter potest acquiri continuum. Vno modo per modũ continui, qñ.s. acquiritur per partem post partem, loquendo de partibus proportionalibus, quãdo.s. prius acquiritur medietas, quã totum, & prius medietas medietatis &c. Et in hoc sensu concessa maiore, negatur minor. Alio modo per modum indiuisibilis: quia scilicet sua factio indiuisibilis est, & tũc negatur maior, potest .n. aliqua quantitas simul per partem augmentationis acquiri, licet per motum localem simul pertransiri non possit. ¶ Ad tertiam dico, quòd de ratione motus est continuitas uel simpliciter dicta vel secundum quid, & ista fuit mens Commen. vnde etiam concessum

Marginal notes: De ratione continuitatis motus duo sunt. — Comm. 6. — Solutio dubiorum. — Cõtinuum dupliciter potest acquiri.

cessum est ꝙ augmētatio est secūdū quid continua. ¶ *Ad quartum rñdetur vt est de mente S.D. 8.Phys. quòd dupliciter de motu augmenti loqui possumus. Vno mō inquantum absolute motus est. Alio modo inquantū est talis motus huius mobilis. Primo modo omni motui conuenit esse cōtinuū non repugnanter, & nō hēre primam partem. Secundo aūt modo repugnat alicui motui: sicut cuilibet quantitati conuenit esse in infinitū diuisibilem, considerata cōi rōne quantitatis, & non est dare minimam partem: repugnat autem quantitati naturali inquantū naturalis est, qa cuiuslibet rei naturalis datur minimū, vt in primo est ostensum. Dicitur secundo qđ quia Philosophus in sexto determinauit de motu in cōi, in octauo aūt de motu applicando ad determinata mobilia: ideo ibi dixit non dari primū in motu, hic aūt dicit dari primū in augmento, posset enim continuus esse motus augmenti considerata cōmuni ratione motus, conuenit autem sibi non esse continuum inquantum est talis motus rei naturalis &c.*

In expo. tex. 25.

Contra? Ar. l. 6. Physic. intentio quoq; eius in hoc 8. habetur l. has quæst.

QVAESTIO VII.

Vtrum alteratio sit motus continuus.

Similiter aūt & in alteratione qualibet: &c. Tex. XXIII.

QVAERITVR *septimo, Vtrū alteratio sit motus continuus Et uidetur quòd sic.* ¶ *Primo quia Phil. 5. Phys. ponit alterationem speciem motus à mutatione distinctā. Motus aūt à mutatione simplici non distinguitur, nisi qa mutatio non est continua sed instantanea, motus aūt est continuus & tempore mensuratur: ergo &c.*

Tex. 4.

¶ *Secundo Phil. in 6 Phys. ait ꝙ omne qđ mouetur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, et dat exemplum de albo & fusco, sed omne tale continue mouetur: quia si in aliquo instanti quiesceret, iam esset in termino ad quem secundum se totū, & non partim in termino a quo, et partim in termino ad quem: ergo &c.* ¶ *Tertio arguitur rōne Gregorij Ariminensis. Corpore luminoso noto in aliquo tempore versus aliquā partem medij summe dispositi ad susceptionem luminis, illa pars signata in quolibet instāti illius temporis est magis lucida, quā fuerit in aliquo instanti præcedente: ergo intensio luminis in illa parte est continua. patet consequentia, quia si non esset continua, non in quolibet instāti esset magis lucida. antecedens probatur. Quandocunque corpus lucidum est magis propinquum illi parti, illa est magis lucida, ut ad sensum patet, sed in quolibet instanti illius temporis est magis ꝓpinquum: ergo &c.* ¶ *Quarto. Si non est cōtinua, sequitur ꝙ agens naturale potens agere in aliquod passum per aliqđ tempus esset approximatum passo conuenienti in omni dispositione necessaria ad agendum, & tñ non ageret: sed hoc est impossibile: ergo &c. probatur consequentia. Ponatur calefactiuum approximatum calefactibili &c. aut hoc calefactiuū in qualibet parte temporis suæ ꝓsētię aget in partē calefactibilis sibi ꝓpinquā, aut non. Si aget, ergo alteratio erit continua. Si non aget, sequitur consequens deductum.* ¶ *Pro declaratione huius dubij notandū primo, quòd qualitas secundum quam attenditur alteratio, sicut & qualibet alia forma per se considerata, & ꝑ remotionē à subiecto intrin-*

Tex. 30.

Primo sententiarum dist. 9. q. 1.

1. de generatione tex. 8 & 9. Meth. tex. 10.

 sece

sece indiuisibilis est, diuisibilis aūt fit, & quanta p accidens qñ in quāto recipitur. ¶ Sciendum secūdo, q̄ qualitas eo modo quo per accidens diuisibilis est, duplicem hēt quantitatem, extensiuam scilicet, & intensiuam. Extensiua est sm̄ quā ad diuisionē subiecti in quo est diuiditur. Cuilibet .n. parti subiecti (verbigratia alibi) corrñdet pars qualitatis. Quantitas intensiua est, qua qualitas diuiditur in diuersos gradus quibus à sbo participatur. ¶ Sciendum tertio, q̄ huiusmodi diuersi gradus formæ non sunt diuersæ eius partes: qa vt arguit S.D. duo accidentia solo numero distincta (q̄ño distinguerentur diuersæ partes eiusdem formæ) non possunt simul esse in eodem subiecto sm̄ eandem partem, sed cum forma accidētalis, diuersimode suum subiectū actuet, dum videlicet prius ipsū subiectū minus subsistat formæ, posterius uero perfectius, & vna actuatio subiecti p formā fit alia perfectior, inquantū sbm magis & magis recedit à pōia, & magis ac magis actuatur, numq̄ aūt simul in eodem subiecto duæ sint huiusmodi actuationes, ipsa forma vno mō actuans dicitur vnus gradus, alio vero mō actuans dicitur alius gradus. ¶ Sit itaq; prima cōclusio. Alteratio non est motus continuus inquantum per ipsam introducitur qualitas sm̄ extensionem subiecti extensionē capiēs. ¶ Probatur. Tunc motus hoc mō sumptus esset continuus, qñ partes mobilis successiue formā acquirerent, ita q̄ neq; esset prima pars alterata, neq; plures simul alterarentur, sed in acceptione qualitatis corporalis est aliqđ primum alteratum, & plures partes simul alteratæ: ergo alteratio non est motus continuus. Consequentia nota cum maiori: minor est Philosophi 8. huius dicentis, Non enim si partibile in infinitum est quod alteratur, propter hoc & alteratio, sed velox fit multotiens, sicut congelatio: vbi litera commenti habet, Sed multotiens erit subito, sicut est congelatio. ¶ Si dicatur, q̄ mens Philosophi est dicere contra Heracli. ponentē omnia continue moueri, & sic non videtur velle aliud Philosophus quam q̄ alteratio non semper est, vnde idem dicit de motu locali quòd de alteratione: cum tñ constet motum localem esse continuum. ¶ Hoc non obstat. Primo, quia ex verbis Phil. apparet, q̄ loquitur de continuitate qua idem mobile successiue, & continue eandem formā sm̄ diuisionem suarū partiū recipit: vñ ait, Non.n.partiale est in finitū &c. Dicit ēt q̄ multotiens velox aut subito fit alteratio: quorū nullū videtur illū sensū hēre. posset.n.dicere Heracli. q̄ nō ponit oīa semp alterari, quia p partē post partē alterantur, sed qa tñ simul semper alteratur. Vñ ēt Phil. ait. Contingit.n. simul & non dimidiū alterari veluti aquā totam simul congelari. ¶ Secundo, q̄ licet intendat arguere cōtra Heracli. tā de motu locali q̄ de motu alterationis: tñ alio et alio medio pcedit, arguit.n. de alteratione ex hoc: qa cū alteratio non sit motus continuus, nō pōt dici oīa esse semp in motu, quia alterantur. De motu aūt locali, quia corpus naturale, cum in pprium locum descenderit, ibi quiescit. ¶ Secūdo arguitur ad cō clusionem supponendo, q̄ sicut cuiuslibet sbē datur minima quātitas, ita q̄ sub minori non posset esse, ita ēt qualitatis sensibilis datur minima quantitas, ita q̄ sub minori nō posset saluari, cū sit forma naturalis. Hoc est de mēte Cōm. Tūc sic. Illa pars quanti simul alteratur, sub cuius minori non pōt forma sēsibilis saluari. si .n. non simul alteratur, tūc in medietate tpis eēt ī medietate illius partis, et p acñs dareē minus minimo ī quo eē pōt: sed datur in quolibet alterabili illa pars mini-

Qualitas habet duplicē quantitatē.

1. dist. 17. q. 2. ar. 1.

Alterā non est motus cōtinuus inquātum per ipsam introducitur qualitas secundum extensionem subiecti extensionem capiens.

Tex. 23.

Libro de sensu & sensili. Lect. 16.

Arguit fortius ad conclusionem.

6. Phys. Comm. 49.

ma vt supponit: ergo etc. ¶ *Secunda cõclusio est. Alteratio (quę est introductio quātitatis intensiue formę, siue introductio graduū eiusdē formę: in sbo) nō est motus continuus. Probatur sicut probatū est superius de augmento. Confirmatur etiam auctoritate S. D. 1. sen. contra dicentis quod nullus alius motus est simpliciter continuus nisi motus localis. Sunt etiam auctoritatis in pūti quæstione adductæ de mente Comm.* ¶ *Præterea supponitur quod quilibet gradus formæ sit indiuisibilis, nullus .n. hoc negare videtur. Tunc arguitur sic. Si alteratio est motus continuus: sequitur quod instātia erunt sibi immediata, quod a Phil. reprobatur 6. Phys. Probatur consequētia. Quilibet gradus formæ est indiuisibilis: ergo in instāti acquiritur: ergo si non interueniat qes media, [illegible] erit immediatū instāti.* ¶ *Aduertendum [illegible] sūt sm doctrinā. S. D. quod qualitates [illegible] suscipiunt magis, & minus nō habent [illegible] putant) latitudinē, & gradus [illegible] ita, quod quacunque qualitate rem [illegible] data, possit dari remissio in eadē specie, sed sunt in ea determinati gradus, & datur minimū eius: puta caliditas ita remissa, quod remissior in natura esse no potest, & [illegible] in instanti introducitur, sub qua per aliquod tēpus mobili quiescente ad perfectiorē disponitur, quæcunque dispositio sit illa: & in vltimo instāti illius tpis eodē numero, caliditas quę imperfecta erat efficitur perfecta in ordine ad suū subiectū, vtpote ipsum perfectius actuans perfectiusq; ad se trahēs, & sic successiue fit alteratio, licet ibi nō sit simpliciter continuitas.* ¶ *Sed tunc duplex occurrit dubiū. Primū est quia S. D. inquit quod subiectū pot infinitis modis variari sm magis album, & minus albū, & sic motus alterationis potest esse continuus.* ¶ *Aliud est quia in 5. Phys. dans S. T. differentiā inter formā sbalē, & formas de tertia specie qualitatis inquit, quod ab vna forma sbali ad aliā nō peruenitur per motum continuū: sed à qualitate in qualitatem est motus cōtinuus.* ¶ *Ad primū dicitur sicut supra de augmento dictū est sm mentē eiusdē S. D. quod hoc est intelligēdū considerata cōi ratione motus, nō autem proprie ratione huius motus, qui est alteratio considerata: inquantum .n. est talis motus, sibi repugnat quod infinitis modis subiectum varietur, & quòd ibi non sit primum. Vnde non dicit quòd mobile infinitis modis varietur, aut quòd motus sit continuus: sed quod potest mobile infinitis modis uariari, idest sibi non repugnat inquantum mobile est. Similiter intelligitur quod motus ille potest esse continuus idest sibi non repugnat continuitas inquātum absolute motus est, licet repugnet sibi inquantum est hic motus.* ¶ *Ad secundum dicitur quod accipit continuitatem nomine continuitatis ad successionē extēso, forma .n. sbalis simul tota introducitur sm omnem eius perfectionem, forma autē accidentalis de imperfecto ad perfectum procedit vsque ad aliquem certū gradum.* ¶ *Aduertendum tn̄ quod non omnis successiua acquisitio formę secundum imperfectum, & perfectū apud S. D. dicitur intensio: sed solum qñ aliqua sensibilis mutatio secundum qualitatem fit à parua qualitate ad magnā, à principio n. caliditas in aliquo paruo tēpore de non esse procedit ad aliquod esse, etiam vltra minimum eius: sed illa successio non percipitur, sicut is qui de non calido fit calidus, recipit successiue diuersos quosdam gradus caliditatis: sed illā successionem et reductionem de imperfecto ad aliquem gradum aliquo modo perfectionem non percipitur, unde illa potest dici alteratio: qñ autem ab aliquo gradu ad alium perceptibiliter aliquod calefactibile mouetur, tunc proprie intensio nuncupatur*

Alteratio quæ est introductio formæ siue introductio graduum eiusdem formæ in subiecto non est motus continuus.

Dist. 8. q. 1. ar. 1. ad tertiū & 2. con. c. 83.

Tex. 1. et 3.

6. Physicor. Tex. 49.

Lect. 3.

Vide in quęstion. præcedenti.

Quæ acquisitio formæ secundum perfectū & imperfectū dicatur intensio.

a.sent. dist. 17 q. 1 art. 1. q. 3.

cupatur. Vnde S. Tho. sic ait. Quædam formæ sunt quæ recipiunt magis & minus sm̄ elongationem à contrario, & sm̄ accessum ad causam propriā sicut albedo, & ideo talis forma successiue recipitur in subiecto, & postquam recepta est intenditur & remittitur. ¶ Sciendū aūt quòd dupliciter alteratio cōsiderari pōt. Vno modo per cōparationem ad mobile, sm̄ s. quòd ad diuisionem mobilis diuiditur. Alio modo p̄ comparationem ad tēpus, sm̄ s. quòd ad diuisionem temporis diuidi posset. Cum dicimus alterationem non esse continuā, non intelligimus primo modo, licet .n. aliqua mutatio sit instantanea, si tñ mobile sit continuum, ipsa etiam hoc modo est continua & diuisibilis in infinitum: sed intelligimus secundō modo: quia s. si in vna hora introducta est caliditas vt quatuor, non oportet calefactionē diuidi, & continuari proportionabiliter ad partes temporis, sed in quatuor instātibus illi quatuor gradus sunt introducti, in quorū tpe medio formaliter aliquid calefactionis non erat.

Alteratio cō siderari pōt & per comparationem ad mobile & ad tēpus.

¶ Tertia conclusio est. Alteratio est motus continuus sm̄ quid, eo. s. modo, quo de augmentatione dictum est. Hanc conclusionem posuit S. D. precipue. 6. Phys. exponēdo tex. 32. ubi uidetur uelle, q̄ alteratio aliquid cōtinuitatis habeat: quia .s. sm̄ quandam successionem mobile recipit passionem sm̄ ordinem partium, q̄ intelligendum est de partibus eiusdem quātitatis. ¶ Aduertendum autem, quòd nomē alterationis dupliciter accipi potest. Vno modo pro omni productione qualitatis in subiecto, & sic non oīs alteratio est sm̄ quid continua, aliqua .n. est qualitatis etiā de tertia specie subita introductio vt dictum est. Alio modo pro introductione qualitatis secūdum diuersos gradus, & hoc modo habet aliquid continuitatis, tum quia successiue introduci-

Alteratio est motus cōtinuus secundum quid.

Nomen alterationis dupliciter cōsiderari potest pro omni productione qualitatis in subiecto, & p introductione qualitatis secūdum graduis.

tur, licet non sit continuatio vnius gradus ad alterum in factione, tum etiā propter vnitatem formę, diuersi enim gradus nō sunt nisi diuersi modi essendi eiusdem numero formæ in subiecto. ¶ Ad argumenta in oppositū respondetur. Ad primum dicitur primo, quòd instantaneā introductionem minimi gradus qualitatis non vocat Phil. motum, sed introductionem qualitatis secundum plures eius gradus. ¶ Dicitur secundo, q̄ motus nō differt à mutatione vniuersaliter loquendo: quia motus sit simpliciter continuus, mutatio autem simplex non, sed quia mutatio quæ est generatio, & corruptio in vno tantum instanti fit, cum forma substantialis diuersitatem nullam partium aut graduum habeat, quos oporteat successiue fieri, motus autem non in vno tantum instanti fit, sed aut tempore mensuratur sicut motus localis, aut diuersis instantibus sibi succedentibus sicut in augmentatione, & alteratione: non .n. tota quantitas aucta, neq; oēs gradus albedinis simul introducuntur, sed secundum quādā successionem, id quod improprie, & secūdum quid continuitas dici potest. ¶ Ad sm̄ dicitur quòd illa propositio Philosophi hēt simpliciter veritatem in motu locali, vt ibidem inquit. S. Tho. non aūt habet veritatem in alteratione, nisi forte sm̄ quid, inquantū scilicet una pars alterabilis prius alteratur qua alia, aut pars propinqua prius recipit formam secundum esse perfectum quam alia, & sic una pars prius peruenit ad terminum ad quem quam alia, in quo uidetur esse quędam similitudo motus localis, & continuitatis. ¶ Ad tertiū negatur antecedēs. Ad probationem negatur maior, neque enim vera est, neque ad sensum apparet. Dicitur enim, quòd licet per aliquam approximationem illa pars sit lucidior: non tamen per omnem approximationē: antequam

antequam enim intendat lumen in instāti causatum, oportet ut per certum spatium approximetur, & in vltimo instāti illius approximationis intendat lumē, datur .n. minimus gradus luminis, cuiuscunq; alterius qualitatis. ¶ *Ad quartum pōt primo dici, ꝙ agens in qualibet parte temporis aget, sed negatur consequētia, ergo alteratio est continua, agit enim nō aliquid de nouo producendo, sed gradum introductum per aliquod tempus conseruādo.* ¶ *Potest secundo dici, ꝙ nō aget in qualibet parte temporis: quia subiectum non erit dispositū ad susceptionē alterius gradus statim post primum gradum, & hoc est ex conditione formæ, cuius datur minima pars intensiua, & per cōsequens inter vnum gradum introductum et alium oportet tempus mediare.*

Quo modo datur minimus luminis.

QVAESTIO VIII.

Vtrum posʃit teneri oppoſitum de mente Commen. & S. Thom. ſcilicet quòd alteratio ſit motus continuus.

Quare dicere continua alterari &c. Tex. XXIII.

QVÆRITVR octauo, *Vtrum possit teneri oppositum de mente Commen. et S. Tho. scilicet, quòd alteratio sit motus continuus. Et videtur, ꝙ non. Primo per auctoritates eorum in superioribus adductas.* ¶ *Secundo arguitur supponēdo, ꝙ cuiuslibet rei permanētis detur primum esse de mente Philosophi inferius. Si alteratio esset motus cōtinuus, sequeretur ꝙ non daretur primū esse formæ introductę per alterationem, sed hoc est contra suppositum: ergo &c. Probatur consequentia ex his quæ p[ro]bat Philosophus in 6. .f. ꝙ ante quodlibet mutari est mutatum esse, & ante quodlibet mutatum esse ē mutari.* ¶ *Tertio sequeretur, ꝙ in instāti terminante alterationē forma eēt infinita, sed hoc est impossibile: ergo etc. Probatur consequētia. Primo, qa in quocunq; instanti dato tantū introduceretur de forma sicut in alio instanti, sed quando motus est cōtinuus in tempore mensurante motum, sunt infinita instātia: ergo etc. Secūdo, In infinitū minor albedo aut gradus albedinis quàm est totalis albedo acquisita, est in tempore mensurāte alterationē si est continua: ergo tota albedo acquisita erit infinita. patet consequētia qa nulla quantitas finita est ī infinitū minor quantitate finita.* ¶ *Respondeo: quia diuersa, & varia sunt dicta Cōmen. & S. D. propter ꝙ difficile est videre ad quā partē determinate inclinentur, ideo posset vtraq; pars defendi, & dicta eorum quæ videntur opponi, ita glosari vt repugnantiam nullam habeant.* ¶ *Ad saluandam itaque alterationē esse motū continuū, Notandum primū, quod nō oportet ponere formā habere partes īfinitas, hoc .n. est omnino impossibile, nō .n. effugere quis potest quin forma esset infinitæ perfectionis: qualibet .n pars addita aliquam diceret perfectionē.* ¶ *Notādum secundo, ꝙ sicut forma in actu nō differt à forma in potētia sm rem, sed vna et eadem numero primo potētialiter est in materia, deinde reducitur in actum, ita forma sub vno gradu in potentia ad perfectiorem gradum nō differt realiter à perfecto gradu, sed eadē numero forma quę prius imperfecto modo actuans suum subiectum erat in potentia ad hoc vt perfectius educeretur in actum, & suum sbm perfectius actuaret, postea educitur ī actum*

Tex. 69.

Tex. 38.

Falerum argumentum.

In hoc &.

Ad saluandam alterationem esse motum cōtinuum nō oportet ponere formā habere partes infinitas.

ctum, & suũ subiectũ perfectius actuat. Ex hoc apparet, quod latitudo non est in forma, nisi sm̃ quod à subiecto participatur, & ideo ipsam in subiecto perfici, & magis subiectum actuare, subiectũq; magis participare formam, idẽ sunt. ¶ Notandum tertio, q̃d sicut à principio alterationis vsq; ad finẽ eadẽ est forma numero, ita est idem esse. Si .n. essent successiue plura esse, aut omnia remanerent, et sic idẽ numero simul haberet diuersa esse, quod est impossibile: aut adueniente secundo esse tolleretur primũ, et sic in una alteratione essent plures corruptiones, et generationes accidentales, generatio .n. est ad esse, & corruptio ad non esse. Quẽadmodum ergo forma una numero prius est imperfecta postmodũ perfecta, ita idẽ esse prius est imperfectum, postmodũ est perfectum: quia per ipsum subiectum imperfecte aut perfecte actuatur. ¶ Notandum quarto, ꝙ sicut magnitudinis finita dãtur duo termini in actu inter quos sunt infinita puncta in potentia, ita formę secundum quam fit alteratio si sit continua oportebit dare duo indiuisibilia in actu extrema, inter quæ erunt infiniti modi participationis formę sed potentiales, id quod intellexisse. S. Tho. dicimus dũ dixit. 6. Physi. quod subiectũ potest infinitis modis variari sm̃ magis album, et minus album: huic etiã fauere videtur dictum. S. Tho. sicut patet in pallore, cuius terminos per cõtinuam alterationem aliquis transit vsq. ad albedinem uel nigredinẽ perueniens. ¶ Dicetur ergo ponendo alterationem esse motũ continuũ, quòd in primo instanti in quo incipit alteratio introducitur forma; & postea successiue, & continue sine aliqua .s. interpositione quietis mobile peruenit ad aliquem determinatum gradum in actu, & non ẽ dare post primã introductionẽ formæ gradũ põialẽ illi immediatũ, sed ante quẽlibet præcedit alius in infinitũ. Vnde nõ est dare primũ ad quem terminari possit alteratio, sed ante quẽlibet datum præcesserunt infiniti. Sicut nõ datur primum punctũ, q̃d ĩmediate sequatur principiũ lineæ, sed ante q̃dlibet aliud præcedit in infinitũ. ¶ Ad rões in oppositum respondetur. Ad primã põt primo dici, ꝙ mens Cõmen. et S. D. est alterationem non esse motũ continuum .s. primo, et per se quantum est ex conditione formæ sm̃ se consideratę, sicut accidit in motu locali. Magnitudo .n. secundum quam fit motus localis est per se diuisibilis in infinitum, & continua, ex quo habeat ꝙ successiue, & per motum continuũ transeat, forma autem secundum quã fit alteratio secundũ se ĩdiuisibilis est, sed diuisibilitatem graduum habet secundum, ꝙ in subiecto recipitur, ideo secundum se in instanti produci habet: quod autẽ per motum continuũ fiat, hoc sibi per aliud conuenit .s. ratione subiecti, vnde dixit Philos. 6. Physi. ꝙ in sola mutatione quę est secundum qualitatẽ contingit indiuisibile per se esse. ¶ Potest secundo dici, ꝙ vbi Cõmen. dicit aut etiã. S. Tho. si alicubi illud inueniatur motum alterationis esse compositum ex pluribus motibus, & in ipso quietem incurrere, intelligẽdũ est de alteratione qua aliq̃d ad summũ gradum formæ mouetur: nõ .n. necesse est ut illud fiat ꝑ motũ continuum, sed põt terminari vna alteratio ad aliquẽ gradũ remissum, et interposita quiete ab eodẽ gradu alterari ad summũ, per hoc aũt nõ tollitur quin vna alteratio ad aliquẽ inferiorum gradũ possit esse cõtinua. ¶ Si dicatur, ꝙ idem quod de alteratione dixit, affirmauit ẽt de augmentatione quã constat sm̃ mentem eius non esse continuam. ¶ Dicitur, ꝙ hoc quidẽ illis comune est, ꝙ totalis alteratio, & totalis siue notabilis augmentatio nõ est continua, sed aliqua ra-

In alteratione semper est idem esse.

In expo. tex. 49.

1. q. 24 ar. 7

Quomodo saluabitur alterationẽ esse motum cõtinuum.

Solutio rationum aduersariorũ.

Tex. 49.

Interpretatio verbor. S. Tho.

Quæst. 5.

qua ratio particularis est, ut supra dictũ est de augmentatione, ꝙ non possit esse cõtinuũ ẽt particulariter sumpta, quã Commen. de alteratione non affert. ¶ *Potest tertio dici, quòd tanto dicunt alterationem non esse motum continuum, sed bene localem motum: quia non, omnis alteratio est continua, sed aliqua est instantanea sicut aliqua congelatio, omnis autem motus localis de necessitate est continuus.* ¶ *Item potest, dici, quòd Commen. loquitur contra Heraclitum qui volebat motum continuari ita, quòd æqualibus partibus temporis introducerentur æquales partes magnitudinis. Et arguit, quia si diuidatur magnitudo ĩ partes minimas, & in æquali mẽsura fiant illę partes, cum primum minimum introducatur in instãti, erunt instãtia cõtinuata.* ¶ *Ad secundum dicitur primo, quod licet forma sit secundum se considerata res permanens, secundum tamen quod in subiecto secũdum diuersos gradus recipitur, habet modum entis successiui, inquãtum illi gradus non simul sed successiue fiũt.* ¶ *Dicitur secũdo, quòd ipsius datur primum esse eo modo, quo & tpri finito primum esse tribuitur, datur enim primum indiuisibile à quo incipit, sed non datur prima pars proportionalis illorum graduum, sicut nec prima pars proportionalis temporis, quomodo intellexit Philosophus nõ dari primã partem motus, nec primum mutatum esse, illud enim primum non habet proprie rationem mutati esse, cum ipsum aliqđ mutari nõ pręcedat.* ¶ *Ad tertium negatur consequentia.* ¶ *Ad probationem dicitur, ꝙ supponit falsum, scilicet quòd alteratio siue intensio fiat per additionem partis formæ ad partẽ, quod diximus esse falsum.* ¶ *Si dicatur, mobile infinitis modis potest variari secundum illam formam, & licet maneat eadem forma, et idem esse, unus tamen illorum modorum est perfectior alio, ergo ĩ fine alterationis forma, & esse erunt infinitę perfectionis, quamuis pars non addatur parti.* ¶ *Dicitur, quòd sicut nõ valet ista consequẽtia, hec continuũ habet in infinitas partes in potentia quarum quęlibet est quanta, ergo hec quantum est infinitum in actu, quia illæ partes sunt potentiales: ita non valet hæc forma, siue hoc esse infinitis modis variari potest & c. ergo erunt infinita in actu, illi enim infiniti modi sunt tantum in potentia.* ¶ *Ad secundam probationem eiusdem consequentiæ dicitur primo, quod non est eadem veritas istarum duarum propositionum, In infinitum minor pars albedinis quam sit tota, est acquisita post, a, instans, & aliqua pars albedinis in infinitum minor quã tota albedo acquisita est post, a: prima enim vera est, & ly minor pars supponit confuse tantum, quia sequitur terminum confundentem, & est sensus, quod in duplo minor, & in triplo minor, et sic in infinitum est acquisita. Secunda autem falsa est: supponit enim ly pars albedinis determinatæ, & est sensus, quod demonstrata aliqua parte quæ minor est in infinitum quam tota albedo, illa fuit acquisita etc. in qua supponitur esse aliquam talẽ partem in infinitum minorẽ, quod ẽ falsum.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ prima consequentia est falsa: ad probationẽ dicitur, quòd ratio procedit sumẽdo antecedẽs in secundo sensu in quo non cõceditur, concessum est enim in primo tãtantum, unde suppositio confusa in determinatam mutatur.*

Melior responsio.

Comment. 13.

QVAESTIO VIIII.

Vtrum grauia & leuia à seipsis moueantur.

Et namq; dicere hæc à seipsis moueri &c. Tex. XXIX.

Vide 2. phy. ad principium.

QVAERITVR nono, Vtrum grauia, & leuia à se ipsis moueantur. Et videtur quòd sic. ¶ Primo. Omne quod habet in seipso principium actiuũ sui motus, mouetur à seipso vt de viuẽtibus patet, sed grauia, & leuia habent in seipsis grauitatem, et leuitatem, quæ sunt principia actiua motus, vt in plerisque locis inquit S. D. ergo &c. Confirmatur, quia Cõm. 4. Cœli cõmen. 25. ait, ꝙ motus ad superius est causatus à leuitate. ¶ Secũdo si non mouentur à seipsis non videtur à quo moueantur: nisi dicatur, ꝙ mouentur à generante ea, sed hoc est falsum: ergo probatur falsitas ex Cõmen. ait enim, ꝙ motus nõ existunt à generante nisi mediante generato: ex quibus patet, ꝙ generãs non est proximum mouens de quo querimus. Confirmatur per Comm. 8. Physi. dicentem, ꝙ huiusmodi non indigent motore extrinseco essentialiter ad hoc vt exeant ĩ actum. ¶ Tertio, Philosophus 8. Physi. comparat corpus habens actu leuitatem habenti actu scientiam, et non considerauti: sed habens scientiam nõ indiget aliquo extrinseco ad considerandũ, sed per seipsum cõsiderare põt: ergo etc. ¶ Quarto effectus ĩ actu exigit causam in actu 2. Physi. Si ergo graue moueatur deorsum, aut à se mouetur, aut à remouente prohibens, aut à centro attrahente, aut à generante. Non à remouente prohibens: quia illud mouet tm̃ per accidens vt inquit Phil. Non à centro, qa supposito per impossibile in cẽtro esse vacuum, ad illud moueretur graue. Non à generãte: qa cõtingit generans nõ esse, & graue moueri: ergo à seipso mouetur. ¶ Quinto Commen. 4. Cœli ait, ꝙ lapis mouet se inquantũ est grauis in actu, & mouetur inquãtũ est in potẽtia inferius. ¶ Sexto, si mouerẽtur ab extrinseco, puta à generante, motus eorum esset remissior versus finem, sed ad hunc sensum apparet esse falsũ. Videmus .n. quòd quanto graue magis appropinquat ad centrũ, tanto velocius mouetur. probatur consequentia: quia quanto magis instat mobile à mouente, tanto mouens minus põt super illud cæteris paribus, & per consequẽs tãto illud tardius mouetur: ergo etc. ¶ Septimo, Philosophus. 4. Physi. loquens de cõtrarietate grauis, & leuis, dicit ꝙ secundũ hanc contrarietatem erunt actiua motus, sm̃ autem durum, & molle passiua. ¶ Octauo, quãdo aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius formæ. potest eam causare in quocunq; passo sibi ꝓportionato & approximato: sed graue habet põtiam actiuã respectu vbi deorsum, sicut respectu eius, qđ secũ deorsum trahit, & ipsummet quando est extra illum locum, est receptiuum illius formæ, & est proportionatum, & approximatum sibi: ergo istam formam põt causare in seipso. ¶ Respõdeo: quia Cõmen. videtur varia de hac materia locutus, ideoq; sectatores eius ĩ varias opiniones sunt diuisi. Primo recitabo eorũ opiniones qui à doctrina S. D. deuiant, & eas improbabo. Secũdo opinionẽ. S. D. cum opportunis declarationibus explicabo.

12. q 16. ar. 2. 3. contra. gẽ ca 23. & alibi.

9 Cœli cõmment. 28.

Comm. 32.

Tex. 32.

2. phy. tex. 37. & 5. met. Tex. 3.

Tex. 32.

Cõment. 22.

Motus versus finẽ quo modo iudicabitur.

Tex. 89.

Responsio ad [illegible] rem præpositam.

¶ Prima opinio est quorũdam dicẽtiũ, quòd grauia, & leuia per se mouent medium, ipsa vero ad motũ medij per accidens

Prima opinio Auer.

dens mouentur, quodq; nulla alia per se causa illius motus est quærēda. Hanc autem positionem ipsi auctoritatibus quibusdam Auer. muniunt. ¶ Primo qa 3. Cæli uidetur velle, ꝙ medium motum sit necessarium ad motum grauium, & leuium, & quemadmodum homo in naui ꝑ se mouet nauim, per accidens autem mouetur ad motũ nauis, ita graue per se mouet medium, per accidens autē mouetur ad medij motũ ¶ Secundo: quia 4. Cęli idem dicit, & eodem confirmat exēplo. ¶ Sed contra istam opinionem arguitur supponendo motum grauium deorsum, et leuium sursum esse motũ naturalē, vt patet per Philosophum. 1. Cæli. Omnis motus naturalis requirit aliquē motorē per se: sed motus grauium, & leuium est naturalis: ergo requirit aliquem motorem per se: ergo nō sufficit illis assignare motorem per accidens. consequētia nota cũ minori. maior vero probatur. Omnis motus naturalis dicitur, aut quia mobile habet potentiam passiuam naturalē ad motum, aut quia in se habet principiũ actiuum motus. Si primo mō, non potest esse naturalis sine motore ꝑ se, dicitur enim naturalis quia in mobili est potētia nata ab agente naturali, & proportionato in actum reduci, ꝙ est ab agente & motore per se fieri. Si secundo mō idem quoq; apparet: quia principiũ intrinsecum motus naturalis ē principiũ per se: ergo etc. ¶ Secundo. Nullũ corpus mouet nisi motum, si ergo graue mouet mediũ, oportet quod moueatur: aut ergo est seipsum mouens, & sic habebit motorem per se, aut ab alio mouebitur, & sic etiā oportebit esse aliquod à quo per se moueatur: ergo &c. ¶ Ad rōnes eorum dicitur, qđ procedunt ex malo intellectu verborũ Cōm. Non .n. mens eius est, ꝙ non oporteat in huiusmodi dari nisi motorē per accidēs. Sed cũ putet huiusmodi corpora non possе se mouere per seipsa de potentia accidentali vt inferius ꝓbabitur, inquirit modum quo seipsa per accidens mouere possint. ¶ Pro cuius declaratione sciēdum est: quia licet graue non moueat seipsum deorsũ sed ab extrinseco moueatur, aliud tamē corpus à se distinctũ pōt per se mouere: qa tunc est ens in actu à mobili essētialiter, & sm̄ esse distinctum, sicut licet ignis se non calefaciat, aerē tñ calefacit. ¶ Sciendum secundo, ꝙ nullum inconueniens est, id ꝙ alterum mouet per se moueri per accidēs ad eius motũ, sicut ī animalibus principium mouens, siue sit anima, siue aliqua pars corporis ad motũ alterius partis per accidens mouetur, similiter nauta mouetur per accidens ad motum nauis à se mote, unde ī tali motu idē est mouens per se alterius, et per accidēs suypsius inquantũ est in eo, qđ mouetur per se. ¶ Voluit ergo Cōmen. in supradictis locis primo, ꝙ talia corpora moueri non possint sine medio: quia existimauit in vacuo non posse esse motum. Voluit secundo, ꝙ licet ista corpora nō sint per se causa sui motus, sunt tñ causa per accidens illius motus, quo per accidens mouentur ad motũ medij ab illis moti, īquātum scilicet ad motũ medij mouetur, vn de ibidem. 3. Cæli ait, Lapis igitur non mouet essentialiter nisi aerem in quo est, & mouet se: quia hoc qđ mouet se, sequitur motum aeris Cum his aũt stat, ꝙ indigeant motore per se quo moueātur suo motu naturali inquantum naturalis est. ¶ Secunda opinio est quorumdam dicentiũ grauia, & leuia mouere seipsa de potentia accidentali, nulloq; motore extrinseco indigere ad motum huiusmodi, ita ꝙ inquantum sunt in actu mouent, īquantũ autem sunt in potētia ad sua loca mouentur. Item ꝙ motus horũ non est naturalis inquātũ habēt principiũ actiuũ in se; sed inquantũ habent principiũ passiuum

Cōment. 28 — Tex. 14. & 3. tex. 11. & 4. tex. 21 & 8. phys. tex. 32 — Corpus non mouet nisi motum. — Mens cōmē tatoris. — Graue seipsum nō mouet sed ab alio mouetur. — Id ꝙ alterum per se mouet non inconueniens ꝑ accidens ad motum eius moueri. — Cōment. 28 — Opinio secunda.

naturaliter inclināt ad motum. Pro qua opinione videtur esse Cōm. 3. Cœli vbi, ait, Lapis autem mouet se inquantum est grauis in actu, & mouetur inquantū est in potentia inferius: & causa in hoc est, quòd inuenitur vno modo in actu, et alio modo in potētia est, quia cōponitur ex materia, & forma, forma igitur eius mouetur secundum, ꝙ est forma, et mouetur secundum, ꝙ est materia, non .n. est in potentia ad inferius, nisi secundū ꝙ est materia. Itē. 4. Cœli, Grauitas, inquit, in lapide est motor secundū ꝙ est forma tantum, & ipsa est mota inquātum est in materia prima. Huic opinioni addunt, quidam, ꝙ lm̄di corpora per se mouent se, sed per accidens mouentur. ¶ Cōtra primum, qđ dicit ista opinio, scilicet ꝙ inquā tum sunt in actu mouent: inquantum aūt sunt in pōa mouentur, arguitur. Mouēs, primo, et primo motū oportet esse realiter distinctū, sed actu graue exñs extra propriū locum inquantū est actu graue, & actu graue inquantum est in potentia ad locum non sunt realiter distincta: ergo idem inquantum est in actu graue nō mouet seipsum inquantū est in potentia deorsum. Maior ꝓbatur rōne Philoso. 8. huius, qa si sic esset, idē respectu eiusdem esset in actu, & in pōia. Quantūcūq; .n. diuersimode graue considerari possit, ꝑ hoc tñ non tollitur quin graue in actu, et graue in potentia deorsum sint idē realiter, consequens autem habet Philos. pro impossibile: ergo etc. ¶ Si dicatur, ꝙ idē non potest esse in actu formali, & in pōa formali, sed nō est inconueniens, vt idem simul sit in actu virtuali, & in pōa formali, et ꝙ graue in actu qñ non mouetur est in actu virtuali, quia pōt cāre motū: sicut sol pōt calefacere, & est in pōa formali: quia non habet actualiter motum, quæ est respōsio Sco. ad argumēta ꝓ secunda opinione. ¶ Cōtra arguitur, quia Philosophus assumit illā ꝓpositionem ad probandum, ꝙ idē non pōt seipsum penitus mouere, ita scilicet, ꝙ totū moueat totū, sed oportet ut diuidatur in duas partes, quarū vna sit mouēs, et altera sit mota, vnde in fine illius cōcludit, Hoc igitur mouet, illud aūt mouetur eius, qđ seipsū mouet. Si autem illa propositio haberet veritatem solum de actu et pōa formali; non aūt de actu virtuali et pōia formali, per eam nō probaretur ꝓpositū. Diceretur .n ꝙ mouēs seipsū localiter non est in actu formali, sed in actu virtuali, et pōia formali: ergo etc. Illa expositio nō est ad mentem Phil. ¶ Si aūt dicatur, ꝙ Phil. deducit, ꝙ idē esset calidū, & nō calidū: similiter aūt et aliorum vnūquoq; quorumcūq; mouēs necesse est habere vniuocū: in qbus uerbis videtur loqui de agente vniuoco, & per cōsequēs in actu formali existēte. ¶ Hoc nō obstat: quia cum Phil. velit ostendere, ꝙ idem non pōt simul esse in actu, & pōia respectu eiusdē, deducit ad inconueniēs nobis manifestius, ꝙ scilicet idem esset calidum, & non calidum, & sic in alijs vniuocis: relinquens etiam manifestum ex his, ꝙ in causis equiuocis in quibus nobiliori mō agēs est in actu, multo magis idē non potest simul esse in actu, & in potentia, & per consequens non potest idem seipsum primo mouere. ¶ Si secundo, respōdetur, quòd mens Philosophi est idē secūdu eandem rationem nō posse esse in actu, & in potentia respectu eiusdē, sed bene secundum diuersas rationes. ¶ Cōtra, qa Philosophus per illā propositionem non ꝓbaret quòd omne mouens seipsum diuiditur in duas partes secundum rem, quarū vna sit mouens, & altera sit mota, ex hoc enim quòd aliquid diuiditur in diuersas rationes non sequitur illud realiter diuidi. ¶ Si dicatur, quòd pars mouēs est grauitas, pars vero mota ē materia: hoc est ex-

Margin notes: Cōmen. 28. — Cōmen. 22. — Cōmen. 40. — 1. di. 3. q. 7. ad arg. pro secunda opinione. — Tex. 40. — Idem respectu eiusdem non pōt esse in actu, & in pōa quo intelligēdum sit.

Cōment. 10.

est expresse cōtra Cōm. 8. Phy. arguēs, quòd materia prima nō potest esse pars mota in corporibus simplicibus: quia nō est existens in actu, & illud qđ mouetur ex se debet diuidi in mouētem, et motum in actu. ¶ Contra secundum dictū huius opinionis scilicet, ꝙ graue mouet se ꝑ se, mouetur autē per accidēs: arguitur primo quia implicatur cōtradictio. Cum .n. dico aliquid mouet alterum per se, sequitur ꝙ illud alterum moueatur per se. Nihil enim aliud est moueri per se quam habere causam per se sui motus: ergo cū dicitur ꝙ aliquid mouet se ꝑ se, dicitur īplicite ꝙ mouetur ꝑ se: dicere ergo ꝙ graue mouet se per se, et tñ ꝙ mouetur per accidens, est dicere cōtradictoria. ¶ Secūdo, motum esse ꝑ accidēs, aut intelligitur ex parte agētis sicut dicimus edificationē eē ab albo per accidēs, aut ex parte motus, quia .s. coniungitur motui per se. Neutro aūt horū modorū graue mouetur ꝑ accidens, nō quidē primo mō, q͂a dicis ꝙ graue in actu per se mouet se: nō etiā secūdo mō, q͂a oportet ipsi graui assignare aliqđ aliud mobile per se. Vt .n. inquit Cōmen. Omne qđ mouet se accidentaliter necesse est vt moueat se, quia essentialiter mouet aliud motum à se: hoc autem ista opinio non assignat, immo negat ꝙ moueatur graue solum per motum medij: ergo &c. ¶ Tertio. Omne quod naturaliter mouetur, per se mouetur, quia à principio intrinseco: sed graue extra proprium existēs locum, naturaliter mouetur deorsum, vt patet ex Philosopho vbi supra: ergo mouetur per se & non per accidēs. ¶ Ad auctoritates Comment. dicitur, ꝙ accipit mouere se extenso uocabulo: put idem est quòd habere aliquod principiū in se sui motus actiuum quomodocunque sit actiuum, non autem prout mouere se, est esse principiū quod & principale sui motus, illud autem non negamus vt inferius patebit. ¶ Potest etiam dici ꝙ Commen. loquitur de illo motu .s. quo graue per accidēs mouetur moto aere à graui, & hoc magis conforme est literæ cōmenti. ¶ Quantum ad secūdum scilicet de opinione. S.D. Primo notāda sūt quędam ad propositum necessaria. Secundo per conclusiones respondēdum. ¶ Sciendum itaque primo ꝙ duplex est mouens, quoddam quod in mobile nullam imprimit formam, quæ motus principiū sit, sicut accidit in mouente per uiolentiam, et tunc motus ut ab agēte procedit, dicitur esse totaliter ab extrinseco. Aliud est mouens quod imprimit in mobile formā aliquam inclinātem ad motū, sicut magnes imprimit qualitatem in ferro per quā ad ipsam inclinatur, & tunc motus non dicitur totaliter esse ab extrinseco tāquam ab agente, quia etiam à forma intrinseca procedit. ¶ Sciendū secūdo ꝙ talis forma dupliciter potest cōsiderari. Cum .n. sit quoddā medium inter mouēs & mobile tanquā ab agente in mobili causata, potest considerari per comparationē ad mouens tanquā ad id quod per ipsam formam mouet, & sic habet rationē principij actiui motus. Pōt etiam considerari per comparationē ad mobile, tanquā .s. mobilis forma, & sic habet rationē principij passiui. Non est enim principiū quo mobile se mouet: sed quo mouet̄. ¶ Sciēdum tertio, ꝙ aliquid cōcurrit ad actionem & motum dupliciter. Vno mō sicut principium quod actionem & motū producit, & hoc oportet esse aliquod subsistens, aut habens modum subsistentis: quia actiones, & motus sunt suppositorum agentium. Alio modo sicut quo agēs agit, & mouens mouet, & hoc potest esse forma tam intrinseca, quam extrinseca. Intrinseca, sicut ignis calefacit & calorem in igne calefaciente existentem, extrinseca autem sicut magnes mouet, ad se

Quid ē per se moueri.

5. Cęli com men. 18.

Vbi supra.

Declaratur mens cōm.

Mouens est duplex.

Forma impressa imobili à mouēte, dupliciter potest cōsiderari.

In prologo Metaph.

ad se ferrum per qualitatem in ferro impressã. ¶ *Sciendũ quarto, ꝙ aliqua accidentia ita consequuntur forma necessa rio ꝙ à nullo impediri pñt qn posita forma eueniant, sicut risibilitas consequitur naturam humanã. Quædam uero consequuntur formã in aliqua dispositione existentem & non impeditam, sicut motus deorsum consequitur formã grauis existentem extra proprium locũ, & à nullo prohibente extrinseco impeditã. Prima accidentia non est dubiũ produci à producente formam, de secũdis autem quando propter aliquod impedimẽtum nõ ponuntur in eodẽ instãti in quo ponitur forma, potest esse dubium: sed ostendetur ꝙ etiam huiusmodi oportet esse à ꝓducente forma quandocũque ponatur in actu.* ¶ *Sciendum quinto ꝙ dupliciter põt aliquod graue esse in põ:a ad motũ deorsũ sm̃ Phil. & Cõm. Vno modo sm̃ potã essentialem, qñ .s. non habet formã grauitatis: sed est in potẽtia ad illam. Alio modo secundum potentiam accidentalẽ, qñ scilicet formam habet, quæ est principiũ motus: sed non mouetur propter aliquod impediens, per remotionẽ tamen prohibentis moueri potest: idem de leui est dicendum. Addit aũt Cõmen. ꝙ prima potentia est naturalis, secunda aũt est violenta. Hoc aũt nõ est intelligendũ de potentia secundũ se considerata: quia si potentia ad motũ esset uiolenta, tunc motus nõ esset naturalis: sed intelligendũ est de potentia secundũ ꝙ subijcitur priuationi motus & loci naturalis, illa .n. priuatio motus & loci est sibi præter naturam, et totaliter ab extrinseco scilicet à prohibẽte motum. Istis notatis sit hæc.* ¶ *Prima conlusio. Grauia & leuia non mouẽt seipsa de potẽtia essentiali ad actũ. Probatur quamuis sit satis manifesta. Idem nõ potest esse simul in actu & in potẽtia respectu eiusdem: sed educens aliquid de non graui ad graue, quod est educere ad motum de potentia essentiali, est in actu, aut formaliter, aut uirtualiter tale. quod autem educitur ad actum vt sic est in potentia: ergo idem nõ pot est se educere de non graui ad graue.* ¶ *Cõfirmatur, quia eadẽ ratione quælibet res seipsam de potentia ad actum produceret. Ad hoc ẽt sunt auctoritates Phil. & Comm. vt patet.* ¶ *Secunda conclusio est. Grauia et leuia non mouẽt seipsa per se de potentia accidentali. Dico per se: quia per accidens non inconuenit vt moueant se mouendo .s. aliud corpus: quemadmodum dictũ est superius esse de mente Comm. Primo probatur auctoritate Phil. 8. Phys. qui ex proposito hanc quæstionem determinans ait, Et namque ipsa à seipsis dicere .s. moueri impossibile est: quod postea quatuor rationibus probat. vnde concludit, Quod quidem igitur nihil horum ipsum mouet seipsum, manifestũ est.* ¶ *Respondetur ꝙ nihil aliud intendit Philosophus nisi quòd nõ mouent se de potentia essentiali: quia iam habent formã ad quã sequuntur motus.* ¶ *Sed contra hoc arguitur. Primo qa Phil. immediate superius querens quomodo huiusmodi grauia mouentur, inquit ꝙ quando mouẽtur per violentiã, manifestũ est à quo mouentur, qñ aũt sm̃ natura mouentur, non est adhuc manifestum. Ex quibus constat ꝙ nõ quæritur quõ de potentia essentiali moueantur, quia quãdo per violentiam mouentur iam acta sunt, et non essentialiter sed accidentaliter mouentur vt satis patet.* ¶ *Secundo quia Phil. ibidem ait, ꝙ mouere seipsum vitale est & proprium animatorum: sed hæc non mouent seipsa de potentia essentiali, cum suas formas non à seipsis sed à generantibus habeant: ergo &c.* ¶ *Si dicatur ꝙ immo animata mouent sed de potẽtia essentiali, quia animali in actu existenti põt deficere*

Graue potest dupliciter dici in potẽtia ad motũ deorsum.
Tex. & Cõmen. 32.
Grauia & leuia non mouent se ipsa de potentia essentiali ad actum.
8. Physicor. Cõmen. 22.
Grauia & leuia non mouent se ipsa per se de potentia accidentali.
Tex. 29.
Tex. 32.
Tex. 29.

ficere species appetibilis quæ est principium t[illegible]s motus, ideo indiget vt de potentia [illegible]entiali in actũ reducatur. ¶ Cõtra. Quãuis species appetibilis sit principium motus: tñ non causat illam solum ani[illegible]l in se pso: s[illegible]d ẽt causatur ab appetibili, vt patet ex lib. 3. de aia. ꝑpter quod inquit Phil. 2. ꝙ s[illegible]tire est quoddã pati: ergo non potest dici ꝙ eorum est ꝓpriũ mouere se de potentia essentiali, sed tantum de potentia accidentali. ¶ Tertio Phil. probat grauia & leuia non mouere se quia sunt continua: corpus aũt continuum non mouet se: sed manifestũ est quod quando acta continua sunt, sunt actu gr[illegible]ua: ergo loquitur Phil. de motu ips[illegible]rum quo de potentia accidentali mouentur: non de motu quo mouẽtur de potentia essentiali. Vnde concludit Phil. ꝙ necesse est diuidi mouens in unoquoq; ad id quod mouetur: sicut in animatis videmus cum moueat aliquod animatorum ipsa. ¶ Confirmatur, quia Phil. non vteretur tanta di[illegible]gentia ad probandũ illa non moueri à se, id qđ videtur agere, vt excludat opinionem Platonis et Galeni ut inquit Alber. Si mens eius esset ista nõ mouere se de potentia eßentiali. Satis. n. per totum librum primũ. Physic. ostensum est idem à seipso generari non posse, qđ est de potentia essentiali educi. ¶ Secũdo principaliter arguitur vt superius arguebatur. Si graue moueret seipsum per se: tunc tolleretur rõ Phil 8. Phys. ad probandum esse aliquem motorem immobilem per hoc quòd omne quod mouetur ab alio mouetur, diceretur. n. ꝙ oportet deuenire ad aliquem primũ motorem non immobilem sed mobilem à seipso, licet non ab alio: & sic destruerentur oĩa quæ probat Phil. tam in 8. Physic. quã in 12. Meth. de primo motore: qũ oĩa supponunt esse vnum primum motorem oĩno immobilem. ¶ Responderi fortasis posset, ꝙ ratio Philosophi ꝑ hoc non tollitur: quia sic intendit arguere: Si non proceditur in infinitum in motoribus & motis, oportet deuenire ad aliquem motorem qui aut omnino non mouetur: aut mouetur à seipso. Si primum detur, iam habetur propositum. Si sm̃, aut motor ille mouet se de potentia essentiali, aut de potentia accidentali. Si de potentia essentiali: tunc oportebit ipsum diuidi in motorem & motum, & tunc idem quæreretur de illo. Cum ergo non sit processus in infinitum, oportebit deuenire ad vnum primum qui non moueatur de potentia essentiali. Si de potentia accidentali: tunc eo erit motor prior mouens de potentia essentiali. Mouens. n. de potentia accidentali posterius est mouente de potentia essentiali, & tunc similiter quæretur de illo motore: vnde cum non sit processus in infinitum, oportebit deuenire ad aliquem motorem qui neq; accidẽtaliter moue[illegible]tur, neque essenti[illegible]ter. ¶ Sed ꝙ ista rñsio nõ sit ad mentẽ Phil. facile oñditur. ¶ Primo, quia Phil. concludit quòd oportet deuenire ad aliquod mouens seipsum: et oñdit quòd tale oportet diuidi in partem mouentẽ, & partẽ motã: cum nihil moueat seipsum primo: & ex hoc concludit ꝙ oportet illã partẽ mouentẽ non moueri: ergo non intendit cõcludere immediate ex hoc fundamẽto ꝙ ꝑter mouens seipsũ oportet eße aliqđ mouens extrinsecũ educens ipsum mobile in actũ primũ: sed ꝙ oportet mouentis seipsũ, eße immobilẽ vnã partẽ. s. mouẽtẽ: hoc aũt non concluderet nisi pars mouẽs et pars mota distinguerẽtur realiter: ergo rñsio illa nulla est. ¶ Confirmatur auctoritate Cõm. Cũ declarauit inquit ꝙ moti ex se quadã pars est motor qui non mouetur & est forma: & quadam pars mouetur: vult declarare ꝙ oẽ motũ ex se primũ et essẽtialiter cõponitur ex par-

te

Marginalia: Tex. 49. / Tex. 51. / Tex. 50. / Ibidem. / Tex. 34. & infra. / Tex. 34. & 40. / Comm 41.

te quę mouet tm̄: & ex parte quę mouetur. ¶ Secūdo qa totū fundamentū rōnis Phil. ad ꝓbandū esse vnū primū mouēs immobile, est ꝙ nihil mouet seipsum et ꝙ mouentis seipsum vna pars est mouēs & altera pars est mota, idq; nititur probare tam in septimo quam in octauo: hoc aūt nihil ad propositum suum faceret, si illę partes essent idē realiter distinctę solum ratione. Ita.n sequitur si aliqđ mouetur ab alio quòd oportet esse vnum à quo reducatur in actum primū: sicut si à se mouetur, immo multo magis: ergo etc. ¶ Tertio arguitur auctoritate Comm. 8. Phys. Ait.n. motor debet esse distinctus à moto aut sm̄ diffinitionē & esse simul: sicut illa quæ mouētur ab extrinseco: aut sm̄ diffinitionem tm̄, sicut est dispositio in habentibus aīam. Aīa n. quæ est motor in eis distinguitur à corpore qđ est motū sm̄ diffinitionē, licet non distinguatur sm̄ esse. sꝫ impossibile est aīam esse sine corpore: & qa corpora simplicia sunt vna sm̄ diffinitionē, & nullum eorum pōt diuidi in motorem & motū, necesse est ut non sint mota ex se. ¶ Rn̄debitur forte ꝙ mens Comm. est quòd mouens & motum debent esse distincta: non qdem realiter: sed sm̄ diuersā cōsiderationem, ut superius allegatum est ex 3. & 4. Cœli. ¶ Sed contra qa cū distingui illa oporte re dicit sm̄ diffinitionē, acipit realiter distingui: cum det exemplū de aīa & corpore, quæ realiter distinguuntur: multo quoq; magis intelligitur distinctio realis per distinctionē sm̄ diffinitionē et sm̄ esse. Nec illa etiā rn̄sio quæ dicit Comm. loqui de eo qđ mouetur de pōa essentiali: non aūt de eo qđ mouetur de pōa accidentali, valet. Tum qa inferius Cōm. remouens rn̄sionem illā ꝙ forma corporis simplicis est motor, et mā motū: per hoc ꝙ materia nō potest esse mota cū non dicat eas actu, subiungit, Si igitur lapis vergra. moueretur ex se, cōtingeret vt esset mouens et motū eodem modo sm̄ formā, quoniā non est existens in actu nisi sm̄ formā qđ est impossibile. Constat aūt ꝙ lapis existens in actu sm̄ formam non dicit aliquid in pōa essentiali: sed solum in potentia accidentali ad motū lapidis. Tum etiam quia Comm. in rōne sua falsum assumeret: cum inquit ꝙ mā non mouetur, quia non est actu: assumitur.n. in ista ratione ꝙ omne quod mouetur est actu: hoc aūt falsum est de eo qđ de pōa essentiali mouetur. Mā .n. prima est subiectū mutationis qua aliquid ad formā mutatur. vt patet 1. Phy. & sm̄ Cōm. pōa essentialis horū est materia ex qua generata sunt. ¶ Tertia conclusio est. Grauia & leuia mouentur p se à generante tāquam à mouente principali & mouente. Quod probatur primo. Omne qđ dat formā dat omnia quæ formā consequuntur: sed motus grauis deorsum, & motus leuis sursum consequuntur de necessitate formam grauitatis, & leuitatis ipsis existentibus extra propria loca & non impeditis: ergo &c. consequentia nota: maior & minor est Cōmen. 8. Physic. ¶ Dicitur forte quod generans dat motū, quādo educitur mobile de potentia essentiali, non autem quando educitur de potentia accidentali. ¶ Sed contra: remoto impedimento à corpore actu graui, aut de necessitate sequitur motus deorsum ad grauitatem, aut nō. Si non: ergo ad hoc vt moueatur deorsum, indiget aliquo extrinseco motore, vt patet ex Commen. sed hoc est falsum secundum Cōmen. ergo &c. Si de necessitate ad grauitatem sequitur motus: ergo qui dedit formā grauitatis, dedit & motū. Quādo enim aliqua se de necessitate secundum esse consequuntur, ita quod vno posito aliud per quādā resultantiam ponitur, quicunq; dat primū, dat et secūdū, vt patet in subiecto, et pro

pria

Tex. 1. & sequenti. 8. Tex. 34.

Comm. 30.

Tex. 68. Comm. 32.

Grauia & leuia mouentur per se à generāte tāquam à mouente principali & mouēte quod.

Cōmen. 32. & 3. cœli cōmen. 28.

2. phys. Cōmen. 48. Cōmen. 32.

1. Cōm. 30.

pria passione. ¶ Secundo, aut mouetur per se à forma tanquam à mouente quod, aut à generante, ut patet ex opinionibus magis cōmunibus, tum etiā quia exclusimus superius, ꝙ non mouentur à medio: sed non mouētur hoc modo à forma grauitatis: ergo &c. Probatur minor Primo, Omne ꝙ agit est suppositum ī actu, vt patet, sed neque grauitas, neq; leuitas sunt supposita vt ex se satis patet, ergo &c. ¶ Dicetur forte, ꝙ non oportet ad mentem Philosophi omne mouens esse per se subsistens, sed sufficit, ꝙ sit ens actu vt distinguitur à pura pōtia, & hoc modo forma est ens actu, licet nō sit suppositum. ¶ Sed contra. Eodē modo conuenit formæ esse principium actionis, & motus, quomodo sibi conuenit esse actionis terminū: sed probat Philosophus, ꝙ forma non potest esse primo, et per se terminus actionis, sed tantum compositum: ergo non pōt esse primo, & per se principium actionis, & motus: non ergo per ens actu intelligit Phil. omne ꝙ non est pura potētia, sed cōpositum in rebus materialibus. Illi .n. primo, & per se conuenit esse, & consequenter operari & agere. ¶ Secundo: quia Commen. ait, ꝙ lapis non mouet se essentialiter ¶ Nec ualet, qđ dicitur, ꝙ intelligit nō mouere ipsum graue de potentia essentiali, q.a subiungit, ꝙ mouet aerem essentialiter licet non se, constat aūt ꝙ ibi accipit mouere essentialiter idest per se non aūt de pōia essentiali, quomō etiā vtitur hoc nomine cōm. 38. ¶ Tertio arguitur auctoritate Phil. Ait .n. cōcludēdo, ꝙ aut à generāte, et faciēte graue, & leue, aut ab impediētia soluēte mouetur. Superius aūt ostēdit, q à remouēte prohibēs nō mouentur nisi per accñs, relinquitur ergo, ꝙ à generante p se mouetur. ¶ Si dicatur, ꝙ intelligit ea moueri à generante de potentia essentiali, non aūt accidentali. ¶ Contra, quia ostendens quomodo remouens prohibens non mouet per se sed per accidens, dat exemplum de pila quæ repercussa non mouetur à pariete per se sed à proiiciente. Vbi ait Comm. quòd quemadmodum paries nō mouet per se pilam illo motu reflexo, sed proiiciens, ita illud quod aufert impedimentum mouet lapidem per accidens, & generans mouet ipsum essentialiter. Vbi accipit mouens essentialiter pro mouente per se, alioquin similitudo ad propositum non esset. Sed Philosophus loquitur ibi de motu qui cōuenit mobili post remotionē impedimenti, sicut & de motu qui cōuenit pilæ post impedimentum parietis, quo motu constat, ꝙ mobile non mouetur de potentia essentiali, sed tantū accidentali: ergo intelligit Phil generans per se mouere huiusmodi corpora etiā de pōia accidētali. ¶ Aduertendum aūt quòd cum dicimus generans mouere p se grauia quæ prius impediebantur à motu, non sic intelligendum est, quasi nouum aliquem impulsum agat remoto prohibente: contingit.n. generans tunc non esse si aliquid aliud præter cælum eā generet: sed ille motus attribuitur generanti: quia grauitas à qua de necessitate ille motus procedit est à generāte. Sicut .n in proiectis dicitur proiiciēs tamdiu mouere principaliter quādiu durat grauitas, virtus eius & impulsus in mobili: ita quamdiu durat grauitas in corpore graui per quam mouetur, dicitur generans ea mouere tamq̄ principali agens, cum in grauitate eius virtus saluetur, sicut virtus principalis agentis saluatur in instrumento. ¶ Quarta conclusio est. Grauitas & leuitas mouēt corpora quorum sunt formæ tanquam agentia quibus generantia ea mouent: & tanquam agentia instrumentalia. Probatur primo. Certum est grauitatem concurrere ad motū naturalem deorsum. Aut er

[Margin notes: 1 Metaph. & in prob. 7. com. 18. — 9. Metaph. Comm. 31. — 3. Cæli, Comm. 38. — 8. tex. 33. — Vide quid sentiendum de motu reflexo. — Grauitas & leuitas mouent corpora quorum sunt formæ tanquam agentia quibus generantia ea mouent, & tanquam agentia instrumentalia.]

go concurrit omnino passiue, aut actiue principaliter, aut actiue instrumentaliter, & sicut principium actiuum quo generans mouet. Non primũ: quia formę est agere ex 2. de gñatione: pati uero materię: nõ sm̃ vt probatũ est: ergo tertiũ. ¶ Secundo. Sicut se habent alia accidentia consequentiam formam ad ipsam formam, ita & motus: quia motus naturalis est consequẽtibus formã, vt patet per Cõm. sed alia accidentia nõ sequũtur formã mere & oĩno passiue, figura .n. non consequitur formam sbalem mere passiue, non enim forma est subiectum figuræ: ergo & motus non consequitur formam mere passiue: sed aliquo modo actiue, non principaliter: ergo instrumentaliter & secundario. ¶ Ad hunc sensum intelligẽdę sunt oẽs auctoritates Cõm. & S. T dicentes grauitatem & leuitatem esse principia actiua motus. est enim grauitas principium actiuum quo, & instrumentale, non autem quod. Ad hunc etiã sensum fortasis loquuntur qui dicunt ꝙ huiusmodi corpora mouent se. Item quia aliquando inquit S. D. quòd grauitas est principium passiuum motus, intelligendũ est ꝙ est instrumentale agens. Instrumentum enim quod producitur à principali agente habet rationem passiui, maxime si cõsideretur sm̃ quòd est aliquid in mobili productũ: vt superius annotauimus. Hunc enim sensum explicat ipse S. D. in tract. de natura materię c. 1. ¶ Quinta conclusio est. Grauia & leuia mouentur per accidens à remouente ꝓhibens. Hãc conclusionem ponit Phil. & Cõm. Pro cuius declaratione notandũ primo, quod causa per accidens alicuius effectus potest dupliciter intelligi, ex parte scilicet causæ, & ex parte effectus: ex parte causa, quando aliquid coniungitur causę per se, sicut dicimus quòd albũ ædificat: ex parte effectus quãdo aliquis effectus cõiungitur effectui per se sicut in 2. q. 6. diximus fortunam esse causam per accidens inuentionis thesauri. ¶ Sciendũ secundo, quòd duplex ex parte effectus dicitur causa ꝑ accidens. Vno modo, quia effectus est præter intentionem agentis, quemadmodum fortuna causa per accidens est. Alio modo, quia licet effectus sit à causa intentus, & etiam principaliter, tamen ex actione eius non est natus ille effectus sequi, si talis actio secundũ se consideretur: sed solũ natus est sequi ex suppositione quod accidentaliter coniungitur actioni: sicut soluens pedes animalis, dicitur esse causa motus ꝓgressiui illius. Non enim ex illa solutione natus est sequi illę motus, nisi enim animal esset viuum non moueretur motu progressiuo, sed per accidens causa est illius effectus: quia illi pedum solutioni per accidens coniungitur animal esse viuum. ¶ Remouens igitur impedimentum motus sicut remouens columnam cui superpositus est lapis, dicitur mouere per accidens lapidem: non secundum quòd per accidens se tenet ex parte causæ: quia huiusmodi causa per accidens nihil ad effectum operatur: cum enim dicimus album ædificat, albedo nihil ad ædificationem operatur. Neque etiam est per accidens ex parte effectus: quia si ille effectus non intenditur, possibile est enim, quòd aliquis diuellat columnam vt lapis cadat. Sed dicitur mouere per accidẽs: quia motui columnæ per accidens coniungitur esse aliquod corpus graue superpositum, quod natum est illo motu moueri à generante, & sua grauitate, quodque impediebatur à columna ne moueretur. Vnde remouens columnam, operatur quidem aliquo modo ad motum lapidis, non quia illi aliquid imprimat, sed quia remouet id, quod impediebat ne graue deorsum moueretur. ¶ Ad argumenta in oppositum

Marginalia: Tex. 51. — Cõmen. 10. 8. Phys. — Auctoritates S. Tho. & Auerrois. — 8. Physic. Expo. tex 2. — Grauia & leuia mouentur per accidẽs a remouente prohibens. 8. Physic. Tex 32. Cõmen. 32. — Causa per accidens duplex. — Remouẽs impedimentũ ẽ causa motus per accidens ex parte effectus.

Responsio ad argumenta aduersoriorum.

situm respondetur. Ad primum negatur maior de eo, quod habet in se solum principium actiuum quo & instrumentale, quomodo diximus grauitatem: & leuitatem esse principia motus actiua, requiritur enim ad hoc, ut aliquid moueat se, quòd in seipso habeat principium quod, & principale motus. ¶ Ad confirmationem dicitur, quòd motus ad superius est causatus à leuitate sicut à principio quo, et instrumentali, sicut risibilitas ab essentia hominis causatur, non autem sicut à mouente principali. ¶ Ad secundum dicitur, quòd mouentur principaliter à generante. Ad primam improbationē huius dicitur, ꝙ authoritas Commen. nihil aliud significat, nisi quòd generatus est mouens quod & principale, forma autem generata est mouens quo & instrumentale. Ad secundam dicitur ꝙ mens Commen. est quòd quando graue in actu est, non indiget motore extrinseco educente in actum graue de potentia essentiali, neq; indiget motore extrinseco de nouo aliquid imprimente ad hoc vt moueatur, huic autem non repugnat, quod moueatur à generante per formam grauitatis antea ab eo acceptam. ¶ Ad tertium dicitur secundum mentem Philosophi ꝙ graue in actu assimilatur hēnti habitum scientiæ, in hoc, quòd sicut habēs habitum statim cōsiderat nisi aliquid impediat, ita habens grauitatem statim mouetur à sua grauitate tamquam à principio quo, nisi sit aliquid impediens: non autem est similitudo, quòd sicut intelligens per seipsum intelligit, ita graue per seipsum moueatur. ¶ Ad quartum dicitur primo, quod mobile non requirit mouens principale esse simul cum eo, nisi in principio motus quando mouens nihil in mobili prǽter motum imprimit, multo minus hoc requiritur ubi mouens imprimit mobili formam per quā inclinatur ad motum. Dicitur secundo, quòd effectus in actu exigit causam in actu, vel in se vel in instrumento in quo eius virtus saluatur: modo licet generans non sit in actu in se, remanet tamen virtualiter quamdiu remanet grauitas per quā mouetur graue. ¶ Sed contra istam responsionē arguitur. Nam tunc virtus illa quæ remanet in grauitate à generante erit efficiens motus principale, non autem ipsum generans. ¶ Respondetur negando consequentiam. Illa enim virtus nō erit nisi efficiens quo, mouens autē quod mouet per illam virtutem est generans. ¶ Ad quintum dictum est in quæstione, quòd lapis dicitur mouere se improprie quia habet in se principium quo, & instrumentale sui motus, & quia mouet se per accidens. ¶ Ad sextum negatur cōsequentia. Ad probationem negatur assumptum de mouente quod imprimit mobili formam per quam mouetur ad locū naturalem, tale enim mouens magis mouet, quanto mobile magis recedit ab eo accedens ad locum naturalem, per talē enim appropinquationem ad locum naturalem forma qua instrumentaliter mouet, intenditur per accessum inquam ad id, quod est quasi finis eius, & complementum suæ perfectionis. ¶ Ad septimum dicitur, quòd mens Philosophi est illa quòd est principium motus instrumentaliter, & sicut principium formale quo, non autem sicut principiū, quod. ¶ Ad vltimum dicitur primo, quod maior non habet veritatem nisi de habente potentiam actiuam principalem, qualis non est in huiusmodi corporibus, vt sæpe dictum est. ¶ Dicitur secundo, quòd etiam minor est falsa, graue enim nō est passum proportionatum, quia oportet illud esse distinctum aut secundum esse, aut saltem secundum diffinitionem, siue secundum essentiam, & substantiam.

Aliquid continet authoritas Auerr.

Mens Ar.

Mouens, & motū oportet esse simul, quomodo accipi debeat.

Optime.

Quomodo lapis dicit mouere se.

Mens Phil.

QVAESTIO X.

Vtrum in animalibus pars intrinseca mouens, sit aliquid compositum ex materia & forma.

Qđ .n. ipsum à seipso mouetur natura: &c. Tex. XXVII.

Simplicius. 8. Physicor. comm. 15.

QVAERITVR decimo. Vtrum in animalibus pars intrinseca mouẽs sit aliqd compositũ ex materia, & forma. Et videtur, quòd non. ¶ Primo. Illud conuenit alicui primo, quòd illi conuenit nõ ꝑ aliquid aliud, & cuicunq; conuenit, per ipsum conuenit, vt habetur ex Philosopho: sed animę animalis conuenit virtus motiua, non per aliud cui per prius conueniat, & cuicunq; inest hoc est per animam: ergo animę primo conuenit virtus motiua: ergo non primo conuenit alicui composito mouere. ¶ Secundo sequeretur materiam esse per se motiuã, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Quodcunq; accidens conuenit primo, & per se composito, conuenit cuilibet eius parti per se, licet nõ primo: ergo si compositum ex materia, & forma mouet primo, & per se, materia per se mouebit. ¶ Tertio Comm. ponit animam esse principium mouens in animalibus: ergo non compositum. ¶ Quarto Commen. super illo capite, quare primum de alimento, inquit. Cũ declarauit animam esse causam sm̃ formam, & sm̃ finem, declarauit etiam eã esse causam mouentem sm̃ oẽs motus siue veros, siue existimatos: ergo compositũ nõ est pars mouens. Suppositis his quę in priori quęstione determinata sunt, Sciendum primo sm̃ doctrinã S. D. quòd quãuis vnica forma substantialis sit in vno cõposito, vna tamen, & eadem existens facit quicquid facerent plures formæ si ibi essent. In homine n. anima intellectiua dat esse corporeum, quod in alijs facit forma corporea: dat esse viuens, quòd in plantis facit anima vegetatiua: dat esse sensitiuum, quod in brutis anima sensitiua facit: & vlterius dat esse intellectiuum: vnde sm̃ quòd formam imperfectiorem virtualiter continent, sibi quoque conditiones illius formæ conueniunt, nisi forte formã sm̃ quòd ab alia perfectioris gradus est distincta, & separata, consequantur. ¶ Sciendum secundo, quòd non inconuenit aliquid esse causam per accidẽs sui motus, alterius autem a quo distinguitur aut sm̃ essentiam, aut etiam sm̃ esse ꝑ se causam motus esse. Nauta .n. per se mouet nauem, sed per accidens mouet se secundũ quòd ad nauis motum mouetur. ¶ Sciendum tertio, quòd in animali duplex motus naturalis inuenitur. Vnus est qui sequitur apprehensionem, & appetitum, et hic est motus progressiuus eius. Non .n. mouetur animal de loco ad locum nisi propter apprehensionem alicuius conuenientię in illo loco, & per illius appetitum, & desiderium. Alius motus est qui nullam apprehẽsionem sequitur, sicut motus partis nutritiuæ, & motus cordis, qui etiam dormienti animali, & omni ligato prorsus sensuum iudicio fit. Dicitur itaque primo sm̃ mentẽ S.D. quòd in motu animalis quo mouetur motu progressiuo, de quo maxime loquũtur Philosophi dũ dicunt animal mouere seipsum, pars mouens nõ est anima solum, sed illa pars animati corporis in qua est virtus sensitiua apprehensiua, puta cerebrum, & illa in qua est appetitus sensitiuus siue sit cor, siue quæcunque alia pars. Vnde pars mouens in eis est compositum

Marginal notes:

1. poster. c. 5.

Aliquid põt esse per accidens causa sui motus & alterius a quo distinguitur, causa ẽ motus per se.

8. Ph. co. 30.

1. de anima comm. 37.

Quæ pars sit mouens in motu animalis progressiuo. 3. de anima lect. 5.

Forma superior dat cõposito vnica existens quicqd dãt inferiores formæ.

1. p. 76. ar. 1.

positum ex materia, et ex anima, secundum quod in illa parte per virtutem apprehensiuam, aut appetitiuã inuenitur. Posset hoc probari: quia in motu ab apprehensione, & appetitu procedente illud est mouens cuius operatio est apprehẽdere, et appetere, sed vt patet ex Philosopho operationes sensitiuę non sunt solius animæ sed compositi: ergo pars mouens est compositum, & non anima tantũ. ¶ Dicitur secũdo quod in motu naturali cordis mouẽs principale vt quod est generãs, mouẽs uero vt quo generans mouet, est anima. Pōt probari ex præcedẽtibus sic. Sicut est in alijs rebus quæ mouẽtur naturaliter tantum, & non per apprehensionem, puta in elementis, ita in animalibus quantũ ad motum localem, qui conuenit animalibus non per apprehensionẽ, sed per animã in quantum est forma naturalis: sed probatum est motus naturales aliarũ rerũ esse à generante sicut à principali mouente, à forma autem sicut à principio quo: ergo sic erit in aĩalibus. ¶ Sed circa hoc duo occurrunt dubia. ¶ Primũ est. Animata qualibet ab inanimatis differunt, quia animata seipsa mouent aliquo motu, non autem inanimata: ergo licet in rebus inanimatis principium quod, & principale non sit intrinsecum, in rebus tamen animatis oportet esse intrinsecum, et nõ sufficit in eis esse principiũ quo: ergo motus cordis in animalibus non erit à generante ĩmediate, sed ab aliquo intrĩseco principio. ¶ Respondetur, quod antecedens verum est de toto animato, non aũt de qualibet parte rei animatæ. Sufficit.n. quòd vna pars moueat aliam, & sic totum moueat se. Vnde Phil. inquit, quod insunt alij motus natura animalibus secũdum quos non mouentur per seipsa, vt augmentum & decrementum, & respiratio. ¶ Secundum dubiũ est. Quia si est vnica forma substantialis in animali, & pars mouens est composita ex materia et anima, cum similiter sit ex eadem anima, & materia cõposita pars mota, sequitur quod eadem anima erit mouens quo, & mota. ¶ Respõdetur non esse inconueniens animam esse principiũ quo motus, et per se, secundũ quod vni parti vnitur sm̃ potentiã motiuam, & ipsam esse partẽ rei motæ inquantum est eius forma sm̃ esse. Idem enim potest esse per se principiũ actiuũ formale alicuius motus, & tñ per accidẽs moueri: quia etiã agens, & mouens principale potest seipsum aliud mouendo per accidens mouere. ¶ Ad argumẽta in oppositum respõdetur. Ad primum dicitur primo, quod propositio Philosophi intelligitur de eo quod conuenit alicui tãquam ei, quod est tale, nõ autem tamquã ei, quod est principium formale quo aliquid est tale, licet enim esse album non conueniat corpori nisi per albedinem, non tamen dicitur albedo primo alba. ¶ Dicitur secũdo, quòd mouere non conuenit animæ tanquam ei quod mouet, sed tanquam ei quo aliquid mouet. Vnde non oportet, quod mouere ei primo conueniat, nisi forte in genere eorum quæ tanquam principia formalia mouent. ¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem negatur assumptũ de parte integrali essentiæ, totum enim dicit entitatem distinctã ab omnibus partibus, includens tamẽ partes, ut declaratum est. ¶ Dicitur secundo, posito quòd assumptum haberet veritatem de hoc actu qui est mouere loquẽdo quantum ad partes formales, non tamen habet ueritatem de ea parte, quę est materia: quia cum sit pura potẽtia, eius nullo modo est agere. ¶ Ad tertium, & quartum dicitur, quod mẽs Cõmentatoris est animam esse principium actiuum motus animalis non principale, & quod, sed formale, & instrumentale, quod verum esse diximus.

Marginal notes: 1. de anima. Tex. 64. & 66 — Quomodo differt animata ab inanimatis. — 8. Phy. c. 51 — Anima est principium quo motus. — 1. Phy. t. q. 3 — Mens commentatoris.

QVAESTIO XI.

Vtrum necesse sit esse vnum primum ens immobile.

Manifestum igitur ex his, &c. Tex. XXXXIX.

Quest. 12. Metaphysices. q. 15.

QVAERITVR *Vndecimo, Vtrũ necesse sit esse unum primũ ens immobile. Et videtur quod nõ.* ¶ *Primo. Nihil pertinens ad genus quantitatis ponendum est in primo principio, cum in eo nullum accidens sit, sed vnum pertinet ad quantitatem, cum sit principium numeri, ergo non est dicendum primum principium esse vnũ.* ¶ *Secundo. Ab vno eodẽ modo semper se habente, & immobili, non potest procedere ĩmediate multitudo, sed à primo principio immediate procedit multitudo entium: ergo non potest esse vnum principium omnino immobile: consequentia nota cum minori. Maior vero est Philosophi vbi ait. Immobile quidem .n. eundẽ semper mouebit eodem modo, & vnum motum velut nihil ipsum mutans ad id, qđ mouetur.* ¶ *Rñdeo tribus conclusionibus, quarum prima est. Necesse est esse vnum primum ens in vniuerso, quem vocamus Deum. Licet aũt hæc conclusio sit non tantum secundũ philosophiã, sed etiã secundũ fidem, tamen probatur solum rationibus Philosophi, cum non nisi Physicè hoc inquiramus.* ¶ *Prima ratio est Philosophi. Constat aliquid in entibus moueri, & qui hoc negat indiget sensu. Tũc sic. Omne quod mouetur, ab alio mouetur, vt in Septimo, & in præcedentibus est ostensum, aut ergo illud mouens mouetur, aut non. Si non mouetur: ergo habemus vnũ mouens oĩno immobile, hunc autem vocamus Deum: ergo &c. Si mouetur: ergo ab aliquo mouetur, aut ergo est ꝓcedere in infinitũ in mouentibus, & motis, aut est deueni-*

8 huius: Tex 53.

Necesse est esse vnũ primũ ens in vniuerso.

8. huius: Tex. 34.

Tex. 1 & 2. Philo. a tex. 27. vsq; ad 32.

In mouentibus nõ est progressus ad infinita.

re ad aliquod mouens immobile, sed non est ꝓcedere in infinitum: ergo est deuenire ad vnum mouens immobile. Quod aũt non procedatur in infinitum in mouentibus, & motibus probatur. In mouentibus ordinatis remoto primo, aut cessante à motu, posteriora non mouẽtur, neque mouentur cũ primũ sit causa mouendi oĩbus aliis, sed si proceditur in infinitũ non ẽ aliqđ primũ mouens, ergo neq; secundaria mouentia mouebunt: ergo nihil mouebitur in vniuerso, qđ ẽ cõtra supposit ũ, & cõtra sensũ. Sed contra istã rationem instari põt: quia videtur supponere id qđ probare nititur. Si .n. ꝓcedatur in infinitum in mouentibus & motis, non est verum quòd primũ sit causa vltimi aut medii: & media non moueant non mouente primo. Hoc .n. solum verũ est vbi primũ. Si aũt ꝓceditur in infinitum, ibi non est primum. ideo rõ non sequitur. ¶ *Sed contra quòd ista rñsio non tollat vim rõnis arguitur. Si ꝓceditur in infinitum in mouentibus & motis: et non sit inuenire primũ mouens non motũ: ergo tota multitudo mouentiũ se hẽbit tanquã vnum mouens motum, cum ibi nullum sit mouens immobile: sed hoc est impossibile: ergo si non sit primum: nullo modo erit motus. Probatur. Mouens motum non mouet, nisi moueatur: sed si nõ est aliqđ primum mouens, illa tota multitudo à nullo mouetur: ergo impossibile ẽ vt sit mouens mota.* ¶ *Si dicatur quòd tota multitudo mouens mota mouetur à seipsa, & non ab aliquo alio.* ¶ *Contra: aũt mouet seipsam primo: aut quia vna pars est mouens, & alia est mota. Non primũ: qa oñsum in Septimo nihil mouere seipsum primo. Si sm̃: aut hoc est qa vna*

Quomodo rõ Arist. nõ supponit ꝓbandum.

Tex. 1. & 2.

vna pars mouet non mota & alia mouetur: aut qa pars mouens ẽt mouetur. Sed non põt dari primũ: qa dicis nihil in illis esse immobile: nec etiã s͡m: qa sic aggregatũ ex mouente & moto hẽbit rationẽ moti, & indigebit ab alio moueri: nisi dicatur ꝙ accidens mouetur ad motũ aliarũ partium, eo mõ quo anima mouetur ad motum corporis, quod quidem à proposito alienum est, cum quęramus hic de mouẽtibus essentialiter ordinatis, quorũ vnum ab alio per se mouetur. ¶ Si dicatur quòd vna pars mouet, & alia mouetur, & pars mouens mouetur ab alia in infinitum, & ꝙ non oportet vt tota multitudo mota moueatur ab aliquo alio, sicut non oportet quòd tota multitudo excedens & excessa ab aliquo excedatur. ¶ Cõtra: accepta multitudine mouẽte et mota ipsa inquantum mouens est in actu, & inquantum mota etiã aliquo modo est in actu. Item non mouet nisi quia mouetur: ergo vt sic habet rõnem vnius mouẽtis moti, & per se: ergo & indiget aliquo mouente, sicut et quodlibet aliud mouens motum. ¶ Nec est instãtia de multitudine: quia multitudo infinita non est in actu sed in potentia, vnde non põt vt vnum accipi, multitudinẽ autem mouentium & motorũ necesse est in actu esse, ideo vt vnum potest accipi. Vnde tota multitudo non est excessa: sed bene tota multitudo mouentiũ est mota. ¶ Confirmatur: Nihil reducitur in actũ nisi ab aliquo existente in actu: sed tota multitudo istorum mouentium inquantum est mota, est aliqđ põale: ergo oportet ut ab aliquo mouente reducatur in actũ. ¶ Secunda ratio Philos. est talis. Si nõ est vnũ mouens immobile, sed oẽ mouens mouetur, aut per accidens est, ꝙ aliquid moueat, eo ꝙ moueatur, aut est per se. Quod non per accidens. Probatur primo quia possibile esset aliqñ nihil moueri, sed hoc est falsum, immo ꝓbatum est superius, ꝙ necesse est motum semper esse: ergo &c. Probatur consequentia. Si mouẽtia per accidens mouentur: ergo possibile est, ꝙ aliqñ non moueãtur: ponatur ergo in esse, quia ex possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. Tunc arguitur. Mouentia non mouentur: ergo non mouent cum per te non moueant nisi moueãtur: ergo cõtingit nihil mouere. ¶ Circa istã propositionem possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. Sciendũ, ꝙ dupliciter exponi põt. Vno modo, ꝙ veritatem hẽt in ꝓpositione possibili de sensu composito, non aũt in ea quæ est de sensu diuiso. Ista.n. est possibilis de sensu diuiso: album põt esse nigrum, & tñ si ponatur in actu, dicendum, album est nigrũ, sequitur, ꝙ albũ non est albũ, ꝙ est impossibile. Secundo mõ exponi põt, ꝙ veritatẽ hẽat in vtroq; possibili, sed non eodẽ modo conuenit poni in actu cõposite, & diuise: quia.n. propositio de possibili composita officiabiliter exponitur sicut hęc, possibile est Sortem currere, exponitur, ista ꝓpositio est possibilis, Sortes currit, ideo sub terminis ꝓprijs in actu poni potest, puta dicendo, Sortes currit, sed diuisa exponitur secundum exigentiã termini in subiecto positi, vt album possibile est esse nigrũ, exponitur, hoc põt esse nigrum & hoc est album: ergo albũ põt esse nigrum, & ideo non ponitur in actu sub ꝓprijs terminis formalibus, dicendo album est nigrum: sed dicendo hoc est nigrum demonstrando solum subiectum albedinis, & sic nullum sequitur impossibile. ¶ Secundo arguitur ratione ꝓbabili. Si aliqua duo per accidens coniungũtur, ꝓbabile est, ꝙ si vnũ inuenitur sine alio, & aliud inueniatur sine eo, sicut album, & dulce per accidens in zucharo coniũguntur. Inuenitur aũt album sine dulci, sicut in niue. Inuenitur etiã dulce sine albo,

Tex. 36.

Non omne mouẽs mouetur per accidens.

Nota illam maximam possibile posito in esse nullum sequitur impossibile.

Secũda interpretatio.

Comm. 37.

bo, sicut in cassia: sed mouere, & moueri per te per accidens coniunguntur, & inuenitur moueri sine mouere, vt patet in vltimo, qđ mouetur: ergo ꝓbabile est, vt inueniatur mouere sine moueri, & ꝑ consequens, ꝙ sit aliquod mouens immobile. ¶ *Notat autem S. Tho. in exposi. tex. 37. ꝙ vnũ eorum quæ coniungũtur per accidens inueniri sine altero si alterum inuenitur sine eo, est ꝓbabile, posse tñ inueniri sine altero est necessariũ: qa quę per accidẽs iunguntur, possunt separari, qñ.s. vnum alteri in nullo modo per seitatis conuenit.* ¶ *Pro cuius declaratione aduertendũ est, ꝙ hoc, quod hic à Philos. dicitur uerum est de possibilitate logica, quæ dicit non repugnantiã terminorum, nõ aũt de potestate Philosophica, & naturali: subiectum .n. accidentis inseparabilis, quod tamen per accidens cõuenit in multis, forte per nullã naturalem potentiã à tali accidenti separari potest, sicut cycnus ab albedine, non repugnat tñ sibi esse sine albedine. Intelligendum quoq; istud est de subiecto respectu cuius illud accidens dicitur per accidẽs conuenire, qđ dico qa accidens inseparabile licet per accidẽs se habeat respectu spẽi, cum non sequatur speciei principia, per se tñ conuenit indiuiduis, qa principia indiuidui consequitur. Vnde naturæ specificę cycni non repugnat esse sine albedine, repugnat autẽ cuilibet cycno in particulari, si .s. verũ sit, qđ nullus cycnus quacunque causa naturali potest fieri nõ albus.* ¶ *Quod autem neq; per se omne mouens moueatur, probat Philosophus tali ratione. Si necesse est omne mouens moueri, aut hoc est secundum eandem speciem motus qua mouet, aut secundum aliã. Si sm̃ eandem speciem, cũ oporteat sumere speciem specialissimam, sequetur, ꝙ omne docens geometriam addiscat geometriã, & omne sanans ex aliqua infirmitate, ab eadem ęgritudine sanetur. Item ꝙ ædificãs ædificetur, & similia quæ manifeste inconueniẽtia sũt. Si sm̃ aliam speciem motus. Contra. Genera, & species motus non sunt infinitæ: immo sunt ad aliquem numerum determinate, cum genera, & species rerum à quibus motus accipiunt genus, & speciẽ sint finita: ergo isto modo non poterit in infinitum ꝓcedi in mouẽtibus & motis.* ¶ *Si dicatur, quòd terminatis omnibus speciebus motus, sit reditus ad primã, et per talem reiterationem in infinitum ꝓceditur.* ¶ *Contra. Omne, qđ mouetur à superiori mouente magis mouetur quam ab inferiori, & multo magis à primo: si ergo aliquid localiter motum moueatur à mouente, qđ augetur, et illud ab eo, qđ alteratur, et illud ab eo, qđ localiter mouetur magis mouebitur à primo, qđ mouetur sm̃ locum quam ab eo qđ augetur: ergo idem incõueniens sequitur, vt prius scilicet, ꝙ idem mouebitur eadem specie motus qua mouet, & per consequens, ꝙ ædificans ædificetur &c.* ¶ *Pro declaratione illius ꝓpositionis. Omne, qđ mouetur à superiori mouente magis mouetur quã ab inferiori: sciẽdũ primo, ꝙ sicut in suppositis agentibus est ordo, ita & in virtutibus agentibus. Sicut .n. suppositũ mouens ꝓximum ei quod mouetur, ita ꝙ inter illa non mediat aliud mouens dicitur immediate mouere sm̃ suppositũ, mouens vero, inter, qđ et motum mediat aliud mouens, dicitur mediate mouere, sicut si manus moueat baculo, baculus est immediatum mouens, manus aũt mediatum, ita & in virtutibus illa dicitur immediata effectui, inter quam & effectũ nulla alia virtus mediat, & illa mediata inter quã, & effectum alia mediat virtus.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ oĩs secunda causa operatur in virtute causæ primæ, hẽt .n. ab ipsa virtutem operandi, & ab ipsa*

Vnum eorũ quæ per accidens coniunguntur ꝓbabile ẽ inueniri vnũ sine altero, posse aũt inueniri ẽ necessarium.

Non omne mouẽs mouetur p se. Te. 38. & 39

Quod mouetur à superiori mouẽte quid.

Omne quod mouetur à superiori mouẽte magis mouetur q̃ ab inferiori.

Causa secunda operatur in virtute causæ primæ.

Tex. 31. *ipsa ad operationem applicatur: ꝑpter qđ dixit superius, ꝙ remota prima causa oēs alię à mouendo cessant, remotis autē posterioribus nō est necesse remoueri primā. Ex quo deducitur virtutem prioris causæ esse immediationem effectui virtute posterioris, cum remota posteriore adhuc prima moueat, & virtutem primæ causæ esse immediatā effectui, cum inter ipsam, & effectum nulla virtus mediet. Non.n.agit ꝑ alterius virtutem, oīs aūt virtus inferior est mediata effectui: quia mediat virtus causæ primę, per quā operatur. Qđ cum causa prior sit efficacior, & virtuosior causa posteriore, et virtus eius sit effectui immediator, sequitur, ꝙ profundius effectum ingrediatur, & magis moueat.* ¶ *Sciendū tertio, ꝙ cum dicimus virtutem inferiorē agere per virtutem superiorem, non idem significatur, sicut cū dicimus causam primā operari per secundas causas. Prima enim importat, non ꝙ virtus causæ primæ sit instrumentum causæ secundæ, sed magis quòd virtus causæ secundæ dependet à prima, sicut à principale virtute, quomodo dicimus prętorem vrbis administrare rēpublicam per principem, non tanquam per instrumentum, sed tanquam habētem ab eo auctoritatem administrandi. Cum autem dicimus causam primā operari per secundas, denotatur secundas esse instrumentum primę, & ab ea habere virtutē operandi: sicut dicimus principem punire per prætorem, quia vtitur eo sicut instrumento. Vnde ista ꝓpositio, per, quandoq; importat habitudinē causæ principalis in casuali cui adiungitur, quandoq; habitudinē causæ instrumentalis.* ¶ *Ad hanc rationē posset dici, quòd omne mouens mouetur, et ꝙ hoc sibi conuenit per se. Neque inconueniens est idē simul mouere, & moueri secundū motū localem, licet ī aliquibus alijs speciebus mutationis sit inconueniens.* ¶ *Sed ista rñsio nō tollit efficaciā rationis. Non.n. apparet ratio quare nō sit incōueniēs mouēs localiter eadē spē motus localis moueri ꝑ se, sit autē incōueniens mouētia alijs motibus moueri per se motu quo mouent. Videmus.n. in motu circulari, ꝙ mouēs totam, aut qđcunq; sphæricū corpus, nō de necessitate circulariter mouetur: neque proijciēs proijcitur, & sic de alijs: quare sicut ī alijs motibus nō est necesse mouēs eodē motu quo mouet moueri, ita neq; in motu locali.* ¶ *Tertia rō Philos. & sequentiū est, supposito ex præcedentibus rōnibus ꝙ saltē oporteat deuenire ad aliquod primū mouēs, qđ moueat seipsū. Si est uñū primū mouens seipsum, aut totū mouet totū, aut vtraq; pars mouetur ab altera, aut pars mouēs à seipsa mouetur, aut ipsa pars mouēs est omnino immobilis. Non primū, nec secūdū, nec tertium. ergo quartum, & sic præter mouens seipsum oportet dare aliquod mouens omnino immobile.* ¶ *Quod totū moueat totum primo probatur. Opposita non possunt conuenire eidem secūdum idem, sed mouens, & motū sunt opposita: ergo idē secundum se totum non pōt esse mouens, & motū.* ¶ *Aduertendū circa hanc rationem, quòd quidam dicunt mentē Philosophi esse, ꝙ mouens de potentia essentiali, & motum sunt opposita, vnde non possunt eidem rei conuenire: nō aūt intelligit de mouente de potētia accidentali: quia tale non opponitur moto, unde idem illo modo seipsum mouet.* ¶ *Sed ꝙ hoc non sit ad mentem Philos. satis patet cōsideranti processum Aristo. Cum .n. conclusisset, ꝙ oportet deuenire ad mouens seipsum, consequenter vult demōstrare, quòd oportet deuenire ad unum primum mouens immobile, quod est pars mouentis seipsum, per hoc ꝙ non potest intelligi aliquid mouere seipsum, ita ꝙ totū moueat*

Quid est virtus inferior operari per superiorē.

Per, aliquando habitudinē causæ principalis, aliquando causę instrumentalis dicit.

Tex. 40. & sequen.

Totum non mouet totū

ueat totum. Constat aũt, ꝙ illud quod potuit mouere seipsum, nõ intelligit mouere se de potentia essentiali sed tantum accidentali: ergo cũ inducit ad illud ꝓbãdũ, ꝙ mouẽs, & motũ sunt opposita, loqtur de mouente de põia accñtali. ¶ Secũdo quia idem sm̃ idem simul esset in actu, & in põia, vt superius extitit declaratum. Vnumquodq; enim mouet secundũ ꝙ est in actu, mouetur autem secundũ quòd est in potentia ad terminum motus, impossibile autem est idem simul esse in actu, & in potentia respectu eiusdem: ergo &c.

q. 9. in reprobatione secundæ opinio.

¶ Quod utraque pars ab altera non moueatur reciproce. ¶ Probatur primo. Tunc nullũ esset primum mouẽs, sed hoc est impossibile. Si .n. nõ eẽt primũ mouẽs sicut arguebatur superius ĩ hac q̃stione, nihil omnino moueret. Probatur aũt consequentia. Si vtraq; pars ab altera reciproce mouetur, vna nõ magis mouebit quam altera, sed primum magis mouens mouet quam sm̃: ergo &c. ¶ Secundo oportet mouens moueri secundũ eandem speciem motus qua mouet, mouẽtis enim seipsum est vnus motus, hoc autẽ est inconueniens: ergo &c. ¶ Quod pars mouens non moueat seipsam, probatur dupliciter. ¶ Primo. Si totũ mouet seipsum primo, aut hoc est ratione alicuius partis mouentis seipsam, aut ratione totius. Si primum, ergo illa pars erit primũ mouẽs seipsum: quia illa separata à toto mouebit seipsam: ergo totum non erit mouens seipsum primo, vt ponebatur. Si totũ mouet seipsum ratione totius: ergo ꝙ aliquæ partes moueant seipsas hoc non erit nisi per accidens: sed per accidens potest nõ esse: ergo poterit esse, ꝙ tales partes non moueant se, & per consequens nõ necessario mouebuntur. In mouente ergo seipsum non potest esse, ꝙ pars mouens à seipsa moueatur. ¶ Secundo. Si pars mouet ipsam: ergo diuiditur in duas partes,

Vtraq; pars reciproce ab altera non mouetur.

Pars mouẽs non mouet seipsam.

quarum vna est mouens, et altera mota, probatum est.n. supra, ꝙ totũ non mouet seipsam primo: ergo idẽ mouebitur à duobus motoribus .s. pars quã ponis seipsam mouere, à toto mouebitur, et à parte sua, cum ponatur, quòd ipsa mouetur à se ratione totius, & ꝙ una pars eius mouetur ab altera. ¶ Sed uidetur, ꝙ ista ratio nõ concludat. Primo, quia diceretur, ꝙ pars mouẽs est substãtia indiuisibilis, unde nõ oportet, ut diuidatur in partem mouentẽ, & partem motam. ¶ Secundo, quia posito etiam, quòd sit diuisibilis, non videtur inconueniens idem a pluribus motoribus moueri. Homo .n. & sol generant hominem, & plures vnam nauem trahunt.

Paulo supra.

¶ Ad primum dicitur, ꝙ ratio procedit supposito quòd pars mouẽs ponatur moueri per se: quia si per accñs tm̃ moueretur, posset non moueri, & per consequẽs non esset motus omnino, omne aũt, qđ per se mouetur, ꝓbatũ est in Sexto esse diuisibile, vnde illa responsio non tollit rõnẽ. ¶ Ad secundũ dicitur, quòd licet vnius rei possint esse plures motores aliquo modo, non tamen ad sensum rationis. Vult enim concludere Philosophus, quòd eiusdem erũt plures motores perfecti, & primo mouẽtes, quod est impossibile. Quod autem sequatur apparet: quia si tota illa pars mouet se ratione totius: ergo totum est primo mouens & primo motum, si cum hoc vna eius pars est mouens, & altera mota, sequitur ꝙ pars eius erit primo mouens, & sic primo mouebit pars, & primo mouebit totum. ¶ Ad argumenta principalia in oppositum responde tur. Ad primum dicitur ꝙ vnum dupliciter accipitur. Vno modo vt est principium numeri, & sic est de genere quantitatis, & non prædicatur de Deo, nec de quacũq; alia re immateriali. Alio mõ, vt conuertitur cum ente, & sic non determinatur ad aliquod genus, sed est transcendens,

Solutio dubiorum.

Tex. 32.

Vnius non sunt plures motores perfecti & primo mouentes.

Solũtur argumẽta principalia.

dens, & tale prædicatur de Deo: quia nihil importat nisi essentiam rei de qua dicitur cum indiuisione. ¶ *Ad secundũ negatur maior de agente per intellectũ, licet fortaßis de agente naturali hẽat veritatem. Ad eius probationem dicitur, ꝙ auctoritas Arist. non est ad propositum. Non enim intendit Arist. in illo loco, ꝙ multitudo nõ poßit ab vno immobili immediate prouenire, sed quòd ab vno immobili motore, & habente semper eandem habitudinem ad mobile, motus semper eodem mõ procedit: quia vnũ numquam cessat, neque est aliquando velox, aliquando vero tardus.*

QVAESTIO XII.

Vtrum motores corporum cœlestium moueantur per accidens.

Non est autem idem moueri &c. Tex. LII.

Vide Achillinum lib. de intellige. tijs.

QVAERITVR *duodecimo, Vtrum motores corporũ cælestium moueãtur per accidens, & vidẽtur ꝙ sic. Omne quod est in eo quod mouetur per se, ad motum illius mouetur per accidens. Sed motores corporum cælestium sunt in ipsis corporibus cælestibus, alioquin non diceretur cælum mouere seipsum: ergo ad motum per se ipsorum corporũ & ipsi motores mouentur ꝑ accidens. Rñdeo.* ¶ *Ad euidentiam huius quæstionis sciendum quòd aliter dicendum est, si ponamus motorẽ corporis cælestis illi vniri secundum esse per modum formę dantis esse, & aliter si ponamus ipsum vniri illi nõ secundũ eẽ, sed vt motor tantũ. Nam si ponamus ipsum secundum esse vniri corpori, vt ponunt dicentes corpora cælestia eße animata: videtur dicendum, quòd ad motũ corporis cælestis eius motor nõ mouetur per accidens. Nam cum cæleste corpus secundum se totum non mutet locum, sed tantum secundum partes, & ipse motor totũ corpus informet ut indiuisibilis forma quæ tota est & in toto & in qualibet parte, neque ipse mutare locum dicetur, & per consequens neq; per accidens ad motum corporis moueri. Quãtumcunq; enim partes mutent locũ, non dicetur tamen motor, qui est etiam partium forma, per accidens moueri. Nõ enim mouetur forma talis per accidens, nisi ad motum sui adæquati subiecti quod est totum. Sicut anima intellectiua non mouetur per accidens ad motum manus, sed tantũ ad motũ totius, vt in pluribus locis tenet S. Tho. Nam si ad motum partis moueretur, cum contingat vnã partem moueri, & aliã quiescere, oporteret dicere ꝙ simul moueretur et quiesceret.* ¶ *Sed in hoc videtur difficultatẽ facere, quod inquit S. Tho. Aßignans. n. rationem differentiæ inter motores orbiũ & animas animaliũ, dicit idcirco motores orbium non moueri per accidens ad motũ ipsorũ, quia non constituuntur in suo esse ex sua vnione ad corpora: animas vero animalium per accidens moueri, quia constituuntur in suo eße sm̃ vnionem ad corpora. Ex his. n. videtur relinquere ꝙ si ponerentur motores orbiũ vniri ipsis sm̃ eße, mouerentur per accidens.* ¶ *Respõdetur quòd loquitur S. Tho. non de motu per accidẽs realiter, sed sm̃ rationem. Vult. n. ꝙ sicut orbis licet secundũ se totum non mutet locum secundũ rem, mutat tamen locum sm̃ rationem, vt in superioribus est declaratũ, ita si motor vniretur orbi sũ esse, oporteret dicere, ꝙ et*

Motor cælestis corporis si ponatur motus secũdũ esse non mouetur ꝑ accidẽs, si ut motor tantum, sic per accidẽs moueri dicit.

1. dist. 37. q. 4. ar. 2. ad quartũ.

In tex. 52.

q. 8. & 4.

ipse p accidens mutaret locũ sm rõnem, licet non sm rem, q dicere nõ oporteret, si non sit vnitus, vt forma dans esse. ¶ Si vero ponamus motorẽ vniri orbi sm virtutem tantũ, non autem sm esse. Dicitur primo q si ponatur applicatus uni determinatæ parti orbis inuariabiliter, necesse est vt per accidens ad motum orbis moueatur per accñs. Nam cũ pars quælibet orbis per motũ eius circularem mutet realiter locum, oportet, ut ipsa parte cui est motor affixus de loco ad locũ trãslata, ẽt motor ipse de loco ad locũ transferatur, & sic per accidens moueatur, alioquin nõ esset illi parti inuariabiliter affixus. ¶ Dicitũ secũdo, q si ponatur motor non esse immediate vni parti orbis affixus, sed suam virtutem motiuam toti orbi immediate applicare non mouetur per accidens. Cum enim orbi secundum totũ vniatur, & ipse orbis secundũ se totum locum non mutet, neq; ipse motor locũ mutabit, neq; etiã per accidens. Nã secundum doctrinã Sancti Tho. indiuisibile, qd est in aliquo diffinitiue, non mouetur per accidens ad motum eius in quo est, nisi ipsum secundum se totũ mutet locum. Cum enim motori incorporeo inquantum motor est non conueniat moueri ad motũ sui mobilis, nisi quia oportet mouens, & motum esse simul. Si mobile de loco ad locum non transeat quantumcumque circulariter moueatur, non oportet ipsum motorem qui toti applicatur moueri, eo quòd semper suo mobili in eodem loco manẽti sit coniunctus. ¶ Dicitur tertio, q si ponamus motorem orbis non esse determinatę parti affixũ, sed diuersas partes subinuicẽ ĩ eodẽ situ succedentes tanq̃ extrinsecus motor sua virtute successiue contingere, & sic totum orbẽ mouere, sicut figulus rotã mouet diuersas eius partes successiue tangendo, non etiã mouetur per accidens. Nam sicut figulus ad motum rotę nõ rotatur, ita nec motor orbis ad illius motũ, sed semper manens in eodem situ puta in oriente, eo modo quo substantiæ immateriali conuenit esse in loco, & in situ, per contactum scilicet suę virtutis ipsum orbem mouet. ¶ Sed circa prædicta inquantum diximus motorẽ orbis siue ponatur uniri sm esse orbi, siue vt motor suã virtutem toti immediate applicando non mouetur per accidens: dubium occurrit. Nam aliter istorum duorũ videtur Aristo. attribuendus, scilicet q motor vniatur orbi aut secundum esse, tenendo q corpora cælestia sint animata, aut sm virtutem toti immediate applicatam. Sed ipse Phil. inquit, quod moueri per accidens inest etiã motoribus inferiorum orbium: ergo male dictũ est illos per accidens non moueri. ¶ Respondet S.Tho. quod hoc non sic est intelligendũ quasi ipsi motores ad motũ orbium transferantur, sed quia orbes ab eis moti per accidens mouentur, delati moti superioris orbis idest primi mobilis, nos autem diximus eos non moueri per accidens per ipsorum translationẽ. ¶ Alexander concedit, q animæ inferiorũ orbium mouentur p accidens ab altero: qa sunt in ipsis orbibus, qui à primo orbe continue mouentur, alio tñ motu, quã ab ipsis animabus moueantur, in quo differunt à prima causa primi orbis motiua: qa illa neq; ẽt ab alio mouetur p accidens, cum orbis suus non moueatur alio motu, quã illo quo ab ipso mouetur. Et sic sm Alexandrũ dicendũ est auctoritatem Arist. non esse contrariã prædictis: qa nos negauimus tales motores moueri p accidẽs à seipsis .i. ad motũ, quem ipsi in suo mobili causant. Aristot. aũt vult, q moueantur per accidens ab alio idest ad motũ ĩ eorũ orbibus ab alio causatum. ¶ Simplicius vero, aliã addit rũsionem inquiens, q non dixit Arist. q mouean-

1. p. q. 52. | Vbi supra. | 1. Ar. d. 1. a. 6. | Tex. 52. | ibidẽ S.Th. | Opin. Alex. | Opinio Simplicij.

moueantur ꝑ accidens ab altero, sed absolute, ꝙ mouentur ab altero. Vnde qđ inquit non esse idem moueri sm̃ accidens à seipso, & ab altero, interpretatur, ꝙ nõ est idem sm̃ accidens moueri à seipso, & moueri ab altero, non addito ly secundum accidens secundæ parti, & vult mẽtem Arist. esse, ꝙ licet inferioribus cęlis repugnet vt si moueãt se, ꝙ motores eorum seipsos moueant per accidẽs, non tñ repugnat eis, ꝙ moueantur ab altero, ex duobus .n. mouentur motibus. Vno scilicet ꝓprio, quo seipsos mouent ab occidẽte in orientẽ. Alio vero communi quo à primo mobili mouentur ab oriẽte in occidentẽ. Ex primo .n. dicto tollitur continuitas, & perpetuitas motus eorum, non aũt ex secundo. Potest .n. ipsorum motus continuus esse, dũ mouentur à primo mobili continue, & moto & mouente. Et sm̃ hanc responsionem cum inquit Philosophus quibusdam principijs eorum, quæ sunt in cęlo conuenire vt moueantur ab altero, quęcunque sm̃ plures feruntur motus nomine principij, non intelligit motores orbium tantum, sed ipsos cęlos qui ꝓprio motu seipsos mouent. Vnde tex. Græcus sic est interpretãdus. Ab altero .n. inest quibusdam principijs de numero cælestium quæcunque pluribus feruntur lationibus. Nam & inferiores cæli dicuntur principia, & causa horum inferiorum, & pluribus mouentur motibus. ¶ *Responsio S. Th. & Simplicij menti Aristo. adaptari optime potest, & prædeterminatis non repugnat. Responsio vero Alex. non videtur prædictis concordare. Cum enim ponamus motores orbium aut sm̃ esse vniri corporibus cœlestibus tanquã animas ipsorũ, aut vniri ipsis vt motores, nulli parti determinatę affixos, sed suã virtutem toti applicantes, cum cęlum nõ mutet locum sm̃ se totum quocunq; motu moueatur, siue inquam à se, siue ab altero.* Sicut nõ mouentur per accidens motu quo orbes mouent: quia totum in quo sunt secundum se non mutant locum, ita neque motu quo orbes mouentur ab altero ipsi per accidens mutantur tãquã scilicet sm̃ locum transmutati. ¶ *Ad rationẽ principalem patet ex dictis, ꝙ maior habet veritatẽ vbi mobile, cui inest, de loco mutatur ad locum sm̃ se totum, non aũt ubi mobile sm̃ se totum in eodem loco manẽs mutat locum secundum partes tantum, sicut in motu circulari corporis cælestis inuenitur.*

Mẽs D. Th. est conformis doctrinæ simp.

Quomodo cæli mutãt locum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum motus localis sit prior alijs motibus & mutationibus.

Tribus autem existentibus motibus, &c. Tex. LV.

Vide Antonium patauinum in theorematibus suis theorem 6.

QVAERITVR Tertio decimo, Vtrum motus localis sit prior alijs motibus, & mutationibus. Et videtur, ꝙ non. Primo. Generatio est prior motu locali: ergo &c. Probatur antecedens. Motus, et mutatio accipit speciem à termino ad quem, sed generatio terminatur ad sbam, quæ est nobilior termino motus localis: ergo &c. ¶ *Secundo. Cui perfectiori mõ conuenit rõ motus est perfectior motus, sed oĩbus alijs motibus perfectius conuenit rõ motus quã motui locali: ergo etc. Probatur minor. Rõ motus est, ꝙ sit actu existentis in potentia inquãtum huiusmodi, hoc aũt magis conuenit alijs motibus: quia quod mouetur alijs motibus est magis in potentia, cum sit in potentia ad aliquod*

intrinsecum, quòd aũt mouetur localiter sit in potentia ad aliquod extrinsecũ scilicet ad locum: ergo &c. ¶ Respondeo sm̃ mentem Philosophi tribus conclusionibus. Prima est. Motus localis est prior cæteris motibus prioritate naturæ secundũ quã scilicet non cõuertitur subsistendi consequentia. Probatur à Philosopho tali ratione. Illud hoc modo est prius, quod siue alijs esse potest, alia autẽ esse non possunt sine eo: sed motus localis potest esse sine alijs, alij autem motus non possunt esse sine ipso: ergo &c. consequentia nota cum maiori, minor uero probatur. Augmentum præcedit alteratio, cum id quo aliquid augmentatur sit in principio dissimile, & in fine per alterationem sit factũ simile: alterationem autem præcedit motus localis, quia non potest incipere alterare, quod prius non alterabat deductis scilicet omnibus impedimentis, nisi quia alterans fit propinquum alterabili: hoc autẽ non potest esse sine motu locali, non sunt autẽ alij motus prę̃ter augmentum, alterationẽ, et motum localem: ergo &c. ¶ Confirmatur ista ratio supponendo quòd sit vnus motus perpetuus, & quod iste sit motus localis, quod inferius ꝓbatur. Tunc sic. Manifestum est motũ localem posse esse sine augmento, & alteratione: augmentum enim, & alteratio inueniuntur solum in his quæ generantur, & corrumpuntur, non est aũt neceße corpus localiter motum generari aut corrũpi, vt patet de cælo. augmentum aũt, & alteratio non possunt esse sine illo motu perpetuo, cum sit primus, ille aũt vt supponimus est motus localis: ergo &c. ¶ Pro declaratione rõnis sciendũ primo, quòd ratio Philosophi ꝓcedit supposito quòd alteratio una continua, & perpetua esse non possit: qa si quis diceret eã esse perpetuã, negaret ꝙ alterans aliqñ alteret, & aliqñ non, & diceret aliquã esse alterationẽ quam motus localis non præcedit. ¶ Sciendũ secundo cum inquit Phil. Mouens non posse fieri propinquius sine loci mutatione, intelligendum est vt etiã Simplicio placet, sine sui, mobilis mutatione. Non.n. oportet alterans semper fieri ꝓpinquius mobili per motũ localem sui. Igne.n. in eodem loco manente põt fieri maior propinquitas ad combustibile ꝓpter motũ localem combustibilis. Sufficit aũt Philosopho unum illorũ localiter moueri: qa per hoc habet, quòd motus localis de necessitate alterationem ꝓcedat. ¶ Sciendum tertio, quòd duplex est alteratio. Vna.s. abiectiua alicuius formæ in subiecto ꝑcedentis, q̃uo calefactio alteratio dicitur, abiicit.n. frigiditatẽ. Alia vero perfectiua, qua.s. inducitur aliqua forma nulla alia præexistẽte in subiecto abiecta, sicut est illuminatio. Quod ergo accipit implicite Philosophus in sua rõne, Omne, quod alteratur corrũpi, & generari, intelligendũ est de alteratione abiectiua formæ, non aũt de alteratione perfectiua. Luna enim alteratur à sole recipiendo lumen ab ipso, & tamen non corrumpitur. ¶ Secunda conclusio est. Motus localis est prior tempore cæteris motibus. Probat Phil. Motus ꝑpetuus est prior duratione motu non perpetuo, sed solus motus localis est perpetuus, vt infra probabitur: ergo &c. ¶ Sciendũ. quod prioritas tẽporis non sic distinguitur à prioritate naturæ quasi ipsa nullo modo sit prioritas naturæ. Si.n. sic esset, prioritas temporis esset prioritas sm̃ rationem. Ille.n. ordo, qui non cõuenit rebus ex natura rei, siue qui non est in natura est ordo tantummodo rationis. Sed sic accipiendum est, quòd omnis ordo extra animam est ordo naturę. Hic autem diuiditur: quia aliquis est cum successione, & iste vocatur ordo temporis, alius

Motus localis est prior cæteris motibus prioritate naturæ.

Tex. 55. & 56.

Nota istam cõfirmationem.

Optima cõsideratio. Tex. 55.

Quotuplex alteratio.

Motus localis est prior tempore cæteris motibus. Tex. 57.

alius autem est sine successione, & hic retinuit sibi nomen cōmune, & dicitur ordo naturæ. Vnde ordo naturæ potest dupliciter accipi. Vno mō prout est nomen cuiuscunq; ordinis in natura, siue extra intellectum existentis. Alio modo vt nominat ordinē sine successione. primo modo ordo temporis est ordo naturæ, nō autem secundo modo. ¶ Sciendum secūdo ad mentem Philos. ꝙ cum dicimus motū localem esse priorem alijs, non est intelligendum in vno eodemque indiuiduo, sed simpliciter, et in diuersis indiuidui, prius enim vnumquodque generatur, & alteratur quam moueatur localiter, sed tamē in alio oportet precedere motū localem qui generationis sit causa. ¶ Sed in verbis Philosophi dubium occurrit. Generatio enim, vt in Sexto dicitur, est terminus alterationis, et per consequens alteratio præcedit tempore generationem: ergo non præcedit generatio alterationem, vt dicit hic Philos. ¶ Ad hoc respōdit Cōment. ꝙ cum Philosophus dicit hic generationem esse priorē alijs motibus, loquitur secundum considerationem prædicamentorū in qbus est motus. Et quia substantia ad quā est generatio, est prior cœteris predicamentis, ideo dicit ipsam esse priorem. Alterationem autem esse priorem generatione intelligendū est per accidens, secundum ꝙ formæ elementorum sunt qualitates, aut qualitates sequuntur eas. ¶ Sed contra istam responsionē dupliciter arguitur. Primo, quia non videtur solui dubitatio. Loquitur .n. hic Philosophus de prioritate tēporis cū inquit, generationem in eodē esse priorem motu locali, ut expresse apparet in tex. cū autem tempore alteratio precedat generationem, eo quòd generatio sit eius terminus, videtur esse contradictio: ista autem responsio non tollit hanc contradictionē, nisi forte velit dicere, ꝙ generatio per se est prior tēpore alijs mutationibus, sicut substantia est prior tempore accidēte, alteratio vero est per accidens prior generatione. Sed si sic dicatur: apparet respōsionem esse falsam, per se enim conuenit generationi esse terminū alterationis, & hoc ab ipsa separari non potest: ergo nō per accidens tempore præcedit. Itē quia licet aliqua substantia sit prior quolibet accidente transmutabili, non tamen quęlibet substantia quæ generatur est prior tempore quolibet accidente. ¶ Secundo principaliter contra responsionem arguitur: quia si qualitates sequuntur formas elementorum, non sequitur alterationem esse per accidens priorem generationē, immo sequitur ipsam esse posteriorē aut duratione, aut natura, & nullo mō priorem. ¶ Secūdo respondēt ad hanc quæstionem quidam Arabū dicentes ꝙ generatio dupliciter accipi pōt. Vno mō pro omni productione formæ, siue sit substantialis, siue accidentalis. Alio modo pro productione formæ substantialis. Primo modo, generatio est prior alteratione. secūndo modo, est posterior. ¶ Sed contra istam responsionem arguitur: quia Philosophus dū dicit generationē esse priorem alteratione, alterationem ad generationem substantialem cōparat, ut apparet ex textu, non autem generationē accidentalem ad alterationē. Illa enim nō differt ab alteratione. ¶ Ideo aliter secundum mentē Alberti respondetur. Nā dupliciter loqui possumus de ordine alterationis & generationis, scilicet aut respectu eiusdē omnino quod generatur & alteratur, aut respectu diuersorum. Si loquamur respectu vnius & eiusdem: sic generatio est prior alteratione. Cum .n. subiectū alterationis sit ens in actu, oportet id quod alteratur esse prius generatum. Si respectu diuersorum, sic alteratio procedit generationem. Oportet enim

materiam

Seias quomodo motus localis est prior alijs motibus.

Tex. 59.

Tex. 57.
Cōm. 57.

Quomodo tollitur cōtradictio.

Argumentū contra resp.

Opinio Arabum.

Quomodo alteratio sit prior generatione, & è conuerso.

materiã primo alterari antequã aliquid generetur, vnde aliud est quod alteratur in generatione Sortis, & aliud quod generatur, alteratur .n. materia ex qua fit Sortes, nõ autem ipse Sor. cum nondum sit, sed Sortes ipse est qui generatur. ¶ Tertia conclusio est. Motus localis est prior perfectione omnibus alijs motibus. Probatur à Philosopho. Primo, id quod est posterius in generatione, est prius secundum naturã & perfectionem. Omne enim quod generatur, dum generatur im perfectum est, & tendit ad suum principium, sed motus localis est posterior alijs generatione, apparet .n. ꝙ unũquodque prius in suo esse completur, et perfectum est, quàm se moueat. Videmus etiam in toto processu naturæ generabilium, quòd plantę quæ viuunt, quia imperfectã habent vitam, sunt immobiles à seipsis motu locali, similiter animalia imperfecta, perfecta autem animalia ex se mouẽtur: ergo &c. ¶ Attendendum circa probationem maioris quòd nomine principij ui detur S. Tho. causam efficientem intelligere, omne quod generatur tendere ad principiũ, idest ad assimilationẽ sui principij productiui. Simplicius vero principij nomine causam finalẽ intelligit, vultque omne quod generatur, ad principium tendere, idest ad suam perfectionem, quæ est finis cuius gratia generatur. ¶ Sed videtur ex ista ratione concludi oppositum secundæ cõclusionis. Quod enim est posterius generatione, est tempore posterius, si ergo motus localis est posterior generatione, erit posterior tempore alijs motibus. Cuius oppositum dicebat secunda conclusio. ¶ Respondetur & dicitur primo, quòd ratio hæc procedit à signo: signum enim perfectionis alicuius rei generata, est ꝙ posterius generetur. ¶ Dicitur secundo, quòd in vno & eodem qđ procedit de potentia ad actum: id qđ posterius tpre fit, est perfectius, huic tamen non repugnat, ꝙ illudmet in alio sit tempore prius, dum .n. Sor. generatur, vltimo generatur rõnale, & tamen in patre Sor. prius tempore est rõnale, quã in Sor. vegetatiuũ, quod primo fit eo mõ quo uegetatiuũ dici põt esse aliquid Sor. qa .s. est via ad Sortẽ. ¶ Secũdo arguitur ad conclusionem. Quanto motus minus remouet à mobili, tanto nobilior & perfectior est: sed motus localis minus remouet à suo mobili quam alij motus. Nam secundũ alterationem fit trãsmutatio secundũ qualitatem. In augmento & decremento sm̃ quantitatẽ. In generatione & corruptione secundũ formam substantialem. In motu autẽ locali non fit transmutatio secundũ aliquid intrinsecum subiecto: sed tantum secundũ locum qui est mobili extrinsecus: ergo &c. ¶ Sciendũ primo, quantum ad minorẽ huius rõnis, quòd secundum duplicem viam in doctrinam S. Tho. dupliciter verificari potest quòd per motũ localem nihil à mobili remouetur. Secundum enim eos qui dicũt, quod ubi nihil aliud est quam locus ut denominat extrinsece locatum, sic apertum est ꝙ dum mobile amittit vnum vbi, & aliud acquirit, nihil sibi intrinsecum perdit, cũ locus nõ sit in locato, sed in locãte. Secundum autem eos qui dicunt vbi esse habitudinẽ quandã fundatam in continentia passiua locati à loco, dicendũ est, ꝙ per motũ localem nihil absolutũ abijcitur à mobili: sed bene abijcitur, vbi, qđ est relatio, & locus qui est extrinsecus, et hoc sufficit Arist. qa minus remouetur à subiecto, quãdo remouetur sola relatio, quam quãdo remouetur forma absoluta, cum secundum Cõmen. 12. Metha. relatio inter omnia genera sit minime entitatis. ¶ Sciendum secundo, ꝙ quia motus est actus mobilis, dupliciter põt eius uobilitas considerari. Vno modo intrinsece &

Motus localis est prior perfectione omnibus alijs motibus. Tex. 58. Lect. 14. Opinio Simplicij. Tex. 59. Cõtra Heraclitum. Qđo secundum duplicem viam doctrina S. Tho. verificetur quod per motum localem nihil à mobili abijcitur. Cõm. 19. Qđo motus localis fit perfectior & nõ perfectior alijs motibus.

sece & essentialiter, scilicet quantum ad entitatem illius actus in se. Alio modo extrinsece, scilicet per comparationem ad subiectum. Si loquamur de dignitate motus intrinseca, & essentiali, sic dignitas eius consideratur secundum dignitatem termini motus: quia motus secundum ueriorem opinionem nō differt à termino motus, & hoc modo motus localis non est perfectior alijs motibus immo imperfectior, cum secundum suam entitatem non sit aliud quam vbi, quod nihil aliud est intrinsece quam relatio, vt magis videtur esse secundum mentem Sancti Docto. 5. Metha. Et in tractatu de relatione: alij autem motus sint aliquę formæ absolutæ. Si autem loquamur de dignitate motus extrinseca, quæ scilicet sumitur per cōparationem ad subiectum, sic dicitur motus dignior, & perfectior quia requirit subiectū perfectius, & magis in actu, & sic motus localis est perfectior omnibus alijs motibus: quia secundum propriam rationem requirit mobile in actu, & non exigit ipsum in potentia ad aliquā formam absolutam, cū per ipsum nulla talis forma introducatur, nisi forte per accidens aut consecutiue: alij autem motus, & mutationes requirūt ipsum sbm in pōia ad formā absolutam, generatio, & corruptio ad formam substantialem, alteratio ad qualitatem, augmentum & decrementum ad quantitatē. Ad hunc sensum videtur intelligendus Philosophus cum inquit, motū localem esse substantia perfectiorem alijs motibus, ꝙ apparet ex secunda ratione, quam adduxit: quia scilicet non mutat substantiam rei. Hoc idem videtur esse de mente Sancti Doct. vbique enim assignat rationem quare motus localis sit prior quia videlicet minus abijcit à suo sbo. Vnde hoc loco formando ratione Philosophi inquit, Quanto aliquis motus minus remouet à mobili, tanto subiectum eius est perfectius, et sic ipse motus etiā est perfectior quodammodo, secundum autem motum localem nihil remouetur, quod insit subiecto mobili. Ecce inquit talem motum esse perfectiorem quodammodo, quasi uelit dicere non est simpliciter, & intrinsece perfectior, sed sm̄ quid et extrinsece itē in quæst. de malo ait, Motus localis ē perfectior propter perfectionē mobilis, in quo secundū ipsū minima fit variatio.

5. met. c. ad aliquid. & in tract. de relatione.

1. p. q. 23.

In Expositi. tex. 59.

Quæst. de malo. q. 16. art. 10. ad primum.

¶ *Sed contra hanc declarationem occurrit dubium. Id, quod est mensura, & causa omnium alicuius generis, est simpliciter, & intrinsece omnibus illius generis perfectius. Vt enim dicitur, vnūquodque mensuratur primo, & perfectissimo sui generis: sed motus localis est causa, & mensura omnium aliorum motuum, vt videtur hic velle Philosophus: ergo non solum est perfectior extrinsece sed etiam intrinsece.*

10. metaph. Tex. 2.

¶ *Respondetur, quòd motus localis non est causa, et mensura aliorum motuum ratione suæ essentiæ, & entitatis. Illa .n. est minima entitas, sed quia cum minimam faciat variationem in subiecto, & propter hoc corporibus cælestibus conueniat, ratione sui subiecti aliquem modum causalitatis, & mensuræ habet supra alios motus. Quomodo enim sibi conuenit habere nobilitatem supra alios motus, ita sibi conuenit esse causam, et mensuram ratione scilicet sui sbi. Vnde ad argumentum negatur maior de eo, quod est mensura, & causa ratione alterius, scilicet sui subiecti, si autem de eo, quod est ex se, & ratione sui mensura intelligatur, concessa maiore, negatur minor.*

Quō motus localis conuenit sibi eē mensuram aliorū motuum.

¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum patet ex dictis, ꝙ generatio est prior motu locali intrinsece, & essentialiter: sed motus localis est prior ea secundū quid, & extrinsece rōne .s. sui sbi.*

¶ *Ad se-*

¶ Ad ſecundũ dicitur primo, quòd ſi ratio illa aliquid concludat, concludit motum localem nõ eſſe priorem alijs intrinſece & eſſentialiter, quod conceſſum eſt. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ cum in ratione motus includatur actus in recto, entis autem in potentia in obliquo, non dicetur aliquis motus participare magis rationem motus, quia ſubiectum ſit magis in põia, ſed quia magis habet de rõne actus exiſtentis in põia, hoc enim totum eſſe actũ exiſtentem in potẽtia eſt motus diffinitio, & non ſolum eus in potentia. ¶ Dicitur tertio ꝙ quamuis habere ſubiectum exiſtens in potentia conueniat omni motui, non tamen per hoc ſpecificatur motus, ut ille ſit perfectior cuius ſubiectum eſt magis in põia: ſed magis à termino ad quẽ. Perfectior enim actus extrinſece & ſecundum quid, dicitur qui ſubiectũ magis in actu requirit, & qui nihil abſolutũ remouet à ſbo: perfectior autem actus ſimpliciter & abſolute dicitur, qui perfectiorem entitatẽ importat, et ſic dicitur perfectior motus abſolute qui ad perfectiorem entitatem, cum qua idem eſt terminatur, & à quo ſpeciem capit, licet perfectior motus ſecundum quid & extrinſece dicatur, qui ſubiectum magis in actu requirit, vt eſt declaratum, & nihil abſolutum abijcit à ſubiecto.

Actus perfectus dicitur extrinſece & & intrinſece.

F I N I S

Quæſtionum Reuerendiſsimi Magiſtri Franciſci de Silueſtris Ferrarienſis.

ADDITIONES IN QVAESTIONES DE PHYSICO AVDITV

REVERENDISSIMI P. M. FRANCISCI FERRARIENSIS, ORDINIS PRAEDICATORVM GENERALIS

R. P. F. MATTHIÆ AQVARII, PVBLICI Theologiæ ac Metaphyſices ordinarij in florentiſs. ſtudio Neapolitano profeſſoris,

AD MELIOREM FORMAM REDVCTAE quam antea in prima impreſſione: in quibus plurima Ariſtotelis perobſcura, & nonnulla Diui Thomæ loca dilucidantur.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

ALEX. Aphrodiſienſis lib. 1. quæſt. naturaliũ. c 3. hoc idem tenet, qđ auctor in hac ſua q. videlicet ꝙ ſcientia definitiua eſt naturalium rerum per notiones communes, quæ ſunt æternæ etiam quo ad exiſtentiã, quia nihil veri vt mortale aliquid exiſtens eſt æternũ, iccirco de naturalibus, aſſerit haberi ſcientiam, quo ad exiſtentiam communem. ¶ Auerr. 2. Metaph. tex. com. 11. hoc idem expreſſit dicens, ꝙ ſcire impoſſibile eſt antequã ad indiuidua perueniatur, quod auctor in 2. concluſione docuit aſſerens de rebus naturalibus in particulari conſideratis, haberi ſcientia ſecundario. ¶ Auguſt. Sueſſ. 7. Metaph. diſp. ſua 14. affirmat ſingularia corruptibilia intellectum noſtrum intelligere, per ſimilitudines exiſtentes in ſenſibus: quòd ſi veritatem in aliquo aſſequutus ſit, oportet ipſum amplecti, quod in ſecũda concluſione aſſerit auctor: vnde totum quæſitum dilucidatur his duabus concluſionibus, quarum prima eſt, de rebus naturalibus habetur ſcientia quantum ad rõnes vniuerſales ſiue ſecundum notiones communes, & quo ad eſſentiam. ¶ Secunda eſt de rebus naturalibus in particulari cõſideratis põt hẽri ſcientia ſecundario. ¶ Tertia quoq; additur ad maiorem dilucidationem, ſcientia naturalis declaratur per duas perſcrutationes, quarum vna eſt de natura, quid ſit. 2 perſcrutatio eſt de natura cuiuſlibet entis quid ſit: de qua vide Auer. 2. Metaph. comm vlti. ex quo etiam elici põt clariſſime, ens mobile eſſe ſubiectum adæquatum phil. naturalis, vt habetur 4. Metaph. comm. 1. de quo Auctor latius in ſeq. quæſt. diſputabit ¶ Scientia eſt tantum de vniuerſalibus, quia de indiuiduis, & ſingularibus non eſt ſcientia obiectiue, vide apud D. Tho. 2. ſent. diſt. 24. q. 2. ar. 4 ¶ Si vis videre totam doctrinam huius primæ quæſt lege D. Tho. 1. p. q. 84. ar. 1. vbi latius habebis opinionem Heracliti, Platonis, & Ariſtotelis.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

In quolibet subiecto duo repetiuntur.

NOTA, quod causa breuitatis Auctor noluit alias opiniones recitare, cum sint multæ aliæ, quam illæ quas narrat in corpore quæstionis, nam cum in quolibet subiecto, vel obiecto scientiæ duo sint, obiectum videlicet ipsum, & eius ratio formalis, per quam in esse obiectiuo constituitur, de vtroq; diuersimode Philosophi opinati sunt, de subiecto quidem, aliqui corpus, aliqui substantiam, aliqui ens posuerunt de ratione formali, aliqui dixerunt esse naturale, aliqui mobile, aliqui sensibile, & sic cum tria in seipsa multiplicata in nouem resultent, nouem quoq; resultant opiniones. ¶ Tunc Ioannes de magistris, & Paulus Venetus posuerunt corpus naturale. ¶ Magnus Albertus Alemanus, & Romanus Egidius posuerunt corpus mobile. ¶ Franciscus Louaniensis asseruit esse corpus sensibile. ¶ Antonius Andreas, & Ioannes Canonicus ordinis minorum dixerunt esse substantiam naturalem. ¶ Iandunus. q. 2. substantiam mobilem. ¶ Caietanus Tienensis Vicentinus voluit substantiam sensibilem esse subiectum. ¶ Quidam Anselmus Papiensis modernus Philosophus asserebat & ens naturale esse subiectum. ¶ Bernardinus Tomitanus Patauinus asserebat aliquãdo subiectũ Philosophiæ naturalis esse ens sensibile. ¶ Quidam vero voluerunt vniuersum ipsum esse adæquatum subiectum, vt Portius Neapolitanus. ¶ Istis tñ non obstantibus Auctor tenet cũ D. Tho. qui adæquatũ subiectum asserit esse ens mobile. ¶ Nec te moueat quidam Thomista, qui in quodam quæsito suo de subiecto adæquato philosophiæ naturalis asserit idem esse ens mobile, quod corpus mobile, seu naturale, qđ expresse aduersatur magistro suo D. Tho. in primo Physic. vbi ait: dico aũt ens mobile simpliciter esse subiectum non autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus probatur 6. Physic. tex. 36. sed hic Reuer. cum sit nobilissimo ingenio, & profundissima doctrina insignitus vidit hanc auctoritatem esse contra suam opinionem, ideo respondet ꝙ litera D. Tho. est vitiata, vt patet ex codice manuscripto in bibliotheca Bononiensi. ¶ Sed pace tanti viri dixerim, hoc nullus bonus Thomista asserere debet, cum antiqua sit hæc contradictio in doctrina S. Thom. & iam sedata, etiam ab Auctore hic: nam licet pri. poste. & pri. cæli dixerit D. Tho. corpus mobile esse subiectum, loquitur tñ ibi de subiecto materiali, non autem formali, mirum videtur omnibus, quod omnes libri sint vitiati præter codicem Bononiensem, & ego contraponã antiquum exemplar manuscriptum, quod habetur in Bibliotheca Salernitana, & verũ exemplar, in quo reperiuntur eadem verba formalia, quæ habentur in omnibus libris impressis, qui circumferuntur per totum vniuersum. ¶ Secunda responsio, quam ponit etiã impugnatur à Thomistis: ait .n. ꝙ D. Tho retractauit se, vt patet in proœmio libri de cœlo & mundo, vbi docuit subiectum philosophiæ esse corpus mobile ¶ Sed vide quomodo modeste Auctor in 3. conclusione conciliat asserendo corpus mobile esse subiectum, sed principale: & materiale, & hæc opinio de retractatione fuit cuiusdam Petri Pomponatij Mantuani dicentis, ꝙ B. Thomas cũ esset iuuenis tenuit ens mobile esse subiectũ adæquatũ philosophiæ naturalis, sed doctior factus in libris de cœlo, correpsit seipsum, & posuit corpus mobile, quod tamen est falsissimum, vt ostendunt omnes Thomistæ. ¶ Tertio dicit, ꝙ Arist probauit 6. physic, omne mobile esse corpus contra Democritum, sed nec ista responsio ostendit corpus mobile, & ens mobile esse vnum, & idem nisi ex parte prædicati, sed non ex parte subiecti, nec ostendit D. Tho fuisse huius opinionis ¶ Quarto ait, ꝙ probatur propositio de 3. adiacente, & non de secundo, puta Ar probauit mobilitatem inhærere corpori. ¶ Sed hæc est responsio antiquorum Auerroistarum, quos impugnat, Cai. in aurea sua quæst. de subiecto, argumento demonstratiuo, ni fallor, dicens: Nullum coniunctũ cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, põt esse subiectũ adæquatũ illius: sed corpus mobile est coniunctũ, cuius de oĩ con nctio ꝓbatur in philosophia naturali, ergo corpus mobile non põt esse subiectũ naturalis philosophiæ. ¶ Vide apud Cai. rões, quibus mouetur hic Reuer. Pater Vercelleñ. quas dimitto: qa iã solutæ sunt ab Auctore hic, & à Cai. & à Magistro Chrys. & à Versorio, & à Gratiadæi, i qq. ꝓprijs. ¶ Adest q̃dã Philos. qui astruit opinionẽ D. Th. valde probabilẽ, & amplectẽdã: probabilius tamen est (ait ipse) nõ ens mobile, sed ens naturale esse subiectũ physicæ: quia huius opinionis est Auerr. & cõfirmat quatuor rationibus: quarũ prima est, illud est subiectum, quod cum passio-

Opinio cuiusdã Thomistæ.

Conciliatio diuersorum dictorũ D. Thom.

Opinio Philosophi Thomistæ.

paſsionibus non facit prædicationes ridiculas, & fere identicas: ſed tale eſt ens naturale: nõ autem ens mobile, nam dices bene ens naturale, eſt ens mobile, & mouetur: ſed quis dicit ens mobile mouetur, ſeu ens mobile, eſt mobile. & ſic per iſtam rationem reddit opinionem D. Tho. non probabilem, quam tamen prius dixerat eſſe probabilem: cum opinionem ſuper identicis fundatam propoſitionibus, probabilem non eſſe conſtet, nam quomodocumque capiatur li mobile, numquã facit propoſitionem identicam, & primo ſi capitur pro ratione formali, vt dicunt Thomiſtæ, non põt facere propoſitionem ridiculam, ſed ſicuti iſta, non eſt ridicula homo eſt rationalis, ita nec iſta ens mobile eſt aptum natum moueri: quia differentia formalis, ſiue ratio formalis diſtinguitur ab eo cuius eſt ratio formalis, ſaltem ex parte noſtra, ſi etiam mobile capitur pro paſsione, cum apud D. Tho. paſsio diſtinguatur à ſubiecto non poterit etiam facere propoſitiones identicas, & Auerr. eſt contra ipſum quoniam tertio Metaphy. & 4. Metaphyſi. comm. 1. ſemper cõcordat cum D. Tho. ꝙ ens mobile eſt ſubiectum. ¶ Secundo arguit, Subiectum clarius debet exprimere radicem paſsionum; ſed ens naturale clarius exprimit radicem paſsionum: nam natura eſt principiũ motus: ens naturale eſt, quod habet principium motus ad quã reſpondentes inficiamur minorem propoſitionem; quia clarius & tutius ponitur ens mobile, quàm ens naturale: quia ſuppoſito ente naturali ad huc non ſumus liberi ab opinione Parmenidis, & Meliſsi negãtium ens mobile, & concedentiũ ens naturale: propterea Philoſophus primo huius tex. 11. contra ipſos dixit, ſupponãtur nobis omnia, aut quædam entia moueri, idcirco clarius ens mobile exprimit radicem paſsionum, quàm ens naturale: quia paſsiones iſtæ ſunt mobilitas, & traſmutabilitas. ¶ Arguit & tertio, quia ens mobile eſt multiplex, & æquiuocatio parit obſcuritatem, cum aliquando capiatur pro paſsione, aliquando pro principio paſsionis, ad quod dicimus, quòd licet mobile ſit nomen æquiuocum ad aptitudinem, ad motum, ad fundamẽtum illius aptitudinis, ſicut riſibile ſignificat aptitudinem; & rationalitatẽ, quæ eſt eius fundamentum, tamen in præſenti quæſito capitur pro ratione, ſeu differentia eſſentiali, vt ait Auctor in ſecundo notabili, idcirco non facit æquiuocationem, & hoc factũ eſt propter penuriã vocabulorũ. ¶ Vltimo arguit, quia ens mobile nõ exprimit principium quietis, quod tamen facit ens naturale, hanc rationem ſoluit Auctor in reſponſione ad ſecũdum, quòd motus habet rationem habitus, & quies priuationis, vnde D. Tho 2. phyſi. lectione 1. ait quod actum eſt moueri ad locũ quieſcit in loco, propterea ſi ens mobile exprimit principium motus, exprimit quoque principium quietis, reſtat vt omni ex parte ſis amplectenda opinio uera Thomiſtarum declarata hic ab Auctore, & non imaginatio hominum in aere loquentium, quibus dicere potes, ens naturale eſt ſubiectũ in philoſophia, & cum hoc diſtinguatur contra ens artificiale, ut ſcribitur 2 Phyſi. tex. 1. ergo non artificiale erit ſubiectum naturalis philoſophię: ergo Deus qui eſt ens nõ artificiale, tum etiam, quia nec ens naturale, nec corpus mobile & ſenſibile, nec ſubſtantia naturalis, nec mobilis, aut ſenſibilis verificatur de materia, & forma: ſed tantum ens mobile: igitur tantum hoc, & nullum illorum erit ſubiectum conſequentia probatur: quia ſubiectum debet verificari de omnibus conſideratis in ſcientia: antecedens probatur: quia materia eſt ens mobile ſubiectiue, & forma eſt mobile terminatiue, ſed neutra eſt ens naturale: ſed vtraque eſt natura & principium entis naturalis. 2. phyſi. tex. 4. ſimiliter neutra eſt ſenſibilis, niſi forte accidentalis forma, ſed vtraque pars eſt principium entis ſenſibilis, ergo & iſta ratio efficax ſatis videtur, quæ ſic breuiter poteſt colligi: quod habet directam & conſequenter veriorem prædicationem de partibus ſuis: conuenientius aſsignãtur obiectum in habitu illa talia contemplante, ſed ens mobile, & non ens naturale, aut ſenſibile, aut corpus naturale mobile, ſenſibile, ſubſtantia naturalis, mobilis, ſenſibilis, aut vniuerſum, habet directam, & veriorem prædicationem de partibus ſuis, ergo ens mobile eſt obiectum in habitu .ſ. in philoſophia hæc omnia contemplante, & non aliquod aliorum prænominatorum. Perpende dictu Alberti. 1. phyſic. c. 6. ponentis triplex corpus phyſicum, mathematicum, & metaphyſicum. ¶ Vide diſtinctionem illam, & vtere ea de triplici ſubiecto .ſ. primo primitate intẽtionis, & hoc dicimus in philoſophia naturali eſſe primum motorem, in metaphyſica genus abſtractorum, in theologia Deum optimum maximum, in logica demonſtrationem: & primo primitate adæquationis, & hoc eſt ens mobile ſimpliciter in philoſophia naturali, in metaphyſica ens inquantum ens commune deo & creaturis, enti reali, & rationis, entis per ſe,

Defenditur opinio D. Thom.

Pulchra ratio.

Perſpice vniuerſalẽ doctrinam de ſubiecto ſc. etiatum.

& per accidēs, vt ostendimus in quæstionibus nostris metaphysicalibus, in Theologia erit eius habitum per communem spirationem, vt docuit D. Tho. in prologo 1. sent. & sic non aduersatur sibi in 1. p. q. 1. art. 1. vbi ponit Deū: quia ibi loquitur de subiecto primo primitate intentionis: in logica hoc tale subiectum primū primitate adæquationis est ens rationis, vt scripsit D. Tho & in prologo primi perihermenias, & primi post. & primo primitate attributionis, & hoc dicimus esse corpus mobile in philosophia naturali, in metaphysica substantiam ipsam, vt dixit Alexand. 7. diuinorum ad principium, in Theologia Christus Saluator noster, in logica syllogismus, siue argumentatio ipsa.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

1. p. quæst. 55 articul. 3.

VNIVERSALE tripliciter sumitur, pro vniuersali ante rem, pro vniuersali in re, & pro vniuersali post rem: singularia præcedunt vniuersalia in esse, sed vniuersalia præcedunt singularia in intelligētia primæ philosophię, auctoritate Alex. pro opinione Scoti, vide Antonium Andream, pri. meta. & Caie. in libello de ente, & essentia in prologo quæst. pri. & Magistrum Chrysostomum in tractatu, de transcēdentibus: & primo cōt. gentes. Et adde hic multas opiniones, quas Auctor causa breuitatis reliquit: nā si ad antiquos respiciamus, considera quomodo Plato, Socrates, Pythagoras, & Emp. & omnes qui scire nostrum astruunt esse à natura, & non de nouo, coguntur dicere, nec vniuersale, nec minus vniuersale, nec singulare esse primum, cognitum: quia cum hæc à natura insint, & coęqualiter, neutrum prius altero præcognosci potest ab intellectu, vt intellectus est: sed cum dicant nostrum scire esse potius reminisci coguntur dicere magis de ordine reminiscentiæ, quàm cognitionis: si vero respicias ad græcos, Themistius, Theophrastus, Eudemus, Simplicius cogūtur dicere, intellectui in se nihil esse prius notū: quia omnes hi faciunt intellectū speculatiuū esse æternū (nā per eos omnia intellecta sunt æterna, & æternis nihil est prius) iure merito etiā nihil prius, vel posterius notū esse pōt ipsi intellectui: nā intellectus, vt est entelechia totius speciei humanæ, oīa intellecta habet, & nihil vt sic sibi deest, & ita simul in illo sunt: atq; neutrum in illo dici pōt altero prius.

12. cōmen. 27. q. 12.

Cap. 10. Opinio Antiquorū de primo cognito.

¶ Inter Arabes, Auicēnas primo suæ metaphy. c. 6. ens & rē dicit esse primo impressa in anima, & hoc tenuit Auēpace, & Alpharabius, Algazel, & multi alij, declarātes ordinē, intelligēdi esse, ut 1. intellectus intelligat vniuersale corpus, deinde aial vniuersale, ac demū hominē vniuersalē. ¶ Inter Latinos sunt quatuor opiniones famosę. Prima est Burlei, & Burindanæ, primo phy. in prologo, & Gregorij Ariminē 2. sent. dist. 3. q. 3. ar. 2. & Dur. 2. sent. distin 3. q 7. omnes isti affirmant primū sensatū, quod est singulare, prius cognosci à nostro intellectu, quia hoc est illud, quod prius expiscatur à nostris sensibus. Secunda est Marci Antonij Zimaræ in quæstione peculiari sua, qui non semper ponit vnum ordinem necessarium ab vniuersalibus ad particularia, sed ab his quorum accidentia magis sentiuntur, vnde aliquando vniuersalia sunt priora, vt viuens animal, quàm equus: aliquando posteriora; nam vt dicitur 7. metaphysic. equus, & asinus habent vnum commune genus, præter animal, & id est innominatum: hinc noluit Aristotel. quòd in genere non possunt fieri comparationes, quia in eo latent æquiuocationes; sed solū in specie athoma: quia species specialissima sumitur ab vltimo gradu formæ, non autem genus. ¶ Tertia est opinio Scoti, & Antonij Aud. & Antonij Trōbetę i quæstionibus suis super primū meta. q. 12 isti omnes tenent speciem specialissimam, & ex consequenti minus vniuersale, cuius singulare fortius mouet sensum, & quod est facilioris abstractionis, hoc prius cognoscit noster intellectus, & non ens quod habet cōceptum simpliciter simplicem in uia ipsorum. ¶ Quarta est opinio D. Tho in prologo primi physic. & 1. par. & in opusculo de ente & essentia in prologo & hanc sequuntur omnes veri philosophi & theologi, cū sit germana opinio Ar. quòd vniuersale magis est prius cognitum ab intellectu nostro; cum hoc expresse dicat ipse phil. 1. phy. q̃ sunt in nobis manifesta & certa cōfusa magis, posterius autē cognoscimus distinguendo distincte principia, & elementa, vnde in tex. 4. conclusit, quòd ex vniuersalibus ad singularia oportet deuenire, & hæc est opinio Auerr. in prologo primi physic. vbi habet, quòd uniuersalia ordine doctrinæ sunt proponenda particularibus, idest minus vniuersalibus existentibus sub eis propter tres causas, tum quia sunt notiora, tum ut tractatus, & demon-

Tex. 30.

Opinio D. Thom.

demonstratio sit vniuersalis & secundum quòd ipsum, tū etiam vt nō fiat repetitio in scientia, & tex 49. primi physic. quoque, quid aliud voluit per illa uerba, quando dixit, vniuersale notum est secundum intellectum, singulare autem secundum sensum, nisi quòd vniuersale magis prius cognoscitur ab intellectu nostro? vtendo etiam argumento. Scotistarum, sicuti simpliciter ad simpliciter, magis ad magis, maxime ad maxime: si vniuersale cognoscitur cognitione confusa actuali, quanto erit magis vniuersale, tanto magis & prius cognoscitur. ¶ Ridicula equidem est illa opinio exterorum ponentium actū esse primum cognitum propter auctoritatē Ar. 9. metaphy. Actus est ratio intelligendi, & cognoscēdi; propterea non est digna, vt inter tot illustres Doct. recenseatur.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

NOTA hic vnum, quod est notatione dignū, ꝙ alia est diuisio entitatiua, & alia quantitatiua: diuisio entitatiua ex contradictione causatur, vt quia est a, & b, est b, ideo a, & b, sunt duo in entitate distincta, in hoc errauit vehementer Auic. vt inquit S. Th. de ipso in 4. primę philos. quia opinatus fuit, ꝙ idē esset vnū, quod est synonimū enti cū vno, quod est principiū numeri, immo sunt valde diuersa, vt disputat idē D. Th. contra ipsum Auic. parte. q. 11. art. pri. vnum enim, quod est principium numeri est accidēs, & est principiū numeri prædicamētalis, qui cātur ex diuisione cōtinui, & talis numerus nō est nisi in rebus materialibus, & in generabilibus, & corruptibilibus, alius aūt est numerus transcendēs, & causatur, secundū D. Tho. ex cōtradictione, & partes eius sunt vnitates, quę sunt eadē cum essentijs rerū: nam vnum & ens vnam naturā significat, & non distinguūtur n. si ratione, & nō addit vnū supra ens, nisi indiuisionē in entitate tantum, vt latius scripsit Caie. contra Scotum, super pri. p. D. Tho. q. 11 ar. 1. alia est diuisio quantitatiua de qua Ar. 5. diuinorum dicebat, quantū dicitur, quod est diuisibile in ea, quæ insunt quorum vtrumque, aut singulum vnum aliquid, & hoc aliquid natum est esse, & de hac diuisione est sermo inpręsenti disputatione. ¶ Scire etiam debes propter multiplicitatem, ne contingat confusio apud intellectum ꝙ partes sunt duplices, subiectiuæ, & integrales, partes subiectiuæ sunt, q̃ sunt sub toto vniuersali, quod quidditatiue & in recto prędicatur de ipsis, sicut superius respectu inferioris: & isto modo species sunt partes subiectiuæ generis, & decem genera generalissima sunt partes subiectiuæ entis, & indiuidua respectu speciei. partes etiam integrales sunt duplices, quædam enim sunt, quæ integrant totā essentiam substantiæ compositæ, quarum vna non potest naturaliter esse sine alia, sicut materia & forma respectu substantiæ compositæ, & eę alio nomine partes essentiales nūcupātur, & ab Auer. pri. physi. dicuntur partes secundum qualitatem: aliæ sunt partes integrales eiusdem rōnis, quarū quælibet de se apta nata est esse sine reliqua, diuiso toto: & de his partibus intelligo quæsitū: nam materia secūdū se cōsiderata sit diuisibilis in partes eiusdē rationis. pro præsenti disputatione facit dictū Auer. primo physi. materia nō denudatur à corporeitate: quia tunc haberet dispositionem substātialem, & haberet nomē & definitionē: quod dictum, declarant Auerroistæ stantibus tribus suppositis, quorum primum est, materia prima numquam potest denudari ab omni forma substantiali: secundū est, quòd ad hoc quòd materia prima recipiat aliquam formam substantialem diuisibilem, aut materialem, oportet quòd sit extensa, aliter nō quantum reciperet quantū: tertium est, quòd materia nō est extensa nisi per dimēsiones, quæ dicūtur corpus: ex quibus sequitur, quòd si materia prima non esset denudata à corporeitate, non esset extensa per tertium suppositum, & per consequens non posset recipere aliam formam substantialem, materialem, diuisibilē: quia quęlibet forma substantialis materialis est diuisibilis, & extensa, & per consequens nullam formam substantialem materia recipere posset, quia non potest stare sine omni forma, & sequitur quòd si materia denudaretur à corporeitate, quòd materia haberet aliquam formā substantialem, dantē nomē, & definitionē: stante ergo hac opinione Auerroica, potest pro opinione Alberti (quam hic sequitur auctor) sumi ratio irrefragabilis: quia quātitas cū sit ratio formalis extensionis, & diuisibilitatis, & sicuti sine albedine paries non potest esse albus, ita materia, & per consequens nulla substantia possit esse diuisibilis absque quātitate, & est doctorina D. Thom. prima parte. q. 50. licet non omnia, quę dicta sunt de mente Auerr. accepten-

Diuisio duplex.

Cōmen. 4.

Tex. cō. 18.

Partes duplices.

Cōmen. 5.

Cōmen. 63.

acceptentur à nobis. ¶ Animaduerte tamen, ꝙ in hac disputatione loquitur auctor naturaliter, & non de potentia Dei (vt quidam volunt) miscentes diuina cū prophanis, ita asserentes, ꝙ Deus potest separare omnem quantitatē à Titio, & Callia, & hinc potest conseruare illas duas materias, absque quantitate continua illarū: sicut. n. conseruat quantitatē sine substantia panis, & vini, in sacramēto altaris: ita posset, & panem absque quantitate conseruare & multos panes, sicut multas quantitates: cum maior sit dependētia accidentis à substātia, quàm substantiæ ab accidēti, sed hæc non sunt ad propositum cum pertineant ad Theologos & est vnū de pertinentibus ad fidē nostrā, vt patet 3. par. & in 4. sent. ¶ Attende etiā ne fallaris, quia hic est sermo de quantitate molis, quæ attenditur secundum longitudinem, & cæteras dimensiones, nō autem de quantitate virtutis, quæ attenditur in perfectione substantiæ rei, vel operationis ipsius, secūdum quam dicimus, Deum infinite perfectum, & magnum: hæc. n. inuenitur in rebus incorporeis, de quibus non agitatur præsens quæsitum. Nolo te velle transire, quin non consideres, quomodo secundum aliquos Thomistas, nō inconuenit materiam separari à quantitate secundum operationem intellectus, siue in esse cognito, quia licet materia non possit concipi, nisi per analogiam ad formā, vt dicitur primo physic. non tamen cadit in conceptu eius hæc determinata forma, quæ est quantitas: sed loquendo de separatione secundum rem, implicat materiam esse sine quantitate, quia materia non potest esse sine forma, cōtra Scotum. hanc doctrinā sequitur Ioannes de Ianduno primo phys. q. 9. & Paulus Soncinas. lib. 5. meta. q. 22. & Franciscus Toletus. 1. phy. q. 7.

[Margin: 3. par. q. 77 dist. 12. q. 1. De cōs. dist. 2. c. species. — Tex. 69.]

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

QVIA tres sunt modi compositionis, vt ait Auer. 1. physi. comm. 5. cōpositio speciei ex suis causis, & compositio generis ex suis speciebus; tertia est compositio indiuidui ex suis partibus, additur & quartus modus compositionis, ratione qua partes sunt in duplici differentia, quia quædā sunt partes essentiales, vt materia, & forma, & quædam sunt partes integrales, propterea dixit auctor, quod est multiplex totum vniuersale, vt animal respectu suarum specierum, quæ dicuntur partes subiectiuæ, datur & totum definibile, vt homo respectu generis, & differentiæ, datur, & totum essentiale, vt Bucefalus respectu suæ animæ & corporis, & totum integrale, siue quantitatiuum, puta domus respectu parietis, tecti, & fundamenti, datur, & totum potestatiuū, vt anima rationalis continens plures virtutes, & facultates, veluti etiam mistum continēs elementa, datur, & totum per accidens, vt homo albus, aliquando totum capitur pro ente perfecto, vt habetur tertio physi. totū est extra quod nihil est, aliquando totum capitur pro omni, vt scribitur 1. cœli ad principium totum & omne, & perfectum idem sunt, vbi D. Tho. pri. par. q. 76. ar 8. & apud Dionysium de diuinis nominibus. c 2. vbi distinguit de toto ante partes, & de toto ex partibus, in præsenti disputatione est sermo de toto essentiali, hoc est illud, quod realiter distinguitur à partibus coniunctim, vt habetur in secunda cōclusione. ¶ Cōsidera quomodo principes huius quæsiti fuerunt Auic. & Auerr. Auicen. tertio libro suæ met. c. 4. absolute dixit omne totum distingui à suis partibus, & singulis, & coniunctim, vt declarat de denario. Auerr. 1. physi. scripsit nullum totum distingui à suis partibus, sed omne totum esse suas partes coniunctim: hoc patet expresse apud ipsum: opinionem Auicennę sequutus est D. Tho. 1. physi. in expositione. 18 tex. vbi mouet hanc dubitationem, an totum distinguatur à partibus, & in 7. metaph. in expositione vltimi tex. quem postea sequutus est subtilis Doctor Scotus 3. sent. dist. 2. q. 2. & Herueus quolibet. 2. q. 14. vt potes videre apud Capreolum 3. sent. dist. 2. Verum inter Thomistas non est æqualis concordia, quia aliqui ex eis tenent, ꝙ totum non distinguitur à partibus simul sumptis, etiam loquendo de toto essentiali: adducunt sententiam D. Tho. 4. contra gentes c 51. vbi dicit humanitatē esse materiam & formā simul coniuncta, & pri. par. q. 75. ar. 4. ait hominem esse corpus & animam simul, item p. 2. q. 13 art. 1. & huius opinionis volunt etiam fuisse Græcos, puta Themistium, Philoponum, Alexandrum, Simplicium, Eudemū, immo & ipsummet Auer. quia dupliciter dicuntur partes simul sumptæ: vno modo quo ad omnium collectionem tantū, vt nulla sit excepta altero modo, quo ad vnionē quandam inter se pręter illam collectionem, vt partes simul sumptę dicantur oēs partes talem vnio-

[Margin: Triplex modus compositionis. — Tex 64. — Tex. 17. — Opinio Græcorum.]

tem vnionem habentes: dicunt modo, ꝙ S. Tho. intelligit, ꝙ totú non distinguitur à par tibus simul sumptis, 2. modo,& argumenta aduersariorum procedunt primo modo, quia si totum distinguitur à partibus simul sumptis, queritur de illa tertia entitate distincta ab entitatibus partium simul,vel facit compositionem cum illis, vel non: si non, ergo homo non est vnus per se, sed plura, quia habet substantias non componentes in se. Si vero facit, ergo pręter compositionem materiæ,& formæ est illa compositio, quā nullus imaginatur, præterea non est intelligibile,qđ aliqua res tertia fiat ex duabus, nisi per mistionem & cor ruptionem illarum duarum, sicut mistum fit ex elementis corruptis, & colores medij ex extremis: at materia & forma non miscentur, sed manent vnitæ, nō ergo intelligi potest, quomodo tertia substantia ab oibus simul iunctis, & vnitis distincta producatur, & sic volunt, vt D. Tho. & tot illustres doctores confiteantur illud, quod si superstitissent, non dicerent:propterea indubitāter teneas tu, ꝙ totum essentiale distinguitur realiter à partibus simul vnitis: quia causæ per se, & essentiales alicuius distinguuntur, essentialiter, & realiter à causato: sed materia & forma sint per se, & essentiales causæ simul vnitæ, igitur totū realiter distinguitur ab eis simul iunctis: & hoc voluit Ar. 2. de anima. tex. 2, vbi distinxit substantiam in materiam, & formam, & compositū, & dixit compositum esse tertiū, qđ est ex his. hoc voluit Auer. 3, de anima.cōm. 5. in solutione 2. q. vbi inquit, Et est manifestum, ꝙ materia & forma copulantur ad inuicem, ita ꝙ congregatū ex eis fit vnicum: & maxime intellectus materialis,& intentio intellecta in actu: quod.n.cōponitur ex eis non est aliud tertiū aliud ab eis: sicut est in alijs compositis ex materia & forma. quid clarius? non ergo valet glossa de toto essentiali,quod totum est suæ partes simul iunctæ constitutiuæ,& integratiuæ: licet de toto integrali hæc glossa verificari possit,& ad auctoritates.S.T. iam respondit auctor in resp. ad sent. quod sunt prædicationes causales,nō aūt identicę,vel denominatiuę. ad illud excerptum in quo exteri dicunt argumenta, quibus probatur totū distingui à partibus simul sumptis teneri quo ad collectionem tm̄, dicimus hoc esse falsissimum, quia argumentum de causa & causato est demonstratiuum, & concludit absolute. Ad primam rationem exterorum, in qua quærunt, si illa tertia entitas facit compositio nem cum partibus,vel non,dicas tu, ꝙ facit compositionem, quæ vocatur compositio cum his, non aūt compositio ex his: vt docet D. Tho. q. 3. 1.par. Ad secundam rōnem in qua dicunt, non intelligere quomodo ex materia, & forma fit aliquid tertium, & tamen materia & forma manent, dico, ꝙ hoc non est mirum, quia nolunt intelligere Veritatem, cum Ar. dicat,2. de anima tex.6. Quare ex materia & forma fiat vnum,nō est quærenda alia causa, nisi quia hoc est potentia, & illud actus: si ambo essent, & entia in actu concluderet rō sua, sicut dicit de elementis, & de medijs coloribus ex extremis.

Resolutio quæsiti.

Prædicatio causalis & identica.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

DIGNVM annotatione duximus, cum dicat D. Tho. pri. par q. 7. & q. 45. art. 5. ad 3. & q. 86 ar. 2. nihil præter Deum est infinitum actu, nec potest esse etiam per potentiam Dei, nec secundum essentiam, nec secundum esse,nec secundum virtutem, nec secundum magnitudinem, nec secundum multitudiné,quod auctor quoque tertio physic q. sua 6. & 7. hoc asserit: vane uidetur, quòd perquirat hic an infinitum sit ignotum, si non datur infinitum, & non ens, non potest cognosci. pri poster. tex. 5. nisi dicamus, ꝙ Auctor quærit hoc tum propter rōnem, quam adducit Arist. in tex. contra Anax. ponentem principia rerum naturalium infinita,& arguit: quia infinitum, secundum ꝙ infinitum est ignotum: quia si est infinitum, secundum magnitudinem, vel multitudinem erit ignotum, secundùm quantitatem: si aūt est infinitum secundum speciem, puta quod constituatur ex infinitis secundū speciem diuersis,tunc erit ignotum secundum qualitatem. quia id quod est notum apud intellectum comprehenditur ab ipso, quantum ad oia quæ ipsius sunt,quod non potest contingere in aliquo infinito. Si ergo alicuius rei principia sunt infinita,oportet ea esse ignota, vel secundum quantitatem, vel secundum speciem: sed si principia sunt ignota, oportet esse ignota ea quę, sunt ex principijs: quia tunc arbitramur cognoscere vnumquodque compositum, cum scimus ex quibus, & ex quantis sit, tum etiam quia infinitū multis modis dici potest propter variationem il-

Infinitum dicitur multis modis.

nem illius dictionis, in, quæ potest negare, aut priuare, aut contrarium ponere, & si negat efficitur infinitum negatiue, de quo dixit philosophus 3. Physi. punctum esse infinitũ: quia non est finibile, veluti dicimus vocem inuisibilem, quia non est colorata, si vero dictio, in, priuat, tunc efficitur infinitum priuatiuæ, quod est quantum actu, sine principio, & fine, tamen est aptum finiri, de quo Philosophus, multis rationibus probat. 3. physic. non reperiri, & D. Tho. pri. par. q. 7. art. 3. quia nihil in rerum natura esse potest sine terminis, quod sit aptum finiri, nisi forte motus cœli, secundum aliquos Auerroistas, ex 12. primæ philosophiæ, si autem ly in, dicat contrarietatem, efficitur infinitum contrarie, quod quidẽ est, sine principio, & fine, nec est aptum natum aliqua ex parte finiri, & hoc dupliciter, aut actu, aut potentia, ut patet de continuo. datur adhuc infinitum secundum entitatem, sicuti est essentia Dei, datur infinitum secundum vigorem, vt potentia Dei, de quo D. Tho. pri. part. q. 25. & datur infinitum secundum durationem, vt est cœlum: datur infinitũ secundum indeterminationem, quod est materia prima, propter igitur hanc uariationem, & multiplicitatem infiniti necessarium erat perquirere, num infinitum sit cognoscibile; & determinauit Auctor, quòd infinitum ex parte formæ est secũdum se maxime cognoscibile, licet non infinitum ex parte materiæ. ¶ Nota quoq; quod clarior resolutio habetur à D. Tho. vt ostendi in quęstionibus meis metaphysicalibus contra Antonium Andream, in 2. metaphysi. quod infinitum non est intelligibile à nobis per se, & quo ad definitionem quid rei, sed bene est intelligibile sub ratione, & definitione quid nominis, vnde non est concedendũ ipsum posse intelligi per speciem propriam, & proprio conceptu ab eo genito, sed per speciem ipsius finiti seu conceptu genito ab ipsa re finita, veluti silentium percipitur ab auditu, sed non per speciem silentij, sed per speciem soni, quæ primo, & per se repręsentat sonũ, per accidens autẽ silentium: quia vt scribitur nono pri. philosof. eadẽ est species contrariorũ, vnius enim per se, alterius per accidens, sic ergo in via Thomistica ipsum infinitum nõ est, per se intelligibile per rationem quid rei, sed per accidẽs per rationem quid nominis: quia infinitum non per se continetur sub ente sensibili, quod est per se obiectum intellectus, qđ dicitur quidditas rei materialis, igitur non est per se intelligibile, nam obiectum nostri intellectus, ait D. Tho. pri. part. q. 12. est quidditas rei materialis. Adde ꝙ si infinitum intelligeretur, aut vna, aut pluribus intellectionibus: nõ vna, quia vna intellectio fit ab vna specie, sed infinitum non potest per se efficere speciẽ in intellectu, quia tũc esset in actu, & ita finitum, omne enim, quod est in actu, per eius actũ finitur: nec pluribus; quia tunc oporteret fingere plures species, & sic plures formæ, & plura accidentia eiusdẽ speciei possent esse in eodem subiecto, quod est contra Arist. 5. diuinorum, & pri. par. q. 12. adducit aliam rationem D. Tho. quia inter obiectum & potẽtiam debet esse proportio. Sed inter infinitum & inter intellectum finitum non est proportio, propterea noster intellectus nõ poterit cognoscere infinitum, quantum videlicet ad quid rei, sic enim concludunt istæ rationes, immo fuit dubitatio, an Deus cognoscat infinita apud Theologos: & multi tenuerunt, quòd Deus scientia visionis non cognoscit infinita, quæ opinio est erronea, vt ostendit D. Tho. pri. part. q. 14. quia Deus scit cogitationes, & affectiones cordium, quæ in infinitum multiplicabuntur, creaturis rationabilibus permanentibus absque fine, & quia Deus cognoscit per suam essentiam, tamquam per speciem intelligibibilem, quę est similitudo sufficiẽs omnium quæ sunt, uel esse possunt, non solum quantum ad principia cõmunia, sed etiam quantum ad principia propria cuiuscunque rei, iccirco per istam speciem cognoscit infinita etiam secundum ꝙ sunt abinuicem distincta nedum scientia simplicis intelligentiæ, sed etiam scientia visionis.

Motus cęli quomodo infinitus.

Quomodo infinitũ sit intelligibile.

Pulchra ratio.

Duplex est sciẽtia alia visionis alia simplicis intelligentiæ.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

NOTA, ꝙ cum triplex sit compositio, vt docet Philosophus 2. de partibus. c. 1. prima compositio est elemẽtorum ex materia & forma, secũda partium similarium ex elementis: tertia partium organicarum ex similaribus. partes organicæ, & heterogeneæ determinantur ad maximum, & minimum, quia cum detur terminus agendi & actionum, & actiones proueniant à partibus organicis, debet etiam in ipsis dari terminus ad maximum, sub quo maiori non possunt ab ipsis actiones prouenire, & ad

Triplex est compositio.

& ad minimum sub quo minori non possunt actiones produci, præsens igitur disputatio, non est de speciebus in quibus est, & cognoscitur maximum, & minimum, nec de indiuiduis in quibus est, sed non cognoscitur. In hoc .n. omnes Philosophi conueniunt, ꝙ oportes dare minimum per se existens, & præcipue in heterogeneis, uam Auerroistæ communiter tenent, ꝙ entia naturalis determinantur ad maximum, & minimum: datur enim minima pars ignis, minima caro, minimum os, quæ non patiuntur amplius diuisionem; siquidem diuisio minimi est eiusdem corruptio, & quemadmodum datur minimũ sub quo minori non potest stare forma naturalis, sic datur maximum, sub quo maiori forma naturalis esse nequit: & sic minimum est constans, ex materia, & forma, vt habet Auerr. 3 metaphy. tex. 17. ꝙ minima pars ignis est composita ex materia, & forma, & minimus calor est terminatus per se, & sicut minima forma, & ita est in corporibus simplicibus, sicut in compositis: hoc clarius scribitur 6. Physi comm. 9. & 49. & 8. physi. 44, & comm. 62 & in multis alijs locis, hanc opinionem sequutus est D. Tho vbi supra, & sequuti sunt omnes Philosophi vsque ad hæc nostra tempora, & currit per omnes scholas, immo Simplicius auctoritate Theophrasti idem sustinet in hoc primo lib. physi. & quia Theophrastus fuit discipulus Arist. & oretenus ipsum intellexit signum ergo est, quòd hæc fuit, & est vera & germana sententia Arist. & præcipue 2. de generatione, vbi habet, ꝙ ex minima parte aeris producuntur decem partes ignis propter nimiam raritatem, & primo de generatione cap. vlt. vbi loquitur de mistione, dicit ꝙ non potest fieri mistio, nisi miscibilia reducantur ad minima, adeo vt minimum vnius tangat minimum alterius, & dat exemplum de grano ordei, non .n. potest misceri cũ grano frumenti, nisi fiat farina, & reducantur ad minimas partes. hic ergo locus inficiari non potest, quin omnes dicant de mente Philosophi dari minimum in entibus naturalibus, & 8. physi. tex. 23. vbi loquitur de scissione lapidis, & dicit, quòd scissio, & concauatio lapidis fit tota simul. nunc sic quæras à Scoto, & à sequacibus: illud totum, ꝙ simul cauatur, vel habet partes, vel non, si non habet partes, hoc est minimũ, quod simul introducitur existens indiuisibile, si habet partes falsum est ergo dicere, quod totum habens partes, simul cum partibus introducatur, quod est contra Ar. Deinde Philosophus, in tempore & in motu, quæ sunt entia successiua, adinuenit minima, siquidem in tempore ponit nunc, siue istans 4. physic. tractatu de tempore, & in motu posuit momentum. & quare in continuo, quod etiam est de genere successiuorum. 3. physi ad principium, non inuenit minimum, aliter esset diminutus, & in lib. de sensu & sensato. c. 6 ait ꝙ species sensibiles sunt diuisibiles ad diuisionem suppositorum, & deuenitur in ipsis ad minima, quæ resoluuntur in continentia, vt minimus sapor infusus mari; quod clarius ponit primo de gen. c. de mistione de gutta vini, si ponatur in mille amphoris aquæ, immo 8. physic. adeo amplexus est istã opinionem Arist. ꝙ posuit 44. context. ꝙ in entibus diuisibilibus deueniendum est ad vnum primum, quod est minimum indiuisibile, & 7. politicorum. c. 4. adeo sibi placuit hæc opinio, quod loquens de ciuitatibus dixit, ꝙ & ipsæ habent certos limites, sicuti animalia, & plantæ de quibus 2. de anima 41. determinauit omnium natura cõstantium .i. viuentium (quia de istis loquitur ibi) est certus terminus augumenti, & decrementi, & aduerte ꝙ loquimur modo seruando merita naturæ, quia respectu potentiæ Dei absolutæ nulla res habet certum & terminatũ limitem suæ magnitudinis, aut paruitatis, vt scripsit D. Tho. pri. par. q. 25 vnde imponendum est perpetuum silentium huic quæsito, amplectendo opinionem D. Tho. quæ est tot illustrium virorum, & reiiciendo opinionem Scoti, qui in hac disputatione sibi ipsi aduersatur. tenet .n. ipse in heterogeneis dari minimũ per se existens, quia hæc talia habent determinatã virtutẽ, & sic determinatam quantitatem in maius, & in minus, sed in homogeneis negat minimũ, bone Deus, si heterogeneum componitur ex homogeneis, & homogeneis non datur minimum per Scotum, igitur nec in heterogeneis dabitur contra ipsum Scotum, & contra alios hoc volentes, deinde 2. de anima, Actus actinorum recipiuntur in patiente bene disposito: sed vna dispositio est quantitas, si ergo reliquę dispositiones ipsius materie sunt determinatæ, igitur & quantitas ipsa, vt omnibus luce meridiana clarius est.

Opinio Simplicij de minimo.

Sensus quæsiti.

Contra Scotum.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

Tex. 6.

Quæ sit cõtraria de quibus hic Aristo. disputat.

ADDE hic quòd prima principia, quæ sunt prima contraria, de quibus agit hic philosophus non sunt illa de quibus Ar. 4. metaph. ait, quòd cõtraria prima ad quæ oĩa alia reducũtur à prima philosophia sunt scienda: quoniam ibi philosophus, per prima contraria intelligit vnum & multa, ad quæ omnia entia reduci oportet: propterea in primo Phys. tex. 6. inuestigaturus numerum principiorũ naturalium primo posuit diuisionem principij per vnum & multa, sed hic per prima contraria intelligit materiam formam & priuationem, quæ non fiunt ex alijs nec ex alterutris, sed omnia fiunt ex his, & nedum forma & priuatio sunt cõtraria (vt docet Auctor) in corpore quæsiti, sed etiam materia ipsa potest dici vnum contrariorum: & ad rationem quæ contra hoc inducitur, quòd vnum contrariorum non est perfectio alterius, dico quòd tenet de secundis contrarijs non autem de istis primis, quia forma est perfectio materiæ, & nihilominus formæ & materiæ conueniunt proprietates & conditiones primorum contrariorum, siquidem materia non fit ex alijs, cum sit æterna, nec fit ex materia aliqua, vel forma, & priuatione, & omnia naturalia fiunt ex ea, vnde per vitam meam nescio quare omnes allucinantur, in hoc, negãdo materiam esse vnum ex contrarijs, nonne etiam videmus, quòd formæ, & materiæ conueniunt illa quæ dicuntur ab Aristo. 2. cœli, contrariorum si vnum fuerit in natura, ergo & reliquum quoque esse oportet et si verũ est, quod materia sine forma esse nequit, sequitur de necessitate, quòd si materia est in rerum natura, igitur & forma, sunt ergo materia & forma contraria ea nempe contrarietate, quæ est secundum conditiones illas tres, quæ competunt principijs rerum naturalium, sed non contrarietate priuatiua aut positiua, quia sic propositio hæc: prima principia sunt prima contraria, non est vniuersalis, sed indefinita scilicet forma & priuatio sunt contraria, & sic currit communis opinio philosophantium: sed quod ego imaginatus sum videtur consonare satis dictis Arist. in hoc primo phys. vbi assignat leges & attributa primorum principiorum, quod satis etiam corroboratur intuendo ad commune, qđ apparet omnibus cõtrarijs, nonne inter ipsa quædam sunt determinantia, quædam determinata: vt perpulchre ostendit philosophus 49. primi phys. assignans quomodo antiqui ponentes principia contraria; asserit quòd conueniebant in hoc quòd eadem dicebant principia secundũ analogiam, quilibet enim in positione propria posuit principia determinantia & continẽtia alia, & ut Alexand. ibi exponit principia determinantia & continentia sunt formaliora, contenta & determinata sunt materialiora, nam formę est continere & materiæ contineri 4. phys. & determinatio est à forma, primo c. de substantia orbis: ex his patet etiam tonsoribus & lippis quòd matéria & forma sunt cõtraria modo quo dictum est supra. ¶ Vis adhuc tutius certificari? lege illud qđ scribitur 4. meteororum, & 2. de generatione contrariorũ, contrarię sunt causæ: sed materia & forma producunt contrarios effectus: ergo & ipsæ erunt tamquam contrariæ causę: & sic colligo istam propositionẽ esse vniuersalem, prima principia naturæ scilicet omnia sunt prima cõtraria: nec te moueant quę adducũtur in cõtrariũ, quod contraria scilicet non cõtingit esse simul 10. Metaph. quia si contraria ponuntur, in eodem sequitur contradictoria verificari, & cõtraria simul esse, quod nullus intellectus intelligere potest. 4. metaph. & primo de generatione, & corruptione, & pluries primo phys. sexcentis in locis ait philosophus materiam vnam semper contrarijs supponere oportet, siue transmutetur secundum locum, siue secundum augmentationem, & diminutionem, siue secundum alterationem, & 70 tex. primi phys. colligens philosophus numerum principiorum ait, primum quidem igitur dictũ est quòd principia contraria sunt, postea autem quod necesse est, & aliud quoddam subijci & esse tria, vnde dicit manifeste quòd materia est subiectum contrariorũ, & non contrariatur alicui, quia oĩs contrarietas est in eo duo. Si ergo prima materia est vnum ex contrarijs, cui contrariabitur? non formę, nõ priuationi quia eis subijcitur, sequitur quòd ista imaginatio est falsissima & contra Aristo. & omnes philosophos, sed vni eo verbo hæc omnia & similia concordare de facili potes, dicendo quod verificantur de his, quę sunt contraria contrarietate priuatiua, vt habitus & priuatio, puta cæcitas & visio, & contrarietate positiua vt calidum & frigidum, non autem de materia quæ est vnum ex contrarijs, illa scilicet contrarietate, quę est secundum proprietates leges & attributa primorũ principio-

Tex. 18.

Cõmen. 49.

Tex. 56.

Tex. 14.

Tex. 21.

Tex. 31.

Quo materia aliquo pacto dicitur cõtraria formæ.

principiorum, hæc est rei veritas quam nullus inficiari potest, nec appareat tibi hæc vo ritas noua philosophia, sed antiquissima & iuxta placita Aristo. quæ omnibus præualeat cum sint fortiora & potiora, & magis rationi consona, sed tu prudens lector sustine vt vis, & ne carpes alios in opinionibus suis.

ADDITIO NONAE QVAEST.

NOTVM est apud omnes peripateticos, ꝙ tria sunt principia rerum naturaliũ quo ad fieri siue generari, sed quo ad rem factam & genitã sunt duo, & hæc talia non oportet vt sint notiora principiatis, vt tangitur in responsione ad tertium, quia per illa principia quæ sunt notiora principiatis ego intelligo principia cõplexa, quæ sunt propositiones immediatæ & per se notæ in scientia naturali, de quibus solet fieri hæc distinctio: principia cognitionis sunt in duplici differentia, quædam cognitionis tãtum, quæ sunt ex effectibus rerum naturalium, & sunt propositiones euidentes per se quo ad nostram primam cognitionem naturalem, vt motum esse, & pluralitatem entium esse, & mobilia esse: quædam sunt principia cognitionis & esse simul, & istæ sunt propositiones per se notæ ex caußis, quæ sunt euidentes quo ad naturam, vt plura entia habere in se causas motus, & quietis, nam quid est habere in se causam motus, nisi naturam quæ est principium motus & quietis: de istis propositionibus tenet vniuersaliter propositio, principia sunt notiora principiatis, sed non tenet vniuersaliter de principijs incomplexis præcipue de priuatione & materia, quia cum materia multis nominibus nuncupetur, secundum nullum illorum potest dici principium cognitionis: dicitur enim materia, hyle, subiectum, massa, origo, elementum, dicitur quoque sylua, mater, fœmina, turpe, chaos: dicitur materia quia in ipsam resoluitur res, vt in alterum principiorũ componentium: dicitur hyle inquãtum ipsa existens indistincta susceptibilis est plurium formarum & communiter eam sic nominant poetæ: dicitur subiectum pro quanto sustinet formam: dicitur massa prout ipsa de se indistincta existens diuersificatur in diuersas species per diuersas formas substantiales: dicitur origo pro quanto ab ipsa incipit rei constitutio sm̃ quem modum est priuationi immista, à qua si intelligitur separata bene est principium essendi sed non fiendi: dicitur elementum quia ipsa est prima in constitutione & vltima in resolutione: dicitur sylua, ꝓ quãto ipsa habilis est ad omne artificiale ædificium sm̃ formas diuersas artificiales & per diuersos artifices: dicitur mater quia ex ipsa quasi pariendo per virtutẽ agentis educitur formas dicitur fœmina quia ipsa imperfecta existens perfectibilis est per formam sicut fœmina per virum: dicitur turpe per metaphoram in illis in quibus dicitur, ꝙ actu non habent habitũ virtutis sed apta nata sunt habere: dicitur chaos quia in ipsa veluti in quodã chao potentialiter confunduntur oẽs formæ: vnde cum sm̃ oĩa ista nomina materia dicatur principiũ contingentiæ & contradictionis, non potest aliquo modo dici principium cognitionis: hinc valeat Scotus asserẽs materiam ex se habere actum entitatiuum sine forma, & Greg. Arimi. 2. sent. dist. 12. q. 2. ponit habere actum existentiæ sine forma. Nam si nõ potest esse principium cognitionis, quomodo ergo habebit actum, licet actu sit substantia ens, & reliqua prædicata transcendentia, non tñ est dicendum ꝙ sit actus, quia hoc modo est forma, nec est in actu quia sic vocabitur subiectum prout est sub forma: valeat etiã Franciscus Tholetanus primo phys. q. 13. vbi ponit materiam habere actum imperfectum, & sic videtur Scotizare. ¶ Attende etiam circa illam propositionem, principia oportet semper manere, ꝙ verior glosa est si per pmanentiam intelligimus nõ quãcunq; sed pmanentiam in cõditionibus principiorum, quia oportet semper manere intransmutabilia, quatenus in qualibet transmutatione non fiunt, neque transmutantur ex al:js, neque ex alterutris, &c.

Materia multis nominatur nominibus.

Glosa pulcherrima.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

PRINCIPIVM dicitur septẽ modis, vide Alexand. 5. metaph. tex cõm. pri. ¶ Vide quid sit priuatio apud auctorẽ lib. 1. contra gentes c. 71. & lib. 3. c. 14. ¶ Loquẽs D. Tho. de natura priuationis ait, quomodo sumi põt multipliciter, & primo qñ aliquid nõ habet, qđ natũ est habere ab alio, etiã si ipsum nõ sit natũ

pri p q. 33. art. 4.

habere illud; sicut si lapis dicatur mortuus, quia caret vita, quam quædã res natæ sunt habere. Alio modo dicitur priuatio, quando aliquid non habet, quod natũ est habere ab aliquo sui generis: sicut si talpa dicatur cæca. tertio modo quando ipsum non habet, quod natum est habere, vt catulus carens visu, & Græci stercium vocant, & dicunt dari priuationem ante rem, qualis est illa, quæ formam præcedit, datur quoq; priuatio apud ipsos quã vocant priuationem post rem, qualis est cæcitas post visum, hanc Latini appellant carentiã, de qua Arist. 5. metaph. ait, ꝙ dicitur tribus modis, quia aut est priuatio pura, vt in eo qui nõ habet pedes omnino: aut praue vt qui habet pedem claudum: aut debiliter vt qui habet pedem debilẽ: & tanta est necessitas priuationis in vniuerso, vt dicat lucidissimus Themistius primo phys. super tex. 80. ꝙ priuatione existente omnia nasci atque oriri necesse est: nihil enim oĩno fieri potest nisi corruptio alicuius, dissolutioq; præcederet, ipsa vero non existente omnia sempiterna & immortalia fari oportet. Hinc caue opinionem Romani Egidij, ponentis primam materiã in cœlo eiusdem rationis cũ ista sine priuatione, materiã .n. confestim sequitur contrarietas ex lib. 2. de morte & vita & per consequens priuatio. vnde Auer. primo phys. cõm. 81. scripsit, ꝙ priuatio est causa, quòd desiderium naturale sit in materia, & Themistius quoq; 5. phys. tex. 22 dicebat, ꝙ priuatio ad eas res pertinet quæ paratam habent naturam vt possint id capere, quod nondum ceperunt, atq; id agere, eoque modo, quod & quo non agunt. ¶ Attende quoque diligenter: ꝙ de priuatione loquitur logicus, physicus, & metaphysicus; logicus tractat de priuatione, prout est negatio formæ in subiecto apto nato habere vtramque ordine irregressibili. Sicut cæcitas est priuatio visus, & mors est priuatio vitæ, & sic effatus est Arist. de priuatione in post prædicamentis, c. de oppositis. sed naturalis Philosophus tractat de priuatione, inquantum necessario requiritur tamquã causa sine qua non ad quamlibet generationem, & sic priuatio est negatio alicuius formæ in subiecto apto nato habere illam, vt tenebra est priuatio luminis, & ignorantia est priuatio scientiæ. hoc .n. modo ponitur vnum principium rerum naturalium ab Arist. in tex. 66 huius, & sic non est natura aliqua neque forma sed formæ velut mera absentia & semper machinatur ad maleficium 79. huius, & facit vt materia sit potestate non actu, & numquam transmutatur, sed subiectum eius, vt scripsit Auer. 51. huius, & 4 phys. 62 & 5. phys. 88. Metaphysicus considerat de priuatione, indagando eius naturam quid sit: vtrum sit ens reale, an rõnis tantum: & vtrum sit substantia vel accidens: & vtrũ sit idẽ cũ suo subiecto, an aliquid ab eo distinctum, & sic dixit Auer. libro destr. disp. prima in solutione 15. dubij, ꝙ priuatio ita se hẽt, ꝙ in ea nulla est possibilitas, si .n. in priuatione esset possibilitas, possibile esset ꝙ priuatio reduceretur ad esse. hinc est ꝙ non intelligitur per se, sed respectu sui habitus 12. metaph. comm. 37. munus enim metaphysici est tractare de accidentibus, inquantũ sunt entia. ¶ Vide Simpli. primo phys. super tex. 58. vbi latius disputat de natura priuationis, & quomodo differt à materia ex modo loquẽdi, & ex re ipsa, Themistius quoque ait loquens de priuatione, qđ non est nec substantia nec accidens non est natura, neque forma, sed formæ velut mera absentia, & ipsa formę contrariatur, quasi pingui minerua cum in se inuicem agere non possint, neq; pati primo phys. tex. 67. & 69. & pluribus modis capitur in scientia diuina, & in logica vt docet commen. in paraphrasi metaph. tractatu primo c. de oppositis.

Diuersi artifices tractat de priuatione.

Priuatio nõ est substantia neq; accidens.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

Materia duplex.

NOTA istam distinctioné quæ reduci põt ad quandã aliam de materia, ꝙ est duplex, alia cõmunis, & alia propria, & differunt inter se, quia quæ hẽnt materiã cõmunem, possunt ad inuicem transmutari, & vnũ est in potentia ad suũ oppositũ, sicut & reliquũ, vt sunt corpora simplicia: aqua. n. est in potentia aer, & aer est in potentia aqua: Sed in his quę habent materias proprias & diuersas, non est transmutatio reciproca inter ea, nec vnũ est potentia, reliquum vt materia propria phlegmatis est vnctuositas, & materia choleræ sunt res amaræ, & licet vnctuositas sit in potentia phlegma, tamen phlegma non est in potentia vnctuositas, & licet vinum sit in potentia mortuum, tamen mortuum non est in potentia vinum, vide Caie. in libello de ente, & essentia c. 2. in q. 5. & p. p. q. 29. art. 1. & auctorem lib. 1. c. g. c. 21. ¶ Circa illam propositionem quæ

habetur

habetur in calce responsionis ad quintum argumentum, communitas materiæ, est communitas subiecti, quæ extra intellectum sibi conuenit, aduerte ꝙ videtur esse contra dictum Auerr. 5. metaph. cóm. 19. vbi habet, ꝙ prima materia est tamquam genus altissimū, & per genus altissimum intelligunt Auerroistæ genus generalissimum, genus autem generalissimum facit communitatem, & vniuersalitatem in intellectu, secundum communitatem formæ, & sic materia habebit etiam communitatem formæ, quæ est communitas prædicabilis contra auctorem hic, nisi dicamus, ꝙ non est intentio Auerr. assimilare primam materiam generi generalissimo, quantum ad prædicationem, & vniuersalitatem prædicationis: tunc .n. manifeste sibi contradiceret in 1. metaph. cóm. 17. & in 12. metaph. cóm. 14. vbi inquit, ꝙ prima materia non habet intentionem alicuius cōmunis, aut alicuius vniuersalis prædicabilis de pluribus sicut genus, sed talis similitudo consistit in hoc, ꝙ sicut genus altissimum non habet superueniens genus in quod possit resolui, sicut .n. decem genera generalissima, vt dicit Porphyrius, tamquā decem rerum principia, principij autem proprium est primum esse 5. metaph. com. 1. sic prima materia non habet priorem materiam in quam resoluitur, ideo appellatur simplex, & altissimum genus, & quia non habet priorem materiam in quam resoluitur ipsa, hoc est in rerum natura, non autem apud intellectum, ideo tam propositio Auctoris hic quam propositio Auerr. verificantur in rerum natura, & nulla est controuersia inter illas, licet materia possit quoque tripliciter considerari, vno modo quantum ad essentiam suam, alio modo quantum ad esse actuale sibi à forma communicatum, tertio quantum ad esse distinctum in partes eiusdem rationis, quartus quoque modus addi potest, prout materia est quoddam totū vniuersale respiciens hanc materiam, vel illam tamquam partes subiectiuas, & sic considerata non inconuenit eam habere quandam vniuersalitatem & communitatem ex parte intellectus, sed non loquebatur Auctor de ista materia in præsenti disputatione. ¶ Attende etiam circa distinctionem quæ habetur in calce corporis quæstionis, ꝙ materia est duplex prima & proxima, prima est illa quæ est pura potentia & nullum includit actum, ꝙ circa hoc est triplex opinio: quidam asserunt materiam habere actum existentiæ, vt fuit Greg. Arimi. 2. sent. dist. 12. q. 2 quidam autem asseruerunt habere actum entitatiuum vt Scot. dist. 12. q. 2. & sic dicunt Deum per sui omnipotentiam posse facere materiam existere sine omni forma, & vltra plurimas rationes quas adducunt pro hac opinione facit auctoritas Themistij qui asserit, materiam in prima sui notione consideratam esse aliquid actu, & quia ista auctoritas multos Thomistas in errorem traxit, cogor in hoc verba Themistij adducere, & ad eius intentionem declarare, ait .n. Themi. in aurea sua digressione de materia, ꝙ entium qualitercumque existentium, quædam sunt sibi attributa secundum se, quædam vero, vt comparantur ad alia vt ligno bipedali esse competit, vt secundum se consideratur, sed si bipedale esse non competit ligno, nisi vt comparatur ad aliud puta ad pedale, eodem modo asserit materiā secundum se consideratam aliquid esse, & hoc secundum se sibi competere, sed potestate, esse hoc habet, vt comparatur ad alterum, non .n. penes hoc qđ est esse, habet hoc potestate, esset enim materiā materiæ, sed manifestū est, ꝙ ipsa est actu, hæc sunt verba Themistij vbi aduerte, ꝙ aliud est dicere, hoc est actus & hoc est in actu, & hoc est actu, non enim dicit ꝙ materia est actus, quia materiæ esset forma, nec dicit ꝙ est in actu quia materiæ esset subiectum compositum ex materia & forma, sed dicit, ꝙ est actu .s. materia, quia est quædā substantia & natura actu distincta à forma, sed hæc natura est potentia, quæ est differentia substantialis eius, vt dixit Auer. 1. c. de substantia orbis, materia substantiatur per posse, & quinto phys. comm. 8. dixit etiam Auer. in esse materiæ nō admiscetur actus omnino, pro quo etiam faciunt verba Ar. 7. diuinorum tex. 8. asserentia materiam non esse quid, neque quantum, neque quale, neque vniuersaliter aliquid eorum quibus ens est determinatū, sed potestate oīa hæc. ex quibus cognoscitur error, qui vsque ad hæc tempora perseuerat, ꝙ materia neque habet actum existentiæ, neque entitatiuum, vt Henricus de Gandauo, Gregorius Ariminensis, & Scotus ostendere conati sunt, sed dicitur materia esse pura potentia distincta à forma, licet sit actu materia, actu substantia, actu ens, & hæc est opinio D. Tho. contra oēs contrarium asserentes, ex quibus potes non sequi opinionem Tholetani primo phys. q. sua 13. vbi ponit tres conclusiones falsas in quibus asserit, materiam habere actū secundum se, quia est substantia, ergo actus, sed vide ipsum.

Quomodo materia pōt dici genus.

Diuersa opinio de actu materiæ.

ADDI-

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

CIRCA distinctionem illam quā tradit Auctor de uno numero, quòd est duplex, alterum positiue, vt est illud quod habet vnam formam, per quā distinguitur ab omni alio, vt Sortes: aliud est vnum numero negatiue, scilicet per negationē formæ, & sic materia est vna numero. Occurrit difficultas, quia non videtur, ꝙ materia possit intelligi per priuationem omniū formarum, quia materia cœli, supposita nūc opinione Auerr. quòd sit subiectum in actu, & tamen non potest intelligi sine forma, vt patet per ipsum Auer. in libro de substantia orbis cap. 2. quòd si intellectus poneret materiam cœli sine intelligentia, esset sicut de motu, vnde sicut motus non remanet, sic nec orbis: igitur orbis nōn potest abstrahi à sua forma, multo igitur minus prima materia quæ est in fine, & in vltimo gradu potentialitatis & imperfectionis poterit abstrahi ab ipsa forma, & augetur difficultas, quia materia non cognoscitur nisi per analogiam ad formam. Hanc difficultatem soluunt Auerroistæ, negando quòd intellectus non possit intelligere cœlum absque intelligentia, quia ponunt cœlum subiectum in actu, & ad casum quem posuit Auer. dicunt ipsum esse possibilem secundum imaginationem, & quærit Auer. posito quòd intelligentia non esset, quid esset de orbe, & respōdet quòd esset sicut de motu, quia si intelligentia quæ est causa efficiens, & finalis ipsius cœli non esset, nec cœlum existeret, siue non esset in existentia, sed ex istis non habetur clara responsio ad difficultatem motam.

Dubitatio in doctrina Auerr.

¶ Propterea est sciendum, quòd vnum numero accipitur multipliciter, & primo pro eo, qđ est vnum numero coincidens cum vno specie, vt sol est vnus numero, namque nō reperitur nisi vnus solus Sol, & vna sola Luna, & hoc est duplex, alterum quod nec actu, nec potentia potest effici plura numero, & sic Deus est vnus numero: alterum est quod licet actu sit vnum numero, potentia tamen potest effici plura, & sic Sol & quælibet intelligentiarum potest dici vnum numero, & secundo dicitur vnū numero, quod cū alio est idem speciei: sic Sortes dicitur vnum numero, quia cum Platone participat hominem tertio pacto: dicitur etiam aliquod vnum numero, quod est vnum secundum suam essentiam, potest tamen effici plura si coniungitur eis, & sic materia dicitur vna secundum suam essentiam denudatā à formis, si vero iungatur eis sic efficitur plures. ¶ Est etiam notandum, quòd materia in se considerata sicut est substantia, & ens, ita etiam est vna vnitate trāscendenti quæ conuertitur cum ente, & quia intellectus est tantæ efficaciæ, quòd pōt separata vnire, & vnita separare, quanto magis quæ sunt realiter distincta? ideo dico quòd licet intellectus non possit intelligere materiam sine forma quo ad aliqua prædicata, non tamen quo ad omnia, inter quæ hoc est vnum, quòd intelligit ipsam prout est vna numero, & ad difficultatem motam quòd intellectus non potest intelligere de mente Auer. materiam cœli sine intelligentia, dico hoc esse falsissimum, cum Astrologus consideret de substantia cœli æterna, & tamen non considerat de intelligentia, immo ipsemet Cōmen comparat materiam cœli ad materiā primam, ponendo differentiam, quia materia cœli est in actu, & materia prima est in potentia. Nunc quæro ego, vtrum in tali comparatione, intellectus Auerr. abstraxit materiam cœli à sua forma, quando comparauit eam primæ materiæ aut non. si primo, habetur propositum, ꝙ intellectus potest abstrahere materiā cœli à sua forma: si nō, igitur mala cōparatio est quia cætera non sunt paria, quia cōparatur materiā cœli, vt est habens formam ad materiam primam sine forma, & tunc dicam sibi, quòd si materia cœli est in actu est ratione suæ formæ, & non est ex sua intrinseca ratione, dicā enim quòd materia prima etiam vt est formata est in actu, & ita Cōmen. non haberet intentum suum: deinde si cœlum nō posset intelligi sine sua forma, quomodo igitur diuersificati fuerunt philos. cum quidā asseruerunt ipsum esse primam causam, aliqui vero dixerunt quòd est causatum à prima causa, vt scripsit Cōmen. ex his ergo patet solutio dubietatis motæ. ¶ Nota Auctorem difficultates aliquas de materia discutiendas reliquisse, vt illam, num potentia materiæ sit idem essentialiter cum materia, quæ est propositio, famosa in doctrina Aristo. & declaratur in uia nostra, ꝙ quo ad gradum entis potentia materiæ identificatur cum ipsa, licet quo ad respectiuum distinguatur ab ea, vt docet D. Tho ꝙ potētia materiæ subiecto est vna respectu multarum formarū, ratione sunt multæ iuxta dictum Aristo materia non est quid, nec quale &c. sed omnia potentia: & hāc veritatē substinere debes contra Iandunum. 2. est, Nū eadem sit materia corporum

vnū numero duplex.

1. cœli c. 29 & c. 3. de subst. orbis.

Pri. eq. c. 10.

Habetur 1. phy. tex. 79 in exposi. illius contextus.

7. met tex. 8 q. 25. 1. phy. q. 66. ar. 2.

posum superiorum, & inferiorū, quæ pertractari potest super tex. 80. vbi habet phil. subiecta quidem materia &c. & pertractatur à D. Tho. p. p. vide ibi quomodo ipsa sustinetur contra Egidium. 3. quo materia appetit formam, & quo appetitu: quæ scribitur in tex. 81. vbi ait philos. quod appetit sicut fœmina masculum & turpe bonum, & disputatur ibi à D. Tho. contra Auicen. ꝙ appetit non appetitu sensitiuo nec intellectiuo, sed naturali. 4. An aliquid formæ præfuerit in materia, quæ pertractari potest in tex. 83. ibi, principio autem secundum formam, & hanc sustinemus contra D. Albertum ponentem inchoationem formarum. Has difficultates non tractauit auctor, tum causa breuitatis, tū quia ab alijs phil. latius disputantur, vt est videre apud omnes quæstionarios. sunt & aliæ difficultates de priuatione, & forma, de quibus videre potes apud Versorium, Gratiadeum, & Chrysostomus Iauellum.

Finis Additionum R. Aquarij, in Quæst. primi Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones Libri secundi Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

NATVRA sumitur quatuor modis 1. pro generatione viuētiū, 2. p principio intrinseco cuiuscumque motus. 3. pro materia & forma. 4. pro essentia cuiuscunque rei, vide S. Tho. 1 par. ¶ Natura sumitur dupliciter scilicet pro natura naturante, quæ est Deus ordinans naturas omniū: 2. pro natura naturata, quæ est eius instrumentum. Vide Aucto. quomodo intentio naturæ semper est ad aliquod certum. ¶ Naturæ definitio est manifesta ex se, & ponitur in scientia naturali. ¶ Natura nihil irrationabiliter, neque frustra facit. 2. cœli Auer. commen. 59. ¶ De definitione naturæ vide Simpliciū. 2. Physicor. commen. 4. Suessa. ibidem. Iandunum quæst. 1. Iauel. quæst. 3. Tholetum q. 1.

q. 29. art. 1. ad 4.
1.2.q.6 ar 1. ad 4.
4 contra gē tes ca. 83. & cap 23.
Auer 2. phy. cōmen. 3.
Vide Auer. 2. cœli cō. 59.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

ADVERTE diligenter circa id, quod dicit Auctor, quòd quantitas non abstrahitur à materia intelligibili idest à substantia, quandoquidem substantia quanta est materia intelligibilis, hæc enim est subiectum sciētiarum mathematicarū; vt colligitur ex D. Tho. & fundatur hęc doctrina super famosa illa propositione, Prius non potest abstrahi à suo posteriori: priora enim secundum naturam sunt, quæcumque possunt esse sine alijs, & alia nō sine ipsis, huius quoque opinionis est Alber. Egidius, & Scotus, & Iandunus. ¶ Oppositum tenet Zimara, & mouetur, quia nulla definitio datur in geometria, nec in arithmetica, in qua appareat tale subiectum, quod est substantia corporea, & Arist. abstraxit accidens à substantia, & Theologi abstrahunt relationem à Diuina essentia, & sic posterius abstrahitur à priori. sed alluemnatur hic vir, non considerans quomodo implicite & confuse apparet substantia in definitione mathematicorum, & quomo lo accidens respectiuum habet rationem, ad, & rationem, in, vide D. Tho. quia primo modo abstrahitur à substantia non 2. Pro scientijs medijs vide The. & Auerr. quomodo concordant cum D. Tho. vt ex idiomate graco etiam deducit Auctor, quia ex hoc intelligere potes, quomodo scientia de anima, dicitur mathematica, & media, vt potes videre apud The. & sic concordabis Philop. Simpl. Albert. & D. Thom. contra proteruos.

Auctor 3. Notabi. huius quæst.
D. Th super tex. 18. huius 2.
Hæc hab 5. meta. ca. de priori, & po ste. prædic.
Iand. q. 5. huius 2.
Zim. The 7.
Arist. prædi cam. relat.
Scot. in quo lib. q. 5. ar. 2.
D. Th pri. p. q. 20. art. 2.
Auct. prope finē quæst.
The. 2. phys. in princ.

ADDI-

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

Cap 1. Comm. ult. Ber.phy.86. & 12. met.6. Caie. p p.q. 2.in tit.ar.3 commen.17 Auer.2 de anima 37. & 6.meta.cõ.1 Commẽ 29 Commẽ. 22

NOTA in resp. ad 2. vbi habes, ꝙ licet nulla scientia probet suum subiectũ esse, poterit tñ probare principia subiecti à signo, an intelligi habeat de esse actuali actualiter, in rerum natura, vnde Caie. 1. post. Quomodo etiam sit verum, Nulla scientia probat subiectũ suum esse nec à priori, nec à posteriori, & est Auer. 1. physi. contra Auicen. vide etiam Cai. vbi supra, vide etiam Suessa in prol. 1. phy. & Ant. Andr. 1. meta. q. 1. ¶ Circa hoc esto cautus, quia fit quæstio, nedum de subiecto, & de principijs eius, verumetiam & de partibus subiecti, de quibus loquens Auer. ait, quòd nec subiectum neque partes subiectiuæ ipsius subiecti possunt demonstrari in scientia. Quæ doctrina non est vniuersaliter vera, quòd species subiecti in scientia non possint demõstrari nec à priori, nec à posteriori: sed solum hoc verificatur, vt in pluribus, fallit autem quandoque & hoc quando tales fuerint ignotæ, & hoc videre poteris apud Auerr. 2. de anima & 2. phy. vbi postquam dixit principia subiecti posse demonstrari à posteriori in scientia illa, quando fuerint ignota, & posse illa principia à priori demõstrari in scientia superiori, si habuerint alia principia priora in illa scientia, addit, & hoc totum erit, quando causæ subiecti latuerint. ¶ Est ergo verissimum apud Peripat. ꝙ in nulla scientia siue illa sit vniuersalis, siue particularis, subiectum potest aliquo genere demonstrationis demonstrari, ratio est, quia subiectum debet concedi in scientia, vel quia sumitur tamquam notum ab alia scientia demonstrante ipsum, & hoc cõpetit subiecto ex sua ratione formali, Quia igitur scientia semper sumit subiectum, tamquam notum, & ad ea quæ sunt nota per se, vel ad ea quæ supponuntur tamquam nota, non est demonstratio in scientia illa habente illa pro notis, ideo nõ quidem subiectum, sed partes subiectiuæ quãdo fuerint ignotæ, possunt demonstrari demõstratione signi. De hoc vide Alex. Archillinum.

Achil q. de subiect phy sonomiæ & Chiro.cõtra Perliuiẽsẽ.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Quæst. 52. art. 3.

DISPVTATIO hæc agitatur hic & 5. metaphy. c. de causis, disputatur etiã à Caietano in p. p. D. Tho. vbi quæritur, num plures Angeli possint esse in eodem loco, de quo etiam vide Auctorem 3. contra gent. c. 68. & 4. sent. dist. 5. art. 2. quæst. 2. ad primum & 3. p. q. 67. art. 6. vbi quæritur vtrũ plures possint simul vnum baptizare, & quæst. 82. art. 2. vbi quæritur, si plures sacerdotes possint vnam, & eandem hostiam consecrare: vide etiam Durandum 4. sentent. D 13. ¶ Et nota ꝙ hæc disputatio nõ pertinet nisi ad veros Peripateticos, & non ad antiquos philosophantes, siquidem diuinus Plato posuit Ideas, à quibus tamquã à causis prouenirebant effectus hi particulares, vt scribitur 7. metaph. quia nisi essent ideæ, nulla esset scientia, cum particularia sint ortui, & occasui obnoxia, tum quia omne quod fit, à suo simili produci conspicimus, & tamen nonnulla generantur, quæ à suo conuenienti non fiunt, veluti genita ex putri materia scilicet mures, ranæ, musciliones, ignis quoq; ex sylice productus, hæc enim omnia ab ideis produci Plato docebat. ¶ Sed Peripatetici euadunt hæc incõmoda ponendo scientiam de particularibus secundum propositiones vniuersales, vel ponendo vniuersalia separata à particularibus ex parte intellectus non ex parte rei, & ponendo omne quod fit produci à suo simili secundum speciem, in qua est perfecta vniuocatio, vt leo fit à leone, vel secundum genus, vt mulus ab asino, vel secundũ figuram, vt domus ab arte in mente. ¶ Quamquam Alex. vt scribit comm 12. metaph. comm. 24. verificet propositionem istã concurrentibus tribus conditionibus, videlicet ꝙ tale generans sit principale, & non instrumentum, quòd sit propinquum non remotum, & quòd veniat essentialiter ad generationem & non accidentaliter, propter primam, Callias non est vniuocus Semini, propter secundam Sortes non est vniuocus Soli, pp tertiã Titius non est vniuocus albedini sui patris. ¶ Verum lucidissimus Themistius 1. de anima c. 24 & 3. de anima c. 25. quem secutus est Auicen docuit, quòd agens particulare non attingit essentiam formæ, sed tantũ disponit materiã, qua disposita forma ipsa producebatur à causa vniuersali, quæ erat apud ipsos substantia separata, & hanc vocabant colchodeam, idest, datricem formarũ, de qua opinione vide si placet Auer. 12 metaph. vbi pluribus rõnibus inuehitur contra ipsã, apud ergo hos phil. disputatio hæc locũ non habet, apud ponẽtes cãs particulares, vt dictũ est.

Tex. 16. usque ad 32.

Omne quod fit, fit ab vniuo. vide glo sam.

Cõmen. 12.

ADDI-

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

DE fortuna & casu vide D. August. 4. de Ciuitate Dei c. 18 D. Thomam quoq; pri. p. q. 22 art. 2. ad primum, vbi habes quid sit fortuitum & casuale. ¶ Vide etiam quomodo fortuna fit in diuitijs, & potentia, deinde in alijs bonis exterioribus 3 contra gentes cap. 30. ¶ Quomodo etiam fortuna sit intellectus agens præter intentionem, & casus est natura agens præter intentionem, & quomodo est incerta, quia est ab infinitis idest indeterminatis causis. quomodo adhuc non est in carentibus vsu rationis, de omnibus his, vide lib. 11. metaph. lect 8 vide quoque Themist. 2. phys. super tex. 51. & 61. ¶ Bene natus dicitur, qui bene inclinatur ex cœlo. & etiam bene fortunatus, non autem cuius electio dirigitur ex Deo, vel Angelis, sed dicitur bene gubernatus, vel bene custoditus, lege D Tho. 3. contra gentes c. 92 & Opus. 25. c 24.

Quis sit bene natus & bene fortunatus.

¶ Adde in respon. 2. argumenti Alberti, circa illam propositionem .s. quòd Deus intendit mõstra, quomodo quinque concurrunt ad productionem animalis videlicet, virtus seminalis, quæ dicitur formatiua, & hęc est in ipso semine ab animali deciso, materia ipsa ex qua producitur animal, contemperamentum corporis animalis, quod fit ex quatuor qualitatibus elementaribus, & calore, & humiditate: locus contentiuus ipsius seminis, puta matrix ipsius fœminę: virtus cœlorum, & astrorum quæ ad generationem conueuit: concurrit quoque aer, & imaginatio patris & matris. ¶ Ex defectu cuiuslibet istorum poterit monstruositas euenire. ¶ Et primo ex parte seminis, quando est debile, cuius signum est ꝙ mostrum frequẽter accidit in partibus distantibus à corde. ¶ Ex parte materiæ in quantitate, qñ fiunt homines paruæ staturæ, vt sunt naui, poterit etiam prouenire defectus ex abundantia materiæ, vt quando nascitur homo habens aliquam partem enormiter magnã, vt fatetur Albertus se vidisse puellam cum vberibus pendentibus. ¶ Ex parte contemperamenti accidit monstruositas, quando nascitur aliquod suppositum exercens sexum masculinum, & fœmininũ, vt tempore Alberti natus fuit quidam hermophroditus habens vtrũque sexũ, adeo ꝙ in coitu succumbebat vt mulier, & incumbebat vt masculus. oritur etiã monstruositas ex parte loci, & ex parte virtutis cælestis, ex parte imaginationis patris & matris, & hæc omnia sunt causæ particulares, quarum respectu producuntur monstra: sed non respectu Dei, qui est causa vniuersalis, hinc vera est propositio, in resp. ad 2. ꝙ Deus intendit monstra, & hoc propter perfectionem vniuersi, vide D. Tho pri. p. quęst. 22.

Monstrum visũ ab Alberto.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

CIRCA decisionem huius quæsiti occurrit dubitatiuncula quæ facit ad maiorem dilucidationem superioris quæsiti, quia stante doctrina Ar. de causalitate corporum cœlestium, ꝙ nullus effectus detur casualis ac fortuitus, nã est vulgata & satis trita propositio, ꝙ posita causa sufficienti, necesse est effectũ poni: at cælũ cum suo motu sufficiens causa horum est, vt scribitur 2. cæli: igitur nullus erit effectus casualis & fortuitus. confirmatur, quia nihil impedire põt cælos ipsos, imo si aderit causa aliqua impediens reducitur ad eos: oĩa ergo, quæ hic fiunt erunt necessario: quod etiam D. August. asserere videtur, accusans se ꝙ aliqñ vsus fuerit vocabulo fortunæ, ac si dixisset, ꝙ fortuna non est ponenda, tanto magis quia Ar. ponit de ente per accidens non dari scientiam, & casus & fortuna sunt entia per accidens. ¶ Nisi dicamus, ꝙ licet ex impressione corporũ cælestiũ fiant aliquæ inclinationes in natura corporali, voluntas tñ non ex necessitate sequitur has inclinationes, ideireo per voluntariam actionẽ nihil prohibet cęlorum effectum impediri non solum in ipso homine, sed etiã in alijs ab homine, ad quę humana se extendit operatio, sed nullum tale principium inuenitur in rebus naturalibus qđ habeat libertatem sequendi vel nõ sequendi impsiones cælestes, in his saltem oĩa erunt necessario, qđ tñ reprehendit Ar. quia nõ est verũ, ꝙ posita causa ponatur effectus, est enim aliqua quæ ordinat ad suũ effectũ nõ necessario, sed vt in pluribus, quæ qñq; deficit in minori parte: qđ .n. est p se hẽt causam p se, vt albũ & musicũ, sed album musicũ non habet causam, quia non est vere ens neque vere vnũ causa impediens actionẽ alicuius causę ordinatæ ad suũ effectũ, vt in pluribus concurrit interdũ per accidens, & sic talis cõcursus non

Dubitatio de effectus casuali & fortuito. 2 cœli t. 100 Tex. 20.

Libro 1. retractatio. ad princi pium tex. 6.

6 metaph. tex. 5.

N 2 habet

habet causam in quantum est per accidens, & propter hoc id quod ex tali concursu sequitur non reducitur in aliquam causam præexistentem ex qua de necessitate sequatur, & sic soluendo argumentum motũ dicimus, quòd corpora cœlestia sunt vtiq; causæ inferiorũ effectuum, sed mediantibus causis particularibus inferioribus, quæ deficere possunt in minori parte. Ad confirmationem dicitur ꝙ licet causa impediens effectum alterius causæ, reducatur in aliquod cœleste corpus, sicuti in causam, tamẽ concursus duarum causarũ (cum sit per accidens) non reducitur in causam cœlestem. Dictum vero Aug. est cõtra antiquos gentiles, & idololatras fingentes fortunam esse numen quoddam vt ait Auctor De ente per accidens est scientia secundario, vt docet D. Tho 6. metaph. est etiam scientia de casu & fortuna, quantum ad quid nominis, non autem quantũ ad quid rei, vt ostendi in quæst. meis, contra Ant. Andream 6. met.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

2. phys. tract. 1. c. 19

Quid est fatum.

ADDE hic quæ multi Philosophi solent interponere de fato, vt est videre apud Alb. & Boeti. 4 de consolat. pros. 6. vbi definiens fatum ait, ꝙ est dispositio inhærens mobilibus, secundum quam diuina prouidentia suis quæq; nectit ordinibus, licet aliqui theologi negent fatũ moti auctoritate Greg in homil. Epiph. vbi habet, fatum esse aliquid, absit à cordibus fidelium, quia illud aut erit substãtia aut accidens, etsi substantia aut spiritualis aut corporalis, si uero accidens, quærendum restat in quo residet tamquam in subiecto. ¶ Non considerantes diuinam prouidentiam per causas medias suos effectus producere, & cum ordinatio effectuum dupliciter perpendi possit, primo prout est in Deo, & sic ipsa ordinatio effectuum vocatur prouidentia, secundo consideratur, vt est in causis medijs ordinatis à Deo ad aliquos effectus producendos: hoc enim modo talis ordinatio habet rationem fati, vt præclare scripsit Boet. & iuxta considerationem secundarum causarum est quid mobile, vt vero subest diuinæ prouidentiæ est quod immobile, non quidem absolutæ necessitatis, sed conditionatæ, vt solemus dicere hanc conditionalem esse veram, vel necessariam, si Deus præsciuit hoc futurum erit, propterea Boetius cum dixisset fati seriem esse mobilem, post pauca subdit: quæ tamen ab immobilis prouidentiæ proficiscitur exordijs ipsamq; immobilitatem necesse est, quæcunque igitur secundis causis subduntur, fato quoque subijci dicimus, quæ vero immediate fiunt à Deo, vt creatio rerum, glorificatio spiritualium substantiarum, & alia huiusmodi non subsunt fato, ea enim quæ primæ diuinitati sunt propinqua stabiliter fixa excedunt ordinem fatalis mobilitatis, quanto vero lõgius à prima mente discedit, tanto nexibus fati maioribus implicatur, quia magis subijcitur necessitati secundarum causarum, & sic fatũ non est substantia, sed est dispositio, non in genere qualitatis, sed secundũ ꝙ dispositio designat ordinẽ, non qui est substantia, sed relatio, qui quidem ordo consideratus per comparationẽ ad suum principiũ est vnus, & sic dicitur vnum fatum, consideratus autẽ per comparationem ad causas medias est multiplex quo modo dixit Poeta. Te tua fata trahunt, vnde Gregorius non absolute negat fatum, sed prout volebant aliqui fatum ipsum imponere necessitatem rebus omnibus, hoc enim modo absit à cordibus fidelium. vide Gregorium Nisenum, Plutarcum in opere de fortuna. Aug. quinto libro de Ciuitate D. i c. 9. D. Tho. & auctorẽ 3. cont. gent. c. 93.

4. de cons. philosophi.

Quæ fato subduntur.

Libro de fato & 1. p. q. 116 art. 2.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

Opinio illorum qui ponebant omnia euenire de necessitate.

ADDE hic quòd istæ duæ propositiones, natura agit propter finem, & natura determinatur ad vnum, quodimodo in idẽ coincidunt, & ambæ sunt contra antiquos præcipue Democ. & Leucip. contendentes oĩa de necessitate euenire, & sic negabant illã propositionẽ, põia rationalis est oppositorũ, & tamen prima propositio est maximũ fundamentũ in scientia naturali, nam si naturalis eam negauerit cogitur ẽt negare principiũ finale, & materiã esse propter formã, & sic negabit quoq; agens, vnde rueret tota natura, est etiã maximum fundamentũ in metaph. quia si diuinus negauerit eam, nõ habebit viam ad probandũ, ꝙ primum agens habet sollicitudinẽ de rebus quæ hic fiunt, de quo vide Auerr. 2. ꝓpositio sumitur ex metaph. vbi ponit philos. differentiã inter po-

ter põias rationales & irrationales, & ait potentias rationales terminari ad opposita, irrationales vero ad vnum .s. modũ producendi, quia vnius naturæ est vnus modus communicandi. vide D. Tho. & auctorem 4. cont gent & Caiet. p. p. q 51. ar. 2. ¶ Tertia propositio est satis famosa, & qui negant eam ponunt oĩa necessario euenire contra Aristo. & experientiam ipsam, quia tunc tolleretur consiliũ de agendis, & liberũ arbitrium: auferrẽtur quoque leges humanæ & diuinæ, humanæ quidem quia nullum esset vitium vituperabile, quæ enim sunt à natura nõ sunt laudanda nec vituperanda, diuinæ vero quia nulla esset punitio vitiorum, sunt ergo necessariæ omnes. & nota quòd differt potentia rationalis ab irrationali ex parte obiecti, quia obiectum rationalis potentiæ est bonũ verum, vel apparẽs, verum quidem, dum est eligibile per rationem, apparens autem dum est eligibile per concupiscentiam, potentiæ vero irrationalis est bonum verum, quia potentia agentis naturalis, in agendo dirigitur ab intelligentia non errante, & sic non potest obiectum potentiæ irrationalis esse, nisi bonũ verũ. 2. differt, quia rõnalis põia sua natura est consultiua, & sic oppositorũ electiua, irrõnalis vero sua natura est limitata ad alterũ oppositorũ. 3. differũt ex parte modi eliciendi, quia rõnalis ex sũo obiecto approximata libere eligit. cõsultiuus syllogismus est de vtroq; opposito, irrõnalis vero necessario eligit, cum non eligat per consultiuum syllogismum, sed per eius naturam, vtraque tamen agit propter finem, vt dictum est, vide latius de his D. Tho.

Met. 9. te. 3.

Pri. p. q. 27. art. 2.

1. periher. & 3. ethi.

Quæ inconueniẽtia sequuntur ad ponẽtes omnia euenire de necessitate.

Finis Additionum R. Aquarij, in Quæst. secundi Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones Libri terij Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

ADDE hic quòd cum motus integretur ex multis scilicet ex mobili termino à quo, ex termino ad quem, ex motore, ex tempore, ex quantitate, cur Arist. tradendo definitionem motus à priori, non posuit omnia illa ex quibus est quidditas eius. ¶ Et est singularis difficultas de quãtitate, quia Auerr. ait quòd motus & tẽpus sunt quantitates per se, & sic quantitas debuit poni in definitione motus cum sit per se prædicatum eius. ¶ Caiet. secundã difficultatem reliquit insolutam remittendo se ad quæstiones metaphysicales, quæ non peruenerunt ad manus nostras: quia dicunt nonnulli ꝙ reperiuntur manuscriptę Caiet. aliqui soluentes hoc dicunt ꝙ motus põt sumi tripliciter, primo; pro forma fluente, & sic non est per se quantitas, quia vt sic est in quatuor prædicamentis; secundo capitur pro fluxu formæ, & sic est in prædicamento passionis. 3. pro duratione illius fluxus, & sic est quantitas successiua diuisibilis secundum longitudinem ad diuisionem temporis, secundum omnem dimensionem ad diuisionem mobilis. ¶ Sed hæc responsio aduersatur Aristo. dicenti motum esse quantum per accidens, propterea Greg. Arim. dicit auctoritatem Commentatoris esse vitio scriptoris deprauatam: deficit enim vna negatio: & deberet legi, motus & tempus non sunt quantitates p se, aliter Cõment. contradiceret Arist. ¶ Sed melius dicendũ est ꝙ aliquę sunt quantitates per se duobus modis, vno modo substantialiter & in primo modo dicẽdi per se, vt est magnitudo & numerus, alio modo aliqua dicuntur quantitates per se. ¶ Secundo modo pro quanto accidunt rebus, quæ sunt quantitates per se, & secundum suam substantiam, vnde quia motus consequitur magnitudinem, quæ per se in primo modo est quantitas, propterea dicitur quantitas per se, & sic verificantur ambæ propositiones, prima scilicet, motus & tẽpus sunt quantitates per se scilicet in secundo modo dicendi per se, secunda quoque, motus & tempus sunt quanta per accidens, vt ly per accidens distinguitur contra per se primo quidditatiue: potes etiam dicere, & in idem coincidit, quòd motus est per se quantitas: tempus est per se quantitas, idest tam motus quàm tempus sunt passiones rei, quæ substantialiter, & quidditatiue & formali-

5. metaphy. cõmen. 18.

In prędic. de quantitate.

5. metaphy. tex. 18 2 sẽ. dist. 2. q. 2.

Motus & tẽpus sũt quãtitates p se.

ter est quantitas, & illa est magnitudo, hinc soluitur principalis etiam difficultas, quia non erat necessarium in definitione motus ponere quantitatem, nec terminum à quo & ad quẽ; nec tempus, nec motorẽ, qui est de causis extrinsecis: sed sufficiens fuit declarare ipsum motum per ea, quæ quidditatiue clauduntur in eo; de quibus, vide Alexand. & Themistium, & D. Tho. p. p. q. 53. quasi per totam, vbi agitur de motu Angelorum vide etiam, 2. contra gent. c. 82. vbi Auctor declarat; quomodo motus proprie dictus cõueniat mobili & quomodo non, vide Egidium & Burleũ, Paulum Venetũ, Suess. 3. phy. in loco correspõdẽti.

5. phys. tex. cõmen. 16.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

CIRCA propositionem assumptam ex tex.. nota ꝙ D. Tho. vult illam esse adductam ab Arist. ad declarandum ꝙ moueri competit mouẽti per accidens: vnde sunt verba eius: ꝙ autẽ non competat ei per se, manifestat per hoc quòd aliqua forma videtur mouens esse sicut forma, quæ est in genere substãtiæ in transmutatione, quæ est secundum substantiam, & forma quæ est in genere qualitatis in alteratione, & forma, quæ est in genere quãtitatis in augumẽto & diminutione, huiusmodi formæ sunt causæ & principia motuum. ¶ Sed hæc aduersantur Aristo asserenti ꝙ species neque mouet neque mouetur, & Auerr. ibidem ait, quòd qui fingit formas moueri nõ est amplius cũ eo loquendum in hac scientia naturali, nam vnum eorum quæ ponit philosophus est quòd forma non separatur per se idest ꝙ non mutatur. ¶ Nisi dicamus vt sedetur hæc contradictio ꝙ duplex est genus formarum, quædam formæ sunt abstractæ à materia, & quædã sunt eductæ de gremio & potentia eius, differentia in istis est, ꝙ in abstractis idem est quidditas & id cuius est quidditas, sed in materialibus nõn, ut scribitur 7. metaph. principalis enim ratio agendi est forma, sed id quod agit est essentia substantiæ cõpositæ, vt in passione id quod patitur est compositum, sed principium quod est sibi ratio patiendi est materia, hinc Arist. aiebat ꝙ actus & generationes sunt suppositorũ, quia nec forma, nec materia generatur, sed congregatum ex materia, & forma, est ergo forma siue species rei materialis principiũ mouendi vt quo, nõ vt quod, illud .n. quod mouetur tamquam quod, est habẽs materiã & formam: & hoc est illud quod voluit Auer. reddens causam illius dicti quare forma nõ mouet neque mouetur, inquit, quoniam motor & motum est compositũ ex materia & forma, non ergo aduersantur sibi verba D. Tho. dicentis ꝙ formæ sunt principia & causæ motus, de quibus vide Alexand. in paraphrasi de anima, vbi docet quomodo forma naturalis non põt nisi sola ratione à materia separari: separatio enim talis formæ est eius interius, vide etiam Commentatorem 4. phys. vide adhuc Themistium 2. phys. cõmen. 11. vbi declarat quomodo forma est a qua res est, id quod est non a subiecto, vide adhuc Simplicium in principio 2. de anima, vbi poteris colligere per dicta sua quomodo definitio de anima non competit intelligentiæ contra modernos, & est intentio Ammonij & omniũ græcorum, vide quoq; D. Tho disputantem de motu Angelorum & videbis quomodo formæ separatę dato ꝙ sint impartibiles. quo motu moueri possunt, & quo non; vide clarius q. 9. p. p. vbi quæritur si est proprietas Dei esse immutabilem, & quomodo forma est simplex, & inuariabili essentia consistens, vide quoque 2. contra gentes c. 25.

3. phys. te 3

Duplex est genus formarum.

Tex. 41.

In prolo. prima metaph.

vbi supra.

C. de intellectu.

Cõmm. 18.

p. p. q. 53. per totam.

1. sen. dist. 8 q. 1. ar. 1.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

CIRCA correllariũ primũ, qđ deducit Auctor in quęst. ꝙ vna & eadẽ res est, motus & terminus motus: actio & passio. ¶ Occurrit difficultas, num motus accipiat esse per motum: quia quando aliqua sunt eadẽ essentialiter, si vnum accipit esse per motum, ergo & aliud: sed stante veritate, quòd motus & terminus motus sunt idem essentialiter, & terminus motus accipit esse per motũ: igitur & motus ipse necesse est accipere esse, quod est falsum: quia tunc sequeretur, quòd res naturales numquã producerentur ad perfectam quantitatem per augmentationem, quia semper post augmentationem esset augmentatio, & sic numquam cessaret motus. ¶ Et augetur difficultas, quia omne nouum accipit esse per motum, sed datur aliquis motus nouus, ergo accipit esse per motum. ¶ Nisi esset ꝙ motus potest terminari ad motũ per accidens, quia terminato aliquo

Vna & eadẽ res est motus & terminus.

8. phys. ad principiũ.

aliquo motu in subiecto, in eodem instanti in illo subiecto potest alius motus incipere, vt aliquo sanato, puta Sorte, contingit ipsum deambulare, & sic de alijs: sed hoc accidit, quia terminato aliquo motu, potest indifferenter quicúque alius motus incipere in illo subiecto, loquendo de motibus quibus illud subiectum natum est moueri, vt terminata sanatione, potest indifferenter quicumque alius motus incipere, vt cursus, aut calefactio, & cæt. ¶ Et cum motus dupliciter accipi possit, vno modo pro forma fluente, & hæc est idem essentialiter cum termino motus, & hic motus accipit esse per motum. ¶ Alio modo accipitur pro fluxu formæ, & hic distinguitur essentialiter à termino motus: vnde non sequitur argumentum: tanto magis, quia motus & forma fluens non sunt idem omnibus modis, & illa maxima, Omne nouum accipit esse p motū, intelligitur præcedente aliquo alio motu, vel in subiecto ipsius noui, vel in aliquo alio, itaque illud nouum, vel est terminus motus præcedentis per se, vel consequitur terminum per se illius motus: sed non oportet vniuersaliter ꝙ omne nouum incipiat esse per motum cuius illud nouum sit per se terminus, & sic nihil concludit, quidem si motus esset ad motum tamquā ad per se terminum, sequitur ꝙ aliquid simul tenderet ad contraria quod est impossibile. vide Auer. quomodo nouitas in rebus est à natura & ab euentu, & quomodo nouitates non proueniunt nisi in corporibus, disp. 12. in solutione 3. dubij. vide D. Th. in q. de veritate, vbi quærit num iustificatio impij sit remissio peccatorum, vbi multa docet de motu, & p. p. q. 45. art. 3. vbi disputat de creatione, vide etiam auctorem 3 contra gentes c. 23. vbi agitur de cœlo num moueatur à natura, vel ab aliqua intellectuali substantia.

Motus dupliciter accipitur.

Omne nouū accipit esse per motum.

Quomodo motus est à natura.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

IN resp. ad 5. habetur quædam famosa propositio, scilicet opposita quantum ad illud in quo sunt oppposita non possunt esse simul, & colligitur ex 10. metaph. & ex Auer. 8 phys. & glosatur à quibusdam ꝙ debet intelligi in gradu intenso non aūt remisso, & hæc glosa videtur fundari in doctrina S. Th. asserentis qualitates elementorum manere in mixto remisse, & Caieta. disputans contra Scotum circa illam ꝓpositionem, si vnū contrariorū fuerit infinitum totaliter destructur & reliquū, ait ꝙ cum calore finite impresso, stat aliquis gradus frigoris, verum hæc glosa non pōt stare, cū sit cōtra Ari. Auer. D. Th. & veritatē ipsam. Ari 4. metaph. arguit contra Antiquos, ꝙ cōtradictoria non possunt esse simul vera, quia contraria non possunt esse simul in eodem subiecto & hoc idem tenet 9. metaph. videmus .n. omne accidens in quocumque gradu reperiatur, denominare suū subiectum, propterea contraria siue sint in gradu remissio siue intenso numquā simul possunt esse. Auer. quoque pluribus in locis suę doctrinæ. ait ꝙ opposita non possunt esse simul, nisi in potentia, in medio, sicut albedo & nigredo inueniuntur in pallore, sed non in actu, nec intensio nec remisso. D. quoque Tho. ait, ꝙ in minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa. veritas etiā ipsa manifeste proclamat oppositum, quia stante opinione istorū tunc ex naturis specie differentibus potuisset fieri tertia species illis permanentibus in suis specificis naturis, & dictum D. Tho. in p p. de qualitatibus elementorum remanentibus in mixto remisse, intelligendum est quia manet virtualiter, quia illa qualitas media quæ est dispositio ad formā mixti, continet virtualiter qualitates elementorū. absolute ergo in elligenda venit ꝓpositio hæc, ꝙ opposita nō possunt simul esse, nec intense, nec remisse: potest etiā satis congrue intelligi, ꝙ opposita non possunt esse simul in subiecto eodem numero per modum informationis quia impossibile est ꝙ idem sit album & nigrū etiā remisse, vel per modum inclusionis, & sic nec in eodē numero, nec specie, nec genere, duo opposita simul inter se, vel remisse includi possunt, sed per modum coniunctionis in eodem subiecto specie, vel genere possunt esse simul duo opposita actu, quoniam videmus animal genus actualiter coniunctū homini & bruto, glosatur quoque ab Auctore hic, quantum ad id in quo sunt opposita. vide Cap. vide quoque Caiet. in prædicabilibus c. de differentia, de quæsito principali. vide Herueum quolib. 2. q. 8 & Paulum Soncinatē 9. metaph. q. 20. & 21. & 5. metaph. q. 35. vide quoque Scotum 2. sent. dist. 13. q. 4. & in quolib. q. 11. Ant. And. 9. metaph. q. 4. Magistrum Chrysost. 9. metaph. q. 16. & 17. & Thol. 3. phys. q. 2. vbi tractat quatuor opiniones de hoc quæsito, & sequeretur determinationem Auctoris hic.

Te. 17. cō. 70

p. p. q. 2. ar. 3.

p p. q. 2. ar. 3. ad 1.

Tex. 6.

Tex. 17.

1. phys. 52. & 5. tex. 6. 4. ce

li 11.

10. metaph. comm 14.

3. sent. dist. 14. q. 2 ar. 2.

Quomodo cōtraria possunt esse simul in eodē subiecto.

1. sen. di. 17.

ADDI-

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

prl. primũ ca. 2. — 2. li. ſufficiẽtiæ c. 2. — In ſummula logi. — In præſcipio lib. præd. — Cap. 3.

ADDE hic, quomodo & apud antiquos, & modernos fuit varia opinio de diſtinctione prædicamentorũ. Diuinus enim Plato, vt narrat Philoponus, viſus eſt ponere vnum tantum prædicamentum, cuius genus generaliſſimũ, & primũ principiũ eſt ipſum ens. Alij de numero quorũ vr̃ Auicennas, aſſerunt quatuor tantũ prędicamenta videlicet ſubſtantiã, quantũ, quale, & ad aliquid, cętera vero non eſſe prima prædicamenta, quia poſitio eſt in prædicamento relationis, actio & paſſio ſunt motus quã eſt in prædicamento quanti, habitus in prædicamento qualis, quũ, & vbi reducuntur ad quãtũ. Sorticulæ, ſiue terminiſtæ de numero quorũ eſt Paulus pergulenſis tenent oĩa prædicamenta ſm̃ eſſe reponi in ꝑdicamento qualis, quia volunt oĩa prædicam ta eſſe voces, vel cõceptus, & adducunt Boetiũ ꝓ ſe dicentem librũ prædicamentorum eſſe de vocibus. Quidã metaph. ſubſtinent iſtã ꝓpoſitionem, decem ſunt prædicamenta, eſſe dialecticã, ꝓpoſitio dialectica eſt probabilis, quia ea audita conſentimus per conſenſum oĩum aut pluriũ, & horũ ſapientum tm̃, vt dr̃ 1. Top. ꝓbabile eſt qđ oĩbus, aut pluribus vr̃, & his ſapientioribus, & præcipuis, cum in hac ꝓpoſitione conueniant Ariſt. Pythagoras, Archita, vt fatetur Simplicius & alij plures ſapientiores, ſequitur ergo ꝙ ſit dialectica & ꝓbabilis ꝓpoſitio quã maximam appellant nonnulli, ſed non eſt ꝓpoſitio per ſe nota, quia non põt eſſe ex ſolis terminis euidens, vt omnes tenent, & ſic non põt eſſe dignitas quæ Græce dicitur Axioma, nec poteſt demonſtrari, ſignum aũt eſt, quia ſummus oĩum phil. Ariſt. numquam tentauit illam demonſtrare, de diſtinctione ipſorum, vide Herueum ſubſtinentẽ prædicamenta non neceſſario diſtingui realiter, ſed per operationem intellectus ſpeculatiui poſſibilis, quæ operatio eſt intellectio: vnde per diuerſos modos intelligendi eandem rem, formari poſſunt diuerſa prædicamenta. vide etiam Antonium Andr. aſſerentem prædicamenta non diſtingui per diuerſos modos prædicandi, ſed per diuerſos modos eſſendi, non quidẽ diſtinctos realiter, ſed ex natura rei. vide D. Tho. in hoc 3. phyſ. vbi digreditur circa actionem & paſſionem, quomodo vnum motum & duo prædicamenta enunciare poſſimus: vide etiã 5. metaph. vbi diſtinguit figuras prædicationis, & in quæſt. de veritate, & 4. cont. gent vbi docet quo modo aliquid prædicatur de aliquo, & ſequere doctrinam Auctoris hic docentis prædicamenta diſtingui primo ſecundum diuerſum modum eſſendi, proxime vero ſecundum diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia: &c.

Quolibet 1. q. 2. — 4. metaphy. §. 7. — Lect. 5. cõ 14 q 1. ar. 1. c. 14 — Quomodo ꝑdicamẽta diſtinguãt.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Comm. 31. — Comm. 54. — Comm. 38.

DE infinito vide Auer. primo cœli, vbi declarat perſcrutationem infiniti firmiorem haberi quàm hic, vide quoq; primo cœli vbi contra aliquos philoſophos volentes imponere ſuperfluitatem Ariſt. ſumere potes validiſſimum argumentum, quoniam nullibi repetitionem fecit philoſophus, cum nihil ſine forti ratione dixit, vt ſcripſit Auerr. primo de gener. alio enim modo determinauit in phyſicis de infinito, & alio modo in primo de cœlo, quoniam hic vniuerſaliter, ibi autem non ita latius, ſed preſſius. ¶ Dicunt etiam aliqui quòd in diuerſis ſententijs adducit eaſdem demõſtrationes eodem modo, & ſic fuit malus metaph. quia vident eaſdem demonſtrationes adduci in pleriſque locis metaphyſicis quas adduxit in ſcientia naturali. ¶ Sed allucinantur valde quia non adducuntur eodem modo, nec ad eundem finem, vt patet legenti Auer. conſidera quoque antiquos diffinientes infinitum hac diffinitione, infinitum eſt, extra quod nihil eſt, per quam definitionem attribuebatur infinito ratio totius, & quòd omnia continet & in ſeipſo omnia habet, Ariſt vero oppoſitum ſentit in definitione, quam aſſignat Auctor in corp. q. de mente eius: ſi enim infinitum eſt cuius ſemper eſt aliquid extra accipere, ſequitur quòd potius habet rationem partis, quam totius, & contenti, quam continentis, eſt ergo irrationabilis definitio infiniti tradita ab antiquis, quia illud extra quod nihil eſt, dicitur totum, totum eſt illud cui nihil deeſt eorum, quæ pertinent ad complementum ipſius vt totum hominem, vel totum lectum, & domum, ſi vero aliquid deeſt nõ eſt totum: totum enim & perfectum vel ſunt penitus idem, vel proxima ſecundum naturã: & perfectum eſt, ꝙ nihil eſt: omnis autem perfectio eſt à forma, quæ finem & terminum ponit,

2. metaphy. comm. 6. & 7. metaphy. comm, 5. — Quid eſt infinitum. — Totũ & pfectũ ſũt idẽ.

ponit, infinitum autem fine caret: ergo omne infinitum est imperfectum, & sic mala est hæc definitio, infinitũ est extra quod nihil est: quia illa est definitio totius & perfecti. ¶ Hinc imprudenter dixit. Melissus vniuersum esse infinitum, cum appareat euidentissima contradictio, ꝙ sit totum & ꝙ sit infinitum. ¶ Nec etiam verum est infinitum continere omnia, cum magis habeat rationem contenti, quàm continentis: si enim infinitum dicitur prout est possibile diuidi aliquid in minus, & prout ex opposito diuisioni potest fieri appositio in maius: ergo infinitum secundum propriam eius rationem est potentia ad totũ & non actu, & sic est imperfectum sicut materia non habens formam. ¶ Vide D. Tho. vbi quærit si Deus est infinitus, & quæst. 12. art. 1. in respon. ad 2. ostendit quomodo infinitũ se tenet ex parte materię & est ignotũ, & primo cont. gent. c. 38. vbi Auctor enucleat quomodo infinitum repugnat fini, & 2. contra gen. c. 81. & Zimar. Theor. 37.

Infinitũ nõ cõtinet oĩa

p. p. q. 7. per totam.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA primum argumentum, nota quod est difficile, & vtitur eo D. Thom. quærens num sit articulus fidei mũdum incepisse, & inter alia argumẽta adducit hoc: quia de mente Arist. primo cœli, & primo de gener. mundus est æternus, & generatio quoque est æterna, & sic infiniti homines præcesserunt, sed anima hominis est immortalis: ergo infinitæ animę humanæ nunc essent actu, quod est impossibile: ergo ex necessitate sciri potest, ꝙ mundus inceperit, & non sola fide tenetur: & respondens D. Tho. huic argumento, dicit quòd ponentes mundi æternitatem multipliciter effugiunt vim huius argumenti: quidam nõ reputant imp. esse infinitas animas actu, vt patet in metaphys. Algazelis dicentis hoc esse infinitum per accidens, sed hæc opinio nõ placet D. Tho. hinc impugnauit eã fortissimis rõnibus. ¶ Propterea ponit opinionẽ Theophrasti dicentis, animas humanas cum corporibus penitus interire, quam opinionẽ sequutus est Petrus Pomponatius Mantuanus, in tractatu suo de animæ immortalitate, quam etiam fassus est Reuerendissimus noster Caietanus, tenens hanc fuisse intentam ab Arist. propter fundamẽtum iactum ab eo primo de anima, si anima habet operationẽ propriam, est separabilis, sin autem non, & in commentarijs p. p. audacter confitetur quòd D. Tho. ademit sibi omnem viam concordiæ cum doctrina Aristo. siquidem S. Tho. putauit Aristo. tenuisse animas intellectiuas Immortales, & numeratas secundum numerum corporum, & iam omnibus notũ est Aristo. tenuisse generationem æternam, ex quibus liquido sequitur, animas humanas esse actu infinitas, quòd tamen negat D. Thom. in doctrina sua. ¶ Quasi dicat melius est tenere ad mentem Aristo. animam esse mortalem quã immortalem, immo in commentarijs suis, super epistolam ad Romanos tenet quoque animam esse immortalem, esse articulum fidei, propter quod valde reprehenditur à Reuerendissimo Cano. in locis Theologicis, & de facto dignus est reprehensione. ¶ Mirum est enim tantum virum præditum tam perspicaci ingenio incidisse in hunc manifestum errorem. ¶ Recitat opinionem aliam D. Tho. pro solutione huius dubij, & est ipsius Alex. volentis de omnibus animabus remanere aliquid vnum separatum, quod est omnibus cõmune scilicet intellectus agens, vel cum ipso intellectus possibilis, vt voluit Auerr. ¶ Recitat quoque opinionem Pythagoræ, & Platonis asserentiũ animas in sua multitudine post corpora remanere. ¶ Sed ne hi Philosophi cogerentur ponere infinitatem animarũ dixerunt animas easdem diuersis corporibus vniri post determinatum tempus, quam opinionẽ refert D. August. ¶ Vltimate D. Tho. soluens iuxta opinionem suã hoc argumentum, dicit ꝙ hæc est ratio particularis, vnde posset dicere aliquis, ꝙ mundus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura vt Angelus non aũt homo: nos autem intendimus vniuersaliter an aliqua creatura fuerit ab æterno, verum quia hæc rñsio patitur difficultatem, quia si homo non fuerit ab æterno, tunc ipsi vniuerso deficeret nobilissima specierũ, & sic mundus esset imperfectus, & mancus quo ad humanam speciem, propterea negauit mundum esse æternum, quo posito fidei catholicæ professores nullam patiuntur difficultatem, vel substinendo vtrumque, & quòd mundus sit æternus, & ꝙ anima sit immortalis, dr̃ ꝙ Aristo. non negat infinitum in rebus immaterialibus, quia 3. phys. & primo cœli, ꝓbat infinitũ non esse actu in corporibus naturalibus, non aũt in substãtijs immaterialibus, & si aliqñ videtur

p. p. 46. ar. 1

Opinio Algazel.

p. p. q. 7. ar. 4

Opinio Theophrasti.

Põponatius

Caie 3. de anima. te. 10.

Tex. 12.

p. p. q. 7 ar. 4

Cap. 9.

Auerr. 3. de aia comm. 5 & 36.

Pythago. & Platonis opinio.

Aug. lib. de hęresibus c. 26. cõm 6. & etiam sermone de tẽpore 141.

cum. 10.

Con g. c. 8.

videtur quòd probet etiam in abstractis non dari infinitum, illa probatio currit contra Pythagoram asserentem dari numerum materialem separatum, & sic etiam corpus. ¶ Aliqui etiam per aliam viam conantur tueri Arist. & dicunt, quòd homo vtique fuit ab æterno, ne cogantur dicere mundum fuisse imperfectum, sed non statim cœpit generare, sed à certo tempore, verum hæc responsio non saluat generationem humanam esse æternum, sed tantũ humanam speciem. ¶ Deinde hæc respõsio est voluntaria, quia qua ratione dicis quòd homo non genuit ab æterno, eadem ratione dico ego de Leone & de alijs speciebus, & hæc est responsio Scoti in 2. sent. ¶ Aliqui dicunt quòd datur infinitas animarum à parte ante, non autem à parte post: licet enim non detur prima anima producta, datur tamen vltima, cui potest fieri additio aliarum animarum, infinito autem repugnat dari primum aut vltimum. hæc responsio nulla est, quia licet sit deuenire ad vltimam animam productam, non tamen ad primam deueniri poterit, & sic sequitur, quòd ista multitudo erit quidem versus nos finita quum habeat terminum, sed ascendendo erit infinita, quia incipiendo ab hac vltima ascendendo, numquam poterit ad primam & ad terminum perueniri, ista autem infinitas animarum ascendendo versus producentẽ, sufficit ad hoc, vt sit multitudo actu infinita, quia multitudinem actu finitam vocamus illam, quæ est simpliciter terminata, ita quòd est in aliqua specie mẽsurata & certificata siue facta per vnum, vt possimus dicere quòd hæc sint tot, & non plures, hoc autem non potest multitudini ex vna parte infinitæ siue inquam à parte ante, siue à parte post conuenire. ¶ Propterea melior responsio quæ dari potest huic argumento est vel dicere quòd, non inconuenit in doctrina Aristo. dari infinitum in separatis à materia, vel dicendum quòd est ratio particularis, quia stat quòd mundus sit æternus cum inceptione hominis, licet enim demonstrari possit hominem incepisse non tamen mundum ipsum, & ideo quòd mundus incepit est articulus fidei, hæc dicere possumus saluando Aristo. tenentem non dari infinitum in actu in sensibilibus tantum, non tamen negantẽ in abstractis sed in doctrina S. Tho. negatur infinitas etiam in abstractis vt patet in quæst. de ver. q. 2. art. 10. & quolib. 9. ar. 1. & p. p. q. 7. art. 4. & 1. sent. dist. 43. q. 1. ar. 1. implicat ex parte facti q̃ detur infinitum in actu licet non implicet ex parte Dei.

2. sent. dist. 1. q. 3.

Quæ est multitudo infinita ꝓpria responsio.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

CIRCA illam probationem qua probatur prima pars conclusionis, si magnitudo non esset diuisibilis in infinitum, oporteret per diuisionem perueniri ad aliquid indiuisibile &c. valde considerandę sunt rationes illorum, qui asserunt magnitudinem componi ex indiuisibilibus, propter auctoritatem Aristo. 1. Post. vbi loquens de linea, & de punctis, ait quòd substantia lineæ est ex his, & quia vnumquodq; componitur ex illis, ex quibus est sua substantia, si substantia lineæ est ex punctis: ergo aliqua magnitudo est ex indiuisibilibus, & sic ꝓbatio adducta erit nulla. ¶ Et cõfirmatur: quia sicuti se habet vnitas ad numerum, ita pũctus ad magnitudinem: sed numerus est compositus ex vnitatibus: qa numerus est multitudo aggregata ex vnitatibus, vel numerus est multitudo mensurata per vnum, vt scrib tur. 10. Me. & sic sequitur quòd aliqua magnitudo est ex indiuisibilibus. ¶ Et propterea vt appareat tum veritas rei, tum etiam & efficacia rationis, scias quòd duplex est compositio, vna quæ dicitur essentialis, qua aliquid componitur ex partibus essentialibus, vt homo qui componitur ex corpore, & anima. ¶ Alia est compositio quantitatiua, qua componitur aliquid ex partibus quantitatiuis, vt domus ex tecto fundamento & parietibus, differunt autẽ partes essentiales a partibus quantitatiuis, primo quia partes essentiales non sunt eiusdem rationis inter se, nec cum toto penitus, quia vna pars essentialis est potentia, vel ens in potentia aliquo modo, & alia est actus, vt patet de materia & forma, quæ sunt proprie partes essentiales substantiæ compositæ, partes vero quantitatiuæ sunt eiusdem rationis saltem in aliquibus compositis, ita quòd vna earum non est proprię actus nec perfectio alterius, sed ambæ sunt in toto in potentia, veluti partes quantitatiuę aquæ sunt eiusdem rationis & naturæ: quia quælibet est aqua, & sic in alijs omogeneis. Rursus est alia differentia, quia partes quantitatiuę non sunt in eodem loco, sed in diuersis locis aliquo modo, ita scilicet quòd vna est extra aliam, vt caput & manus & huiusmodi partes: sed partes essentiales, sunt in eodem loco, vel saltem non in alio loco, nec vna est extra

1. posterum c. de per se

10. metaph. tex. 6. & p. p. q. 11.

Quid est pars essentialis & quid quantitatiua.

est extra aliam secundum situm, vt materia & forma sunt insimul in eodem loco, vel non in alio & alio loco: ex hoc sequitur alia differentia, quòd totum compositum ex partibus quantitatiuis, est in maiori loco quam sua pars, vt totum corpus hominis est in maiori loco quam caput: similiter autem & in alijs, sed totum compositum ex diuersis partibus essentialibus, non est in maiori loco, quam vna suarum partium. Alia quoque differentia sequitur, quòd vna pars quantitatiua in aliquibus compositis bene potest remanere corrupta alia, sed in compositione essentiali propria, non quælibet pars potest remanere separata ab alia, nam separatio formæ materialis à materia est sua corruptio, vt scribit commentator in libro de substantia orbis contra Algazelem. ¶ Scias adhuc quod differt linea secundum suam essentiam absolute, & linea terminata, nam essentia lineæ absolute, est dimensio qua aliquid extenditur secundum longum, & non secundum latum, nec profundum, hinc definitur, linea est longitudo sine latitudine, non secundum subsistentiam, quia semper linea est coniuncta secundum esse subsistentiæ cum latitudine scilicet in eodem subiecto, sed secundum essentiam, quia essentia lineæ est alia ab essentia superficiei, seu latitudinis: linea vero terminata, est quoddam aggregatum ex essentia lineæ, & ex terminis, veluti homo albus ex essentia hominis & albedinis. ¶ Scias adhuc, quòd apud Euclidem definitur punctus sic, punctus est cuius pars non est, quibus iactis dilucidatur veritas huius dubitationis p has tres ꝓpositiones videlicet. ¶ Linea nullo modo est cōposita ex punctis, veluti ex partibus quantitatiuis: quia partes quantitatiuę ex quibus constituitur aliqua magnitudo, aut sunt sibi inuicem continuę, aut contiguę, aut consequenter se habentes, sed puncta nullo horum modorum reperiuntur in linea, vt patet: igitur propositio vera. ¶ Secunda propositio est, essentia lineæ secundum se, non est composita ex punctis tamquam ex partibus essentialibus, seu compositione essentiali, quia si essentia lineæ haberet partes essentiales, quælibet illarum partium deberet esse id quo aliquid est diuisibile: nam linea primo est id quo aliquid est longum, sed punctum non est id quo aliquid est diuisibile formaliter, vt patet etiam tonsis & lippis, igitur propositio vera. ¶ Tertia propositio, linea terminata est composita ex punctis, quadam compositione simili compositioni essentiali, quia illud quod est compositum ex aliquibus diuersarum rationum, est compositum ex illis compositione essentiali, vt patet ex dictis: sed linea terminata est cōposita ex essentia lineæ, & punctis & essentia lineæ est alterius rationis: à punctis, igitur propositio vera, sed hæc compositio non est vera compositio essentialis, sed ei similis, quia sicut per formam compositum distinguitur ab alio, ita linea distinguitur ab alia linea per punctum terminantem, vnde puncta se habent ad modum formæ. Quibus propositionibus declaratis, soluuntur dictum Arist. 1. post. quod non fuit ad mentem eius, sed ad mentem antiquorum tenentium lineam componi ex punctis, & de eis exemplis non requiritur verificatio, sed manifestatio. ¶ Ad confirmationem dicas quòd est similitudo in hoc, quòd sicut vnitas est principium numeri, sic punctus est principium lineæ aliquo modo, sed in alio est dissimilitudo, quia vnitas potest se habere ad aliam vnitatem aliquo modo conuenienti ad constituendum numerum, scilicet consequenter: hoc tamen non potest dici de puncto, vt dictum est supra: ex quibus patet veritas rei & efficacia rationis Auctoris.

Com. in lib. de substantia orbis.

Definitio Euclidis.

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. tertij Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones Libri quarti Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

QVIA auctor in declaratione secundæ partis definitionis, ponit quandam famosissimam propositionem, & satis vulgatam scilicet cœlum cōtinet omnia ista inferiora. Et cum Auerroes scribat 4. phys. ꝙ continentia dicitur de tribus, de fine contingente, & de forma. si ergo cœlum continet omnia ista inferiora, quæritur quo modo continet, aut vt finis contingens, aut vt finis non contingens, aut vt forma, sed nullo istorum modorum esse potest: quia cœlum est vniuersale agens respectu horum inferiorũ, vt scribit Comment. 2. cœli, & 12. metaph. quòd sol, & stellæ sunt principium cuiuslibet viui in natura, & D. Tho. ait quod corpora cælestia, cũ inter oĩa alia sint magis immobilia, quia non mouentur nisi motu locali: corpora ista inferiora pluribus motibus agitantur: ꝓpterea concludit cœlestia corpora agere in ista inferiora, Qđ etiã D. Dionysius de diuinis nominibus astruere videtur, dum dicit, ꝙ lumen solis ad gñationem sensibilium corporum confert, & ad vitã ipsam mouet, & nutrit, & auget, & perficit. Et August. lib. 3. ait ꝙ corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potētiora quodam ordine reguntur. Dubitatio est nō parua scire istã continentiã. ¶ Pro cuius solutione, sciendũ est primo, ꝙ aliter sumitur continentia apud Physicũ, & aliter apud Philos. moralē. Ait n. moralis ꝙ continentia est refrenatio prauarũ cōcupiscentiarũ, vel abstinentia ab omni delectatione veneris, siue abstinentia ab omni actu illicito: & ista continentia est in voluntate tm̃ subiectiue vt ait D. Tho. 7. Eth. Physicus dicit, continentiã esse manutenentiã, seu conseruationem alicuius rei. vnde dicitur [illegible] continere vinũ, & amphoram continere aquã: & est duplex, altera corporalis, altera spiritualis. Corporalis est inter corpora, & fit per contactũ, siue mathematicũ: qui est per lineam superficiē, & corpus: siue naturalem, qui fit per corpus tm̃, vt docet Auer. 5. phys. Spiritualis vero illa est: qua anima continet corpus. & Deus res creatas continet, vt dixit D. Thom. 1. par. probans Deũ non esse in rebus: quia qđ est in aliquo, continetur ab eo: sed Deus non continetur à rebus: ergo Deus non est in rebus. Rñdebat, ꝙ licet corporalia dicantur esse in aliquo sicut in cōtinente, in quibus sunt: sicut anima continet corpus, hinc Deus dr̃ esse in rebus sicut continens res: tamen per quandã similitudinē corporaliũ, dicuntur omnia esse in Deo, inquantũ cōtinentur ab ipso, vt ait D. August. lib. 83. q. in ipso potius sunt oĩa quã ipse alicubi sit. Quibus stantibus dico mō, ꝙ cœlũ vtroq; mō dicitur continere ista inferiora, etiam continentia corporali: quia est locus omnium inferiorũ: continet etiã & continentia spirituali: quia est vniuersale agens, vt ꝓbatũ est auctoritate Auer. dico etiã quia continet vt forma, & continet vt finis, vt forma per Auer. 4. phys. habetur, ꝙ contētũ se habet ad cōtinens, sicut materia ad formã, & quēadmodũ materia perficitur ꝑ formã, ita contentũ perficitur ꝑ continens, & 4. cœli, continere est formæ, & contineri est materiæ, vt finis vero, quia forma & finis coincidunt. Cōtinet quoq; vt agens conseruatiuũ oĩum inferiorum. Et si quis proteruiando diceret, ꝙ cœlũ non agit in hæc inferiora producendo, nec conseruando primo ex resolutione effectus in causã, quia oĩs effectus depēdentiã hēt à causa: ergo in ipsã resolui pōt: sed hæc inferiora nō pñt resolui in cœlũ, quia nō pñt duæ causæ eiusdē generis dependētiã vnius effectus terminare: sed causa particularis terminat depēdentiã effectus efficiendo & conseruando: ergo nō cœlũ. Præterea, Intelligentia est illa, quæ terminat depēdentiã; ergo non cœlũ. consequentia patet, quia ad independēs stat resolutio, nō aũt ad dependens. Ideo Auerr. 12. Metaph. inferiorum operationes in non errantem intelligentiam reducit. Tertio, formæ sensibiles perfectiores sunt cœlo: ergo non in ipsum, vt in efficientem causam reduci & resolui possunt. patet consequentia:

Cõm. 14.

Tex. 16. & 12 metap. 10

Tex. 18.

q. 111. ar. 3.

4. cap. de diuinis nominibus.

August. lib. 3 de Trin. 4. cap.

D Thom. 7. Ethic. lec 10 & 22. q 155.

5. phys 30.

D. Tho. p. p. q. 8. art. 1. ad 5. argum. 2.

August. lib. 83. q.

Auer. 4. ph. comm 47.

4. cœli. T. 35.

Auer. 12. metaph. cõ. 18.

uis: quia effectus mobilitatem causæ adæquat, cũ vniuoca est: cum aũt est æquiuoca, deficit à perfectione causæ, vt dicit Auer. 12. Metaph. Nõ .n. perfectio effectus causam superat: quia si sic, illa superflua imperfectio independens videretur, neq; liceret ex perfectione causati, perfectionẽ causæ concludere. ¶ Ad primum rñdeo, ꝙ causarum eiusdem generis: quædã est prior, & est causa mediata & remota: quædã est posterior, vt patet 2. phys. tex. 32. tunc resolutio effectus in duas causas eiusdem generis, prima est impossibilis, quia ordo essentialis causarũ periret: sed resolutio effectus in duas causas diuersorũ ordinũ est possibilis: sic aũt est in ꝓposito, de causa particulari rei inferioris, quæ est causa posterior: cœlũ aũt est causa prior. ¶ Ad sm̃ dr̃ negando consequentiã: quia terminari põt depẽdẽtia vltimate & non vltimate. Vltima resolutio ad intelligentiam stat, non vltima siue non vltimate ad cœlũ ipsum. Cũ .n. componatur cœlum ex intelligentia & orbe: cum resolutũ fuerit vsque ad primum mouens motum, resoluendum est vsq; ad primũ mouens mobile, qđ est anima primi mouentis moti: resolubile est enim primum alterãs, qđ est primũ mouẽs motum, in primum localiter mouẽs, qđ est mouens immobile. Ad tertiũ dr̃, ꝙ forma materialis põt comparari omnino animæ cœli, & animali eiusdem ordinis, & materię: si primis duobus, Cœlum est perfectius, & tunc principali agenti comparabitur virtualiter illas continenti, vt dixit Auer. Destruct. destruct. si autem tertio, tunc in catena corruptibilium & incorruptibilium cœlum est nobilius, sed in ordine actus & potentię, formã omnino materialem sequitur cœli materia. Quoniam actus præcedit potentiam, & tunc comparantur instrumento, non tamen agenti, sed actiuorum subiecto. Quo modo cœlum sit nobilius his inferioribus. vide Caiet. in appostillis 1. par. q. 3. ar. 1. vbi disputat, Si cœlum est nobilius formica vel econtra.

Auer. 12. metaph. c6. 14.

2. phys. T. 32

Auer. Destruct. destruct. disp. 9. dub. 1.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

CIRCA illud primũ quod notat auctor, quomodo corpus sphæricum vna tm̃ superficie terminatur, corpora vero quadrata pluribus superficiebus, & cũ disputatio sit de vltima sphæra: num sit in loco per totũ, aut per partes, & supponitur ipsam esse corpus orbiculare. Et quia aliqui putauerunt ipsi cœlo nõ deberi figura circularis: quia figura circularis est figuris cęteris minima: ergo maximo corpori cuiusmodi est cœlũ, talis figura nõ conuenit. ¶ Præterea, talis figura sphęrica maxime saluat ab extrinsecis oppositis. vñ sequitur naturã dedisse eam corpori maxime indigenti vt tueatur: aut igitur cœlum habet contrarium extrinsecum, aut nõ habet illã figurã. Tertio, eccentrici & epicycli cœli sphęricitatẽ impediunt quo mõ ergo stat ista ꝓpositio, ꝙ cœlum est sphęricæ figuræ? ¶ Non erit inutile videre hic veritatem huius propositionis, quã disputat Arist. 2. cœli. Pro cuius notitia sciendũ est primo, ꝙ cœlum cum habeat superficiem exteriorẽ & concauã, necesse est dicere, ꝙ sm̃ vtramq; superficiẽ sit sphæricũ. Sm̃ superficiem exteriorem primo, quia perfectissimo corpori pfectissima figura debetur: sed cœlũ est corpus pfectissimum, & sphęrica figura est perfectissima quia illi fieri nõ põt additio, vt declarat Auer. 2. cœli, igitur propositio vera. Præterea. Simplicissimo corpori debetur figura simplicissima: sed figura sphęrica est simplicissima, quia vna linea vel superficie clauditur. Item, primo corpori prima figura debetur, quia prius sm̃ sbam, debet esse prius sm̃ accidentia essentualia. Est aũt figura sphærica prima figura, vt patet in planis figuris in quibus qualis est proportio ad planas figuras, talis est ꝓportio sphærę ad alias corporeas figuras, immo iuxta doctrinã Auer. sic esse in circulo est causa, ꝙ sic sit in figura corporea. rõ est Metaph. Quia figura numero ꝓportionatur: sed triangularis & posteriores figuræ numeris proportionantur. Circulus aũt proportionantur vnitati. Quẽadmodũ igitur vnitas est principium numeri, ita circulus figurarũ: Si .n. esset triangulus prima figurarũ, oporteret circulum esse extra genus figuræ. Quo ad superficiẽ concauam cœlum etia oportet esse sphæricæ figuræ, quia aliter cœlorum contentorũ superficies concessa nõ esset sphærica, & sic vel esset ibi vacuum vel corpus replens. Præterea, corpora cœlestia non debent se impedire in motibus: & tamen non æqualiter circuunt sed in eorum ortu & occasu vario modo se habent. quod tamen contingeret si in alia figura, quàm sphęrica in commissuris se tangerent. ¶ Sciendum est secundo, quòd cœlum non potest esse figuræ

Arist. 2. cœli Tex. 23.

Auer. 2. cœli comm. 2.

Quid est vnitas.

 angularis:

angularis,quod ita probo. Cœlum intuetur circulariter,vt stellarum ortus & occasus pandit, quoniam stellas vtrobique sub æquali quantitate relinquit: si igitur cœlum esset diagonum vel trigonum vel secundum aliam angularem figuram,tunc daretur vacuum,quia spatio occupato per angulum, nihil succederet in quo iterum angulus redire posset. ratio est Arist. 2. Cœli,supponens cœlum non esse rarefactibile neque condensabile, aliter ipsa non esset efficax, vt supra dicebatur. Amplius si cœlum esset angularis figuræ, vel triangularis, aut quadratæ, tunc partes cœli à centro inæqualiter distarent: quia à puncto medio quadrati, aut triangularis corporis ad partem mediá inter angulos, breuior est linea, quam ad angulum, & sic si cœlum stellatum sit ultimum cœlum, tunc & aliquæ stellæ cœli stellati essent terræ propinquiores quàm aliæ eiusdem cœli, vt pota, mediæ inter angulos respectu existentium circa angulos. Tertio est notandum, ꝙ cœlum non est figuræ lenticularis neque columnaris aut alterius figuræ à sphærica. Quia data sphæra ceræ,quæ lateraliter comprimatur, tunc positis eius polis in partibus planis, poterit cera circulariter moueri,& nõ dari vacuum: Huiusmodi autem figuram non esse cœlo aptabilem.probo,quia cœlũ non mouetur ab oriente in occidens, æquinocialem circulum describendo, neque illi æque distantem, sed modo ab astro recedit,modo accedit ideo licet figura lentis aut oualis aut pyramidalis, secundum aliquem modum moto corpori absolute possit vacuum prohibere, nõ tamen ipsa vacuum prohiberet moto mobili, modo quo cœlum mouetur. ¶ Adde etiã quia oportet figuram cœli esse talem quòd vbicunque situentur poli,non sit possibile per motũ cœlestem fieri vacuum,quod tamen in dictis figuris non contingit, vt in lente situando polos in partibus non planis. Hoc tangit Auer. 2. cœli. Similiter in ouali situalis poli in extremitate diametri breuioris, per motum circularem oui vacuũ fieret. Idem de pyramidali figura dicendum esset. Ex quibus sequitur manifeste,cœlum esse ornatum circulari figura. Quod ex natura lucis quoq; ostendi potest. Nam lux duplex est,realis scilicet & intentionalis, lux intentionalis est intelligentia, lux realis est qualitas, & omnis lux est naturaliter sphærice multiplicabilis, ideo intelligentiæ sphæricę sunt: lucem autẽ realem intentionalis causat, & illius est origo & principium. Ideo in primo corpore quod est cœlum,est lux, luce igitur naturaliter sphæricę multiplicabili existenti, oportet corpus cœli,quod luci subijcitur esse sphæricum. ¶ Et ex istis modo de facili soluuntur dubia proposita. Nã ad primum dicitur negando consequentiam. Quia licet figura sphærica sit minima quo ad loci occupationem, tamen ipsa est maxima quoad continentiam. Cęli autem continere est & nõ contineri. Ad secundum dico, quòd principalis finis figuræ corporis,est intrinsecus corpori. Quia forma corporis finis est & corporis cuius est forma, & proprietatum corpori propter formam conuenientium. forma autem cœli figuram sphæricam sibi determinat. Ideo licet quantum ad hoc,quòd est ab extrinsecis defendi,non indigeat cœlum figura sphærica: tamen quantum ad sui naturam & motum eius ea indiget. Negatur igitur vltima consequentia argumenti, qua disiunctiua inferebatur. Ad tertium aliqui respondẽtes negant encentricos & epicyclos,nos autem in quęstionibus nostris Metaphysicalibus tenemus secundum Ptolomęum dari. Et ad argumentum negamus antecedens quia concentricus est circulus, qui diuidens cœlum, & terram in duas partes æquales, habet centrum suum cũ centro terræ. Encentricus habet suum centrũ extra centrum terræ. Epicyclus est circulus paruus in circumferẽtia deferentis per cuius circumferentiã defertur corpus planetæ &c. vnde non est verum quod impediunt sphæricitatem cœli.

Arist. 2. cęli tex. 37.

Cœlũ nõ est figuræ lenticularis.

Auerr. 2. cęli cõm. 37.

Lux duplex

Solutio dubiorum.

Quid tenendum de encentricis & epicyclis.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

QVIA præsens quæsitum supponit per possibile vel per impossibile vacuum dari, & tunc quærit si motus alicuius corporis fieret in eo, esset instantaneus, aut temporalis, & cum mos Auer. fuerit, quasi semper loqui aduersus loquẽtes secundũ suam legem, in qua pręcipuũ fundamentũ erat (creatio totius vniuersi) quod volens vndequaq; destruere ipse Auer. in hoc 4. phys. ait, vacuum esse necessarium apud eos qui generant mundum secundũ totum, & declarans in hoc met, 4. phys. qui sunt qui ponunt vacuum,dicit ꝙ sunt dipartiti: quidam .n. ponunt vacuum separatũ à corporibus, quidam vero non ponentes creationem ponunt vacuum nõ separatum à corporibus, quia si

Cõmen. 8. Cõm. 30. & 36. & 43.

quia si vacuum est vbi non est corpus, sed possibile est esse, vel vacuum est locus corpore priuatus, sed si mundus fuit productus & cœpit esse vbi nunc est, necesse est dicere quòd prius non fuit aliquod corpus, tamen poterat ibi esse, alioquin ibi non esset, & sic ante mundum creatum fuit vacuum, per quod argumentum putat cogere etiã nos christianos fateri vacuũ. ¶ Inter illos qui ponebant vacuum non separatum à corporibus, fuit quidã Philosophus nomine Xutus, qui hoc argumento ducebatur: si vacuum non esset, ergo non contingit aliquid condensari, probatur consequentia, quia condensatio non aliter fit, quàm per vacuũ, sed impossibile est non esse condensationem, quia tũc sequeretur vnum ex his inconuenientibus, aut quod esset motus localis (quomodo enim corpus transiret per corpus, nisi esset densatio aliqua?) aut si motus est sine condensatione, totus mundus cõturbabitur & fluctuabit: quia dato ꝙ moueatur vnum corpus, puta ipsius canis, hoc tale corpus mouebit vnam partem spatij in locum vlteriorem & illa aliam, & illa aliam iterum, donec totus mundus moueatur, & egrediatur suos limites, & item per quietem regrediatur sicut mare fluctuat motu vndarum: quod si hoc non est, sequitur aliud inconueniens, quod si modo aliquod corpus crescit, vt cum ex aqua fit aer, alibi opus sit vt aliud corpus decrescat, puta tantũ aeris fiat aqua, ne totum vniuersum fluctuet, & conturbetur, ꝙ si ista esse non possunt, oportet dari vacuum in corporibus ratione cuius condesentur, quia condensatio aliter fieri non potest quam per vacuum. Vt appareat quòd neutrum argumentum concludit. ¶ Est notandũ primo, ꝙ ponentes vacuum ad tres opiniones reduci possunt: prima fuit pythagoricorum, qui non naturaliter de vacuo loquuti sunt: dicebant enim vacuum esse quoddam spatiũ magnum separatum à corpore extra cœlum existens, & sic imaginati sunt vniuersum esse magnum quoddam animal, quod quidem vacuum respirans per ipsum flatu quodam corpora hmõi distinguit & separat ab inuicem, ita ꝙ vacuum nihil aliud erat quã distinctio & separatio partium vniuersi: imaginati sunt enim distinctionem per plenum fieri non posse, quia oportet huiusmodi plenũ ab alijs partibus vniuersi distingui, & sic oportet vt fiat per vacuum, & quia prima distinctio inuenitur in numeris, eo quòd numeri secundum ipsos sunt prima principia & substantialia rerum, ideo primo ponebant vacuum in numeris, vt per naturam vacui vna vnitas ab alia distingueretur, ne numerus sit cõtinuus sed habeat naturam discretam. ¶ Secunda opinio fuit ponentium vacuum separatum à corporibus inter latera alicuius corporis continentis interceptum, quod quidem spatium erat corporum susceptiuum, vt si diceremus spatium quod est inter extremitates domus, est uacuum, & assignabant rationem positionis eorum: quia credebant aerem nihil esse. ¶ Tertia opinio fuit ponentium vacuum infra corpora naturalia, & partibus corporis vniuersi inbibitum, quod quidem habet distinguere partes cuiuslibet corporis ab inuicem, & etiã partes totius vniuersi vt dixerunt Democritus & suus collega Leucippus. ¶ Secundo est sciendum, quòd duplex est rarefactio & condensatio, propria & impropria: impropria est quæ fit absque mutatione & alteratione aliqua partium rei, sed solum per approximationem vel partium separationem, sicut spongia cum eiecta est aqua vel aer, cõdensata dicitur, cum vero plena est aere vel aqua rarefacta est, talis autem densatio & rarefactio non fit absque corporis externi intromissione, vel expulsione, & hæc inest frequenter mixtis, saltem ignis & aer non habent hanc densationem vel raritatem. Antiqui itaque non cognoscebant nisi hãc solum cum hoc discrimine, quod illi ponebant intra corpora vacuos poros, nos vero plenos subtiliore corpore: & sic possumus dicere, cinerem condensari. Alia est condensatio & rarefactio propria, & hæc non fit corporis alterius expulsione vel receptione: sed mutatione ipsius subiecti, ex potentia in actum, vt sicut quod erat calidum fit frigidum, non quia ab intrinseco quicquam recipiat, sed quia materia quæ erat in potentia frigida, fit actu frigida, & ita fit rara & densa actu, ex eo quod erat in potentia. Quibus stantibus dicimus, ꝙ nullo modo ponentes mundum productũ, coguntur ponere vacuum, & ad argumentũ Auer. resp. D. Tho. p. p. ꝙ ad rationẽ vacui non sufficit in quo nihil sit, sed requiritur qđ sit spatium capax corporis, in quo non sit corpus: vt patet per Arist. 4 phy. generãtes ergo mundũ dicunt non fuisse locum aut spatiũ ante mundũ. Ad sm̃ dicitur, ꝙ condensatio fit per hoc ꝙ subiectũ existens sub raritate & in põia existens ad densitatẽ, reducitur ad densitatẽ, & ecõuerso, sic ergo ex aqua fit aer per hoc ꝙ eadẽ materia numero, quæ prius erat sub forma aquæ, fit sub forma aeris aut econuerso: sic in proposito ex denso fit rarum, per hoc ꝙ eadem materia quæ

Opin. Xuti.

Notandum

Secũda opi.

Tertia opi.

q. 46. ar. 2.
Ad argumẽta respon.

teria quæ prius erat sub forma densitatis fit sub raritate: & sic non oportet ponere vacuum propter raritatem & densitatē, nec oportet vniuersum conturbari & fluctuare vt mare, quia quando aliquod corpus mouet, puta canis ad aliquem locum, aliud corpus cedit quod existebat eo in loco. Nec te moueat si Auer. dixit, quòd ponentes vacuū sunt bipartiti, & nos recitauimus tres opiniones quia Auer. loquitur de his qui naturaliter locuti sunt, Pythagorici quorum fuit prima opinio non naturaliter locuti sunt.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

CIRCA secundam illam rationē si tēpus esset circulatio, tunc essent plures cœli & essent quoq; plura tēpora, & plures primi motus, & plures mūdi, sed hæc oia sunt falsa, igitur, &c. sed contra potuisset quis dicere, videtur ꝙ nedū nō sit falsum esse plures mundos, sed verissimū & necessariū est ponere pluralitatē mundorum, quia Deus Opt. Max non determinatur ad vnum mundum, ergo plures pōt eāre. ¶ Secūdo, natura mūdi est perfectior alijs naturis: ergo in pluribus indiuiduis saluari pōt. ¶ Tertio, natura & Deus semper faciūt qđ melius est, sed melius est esse plures mundos quā vnū, quia plura bona paucioribus meliora sunt: ergo melius est esse plures mūdos. ¶ Quarto, natura mundi est vniuersalis: ergo ipsa in pluribus mundis pōt existere. ¶ Quinto, generabilia variantur: ergo & mūdus. cōsequentia probatur, quia variata parte variatur totū. ¶ Sexto, omne qđ habet formā in materia possibile est multiplicari secundū numerū, manente eadē specie, quia multiplicatio sm̄ numerū, est ex materia: sed mūdus habet formā in materia sicut enim cum dico hō significo formam, cum aūt dico hic homo significo formā in materia, ita cum dicitur mundus significatur forma, cum aūt dicitur hic mundus significatur forma in materia, & sic nedum verum, sed summæ necessariū est esse plures mūdos.

Te. 90. resp.

¶ Pro solutione horum. Sciendum est primo, ꝙ dubitatio hæc mota fuit ab Arist. primo cœli, vbi hac ratione probat dari tantum vnum cœlum, ex consequenti vnum mundū, quia vno primo existente mouente, oportet existere tantum vnum primum mobile, licet primus motor plura mobilia moueat, hoc tamen est, quia hoc secundum & mediate mouetur & aliquod primo & immediate: quia igitur inconueēit esse duo primo mobilia, & aliquod esse primum mobile, ideo illud est tantum vnū. Confirmatur, datis duobus primis mobilibus, oportet dari duos primos motus, quibus illa duo prima mobilia mouentur: est. n. inconueniens vni efficienti assignare duo prima & æterna instrumenta. confirmatur adhuc, quia inconuenit dari duo centra & duo orizonta vt patet primo cœli: quia si sic non esset superius neq. inferius naturaliter, sed in sola comparatione, primo cœli, licet igitur Deus omne cœlum moueat, tamen primum cœlum primo mouet, alios vero non primo, & primo cœlo appropriatur tamquam proprio instrumento, & ad illud stat omnium mobilium vltima resolutio. si enim omnibus cœlis æque immediate se haberet primum mouens, tunc velocius circuiret primus motor cœlos inferiores, quàm superiores: quia eo quòd inferiores cœli sunt minores altioribus, super inferiores maiorem habet proportionem, quam supra maiores, & sic velocius etiam mouerentur erraticę quam stellata sphæra, & velocius luna, quàm sol: quod patet esse falsum vt dixit Aristo. primo meteorum. præterea si primus finis est vnus, primum cœlum est vnum, & mundus est vnus: assumptum deduci potest ex vltima propositione 12. metaphy entia nolunt male disponi, & pluralitas principatum mala, vnus ergo princeps, resolutio habet stare ad vnū finem non autem ad duos primos tales, quia tunc finiretur aliquid per aliquod quo dempto adhuc sufficienter finiretur.

Tex. 80. Tex. 79.

Cōsideratio vtilissima.

¶ Considerandum vlterius, ꝙ ipse ordo in rebus sic à Deo creatis existens, vnitatem mundi manifestat: mundus enim iste vnus dicitur vnitate ordinis, secundum ꝙ quædam ad alia ordinantur: quæcumque autem sunt à Deo, habent ordinem ad inuicem & ad ipsum Deū, vnde necesse est quod omnia ad vnum mundū pertineant, & ideo illi potuerunt ponere plures mundos, qui causam mundi nō posuerunt aliquam sapientiam ordinantem sed casum, vt Democritus qui dixit ex concursu atomorū factum esse hunc mundū & alios infinitos, & si duo mundi simul essent tunc essent in eodē tempore aliter nō essent duo, sed quemadmodum sunt in eodē tempore, idem tempus habens cōmune: ergo vnū habent tempus illis duobus mundis commune: ergo vnus est motus illis cōmunis: ergo vnum mobile commune: ergo

ac ergo vnus motor communis, quæ omnia repugnant pluralitati mundorum, & si ratio art. 1. cœli valet, quod cœlum est sempiternum, & perpetuum: ergo tantum vnum cœlum, & etiam est tantum vnum horizon, & est tantum vnum medium, quæ omnia tantum vnum mũdum constituũt, qui constat ex tota sua materia, & ex omni corpore materiali & sensili, quod quidẽ etiam sacræ literæ testantur vt scribitur Ioannis, mundus per ipsum factus est. Quibus stantibus dicitur ad primum dubium: ꝙ si plures essent mundi similis speciei, ipsi essent frustra, si vero essent plures mundi dissimilis speciei, tunc nullus eorum comprehenderet totam naturam corporis sensibilis, & sic nullus eorum esset perfectus: ideo ex omnibus Deus vnum mundum perfectum causauit dicitur etiam ꝙ Deus de potentia sua absoluta poterit plures mundos producere, sed nũc loquimur naturaliter. Ad secundum negatur consequentia, quia melius est habere vnum indiuiduum perfectum, quã multa imperfecta. Ad tertium dicitur, quòd nullum agens intendit pluralitatem materialem vt finem: quia materialis multitudo non habet certum terminum, sed de se tendit in infinitum, infinitum autem repugnat rationi finis, cum autem dicitur plures mundos esse meliores, quàm vnum, hoc dicitur secundum multitudinem materialem, tale autem melius non est de intentione Dei agentis: quia eadẽ ratione dici posset ꝙ si fecisset duos, melius esset ꝙ essent tres, & sic in infinitum. Ad quartum dicitur quòd vniuersale ex parte rei & intellectus est in multis secundum rem, sed natura mundi est vniuersalis secundum rationem & intellectum, non secundum rem. Ad quintum dicitur ꝙ principales partes mundi sunt æternæ, vt cœlũ & elementa. Ad sextum dicitur ꝙ mundus constat ex tota sua materia: non enim est possibile esse aliam terram quam ista, quia omnis terra ferretur naturaliter ad hoc mediũ vbicumq; esset, & eadem est ratio de alijs corporibus, quæ sunt partes mundi, & non sumo ly, possibile secundum potentiã actiuam Dei, neq; pro possibili logico, sed pro possibili sumpto ex põia indita rebus, sm̃ quam dicimus, ꝙ impossibile est mortuum resurgere, quia de potẽtia Dei adest articulus parisiensis, asserens, dicere ꝙ Deus non possit de nouo plures mundos producere, est error.

Tex. 91.

Cap. 3.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA responsionẽ Themistij ad dubiũ motum, contra id quod quarto loco notat auctor, ex D. Tho. dubitaret aliquis q̃ro tempus solum motum localem primo mensurat, secundario vero alios motus, cum definitio vniuoce conuenire debet omni contẽto sub definito, & est vulgata satis ꝓpositio in philosophia naturali, non igitur tempus est mensura vnius motus primo, & alterius secundario, quia aĩal rationale cum sit definitio hominis, ęque primo conuenit omni homini, ita & mensurare motum sm̃ prius & posterius, est definitio temporis sm̃ Arist. non igitur conuenit sibi mensurare primo vnum motum, & alterum secundario, vel necesse est multiplicare tempora sicuti multiplicantur motus. ¶ Pro cuius solutione. ¶ Sciendũ est primo, ꝙ Scotus 2. sent. q. 2. ponit tres mensuras durationis, tempus, æuum, & æternitatem, ita ꝙ tempus rem successiuam, æuum permanentẽ defectibilem tamen, æternitas vero rem omnino indefectibilẽ mensurat. ¶ D. Th. quærens q̃ro æuum differt à tempore occasione verborum Boetij qui lib. 3. de cõsolatione dixit, q tẽpus ab æuo ire iubes, postquã posuit quandã opinionẽ antiquorũ Theolog. dicentium hæc tria ita differre, quia æternitas caret principio & fine, æuum hẽt principium, sed non finẽ, tempus non hẽt principiũ neq; finem, & impugnat hãc opinionẽ, quia posito ꝙ æuiterna semper fuissent, & semper futura sint, vt posuerunt nonnulli, vel & ꝙ deficerent quãdoque: qd Deo est possibile, adhuc æuum distingueretur ab æternitatę & à tempore. ¶ Propterea recitat aliã opinionẽ tenentẽ hæc tria differre per hoc, quia æternitas non habet prius & posterius, tẽpus habet prius & posterius cum innouatione & veteratione, æuum habet prius & posterius sine innouatione & veteratione, & hac quoq; reiecta tamquam implicante contradictionẽ, ponit veritatem rei quomodo æuum est mediũ inter ęternitatem & tempus, quia æternitas est mensura rei totaliter permanentis quæ nec est mutabilis nec mutabilitati adiuncta, & hæc est Deus Opt. Max. Aeuum est mensura illarũ rerũ quę nec in transmutatione consistunt nec subijciuntur transmutationi: habent tamen transmutationem adiunctã vel in potentia, vt patet in corporibus cœlestibus quorum esse substantiale est intransmutabile, hoc tamẽ esse intransmutabile habet transmutabilitatẽ secundum locum,

p. p. q. 10. art. 4. meteo. 9.

Opinio præpositiui.

Rabi moys.

Opinio propria.

locum, tempus vero est mensura illarum rerum, quæ sunt transmutabiles & in trāsmuta bilitate consistunt, vt oia hæc quæ in sphæra generabilium & corruptibilium reperiūtur. ¶ Adde tu etiā hic, ꝙ tempus comparatur ad motum primi cœli non solum vt mēsura ad mensuratum, sed etiam vt accidens ad subiectum, ad alios vero motus comparatur solum vt mensura ad mensuratū, vnde sīn multitudinem eorum non multiplicatur, quia vna mē-

Tex. 99. sura separata multa mensurari possunt. ¶ Sciendum secundo, ꝙ tempus cū sit mensura motus, non pōt esse & reperiri extra cœlum, quia si extra cœlū non potest esse motus, nec corpus, nec vacuum, neque locus, igitur neque tempus: ꝙ aūt non sit tempus, probatur ex Arist. primo cœli, quia non potest esse mensura sine mensurato: si ergo non reperitur motus extra cœlum, ergo neque tempus, corpus etiam nullum est extra ipsum cœlum, quia vel esset simplex, vel mixtum, non simplex, quia tantum sunt quinque corpora simplicia: tum etiam quia si extra cœlum esset corpus, aut esset ibi naturaliter, aut violente, non naturaliter, quia tm̄ est vnus naturalis locus, & ille non est extra cœlum, neque violente qa nulli corpori naturalis est ille locus; ergo nulli est violentus, neque etiam ibi potest esse corpus mixtum, cum non sit ibi simplex, vt probatum est, & si ibi non potuerit esse corpus, excluditur quoque vacuum. ¶ An aūt si in circumferentia cœli esset homo posset manū extendere, rn̄detur ꝙ casus est impossibilis, & ex impossibili sequitur quolibet. secundo supposito casu dicitur ꝙ non, quia de ratione sphærici est non sphæricum continere, & sic manus extra cœlum non conseruaretur, sed supposito ꝙ conseruaretur, non videtur ꝙ magis prohibitiuum ipsius motus sit ipsum nihil quam vacuum, si enim motus non pōt fieri in vacuo, ergo nec vbi nihil est, sed extra cœlū nihil est, & non est extra cœlum vacuū, qm̄ ibi corpus esse nō pōt: ergo nec homo manū ibi extendere possit causando motū. ¶ Notandū tertio, ꝙ tempus nedū est mensura motus, sed etiā quietis: est .n. quies priuatio motus in subiecto apto nato moueri, non .n. omne immobile quiescit, sed priuatū motu aptū natum moueri, vnde patet ꝙ quies est priuatio motus, talis aūt priuatio mensuratur tempore, quæ scilicet est priuatio alicuius mensurati tempore, sed motus sm̄ quem quies mensuratur tempore talis est, contingit enim ꝙ aliquod mobile quiescit, simul existente quiete, illa est motus in alio mobili, & ille alius motus mensuratur tempore aliquo, & sic illa quies mensuratur tpre, quæ simul cū illo motu existit, vnde quies mensuratur tpre per accidens, inquantū motus aliquis qui est dū quies est mensuratur tēpore: & tantā quantitatem intelligimus esse quietis, quanta quantitas motus, quo existēte est illa quies, vt si quiescente aliquo mobili aliud mobile mouetur in tribus horis similiter aūt in aliis, quibus stantibus. ¶ Dicitur ad argumentum, ꝙ tempus est mensura motus est propositio analoga, tūc non inconuenit ꝙ primo & per se sit mensura primi motus qui est primi cœli a quo causantur oēs alij motus in his inferioribus, & si primo & per se est mensura primi motus est ꝓpria eius passio & subiectiue est in eo sicut par in numero, hine est ꝙ magnus commentator Auerr. clamabat tempus nō mensurare motū cœli vt numerus, sed bene ad alios mo-

4. phy. te. 131 tus se habet vt numerus, quia ad motum cœli tempus habet duplicem habitudinē & passionis per se consequentis subiectum, & habitudinem numeri & mensuræ, sed ad alios motus comparatur solum in ratione numeri, ꝓpterea optime dictum est ex Themistio ꝙ tempus primo mensurat motum localem, secundario alios motus.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

CIRCA illud quod primo notat Auctor, ꝙ ex consideratione puncti in cōparatione ad lineam possumus in notitiam nunc ꝑ comparationem ad tempus deuenire. ¶ Dubitare posset aliquis num punctus sit aliquod ens positiuum, vel priuatiuū, & ꝙ sit priuatiuum probatur, quia sicut est de vnitate, ita est de pūcto per conuenientem similitudinem, cum vtrumque sit aliquid indiuisibile simpliciter, sed ipsa vnitas non est aliquid positiuum, cum sit quædam indiuisio: vnum .n. est ens indiuisum, vt ait D. Tho. & per consequēs vnitas est indiuisio per locum à coniugatis. Oppo-

p. p. q. 11. situm quoque, aliquis suadere potest, quia nihil pure priuatiuū ponitur in definitione en-

primo Post. c. de perse. tis positiui, punctus autem ponitur in definitione lineæ, vt patet ex Arist. linea est quid positiuum, ergo & pūctus, & eadem quæstio moueri pōt de ipso instāti, siue nunc respectu temporis.

temporis. Pro solutione huius dubij ¶ Sciendum est quòd aliqui visi sunt intelligere, ꝙ punctus & vnitas non sunt entia positiua, sed solum sunt quædam priuationes. punctus .n. terminans est priuatio continuationis nisi lineæ terminatæ cum alia linea, & punctus continuans est priuatio diuisionis lineæ: tam diu enim linea est continua, quamdiu est indiuisa, & cum est diuisa, corrumpitur punctus continuans, ꝙ non videtur esse nisi quia punctus cõtinuans est priuatio diuisionis actualis. ¶ Similiter dicunt, ꝙ vnitas nihil aliud est nisi priuatio diuisionis non habens positionem in continuo: sed hæc non videntur recta. Primo de vnitate, quia mensura alicuius positiui non videtur pura priuatio, hoc videtur satis manifestum: sed vnitas est mensura numeri intrinseca, vt scribit Arist. & numerus est quid positiuum, cũ sit species quãtitatis, vt patet in prædicamẽtis, igitur vnitas nõ est pura priuatio. ¶ De puncto simili et non videtur verum: quia illud quod habet positionem in continuo videtur esse quid positiuum, & non pura priuatio, sed punctus est huiusmodi, in hoc differt punctus ab vnitate, vt placet Arist. ¶ Tum etiam quia id, quod est terminus & principium entis positiui, non est pura priuatio: sed punctus est huiusmodi vt notum est omnibus, igitur punctus non est pura priuatio. ¶ Propterea animaduertendum est, quòd positio multipliciter capitur, primo enim modo sumi potest pro ordine partium in toto in habitudine ad locum, & sic sumpta fuit à Gilberto Porrectano in libro suo de sex principijs, ponendo ipsam tamquam vnum ex prædicamentis. Secundo modo accipitur pro significabilitate, seu pro sensibilitate partium quantitatiuarum in suo toto, & sic pertinet ad quantitatem continuam, & istis duobus modis punctus non habet positionẽ cum nullas partes habeat secundum quantitatem. Tertio modo dicitur positio ipsa existentia alicuius indiuisibilis inter duas partes lineæ determinatæ, & sic punctus habet positionẽ, nam punctus continuãs duas partes lineæ, est inter illas duas lineas sine medio, & non alibi, punctus autem terminans, est inter duas lineas contiguas adinuicem, & non alibi, & hoc in illis corporibus, quæ habẽt aliquid extra se, ex quibus manifestũ esse potest, qualiter punctus habet positionem in continuo, & in hoc differt punctus ab vnitate, quia ipsa vnitas, à qua aliquid dicitur vnum, nõ est determinata inter duas partes lineæ, quæcumque sint, dico prout vnitas est. ¶ Attendendum etiam est, quòd duplex punctus reperiri dicitur, punctus terminans, & punctus continuans, punctus terminãs, est quoddam indiuisibile, vltra quod nihil est de illa linea, & citra quod est totum quicquid est de illa linea, & super illud indiuisibile fundatur relatio quædã scilicet termini ad terminatum, & ad actualem existentiam huius termini necessario requiritur priuatio continuationis lineæ cum alia linea, & sine ista priuatione non bene potest intelligi ille terminus actu, quamuis enim habitus sit notior ipsa priuatione opposita, tamen nihil prohibet priuationem vnius habitus scilicet habitus multo notioris, esse notiorem, saltem quo ad nos quodã alio habitu, vel ente positiuo, vt ait D. Tho. continuitas igitur vel quantitas continua est aliquid notius & manifestius, quã sit illud indiuisibile, quod dicitur punctus, & priuationem ipsius cõtinuitatis necessario cõcomitatur huiusmodi punctus terminãs, & ideo punctus notificatur per priuationẽ continuitatis, & hoc docuit phy. 3. de anima, vbi habet, punctus autem & omnis indiuisio & substantię indiuisibile priuatio ac demonstratur &c. arbitramur enim iuxta istam viam, ꝙ hoc nomen punctus significat aliquod ens positiuum, qd est terminus lineæ, ratio tamẽ intelligendi & significãdi huiusmodi termini sumitur à quadam priuatione sc. licet a priuatione continuitatis lineæ terminatæ cum alia linea, punctus vero continuans, est quoddam indiuisibile existẽs inter duas partes lineæ sibi inuicem continuæ sine distãtia medij, & ad huiusmodi punctum necessario requiritur priuatio diuisionis actualis ipsius lineæ: si enim linea, quæ nunc est continua diuidatur actualiter, tunc corrumpitur punctus continuans, & fiunt loco eius duo puncta terminantia, & huiusmodi punctus licet secundum se sit aliquid positiuum, tamen notificatur & intelligitur per priuationem diuisionis lineæ, quæ quodammodo notior est ipso, & iste punctus cõmuniter dicitur, ꝙ est punctus in potentia, quia non terminat actu ipsam lineã: sed ipso existente linea quam continuat cum alia linea non est actu terminata, & diuisa ab alia linea, sed solum in potentia. ¶ Quibus stantibus dicitur ad dubium ꝙ vnitas quoque est quid positiuum secundum se, tamẽ significatur & intelligitur sub priuatione, & differt à puncto modo quo diximus supra, nec sequitur, si vnum est ens indiuisum, ꝙ vnitas sit sola indiuisio, sed ꝙ sit vnitas indiuisa, & si dices, vnum dicitur ab indiuisione, sed vnum dicitur

10. metaph. Tex. 8

c. de quantitate.

5. metaph. Tex. 16.

Quot modis capitur positio.

Differentia puncti ab vnitate.

p. p q. 11. articul. vbi agitur de innascibilitate patris.

Replica.

Resp. ab vnitate: ergo vnitas est indiuisio, dico ꝙ vnum non solum dicitur vnum ab indiuisione (licet indiuisio sit modus à quo sumitur intellectus vnius) sed cum hoc dicitur vnum ab aliquo positiuo substrato illi indiuisioni, vnde in doctrina D. Tho. vnum non dicit rationem perfectionis, vt est videre apud Caiet. p. p. q. 6. in expositione tertij art. ad primū arg. & q. 11. in expositione 1. art. vbi disputat contra Scotum volentem vnum formaliter dicere positiuum, quod non est verum nisi substrate, & sic etiam teneas de instanti.

Caiet. Scotus.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

2. sent. dist. 2. q. 1.

QVIA Gregorius de Arimino asserit plura esse tempora, iuxta pluralitatem motuum, ita vt quilibet motus, habeat suum tempus, ad quod probandum supponit primo, ꝙ nihil mensuratur aliqua quantitate successiua, nisi ipsum sit quātum, & successiuū, vel quātitas successiua, sicut nihil mensuratur magnitudine, nisi ipsum sit magnum. ¶ Supponit secundo ꝙ vnusquisque istorū motuū inferiorū proprie dictorum mensuratur tempore, & hoc ab omnibus acceptatur. ¶ Supponit & tertio ꝙ nihil est quantum successiuum nisi per quantitatem successiuā & inexistentē, sicut nihil est album nisi per albedinem sibi inhærentē, non .n. aliquid dicitur quantum ex eo ꝙ efficit quantitatem quemadmodum dicitur visum, quia agit visionē, sed dicitur quantū ex eo ꝙ habet in se quantitatē. ¶ Quarto supponit, ꝙ nulla sit quantitas successiua nisi tempus, vt scribitur in prædicamentis. ¶ Quibus iactis arguit, omne quod mensuratur tpre est quantitas successiua, vel quantū succedēs, & hoc habetur per primā suppositionē, sed omnis motus proprie dictus istorū inferiorū mensuratur tempore, vt habetur in secūda suppositione: ergo oīs motus ꝓprie dictus, vel est quātitas successiua, vel quātū succedēs, vel habens in se quantitatem successiuā, sed quantitas successiua continua est tēpus, vt asserit quarta suppositio, ergo oīs motus proprie dictus, vel est tēpus, vel quantū succedens, si aūt sit tēpus tūc cū plures & diuersi sint motus numero, plura vtiq; & diuersa tēpora erunt, si vero detur quòd omnis motus istorū inferiorū est quantū successiuum, & nihil est quantum successiuū, nisi per quantitatem successiuam sibi inexistentem, siue inhærentem, sequitur ꝙ omnis motus proprie dictus habet in se quantitatem successiuam sibi inhærentem, omnis aūt talis quantitas est tempus: ergo omnis motus proprie dictus habet in se tempus, si ergo sunt plures motus vt patet, sunt etiam & plura tempora, tunc etiam confirmatur hoc, quia sicuti se habet locus ad locata ita tempus ad temporalia per conuenientem similitudinem, sed non est vnus locus numero omnium locatorum, vt patet 4 phys. in tractatu de loco: igitur nec est vnum tempus numero omnium temporalium. ¶ D. Tho. p. p. loquens de æuo vnum sit vnum omnium æuiternorum, & volens determinare veritatem huius quæsiti, procedit ex causa vnitatis tēporis, quia in cognitionem spiritualium per corporalia deuenire oportet. Verumenimuero fuerunt aliqui dicentes ideo tēpus omnium temporalium esse vnum, quia numerus omnium numeratorum est vnus, cum tempus nihil aliud sit nisi numerus &c. vt voluit philos. 4. phys. sed impugnat istam positionem D. Tho. tamquam insufficientem, quia tempus iam non est numerus vt abstractus extra numeratum, sed vt in numerato existens, alioquin non esset continuus, quia quinque vel sex vlnæ panni continuitatē habent non ex numero, sed ex numerato, numerus autem in numerato existens, nō est idem omniū, sed diuersus diuersorum. ¶ Propterea alij assignāt causam vnitatis tēporis ex vnitate æternitatis, quæ est principium omnis durationis, & sic omnes durationes sunt vnum si cōsideretur eorum principiū, sunt vero multæ si consideretur diuersitas eorū, quæ recipiunt durationem ex in fluxu primi principij. ¶ Alio vero assignant causam vnitatis tēporis ex parte materiæ primæ quæ est primum subiectū motus, cuius mensura est tempus, sed vnico argumento Doctor Angelicus vtrāque opinionem arguit, quandoquidem ea quæ sunt vnum principio vel subiecto & maxime remoto, non sunt vnum simpliciter sed secundū quid, sed tam æternitas quam materia prima sunt remotissima à tempore nō, ergo ex vnitate illorū debemus nancisci vnitatē temporis. ¶ Ponit ergo veritatem huius rei D. Th. ꝙ ratio vnitatis temporis sumenda est ex vnitate primi motus, secundū quem (cum sit simplicissimus) omnes alij mensurantur, vt habetur 10. metaph. sed cōparatur tempus ad primū motū nō solum

Margin notes: 2. de quātitate. — q. 10. art. 6. — Tex. 101. — Tex. 4.

solum vt mensura ad mensuratū, sed etiam vt accidens ad subiectum, & sic ab eo recipit vnitatem, ad alios autem motus comparatur solum vt mēsura ad mensuratū, vnde sm̄ eorū multitudinem non multiplicatur, quia vna mensura multa mensurari possunt, qđ auctor quoque tangit in corpore quæst. Sciendum etiam est, ꝙ licet tempus sit realiter motus, non tamen est formaliter & quidditatiue, quia de ratione temporis est, vt sit mensura, de ratione vero motus est, non vt sit mensura, sed vt sit actus existentis in potentia. ¶ Vltimo est notandum, ꝙ tempus duplex est, alterum primo & principaliter dictum, & hoc est vnum in omnibus temporalibus in cœlo, in terra, & in mari, alterum tempus dicitur cōmuniter dictū, quod est extrinseca duratio cuiuslibet motus, & hoc plurificatur & multiplicatur secūdum multitudinem motuum. ¶ Quibus stantibus dicitur ad argumentum Gregorij quo etiam & alij vtuntur, ꝙ tempus proprie & principaliter quod comparatur ad primum motum, non solum vt mensura ad mensuratum, sed etiam vt accidens ad subiectum, est vnum simpliciter & idem numero, sed tempus cōmuniter quod comparatur ad alios motus vt mensura solum extrinseca, non est idem numero in cœlo & in terra & in mari, vnde sicuti vnus est locus communis omnium locatorum, ita est vnum tempus omnium temporalium, & sicuti diuersa sunt loca specialia diuersorum locatorum, ita diuersa quoque sunt tempora diuersorum specialium motuum, & ex hoc patet responsio ad confirmationem, & in hoc conuenit Commentator quoque, quippe qui in hoc 4. phys. dixit, quòd tempus sequitur primum motum, ad quem se habet vt mensura intrinseca, ad cæteros vt mensura extrinseca. Cōmen. 130

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. quarti Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES
MAGISTRI AQVARII
In Quæstiones Libri quinti Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

PER subiectum omnes fere & Græci & Latini intelligunt ens, siue esse, vt patet per D. Tho. in expositione huius tex. vbi declarans quō est species vna mutationis, quæ est ex subiecto in subiectū, & alia ex subiecto in non subiectū, subdit .i. de esse, in non esse, & Cōmen. quærit quid intelligendū venit per non esse, respondet, intelligo per non esse, nō esse in actu, quod est esse in potentia, hoc idē habet Sim. Themist. & Ioan. Gram. & quia multæ sunt diuisiōes entis, vt declaraui in qq. meis cōtra Ant. And. in metaph. & secundū Auer. prima diuisio est in substantiā & accidens, de qua diuisione tractatur in 7. & 8. metaph qui duo libri appellantur Tractatus de substātia ab Auer. propterea quòd denominatio fit à principaliori differentia: vnde Cōm. 2. phy. dicit ꝙ substantia & accidens sunt differētiæ entis sm̄ quòd est ens, & hanc diuisionē appellant aliqui diuisionem in partes subiectiuas. ¶ Secunda diuisio est per pōiam & actū, & de tali diuisione egit Phil. in 9. primæ philosoph. qui appellatur, Tractatus de pōia & actu, & ista sunt opposita relatiue, vt patet 9. metaph. & sic intelligitur dictum cōm. 1. de anima, vbi habet, actus & pōia sunt differentię valde oppositę, & contingunt omnibus prædicamētis, quia vt scribitur 12. metaph. in omni prædicamēto est propria pōia & proprius actus, & inter oppositiones relatiuas ista est prima & summa. ¶ Tertia diuisio entis est per vnum, & multa, quam aliqui appellant diuisionem per passiones entis, aliqui vero per priuatiue opposita, de ista locutus est Arist. 10. metaph. ¶ Quarta est diuisio entis per materiale, & immateriale, de qua agitur 12. diuinæ Philosoph. quia ibi inquiritur natura abstractorum. ¶ Quinta est diuisio entis secundum veritatem & iuxta sententias antiquorum, & de ista disputatur lib. 13. & 14. metaphys. si hi libri veri ac legitimi sint Aristotelis, quia multi volūt ipsos fuisse Theophrasti discipuli Aristotelis. ¶ Sunt aliæ diuisiones entis ab istis, vt est diuisio entis in ens per accidens, & in ens per perse, & illa alia in ens in anima, & in ens extra animam.

Cōmen. 7 — Tex. 13. — Cōmen. 6. — Tex. 12.

Vide I principio prędica. Tex. 14.

¶Sunt & aliæ diuisiones logicales similes &c. & attende q alia est diuisio entis in substantiam & accidens, & alia est diuisio entis in ens per se & in ens per accidens vt patet p Arist. 5. metaph. vbi ens secundũ se diuidit in decem prædicamenta quorum nouem sunt accidentia,& ideo diuisio entis in substantiam & accidens est de diuisionibus entis, quod est subiectum in metaph. quod sm̃ suam absolutam considerationem nõ euadit q sit aut substantia aut accidens, sed diuisio entis in ens per se & in ens per accidens est diuisio penes modum prædicandi per se, vel per accidens, & per consequẽs est sm̃ attributa rationis, & sic diuisio entis in ens in anima, & in ens extra animam, est diuisio vocis pure æquiuocæ in sua æquiuocata vt scripsit Auer. ens non dicitur de substantia & accidenti pure æquiuoce sicut dicũtur nomina de affirmatione & negatione & vniuersaliter de oppositis, idest de contradictorijs: hinc patet error Scotistarum asserentium ens in sua maxima communitate dicere conceptum communem vniuocum.hæc omnia volui apponere vt agnoscas q̃ dicitur, q motus est de subiecto in subiectum,vel de non subiecto in subiectum,& licet per subiectũ,& nõ subiectum intelligamus ens, & non ens, non tamen quodcumque ens,& quodcũq; nõ ens, vide Auer. Simpliciũ, Themist.& Ioan Gram in expositione huius tex.7 & clarius latinos .s. D. Tho. Romanum Egidium, Paulum Venetum, & Suess. & digress. Pomponatij.

7. metaphy. Comm. 15.

Quod ens p subiectũ intelligẽdum venit.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

1 de ortu et interitu. Tex. 7.

CIRCA rationem huius quæsiti s. in substantia non est motus,quia non est cõtrarietas,est aliquantulum considerãda opinio Alex. asserentis qualitates elementorum esse formas substãtiales ipsorũ motus, quia Arist. inuestigans principia corporis sensibilis,ait q prima materia, & primæ contrarietates sunt ex quibus consistant vocata elementa: igitur primæ qualitates cum prima materia constituũt elementa. ¶Et confirmat, quia eodem libro quo supra voluit ignem esse contrariũ aquæ q non esset, nisi forma ignis esset caliditas,& forma aquæ esset frigiditas: nam licet Arist. dixerit in prædicamentis substantiam non esse cõtrariam substantiæ,illud habet locum de substantia composita & non de substantia simplici sicut est elementum. ¶Præterea definitio substantiæ non datur per accidentia, sed in definitione ignis ponitur caliditas & siccitas, vt patet 2. de generatione, igitur primæ qualitates elementorum sunt substantiæ. ¶Tertiò illud per cuius ablationem aufertur substantia, est substantia rei, quia sicut illud quod ita se habet quod eo posito ponitur substantia rei,illud est substantia, ita etiam quod ita se habet quod eo ablato aufertur substantia est substantia: eadem enim sunt principia in quæ aliquid resoluitur & ex quibus componitur, sed ad ablationem caliditatis aufertur substantia ignis. inquit Auerr. quòd ignis non inuenitur in actu nisi in fine caliditatis, contrarium tamen sentis D. Tho. 2. de anima, quia quod vere est nulli accidit. vt docet Phil. non potest esse etiam data licentia fingendi, quòd illud qđ est substantia vni, alteri sit accidens, cum ergo caliditas in nobis sit accidens non potest in igne non esse substãtia, in his n. quæ vniuoce dicuntur,impossibile est vnũ & idem respectu vnius esse substantiam,& respectu alterius esse accidens. dixi notabiliter de vniuoce dictis, quia in his quæ dicuntur æquiuoce aut secundum prius & posterius secus est, sicut scientia in Deo est substantia, in nobis autem est accidens, quia scientia dicitur de scientia Dei æquiuoce vt vult Auerr. vel analogice, vt docet D. Tho. sed caliditas in igne, & in nobis est eiusdem rationis vniuoce, conueniunt.n. in nomine & ratione: ergo caliditas non potest esse substantia in igne, & in nobis accidens. adde q rectus iudex de sensibilibus est sensus, & tactus nullum discrimen ponit inter caliditatem elementi & mixti, igitur &c. & quia substantia non componitur ex nõ substantijs, ideo elementa sunt composita ex materia, & forma substantiali, caliditas,& id genus sunt qualitates, per quas elementa sunt actiua & passiua: quia actio est merito contrarietatis,& quia ignis, vt ignis est, substantia dicitur, & substantia non habet cõtrarium, ideo Arist. dicit quòd ignis nõ agit vt ignis, sed vt calidus, & quia de ratione elementi videtur esse, q sit actiuum & passiuum. ¶Et sic soluendo rationes Alexan. dicimus ad primam q Arist. naturaliter considerans elementa dicit ea constitui ex materia prima,& ex primis contrarietatibus, quia ad naturalem non spectat considerare ipsa vt sunt substantię,cum substantia & accidens sint de primis differentijs entis inquantũ ens vt ait Auer.

7 metaphy. Tex. 17. Tex. 16.

1 cęli cõ. 67

2. phy. T. 27.

11. metaph. Commẽ. 51. p.p q. 142. a. 1

1 phy. Te 52.

1 de ortu & inter. tex. 48

In prĩcipio 4 meteo.

¶Ad

¶Ad secundū dico ꝙ Arist. dicit ignem esse contrarium aquæ, & aerem terræ vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse, ꝙ ideo dixit quia contrarietas in substantijs nō est sm̄ esse substantiæ sed sm̄ qualitates & passiones inuentas in eis. ¶Ad vltimam dicimus ꝙ illud ad cuius ablationem aufertur primo, & per se substantia rei, est substantia, sed nego minorem, quia licet ad ablationem caliditatis auferatur substantia ignis, hoc non est primo & p se, sed mediante forma ignis, quia ablata forma primo aufertur ignis, ablato risibili aufertur homo, non tñ risibile est substantia hominis, ex quibus patet falsam esse opinionem Alexan. & quomodo in substantia est contrarietas, & quomodo motus.

2. phy. cō 4. 2. de gener. tex. 49.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

DE distinctione relationis à fundamento: vide Caie. in p.p. D.Tho. super q.28. in expositione 2. artic. vbi subtilissime tractat quomodo relatio distinguitur à fundamento, & quomodo non: vide quoque Paulum Soncina, & Ioan. cap. 1. sent. dist. 30. q. 1. & Herue. 1. sent dist. 30. q. 1. ar 1. & Grego. Arim 1. sent. dist. 28. q 2. & oēs fere meta. disputant de hoc quæsito 5. metaph. super tex 20. sed cū quæsitū hoc sit difficile, & prolixum, & cum non possit eius resolutio haberi nisi sciatur multiplicitas distinctionum quæ apud Scotistas multæ sunt; siquidem ponunt aliqua distingui distinctione rationis, vt genus, & species apud intellectum, aliqua vero distinguuntur ex natura rei, vt animal & rationale, animal n. est genus, qd̄ se habet vt materia & differentia vt forma, vt patet ex Porphyrio in prædicabilibus. c. de differentia, & ex Arist. 7. metaphys. tex. 43. Quædam distinguuntur distinctione modali, vt finitum & infinitum necessarium, & contingens, actus, & potentia, intensio, & remissio in formis siue substātialibus, siue accidentalibus, differentia indiuidualis, & realitas. ¶Distinguuntur etiam quædam alia distinctione formali, vt quæ distinguuntur per priora, vt animal distinguitur ab homine. ¶Quædam distinguūtur realiter, & sunt illa quorum vnum sine altero existere pōt, vt efficiens & effectum quia nihil efficit se producens, & productum quia nihil producit se generans & genitum, quia nihil generat se, materia & forma, quia mate ia per diuinam potentiam potest esse sine forma apud Scotistas. ¶Aliqua distinguuntur essentialiter, & est quando vni existentiæ singulari plura accidentia coniunguntur vt albedo, & dulcedo in lacte, & rubedo, & amaritudo in felle, hæc enim reperiuntur in eadem existentia, sunt tamen diuersæ essentiæ. ¶Quædam distinguūtur se totis subiectiue, quæ non conueniunt in aliquo toto potentiali vt diuina supposita apud Scotistas dicuntur se totis subiectiue distincta, & sic etiam opposita dicūtur se totis subiectiue distingui. ¶Aliqua dicuntur distingui se totis obiectiue, & est quando aliqua extrema in nullo conceptu reali quidditatiue conueniunt vt vltimæ differentiæ rerū de his distinctionibus vide libellū de formalitatibus Scotistarum, & alium libellum de formalitatibus sm̄ Thomistas, & videbis quæ distinctiones sunt accepiandæ à Thomistis & quæ reijciendæ. vide et̄ Alex. Achillinum Bononiensem in quodam libello suo quem intitulat, de distinctionibus, vbi etiam clarissime inuenire potes quas distinctiones ponunt peripatetici & quas negant, & quia quot modis dicitur vnum oppositorum tot dicitur & reliquum, sicut dantur multa quæ dicuntur distingui, ita dantur multa quæ dicuntur identificari, vt patet in his quæ dicuntur distingui numero, specie, & genere, & etiam dantur quædam quæ sunt eadem numero, vt synonima s. Marcus, Tullius, Cicero, eadem specie, vt Sor. & Plato, & eadem genere, vt homo & leo. vide Petrum H sp. in prædicabilibus: applica modo qua distinctione distinguitur relatio à fundamento, & sic videbis si ad aliquid est motus.

5. metaphy. q. 28.

Distinctio rationis. Distinctio ex natura rei.

Dist. modalis.

Dist. realis.

Dist. essentialis.

Dist. se totis subiectiua.

Dist. se totis obiectiua.

Petrus Hisp. in præd.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

ATTENDE circa secundum argu. ꝙ violentum est cuius principium est extra, passo non conferente vim. ¶Quia Auer. loquens de violentia ait, violentia in rei veritate est, vt aliquod corpus moueat alterum corpus ab extrinseco, ita ꝙ in natura illius corporis motoris, non sit vt moueat illud, quod ex eo mouetur semper, sed in aliqua hora, ex quo patet, ꝙ propositio Pomponatij non est vniuersaliter

3. cæli cō. 28.

uersaliter vera. ꝙ omne qđ mouetur ab extrinseco, moueatur violenter, vnde allucinati sunt ponētes intelligentiam dare esse formaliter orbi, propter hoc argumentum, qđ reputat Achillem. Arguunt.n. ꝙ motus cœli aut est ab intrinseco, & sic habetur intentum ꝙ intelligentia sit forma dans esse, aut ab extrinseco, & tunc motus ille est violentus, quia vt dicunt, oīs motus ab extrinseco est violentus. ¶ Sed videant quæso quam fundamentū istorum sit fragile, si quidem non est vniuersaliter verum, ꝙ omne motum ab extrinseco sic motum violenter, vnde ad pauca respicientes de facili enunciant: patet enim de intentione Phil. motum elementorum de pōia essentiali, & etiā accidentali, esse ab extrinseco, vñ Auer. ait, motus elementorum enumeratur inter motus qui fiunt ab extrinseco, quia talia non mouentur ex se, nisi prius moueantur ab alijs, hinc Plato in Phedro inuestigauit differentiā inter animata & inanimata, ꝓ hoc ꝙ animata in seipsis habent principiū motus, & inanimata mouentur ab extrinseco, & in libro de legibus, ꝙ intrinsece mouetur hoc viuere dicimus, qđ Arist. confirmare quoque vr. ¶ Et nota diligenter propositionem Ar. 7. phys. ꝙ motus violentus est ab extrinseco, & est aut pulsio, aut expulsio, aut vertigo, aut attractio, aut vectio, est vera de motōre qui est corpus, vt limitat eam T hemist. ¶ Quicquid enim mouet, si est corpus, aut pellendo, aut trahendo, aut vehendo, aut torquendo mouet: immo etiam in motore corporeo vniuersaliter non est vera, vt scripsit Auerr. quia motus ignis à cœlo in propria sphæra, non est motus violentus, cum sit perpetuus, & tamen est à motore extrinseco. Si igitur in motoribus corporeis semper mouentibus, motus ab extrinseco non infert violentiam in motu de necessitate, multo minus sequitur hoc in motoribus abstractis per suam naturam semper mouentibus. Intelligentia igitur vt est motor orbis, dicitur motor coniunctus & intrinsecus, vt autem habet existētiam non dependentē ab orbe nec inhærentem orbi, sic dicitur principium extrinsecum & separatum. ¶ Vide D. Th. p. p. vbi declarat quomodo motus cœli est naturalis, & quomodo motus voluntarius dr̄ naturalis. ¶ Vide etiā 3. contra gen. c. 23. vbi quæritur, quomodo cœlū mouetur ex aliqua intellectuali substantia, de quæsito principali vide Albe. de Sax: asserentem vnitatem specificam motus sumendam ex tribus esse simul, ita vt si vnum deficiat, motus differant specie, nempe ex vnitate termini vltimati ad quem, & termini à quo, & medij formalis. vide Magist. Chrysost. in hoc 5. q. 11. & Franciscum Tholetanum q. 3. & q. 4.

1. de gener. & cor. tex. 7. 8. phy. cō. 19

de aīa T. 13. Tex. 10.

8. phy. cō. 79

3. cœli cō. 20

Qūo intelligentia moueat orbē. q. 70 ar. 1. in resp. ad 5. 8. phy, q. 6.

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. Quinti Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones libri septimi Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

Opinio Plat.

NOTA ꝙ de ista disputatione Plato vbique voluit, non omne posse à seipso moueri, sed simplex dumtaxat: compositum vero ab altero moueri opinatur: propterea ait simplex in hoc à cōpositis entibus differre, ꝙ composita moventur per alterū quoddā, at simplex ꝑ seipsum mouetur, & hac rōne asserit Deum, & Animam esse numeros sese mouentes. ¶ Motus est aūt Plato non ab re, videbat.n. cōposita entia moueri participatione ab altero, omne aūt qđ mouetur ab altero, participatione illius motus reducitur ad aliqđ tale, qđ per essentiam mouetur, igitur illud simplex à quo compositum mouetur, oportet vt per essentiam moueatur. ¶ Amplius, Iamblicus cōprobauit hoc ex illo medio: omne qđ fit, ab vniuoco ꝓficitur, quare cū ipsum compositū moueatur à simplici, oportet vt simplex quoque moueatur, aliter motum & mouens non vniuoce conuenirent. Sed contra Plat obiicit Ar ꝙ si idē simplex seipsum moueret, tunc idē esset mouens & motū qđ est imp. eo quia omne qđ mouetur ab alio mouetur, sed quomodo saluari

Iamblicus.

Arg Ar. abc. Plat.

saluari pōt diuinus Plat. vide D. Aug & D. Th. primo sent. dist. 8. q 3. art. 1. & p. p. q. 9. vbi exponitur dictū Aug. Spiritus creator, mouet se nec per tempus, nec per locū. ¶ In resp. ad 2. arg. nota doctrinam Caiet. in p. p. D. T ho q. 54. in exp. 3. ar. vbi disputat cum Scoto si substantia est immediatū principiū operationis, & tradit pulcherrimā doctrinam quomodo aqua reducit se ad frigiditatem, ex qua poteris colligere solutionem illius q. num terra sit frigidior aqua vt nonnulli voluerunt, & vtere arg. Auer. quia elementū primo sibi determinans qualitatē, non hēt remissiorem eā, quā elementū illā sibi secundo determinans: sed aqua sibi primo determinat frigiditatē, terra vero secūdario, est .n forma aquæ radix & origo frigiditatis, neq; valet, terra est densior, & sui frigiditas actiuior, aut sensibilior est: igitur eius frigiditas est intensior quia forte plus mouet in terra pp densitatē materiæ, quā in aqua pp gradus intensionē, similiter differentiæ aquæ sunt magis sensui manifestę, quā differentiæ aeris, sed quia apud Arist. frigidius vno mō dr̄ qđ magis impressiuū est in sensum, quā alterum. ideo concedi potest terrā esse frigidiorem aqua, sed tunc non valet consequentia, hoc est frigidius, ergo hoc hēt frigiditatē intensionis gradus, contra sequit̄ in aere esse sensibiliorem caliditatem quā in igne, & sic nō in medio esse minorē sensibilitatē, quia minus rarus est aer igne. ¶ Resp Siccitas quæ est lima caloris magis exacuit caliditatē ignis, quā densitas fortificet caliditatē in igne, ideo fortius actiuum est ignis, similiter siccitas acutiorē facit frigiditatem in terra, quā sit in aqua, humiditas aūt aeris calorem eius obtumdit, quēadmodū humiditas aquæ frigiditatem aquæ obtumdit. ¶ Nota etiā in resp. ad 3. arg. quomodo subiectū causat ꝓpriā passionem, contra Scotistas tenentes subiectū identificari cum sua passione. habes de hoc disp. maximam vt ostēdimus in quæst. ultis Metaphy. contra Ant. Andr. 4. Metaphys. Siquidem tenemus in doctrina D. Tho. oēm ꝓpriā passionem distingui sm̄ rem ab eius subiecto, quia res diuersorum prædicamentorum distinguuntur sm̄ rem, qm̄ decem prædicamenta sm̄ peripateticos sunt decem rerum genera, sed subiectū & ꝓpria passio in diuersis collocantur prædicamentis, vel saltem non sunt in vno prædicamento per se: igitur realiter distinguuntur. ¶ Præterea ōis causa distinguitur realiter ab eius effectu, sed subiectum est causa vel effectri, vel materialis suæ ꝓpriæ passionis: igitur distinguitur realiter ab eius propria passione. ¶ Tertio, quæcūq; distinguūtur præter operationē intellectus, distinguūtur realiter, sed subiectū & propria passio distinguūtur distinctione præter actū intellectus, igitur realiter: maior declarat̄, quia quæ distinguūt̄ distinctione præter operationē intellectus, aliquo distinguūtur, aut igitur aliquo reali, vel aliquo intentionali, non aliquo intentionali, quia sic nō præter operationē intellectus, igitur aliquo reali, sed omne reale est res, igitur quæcūq: distinguūtur distinctione præter operationē intellectus re reali distinguūtur. ¶ Quarto, quæcūque distinguūtur formalitate, & realitate, distinguūtur re reali, sed p Scotistas subiectū & ꝓpria passio distinguūtur formalitate, & realitate: igitur re reali: maior patet, quia quę distinguuntur in rōne superiori, distinguuntur in ratione inferiori, sed res est inferior ad formalitatem, & realitatem apud eos, quia formalitas secundum eos est omne, quod est extra nihil, plures alias rationes adducimus, quas videre potes si placet, vbi supra.

Lib. 8. super gen. ad liter. c. 20.

Solutio illius quęst. an terra sit frigidior aqua

Contra Scotistas nū ꝓpria passio distinguat̄ à suo subiecto.

Duplex est passio vera, vt risibilitas & modalis, vt vnum respectu ētis prima distinguitur à subiecto non secunda.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

CIRCA ꝓpositionē assumptā in arg. ꝙ aliqua mobilia sunt incorruptibilia, vt corpora cælestia, vr̄ ꝙ sit falsa ex demonstratione Ar. 8. phy. vbi ꝓbat primū motorē nō esse corpus, nec in corpore virtutē, per hoc mediū nullū corpus, aut virtus in corpore hēt pōiam infinitā, primus motor pōiam hēt infinitam: Igitur primus motor neq; est corpus, neq; in corpore virtus: quæro in ista rōne ꝓ quo supponit corpus in maiori ꝓpositione, aut supponit vniuersaliter, aut, non, si primo, habetur ꝓpositū, ꝙ etiā corpora cælestia sunt corruptibilia. Si 2. igitur Ar. non probauit primū motorem non esse corpus vniuersaliter, sed indefinite, ergo non potuit inferre indiuisibilem & impartibilem esse. Si igitur inferre debet primū motorem impartibilem esse, necessario corpus vniuersaliter accipi debet, quāobrem nullum corpus habet potentiā infinitā, cum aūt cœlum corpus sit, potentiam igitur non habet infinitā, caducum itaq; erit, & hac ratione vsus est Ioa. Gramma. ad probandum cœlum esse corruptibile, vt testatur Auer.

Tex. 79.

8 phys. co. 69.

¶ Et augetur difficultas quia omne habens contrarium est corruptibile, sed cœlum habet contrarium, quia motus habet priuatiue oppositam scilicet quietem, & termini generationis sunt priuatio, & forma, sic igitur ex natura motus super naturā formæ cōcludimus formam cœli habere priuatiue oppositū, hinc Auer. dixit quòd in cœlo nulla est alia pota nisi ad quietem. ¶ Pro solutione huius est sciendū quòd cœlū capitur tripliciter, primo pro maxima sphæra, 2. pro orbibus stellarū erraticarum & fixarum, tertio pro mundo. de 2. Arist. loquens, primo cœli probauit ipsum esse incorruptibile, ex Deo incorruptibili locato in cœlo, quia oēs leges conueniunt in hoc quòd Deus habitat in cœlo, vt scripsit Auer 8. phy. videmus etiam manifestiores, & nobiliores operationes diuinas circa cœlestia corpora, quā circa non cœlestia, & quia ex antiquissimis & lōgissimis sapientium obseruationibus apparet cœlum esse incorruptibile, vt ponit Auer. lib. destruct. dest. ¶ Ex nomine quoq; qd est sempiterne currens vt tangit philos. 1. meteor, ex omnibus his concluditur cœlū apud philosophū esse æternū, qd patet quia diutio ente per necessarium impossibile, & cōtingēs, vt diuidit Arist. primo perther. cœlum inter impossibilia oculus non patitur, neq; inter contingētia vt ex dictis Ari. habetur: remanet igitur tertiū per vim diuisionis. ¶ Et Auer. hoc medio vsus est ad probandum cœlum non esse caducū, quia omne generatū vel corruptiū ex suo contrario generatū vel corruptū est, sed cœlum non habet contrariū, neq; est ex contrario, motus .n. eius contrariū non habet, ratio est Arist & Auer. lib. de beatitudine aiæ: Confirmatur minor quia si cœlū haberet contrariū sex essent corpora simplicia, & corpus rotundum haberet contrariū, & etiā motus circularis, vt tangit Auer. consequens est cont. Arist. & ex hoc colligitur q̄ cœlū, quamuis non repugnet recipere intentionaliter à superiori, neq; etiam ab inferiori, non tamen est realiter alterabile, quia ignis cœlo lunæ iuxta positus nihil caloris imprimit, neq; impressiuus est, quia cœlum non est calidū, quia ex velocissimo motu non ignitur, tum & ex caloris in sole apparentia, tum & quia cœlū non est caloris receptiuum, nō .n. recipit peregrinas impressiones, hinc primæ qualitates nō sunt in eo nisi virtualiter, intelligo virtualiter, calidum esse cœlum, non eo modo quo piper, aut vinum calida virtualiter ponantur, quia hæc alteratione indigent, quia in rem actu calidam conuertantur, vt in fumum, vaporē, aut humorē calidū ad hoc vt in actum calefactēdi reducantur, sed sic virtualiter, sicut effectus in causæ efficiētis æquiuoce virtute continetur quo modo intelligendus est Ar. dicens cœlum aūt, & stellæ calida, neq; etiam senscibile [illegible], neq; etiam tangabile vt testatur. Auer. 9. metaph. quia hæc siue alteratione fieri nō possunt, est igitur cœlum actiuum tm̄ quia actiuum est, & non passiuum. ¶ Sciendum quoq; est, q̄ motus localis pōt dici simplex, vel compositus, vniformis, & disformis, regularis, & irregularis. dicitur simplex, aut compositus motus naturalis, cuiuslibet talis motus principium actiuum oportet esse intrinsecum, motus cœli est simplex, quia licet resistat orbis intelligentiæ, nō tū inclinat orbis in motum oppositum, & ex hoc sequitur motoris infatigabilitas, quia fatigationē causat inclinatio ad oppositum, motus quoq; cœli est vniformis quo ad tēpus, disformitas .n. quo ad partes tpris equales respectu pūcti velocissime moti cæteris partibus est, sed motus cœli non est vniformis ex parte subiecti quia partes cœli distantes à polis velocius mouentur quā partes ꝓpinquiores polo moueantur. ¶ Quibus stratibus dico ad difficultatem motā quòd maior est falsa, & ad probationem resp. Auer. quod subiectum illius maioris supponit vniuersaliter, sed Arist. per pōtam infinitam non intelligit potentiam in finitam extensiue, & duratione, sed vigoris, vt sit sensus nullum corpus aut virtus in corpore hēt potentiā infinitam in vigore. ¶ Ad confirmationē dico quòd motus cœli in quantum motus hēt quie. sibi contrariam, sed non inquantum est talis motus .s. cœlestis propter ratione supra adductas, & sic intelligitur dictū Auer. quòd cœlū pro orbe tantū non habet potentiā ad corruptionem in quantum orbis talis est, quia est corpus simplex carens materia, licet in quantum corpus absolute vel ly corpus dicit aliquid indifferens ad corpus generabile & æternū possit corrumpi potentia logica, quæ nihil aliud est nisi repugnatio quædam, non implicatio contradictionis causata ab intellectu ex terminorū rationibus inquantum non repugnant. cœlum autem pro orbe tantum potest quiescere inquantum corpus & inquantum cœlum, quia subcessio & fieri motus non dependet in esse, nisi ab ipsa intelligentia tanquā à causa extrinseca totaliter causante entitatem motus. vide D. Thō. p. p. 70. art. 3. & de potentia Dei q' 6. art. 6. & quolib. 12. art. 9.

12. metaph. cōmen. 14. pri cœli. 96.

Cōmen. 84.

Disp. 2. Dub. 3.

2. de gen. tex. 50. 4 Metaph. cōmen. 6.

Primo cœli tex. 20. 1. cœli commen. 18. 2. cœli tex. 81.

1. meteor. Quomodo cœlum est calidum. 25. problem. problemate 17.

Cōment. 17.

Motus cœli est vniformis.

Solūt. Dub. cōmen. 79. 8. phy.

Vide D. Th. etiam 2. cœli lect. 3. & lect 13 & lc. 18.

ADDI-

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

NOTA φ ista propositio mouens, & motum sunt simul: non est ppositio quasi per accidens, vt voluit Scotus: sed per se & necessaria, vt ostendit Caie. in p.p. D.Tho. & expositor lib cont. Gent. lib.3. c 68. vbi D.Tho. disputat quomodo Deus Opt. Max. sit vbiq; & in oibus rebus, & fundat se super hac ppositione Ar. quia mouens & motum, producens & productum, operans & operatum, oportet esse simul, Deus est mouens omnia, quia omnia opera nostra operatur in nobis: igitur côcludit D. Tho. Deum esse in oibus rebus, & conseruare oia, & nedum hoc fundamento vtuntur theologi ad pbandum præsentiam Dei vbiq; immediate immediatione suppositi, sed vtûtur quoq; Philosopi in materia de cessatione motus cœli respectu horum inferiorum, quę perirent, si cœlum non moueret, qñquidem pportionaliter se habet motus cœli motui cordis animalis corruptibilis: sed cessante motu cordis animalis corruptibilis, cessat oîs alius motus eius: ergo cessante primo cœlo à motu, oẽ residuum & mundus totus cessat moueri, quia in p se ordinatis in mouẽdo cessante motu prioris, cessat motus posterioris, sed inferiora hæc sunt pse ordinata in cœlũ: igitur cessante cœlo à motu suo hæc oîa cessarent quoq;. ¶ Qđ ex hoc colligere poteris clarius, qm cœlũ est causa vniuersalis, nihil .n. qđ est indiuiduũ alicuius speciei corruptibiliũ pôt esse causa vniuersalis illius spẽi, qa tunc illud indiuiduũ esset causa suimet, est ergo illud indiuiduũ causa particularis, cœlũ aũt vniuersaliter causat, & cessante causa vniuersali cessat cã particularis: vnde cœlo cessante à suo motu, hæc oîa quoq; inferiora cessarent. ¶ Præcipue cũ se hẽant veluti instrumenta respectu superiorũ vt scribitur 2. de ortu & interitu, & cessante principali cessat instrumẽtũ vt dixit Auer. in lib. de Somno & vigilia: instrumentu .n. artificis sicut dicit Ar. non mouetur nisi sm artificẽ: & 2. de gen. instrumentũ nõ mouet sine artifice. ista inferiora sunt quasi instrumenta p quæ mouent corpora cœlestia, scilicet φ hõ in generatione hominis non dat nisi illud qđ est quasi instrumẽtum, & corpora cœlestia sunt quasi artifex: côcluditur ergo φ ipsis cessantibus a motu, hęc quoq; necessario est cessare. ¶ Adde ẽt quia non esset tẽpus si motus cęli cessaret, sed an quiescente cœlo cœlũ esset locus, dico φ licet contineret nõ tñ esset locus naturalis, quia deficeret ei conditio qua conseruaret, immo Auerr. voluit res naturales quo ad suũ esse dependere à motu cœli, si ergo motus cœlestis cessaret destrueretur ordo totius vniuersi: nec intelligas tu cœlum conseruare res materiales solũ, sicut impediens lupũ custodit agnũ: sed sicut comuniter dr̃ lumen à luminoso in esse, & conseruari dependere, hoc voluit Ar. dicens motum esse veluti vitam his quæ subsistunt. ¶ Propterea Astronomi asserunt φ existentibus oibus planetis in prima, aut secunda domo non contingit natũ viuere, quia oportet eos esse disseminatos p cęlum, vt natũ in diuersis tẽporibus suarũ ætatũ côseruẽt: attribuũt quoq; ordinẽ mensium quibus moratur natus in vtero planetarum, ordine vt primum Saturno, sm Ioui, & sic gradatim octauum mensem iterum Saturno, & nouũ Ioui. ¶ Hoc quoq; fundamento, vt in pluribus vtuntur Physiognomistę vt narrat Albertus primo de animalibus tractatu secundo, & Cicero in libro de Fato, & in 5. tusculanarum, qđ etiã Aphrodisiensis Alex. 4.c. lib de Fato confirmat dicens, sane cũ diceret Zopirus Physiognomon absurda quædã de Socrate Philosopho & plurimũ ab ius instituto in vita semota, & super his à Socratis auditoribus derideretur, dixit Socrates nõ esse mẽtitum Zopirum, erã .n. naturæ rône huiusmodi nisi ex philosophię studio meliorem naturam fuissẽ adeptus. Quia cu discipuli Socratis formã & figurã eius in pergameno depinxissent, & eam Philemoni porrexissent dixerunt, considera hanc figuram, & indica nobis qualitates & complexiones eius: qui respexit côpositiones, & côplexiones figurarum, & côparauit parte ad partes & ait: iste homo luxuriosus est, deceptor, amans coitum: ob quam rem voluerunt eum interficere dicentes: O stulte hæc est figura digníoris & melioris hominis qui sit in toto mundo. Philemon autem pacificauit eos & correxit dicens: hęc est figura sapientis Socratis, & quod vos quæsiuistis de mea scientia, hoc ostendi, & quid sen uo secundum ipsam Quando ergo peruenerunt ad Socratem dixerunt ei quid fecerant, & quid respondit Philemon. quibus Socrates dixit: certe verũ enunciauit Philemon, nec prętermisit vnam literam, verumtamen ex quo prospexi, & considerauí hęc turpia esse, & reprobanda, constitui animam meam regem super ipsa, & retraxi eam ab eis, & triumphaui

1. sent. dist. 17. q. 8 art. 1
Motus cœli ẽ veluti motus cordis animalis.
Cessãte causa vniuersali cessat particularis.
Tex 54. Comm. 55. 8. phys com men. 47.
Lib. Destru. dest. disp. 1. dub. 11.
8. phy. te. 5. Astronomi.
Vtẽtes physiognomistę.
Zopirus.
historia Hippocratis.
Philemonis sententia de Hippocr.

super appetitum animæ meæ, vide quo modo fundamentum hoc, mouens, & motum oportet esse simul & vniuersale & pluribus artificibus vtile: nec te moueat pisciculus ille qui dicitur torpedo, qui facit obstupescere manus piscatoris, & tamen non obstupescit rete. & dicit Plinius quòd si tangatur extremitate hastæ manus tenentis hastam obstupescit. & Alb. scribit quendam extremitate digiti leuiter ipsum attigisse, & ipsius brachium ita fuisse obstupefactum, vt per dimidium annum herbis calidis & vnguentis vix sensum receperit, quia licet hic piscis non sit simul cum moto immediatione suppositi est tamé simul immediatione virtutis, Vide Caie. in p. p. D. Tho. q. 8. ar. 1. in resp. ad 3. vbi declarat quadruplicem distantiam situalem naturalem suppositalem & virtualem, quia hæc omnia faciunt pro hac disp. propterea annotaui.

Marginalia: Namtaiorpedinis. — Libr. 14. de animalibus — Caie. in p. p. D. Tho. q. 8. ar. 1.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

CIRCA decisionem huius quæsiti, aduerte quod alteratio potest capi dupliciter, vno modo pro omni mutatione terminata ad qualitatem, & sic ad quamlibet speciem est per se alteratio: alio modo proprie pro mutatione reali & physica de vna qualitate actiua, aut passiua, ad aliam contrariam actiuam aut passiuam, quæ non supponit aliquam aliam mutationem à se, & ad istam quatuor requirútur. primo quòd sit mutatio realis & successiua sic quòd fiat in contactu realiter & physico. 2. quòd il la fiat de subiecto in subiectum, siue de contrario in contrarium. 3. quòd tales qualitates contrariæ sint adinuicem actiuæ, & passiuæ. 4. quòd non præsupponat aliquá aliam qualitatem terminasse prius illam mutationem, sic quòd vna qualitas per se primo terminet talem mutationem. ¶ Ex quo sequitur primo quòd in secunda & quarta specie qualitatis non est per se alteratio: quia in illis non est contrarietas proprie dicta. ¶ Secundo sequitur quòd ad qualitatem primæ speciei non est alteratio proprie dicta quia, vt in pluribus mutatio, quæ fit de prima specie non est de contrario in contrarium, sed est de non esse illius qualitatis ad esse illius qualitatis: etiam qualitates primæ speciei, cum omnes sint spirituales non acquiruntur in subiecto per motum realem & physicum qui fit mediante contactu realiter & physico. ¶ Adde etiam secúdo quòd aliqua qualitas potest terminare motum dupliciter, vno modo per se, & est illa quæ intrinsece terminat motum, nullo alio terminante motum necessario prærequisito ad acquisitionem qualitatis: alio modo aliqua qualitas potest terminare motum per accidens, & est illa quæ consequitur qualitatem quæ per se & intrinsece terminat motum. ¶ Scias adhuc quòd aliquid potest per se terminare motum dupliciter vno modo prout per se opponitur huic, quod est per accidens, alio modo vt opponitur huic, quod est gratia partis, & ei quod est secundum accidens, & sic non capitur hic. ¶ Ex hoc sequitur, quòd ad multas qualitates de tertia specie qualitatis est alteratio secundum accidens, & non per se, sicut ad raritatem, & densitatem. ¶ Secundo sequitur quòd ad tertiam speciem qualitatis est per se alteratio, capiendo per se vt continet sub se gratia partis. ¶ Considerandum quoque est quòd habitus quidam sunt corporis vt sanitas, ægritudo, & pulcritudo, & turpitudo, & huiusmodi, & quidam sunt habitus animæ, & isti sunt duplices, quia quidam sunt in parte intellectiua, & vocantur habitus intellectuales, scilicet intellectus, sapientia, scientia, prudentia, & ars. ¶ Alij habitus sunt in parte animæ appetitiuæ, & vocantur morales habitus & virtutes, vt fortitudo, magnanimitas, liberalitas, magnificentia, mansuetudo, & aliæ virtutes, de quibus tractat Arist. in lib. 8. Ethicorum, & siquis diceret quòd ad istas virtutes est alteratio quandoquidem ad omnem illam qualitatem est alteratio quæ acquiritur in aliquo cum abiectione contrarij. ista propositio patet ex se, sed qualitas de prima specie qualitatis acquiritur cum abiectione contrarij, quia contingit quòd aliquis habens habitum falsum & erroneum reducitur ad scientiam, quæ est verus habitus, & tunc ibi oportet ipsum habitum falsum corrumpi vt manifestum est: similiter contingit quòd aliquis habens habitum vitiosum reducatur ad virtutem sicut aliquis illiberalis reducitur ad liberalitatem, vel econuerso & ibi oportet illum malum habitum corrumpi: igitur ne dum ad qualitates tertiæ speciei, sed etiam primæ speciei qualitatis est alteratio. ¶ Nisi dicamus quòd ad alterationem proprie dictam non sufficit acceptio, vel acquisitio vnius qualitatis cum abiectione contrarij.

Marginalia: Alteratio duplex. — Quot requirunt ad mutationem. — Dupliciter qualitas terminat motum. — Per se duplex. — Habitus corporis & animæ. — Habitus intellectuales sunt quinque. — Habitus morales q sint. — Dubitatio. — Solutio dub.

rij, ſed requiritur quòd illa qualitas ſit partibilis ita quòd vna pars eius continue poſſit acquiri poſt aliam, donec perficiatur & ſit in actu, quòd ſi deficiat non eſt alteratio propria dicta de qua loquimur. ¶ Qualiter autem virtus moralis generetur in appetitu ſenſitiuo, vtrum tota ſimul, aut pars poſt partem, hæc difficultas ſpectat ad ſecundum Ethicorum, ſufficit modo ſcire quòd non acquiritur continue pars virtutis poſt partem, quia ſic eſſet vera, & propria alteratio. ¶ Niſi ꝙ aliqui dicunt ꝙ ad hoc requiritur aliud ſcilicet ꝙ qualitas ſit ſenſibilis quæ acquiritur, & ſubiectum ſit per eam ſenſibile. vide de omnibus his D. Th. tractatum de augmento habituum, & de corruptione & diminutione ipſorũ. ¶ Et nota opinionem Simplicij in Commento prædicamentorum narrantis ſententiã Plotini, & aliorum Platonic. ponentium ipſas qualitates, & habitus ſuſcipere magis & minus; propter hoc ꝙ materiales erant, & ex hoc habebant indeterminationem quandam propter materiæ infinitatem. ¶ Vide etiam in q. diſp. de ver. vbi ponitur opinio Auicennæ, & 4. ſent. ¶ Vide quoque Auctorẽ primo cont. gent. in expoſitione 56. c. vbi diſputatur quomodo in Deo non eſt habitualis cognitio.

P. 2. q. 52. per totã. Opin. Simp.

q. 10 ar. 10 Diſt. 50. ar. 2

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA deciſionem huius quæſiti, aduerte ꝙ ſolet fieri quæſtio non parua, per quid comparantur perfectiones rerum, vt ratione cuius Angelus eſt perfectior homine, & vnum elementum eſt perfectius altero elemento. & vnde etiã eſt, ꝙ non omnis motus eſt cõparabilis omni motui in velocitate & tarditate, quia cum omnis motus fiat in tempore, in quo contingit mobile velocius, & tardius moueri, ſequitur de neceſſitate oẽm motum cõparabilem eſſe omni motui in velocitate, & tarditate. ¶ Niſi eſſet, ꝙ cum in æquiuoco nulla fiat comparatio, vt notum eſt apud oẽs recte philoſophantes, & æquiuocationes quædam ſunt multum diſtantes in quibus ſolũ attenditur conuenientia nominis, ſicut canis dr̃ ſydus cęleſte, & animal latrabile, aliæ ſunt æquiuocationes, in quibus non ſolum attenditur conuenientia nominis, ſed attenditur quædã ſimilitudo inter ſignificata, ſicut homo dr̃ ęquiuoce de homine vero, & picto, inquantũ homo pictus eſt habens ſimilitudinem veri hominis. ¶ Aliæ ſunt ęquiuocationes proximę, quę ſunt proximę, vel propter conuenientiã in genere logico, ſicut ſi corpus dicatur ęquiuoce de corpore cęleſti & corruptibili, quia eorũ non eſt eadem materia, & ita eſt ibi ęquiuocatio Phyſica quãuis ſit Logica vniuocatio. ¶ Aliquę ſunt æquiuocationes ꝓpinquę ſm̃ aliquã ſimilitudinẽ, ſicut ille qui docet in ſcholis dr̃ rector, & ille qui præeſt domui, & ſm̃ aliquas iſtarũ æquiuocationes põt attendi comparatio, ſicut attenditur magis, & minus, & quanto aliqua magis accedunt ad vniuocationem, tanto magis ſunt cõparabilia. ¶ Et ꝓpterea non oĩs motus omni motui eſt comparabilis in velocitate, & tarditate, quia dantur aliqui motus diuerſorum generum & ſpecierũ, & iſti non ſunt cõparabiles. ¶ Deinde quõ motus localis põt comparari alterationi in velocitate, & tarditate, cũ æqualiter velox ſit, qđ per æquale ſpacium mouetur in æquali tempore, & ſic ſequeretur ꝙ paſſibilis qualitas eſſet ęqualis magnitudini, quod eſt imp. ¶ Neq; etiã omnis motus localis eſt cõparabilis omni loco motui, cũ nõ oẽs motus locales ſint eiuſdẽ ſpẽi. ¶ Deinde motus circularis nõ põt cõparari motui recto, quia tunc magnitudo circularis poſſet dici æqualis rectæ. ¶ Nec valet ſi dicatur ꝙ nõ ꝓbat in æqualitate, ſic ꝙ ſit vnus ęque velox, ſicut alius, põt tñ cõparari ſm̃ magis, & minus, ſicut ꝙ vnus ſit velocior altero. ¶ Et ſi quis diceret quia ſi compararẽtur, nihilominus ſequeretur ꝙ circulus eſſet æqualis magnitudini rectę. patet quia ſi vnũ illorũ eſſet velocior alio: tunc in eodem tp̃e maiorẽ magnitudinẽ tranſibit mobile, ſed ſi trãſibit maiorẽ magnitudinẽ, in æquali tp̃e, tranſibit æqualem magnitudinẽ, & ita ſi motus circularis ponatur velocior recto, ſequitur ꝙ pars circularis erit æqualis magnitudini rectę, ſi vero motus rectus ſit velocior, habetur ꝙ pars magnitudinis rectę erit æqualis circulari, & ſi quæratur an ꝓueniat ex parte magnitudinis, vel tp̃is, ꝙ motus circularis, & rectus non poſſint comparari, ¶ Rñdetur, ꝙ non prouenit ex parte temporis, cum omne tempus ſit eiuſdem ſpeciei cum alio tempore, ſed prouenit hoc ex parte magnitudinum primo & per ſe. ¶ Secundo vero ex parte motuũ, quia ſi magnitudines fuerint diuerſæ ſecundum ſpeciem, ita & motus earum, & ſic patet quòd motus ſurſum eſt magis comparabilis mo-

Dubitatio de gradatione rerum.

Multiplicitas æquiuocationis.

Non omnis motus omni motui cõparatur.

Dubitatiuncula.

cui deorsum, quam motus rectus circulari, quia inter sursum & deorsum non est differentia nisi ex parte terminorum, adhuc tamen non comparatur propria comparatione motus sursum ad motum deorsum, quia differunt specie. ¶ Siquis etiam quæratan diuersitas instrumentorū per quæ aliqua mouentur localiter, puta, si aliquis moueatur per pedes, & aliquis per alas, impediat comparationem, supposito q̄ illi motus fiant supra eandem magnitudinem, & eundem terminum vt sunt ambulatio & volitatio. ¶ Dicitur quòd non, quia diuersitas instrumentorum se tenet ex parte mobilium, modò in vno motu locali, differentia se cundum speciem attenditur ex parte magnitudinum, & terminorum, & non ex parte mobilium, & ita illi motus sunt comparatione proprie dicta comparabiles. Ex quo etiam sequitur, quòd non omnis alteratio omni alterationi est comparabilis, quoniam non omnes alterationes sunt eiusdem speciei specialissimę, sed illę alterationes quæ sunt eiusdem speciei solum numero differentes, sunt adinuicem comparabiles, illę autem eiusdem speciei quæ tendunt ad eandem qualitatem secundum speciem, vnde ex parte qualitatis attēditur vnitas in alterationibus, sed ex parte mobilis, & temporis, attenditur æqualitas & inæqualitas, cuius ratio est, quia qualitas non est per se diuisibilis, modo proprium est quantitati, secundum eam æquale vel inæquale dici. ¶ Ex quibus etiam sequitur aliud coroll. quòd nō omnis generatio est comparabilis omni generationi, sed solum illę quæ fiunt ad eandē speciem sunt proprie comparabiles, & similiter dicitur de corruptione & augmentatione: vnde soluitur dubium motum, negando consequentiam, non enim sufficit vnitas temporis ad comparationem motuum, sed requiritur identitas motuum secundum speciem, quæ attenditur ex parte terminorum. ad dubium primū de cōparatione perfectionum, sunt varię solutiones. ¶ Aliqui dicunt totam rerum naturalium latitudinē perfectionalem terminari duobus extremis exclusiue, vno tanquam summo, vtputa Deo, altero tanquam à nō gradu, vtputa materia prima, fingunt enim hanc rerum latitudinem esse vt circulum, cuius quidem centrum est materia prima, orbis vero, ac circumferentia est Deus, & tunc sicut circa omne centrum & infra omnem circumferentiam infiniti describi possunt circuli, quorum vnus est altero maior, ita inter Deum & primam materiam intelligi possunt species infinitę, quarum vna est perfectior altera, atq; vt ille circulus minor est, qui à centro minus distat, ita illa species minoris erit perfectionis, quæ minus à materia distat: sed hæc responsio stare non pōt, quia nihil potest terminari ex eo extremo, quod terminum nō habet, nihil enim interminatum est aptum terminare aliud, at Deus est quid interminatum, igitur nihil potest terminare. Deinde potius Deus comparari debet centro, quam circumferentiæ, nā circumferentia proficiscitur à centro, & non econtra, modo ex Deo ipso omnia exeunt, propterea Emp. Dixit quòd Deus est centrum à quo lineæ exeunt vndique. ¶ Alij dixerunt rerū perfectiones attendi penes propinquitatem vel remotionem à non gradu perfectionis, quæ est prima materia, & ita penes recessum à materia volunt latitudinem perfectionum rerum mensurari: sed contra etiam istam opinionem quia, tūc materia prima esset infinite modicæ perfectionis, & ita imperfectior accidente quouis, quod non acceptant aliqui Philosophi, nam omne accidens ponunt imperfectius omni substantia. ¶ Ob hoc alij dicunt rerum latitudinē attendi penes accessum atque recessum à summo vtpote à Deo, sed nec etiam hoc stare potest, quia tunc omnes res essent eiusdem perfectionis, quoniam omnes infinite distant à Deo qui est infinite perfectus. Præterea quia tunc consimiliter esset in latitudine qualitatiua, modo hoc est falsum, quia dato quòd summus gradus caliditatis sit vt decem, non propter hoc illa caliditas est in duplo intensior alia, quæ illi summo est in duplo propinquior, nā caliditas vt nouem, est in duplo propinquior quam caliditas vt octo, distante enim octo à decem per duo, nouem vero per vnum modo duorum ad vnum est dupla proportio, & tamen non propter hoc est in duplo intensior, & ita de hac re est non parua disputatio. ¶ Aliqui dicūt latitudinem perfectionum rerum esse attendendam penes recessum à non gradu cum positione secunda in qua videntur multi conuenire, sed quid sit ille non gradus, non parum est leue, potest igitur non gradus vno modo dici priuatiue, sicut punctus priuatiue est nō quātus sed aptus vt ab illo ↄficiatur quātitas. Dicunt igitur qd nō gradus rerū priuatiue sūptus est rerū priuatio, quæ est nō res, sed id vnde res fluūt. non gradus vero positiue dubius est, & qdā volūt accidēs, quidā materiā: quicquid sit, dici pōt res mensurari p recessum à nō gradu priuatiue sumpto. Sed si materia sit non gradus positiue acceptus, penes recessum à materia,

Dubi

Resp.

Correllariū

Aliud correllarium.

Solutio secūdi dubij prīcipalis.

Quid Deus secundum Empedoclē.

Pri. par. q. 7. art. 2.

materia, igitur penes non gradum quicquid ſit ille. ¶ Sed vide de his D. Tho. p. p. q. 55. ar. 3. vbi quærit num ſuperiores Angeli intelligant per ſpecies magis vniuerſales quã infe riores.& 2. ſent diſt. 3. q. 3. artic. 2. & de ver. q. 8. ar. 10. & in opus. 3. c. 78. ¶ Vide Caiet. in q. de infinitate Dei,& Auctorem lib. 4. contra gentes cap. 1. ¶ Vide quoque Zimaram in Teorematibus, Theor. 13. vbi diſputat propoſitionem Ariſt. deſumptam ex 10. Metha, in omni genere eſt vnum quod eſt metrum & menſura omnium exiſtentiũ in illo genere, & ibi latius videbis penes quid attendi debet latitudo perfectionum, & quomodo creaturæ non ſunt æqualis perfectionis, licet in infinitum diſtenta primo principio.

Caie. Auctor. Tex. 7.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

ADDE hic communem diſtinctionem, quę fieri ſolet de genere, quod eſt duplex ſcilicet logicum & phyſicum, genus logicum ſumitur ab vnitate alicuius intentionis, cui correſpondet natura diuiſibilis differentijs formalibus. Intellectus .n. primo actu apprehendens rationem ſubſtãtiæ, & poſtea formans alium conceptum actu reflexo, quo conceptu apprehendit naturam ſubſtantiæ vniformiter dici de omnibus ſubſtantijs: quia omnes vniformiter per ſe ſubſiſtunt, cum nulla ſit in alio ſicut in ſubiecto dicit omnes ſubſtantias eſſe eiuſdem generis. Similiter apprehendit ꝙ omnis linea eſt longitudo ſiue latitudine cuius extrema ſunt duo puncta, & quòd hæc ratio conuenit omnibus lineis æqualiter, ideo dicit omnes lineas eſſe eiuſdem generis, ſiue ſint corruptibiles, ſiue incorruptibiles. ¶ Genus phyſicum ſumitur ex vnitate potentiæ, aut materiæ,& quia omnibus formis generabilibus & corruptibilibus correſpondet eadem potẽtia, ſcilicet materia ſubiecta priuationi, ideo omnes formæ ſunt eiuſdem generis, vt ſcribitur. 10. Metaph. ¶ Nota etiam ꝙ ea ſunt diuerſorum generum, quorum potẽtiæ non reducuntur ad aliquem vnum modum potentialitatis, quia ſicut à potentiali ſumitur genus, ita à diuerſis potentialibus oportet accipere diuerſa genera, ſed ſubſtantiæ corruptibiles reducuntur ad vnam potentiam quæ nullo modo eſt actus, & eſt ſemper coniuncta priuationi alicuius formæ quam eſt nata recipere, corpora vero incorruptibilia reducuntur in vnam potentiam, quæ ſimiliter non eſt de ſe actualitas,& non coniuncta priuationi, ſubſtantiæ vero abſtractę habent vnum modum potentialitatis ſcilicet eſſe quidditatem ſubſiſtentem, & ſimplicem potentialem reſpectu eſſe, & hæc ratio vniformiter dicitur de omnibus: quia eſſe nõ eſt magis de ratione vnius illarum quidditatum quam de ratione alterius, ſed æqualiter eſt extra omnem quidditatem illarum ſubſtantiarum.& ſic omnes ſubſtantiæ abſtractę ſunt diuerſi generis à corruptibilibus, & corporibus cœleſtibus. vide de his D. Th. p. p. vbi quæ ſit ſi omnes Angeli differant ſpecie. vide etiam 2. ſent. & de ſpir: creaturis ar. 9. ¶ Attende etiam quòd vniuerſalitas conuenit tam generibus quam ſpeciebus, aliqua tamen differentia eſt quantum ad eorum vnitatem, aliquod enim genus eſt tantummodo Logicũ,& non Phyſicum: quia nomen ipſum ſignificans non dicit vnam naturam eni conueniat eſſe vnius rationis, ſed tantum dicit vnam rationem ex parte intellectus, ſed natura correſpondens huic rationi habet eſſe diuerſarum rationum in re, & hoc modo corpus eſt genus ad corruptibilia & in corruptibilia, ſed corporeitas in corruptibilibus habet eſſe corruptibile, in cœlo autem hẽt eſſe incorruptibile, & ideo Metaphyſicus, qui conſiderat naturas rerũ ait 10. Metaphy. corruptibile & in corruptibile differunt pluſquam genere,& in hoc 7. Phyſicorum, dicitur ꝙ iuxta genera latent ęquiuocationes: Logicus autem qui format tam de hoc quam de iſto vnum conceptum ſcilicet eſſe ſubiectum trinę dimenſionis, in quo conceptu vniformiter conueniũt, dicit ꝙ corpus eſt genus: quia ſecũdu hanc rationem vniuoce prędicatur. ¶ Genus autem ph[illegible]cum, & ſimiliter om[illegible]is ſpecies ſpecialiſsima, non ſolum dicit vnam rationem formatam ab intelle[illegible]u, ſed etiam vnam naturam aptam natã reperiri in multis: quæ natura poteſt tri[illegible]iciter c[illegible]nſiderari, vno modo ſecundum ſe, & ſic quælibet natura eſt vna, alioquin nomen ipſum ſignificans non eſſet vniuocum, cum de ratione termini vniuoci ſit ſignificare immediate vnum, hanc autem vnitatem non communicat natura ſuis inferioribus, ſed cõuenit naturæ in illa prioritate naturæ qua eſt prior ſuis inferiotibus, hæc autem vnitas numquam eſt actualis, ſed terminus potentialis, quia ſicut natura non habet actu eſſe ante ſua indiuidua, ita non habet actu vnitatem, ſed ſi ipſa ſepararetur ſecundũ eſſe ab omni-

Tex. 24. q. 50. art. 4. diſt. 30. q. 1. art. 4. Tex. 26. Tex. 31.

ab omnibus indiuiduis esset actu vna secundum esse sic separatum, quia nõ haberet propter quid plurificaretur, sicut etiam si daretur albedo separata, ipsa esset tantum vna ¶ Secundo potest considerari natura secundum esse, quod habet in indiuiduis, & sic accidit ei vnitas, & pluralitas, & nullum istorum conuenit ei per se, si enim de ratione humanitatis esset pluralitas, sequitur ꝙ in Sorte essent plures humanitates, si etiã de ratione ipsius esset vnitas, sequitur ꝙ ipsa nũquã posset plurificari in Sorte, & in Plat. cuius ratio est, quia quæ sunt de ratione alicuius, & quæ per se conueniunt ei numquã possunt ab eo separari. ¶ Tertiò potest considerari secundum esse, quod habet in intellectu per sui spẽm repræsentãtem ipsam præscindendo, & abstrahendo ab omnibus principijs indiuiduantibus, & sic est vna, nam remotis omnibus principijs distinctiuis remouetur distinctio, & res ipsa manet indistincta, constat autem ꝙ hæc vnitas non est realis quia non conuenit naturæ extra intellectum, sed est rõnis tantum conueniens ei secundum esse quod habet in anima, & ad hunc sensum natura vniuersalis non est in pluribus indiuiduis secundũ aliquam vnitatẽ realẽ, quia sequeretur ꝙ in eodẽ supposito puta in Sorte essent duæ humanitates, quod est falsum, quia duæ humanitates constituunt duos homines, Sortes autem est tantum vnus homo, consequentia probatur, vnitas rei, & entitas rei sunt eadem res vt scribitur 4. Metaph. ¶ Ergo plurificato vno plurificatur reliquũ, sed per te humanitas Sortis habet vnitatem numeralẽ, in Sorte est etiam vnitas specifica secũdum quã eadem humanitas est in Platone, ergo si in Sorte sunt duę humanitates reales, sequitur ꝙ in Sorte sunt duę humanitates constituentes duos homines. vide de hac materia D. Tho. in libello de ente & essentia, & Caiet. ibi vbi, fusius disputat contra Scotum quomodo vnitas numeralis existit extra animam & quomodo non.

Tex. 3.

C. 4. q. 6.

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. septimi Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES
MAGISTRI AQVARII
In Quæstiones libri octaui Physicorum.
ADDITIO PRIMAE QVAEST.

NOTA ꝙ disputatio hæc de subiecto huius quæsiti, an principalis intentio Arist. de motu cœli, vel de motu in communi, est antiquissima inter Arabes Philosophos, & Græcos, & Latinos, & quia vnusquisque in suo sensu abundat. ¶ Aliqui sequũtur opinionem asserentem Ar. intellexisse de motu cœli principaliter. ¶ Aliqui vero defendũt quòd Arist. primaria intentione intellexit de motu in communi, secũdaria vero de motu cœli, & hæc est sentẽtia D. Th. inter Latinos, Simplicij, & Ioan. Gram. inter Græcos, Auic. Alphar & Auemp. inter Arabes, & est rationabilior, & cõformis magis dictis Philosophi, qa de illo motu disputat principaliter hic Ar. de quo intendebant antiqui, contra quos instituitur hæc disputatio, sed antiqui intelligebant de motu in communi, ut Anax. qui dicebat omnia existere, & quiescere, & deinde intellectus incipiebat mouere motu segregationis. Emp. quoq; qui dicebat entia in parte moueri & interum quiescere cum amicitia, & discordia, igitur intentio quoque principalis Philosophi, est de motu in communi, & nõ de motu cœli vt asserunt aduersarij. ¶ Sed occurrit hic grauior difficultas, quia videtur, quòd disputatio proposita de æternitate motus, sit impossibilis cum nullus sit motus ęternus, quia nullus effectus est æternus, sed motus est effectus motus igitur non est æternus. ¶ Præterea nullum corruptibile de se est æternum, sed quilibet motus est corruptibilis de se, quia ipse habet cõtrarium, cum ei priuatiue opponatur quies, probatur maior, quia si sic, natura contingẽtis mutaretur in necessariam, & ista probatione vtitur Auer. cont. Auice. & Alex. ad probandum quòd cœlum non est corruptibile de se, & æternum ab alio. ¶ Item omne habens finem est corruptibile, sed omnis motus habet finẽ: igitur omnis motus est &c. Minor probatur, quia finis motus aut inducetur, aut non, si in-

8. phys. Tex. 2.

Solera dub.

duceu

ducetur: ergo aliquando finietur motus, si non inducetur: ergo motus est ociosus. patet hoc ex Auer. 1. cœli dicente, quod infinito tempore mouet, ad nullum finem mouet, & quod ad nullum finem mouet ociose mouet. ¶ Verum quia Aristo. ex natura instantis, & ex natura motus probat æternitatem motus propterea dicendum est secundum sententiam eius motũ esse æternum, licet non secundum veritaem, quæ clamat, in principio creauit Deus cœlum, & terram, sed in doctrina Arist. probatur primo, est natura instantis, quod est continuatiuũ temporis, immo instans est continuatio eius. scribitur 4. Phys. instans enim præsens exigit tempus præteritum, & futurum: igitur tempus numquam incepit: ergo cum tempus existat tempus est æternum: ergo cum non sit tempus sine motu, etiam motus est æternus. hac ratione vtitur Ari. in hoc 8. Phys. & 4. cœli: vtitur etiã Auer. lib. Dest. Dest. disp. 1. dub 55. ¶ Verum hæc ratio patitur instantiam, quia punctum est duplex scilicet in actu, & in pôia punctum in potentia est partium lineæ continuatiuum, sed punctum in actu non, quia punctum in actu est extremum lineæ, ideo terminat eam, & non continuat, proportionabiliter tamen in tempore duplicia sunt instantia, vnum est instans in potentia & istud est partium temporis continuatiuum, aliud est instans in actu, & illud est terminatiuum temporis & nõ continuatiuum, quemadmodum datur terminatiuum aut iniciatiuum diei, quod non continuat partes diei, ita dari potest totius temporis terminatiuum, aut initiatiuum instans, qđ non est continuatiuũ temporis. ¶ Sed contra istam respõsionem arguunt nonnulli. primo quia Arist. ait tempus non habet finem, & 3. cœli quoq; imp. est tempus non esse. ¶ Præterea ex ista resp. sequitur tempus incepisse, quia in instãti temporis initiatiuo fuisset verum dicere tempus non est, & immediate post instans quod est præsens erit tempus, cuius oppositum probatur, quia tunc non esse temporis præcessisset esse, & sic ante tempus fecisset non esse temporis, quod est inconueniens, patet consequentia, quia est differentia sine illo cuius est differentia, sed ante est differentia temporis, & sic ante tempus fuisset tempus vt inferam sicuti philos. & Auer. inferunt 3. cœli, sequitur fuisse tempus in quo non fuit tempus. ¶ Sed adhuc patitur instantiam ratio ista, quoniam extra est differentia loci, neq; valet cõsequentia, extra mundum non est locus, ergo extra mũdum est locus, similiter non valet ante tempus non est tempus, ergo tempus est ante tẽpus. ¶ Sed dicitur ad hoc ꝙ est differentia hic, & ibi, quia extra mundum non est aliquid, sed si mundus incepisset tunc ante mundum fuisset aliquid, puta Deus, & non solum ante secundũ naturam, sed ante denotans successionem, & non æternitatem, quæ est tota simul & indiuisibiliter. ¶ Præterea tẽpus successiuum est, ergo alicui succedit, aut ergo tempori, aut non tempori, si tempori habetur intentum, si non tẽpori tunc nulli succederet, aut si alicui, tunc tẽpus haberet oppositũ contrariũ, aut priuatiuum, quia oportet dare subiectum in quo recipiatur tempus, quæ omnia sunt impossibilia, motus enim succedit quieti existenti in tempore in quo motus esse poterat, & tunc oporteret, ꝙ quemadmodum mutatio qua incipit motus, est instantanea, ita mutatio, qua incipit tempus, esset instantanea. ¶ Secundo potest æternitas ipsius motus probari ex ratione primitatis in motu, quia si ipse nõ esset æternus, ipsum præcessisset alius motus. probatur consequentia quia si incepisset motus, ipse prius fuisset in potentia, deinde in actu; ergo fuisset subiectũ potens recipere motũ, & fuisset motor potens mouere, ergo oporteret motorem, aut mobile mutari, aut impediens remoueri, ad hoc vt motus nouus esset, & sic motũ cœli præcessisset alius motus. ¶ Tertio potest argui ratione continuitatis in motu & regularitatis eius, quia motus cœli est continuus, & regularis: ergo indiget motore intransmutabili: ergo motor continuauit & continuabit motũ. ¶ Quarto arguitur ex æternitate motoris, quam non probo ex motus æternitate, quia hoc esset petere principium, sed ex hoc ꝙ motor est prædicatum respectiuum, quod non potest incipere verificari de aliquo, nisi per mutationẽ in altero extremo relatiuorũ, sed mutatio hæc nõ est in alio à Deo, nõ ẽt in Deo: ergo nõ incipit verificari motorẽ esse de Deo, si in alio à Deo eẽt mutatio, & tunc ante primũ motũ esset alius motus, & sic põt reuerti. Ar. 8. phys. Ab æternitate motoris super motus æternitatẽ, quãuis probatũ fuerit prius, motorẽ esse æternũ ex motus æternitate, ex his patet in doct. Ar. quid tenendũ est de æternitate motus. ¶ Et argumẽta soluũtur de facili, & primũ soluit Auer. excipiẽdo à maiore motũ cœli, in sbia.n. effecta est ma respiciẽs genus formarũ, ad quas est in põa, & hanc põiam frustrari est imp. vt dixi super 1. Physic. sed motus cœli quia priuatiue oppositũ hẽt, nõ de natura sua æternitatẽ hẽt, sed quia subiectum re-

Cõmen. 65.
Gen. c. 1.
Tex. 121.
Tex. 11.
Tex. 25.
1. Meteororum versus finẽ. Tex. 15.
Tex. Cõ. 15.
1. cœli tex. 69
Tex. 70.
12. Metaph. Cõmen. 41.
11. Metaph. Tex. 31.

ctum respicit priuationem puram, quam nulla forma comitatur, non autem datur agens intendens priuare solum, ideo non est agens quietatiuum cœli, sed agens motum est inuariabile, ideo continuat ipsum, de possibilibus in natura solus motus est æternus, propositio est famosa. ¶ Ex quo soluitur etiam secundum dubium, cum igitur motus sit successiuus licet perpetuetur, non sequitur ipsum fieri necessarium, quia illius partes continuę desinūt esse, quod repugnat enti necessario, verum motus ad hunc sensum, quia non pōt esse quin cœlum moueatur: esse igitur motus quia dependent ex subiecto, & efficiente, quorū vtrumque est æternum & naturaliter alteri applicatur, perpetuari potest, & sic currit argumentum Auer. contra Auicen. & Alexand. ¶ Ad vltimum dicitur quòd finis principalis motus æterni est intelligentia quę est perpetua. finis secundarius motus cœlestis, est eductio formarum generabilium de potentia materiæ, sed non propter hoc cessat motus, quia ille finis primarius durat, & est causa æternitatis in motu, ideo non oportet quòd inducto fine secundario, cesset motus & operatio artificis, sed secundarius finis acquiritur in potentia materiæ quo acquisito cessat mutatio vt ait Auer.

Primo de generat. cō. 55.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

DILIGENTER notanda est propositio ista, mobilia & mouentia natura præcedunt motum, quia ex hac habemus in via Ar. quam vera sit doctrina D. Tho. pluribus in locis apud ipsum, & præcipue in hoc 8. Phys. vbi ponit quomodo æterna habent causam, & quia datur mobile æternum, & motiuum æternum, & motus æternus, & si mobile & motiuū sunt priora ipso motu æterno, necesse est vt ipse motus sit causatus à motiuo & à mobili, & sic æternum habebit causam, & etiam corpora cœlestia & substantiæ separatę, licet sint æternæ, non est tamen inconueniens, ea habere causam sui esse. ¶ Ex quo patet quòd quamuis Arist. poneret mundum æternum, non tamen credidit quòd Deus non sit causa mundi secundum suam substantiam, quia secundum omnem rectam philosophiam videmus quòd si in aliquo inuenitur aliquid secūdum participationem, necesse est quòd causetur in ipso ab eo cui essentialiter conuenit, sicut ferrum fit ignitum ab igne. ¶ Positio quoq; alio fundamento in via Arist. ꝙ primum principium est ipsum esse per se subsistens, & quod non potest esse nisi vnum, sicut si albedo esset subsistens, non posset esse nisi vna, cum albedines multiplicentur secundum recipientia, & sic cum omnia alia à primo principio non sint suum esse, sed participant esse, necesse est igitur ꝙ omnia quæ diuersificantur secundum diuersam participationem essendi vt sint perfectius, vel minus perfecte, causari ab vno primo ente quod perfectissime est, vnde & Plato dixit quòd necesse est ante omnem multitudinem ponere vnitatē, & Arist. dicit secundo de diuina philosophia, quod id quod est maxime ens, & maxime verū est causa omnis entis, & omnis veri, sicut id quod est maxime calidū est causa omnis caliditatis. ¶ Quod etiā Auer. dixit secundo cęli & in secūdo c. de substātia orbis, ꝙ prioritas sm̄ naturā eodē mō reperitur in rebus æternis, sicut & in generabilibus, præter quam ꝙ in generabilibus, quę sunt priora naturaliter, vltra in eis reperitur prioritas temporis. ¶ Hæc sententia est expresse contra negantes Deum esse causam in triplici genere causæ, vnde primo cœli quoq; ait Auer. causata eodē modo necessitatis sequūtur suas causas in rebus generabilibus, & in rebus ęternis, præterquam ꝙ in rebus æternis ista necessitas semper fuit, & semper erit, sed in generabilibus illa necessitas est ligata cum tempore essentiæ causæ tantum, scilicet cum causa fuerit vt sit causatum, & hoc ligamentum, quod est inter causas & causata est manifestius in generabilibus apud nos qua in rebus æternis, & ideo forte vtitur in ęternis ad inducēdum certitudinē necessitatis, quæ est inter causas & causata, scilicet ponendo eas generatas, cum hæc necessitas sit manifestior inter causas & causata in generabilibus. taceant igitur Ioannes Bacconus & Greg. Arim. docentes Aristo. & Auer. non vidisse alium modum productionis in genere causæ efficientis, nisi illum qui fit in tempore, patet enim quod ista auctoritas non recipit glosam. quia Auer. defendit Ar. ab argumento Themistij in hoc casu. ¶ Vnde in cōmento ad confusionem huius opinionis, clarius subduntur hæc verba, videlicet, Generatū & nō generatum non differunt in necessitate, quæ est inter causam & causatum, verbi gratia quòd si domus esset æterna, necessario causæ eius essent æternæ, videlicet lapides, & lateres. Manifestum

Cōment. 15.

Tex. 4.

Cōmē. 104.

Opin. Auer. de causalitate Dei. Cōmen. 105.

Reprehēditur Bac. & Greg. Ar. 1. sent. dist. 1. quæst. 1.

fectú est aút ꝙ si causæ materiales domus essent æternæ multo magis causæ efficientes, quia nō pōt intellectus imaginari domū esse ab æterno lateribus existētibus ab æterno, & causa, efficiens domus nō esse ab æterno. quia vt ait Ar. 12. primæ Philos. non n. materia seipsam mouebit sed tectonica & in 2. Phys. materia non coincidit cū alijs causis. ¶ Adde adhuc ꝙ hētur pri. de gen. & corr. quia causæ gñationis præcipue sunt materia & motor, si igit᷑ generatio domus ab æterno præsupponeret materiā æternā: igit᷑ & agēs æternū, immo magis agēs quia 3. de aīa scribitur ꝙ vbi est dare passum ibi est dare agens, etiā hoc manifestatur ex. 9. Metaph. vbi potentia actiua diffinitur per passiuam & econtra, vnde Commen contra Auic. & Alexan. 8. phys. habet ꝙ nihil est possibile ex parte passi, quin sit possibile ex parte agentis, & econtra, immo magis videtur generatio domus dependere à causa efficiente, quā à causa materiali, quia 3. de anima scribit Ar. ꝙ semper honorabilius est agens patiente, & principium materia, vbi principium supponit pro causa efficiente in propria significatione, vt glosat Alex. pri. Phys. sic igitur habemus locum clarum in doctrina Auer. ꝙ æterna sine implicatione contradictionis possunt habere causam efficientem ab ęterno, cuius oppositū isti tenent contra Auer. & Ar. qui in hoc 8. phys. reprehendunt Emp. & Democritū qui putabant nulli rei sempiternę assignandam esse causam, sed tñ his, quę de nouo incipiunt esse, & 5. Metaph. ait, horū quidem itaq; altera causa essendi necessaria, horum aūt nulla, sed propter hæc alia ex necessitate, & 2. Metaph. ait, vnūquodq; vero maxime ipsum aliorum dicitur sm̄ ꝙ in alijs est vniuocatio, puta ignis est calidissimus, &c & pri. cęli, à primo ente deriuatum est esse, his clarius, his oscurius. & 12. Metaph. Deus est à quo cęlum & natura pendet. Vide D. Tho q 44 & Caie. q. 9. p.p.

Tex. 10.
Tex 70.
Tex. 14.
Tex 17.
Tex. 8.
Comm. 79.
Tex. 19.
Tex. 2.
Tex. 15.
Cap de necessario.
Tex. 4.
Tex. 100.
Tex. 36.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

NOTA hic quomodo ex intelligentia harum conclusionū poteris soluere multa argumenta Auerroistarum de mundi ęternitate: arguebat enim Auer. libro Dest. Dest. ex natura mouentis, si mundus, aut cęlum esset factus, aut ab ęterno, aut non: si primum, aliquid inclinasset Deum ab ęterno, ad agendum quod nunc non inclinaret, & sic nouitas esset in Deo. Si secundum, tunc etiam aliquid inclinasset Deum ad agendum, quod ab ęterno non inclinasset, neque nunc inclinaret, & sic fuisset Deus aliqñ potentia agens, aliqñ actu, & sic ab alio agente reduceretur in actū. ¶ Arguit secundo ex ęternitate motoris & motus ex qua necessario infertur ęternitas mobilis, vt in lib. de substantia orbis, & 12. metaph. ait ꝙ si Deus mundum de nouo fecisset, tunc Deus fuisset ante mundum, & sic tempus fuisset ante mundum, patet consequentia, quia, ante, est differentia temporis, & consequenter mobile, motus, & motor, præcessissent, & sic mundus fuisset ante mundū, & similiter deduceretur, ꝙ mundus esset post mundū. ¶ Et Dest. Dest. ait, imp. est reperiri causam cū oībus cū quibus est causa, & non reperiri effectum, quia causarum & causa in actu, sunt simul & nō sunt 5. meta. sed ab eterno fuit Deus, in quo nō est noua voluntas, neq; nouiter vult, neq; noua proportio ad aliud: ergo non nouiter mundū produxit, si aūt esset Deus causa in potentia, tunc indigeret reducente ipsum ad actum, & sic non esset Deus causa sufficiens. ¶ Arguit quoque 8. phys. si nouus est mundus, aut potuit principium mundi plus, vel minus distare ab instanti pręsenti, aut nō, si non, prius potuit Deus producere mundum neq; post, si sic, quare non prius, neq; post produxit? ¶ Hæc omnia & similia soluuntur, quia Deus est agens voluntarium, & quamuis habuit voluntatem ęternam producendi aliquē effectum, non tñ produxit ęternum effectum, nec est necesse, ꝙ præsupponatur aliqua mutatio, nec etiam pp imaginationem temporis, aliter enim est intelligendū de agente particulari, ꝙ pręsupponit aliquid, & causat alterū, & aliter de agēte vniuersali, qđ producit totū, sicut agens particulare producit formam, & pręsupponit materiam. vnde oportet ꝙ formā inducat sm̄ proportionē ad debitā materiam, vnde rationabiliter in ipso consideratur ꝙ inducit formam & in talem materiā, & non in aliam ex differentia materię ad materiam, sed hoc non rōnabiliter videtur in Deo, qui simul producit formā & materiā: sed consideratur rōnabiliter in eo, qđ ipse pducit materiā congruā formæ, & fini, agens aūt particulare præsupponit tēpus, sicut & materiam, vnde rōnabiliter considératur in eo qđ agit in tempore posteriori, & non priori sm̄ imaginationem successionis

Disp. 1.
Dub. 1.
Cap. 2.
Comm. 19.
Disp. 1.
Dub. 3.
Tex. 3.
Comm. 46.

temporis post tempus, sed in agente vniuersali, quod producit rem, & tempus, non est considerare, quod agat nunc, & non prius sm̃ imaginationem temporis post tempus, quasi tempus præsupponatur eius actioni, sed considerandum est, ꝙ dedit effectui suo tempus quantum voluit, & sm̃ quòd conueniẽs fuit ad suã potentiã demonstrandã. ¶ Manifestius enim mundus ducit in cognitionem diuinæ potentiæ creantis. si mundus non semper fuit, quam si semper fuisset, omne .n. quod non semper fuit, manifestum est habere causam, sed non ita patet de eo, quod semper fuit. vide D. Th. 2. sent. vbi concludit Deũ ab æterno voluisse producere mundũ pro illo tunc, quando produxit ipsum. ¶ Et siquis argueret adhuc ex natura modi producendi, quia si Deus produxit mundum, aut cœlum, aut naturaliter, & sic ab æterno, patet consequentia, quia potens indutiari, contingenter, & nõ naturaliter agit, consequens est falsum: si autem voluntarie, tunc voluntas circa contraria, contradictoria, priuatiua, ad quorum nullum naturaliter determinatur indifferenter se haberet, & non magis ad vnum quam ad alterum inclinatur, ergo ad hoc vt eligat Deus esse mundi, ipse indiget determinante, & nullum est nisi ipse: ergo à causa voluntaria indifferenter se habente potest determinatio effectuũ prouenire, qđ repugnat rationi voluntatis cõtingentis vt patet 2. phys. cum enim voluntas magis eligit vnum, quam alterum, est pp denominationẽ in vno, quę non est in altero, & si nulla est denominatio in vno, quæ nõ sit in altero, tunc voluntas ambo æqualiter respicit. ¶ Hac ratione vtitur Auer. lib. Dest. Dest. sed deceptus est Auer. in hac ratione sua non considerans Deum esse agens voluntarium, quod ex se habet necessitatem, & determinat seipsum ad hoc, vel illud volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam, sed illud agens, quod ex se est contingens, oportet ꝙ determinetur ab aliquo exteriori ad effectum: unde est valde reprehensibilis hic Auer. sicut reprehendit ipsum D. Aug. in lib. de ciuitate Dei, vbi narrat qualiter Philosophorum ponentium mundi æternitatem, fuit duplex opinio. Quidam posuerũt ꝙ substantia mundi non sit à Deo. Quidã aũt dixerunt esse à Deo. Sicuti si pes semper fuisset in puluere semper subesset ei vestigiũ, quod à calcante factum nemo dubitaret, sic & mundus semper fuit semper existẽte eo qui fecit. ¶ An opinio Arist. reducatur ad primam, vel ad secundam, vide D. Th. de põia Dei, & in quolib. sed prima opinio cum sit irrationabilis, & intollerabilem contineat errorem, non põt Ar. attribui, qui nihil sine rõne dixit, vide in secũdo lib cõt. gent. c 34. & 37. & in lib. 3. c. 68.

Dist. 1. q. 1. ar. 5 & dist. 2. q. 1. ar. 5.

Cõment. 48

Disp. 1.

p. p. q. 19. de voluntate Dei.

11. de ciuitate Dei c. 14.

q. 3. ar. 17. quolib. 3.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

IN responsione ad secundum argumentum principale, nota ꝙ interponitur modus agendi ipsius Dei, qui est per voluntatem, & intellectum, & non per necessitatem naturæ vt quiddã voluerunt & male, non intelligentes agens liberum nõ simpliciter dici sed multis modis etiam secundum Ar. ¶ Aliquãdo agens liberũ illud appellamus, quod non coacte, & vi operatur, & ratio est, quia ea agentia libera vocamus, quæ producunt ea, quæ secundum naturam eis producere cõuenit: quare libere agere, est non contra naturam propriam, vt ui & coacte, & in hunc modum agens primum libere agere, multi docuerunt, siue ad seipsum referatur, siue ad ea quæ ad extra ꝓducit: quia Deus non vi, & coacte seipsum apprehendit, atq; expetit, intellectio enim iuxta propriã naturam ei conuenit, motum etiam producit & reliqua per motum non vi, & coacte, sed iuxta propriam naturam: quia ergo libere seipsum intelligit, & appetit, atq; ea quæ extra facit, libere facit, & ista libertas necessitati, & naturæ non repugnat. ¶ Secundo dicitur agens liberũ, quòd ita operatur quòd secus operari potest, & in eius potestate situm est agere, atque hoc agens ita sonat quod agens contingens, quõ primum mouens liberum agens non põt vocari secundum Phylo so. hæc enim libertas necessitati repugnat, si ergo primũ mouens necessario agit, ergo non libere. ¶ Dicitur tertio agens liberũ, quod sui gratia operatur, & nõ alterius, & proinde hominem, qui sui gratia est, liberum vocamus, seruum vero, qui alterius gratia est, secundum hoc significatum Metaphisicam liberã scientiã Ar. docuit in prologo Metaph. quoniam sui gratia est, & sic primum omnium mouens libere agere dicitur vt scribit Arist 2. cœli, Deum prima intentione agere gratia sui, quia ignobilia ordinitur ad nobilia. ¶ Dicitur quarto agens liberum vt 6. suę Metaph. docet Auicennas, illud agẽs quod alicui bonũ impartitur, à quo nullum expectat præmium, neq; retributionẽ, & quia

Agens liberum multiplic.

Tex. 12.

Cõ. vltimo.

Deus

Deus suam bonitatem omnibus rebus impartitur, à quibus nullum expectat præmium, liberum agens dicitur. ¶ Secūdum philosophum Deus dicitur agens liberum primo, tertio, & quarto modo, & cum his stat ꝙ dicatur etiam agens necessarium, quia ita mouet ꝙ potest nō mouere, si enim primum mouens posset non mouere, fieret etiam vt quodlibet sublunarium quiescat & non sit, & sic mundus posset non esse æternus, quod reputat absurdum Arist. 8. Physi. consimiliter nullam haberet efficaciam demonstratio, quam adducit 2. de gener. vbi demonstrat generationem esse perpetuam, quoniam Deus sempiterno motu mouet: ergo si Deus pōt non mouere, fieri posset, vt generatio non sit. Quare iuxta Arist. sententiam Deus necessario, & libere agere dici valet, libere quia non ui & coactè agit. ¶ Nec te moueat imaginatio Scoti in hoc. qui voluit Deum agere cōtingēter ad extra, quia hoc est falsissimum de mēte Arist. quia si Deus ageret contingenter: ergo ita motionē produceret, quòd potest ipsam non producere: ergo potuit nolle producere, ergo illud nolle in Deo esse potuit: ergo potuit esse Deus, quia quicquid est in Deo, Deus est, sed quod Deus esse potuit, necessario Deus est: ergo Deus habuit, & hodie etiam habet illud nolle, sed hoc est falsum, quia motus est, igitur non potuit illū nō efficere: ergo necessario efficit, & non cōtingēter. ¶ Præterea si Deus contingenter ageret: ergo posset non mouere, igitur non esset actus purus, hæc est ratio Ar. 12. Metaph. vbi primum omniū mouens actum purū esse ostendit, quoniā sempiterno motu mouet, etsi semper nō moueret, vel posset nō mouere. actus prorsus non esset. ¶ Tertio omnes agens contingens, quod pōt in opposita ab eo actio nō fluit, nisi noua causa concurrat, quæ hoc agens definit, & determinat ad alterum oppositorū producendum: Deus ergo si agens contingens est, in opposita igitur potest, & sic ab eo nō fluit actio noua, nisi actio noua concurrat, aqua definiatur ad motum potius, quam ad quietem agendum. ¶ Rursus si primum mouens contingenter ageret: ergo potuit quandoq; primū monere: ergo ante primum motum dabitur mutatio prior, nam si deinde mouet, igitur est orta noua relatio, namq; actu mouens factum est, & quod poterat mouere, actu mobile, atq; noua relatio non acquiritur, nisi motu aliquo pacto, vel in eo quod mouet vel in eo qđ mouetur, vel in vtroque: igitur ante mutationem quæ dicitur prior alia præfuit. hæc est ratio Ar. 8. Phys. quæ euertitur si dabitur primum mouens contingenter mouere: ergo opinio Arist. est ꝙ necessario moueat. ¶ Rueret quoq; ratio Ar. 2. cęli vbi habet, si cęlo adderetur astrum aut non moueretur. ¶ Aut tardius moueretur, quæ quidē consequentia valida non est, nisi quoniam Deus cęlestis motionis causa effectrix quatenus potest mouet, nā si ita nō ageret Ar. dici posset, ꝙ vera esset ratio si Deus moueret necessario, sed qu a mouet contingenter proptetea non concludit. ¶ Adde etiam quia in æternis non differt esse & posse vti 3. Phys. constat. igitur si Deus potest non mouere: ergo actu non mouet. ¶ Ad idem etiā ducit ratio Ar. 12. Metaph. vbi ostendit, primū motorem mouere necessario, quia mouens immobile quod est actus purus aliter se habere nequit, necessario mouet, sed primus motor ita se habet, est enim omnis motionis expers, & purus actus: ergo necessario mouet, qđ etiam 8. Phys. ostendit vbi probauit virtutem infinitam in magnitudine finita non existere, etenim si in hac magnitudine virtus infinita foret, motus in non tēpore fieret, ratio ideo valet qm̄ agens quod ex necessitate naturę agit quatenus pōt operatur, qm̄ quocunq; paruo tempore dato moueret, in eodē virtus finita ēt mouere posset, veluti patet p̄ virtutis incrementum. quid tñ tenendū est de hac re secundū veritatem, vide D. Tho. p. p. & 1. cōt. Gen. vide quoq; in 1. sent. dist. 43. q. 2. & de ver. q. 23. ar. 4. & de pot. q. 3. ar. 5. vide ēt Caiet. in apostillis 14. q. p. p. super ar. 13. vbi soluit rationes Scot. & præcipue illāc, ausa mouēs inquantum mota, si necessario mouetur, necessario mouet, & alias quas adducit Scotus.

Tex. 8.
Tex. 16.
11. sent. dist. 2. q. 2.
Tex. 30.
Tex. 8.
Tex. 30.
Tex. 32.
Tex. 35.
Tex. 79.
q. 19. art. 8.
cap. 76.
1. sent. dist. 2 q 2 & distinct. 8.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA illam propositionem quæ habetur in secundo notabili, Philosophus nō putauit se demonstrare æternitatem mundi demonstratione simpliciter, ratio istius propositionis est, quia nouitas mūdi se habet in hoc negotio sicut mysterium sanctissimę Trinitatis, sed tale mysterium sola fide tenetur, & demōstratiue probari non pōt, igitur & nouitas mundi ¶ Quia mediū ad probandū mūdū incepisse, aut sumeretur ex parte Dei creātis, aut ex parte creaturæ, nō primo quia Deus agit p̄ volūtatē,

Nouitas mūdi est. sicut mysterium Trinitatis.

& diuina voluntas inuestigari per rationem non potest, sed tantum manifestatur nobis per reuelationem cui innititur fides. ¶ Nec secundo esse potest quia creatura quantum est de se, & sm rationem speciei abstrahit ab hic & nunc, propter quod dicitur quod vniuersalia sunt vbique & semper: ergo per ipsam creaturam probari non poterit aliquid esse de nouo.

Heb. ca 11. ¶ Praeterea articuli fidei demonstrari non possunt, quia fides est argumentum non apparentium, sed mundum incepisse est vnus de articulis fidei, iuxta illud, credo in vnum Deū factorem cæli. &c. ¶ Immo inconueniēs est adducere aliquas rationes præcipue sophisticas ad probandū articulos fidei, quia tunc existimarent infideles propter illas rationes nos credere articulis fidei, & sic irriderent nos. ¶ Rursus ex hoc euacuaretur meritum fidei vt habet Greg. in quadam homilia, fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. ¶ Adde etiā quia actio agentis est instantanea, & non est necesse agens esse prius facto, sicut patet in illuminatione medij, sed creatio qua mundus creatur, est instantanea, ergo non potest demonstrari, quod Deus fuit ante mundum. ¶ Et licet inter philosophos, & theologos fuissent variæ opiniones de productione mundi, rei veritas tñ est, quod non pōt

Tex. 4. demonstrari mundū incepisse. ¶ Licet dicat Auer. in hoc 8. physi. qđ repugnat principijs naturæ produci dr nouo, quia à voluntate noua nihil æternum, igitur ab æterno nihil noui. ¶ Præterea Deus, & natura de possibilibus semper eligunt qđ melius est, sed mundū semper esse est melius, & possibile, quam qñque esse, veluti esse est melius ipso non esse, igitur æternus est mundus. ¶ Tertio bonum est sui ipsius diffusiuum & communicatiuum: ergo maxime, & infinite bonum est maxime & infinite sui ipsius diffusiuū, sed Deus est maxime, & infinite bonus: igitur ab æterno fuit mundus. ¶ Quarto Deus producit mundum secundum suam potentiā, quæ est infinita, & potentia infinita producit effectū infinitum, & infinitæ durationis: igitur Deus produxit mundū ab æterno, sed Auer. in hoc

Comm. 51. nou est sibi constans, sicut & in multis alijs fecit. ¶ Præcipue, intellectione primi principij, siquidem 12. metha. voluit, primū principium non intelligere ea quæ sunt hic, quia nullus intellectus in actu intelligit minus nobile: sed Deus est intellectus in actu &c. ¶ Vnde

Comm. 36. de subiungebat, Imp. est Deum intelligere vilius, aut nobilius, & 3. de anima contra Themistium aiebat, qui comprehendit minus perfectum ex eis comprehendentibus quæ non sunt admista materiæ, necesse est vt comprehendat perfectius, & non econtra. ¶ Et eodē

Comm. 19. libro loquens de intellectu agente dicebat, quod intellectus agens non intelligit aliquid eorū quæ sunt hic. ¶ Et in libro de beatitudine animę scripsit; quod non est alia natura quæ apprehendat intelligibilia materialia nisi homo, vilesceret igitur diuinus intellectus si hęc intel

Tex. 15. ligeret. ¶ Quod tamen est expresse contra mentem Ar. qui 5. Metaph. arguit contra Emp. quod si Deus non cognosceret quæ sunt hic, sequeretur quod esset insipientissimus, & quod animal

C. 10. mortale sit scientius eo. ¶ Et 10. Ethi. ait, quod Deus gaudet de eo qui nititur sibi assimilari, & in libro de bona fortuna concedit ipsum Deum cognoscere futura. Et ipsemet Auerr. 2.

Comm. 37. Phys. & 12. Metaph. concedit Deum hēre sollicitudinem de indiuiduis, & 2. de anima ait, quod

Comm. 34. misereretur eis, & 10. Ethi. ca. 10 ait quod dignius est ergo vt benefaciat eis, qui amant ipsum plus, & vt honorificet eos, & visitet eos sicut dispositio amici cum amico. ¶ Quēadmodū ergo non est sibi constans in hac disputatione de intellectione primi principij, ita & in hac

Comm. 1. de creatione, quia 2. Metaph. ponit creaturam: igitur debet ponere & creatorem cum sint

G. 2. relatiua. ¶ Et in libr. de substantia orbis ponit, quòd cęlum indiget virtute non solum

Comm. 31. dante sibi motum, sed & largiente esse, permanentiam, & 7. Metaph. habet quòd id quòd mouit Arist. ad ponendum mouens, quod separatum est à materia, fuit in factione substantiarum separatarum, siue virtutum intelligibilium, ex quibus verbis sumitur substantias separatas esse factas: ergo ex nihilo productas & sic creatas, non ergo faciendum est funda-

Solutio rationū Auer. mentum in verbis Auerr. cum non sit sibi constans vt diximus. ¶ Rationes quoque suæ de facili soluuntur, & ad primam negamus similitudinem, quia voluntas antiqua est perfectior, & ita potest agere quicquid noua aget, sed non econtra. ¶ Ad secundam, dicimus quod antecedens est scitum à nobis pro maiori, sed verum mūdum semper esse sit melius, est dubitatum, & in mente Dei reconditum. ¶ Ad tertiam dicimus quòd licet Deus sit maxime bonus, & de se maxime communicabilis, sed quòd non ab æterno se communicauit ad extra, hoc prouenit ex sui voluntate, & ex parte rerum producibilium, quibus repugnat produci ab æterno, cum enim Deus se communicet per intellectum & volunta-

tem,

tem, & diffundit se quandiu, & quantũ vult, & intelligit sm ꝙ congruit fini rerũ quibus diffundit suam bonitatẽ. ¶ Et sic dicimus quoque ad quartã, ꝙ Deus agit sm suã põiam moderatam suo intellectu, & voluntate. ¶ Nec terreat te argumentum illud qđ dicunt esse Achillem, si Deus fuit ab æterno,& mundũ nõ ꝑduxit, quęritur, quid fuerit in causa, quia aut potuit & voluit ꝑducere, aut nec potuit nec voluit ꝑducere, aut voluit ꝑducere, sed non potuit, quia inerat sibi aliqđ impedimẽtum, aut potuit, sed non voluit. si detur primũ hẽtur iam intentum,ꝙ mundus fuit ab ęterno,si vero alterum, ꝙ nec potuit nec voluit, sequitur ꝙ nec postea vellet, nec posset, & esset imperfectus, & perfectior postea.si tertiũ, ꝙ voluit sed non potuit, pariter esset imperfectionis,quę repugnat primo principio.si quartũ, ꝙ potuit sed non voluit: ergo fuit inuidus cum posset bonũ cõicare,& noluit agere, & inuidia ois est releganda à Deo: cum ergo nullum horũ sit dare, sequitur ꝙ mundus sit ęternus. ¶Soluitur hoc dicendo ꝙ Deus ab æterno potuit, & voluit ꝑducere mundũ,sed pro eo tempore quo ipsum ꝑduxit Deus habuit hãc voluntatẽ ęternam, volo ꝑducere mũdum in tali tempore, nec est inuidię ascribendum, sed diuinę voluntati quæ est ipsamet diuina sapientia: quia non facere bonum qñ aliquis põt non est inuidię: debet .n. bonũ fieri cum oportet,& qũo oportet: ita decuit diuinam voluntatem mundum in tempore facere, quia non oportebat creaturam esse suo creatori coeternã vt ait D. Th. in hoc 8. phys.¶Et vlterius ita factum est vt nobis ostenderet Deũ non eguisse hoc mundo,sed potius mundum indigere Deo,& vt per hoc clarius agnosceretur ipsum esse causam oĩum quia omne nouũ indiget innouante, ꝙ non ita cognosceretur. si mundus esset æternus. ¶ Et ex hoc etiã cognoscimus ꝙ Deus est infinitę virtutis vt ondit D.Tho. p. p. & etiã agnoscitur ꝙ agit ꝑ intellectum & voluntatem ꝑducendo mundum qñ voluit.hinc etiã oritur,ꝙ creaturæ timent, & venerentur ipsum, quia vident oĩa ab eius potestate pendere. ¶Et si dicis exẽplũ & exẽplatum sunt relatiua, & natura relatiuorum est, vt ait Ar. in præd. ꝙ posito vno ponitur reliquũ, & vno remoto remouetur & reliquũ. si igitur Deus, qui est exemplar ipsius mũdi est ęternus, vnde dr̃ mundus Archetipus, quare & exemplatum (qđ est hic mundus)non sit æternum. ¶Ad hoc dr̃ ꝙ licet exemplar fuerit ęternum, tñ relatio qua exemplar refertur ad exemplatum non est æterna, quia sunt relatiua tertij ordinis,vnde relationes tẽporales non sunt reales in Deo, sed in ipsa creatura, & per easdẽ denominatur Deus Dñs, creator & gubernator noster, quia nos sumus serui, & creaturæ ipsius, sicut columna dr̃ dextera ꝑ mutationem illius,qui refertur ad ipsam cum prius non referebatur vt docet D.T.p.p. & vtitur exemplo Ar.5. Metaph. de scibili & scientia,nãq; scibile non refertur ad scientiam, nisi quia scientia refertur ad scibile. ¶Ex his ergo habes nullam rationem posse cogere nos vt dicamus Ar. demonstrasse æternitatem mundi demonstratione simpliciter, sed tantũ ad hominẽ, contra quos disputabat vt erat Anax. Democritus, Emp. Melissus, Plato,& cũ cæteris. ¶Plato asseruit vna cum tpe fuisse productum mundum & duraturũ perpetuo, sicut & nos ponimus, & dicũt nonnulli hoc accepisse à summo scriptore librorũ genesis Moyse. ¶Anaxagoras quoque posuit mundum factũ fuisse à diuina mente, & infinito ante tpe mẽtem antecessisse, & postea mũdum fecisse,quam mentem Deum benedictũ sine dubio intelligere voluit. ¶Democritus genuit mundũ ex automis indiuisibilibus casu,& fortuito cõcurrentibus. ¶Empedocles genuit mundũ ex odio & ex amore. ¶Orpheus cuius meminit Ar. 1. Metaph. asserebat res non vere posse dici factas ex nihilo: qm factæ sunt ex Dei sapientia, in qua præerant oĩa. ¶ Propterea Ar. libro de mundo ad Alex. dicebat, vetus fama est, & quidem hæreditaria mortaliũ oĩum vniuersa à Deo, & ꝑ Deum nobis esse constituta. ¶ Sed quia isti antiqui ponebant varios modos quibus dicebant mundum fuisse genitum, & hos destruit Ar. ꝑ rõnes suas, ꝙ si mundus incepit, ergo aliqua mutatione incepit, sed oĩs mutatio supponit subiectũ, ergo antequã mundus esse factus fuit subiectũ,& sic mundus erat antequã fuisset factus, quæ rõ concludit mundum non esse factum ꝑ motum,& mutationẽ:hæc est illa quæ requirit subiectũ vt ait Phil. 1.phys.ꝙ si fieri debet hoc animal puta vermis, fit ex non hoc animali, sed non fit ex non animali simpliciter, sed si fieri debet animal simpliciter fit ex nõ animali simpliciter ista mutatio non requirit subiectum,si mutatio dici debet largo vocabulo, quia est ꝑductio à nõ esse simpliciter totius ad esse simpliciter totius, verius tñ dr̃ simplex emanatio, siue creatio,& sic concludit alia rõ de tpe ꝙ si mundus incepit, ergo & incepit & tempus, & sic esset tempus ante tps cum tempus suppo-

De põia Dei q. 1. art. 2.

Solutio Achillis philosophorũ.

Lect. 2.

q. 25.
Vide D.Th. p. p. q. 19.

C. de relatiuis.

q. 13. art. 7.
C. de relatiuis.

In timæo.

Anax.

Orpheus.

Iuxta sñe.

supponat ante. ¶ Conceditur rō hæc, si mundus incepisset vt dixerunt antiqui præcipuè Empe. ꝑ litem & amicitiā: sed non concludit contra nos christianos, qui ponimus mundū incepisse ꝑ simplicem emanationem, & simul etiam incepit tempus iuxta illud Gene. primo in principio. .i. tpris, vel in principio idest cum tpe, vel ante oia creauit Deus cœlū & terrā. ¶ Vide D. Th. p. p. vbi exponit istā ꝓpositionē tripliciter contra tres errores Antiquorū .s. Manichæorū, Auicennæ, & Ar.

q. 46. art. 2.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

CIRCA continuitatē motus augmenti, nota ꝙ motus sequitur dominiū agentis supra resistentiā, sic ꝙ si actiui supra passiuum sit æqualitas, aut minoritas, nō inde fiet motus: neq; eum illa circūstātia fieri pōt. ¶ Si aūt sit naturaliter actiuū & denominans passiuo sufficienter applicatū sine impedimento fit actio, impedimentum, qđ remouetur hic non intelligitur resistentia mobilis ad motorē, neq; reactio, sed intelligitur illud, qđ si adesset adiuuando mobile, non superaret agens resistentiā mobilis. ¶ Cum .n. oīs motus de quo sermo est sit temporalis, oportet mobile resistere mouenti, quæst .n. resistentia causa successionis operis: quēadmodū dominiū agentis est causa operis successiui: hæc dico ad excludendos motus intentionales, quales sunt sensatio, intellectio, volitio qui fiunt in instanti vt ait Auer. 2. de aīa. Similiter si agens fuerit voluntariū determinatū ꝑ appetitum, etiā fit actio supposito, ꝙ aliunde non veniat defectus, puta si in agendo requiratur instrumentū non deficiat ex eo, vt nauta intendente regere nauem fracto temone, aut remo &c. tunc quātitati dñij corrīdet quantitas velocitatis: sic ꝙ si magnū est dñium, magna est velocitas, si paruū, parua: si mediocre mediocris, & si nullum, nulla, & si infinitū, infinita, & si infinite paruū esset dñium, infinite parua esset velocitas, nisi forte natura rei ꝓhiberet, etsi vnum dñium est duplum, vel triplū, vel in alia ꝓportione se hēns ad alterum dñium, etiā velocitas vna est dupla, tripla, vel in alia ꝓportione se habēs ꝓueniens ab altero agente, alterum dñium hēnte, et si æqualia sunt dñia, equales sunt velocitates, intelligo ꝙ actus adni comparetur, & pōia pōiæ sic, ꝙ si agens agit, s, velocius est, si pōt agens agere, pōt velocius esse, hanc sententiam ponit Auer. causa diuersitatis & æqualitatis motuū est diuersitas, & æqualitas ꝓportionis motoris ad rem motā, intelligo diuersitatem in æqualitatem 7. phys. dixit quoq; Auer. ꝙ velocitas & tarditas motus quā hēbat, totum motum ad totum motorem, est sm̄ ꝓportionem excessus pōiæ motoris ad potentiā moti, intelligo ꝓportionem excessus, pōiæ motoris proportionē pōiæ motoris excedentis rē motā, vñ dixit Auer. 8. phys. quanto maior fuerit motor, tanto motio eius erit velocior, intelligē cæteris paribus ¶ Et sic sequitur, ꝙ si æquales resistentię æque velociter mouentur, illę ab equalibus pōijs mouentur, etsi ęquales resistentię inęqualiter mouētur, ab inęqualibus pōijs mouentur, & resistentia duarum æqualiū uelocius mota à maiore pōia mouetur, & tardius mota resistentia à minori pōia mouetur, Ar. aūt, & Auer. dixerunt agentia æqualia in patientibus æqualibus agunt in oibus partibus tpis, in tpe æquali & in ꝓportione ęquamaius aūt agens in patientia ęqualia, in eodem tpe magis agit quam minus agens, patiens aūt maius ab ęqualibus agentibus minus patitur, & passum minus, magis patitur, ab agentibus aūt diuersis in diuersa passa, si proportio agentiū ad agentia sit, sicut ꝓportio patientiū ad patientia ęque velox actio peruenit, econuersa aūt est si actio æqualis est, & inęqualia agentia, & passa illa ꝓportionalia sunt .s. magnum agens, & magnū passum, paruū agēs, & paruum passum. vbi aūt agentia sunt diuersa, & in idem passum agunt eadem actione: ergo in temporibus diuersis, & vt sit ꝓportio agentis ad agens, sicut ꝓportio tpris ad tpꝰ, & reperitur hæc propositio apud Auer. ¶ Sciendū quoq; potentiā respectu resistentię tripliciter se hēre posse, scilicet superando, æqn̄, & deficiendo, tunc si pōia ęquatur resistentię, non curo ęquationem in quantitate, aut gradibus, sed in virtute actiua, & resistitiua computās omnibus adiuuantibus cum potentia, & omnibus resistentibus cum resistentia quantum adiuuant, & quantum resistunt, tunc non sequitur velocitas, neq; motus, & à fortiori si potentia sit debilior quam resistentia: & hoc est quia potētia est totaliter impedita vt in statera superpositis hinc inde paribus ponderibus ęqualiter eleuata, ꝙ si fieret motus non esset potentia totaliter impedita, vt in statera si inęqualiter eleuetur. hanc sententiam voluit Auer. 12. Metaph. motor non mouet nisi quia potentia eius est maior potentia moti, & quanto fuerit maior potentia tanto erit maior motus, & cum potentia non superabundauerit

Comm. 125. qui motus fiunt in instanti.

4. physico. comm. 71.

Comm. 36.

Comm. 79.

1. Cæli tex. comm. 64. 1. Cæli commen. 66.

Comm. 41.

uerit mouebit tardius, intellige vsq; quo natura tolleret paruitatem, & 4. phys. p hanc regulam motor non mouet, nisi quia pôia eius excedit potentiam rei motę, & 1. cœli velocitas motus est ex augmento potentiæ motoris supra potentiam moti, & 4 Cæli, si virtus grauitatis excedit resistentiam medij transibit deorsum velocius, si aũt debilior sit superuatabit,& Auer. 8.phys. pôiam motoris est superare pôiã mobilis in quã est, & Auer. 2. Cæli scribit de cæsa corda, aut filo æqualiter vndiq; distracta, & vniformi, qñ cum virtus distrahentis erit fortior virtute continente continuitatẽ fiet solutio, qñ non, non. ¶ Neque sequitur dum rumpitur, ꝙ ad indiuisibilia rumpatur, sed in medio, quia alibi à medio partes sese consequũtur, & in medio sine consequutione distrahuntur. Idem est argumentũ de sphæra adamantea trahente ferrum in medio sui continẽte. 2. Cæli & de igne posito in centro eodem libro quo supra: ꝙ si dixeris ignem rarefieri, deinde ascendere vt Phil. ibi: tunc ponatur minimũ ignis rarissimum, & tunc sequitur ꝙ corrũpetur incontinens, ponere aũt ipsi igni circunstare vacuũ, est impossibile naturale, eandem sententiã hẽt Auer. 4. Meteo. si pôiæ essent æquales non operaretur vna in aliam sibi comparem, pp hoc Auer. 2. de ortu & interitu loquens de æquali elementorum concursu ad generationem, dixit: si æquales fuerint pôiæ non fiet altera forma, hanc conclusionẽ supponit Ar. 2. de anima loquens de obiecto corruptiue agente in sensum, dicens: si fortior sensitiuo est motus, soluitur rõ 1. ppor tio, vel mensurã: & 1. Cœli, si infinitũ esset elementum, infinita vtiq; & velocitas, si aũt velocitas, supple esset infinita, & grauitas & leuitas esset infinita, & Auer. ibi monstrauit secundum hunc sermonẽ causam pp quã si velocitas fuerit infinita, ꝙ grauitas sit infinita, & est quia si causa rerum diuersitatis in velocitate eorum indeclinatione, idest in grauitate & leuitate, sequitur ꝙ quanto magis fuerit graue, aut leue tanto magis erit velox, & manifestũ est, ꝙ hoc conuertitur, scilicet ꝙ quanto magis fuerit velox, tanto magis erit graue, & leue, & cum ita sit, si fuerit velocitas infinita, necessario erit grauitas infinita, ex his ergo apparet manifeste vnde sumenda est continuitas motus, de qua Auctor agit in præsenti quæst.

Comm. 71. Cõmen. 31. Cõme. ult. Comm. 78. Comm. 91. Comm. 9. Comm. 94. Comm. 10. Comm. 48. Tex. 123. Tex. 88.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA id ꝙ notat Auctor de mente S. Tho ꝙ in formis, quæ suscipiunt magis, & minus non datur latitudo graduum infinitorũ, sed est dare maximus, & minimus gradus, ita ꝙ datur caliditas ita remissa, ꝙ ea remissior in natura dici non pôt. ¶ Dubitaret aliquis, quia si daretur minimũ in formis suscipientibus magis, & minus, tunc illud esset oĩno indiuisibile intensiue, qđ est falsum, tũ qa sicut indiuisibile sm̃ extensionẽ additum alteri, non facit maius: sic nec indiuisibile sm̃ intensionem additum alteri, non facit intẽsius, & per consequens forma non intẽderetur ex additione talium modorum, & cum tota forma sit resolubilis in talia minima, si ponantur sequeretur, ꝙ nulla forma esset intẽsior alia, tũ quia quodlibet talium acquireretur subito, & in instanti, & p consequens, vel nulla intensio esset continua, ꝙ est falsum, vel aliquis motus continuus esset cõpositus ex mutationibus, vel mutatis, esse præcise, qđ est contra Ar. 6. Phys. ¶ Pro solutione huius dubietatis est sciendũ vt notaui in additionibus super primũ Physi. ꝙ dupliciter pôt intelligi minimum, vno modo qđ detur minimum non per se existẽs, sed necessario coniunctum alteri, sicut dicimus ꝙ in quantitate continua non datur hoc modo minimum, quia quantitas est diuisibilis in infinitum: vnde quacunq; quantitate pauca data, est dare minorẽ, & sic dicunt aliqui, ꝙ similiter forma intẽsibilis in infinitum secundum latitudinẽ intensiuam est diuisibilis, & consequenter, ꝙ quacunq; forma remissa data est dare aliam remissionem eiusdem speciei. ¶ Alio modo pôt intelligi, ꝙ detur minimum potens p se existere, ita ꝙ licet ipsum non sit simpliciter minimum, tñ si fieret vlterior remissio necesse est ipsum corrumpi, & sic etiam dicunt ꝙ non datur minimum, quia quacunque forma remissa data ipsa potest fieri remissior & manere sic remissa in rerum natura. ¶ Doctrina thomistica vero sustinet ꝙ dat̃ minimũ intensiue siue remississima forma, ita ꝙ si fiat vlterior remissio, necesse est ipsam corrumpi, & huiusmodi minimum acquiritur in instanti, exẽpli gratia ignis calefaciens aquã in primo instanti expulsionis frigiditatis idest in primo instanti non esse frigiditatis introducit in aquam remississimum calorem, & postea successiue ipsum intendit: ita quòd quilibet ignis hoc facit, licet quanto fuerit fortior, tanto

Tex. 5. Quomodo datur maximum & minimum.

tanto citias abiiciat frigiditatem,& intendat calorem,semper tamen primum,quod causabitur in subiecto de calore erit remissisimus calor,& idẽ dico de forma, quę abiicitur,ẽ enim deuenire ad remissisimũ frigus aquæ, quod statim in instanti ignis corrũpet, licet subcessiue abieeerit frigiditatem præexistentem, donec deuentum sit successiue ad hanc minimã frigiditatem,& hoc est vniuersaliter verum in omnibus formis habentibus contrarium,in his vero quæ non habent contrarium sicut est lux causatur remissisima forma secundũ maximam,vel minimã distantiam ad diaphanum Quod autẽ sit dare hoc modo minimũ formæ, quæ intenditur,& remittitur,probatur primo sic. ¶ Si non est dare minimum, sequitur quòd non est dare primum esse rei permanentis, consequens est falsum,ergo antecedẽs consequẽtia ꝓbatur,sit à primus calor cãtus in aquã, aut iste calor ẽ remissisimus,aut nõ, si primo habetur propositum, si non,ergo si abiicitur ab aqua,oportet quòd hoc fiat successiue, & per motum continuum, vt dicunt aduersarij,sed omnis forma quæ successiue deperditur, est etiam successiue acquisita, & continua :ergo ille calor est per continuum motum acquisitus, sed quicquid continuo motu acquiritur, prius acquirebatur, quia omne quod transmutatur, prius transmutabatur:ergo non datur primum instans esse caloris. ¶ Præterea suppono quòd in qualibet forma intensa sint infinitæ partes æquales, vt dicunt aduersarij: quo stante arguitur sic. si nõ est darẽ calorem remissisimum sequitur quòd possibile est ipsum remitti in infinitum, consequens est contra Arist. 6. Physi. vbi habet solum motum circularẽ posse durare in infinitum. consequentia probatur: Agens remouens hunc calorem, qui non est remissisimus continue remouet ab eo partem post partem per ipsos aduersarios,aut ergo ista abiectio fit secundũ partes proportionales, aut secundũ partes eiusdẽ quantitatis, si primum habetur intentum,quia illę sunt infinitę, si secundum est idem iudicium, quia etiam ipsę sunt infinitę vt patet ex supposito. ¶ Sciendum quoq; quòd intensio accipitur dupliciter, vno modo pro actione qua foma accidentalis, vel potius subiectum secundum eam alteratur, & sic calefactio & dealbatio dicuntur esse quædam intensiones: alio modo accipitur intensio pro ipsa forma intensa, & sic dicimus albedinem perfectam esse intensiorem albedine imperfecta, vnde significatum istius vocabuli, intendere,nihil aliud significat, nisi tendere in aliud,vnde formam intendere, est tendere ad gradum summũ,& per oppositum remittere est retromittere, id ergo à quo recedit est penes qđ attenditur remissio, vnde formã remittere, est recedere à summo gradu. ¶ Sciendũ tertio quòd latitudo est duplex extensiua, & intensiua, latitudo extensiua est dimensio, siue quantitas continua permanens, quæ est superficies, attenditur autem excessus in huiusmodi latitudine penes maiorem distantiã extremorũ, quanto enim extrema vnius superficiei magis distant,tanto ipsa est magis extensa & occupãs maiorẽ situm: latitudo intensiua, non attenditur penes maiorẽ, aut minorẽ sitũ, sed solũ penes maiorẽ distantiã in perfectione,nã albedo, quæ est in pedali niuis est pręcise tãtę extensionis, quãtę est albedo in pedali parietis, & tamẽ est maioris intensionis,quia est ea ꝑfectior,nix .n. est albior pariete,& quia sunt multi gradus in isto excessu perfectionali,exempli gratia, A, habet perfectiorẽ albedinem, quam, B,& B. quam C,& C, quam D, ideo ab A, vsque ad D, est quædam latitudo intensiua. ¶ Quibus iactis dicitur ad argumentum ꝙ illud quod ipsi arbitrantur falsum,nos habemus pro verissimo: vnde negatur falsitas consequentis, & ad probationem primã respondetur, quia procedit ex falso fundamento scilicet quòd intensio fiat per additionem. Ad secundam dicitur quòd intensio nõ est motus continuus, patet igitur quid sentiendum est de ipsis qualitatibus quę suscipiunt magis & minus, quomodo in eis datur minimus gradus, & supremus, vt dari maior non possit. Vide D. Thom. p. 2. q. 52. per totam, & 22. q. 24. ar. 4.

Forma non habent contrarium. — *Tex. 94.* — *Intensio duplicitei sumi potest.* — *Latitudo duplex est.* — *Vide S.Tho. & Caie. quoque ibi.*

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

PRO maiori intelligẽtia huius quæsiti nota ꝙ tripliciter potest intelligi aliquẽ motum esse continuum. primo dicitur aliquis motus continuus,quia ipse semper est in rerum natura,eo modo quo ponebat Eraclitus omnia semper moueri, & nunquam quiescere,licet aliquando lateat nos vtrum moueantur,vel nõ:quia motus eorum est imperceptibilis, sicut narrat Philosophus 8. Phy. vbi deridet prædictam opinionẽ. ¶ Alio mõ dicitur motus continuus ex parte mobilis, & hoc est quando forma ad quam

Tex. 21.

ad quã est motus successiue acquiritur in partibus mobilis, sine interruptione, sicut si successiue calefiat aliqua pars post partem, quod potest esse dupliciter, vno mõ sine corruptione formæ, vel partis formę in aliqua parte subiecti, sicut est in casu posito de calore, puta dũ ignis successiue calefacit aliquem totum aerem, sed per prius partes sibi propinquas quam remotas: alio modo contingit hoc per continuam acquisitionem formæ in aliqua parte subiecti, & deperditionem eius in aliqua alia parte, sicut apparet in illuminatione aeris à sole, qui ex motu suo, sicut continue illuminat aliquam partem, quam antea non illuminabat, ita continue desinit aliquam partem illuminare, quam ante illuminabat ¶ Tertio dicitur motus esse continuus ex parte formæ, quæ acquiritur, & hoc est quando in eadem parte subiecti forma continue magis, & magis perficitur, ita quòd non sit assignare aliquod tẽpus, in quo mobile eodem modo se habeat, & hoc est intensionẽ formæ esse simpliciter continuam. ¶ Sciendum etiam est ꝙ formæ quæ intenduntur sunt in triplici differentia. nam aliquæ sunt in subiecto simplici, & non quanto, cuiusmodi sunt omnes habitus. & operationes intellectus: quædam sunt in subiecto materiali sed non habent contrarium, cuiusmodi est lumen in diaphano & visio in organo visus, siue habeant esse extensum, siue non: quædam vero habent esse in subiecto materiali & habent contrarium, vt calor & frigus & reliquę huiusmodi qualitates materiales, tam primę quam secundæ speciei, in quibus omnibus diuersimode fit intensio. ¶ Sciẽdum adhuc est quòd qualitates primi ordinis hoc modo intenduntur, nam phantasma & intellectus agens causant speciem intelligibilem in intellectu, & quanto phantasma est nobilius tanto causat nobiliorem speciem, intellectus autem vtens specie prædicta, & ea mediãte eliciens actum, intẽdit speciem, siue habitum elicitiuum actus: & quia actus intellectus fit in instanti, ideo in primo instanti sui esse ipse actus intendit habitum tantum quantum potest, quia agit ex necessitate naturæ, sed licet actus sit productus in instanti, potest tamen in intellectu conseruari per tempus, ita ꝙ sicut erat productus ab intellectu, & à specie, conseruatur etiam ab vtroque: potest autẽ esse ꝙ in isto tempore in quo conseruatur, actus ipse quoque intendatur, si enim conseruetur per valde modicum tempus, potest manere vt prius, & non intensius, si autem conseruetur longo tẽpore, hoc non potest esse nisi quia voluntas imperat intellectui, vt per speciem iam factam intensionem diligentius consideret obiectum, & sic actus intendatur. potest etiam intendi habitus ex multis actibus imperfectis quorum nullus per se intendit, sed vltimus in virtute præcedentium, eodem modo dicendum est de actu voluntatis, quia ipsa voluntas continuando actum, intendit ipsum, quo modo est possibile dari regressum naturalem in demonstrationibus quia intellectus per effectum demonstrans aliquid de causa habet intensiorem notitiam effectus quã sit ista notitia causæ quæ per notitiam effectus causatur: cum demõstratio sit ex notioribus, intellectus autem potest postea vti notitia causæ, non vtendo notitia effectus, & sic negotiando intendit notitiã causæ, & tunc per causam demonstrabitur effectus. ¶ Quantũ vero ad qualitates secundi ordinis, dico quòd corpus luminosum in vltimo instanti temporis mensurantis eius motum localem, per quem accedit ad diaphanum illuminat ipsum, & sic postea continue moueatur, sicut est de sole continue moto tunc per aliquod tempus non causat maius lumen, nec extensiue, nec intensiue, & in vltimo instanti illius tẽporis causat minimum lumen extensiue idest illuminat aliquam minimam partem diaphani qua minorem non posset per se illuminare, similiter in eodem instanti intendit lumẽ in aliqua parte, quæ erat prius illuminata, & licet in quolibet instanti illius temporis fuerit magis approximatus illi parti diaphani, non tamen in quolibet instanti intendebat lumẽ. cuius ratio est, quia non est diuisibilis in infinitum forma, quæ intenditur, sed est date minimam eius, & sic causa quare non intendebat non est ex defectu virtutis corporis illuminantis, sed est ex natura sui ipsius formæ cui repugnat sic intẽdi. ¶ Quãtũ vero ad qualitates tertij ordinis dico, ꝙ qualitates secundæ intenduntur ex intensione qualitatum primarum, sapor enim intenditur ex intensione caliditatis, & humiditatis: qualitates aũt primæ intenduntur non prę supposita aliqua priori intensione necessario, & licet aliqui dicãt, quòd oportet prius disponi subiectum per raritatem & densitatem, puta ꝙ aqua non potest calefieri nisi prius rarefiat secundum partes suas propinquas superficiei, sed hoc nõ potest esse verũ, quia sequeretur quòd quanto aliquid magis rarefit, tanto magis calefieret, quia habet maiorem dispositionẽ ad calorẽ, & tamẽ multa minus rara magis calefiunt, vt pates de aqua & ferro.

¶ Idcirco dicendū est ꝙ agens naturale manens idem numero, & non variatum, nec mutatum in se, vel in sua virtute, intendit formam, non tamen motu continuo, cuius ratio sumenda non est ex parte agentis, sed ex parte formæ, quia repugnat ipsi formæ vt continue intendatur, cum non sit diuisibilis in infinitum, stat ergo per aliquod tempus, & in fine ipsius intendit, & postea subiectum quiescit sub illo gradu adhuc per tempus, & in fine forma intenditur. ¶ Et si quis diceret quare potius fit intēsio in hoc instāti quā in illo, resp. quòd hoc est ex eadē causa, qua est, ꝙ iste radius potius nūc fit à sole, quā ille alius, oportet enim omnia ista reducere ad dispositiones preuias, vel ad actionem primi agentis vt aliqui volut, ex quibus omnibus elicere potes quomodo nedum alteratio non est motus continuus, sed etiam nec ipsa formarum intensio, cōtra perfidiam multorum, & quia manifestissimum est apud Arist. & alios doctores grauissimos, nec auctionem, nec alterationem esse motū cōtinuum, de qua re vide D. Tho. p. 2. q. 52. per totam, & 22. vbi supra. vide adhuc Romanū Egidium, & Suessanum in loco correspondenti hic. vide Themistiū vbi assimilat augeri, & decrescere ascensui, & descensui qui non possunt esse absque media quiete.

Cōmen. 23.

ADDITIO NONAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum, quia est arduum, & difficile, vltra conclusiones, quas ponit Auctor. sunt & quædam aliæ propositiones aduertendæ, quæ vberiorem efficiunt hanc doctrinam, & prima est, ꝙ elementa mouentur à cœlo effectiue, & localiter, verum quia efficiens est duplex, vniuersale, & particulare, cœlū est agens vniuersale, non autem particulare, & proprium, non tamen agit cœlum attrahendo elementa, aut expellendo, aut alia specie violenti motus mouendo, quia tunc elementi leuis facilius attraheret cœlum medietatem quam totum, quia medietati magis dominaretur cœlum quam toti, consequens est contra experientiam, similiter velocius depelleret cęlū medietatem elementi grauis, quā totū, similiter cū attractio, & expulsio sint motus violenti 7. Phy. non reperirentur motus naturales, sed eis coniuncta esset violentia, & eisdē rationibus probatur, locum non attrahere, aut expellere corpora in ipsum mota ab ipso. ¶ Secunda propositio, locus mouet elementa finaliter, & formaliter aliquo modo & effectiue, sed non proprie effectiue, quæ propositio est de intentione Auer. 4. cœli, vbi vult ꝙ causa finalis in motibus istorum elementorum sunt loca conuenientia, & sunt aliquo mō formæ, cū sint perfectiua, dicitur finis de loco & forma æquiuoce, vt scribit cōment 4. Phy. quia locus separatur à locato, & in hos differt à materia, & à forma, & in eodē lib. ait ei motus eius, quod mouetur in continente, est extra naturā, & est reni motā esse extra suū vbi naturale, distinguit autē moueri in cōtinens mobilia cœlestia incorruptibilia: quia nō violente locabilia, sunt superiora, sicut multa inferiora, & sic patet ꝙ quemadmodū esse in suo loco naturali elementi, aut elementali est causa finalis quietis naturalis, ita esse extra suum locum naturalem est finalis causa motus naturalis. ¶ Tertia propositio, generans elemētum mouet ipsum mediate, sed non immediate vt habetur in hoc 8. Phy. motor corporum naturalium in loco est in rei veritate ab eo, qđ generat ipsa, sicut alia accidentia, quæ inueniuntur generari in re per generationē ipsius, potentia .n. ad motū dicitur duobus modis vt tangitur in hoc quæsito, essentialis, & accidentalis: cum igitur elementū mobile non existit, tunc elementum est in potentia essentiali, quia materia ex qua generabile est elementū est in potentia ad formam principiatiuam operis, & sic indiget elementū aliquo generante ipsum de potentia ad actum essendi, & tunc de pōtia essentiali reducitur elementū ad actum motus. secunda pars illius propositionis patet: quia generans non est localiter mouens per se, neq; immediatū, & per accidens, vnde Auer. 3. cœli aiebat quemadmodū cætera accidentia existentia in re generata non existunt in ea nisi à generante, tamen mediante forma generati, quæ fit à generāte, ita est de hoc motu, verbi gratia genita prima parte ignis, insunt oīa accidētia ignis inquātum ignis, quorū vnus est, motus ad superius, & 8. Phy. docet, generans est illud quod dat corpori generato formā suā, & omnia accidentia contingentia formæ, quorum vnus est motus in loco, & ideo cum forma fuerit completa in eo complebitur suum esse & alia accidentia nisi aliquid impediat. ¶ Quarta propositio, remouens prohibēs mouet elementum per accidens, & nō est necesse, ꝙ aliquid faciat in effectu, quia si contingat elementū esse in pōtia

Duplex efficiens.

Tex. 20.

Tex. 25.

Cōmen. 14.

Cōmen. 41.

Cōment. 31.

Cōment. 28

Cōment. 38

accidē-

accidentali, ad moueri, hoc eſt dupliciter, aut eſt in loco ſuo naturali, & tunc non mouetur naturaliter, neque indiget motu ducente ipſum in ſuum locũ, ſi autem ipſum eſt extra locũ ſuum, tunc nõ mouetur, quia ſupponitur ꝙ ſit in potentia accidentali ad naturaliter moueri: ergo quieſcit, & cum iſta quies ſit violenta ſibi, ipſum indiget remouente prohibens ipſum moueri. Quidam per prohibens intelligunt medium per quod fit motus: quia volunt elementum per ſe mouere medium, amoto vero medio impediente, elementum mouet ſe per accidens, & reducitur per accidens in cauſam per ſe, ſcilicet in elementũ mouens mediũ, & mediũ per ſe mouens elementũ. ¶ Sed contra iſtã opinionẽ eſt Auer. 8. Phy. vbi habet quòd graue & leue remoto prohibente mouetur ex ſe, & ſubdit Ariſt. potuiſſe illa non moueri ex ſe quia non mouentur ex ſe donec moueantur ex alijs, medium autem nunquã eſt remotum, ſed ſemper reſiſtit, & ſine illo non fieret motus: ergo per prohibens non intelligitur ipſum medium. quod ſi intelligant mediũ remoueri ſic ꝙ cedat, ad hoc vt motus fieri poſsit, & tamen ad huc reſiſtat. contra quia hoc aduerſatur dicto Ar. 8. Phy. vbi exemplificat de euellente columnam. ¶ Et ideo per prohibens intelligendum venit illud quod prohibet, vt motus inchoetur, vt graue deſcendere columna ſuppoſita, & remouetur prohibens, ſi columna remoueatur & ſi lapis trahitur extra columnam, ſimiliter ſagitta ſurſum proiecta cum deſinit aer ipſam ſurſum portare remouetur, aut remoueri incipit prohibẽs, ſimiliter lapide ſui grauitate rumpente chordam qua ſubſtinebatur lapiſmet, remouet impediens, ſic etiam, ſi aqua, aut argentum viuum ſuper calefacta aſcenderet per calorẽ, tunc remouens calorẽ, remoueret impedimentũ &c. ¶ Quinta propoſitio, mediũ mouet adiuuando, non aũt ſolitarie, ſi.n ſolus ventus aliquid moueret, tunc motus ille non eſſet naturalis. ¶ Sed ſciendũ eſt ꝙ Ariſt. 3. cęli vult aerem eſſe cauſam motus naturalis, & violẽti facti in eo, & Auer. ibi dicit, aer ſui grauitate iuuat grauia in deſcendẽdo, & ſui leuitate iuuat leuia in aſcendẽdo: eſt igitur aer adiuuans & deferens, non aũt eſt principale efficiens quia mediũ mouetur à re mobili, & in hoc lib. 8. ait ꝙ aer & aqua talem habent naturã cum accipiant principium mouendi ab alio per ſe mouentur, ex quo patet in motu naturali, & violẽto mediũ moueri, & ſic in naturali motu mediũ adiuuat, ſed in violẽto portatur mobile à medio. ¶ Sed aduerte ꝙ in proiectionibus, in quibus impellens ab impulſo ſeparatur, ſunt tres opiniones. prima eſt Plat. volentis medium ſuccedens impellere mobile. ſecũda eſt Pariſienſiũ aſſerentium impetum eſſe qualitatem infixam impulſo mouentem ipſum, quæ tamen, quia violenta eſt, continue remittitur. tertia eſt quæ attribuitur Auer. ꝙ mediũ impulſum mouetur à ſua forma, quia 3. cęli, ait motus lapidis ſurſum aſsimilatur naturali, quia lapis mouetur dũ extrinſecũ mouẽs quieſcit, motor igitur eſt cũ moto, & ſi hoc nõ eſſet caderet lapis, ſed quid ſentiẽdũ eſt ſm̃ D. Th. vide Auct. in reſp. ad quartũ arg. huius quæſiti, & S. Th. 2. ſent. diſt. 6. q. 1. vide quoque Ianu. q. 12. huius. Alb. de Saxo. 3. cœli q. 8. Greg Arim. 2. ſent. diſt. 6. q. 1. ar. 3.

Opinio aliquorum interpretãtiũ prohibens.

Tex. 30.

Tex. 18.

Cõmen. 82.

Opinio Platonis.

Opinio Pariſientium.

Opin. Auer.

Cõmen. 28.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

CIRCA illa verba, quæ dicit Auctor de mente S. Th. 3. de anima ꝙ in motu animalis, quo mouetur motu progreſsiuo ipſum aı̃al dicitur mouere ſeipsũ, pars mouens non eſt anima ſolũ, ſed illa pars animati corporis, in qua eſt virtus ſenſitiua apprehenſiua. ¶ Dubitare poſſet aliquis quia motor debet eſſe realiter diſtinctus à moto, ſed iſta pars virtus ſenſitiua apprehenſiua, non eſt realiter diſtincta à toto animali moto, cum in eõ claudatur: igitur falſa videntur verba illa adducta ab Auctore. ¶ Pro ſolutione huius notanda eſt hæc propoſitio, quam conſtat eſſe veriſsimam, videlicet omne mouens ſeipſum, neceſſario eſt diuiſibile in partem per ſe mouentem immobilem per ſe, & partem per ſe motam, ſi quidem in mouente ſe, vel totum primo, & per ſe mouet totũ, vel vtraque per ſe mouet alteram reciproce, vel quælibet pars mouet ſeipſam, vel vna pars mouet, & non mouetur, & alia mouetur & non mouet, nec oportet in iſta diuiſione hæc duo membra addi .ſ. ꝙ vel totum moueat partem vel econtra, quia reprobatis primo, & tertio membris, ſatis reprobantur iſta duo membra, ꝙ pars non poteſt mouere totum, nec ecõtra, quin vna pars ſeipſam moueret, aut totum moueret totum, ſic ergo in illa diuiſione ſufficiunt illa mẽbra, ſed nullum trium membrorum priorũ poteſt dici: relinquitur ergo quartum, ꝙ eſt concluſio intenta. ꝙ autem non põt dici primũ patet, quia cum idem ſit actus nu

Lect. 59.

mero mouentis, & mobilis, si totum mouet totum per se, idem numero mouet, & mouetur, quod est inconueniens: ideo si aliquid mouet, & moueatur, oportet quod alius sit motus numero quo mouet, & alius quo mouetur, sicut alius est motus, quo baculus mouet lapidem, & quo mouetur à manu. ¶ Præterea omne quod mouetur mouetur secundum quod est in potentia: cum ergo nihil reducat se de potentia in actum, sed reducitur per aliquid quod est in actu tale quale est in potentia id quod reducitur, sequitur quod oportet mouens esse in actu quodammodo, secundum id ad quod mobile est in potentia, nihil autem idem secundum idem est in actu & in potentia: ergo nihil potest esse per se & primo secundum idem totale mouens, & totale motum secundum eundem modum: sic ergo non potest dici primum membrum. ¶ Et notanter dicebatur quod oportet mouens quodammodo esse in actu secundum id ad quod mobile est in potentia: quia aliter est in actu mouens vniuocum, & mouens æquiuocum, quia in vniuoco est actu forma, secundum eandem potentiam, & rationem secundum quam recipitur in mobili, sed in æquiuoco est actu non secundum eandem rationem, sed secundum virtutem superioris. ¶ Non potest dici etiam secundū membrum: quia si vtraque pars moueat aliam reciproce: vna pars non magis mouebit quā alia, & cum primum mouens magis moueat quam secundum, & si non datur primum moués, ergo nec secundum, & per consequens mouens seipsum nō erit propinquius primo principio motus quam id quod mouetur ab alio, quod est falsum. ¶ Nec potest etiam dari tertium membrū, quia si aliquod totum moueat seipsum per hoc quod mouere sibi attribuitur ratione partis alicuius, quæ primo moueat, tunc totum non erit primum mouens seipsum, immo pars, vel attribuitur sibi ratione totius, & tunc nulli parti conueniet mouere se, nisi per accidens: quare sequitur quod in mouente se pars illa quæ mouet non mouetur nisi à mouente per accidens, & sic per se est immobilis quod est intentū. ¶ Rursus si mouenti seipsum quælibet pars moueret, sequeretur quod totum non esset primum mouens seipsum, immo quælibet pars, & sic isto modo non potest dari aliquod mouens seipsum primo, relinquitur ergo quòd in quolibet mouente se oportet dare partem per se mouentem, quod est quartum membrum diuisionis prædictæ, & sic propositio præposita est vera. ¶ Attendendū etiā est, quòd est triplex potentia motiua, scilicet directiua, vel impulsiua, secunda est imperatiua motus, tertia est executiua motus. potentia directiua est potentia cognoscitiua, vt intellectus, vel phantasia. vnde aduerte quòd intellectus dicitur potentia cognoscitiua vt apprehendit obiectum puta bonum, & dicitur potentia motiua directiua, quia offert & proponit appetitui bonum cognitum, vel malū sub rōne prosequendi, vel fugiendi, item intellige de pōia phantasiæ, vt sub se comprehendit imaginatiuā, & cogitatiuā, vel extimatiuā. ¶ Potentia imperatiua motus est appetitus intellectus vel sensitiuus. ¶ Potentia executiua motus est virtus diffusa in membris & musculis complantata in corde, vt in primo principio, vel in aliquo proportionali. ¶ Vlterius sciendum est, quod aliqui voluerunt motū progressiuum aialis non esse motum naturalē, quia motus sequens apprehensionē est voluntarius nō naturalis, sed motus animalis est huiusmodi, igitur &c. maior patet quia motus naturalis est ab appetitu naturali, voluntarius aūt ab appetitu animali, isti aūt appetitus ex opposito distinguuntur, minor etiam apparet quia motus aialis per cognitionem, & desiderium vt patet tertio de aia. ¶ Non attendentes quod motus naturalis consideratur dupliciter: vno mō prout distinguitur contra violentū, scilicet vt dicatur motus naturalis oīs ille motus, qui non est violentus. ¶ Alio mō accipitur motus naturalis, prout distinguitur contra voluntariū, seu appetitiuū: motus progressiuus dicitur naturalis sm̄ quod, naturale distinguitur contra violentum, quia cum animal moueatur ex se, siue ex principio quod est in eo, propterea motus eius est naturalis. ¶ Verum quia corpus aialis hēt duplicem dispositionē, est primo graue ex natura elementi prædomināțis in ipso .s. terræ, quæ debetur proprie mixto, vt patet secundo de ortu & interitu: hēt etiam & dispositionē propriā, quæ appropriatur animæ motiuæ sm̄ locum, scilicet talem figuram, & talem coniunctionem partium & molliciem, & inflexibilitatem, & omnia quæ requiruntur ad motum localem, vt potest videri in partibus continuis ad motum animalium: patet ergo quomodo motus progressiuus potest dici naturalis & quomodo voluntarius. ¶ Ad dubium principale dicimus quòd motor est duplex, vt quod, & illud est ens actu per se subsistens, & hoc tale debet esse realiter & subsistenter separatum ab ipso motu: alius motor est qui se habet vt quo &

C. de potentia motiua.

Tex 18.

hic

hic non oportet vt distinguatur à moto subsistenter, concludit: ergo argumentum de primo motore, non autem de secundo, quemadmodum dicit Auctor non inconuenit animam esse principium quo motus, & per se, secundum ꝙ vnitur vni parti secundum potentiam motiuam, & ipsam esse partem rei motæ inquantum est eius forma secundum esse. vide D. Thom. pri. par. quæst. 76. art. 3. & 4.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

CIRCA conclusionem principalem, in qua dicitur, ꝙ necesse est esse vnum primum ens in vniuerso, quem vocamus Deum. ¶ Aduerte ꝙ opinio fuit Pythagoricorum ponentium plura principia, quorum alterum non dependebat ex altero: posuerunt primo ordinem numerorum, & hi omnes habebant suũ principium. ¶ Secundo posuerunt ordinem magnitudinum, & hę omnes etiam habebant suũ principium, quod non conueniebat cum principio numerorum. ¶ Tertio ponebant ordinem animarum, quibus ad huc aliud præferebant principium. ¶ Quarto ponebant sensibilia, quibus aliud quoque præbebant principium, & vnum istorum principiorum non dependebat ab alio; immo quodlibet principiorum vocabant Deum, & sic ponebant multitudinem primorum entium siue Deorum, quod etiam sentijt Emped. qui simul cum Pythagora ponebat multitudinem Deorum, & similiter Gentiles ponunt multitudinẽ Deorum. ¶ Contra quam positionem arguit Arist. quia si daretur pluralitas primorum principiorum, sequeretur vniuersum esse inconnexum .i. sine ordine: quia cum hęc principia ita se habeant, ꝙ vnum non dependet ex altero sequitur, ꝙ vnum non confert alteri, & sic daretur confusio, nam vbi est multitudo principiorum primorum tunc res male gubernarentur, & praue administrarentur, sicuti si in vna domo essent diuersi rectores quorum alter alteri non communicaret, familia illius domus male & pessime administraretur, sed non est bonum res praue administrari: ergo datur tantum rector, & princeps, quia si verbi gratia essent duo principes, tunc vnus & idem effectus esset, vel simul tempore productus, verbi gratia motus cęli poterit ab ambobus produci æqualiter, vel non, si primo: ergo ambo simul mouerent, sic ꝙ vnus vellet mouere versus Orientem, alter versus Occidentẽ: si non posset produci, tunc non essent æqualiter perfecti, vtrumq; est inconueniens: igitur est vnũ primum principium. ¶ Præterea pôt adduci alia rõ, quæ fundatur super dictis Ar. 3. phys. vbi oñditur ꝙ si daretur corpus infinitum non esset nisi vnum: quia contineret eminenter omnem perfectionẽ corporum, sic quoque potest argui: illud qđ est tota entitas infinite existens, est vnum numero tantum, sed primum ens totius vniuersi est tota entitas infinite existens, & eminenter continens perfectionem omnium: igitur vnum tantum est, minorẽ oñdit Ar. in hoc 8. phys. versus finem & in 12. Metaph. ¶ Tertio poterit probari ex fundamẽto, qđ adducit Phil. 2. Metaph. ꝙ in nullo genere causæ itur ad infinitum, sed est deueni re ad vnum primum agens, ad vnam primam formam, ad vnum primum finem; si ergo nõ esset vnum primum ens vniuersi, sed plura prima entia, & agentia, & plures primæ formæ, & plures vltimi fines, sequeretur ꝙ essent plura prima acta, & plura prima formata, & plura prima ordinata in finẽ. ¶ Quarto ꝓbatur ex 5. Metaph. vbi ostendit Philosophus non dari nisi vnum primum necessarium, qđ est causa omnium necessariorum & contingẽtium: si ergo essent plura prima entia, & prima principia: tunc essent plura prima necessaria, quod est falsum. ¶ Quinto probatur quoq; ex eodem libro, vbi ostenditur dari tantũ vnum perfectum per hyperbolem, idest per excedentiã: quia omnia alia excedit: si ergo darentur plura prima principia ipsius vniuersi, tunc non esset vnum perfectum per hiperbolem, quod est falsum, & contra Ar. ibi. ¶ Sexto pôt probari ex 10. Metaph. vbi habetur ꝙ in vnoquoque genere est vnũ, qđ est metrum, & mensura omniũ: sicut in genere colorũ est vnus color, & in genere saporum vnus sapor primus perfectior: ergo pari ratione in genere omnium entium vniuersi debet esse vnum primum ens, quod est metrum & mensura omnium entium, & hoc est primus motor vt dicit Auer. ibi, qui est absolutus ab omni materia. ¶ Septimo ex dicto quod habetur. 12. Metaph. quod si essent plures primi motores, tunc haberent materiam, quia omnis distinctio est per materiam: sed primus motor est simplicissimus, & immaterialis vt etiam ostendit Philosophus. 12. Metaph. ergo sequitur

1. Metaph. circa finem.

Tex. 62.

Tex 39.

Tex 6.

Tex. 6.

Cap. de perfecto.

Tex. 21.

Tex. 7.

Tex. 49.

Tex. 31.

Tex. 56. tur q̄ est vnus, & sic etiam est vnum primum principium. ¶ Octauo probatur quoque ex comparatione quam facit Philosophus. 12. Metap. ipsius vniuersi ad multitudinem domesticam, & exercitum, sed in multitudine domestica non est nisi vnus primus œconomus, & in exercitu vnus capitaneus generalis: igitur & in ipso vniuerso est tm̄ vnum primum principium. ¶ Ex primo quoq; Ethi. hoc idem probari pōt, siquidem non datur nisi vnū optimū, namq; si essent duo optima neutrum esset optimum, vel alterum esset sufficiens, & alterū superflueret: quia vnum hēret oēs perfectiones, alterum vero minime, & sic esset insufficiens. ¶ Ex infinitate intellectus hoc idem ꝓbari pōt, quia infinitus intellectus cognoscit quodcunque intelligibile, si ergo essent duo prima principia, tunc vnum illorum non posset cognitione intuitiua cognoscere suum socium, quia non possunt esse duo obiecta adæquata respectu vnius intellectionis. ¶ Ex parte quoque infinitę voluntatis, hoc idem probatur, quia si darentur duo prima principia, tunc vna voluntas haberet duo obiecta infinite diligibilia, quod esse non potest quia vnum illorum naturaliter magis diligeret se, quam suum socium, & sic haberet voluntatem inordinatam. ¶ Ex parte infiniti boni sic quoque probari potest, si enim darentur duo prima principia, tunc vnum bonum infinitum non posset quietare voluntatem nostram, quoniam duo infinita bona plus includunt de bonitate, quam vnum, & ideo vnum illorum infinitum non esset quietatiuum nostræ voluntatis. Ex parte potentiæ causantis infinitę sic, quandoquidem si essent duo prima principia, tunc vnus & idem effectus causaretur à duabus causis totalibus eiusdem ordinis, & eiusdem rationis. ¶ Adde adhuc, quia illud vnde aliquod est singulare nullo modo est communicabile pluribus, id vnde Sortes est homo multis communicari potest, sed id vnde est hic homo nō potest communicari nisi vni tantum: si ergo Sortes per id esset homo per quod est hic homo, sicut non possunt esse plures sortes, ita non possunt esse plures homines, & hoc conuenit primo principio, quod est Deus, nam Deus per idem est Deus & hic Deus, propterea est impossibile esse plura principia, & plures Dij. ¶ Videmus adhuc omnia, quæ sunt esse ad inuicem ordinata, dum quædam quibusdam deseruiunt, quæ autē diuersa sunt, in vnum ordinem non conuenirent nisi ab aliquo vno ordinarentur, melius multa reduci in vnū ordinem per vnū, quā per multa, quia per se vnius vnū est causa, & multa non sunt causa vnius, nisi per accidens inquantū scilicet sunt aliquo modo vnū: cū igitur illud quod est primū sit perfectissimū, & per se non per accidens, oportet q̄ primū reducens omnia in vnū ordinē sit vnum tantū, & hoc est illud primū quod dicimus Deum.

C. 11. ¶ Sed si quis diceret, articuli fidei demonstrari non possunt, cum fides sit de non apparentibus vt scribitur hæbræorū 2. sed Deum esse est articulus fidei, iuxta symbolum apost. credo in vnum Deum, igitur male adductę sunt istę rationes ad probādū vnitatē primi principij, quod dicimus Deum. ¶ Præterea videtur q̄ necessariū quoque est ponere pluralitatē primorū principiorū, siquidem plura bona meliora sunt, quam vnū, sed primum principiū est bonum, immo optimū in natura: igitur melius est esse plura principia quā vnum tantum. ¶ Adde etiā, quoniam sicuti est in minori mundo, ita in maiori per conuenientē similitudinem. quòd autē homo dicatur minor mundus, & assimiletur maiori, est sententia

Tex. 17. Arist. in hoc 8. Phys. at in minori mundo sunt plures principes æque primi, qui dominantur, vt est rex, & summus Pontifex: quia neuter vult alteri subijci, & sic non dabitur vnū primum principium in ipso vniuerso. ¶ Item si esset vnum primum principiū in vniuerso, aut dominaretur in eo dominio dispotico, aut politico, sed neutro modo dominari potest, non primo, quia hoc est seruorū, & tunc sequeretur homines non esse liberos, non secundo, quia in hoc dominio subiecti possunt contraire, & contradicere principi, & sic hoc primum principiū vniuersi non imperaret omnibus, quod est falsum. ¶ Ad hæc omnia respondendo dicimus, quòd primum argumentum fundatur super falso fundamento, quia Deum esse, & aliæ propositiones quæ sunt notę lumine naturali de Deo, non sunt articuli fidei, sed quædam præambula ad articulos, sic enim fides præsupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, & perfectio præsupponit perfectibile, adde & tu quia istę rationes non sunt demonstratiuæ, sed probabiles & rethoricæ, vt longum esset ostendere, &

Circa fin. prima quæ est Aristo. 12. Metaphy. est desumpta ab Homero. ¶ Ad secundum dicitur, q̄ valet quando illa plura bona sunt possibilia, sed esse plura prima principia est impossibile vt dictū est. ¶ Ad tertiū dicitur, q̄ non est simile in omnibus, quoniā homines non sunt essentialiter

tialiter ordinati sicuti entia ipsius vniuersi ad vnum finé. ¶ Ad vltimū dicimus, ꝙ dominator principatu, & dominio dispotico, in quo non est licitum resistere, sicuti corpus non potest resistere animæ, quando .n. anima vult mouere manū, non licet manui resistere, & seruus non liceret resistere dño suo, sic & omne ens debet seruire primo principio, & hęc seruitus est nobilissima libertas iuxta illud, seruire Deo regnare est. An autem sit idem primū principiū inuestigatū ab Aristo. & inuentū in hoc 8. Phys. & in 12. Metaph. vide D. Tho. 3. contra gentiles, vbi vult ꝙ sit omnino aliud & verba eius sunt hęc postquā posuit rationes Arist. in hoc 8. Phys. sed quia Deus non est pars mouentis seipsum vlterius Ari. in sua Metaph. inuestigat ex hoc motore, qui est pars mouentis seipsum, aliū motoré separatum omnino, qui est Deus. Vide etiam p. p. q. 2. art. 3. & nota ibi quomodo D. Tho. adducit quinque vias ad probandum quinque prædicata de Deo, quòd sit primum mouens, primum efficiens, primum necessarium, primum optimum, & primū gubernās. Vide quoque 1. sent. dist. 8. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 14. & de potentia Dei q. 4. art. 7. Vide Scotum primo sent. dist. 2. q. 2. in omnibus his locis fusius inuenies materiā istam.

C. 13.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

NOTA quòd per motores corporum cęlestium intendimus medias intelligentias, quæ vt colligitur ex hoc 8. Phys. sunt mobiles localiter per accidens, moueri secundum accidens ab altero inest principijs, quæ sunt in cælo, quęcunq; sm plures motus feruntur: quia cæli mediarum intelligentiarū mouentur ab intelligentia prima, omnis .n. ars in mente artificis secundū arté operantis, est efficiens mediatum ex 2. Phys. vbi medicus posterior est causa, ars vero prior: sed Deus est ars in vnaquaq; intelligentia, ideo cælum immediate motū ab vna intelligentia media, est mediate motū à prima, sed vnus modus quo potest vna forma ab alia moueri per accidens est, quòd subiectum informatū ab ea moueatur ab illo alio, à quo dicere intendimus formā moueri, ideo intelligentias medias concedimus moueri à Deo, non quia intelligentiæ recipiant motū ab alio in se, sed quia mobile appropriatum eis recipit motum ab alio, & sic vltra causalitatem finalem coincidenté formali, quam Deus habet supra intelligentias, adhuc aliquā effectiuitatem habet Deus supra illas, mouendo eas localiter per accidens, licet impropriè valde. ¶ An auté intelligentia moueatur per accidens ad motum quo ipsa mouet velum dicitur ꝙ non, & in hoc sensu concludit Arist. 12. Metaphys. numerum substantiarū immobilium, & in hoc 8. Phys. probat illas esse immobiles, conclusio igitur veritatis huius ꝓbatur, quia si intelligentiæ essent mobiles per accidentia à se, ipsę essent fatigabiles, cuius oppositū vult Philosophus 2. cæli. ¶ Ad quod adduci potest etiā demonstratio Arist. 12. Metaphys. datur motū non mouens, datur motū mouens: igitur dabitur mouens immobile, qua demonstratione aliqui nituntur probare naturaliter accidens posse existere absque subiecto, quia datur substantia cum accidente, vt materialis substantia, datur substantia sine omni accidenti vt Deus: igitur dabitur accidens sine substantia, si valet ratio Ar. valebit & ista, sed pace istorū dixerim toto aberrant cælo, cum similitudo non currat de accidenti & motu, cū plures substantiæ subiiciantur accidentibus, & tñ non subiiciuntur motui, vt patet de substantijs spiritualibus. ¶ Ad principale quoque induci pôt ordo qué ponit Arist. 2. cæli vbi ponit primū ens consequi nobilitaté suā sine operatione, idest sine motu, quo ipsum moueatur. ¶ Hoc etiā oñdit Auer. de substantia orbis, quia si intelligentiæ mouerentur p accidens, hérent motū essentialé & p se, sed intelligentiæ non habent motū essentialé eis: igitur non possunt esse mobiles p accidens. deducitur clarius ista rõ: quia omne mobile à se p accidens pręsupponit aliud motū p se, quia omne tale p accidens pręsupponit tale p se. ¶ Et pôt probari modo proportionali illi quo demonstratur 3. cæli ꝙ motus naturalis præcedit motum contra naturā, sed intelligentiæ per aduersarios sunt mobiles per accidens: igitur ipsę præsupponunt mobilia per se: sed eis non est aliquid prius mobile: ergo oporteret ipsas esse p se mobiles: si ergo ipsę essent mobiles p accidens & non per se, tunc resolutio mobiliū staret ad mobile per accidens tanquam ad primum: & tunc etiam esset aliquid mobile prius cęlo, quod est absurdum. ¶ Et ex hoc soluitur obiectio illa, omne tale per participationem reducitur ad aliquod tale per essentiam, sed omnia mouentia reducuntur

Tex. 51.
Tex. 52.
Tex. 43.
Tex. 45.
Tex 71.
Tex. 35.
An possit dari accidens siue subiecto.
Tex. 63.
C. 2.
Tex. 18.

reducuntur ad tales substantias:igitur tales mouēt sese per essentiā: quia licet omnia mouen
tia, & mota reducantur ad ea quæ mouent per essentiam , non tamen ad ea quæ mouent se-

Contra Platonem. C 4. Tex.

vt Plato voluit. ¶ Soluitur quoque id quod difficultatem facere potest ex 2. topicorū:mo-
tis nobis mouētur oīa quæ sunt in nobis, sed tales substantiæ magis vniuntur cœlo,quam
forma eū materia vt scribitur 2. cęli,igitur si mota materia mouetur forma à fortiori mo-
tis orbibus cęlestibus mouentur eorum motores,quia hoc dictum Ar. tenet de his, quæ sūt
in nobis dependenter, qualiter intelligentiæ non sunt in orbibus. Et nota diligenter vt ta
ctū est,qa hic nō est q̄stio de prima intelligētia,quia de hac est manifestū ex se ꝙ sit imobilis

Tex. 34.

per se & per accidens,quod ostēdit Ar. in hoc 8. per hoc ꝙ omne quod mouetur ab alio mo
uetur: igitur si prima intelligentia mouetur, ab alia mouetur,& sic quęritur vtrum illa alia

Tex. 35. & 36. & 37.

moueatur: si non: ergo ipsa est primum mouens immobile per se,& per accidens:si sic:ergo
ab alia , & sic in infinitum , & inferius adducit alias rationes ad hoc idem probandum.
¶ Vlterius probat ad huc,ꝙ deueniendum est ad vnum primum mouens seipsum,oportet

Tex 48. Comm.36.

dari aliud mouēs immobile, de quo loquens Auer. 12. Metaph. ꝙ mouet, & non mouetur
neque per accidens,neque secundum seipsum: sed cum de secundis intelligentijs sit quæstio,

Opinio Platonicorum, de intelligētijs ꝙ essent animæ cælorum.

de quibus nonnulli de secta platonica voluerunt ꝙ tales substātiæ sint animæ cœlorum , &
perficientes & constituentes illos in esse , de corporibus quoq; cœlestibus docebant moueri
omnibus speciebus motus, vt alteratione quatenus nutriuntur ab elemētis, & quatenus pa
tiuntur eclypses, auctione,& diminutione quatenus omne quod nutritur augetur, & dimi-
nuitur: & latione, quia circa medium mouentur,sed quoniam anima afficitur corporis affe

Tex. 11. Tex. 26.

ctione,vt scribitur primo de anima,hac ratione fit vt saltem per accidens patiantur omnem
speciem motus, contra quā opinionem pluribus in locis arguit Arist. & principaliter 2. cę
li, quia omne alterabile est calidum,vel frigidum,humidum,vel siccum , sed cœlica corpora
nō possunt has qualitates habere,vt supponitur,sequitur ergo hanc opinionem esse falsam.

C. 2.

Auer. quoque in libro de substantia orbis,asserit primum alterans nō alterari licet mouea
tur localiter,sed cęlum est primum alterans vt omnibus notum est:igitur non alteratur,in

Disp. 2. in solutione 4. dubij. C. 7.

libro quoque destructio dest. ait: si sol,vel quælibet stella decreuisset,iam in tanto tempore
aliquid fuisset diminutum, & cum diminutio sit quædam corruptio, & ex omni corruptio-
ne aliquid generetur, tunc aliquid in tanto tēpore fuisset genitum,sed hoc non apparet: igi
tur vana est talis opinio. cum ergo corpora cœlestia non moueantur hac motus specie, nec
etiam eorum motores , de motu locali dictum est ꝙ mouentur per accidens motu quo mo-
uentur eorum subiecta, & hoc dico sequendo opinionem philosophorum. ¶ Quia Theolo
gi ponunt plures ordines harum intelligentiarum iuxta illud Danielis milia milium mi-
nistrabant ei & decies centena milium assistebant, & possunt omnes localiter moueri, tum
quia sunt limitatę virtutis,& ita sunt hic ꝙ non alibi,& per consequens mobiles de loco ad
locum: tum etiam quia sicut sunt in loco, sic mouentur, sed sunt in loco diffinitiue : igitur

Tex. 8.

mouentur motu continuo per loca diffinitiue , adde etiā quia licet repugnat ex 6. Phys. in-
diuisibile quantitatis posse moueri , non tamen repugnat indiuisibile secundum substātiā,
& quia Angeli sunt indiuisibiles secundum substantiam propterea moueri possunt & mo-
tu continuo, & discreto . Vide D. Tho. primo sent. distin. 17. q. 4. art. 1. & p. p. q. 53. per
totam vbi ex professo tractat de motu locali Angelorum,& in quolibetis quolib. q. 4. ar. 3.
vide etiam Auctorem 3. contra gentes, in expositione cap. 102.

ADDITIO TERTIEDECIMAE QVAEST.

IN responsione ad primum argumentū notanda sunt verba illa, ꝙ generatio est
prior motu locali intrinsece & essentialiter , sed motus localis est prior ea
secundū quid,& extrinsecę ratione scilicet sui subiecti. ¶ Quia generatio cum
sit perpetua, nihil potest inueniri ꝙ sit prius ea, æterno enim nihil est prius. ꝙ

Tex. 52.

autem generatio sit æterna,probat Ar. 2. de ortu,& interitu. ¶ Est etiā difficultas quomo-
do motus localis sit prior motu augmenti, & decrementi & motu alterationis cum prędi
camentum quantitatis,& qualitatis in quo ponuntur hi motus, sit prius prędicamento vbi
in quo ponitur motus localis. ¶ Propterea sciēdum est primo, ꝙ generatio diuersimode
inuenitur definita ab Ar. nam aliter generatio definitur primo physi. & aliter in 2. de ge-

ner. &

ner. & corr. & aliter in 4. meteororum, & aliter in libro de morte & vita. ¶ Cum enim ordo doctrinæ sit ab vniuersalioribus, & sermo libri physi. est prior in ordine, & est sermo vniuersalis, ibi diffinitur generatio in vniuersali, & respicit tam substantiam, quã accidẽs, nam dicit philo. 1. physi. intẽtio eius in libro, est inuestigare principia omnis generationis, vbi Commen. exponit per generationem quę est in substantia, & in omnibus prædicamentis, & de substantia generationem illam, quę est communis quatuor corporibus scilicet igni, aeri, aquę, & terræ, & corporibus compositis. & vniuersaliter generatio vnius ex vno, sed generatio vnius ex pluribus perscrutanda est in libro de gener. & sic exponit eã Themist. & ideo ibi diffinitur generatio, ꝙ est transitio ex non esse ad esse. ¶ In libro autem de gener. & corr. diffinitur generatio conueniens elementis, quia ille liber dicitur de elementis 2. de anima, & sic diffinitur, generatio est tralmutatio totius in totũ nullo sensibili remanente vt subiecto, licet enim in primo de gener. & corr. circa finem inuestigetur modus generationis, quo vnũ fit ex pluribus, sed ista rectius dr̃ mixtio quã generatio, vt ibidem declaratur. ¶ Tertio diffinitur generatio, vt est communis corporibus mixtis inanimatis, & animatis sub ratione generali, & sic diffinitur in 4. meteororũ. est autem simplex generatio, & naturalis permutatio ab his virtutibus cum habeant rationem ex subiecta materia vnicuique naturæ, generant autem calidum, & frigidum obtinentia materiam. ¶ Quarto diffinitur generatio propria viuentium quatenus viuentia sunt in libro de morte, vbi dicitur generatio est prima participatio animæ in calido naturali, & vita eius est permansio. ¶ Notandum quoque est, vt ait Auer. 5. physi. cõm. 5 ꝙ motus diffinitio est ambigua, tũ quia motus est in pluribus prædicamentis, tum quia vnumquodque prædicamentũ in quibus est motus diuiditur per duos modos, quorũ vnus est nobilior, & alius vilior, ex quibus verbis apparet manifeste, ꝙ conditiones motus non vniuoce reperiuntur in motu locali, & in cæteris motibus, conditiones enim attributę motui sunt, quia est subiecti entis in actu, sic distinguitur a generatione, & corruptione, vt patet 5. physi. ꝙ fiat de contrario in contrarium, eodem libro tex. 6. & ꝙ sit continuus, & fiat in tempore, modo ista nõ vnica & eadem ratione inueniuntur in motu locali, & in cęteris motibus, subiectum enim motus localis potest suam vnitatẽ perfecte possidere, nam motus localis non abiicit a substantia, vt scribitur in hoc 8. physi. secus est de alijs motibus. Pręterea contrarietas æquiuoce non secundum eandem rationem inuenitur in loco, & qualitate, quia contrarietas in loco est in forma, & in subiecto, secus de contrarijs in qualitate, quia talia sunt duo in forma, & vnum in subiecto, quoniam loca non numerantur nisi propter enumerationem subiecti, ut clamat Auerr. 4. cęli. ¶ Item contrarietas in qualitate, seu in motu alterationis est disponens ad corruptionẽ, est enim cum vera actione, & passione, præsertim quæ est inter primas quantitates, sed quantitatis contrarietas non est talis, non enim quantitas est de principijs actiuis 4. physi. ¶ Adde ꝙ continuatio in motu locali, & in alteratione, & in augmento, non sunt eiusdẽ rationis, nam continuatio in motu locali, est manifesta per se, impossibile enim est aliquam partem eius fieri subito. sed in aljs motibus est quæstio non parua, vtrum reliqua pars eorũ videatur posse fieri subito, nam in aliquibus videtur subito fieri, vt ait Auerr. 6 physi. & ita determinat finaliter in hoc 8. ꝙ motus augmenti nõ est vnus, & continuus a principio vsque ad finem, sed est compositus ex pluribus motibus, & ex pluribus quietibus, tum quia vera augmentatio, quæ est in solis viuentibus, fit p additionem nouæ materiæ, necesse est ꝙ fiat per minima, & ideo factio, & acquisitio taliũ minimorũ est indiuisibilis, & fit in instanti, ideo impossibile est partes motus augmenti sibi inuicem cõtinuari nisi in instanti, ꝙ ita instans esset immediatum instanti, & tempus componeretur ex instantibus, nam minima caro est terminata 1. physi. similiter si continuatio esset in motu augmẽti, oporteret, ꝙ cuilibet parti sensibili temporis corresponderet aliqua magnitudo sensibilis terminata acquisita in illo tempore, ꝙ est contra sensum. ¶ Nã videmus in anno aliquid angeri per digitalem quantitatem, & illa non potest diuidi in partes tot actu sensibiles, in quot diuiditur annus, nam diffinitio entis sensibilis est, vt sit in actu & tangi possit, ideo nõ potest aliquis fingere partes esse in actu & correspondere singulis partibus temporis, sed non sunt a sensu comprehensibiles, quia hoc est contra diffinitionem & terminum entis in actu, qui est, vt sit tangibile, vt ait Auerr. vbi supra, & ideo

Tex. 57.
Tex. 11.
Tex. 23. & 24
Tex. 8.
Lege D. Th. p. p. q. 27. ar. 2 vbi agitur de generatione verbi quæ est emanatio viuentis à uiuente coniũcto secundũ similitudinẽ eiusdem naturæ numericæ.
Tex. 7. & 8.
Tex. 55.
Cõmen. 38.
Cõmen. 84.
Cõmen. 74.
Cõmen. 23.
Tex 54.

commentator concludit, ꝙ continuatio vere non reperitur nisi in motu locali, vnde motus primo dicitur de motu locali, secundo de motu, alterationis postremo autẽ inter hẽs motus est motus augmẽti, & diminutionis. ¶ Sed tũc quęreret aliquis quomodo motus augmenti fiat in tempore, si enim motus iste augmenti fit per acquisitionem quãtitatis factã per minima, cum talis acquisitio fiat in instanti, tunc motus augmenti non mensuratur a tempore, hoc autem uidetur esse contra Ar. in 4. phy. ubi q̃rit nũ tẽpus sit numer⁹ cuiuslibet motus uel unius tm̃. ¶ Et soluendo dicit, ꝙ est numerus cuiuslibet motus, inquiens. est namque, qđ generatur & corrumpitur in tẽpore, & augumentatur, & alteratur. ¶ Praeterea in eodẽ 4 physi. demõstratur, ꝙ omne quod mouetur, mouetur in tẽpore, & ꝙ in omni motu reperitur uelox, & tardũ, talia autem tempore mensurantur, & Ar. dicit hoc esse in motu locali, & similiter dicit etiam in alijs esse motibus. Sed hęc de facili soluuntur si loquamur de motu augmenti, qui reperitur solum in uiuentibus. Ait comentator 2. cęli, ꝙ sumitur dupliciter, unomodo pro conuersione in substantiam alimẽti, alio modo pro extensione consequente materiam sic conuersam a calore, & ab anima ipsius uiuentis. hoc stãte dicitur, ꝙ augmentatio propriè non est motus primo modo, tum quia terminus motus est accidens, sed terminus augmentationis primo modo sumptę est forma substantialis, tum quia omnis motus est continuus, nulla autem talis conuersio potest esse continua quantumcunque modica, quoniam sic auctum esset infinitum, sed accipiendo motum secundo modo sic motus augmenti est uere motus, quia habet omnes conditiones requisitas ad motum. ¶ His iactis dicitur ad principalẽ difficultatem ꝙ nulla generatio est perpetua, sed bene successio generationũ sibijnuicem succedentium est perpetua, & hoc probat Ar. 2 de generatione, & corruptione. ¶ Ad secundam difficultatem dicitur, ꝙ nedũ augmentum, & alteratio, sed etiam ꝙ generatio, & corruptio, & omnes motus praecedunt motum localem, sed respectu unius, & eiusdem animalis, simpliciter tamen loquẽdo respectu uniuersi motus localis praecedit omnes alios motus. ¶ Vide de his Auctorem 2. cõtra gentes in expositione, 43. cap. ubi declarat quomodo motus duo respicit terminũ, & subiectum, uide quoque 3. contra gen. cap. 82.

Tex. 132. Tex. 129. Cõment. 22

ET sic finitur hic praesũptuosus labor, de quo nõ dubito multos admirari me theologiã, ac metaphysicã profitẽtẽ, haec fragmenta conficere, & his quaestionibus addere. Sed ducant quęso in memoriam praeclarum illud Censoris oraculum, non minus ocij quam negotij reddendam esse rationem, quo equidem salubri documento nos commonefacit quaedam esse negotia, quae nos ociosi agere debeamus, de numero quorũest hoc nostrum onus assumptum, iuxta mei vires ingenij, de quo omnes admonitos esse uolo, ut tantũ rationes, & propositũ meum & amicorũ tale onus mihi iubentium uideant, atque examinent, & sic acquiescant & refutent, nec enim tanti sum, uel sic arrogans in his addiciũculis, & in alijs quas appositurus sum libris de Anima vt meam proponam authoritatem, sed eatenus dico hic & ubiq; quatenus reddita ratio testatur, quandoquidẽ in his potius nomen philosophi quam rhetoris, aut grãmatici sortiri cupio: etsi in aliquo ad omnes hos pertinente defecero, correctori, ut adiutori infinitas gratias ago, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & beatissimae Virginis, ac D. Thomae. Romae Anno Iubilei. 1575. Die prima Nouẽbris in Hospitio S. Marię supra Mineruam.

Excusatio Auctoris. De onere assumpto.

F I N I S.

SEQVVNTVR QVAEDAM DISPVTATIONES CONTRA ALIQVOS PHILOSOPHOS,

Eiusdem Reuerendi Patris Magistri Matthiæ Aquarij.

DISPVTATIO PRIMA.

De mixtione elementorum, in qua ostenditur elementa in mixto remanere virtualiter.

DOMINVS sit illuminatio mea. Quæro num eleméta formaliter & integrè reperiantur in mixto, vel in esse refracto, siue virtualiter. Et argumentatur primo quòd formaliter: quia Aristo 1. cœli ait quòd mixtum mouetur secundum elementum prædominans, quod etiam tenet D. Thom. 2. Physico. vbi declarans diffinitionem naturæ ait, quòd animal moueatur deorsum, non est ex natura animalis inquantum est animal, sed ex natura dominantis elementi. Tunc sic, vbi est operatio alicuius, ibi formaliter reperitur illud cuius est illa operatio, sed in mixto reperitur operatio elementorum: ergo in mixto reperiuntur fomaliter elementa. Maior probatur, quia res quę priuatur sua operatione priuatur suo esse: minor patet ex dicto Aristo. & D. Thoma supra citato: quia mixtum mouetur ab elemento prædominante. Hoc argumento vsus est Arist. 8. Phys. & 12. Metaph. vbi ex motu cęlestium corporũ inuestigauit motores ipsorũ arguẽdo sic. Cęlũ actu mouetur: ergo habet motorẽ, valet quoq; à simili. Mixtũ actu mouetur ab elemento prædominante: igitur elementũ actu est in mixto. ¶ Secundo arguitur ex Arist. 3. cęli arguente contra Platoné, & concludente elementa non habere propriá figurã: sed figuram continentis. Quia si haberent proprias figuras: tunc sequeretur ꝙ omnes partes elementi non tangerent omnes partes loci, & sic daretur vacuum. hinc assimilantur primæ materiæ quæ nullam de se formã habet, sed põt omnes recipere, sic eleméta de se & propria natura non habẽt figuras proprias: sed tñ figurá continentis, & mixtũ est cõtinens: ergo figurantur in mixto. ¶ Tertio arguitur quoq; ex Arist. 4. cęli vbi probat ꝙ ideo motus causatur in nobis, quia eleméta tendunt ad ꝓpria loca. hinc quęrit cãm ibi. Vnde est ꝙ quædã corpora cõposita sũt grauiora quibusdam in alio loco, & non in alio, vt lignũ, cuius mensura est decẽ librarũ hoc est grauius plũbo & ferro, cuius mẽsura est vnius libræ in loco aeris, in loco verò aquę est ecõuerso, & cã est ait Ar. qa oĩa eleméta habẽt grauitatẽ in suis locis, cãsatur igitur motus in nobis, quia eleméta tendũt ad propria loca. Hæc rõ nullo pacto cõcluderet nisi essẽt elementa actu in mixto. ¶ Quarto, argumentũ aliud sumitur ex pri. de Generatione cap. de mixtione vbi ꝓbat ipsa eleméta separari à mixto eo dissoluto, quia caro dissoluitur in terram & ignẽ: si igitur ipsa eleméta nõ essent formaliter in mixto, qũo potuissent ab eo separari? vnde asserebat ibi Philos. ꝙ gutta vna ipsius vini nõ miscetur decẽ millibus cõchijs ipsius aquæ, ratio est quia soluitur forma vini in vniuersam aquã, Quę ergo miscentur nõ corrũpuntur, sed alterantur, igitur eleméta actu reperiuntur in mixto. ¶ Quinto, est ratio fortissima quæ sumitur ex 2. de Aĩa, vbi Arist. arguit contra Empedoclẽ tenenté augmẽtũ, siue auctionẽ & nutritionẽ fieri in viuente ex hoc, quia elementa grauia augent & nutriunt partes inferiores, elementa leuia partes superiores. Cõtra arguit Philos. & ostẽdit nutritionem & auctioné in viuente fieri ab aĩa & non ab elemẽtis hac ratione, quia si in animali nõ esset anima, quid prohiberet elementa dissolui & segregari vt leuia segregentur à grauioribus? Et quid ꝓhiberet ne augmẽtatio esset in infinitũ? Ex hoc igitur loco patet Arist. velle elementa formaliter eẽ in mixto: quæ ab aĩa postea detinẽtur ne in infinitũ postea distrahã-

Primũ Arg. Tex. 8. Cõmen. 4.

Tex. 49. Tex. 36.

Secundum Arg. Tex. 64.

Tertiũ Arg. Tex. 14.

Quartũ arg. à tex. 81. vsq; ad tex. 90.

Quintum Arg. Tex. 26.

Sextũ Arg. Tex. 90. — tur,alias ratio ſua cõtra Empedoclẽ nulla eſſet. ¶ Sexto,arguitur argumẽto Auicẽnæ aſſe rentis elemẽta integra remanere in mixto,quia primo de Generatione cap. de mixtione Ar. definiens mixtionẽ ait eſſe vnionẽ miſcibiliũ alteratorũ: tunc ſic, ſi eſt alteratorũ,ergo nõ corruptorũ,& ſic elementa ſunt in mixto alterata & integra.

Septimum Arg. Tex. 4. — ¶ Septimo ſic, Ariſt. 5. Meta. definiẽs elemẽtorũ ait, ꝙ eſt illud ex quo cõponitur res primo inexiſtẽti indiuiſibili ſpẽ in aliã ſpeciem,vt vocis elemẽta ex quibus cõponitur vox,& in quæ vltima diuiditur, illa verò non amplius in alias voces ab ipſis ſpecie diuerſas, ſed ſi diuidantur particulę eorũ ſunt eiuſdẽ ſpẽi,vt particula aquę eſt aqua. Si ergo de rõne elemẽti eſt vt inexiſtat in elemẽtato, ſequitur ꝙ elementa ſint actu in mixto.

Octauum Arg. — ¶ Octauo,ſi elemẽta non eſſent actu in mixto, tũc mixtum eſſet nõ ens,cõſequentia ꝓbatur. Quia qđ componitur ex non entibus eſt non ens 4. Phyſic. tractatu de tẽpore,ſed mixtũ componitur ex nõ entibus, quia elementa ſunt corrupta: igitur mixtũ erit non ens,& ſic oportet vt integrè reperiantur in mixto ſi entitas mixti ſaluari debet.

Nonũ Arg. — ¶ Nono, ſi elemẽta nõ eſſent ĩtegra ĩ mixto, ſequitur ꝙ mixtũ poſſet fieri ex vno tm̃ elemẽto,quod eſt falſum & abhorret tota Philoſophia,immo mixtũ nõ eſſet mixtum.cõſequentia probatur, quia ſola materia elemẽtorũ manet in mixto, & nulla eſt ratio quare requirãtur plura elementa, cũ materia vnius põt ſufficiẽter diſponi ad formã mixti.

Decimum Arg. Tex. 48. — ¶ Decimo ſic. Philoſ. ait 2. de anima ꝙ ex eiſdẽ nutrimur ex quibus ſumus, ſed nutrimur & ſumus ex elemẽtis: ergo actu & integra permanent in mixto.

Vndecimũ Arg. Tex. 52. — ¶ Vndecimo, arguitur ex 2. de anima,vbi probat Ariſt. ſenſum eſſe de virtutibus paſsiuis & nõ actiuis, quia ſenſus & præcipuè tactus ſi eſſet virtus actiua tũc ſentiret elemẽta quæ ſunt in ipſo ſenſorio .ſ. in carne, quæ eſt ſenſorium ſenſus tactus abſq; ſenſibili extrinſeco, cũ ſenſoriũ illud cõſtet ex elementis puta ex terra, igne,aqua,& aere. Si hæc rõ & dubitatio aliquid valere debet,oportet vt ſupponat Philoſ. elementa actu reperiri in mixto.

Duodecimũ Arg. — ¶ Duodecimo, probatur exemplo lactis,quod eſt quoddã mixtum, & ex ipſo egreditur aqua pura,puta ſerum,igitur in lacte eſt actualiter aqua.

Tertiumdecimũ Arg. — ¶ Tertiodecimo, arguitur exẽplo roſarum,& florũ, & herbarum è quibus egreditur aqua pura qñ decoquũtur in lãbicco . Cum igitur roſæ,flores,& herbę ſint quędã mixta,ſequit̃ ꝙ ſicut i his, ſic & in alijs ſint formaliter elemẽta.

Quartũdecimũ Arg. — ¶ Quartodecimo,arguitur exemplo ſenſatiſsimo qđ apparet in muſto,quod quidẽ ẽ quoddã mixtũ,& ex ipſo egreditur aqua pura.experti ſunt plurimi infundendo in eo bõbicem,& poſtmodũ extrahendo eam & comprimendo exit aqua pura .

p. p. q. 91. artic. 1. Vltimum Arg. — ¶ Hoc idem vltimò fatetur noſter Angelicus D. Tho. qui declarans qũo homo habet in ſe omnes res mũdi,dicit quia eſt compoſitus ex omnibus. Nã de ſpiritualibus habet animam rationalem, de corporibus cœleſtibus habet elongationẽ, à contrarijs permaximã æqualitatẽ cõplexionis,elementa verò habet ſm̃ ſubſtantiã, ita tamẽ ꝙ ſuperiora elementa prædominantur in eo ſm̃ virtutem, ſcilicet ignis & aqua . Quia vita præcipuè conſiſtit in calido qđ eſt ignis,& humido quod eſt aeris,inferiora elementa abundant in eo ſecundum ſubſtantiã . Ex quibus verbis apparet manifeſtè elementa reperiri in homine ex cõſequenti in mixto ſm̃ ſubſtantiã integram.

Cõmẽt. 42. — ¶ Oppoſitum autem legitur pluribus in locis doctrinæ D. Tho. & præcipue 3. Phyſ. in quo probat nõ dari corpus mixtũ infinitum, & ꝙ elemẽta veniunt ad cõpoſitionẽ eius prout cõtraria aliquando adæquantur ſcilicet ſecundum virtutẽ, quando veniunt in mixtionem. In hac diſputatione Primo recitabo diuerſas opiniones . ¶ Secundo declarabo veritatem . Tertio reſpondebo obiectis in contrariũ.

Præponitur ordo quæſiti obſeruandus. Opin. Alex. de hac materia c. 18. — ¶ Quoad primũ adeſt Alexãder inter Græcos in quæſtionibus naturalibus, qui tenet elemẽta formaliter & integrè reperiri in mixto, & hoc nititur perſuadere pluribus argumẽtis,inter quæ ſunt nõnulla de mente eius adducta in principio quæſtionis , ſed fundamentũ principale ſuũ ſumitur ex Ariſt. primo de generatione aĩaliũ, & etiam ſecũdo de generatione animalium,vbi Ariſt. arguit contra Empedoclẽ dicentem ſemen prouenire ab omni parte animalis, arguit Philoſophus quia ſi ſic inne proueniret ex mẽbris organicis, ſiue ex partibus diſsimilaribus,& ex partibus etiã ſimilaribus vt puta ex pilis,ex oſsibus,& vnguibus: ergo ex elemẽtis,& ſic ſemẽ prodiret ex aqua & ex igne,& hęc eſt quarta rõ quã adducit ibi Philoſ. Quę rõ niſi ſupponat elemẽta eſſe actu in mixto,nihil cõcluderet,& plures alias rationes adducit ibi Philoſ. Quæ omnia ſupponunt elementa actu eſſe in mixto. ¶ Probat quoq; ibi ſemen partis nõ eſſe cauſam ſimilitudinis: quia quædam mulier nomine Helides concubuit cum Ethiope,& peperit filiã albam,& deinde filia concepit & peperit Ethiopem, vnde ſemen nõ eſt cauſa ſimilitudinis,neq; egreditur ex toto corpore: quia tũc ex elemẽtis.

Hoc etiam

Hoc etiam voluit Ariſt. in prædicamentis, vbi probauit ſenſibile & ſenſum non eſſe relatiua, quia ſenſibilia ſunt anteqnam eſſet aliquis ſenſus, nam elementa ex quibus componitur animal ſunt antequam animal eſſet, & elementa ſunt ſimul natura. Ex hoc diſcurſu patet elementa actu venire in mixtionẽ. ¶ Quod confirmatur ex Ariſt. 2. de Anima, vbi declarat qnomodo tactus indiget carne pro medio. Et qnomodo indiget medio extrinſeco, probat ꝙ in mixto ſunt qualitates elementorũ vt ſiccitas, hnmiditas &c. Dantur enim corpora ſicca & humida. Quo ſtante dicit Alexander, vbicũqne ſunt qualitates elementorũ, ibi actu ſunt elementa, ſed per Ariſt. in mixtis reperiuntur qualitates elementorum: ergo in mixto ſunt actu elementa. ¶ Addit adhuc quod eſt manifeſtũ in doctrina Peripatheticorum, materiam primo recipere formas elementorum, deinde alias formas. Quam doctrinam pulcherrime obſeruauit Auerroes primo metaph. vbi ponit differentiam inter genus quod eſt forma vniuerſalis, & materiam. Et ait ꝙ materia nullam formam habet, neqne vniuerſalem, neque particularem, ſed primo recipit formam vniuerſalem & poſtea mediante forma vniuerſali recipit alias formas vſq; ad indiuiduales, & ſubdit Auerr. ꝙ antiqui & maxime Alexander ſcripſit demonſtratiue ꝙ genus eſt aliud à materia. Qua veritate ſtante arguitur ſic. Materia primo recipit formas elementornm & deinde alias: igitur elemmenta ſunt actu in mixto. Hanc quoque veritatẽ clarius oſtendit Ariſt. 4. Meteororum, vbi ponit ꝙ quædam ſunt, quæ caleſiunt calido vt aurum, argentum, æs, ſtannũ, plumbum, vitrum, & quidam lapides innominati, dat rationẽ, quia ſunt aquea. ¶ Quædã ſunt quæ concreſcunt frigido, vt vrina, acetum, lixinium, ſerum &c quæ abundant aqua. ¶ Quædã ſunt mollificabilia vt ferrum, cornu, vnguis, os, neruus, lignũ, pili, folia, cortex. ¶ Quædam mixta ſunt exalabilia vt electrum, mirrha, thus, frnctus, legumina, frumentũ, &c. hæc diuerſitas mixtorum non eſt niſi propter diuerſitatẽ elementorũ: quæ niſi actu eſſent in mixto, nullo modo hæc diuerſitas aſſignari poſſet ab Ariſt. Concludẽdũ eſt igitur: elemẽta actu permanere in mixto, hęc eſt opinio Alex. cõtra quã Arguit D. Th. ſupponẽdo vnũ qđ habet ipſe, ꝙ qnælibet forma ſbalis nata eſt cõſtituere ſuppoſitũ per ſe exiſtẽs, Qđ etiã Ariſt. 2. de Anima docuit. Ex actu & põia aptũ natum eſt effici vnum. Quo ſtãte argumentatur D. Th. in mixto ſunt quatuor formæ ſbales elementorũ: ergo in mixto ſunt quatuor ſuppoſita. probatur conſequẽtia, quia forma ſbalis ignis cõſtituit ſuppoſitũ ignis, & forma ſubſtantialis aeris ſuppoſitũ aeris & ſic de alijs, vnde mixtũ eſſet quatuor ſuppoſita, & maius quoque abſurdũ ſequeretur, quia cum qnælibet forma ſubſtantialis det eſſe ſpecificũ, vnũ mixtum eſſet ſub quinq; ſpeciebus .ſ. quatuor elemẽtorum & ipſius mixtionis. ¶ Præterea, in profundo fluminum, & lacuum, & maris generantur corpora mixta vt lapides, herbæ, & piſces, ſed ad illa loca non põt deſcendere ignis, quia tunc corrumpetur ab aqua intermedia, igitur opinio Alegandri eſt falſa. ¶ Adde adhuc quòd ſi ignis actu eſſet in mixto eſſet ibi violenter. Et tunc mixtum non eſſet genitũ naturali mutatione, ſed violenta. Probatur conſequentia, Quia naturalis locus ignis eſt ſurſum, naturalis locus aquæ eſt deorſum: quomodo ergo ignis poterit eſſe in magnis molaribus & in ſerpentibus: quę ſunt ſub terra. Et terra ipſa in mixtis quę ſunt in igne vt eſt Salamandra, & in mixtis, quæ ſunt in media regione aeris vt ſunt grandines &c. quæ ibi generantur. ¶ Adde ad hęc ꝙ ſi elementa actu & formaliter vt dicit Alexander eſſent in mixto: ſequitur ꝙ in generatione mixti nihil corrumpitur, & ſic generatio vnius non eſſet corruptio alterius contra Ariſt. mille in locis ſuę doctrinæ. ¶ Rationes quas pro ſe adducit ſunt nullius momenti, & prima ſoluitur qnia non concludit ſimpliciter, cum ſit contra antiquos concedentes elementa actu remanere in mixto: vnde eſt argumentnm ad hominem ponentem ſemen decidi ex omnibus partibus animalis. ¶ Secunda quoque ratio ſoluitnr concedendo elementa eſſe ante generationem animalis, tñ qñ veniunt ad mixtionem corrũpuntur. ¶ Tertia ſimiliter ſoluitur concedendo in mixto eſſe qualitates elementorum, quia eſt ibi forma mixti, in qua ſunt virtutes elementorum, quę ſunt ſimiles qualitatibns eorum, ſed non ſunt eadem cum illis. ¶ Ad illnd de materia quæ primo recipit formas elementorum, & deinde alias, verum eſt: tamen ſemper præcedentes formæ corrumpnntur, & in ſequentibus remanet illarũ virtus. ¶ Ad dicta Ariſt. in 4. Meteororum dicimus illam diuerſitatem mixtorum oriri ex diuerſitate virtutum elementorum, & non ex elementis quæ in mixtis reperirentur. ¶ Inter Arabes adeſt Auicennas, qui, vt imponit ſibi commentator tertio cœli, & primo de generatione

Ca. de relatiuis.

Tex. 115.

Tex. commen. 17.

Cap. de temperaturis corporum.

Opin. Alex. īpugnatur 2. ſent diſt. 2. q. 1 ar. 2.

Tex. 4.

Locus Salamandræ.

2 Metaphy. Tex. 10.

Soluuntur rationes Alex.

Opinio Auicēne īpoſita ſibi ab auer. Comm. 9. Comm. 30.

tione afferit elementa remanere integra in mixto. Quia formæ substantiales ipsorum non diuiduntur in magis & minus. vnde elementa non miscentur, nisi secundũ qualitates eorum, & nõ fm̃ substãtias, & eandem opinionem sibi imponit D. Tho. dicens ꝙ Auicenna posuit formas substantiales elemẽtorum integras remanere in mixto, mixtionem fieri, quę contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad medium. Eandem sententiam recitat Scotus, Qualiter Auicennas tenet Elementa remanere in mixto non remissa secundum substantiam, sed remissa fm̃ qualitates. Et vltra rationes quas adduximus in principio quæstionis, adducit etiam & ipse alias dicens, ꝙ si formæ elementorum integræ nõ remanerẽt in mixto, tunc materia prima æqualiter esset disposita ad recipiendum formas mixtorum, sicut elementorum, quod est falsum, quia non recipit formas mixtorum nisi mediãtibus formis elementorum. consequentia probatur, quia per aduersarios formæ elementorũ corrumpuntur & nõ manent: igitur prima materia recipit formam mixti eodem modo sicut & formã elementorum. ¶ Preterea formæ elementorum sunt substantię vt docet Philosophus primo de generatione, sed substantia non suscipit magis & minus 8. Metaphy. & in libro prædicamentorum: igitur vel corrumpũtur, vel refrãguntur: sed corrumpi nõ possunt, quia tunc mixtum esset nõ ens, nec possent refrangi, quia tunc intẽderẽtur & remitterentur, quod est contra Arist. & sequeretur etiam quod substantia esset accidens: quia posterior pars formæ substantialis adueniret materiæ actuatę per partem priorem formę substantialis, & omne quod aduenit enti in actu est accidẽs. ¶ Præterea cum mixta resoluũtur in elemẽta, puta lignum resoluitur in aquã & ignem, Quæro vel illa elemẽta pręexistunt, vel sunt generata de nouo: si præexistunt, habeo intẽtum ꝙ elemẽta erãt eadem formaliter in esse perfecto, si dicis ꝙ nõ, sed de nouo sunt generata, hoc esse nõ potest quia in instãti corruptionis mixti nõ possunt quatuor elementa de nouo generari. ¶ Pręterea, causa quę producit aliquẽ effectũ nobilissimum, debet perfectissimo modo saluari in eo. Quę propositio maxime tenet de causa naturali, quę est primum subiectum ex quo fit aliquid &c. Sed elem. ta sunt perfectissima causa in genere causę materialis, & producunt effectum nobilissimum, nempe ipsum mixtum: igitur perfectissimo modo saluantur in ipso. & sic fm̃ esse integrum & perfectum, aliter mixtum non existeret perfectissima existentia, probat hoc idẽ per exempla quia laurum appositũ igni facit strepitum propter aerem inclusum in eo. ¶ Et similiter sal mixtum igni propter eandem causam facit strepitũ, & castanee, & nõ nulla alia mixta. ¶ Ex quibus euidentissime sequitur elemẽta formaliter & in esse puro remanere in mixto, refrangi tñ fm̃ qualitates ipsorum. ¶ Sed contra arguit Auer. ꝙ si hęc opinio esset vera tunc daretur ignis sine calore, & quodlibet aliud elementum sine sua propria qualitate consequentia probatur, Quia per Auicen. põt esse ignis sine quarto gradu caloris: ergo sine tertio, & sine secundo, imo & sine primo, & sic ignis erit totaliter sine calore. consequentię istę omnes simul probãtur: Quia quę sunt eiusdem rationis quicquid competit vni competit & alteri. Modo quartus gradus, secundus, & tertius gradus ignis sunt eiusdẽ rationis: igitur valet ꝙ si ignis poterit esse sine quarto gradu caloris, absolute poterit esse sine omni calore. sic stante opinione ꝙ elementa sunt in esse puro cum qualitatibus tñ remissis in mixto, dabuntur elementa spoliata proprijs qualitatibus. ¶ Præterea arguitur, alio argumẽto supponẽdo vnum quod habet Philosophus 4 Meteororũ ꝙ igni cõpetit caliditas in summo, & aquę frigiditas in summo, & terrę siccitas. tunc sic. Elementa per te ô Auicennas sunt in mixto in esse puro, refractis tamen qualitatibus: igitur elementa in mixto nõ sunt elementa. probatur consequentia, quia elementa constituuntur in esse elementorũ per qualitates in summo quas tu dicis in mixtis nõ habere, valet igitur elemẽta in mixto non esse elementa. ¶ Tertio arguitur quia Arist. 2. de Anima & 8 Metaph ait ꝙ ex pluribus entibus in actu non põt fieri vnũ per se, sed mixtum est vnum per se: ergo non potest fieri ex elementis in esse integro fm̃ substantiam, & in esse remisso secundum qualitates. ¶ Item termini mutationis non possunt se compati simul in eodem quia sunt incompossibiles, vt habetur primo Phys. sed formę mixti & formę elementorum sunt termini mutationis: quia mixtum generatur ex elementis & corrumpitur in ipsa: ergo elementa non possunt esse in esse puro cum qualitatibus remissis in mixto. ¶ Soluuntur rationes Auicennæ. Et ad primam dicimus, ꝙ formã immediate perficere materiã contingit dupliciter, vno modo immediatione perfectionis, alio modo immediatione trãsmutationis.

Primo

D. p. q. 76. ar. 4.
2. sen. dist. 15
Tex. 52.
Tex. 3.
Cap. de substantia.
Lignum resoluitur in aquã & in alia elementa.
Laurus positus in ignẽ efficit strepitum.
3 cœli cõ. 6.
Impugnatur opin. Auic.
Cap. 13.
Tex. 4.
Tex. 16.
Tex. 59.
Soluuntur Rõnes Auicennæ.

Primo modo forma mixti immo quælibet forma substantialis immediate inest materiæ. Sed secundo modo formæ elementorum immediate insunt materiæ, quibus corruptis inest alia, qua etiã corrupta inest alia vsque ad animã intellectiuã, quæ etiam immediate inest materiæ primæ immediatione perfectionis, sed non immediatione trasmutationis. ¶ Ad secundã rationẽ dicimus ꝙ formæ elementorũ corũpũtur, quibus corruptis, generatur mixtũ, vnde & nos docemus substantiã non suscipere magis & minus. ¶ Ad tertiã dicimus ꝙ mixtum resoluitur in elementa quæ erant in eo sm̃ virtutem & non secundum substantiam. ¶ Ad aliam dicimus ꝙ sufficit causam saluari in effectu secundum virtutem non autem secundum substantiam: & sic elementa disponũt materiã pro susceptione formæ mixti. ¶ Ad exempla dicimus ꝙ illa quæ exhalant & emanent ex ipsis mixtis non sunt pura elementa, & dato ꝙ sint pura dicimus ꝙ de nouo generantur, sed non erant in mixto sm̃ substantiã. ¶ Auerroes vt recitat Turisanus Florentinus Medicus præstantissimus plusquam Commentator super paruam artẽ Galeni, & Sanctus Thomas in opusculo ad Magistrum Philippum de mixtione elementorum, & Scotus impugnans Auicennam ait ergo Auer. 3. cæli ꝙ paucitas exercitationis istius viri in naturalibus & bona confidentia in proprio ingenio induxit ipsum ad varios errores, & subiungendo suam opinionem ponit eam consistere in duabus propositionibus. Quarũ prima est. Formæ elementorum non manent in mixto sm̃ esse perfectum vltima perfectione, ratio istius propositionis est. Quia si formę elemẽtorum remanerent in mixto secundum esse vltima perfectione in mixto essent simul qualitates contrarię secundum vltimam perfectionem. Quia qualitates in summo sequuntur formas substantiales elementorum in vltima perfectione: imo tãta est propinquitas qualitatũ ad formas substantiales elementorũ, quòd. Quidã putauerunt qualitates esse formas substantiales ipsorum vt imposuit Alexandro. Hinc subdit Comment. ꝙ si elementa manerent in mixto secundum actũ extremum & sub esse perfecto vt ait Auicen. tunc non fieret vnum ex eis quod est falsum vt patet. ¶ Secunda propositio est. Formæ elementorum manẽt in mixto sm̃ esse diminutum & refractum: & hoc intelligitur tam sm̃ substantiã, quã sm̃ qualitates: quia idem est iudicium de toto & de parte, si qualitas potest remitti secundum partem manente substantia elementi omnino non remissa, eadem ratione potest elementum remanere secundum substantiam, amissa tota qualitate, & sic posset esse ignis non calidus, iccirco oportet dicere substantiam elementi remitti, sicut & qualitatem. Et si dicis ꝙ formæ elementorum sunt substantiæ: Modo substantia non intenditur neque remittitur, sed tantum accidens est illud quod augetur & diminuitur & sic sequitur quòd elementorum substantiæ non possunt refrangi. ¶ Respondet quòd formæ elementorũ sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, ideo est necessarium ꝙ habeant proprietates vtrarũque ob id non est inconueniens ipsas intendi & remitti. Si etiam dicis ꝙ si formæ elementorum manent in mixto in esse diminuto: ergo materia numquã reciperet formã mixti, probatur consequentia. Quia omne recipiens oportet vt sit denudatum à natura recepti. Modo materia non est denudata à formis substantialibus: ergo non potest recipere formã mixti. Ad quod etiam respondet quòd oẽs formæ elementares sunt eiusdem ordinis in substantialitate: sed non eiusdem generis proximi sed tantum remoti, ideo maior propositio debet intelligi sic. Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti secundum genus proximum, vt notat Zimara. Et ꝙ hæc glosa habet veritatem in rebus materialibus, nõ autem in rebus immaterialibus, Quia intellectus possibilis habet speciem vnius elementi & põt recipere speciẽ alterius & sic concludit Auerr. formas ipsorum elementorũ manere in mixto secundum esse refractũ. Quia vel corrũpuntur, vel refranguntur, vel remanent in esse integro. Non corrumpuntur, quia tunc non esset mixtio vt ait Philosophus. Non remanent in esse integro. ergo refranguntur. Et sic in esse refracto sunt in mixto, quia virtus non remanet sine substantia. Et cum virtus remaneat secundum esse remissum, & non secundum esse perfectum: ergo & substantia elementorum manet secundum esse imperfectum remissum & castigatum ¶ Contra quam opinionem arguit D. Tho. Quia formę rerum sunt sicut numeri 8. Metaphys. Sed numeri sunt indiuisibiles: ergo & formę sunt indiuisibiles. Quo stante arguitur sic. Si formæ substantiales elementorum frangerentur in mixto: sequitur quòd formę substantiales sunt diuisibiles, & sic susciperent magis & minus ad substantiam esset motus; sed Auerroistę derident istam rationem dicentes Auerroem

soluisse

Quomodo mixtum resoluitur in elementa.

Turisanus Monacus. Scotus 2. sen ten. dist. 15. Comm. 67.

Alex. 5. phy. in addi. nostris.

Pulcra dubitatio.

Solutio Auerr.

1. de anima Tex. 4.

Lege Zimaram Theor. 84. Vide et Arcang Mercenar. in dilucidationibus Auerr.

p. p. q. 76. ar. 8. tex. 8.

soluisse istam ratioṅe constituendo formas elementorum substantias imperfectas. Sed aduersus istos arguit Caietanus dicens, ꝙ isti dum derident rationem D. Tho. exhibēt se omnibus derisibiles, & si penetrassent subtilitatem rationis tacerent. Namque hæc ratio cōcludit apud Philosophos & non apud sciolos. Siquidem D. Tho. addit in ratione sua ꝙ impossibile est adinuenire mediū inter substantiam & accidens, siue capiamus totum ordiṅe substantiam ex vna parte, & totum ordinem accidentium ex alia parte, siue quamcumque substantiarū & quodcunque accidens. Quia cum medium sit triplex per participatioṅe, per negationem, & per comparationem, Primum non est, quia tale medium est eiusdē generis cū extremis, modo formæ elementares non sunt eiusdem generis cum accidente: ergo &c. Non sunt medium per negationem, ita ꝙ non sunt nec substantia, nec accidens. Nec etiā per cōparationem: quia forma elementi non est accidens respectu substantiæ: vide ergo quomodo ratio est efficacissima. ¶ Adde etiam tu, quia omnis formalis differentia variat speciem: sed quod recipit magis & minus differt, qđ est magis ab eo qđ est minus, si igitur forma ignis suscipit magis & minus, magis facta, & minus facta variabit speciem: sequitur ergo ꝙ alteratis formis substantialibus elementorum in mixto nō erunt eadem, quæ erant prius secundum speciem. ¶ Preterea, illud cuius esse consistit in indiuisibili non suscipit magis & minus, nec habet contrarium, quia suscipere magis & minus est intendi & remitti, & habere contrarium, sed formæ substantiales elementorum, vt substantiæ sunt, nō habent contrariū, & sunt indiuisibiles: igitur nō suscipiunt magis & minus, & sic redditur falsa opinio Auer.

Nota subtilissimam argumentationem.

Medium est triplex.

Corroboratur ratio predicta.

Quid est suscipere magis & minus

¶ Aureolus vt recitat Ioannes Bacchonitanus, duo docet circa hoc quæsitum. Alterū est ꝙ formæ elementorū manent in mixto secundum suas realitates, & hoc probat primo ex diffinitione elementi. 5. Metaph. elementum est ex quo tanquā in existente aliquid cōponitur. Quo stante arguit sic. Id ex quo aliquid componitur intrinsecè est in eo secundum realitatem suam, vt patet de materia & forma, & de principijs demonstrationū quæ omnia sunt in eis ad quorum compositionem veniunt secundum suas realitates: sed ex elementis & formis elementaribus cōponūtur mixta: igitur elemēta sm̄ suas realitates in mixto reperiri necesse est. ¶ Præterea, illa sunt elemēta in quę mixta resoluuntur per diuisionem vltimata resolutione vt Philos. docet 1. Phys. de principijs, sed mixta non resoluuntur nisi in realitates eorum ex quibus mixta ipsa sunt composita: igitur elementa sm̄ realitates sunt in mixtis. ¶ Præterea, miscibilia remanent in suo esse quādo miscentur, & per consequēs in suis realitatibus, sed mixtio nihil aliud est nisi vnio miscibiliū: igitur ipsa elementa secundum suas realitates manent in mixto. ¶ Addit ad hæc ꝙ Arist. vult ꝙ si miscibilia ambo maneant in suis excellentijs nō est mixtio. Quia mixtio præsupponit alterationem per quam extrema alterantur recedendo ab excellentijs suis, si enim nulla alteratio præcederet: non dicerentur magis mixta nunc quam prius, & si vtrumque corrumpitur & alterū manet, non est mixtio, sed generatio, vt cum ignis consumit ligna. Tunc sic: mixtio non fit vnio miscibiliū, quia miscibilia non manent in suis excellentijs, nec vtrumq; corrumpitur, nec alterum corrumpitur & alterum manet: ergo mixtio fit per hoc ꝙ remanēt realitates miscibilium in ipso mixto. ¶ Alterum quod docet Aureolus circa hoc quæsitum est, ꝙ istæ realitates elementorum non sunt gradus excellentes & in summo ipsorum, neque medij, neq; remissi. Quod non sint excellentes, patet quia tunc in mixto essent contraria simul. Quod non medij, neq; remissi, patet quoq; quia cum sint substantia, non suscipiunt magis & minus. ¶ Item posito ꝙ in mixto quantuscūq; gradus paruus formę aeris, & quantuscunq; gradus paruus formæ aquæ, terræ, ignis, dummodo istæ formæ nō sint confusę ad inuicē, sed maneant in suis formalibus rationibus, sequitur ꝙ parua forma aeris cōstitueret paruum aerem, & parua forma aquæ paruam aquam & sic de alijs, & tunc sequitur ꝙ mixtum non esset mixtū, sed quid aggregatum. Præterea, vt dictum est, istę realitates, uel sunt ī mixto in suis excellētijs, vel in gradibus remissis, sed neutro modo: igitur oportet adinuenire alium modum. Et ꝙ non in suis excellentijs patet propter contrarietatē: ꝙ non in gradibus remissis patet etiā propter ratioṅe superius adductam, & etiam quia tunc retinerent suas proprias formalitates, & proprias distinctiones, & sic adhuc essent contrarij illi gradus. ¶ Modus igitur alius inuentus ab Aureolo hic est, ꝙ realitates elementorum quæ manent in mixto, nō sunt gradus formarum elementarium, quia corrumpuntur formæ elementares, & ex istis sic correptis resultant quædam partes reales fractæ, quæ non dicuntur nec gradus excellentes, nec

1. senı. dist. 16 q. vnica. Tex. 4.

Tex. 64.

1. de generatione. Tex. 90.

Mixtio quid præsupponat.

Quæ sint realitates elementorum.

Modus inuentus ab Aureolo.

gradus

gradus excellentes, nec remissi, sed medietates ipsorum elementorum, & datur pulchrum exemplum, verbi gratia. Capiatur circulus & corrumpatur forma eius, adeo quod remaneant quædam partes fractæ, non habentes amplius formā circuli, neq; secundū gradū paruū, nec excellentē, neque medium, ponatur deinde quod aliquid artificiale constituatur ex istis partibus circuli sic fractis, verum esset dicere, quod illud artificiale componitur ex realitatibus circuli, & quod realitates circuli sunt in illo artificiali. Eodem modo facta alteratione circa elementa corrumpuntur formæ elementorū, & remanent quædam partes fractæ ipsorum elementorum, quæ partes non sunt gradus excellentes, neq; medij, neque remissi, & ex istis partibus sic fractis cōponitur mixtū Et hoc est dicere elementa manere in mixto in esse refracto & castigato & temperato. Et sic doctissimus hic vir euadit argumentū illud, quod tunc formæ substantiales elementorū susciperent magis & minus, quia formæ illæ non remanent, sed corrumpuntur in fine alterationis. Et partes illæ fractæ quæ remanent non sunt gradus illarum formarū, vt dictum est. ponit aliud exemplum de A. & B. quæ veniunt in constitutionē istius syllabæ BA, elementa istius syllabæ producunt proprias voces, ita quod non remanet nec sonus, A, nec sonus, B, & per consequens, nec gradus vocis, A, & B, vnde fractis sonis proprijs horū elementorum, ipsa tñ manent realiter in hoc composito quod est hæc syllaba, BA, ita etiā est de elementis fractis suis proprijs, & substantialibus formis remanent realitates eorum in mixto. ¶ Contra quam opinionem arguit Bacchonitanus vbi supra: Quia stantibus supradictis ista propositio non est concedenda. Elementa manent in mixto sm̄ suas realitates medias, sed bene ista, Aliquod quod fuit elementorum manet in mixto realiter. Et ostenditur sic. Elementa sm̄ Aureolum non remanēt in mixto in proprijs realitatibus, neque sm̄ gradus excellentes, neq; medios, neq; remissos secundū esse propriū & specificum quod habuerunt primo, sed corrumpuntur & transeunt in formā mixti sicut in nouam rem. Quo stāte arguitur sic, Quod corrumpitur & deducitur de propria specie in aliam rem nouam non manet sm̄ realitatē propriam suam, sed bene aliquid quod fuit eius manet in aliquo, sed elementa corrumpuntur & deducuntur de sua specie in aliam rē nouam. igitur elementa non manent in mixto secundū suas proprias realitates, sed bene aliquod quod fuit elemētorum realiter manet in mixtis Maior patet. Minor quoq; per exemplum Aristo. in libro de ortu & interitu, vbi vult quod in generatione totū transit in totum, & nihil corrupti manet, sed vtique aliquod quod fuit corrupti, modo est ipsius geniti. ¶ Et si obijciatur de qualitatibus symbolicis, & de materia prima, quæ manet in genito & corrupto, dicitur quod hæc non sunt passiones corrupti, sed quædā cōmunia genito & corrupto Cū igitur hic non sit proprius modus istius rei, oportet proprium adinuenire. Et sic Bacchonus prosequitur suā opinionē quod aliquid manere in mixto potest intelligi tripliciter. Primo quōd forma elemētaris maneat infra propriam specīē, ita quōd retineat formā elemēti. ¶ Secundo quod corrupatur totaliter non retinēdo propriam speciē. ¶ Tertio quod non retineat formā propriā nec alterius geniti immediate ex illis formis, sed alicuius tertiæ naturæ. Exemplum primi vt albedo corrupta retinēs propriā formā, exēplum secundi vt circulus corruptus & eius partes fractæ non hñt propriam formā, exēplum tertij vt alimentū transmutatū in speciē carnis: & hoc tertio modo elemēta manēt in mixto. Quod declaratur in nutritione in qua alimētum non mutatur in materiam primā. quia tunc esset gnatio: Nec etiā alimentū manet in alito in gradu remisso infra propriam speciē, quia tunc non esset nutritio, sed coaceruatio: ergo datur tertium quod aliqua realitas alimenti manet in alito, ita quod transit de propria specie ad altā, sic etiā est de formis elementorum, quod patet ex Aristo. pri. de gñatione, vbi probat mixtionē non esse gñationē, quia in gñatione alterum corrumpitur, vt quando ignis consumit ligna. Non est etiā nutritio, quia in nutritione alterum manet vt corpus nutritū. Non est alteratio, quia in alteratione vtrūq; manet. Neque est augmentatio, quia in augmentatio non fit mixtio, vt quando gutta vini ponitur in mille amphoris aquæ, propterea sequitur quod fit similis nutritioni, licet non sit nutritio. Quod declaratur per Aristo pri. de gener. ponentē diuersas opiniones de mixtione vbi supra, & vna illarū opinionū dicebat quod mixtio fiebat sm̄ minima, vt grana ordei cū granis frumenti ¶ Secunda opinio volebat quōd mixtio fiebat sm̄ sensum, vt quando lapides reducuntur indiuisibiles in arena. ¶ Tertia ponebat mixtionem fieri quemadmodum quando minima miscētur secundum formam vt in tinctura. ¶ Quarta asserebat mixtionē

Pulchrum exemplum.

Sensus opinionis Aureoli.

Aliud exemplum.

Rationes Baconi contra Aureolum.

Tex. 10.

Tribus modis aliquid manet i mixto secūdū Bacon.

Lect. 83.

Tex. 83.

Diuersæ opiniōes de mixtione.

fieri per hoc q; minimũ additur maximo. vt gutta vini mille conchijs aquæ. Arguit Ar. q; nulla istarũ saluat mixtioné proprie, propterea oportet dicere mixtioné fieri ex prius separatis existentibus & deductis ad medium & non corruptis. Quod nõ potest aliter intelligi nisi q; maneat in mixto realitas ipsorum elementorũ. Hæc Bacchonus vt est videre apud ipsum. ¶ Scotus disputans de hoc quæsito tenet q; elementa sunt in mixto virtualiter, sed longe ab opinione D. Th. Pro cuius notitia est sciendũ q; tripliciter põt dici esse aliquid virtualiter in aliquo. Primo productiue, quo pacto formæ eorũ quæ generãtur ex putri sunt in sole, & conclusiones continentur in præmissis virtualiter: quia possunt ex eis produci. Et hoc pacto non intelligit Scotus nec D. Tho formas elemẽtorũ esse virtualiter in mixto. ¶ Secundo modo aliquid reperitur in alio passiuè, siue potentialiter, & hæc continentia dé potius potentialis, q̃ virtualis: quæ continentia est triplex remota, propinqua, & propinquissima. Remota est illa, qua materia cõtinet oẽs formas cõsideratã tñ ipsa materia in suí puritate, prout caret oĩbus dispositionibus, tam qualitatiuis, q̃ quantitatiuis. ¶ Continẽtia põialis propinqua est illa, qua materia cõtinet oẽs formas ad quas est disposita ab agente naturali, vt lignũ siccum continet formã ignis. ¶ Tertia est continentia põialis propinquissima qua totũ continet partes suas, quæ sola diuisione efficiuntur in actu. Quo etiam modo totum continuũ continet partes suas in põia propinquissima, quia cum partes non existant per propriũ esse dicuntur esse in põia in ipso toto, vt partes lineæ in ipsa linea, & partes animalis annulosi in ipso toto animali. Et nullo istorũ modorũ dicuntur elementa esse in mixto. ¶ Alio modo aliquid continetur in alio operatiuè, quia continẽs põt exercere operationẽ ipsius contenti. Quo pacto priora manent in suis posterioribus, & imperfectiora in pfectioribus, & sic elementa sunt in mixto non sñ substantiã, nec sñ qualitates, sed virtualiter, & põialiter, & sic dixit Philos. 2. de anima. Nutritiuũ est prius sensitiuo, & existit in eo. Quia si sensitiuum est nutritiuũ est, & non econtra, & sensitiuũ est in ipso intellectiuo, & in figuris, & in numeris quoq; reperitur ista continentia. Quia triangulus est prior quadrato, & existit in põia in quadrato, vt ait Auerr. & sic numerus ternarius est in quaternario. sic dicit Scotus q; elementa corrumpuntur, & ex eis gñatur forma sbãlis mixti, in qua forma substantiali potaliter, & virtualiter continentur formæ elementorum. Quod hac vnica rõne persuaderi põt verisimilitudo suę opinionis. Prius & imperfectum continetur virtualiter & põaliter in suo posteriori, vt vegetatiuum in sensitiuo & animal in homine, sed formæ elementorũ sunt priores & imperfectiores forma mixti: ergo continentur virtualiter & põaliter in mixto. ¶ Contra quã opinionẽ arguit Caiet. sic. Illa opinio est falsa apud Theologos & Philosophos quę repugnat rõni & sensui, sed opinio Scoti sic declarata est huiusmodi: igitur est falsissima apud oẽs: probatur minor repugnat. ¶ Primo ratione: quia superiora prædicantur de inferioribus. vt homo est animal & intellectiuũ est habens in se sensitiuũ & vegetatiuum. sed elementa non prædicantur de forma sbãli ipsius mixti: igitur elementa non manent virtualiter in mixto, sicuti superiora & imperfectiora in suis inferioribus & imperfectioribus. Minor patet. Capiamus formã huius mixti puta lapidis & vocetur lapideitas, hæc non est bona prædicatio lapideitas est ignis, est aer, aqua, & terra. ¶ Est etiam contra sensum. Quia forma posterior excellentiori modo operatur operationes formæ prioris, & imperfectioris, quàm ipsa forma prior & imperfectior, vt intellectiuũ excellentius operatur opera sensitiui, & vegetatiui, q̃ putũ sensitiuũ, & purum vegetatiuũ: sed forma mixti, non perfectiori, sed imperfectissimo modo operatur operationes formarũ elementarium: igitur formæ elementares non continẽtur virtualiter in forma substantiali ipsius mixti. Probatur minor quia forma substantialis ipsius ignis pfectius cõburit, q̃ forma mixti, & sic etia formæ elementorũ pfectius exercent & excellentius suas operationes, q; forma mixti exerceat operationes illarũ. Ex his ergo patet falsitas huius opinionis & Aureoli, & Bacchoni, contra quos ita breuiter argumentari potest. Quærẽdo de illis realitatibus, quas ponunt, aut sunt sbæ elementorum in esse integro, aut in esse remisso, aut in esse virtuali. Non primo quia illud asserebant Alexander, & Auicennas, superius improbati. Non secundo quia illud dicebat Auerr. etiam in hoc reprobatus. Non tertio quia hoc docuit Scotus, quod rõni & sensui aduersari monuimus: relinquitur ergo, illud qđ ponunt Aureolus & Bacchonus esse fictitiũ, & chimericũ. ¶ Quibus opinionibus excussis tempus est vt veritatem ipsam dilucidemus, quã arbitramur docuisse D. Tho. licet non

Opinio Scoti 2. senten. dist. 15.

Tripliciter aliquid dicitur esse virtualiter in aliquo.

Tertius modus continẽtiæ quis sit.

Tex. 26.

Sensus opinionis Scoti.

p. p. q. 76. ar. 4. Caiet.

Opinio Scoti est contra sensum.

Epilogus opinionum.

non omnes Thomistę sequantur eandem sententiam. Siquidem Capreolus & Caietanus vbi supra, & Dominicus de Flandria super 7. Metaph. tenent de mente D. Tho. ꝙ ex qualitatibus elementorũ remissis, qualitas media realiter resultet composita ex partibus diuersarum rationum, vtpote habens formaliter aliquid de calidita e, siccitate, humiditate, & frigiditate. Et quandoq; vna pars intenditur, & alia remittitur, & secundum hoc mixtum magis appropinquat ad vnum elementum, q̃ ad aliud, quia cum qualitates elementorum sint contrariæ, & recipiant magis & minus, & ex istis qualitatibus contrarijs efficiatur quædã qualitas media habens naturam extremorum, & hæc qualitas est dispositio ad formam mixti, sicut qualitas simplex ad formã corporis simplicis, & sicut extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriusq;, & sic qualitates corporũ simplicium inueniuntur in qualitate corporis mixti, & hæc qualitas est propria dispositio conseruatiua formæ corporis mixti. Et sic elementa dicuntur reduci ad medium & reperiri in illo medio, vti quando albũ & nigrũ reducuntur ad pallidum & sunt in ipso, & calidum, & frigidũ sunt in tepido, & humidum, & siccũ reducuntur ad medium, quod est mollicies quæ resultat ex eis ita commixtis. & hoc modo intendit D. Tho. elementa virtualiter esse in mixto, quia qualitates eorum reperiuntur in dispositione conseruatiua formæ mixti. Et sic intelligitur dictum D. Tho. vbi supra, ꝙ formæ elementorum manent in mixto non actu, sed virtute, quia manent qualitates propriæ elementorum, licet remissæ in quibus est virtus formarũ elementarium. Et huiusmodi qualitas mixtionis est dispositio ad formam substantialẽ mixti puta lapidis. In disputatis ait ꝙ qualitates contrariæ in corpore mixto regulãtur, & conseruantur, ne se inuicem corrumpant per formam substantialẽ. etiam in opusculo de mixtione elementorum ait, ꝙ remissis excellentijs qualitatum elementorum, ex eis constituitur qualitas media quæ est propria qualitas corporis mixti differens in diuersis sñ diuersam proportionem mixtionis. hanc quoque opinionẽ posuit D. Tho. 4. sententiarũ vbi ait ꝙ forma mixtionis est qualitas media resultans ex qualitatibus simplicibus venientibus ad medium. Eandem veritatẽ quoq; ponit primo de gñatione loco supra citato, vbi ponit quid sit mixtio de mente Arist. & ait ꝙ est miscibilium alteratorum vnio. Et subdit ꝙ hæc alteratio solum est intelligenda in virtutibus, seu qualitatibus eorum, sed si alteratio sumatur impropriè tunc mixtio est vnio miscibiliũ alteratorũ, idest corruptorum sñ formas. Hoc sic intelligi potest, ꝙ ipsæ substantiæ quę miscentur, non propriè vniuntur quasi remanentes in sua substantia alteratæ, idest remissæ ab eorum excellentijs. Et sic patet, qualitatem mixtionis esse quid cõpositum ex qualitatibus mixtorum remissis ad mediũ redactis. hoc etiã habetur secundo contra gentes ꝙ miscibilia in mixtione manent non actu, sed virtute, vbi expositor Franciscus Ferrariensis sustinet vtramq; opinionẽ Thomistarũ, & ꝙ extrema actu continentur in medio per dictũ Arist. 3. Topicorum, albius est quod est nigro impermixtius: quibus verbis apparet extrema actu reperiri in medio, vt Magister Chrysostomus Iauellus quoq; sustinere vF 10 Metaph. Paulus tñ Soncinas ex Thomistis super 10. Metaph. declarat sic opinionẽ D. Tho. Elementa dicuntur remanere in mixto virtualiter hoc modo, quia ex qualitatibus elementorũ corruptis actu, simplex qualitas fit, in qua media qualitate virtualiter continentur qualitates elementorũ, puta caliditas ignis, humiditas aeris, frigiditas aquæ, & siccitas terræ, & dat exẽplũ de rubedine, quæ componitur ex albedine & nigredine, & rubedo non habet actu aliquid albedinis, aut nigredinis, cũ media sit ita simplex sicut extremũ. Et hæc opinio habet fundamentũ ex dictis D. T. 1. sent. vbi dicit ꝙ in minus albo nihil est nigredinis, sed albedo minus intensa, & sic vult ꝙ extrema nõ sunt actu in medio, sed tñ virtualiter, & ꝙ mediũ sit simplex sicut extrema: sed cũ vtraq; opinio sit sustentabilis, sufficiat nobis scire in præsentiarum veritatẽ huius quæsti ꝙ elementa maneant in mixto virtualiter eo modo quo declaratum est, & vt res magis clarescat ponuntur hę conclusiones. ¶ Prima sit contra Alexandrum Elementa non sunt in mixto in esse integro ¶ Secunda contra Auicennã Elementa non sunt in mixto in esse perfecto, secundum substantiam, & in esse remisso secundũ qualitates. ¶ Tertia Conclusio cõtra Auerroem. Elementa non manent in mixto in esse refracto & castigato quo ad substantiã & qualitates. ¶ Quarta Conclusio, contra Aureolum & Bacchonũ. Elementa non manent in mixto sñ realitates. ¶ Quinta contra Scotũ. Elementa non manent in mixto vt priora in posterioribꝰ vt dicebat Scotus. ꝓbationes harũ hẽs vbi supra improbauimus authores harum

Marginalia: p. p. q. 76. art. 4. — 2. sent. dist. 15. cõtra secũdã cõclusionẽ ad vigesimũ q. 27. — Quomodo elementa dicuntur reduci ad medium. — Q. 5. de malo. ar. 3. — Dist. 44. q. 1. ar. 1. — Quid est mixtio. — Cap. 56. — Cap. 9. — Quæst 17. — Quæst. 27. — Di 14. q. 9. 2. art. 1. — Cõclusio 1. cõtra Alex. — 2. cõtra Auicen. — 3. Conclusio cõtra Auer. — 4. cõtra Aureol. — 5. Conclusio cõtra Scotũ.

Concluſio vera. Cap. 9.

harum concluſionum. Concluſio à nobis amplectenda & defendenda hæc eſt. Elementa ſunt in mixto virtualiter, ſicut extrema cótinentur in medio, quod cóponitur ex ipſis extremis. Pro intellectu huius concluſionis. ¶ Notandú primo ꝙ veritas huius concluſionis eſt vtilis imo neceſſaria nedum Phyſ. & Methaphyſicis, imo & Theologis & Logicis. ¶ Eſt neceſſaria logicis nã Ariſt. 3. Topicorum ait quòd albius dicitur qđ eſt nigro impermixtius, quibus verbis velle videtur Philoſophus ꝙ extrema actu cótinentur in medio, niſi ergo logici cognoſcant naturam mixtionis, non poterunt perfecté intelligere famoſam iſtam propoſitionem. ¶ Eſt etiam neceſſaria phyſ. qui ſcrutantur cauſas rerū naturalium, nã ignorata mixtione ignorantur cauſæ motus, cum dicat Auer 2. de Anima, res naturales compoſitas moueri ſecundum elementum prædominans, ignorata etiã mixtione ignoraretur & generatio, corruptio, auctio, nutritio, & maior pars Philoſophiæ naturalis. Nam quærit Philoſophus 2. de Anima à quo fit auctio & nutritio, an ab elemétis vt aiebat Empedocles, vel ab anima ipſa nutritiua. ¶ Theologi quoq; abſque mixtione quomodo intelligere potuiſſent exordium & principiũ rerum? Nam Dominus Deus libro Geneſeos vt recitat ſummus Propheta Moyſes dixit. Producant aquæ reptile & viuentiæ ſuper terram, & quomodo noſter protoparens fuerat creatus, & multa alia quæ ſuo loco erunt manifeſta. Metaphyſici neceſſario ſcire habent mixtionem, qua ignorata neſciretur ipſum quod quid erat eſſe, de quo quærit Ariſt. in vltimo tex. 7. Metaph. quid nam eſt, an elementum, vel compoſitum ex elementis. ¶ Medicis quoq; hæc veritas eſt neceſſaria, vt eſt videre apud Turiſanum pluſquam commentatorem ſuper paruam artem Galeni primo libro, ſuper illa verba. Quæ & qualia fiant corpora ſalubria, inſalubria, & neutra. Eſt etiam ſciendum ꝙ mixtio tripliciter capitur, ſimiliter & mixtum. Primo pro congregatione miſcibilium, nam ipſa miſcibilia primo diuiduntur in partes & congregantur & iuxta ponuntur, & talis mixtio nó vocatur generatio. Secundo capitur pro alteratione miſcibilium, & vnione, & continuatione eorum, oportet enim vt ipſa miſcibilia alterentur & continuentur, & neque iſta mixtio capi poteſt pro generatione. ¶ Tertio modo ſumitur pro generatione conſequente prædictas mixtiones duas. Nam poſtquam factæ ſunt illæ duæ mixtiones corrumpuntur ipſa miſcibilia, & noua ſubſtantia generatur. Et ſic hęc mixtio dicitur generatio, vnde omnis generatio ſic dicta eſt mixtio, ſed non omnis mixtio eſt generatio ſimpliciter dicta, & hæc mixtio differt à cóplexione, quia mixtio eſt ſubſtantiarum ſimplicium, complexio eſt qualitatum, quæ quãtum illæ miſcentur, tantum iſtæ complectuntur, immo potius quantum iſtę complectũtur, tantum illæ miſcentur vt ait Pluſquam cómentator ſuper Galenum. ¶ Sciendum tertio ꝙ ea quæ miſcentur dicuntur eſſe corpora vt ait Ariſt. primo de generatione. Ea quæ miſcentur oportet vt tangant, & tactus eſt inter corpora, hinc ſequitur ꝙ miſcibilia ſunt corpora. Secundo, ea quæ miſcentur oportet vt diuidantur in minimas partes. Tertio, ea quæ miſceantur oportet vt alterentur & non corrumpantur. Ariſt. primo de generatione tex. vltimo dicit ꝙ mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio. Hæc enim omnia faciunt pro declaratione concluſionis noſtræ. Probationes eius habes ſupra, vbi recitauimus opinionem D. Thomę & reprobauimus alias. ¶ Supereſt modo ſoluere argumẽta quæ faciunt contra nos. Et primum erat ꝙ mixtum mouetur ab elemento prædominante, hoc conceditur, nihilominus dicitur ꝙ illud prædominium vocatur virtus elementorum, & non proprie eorum ſubſtãtia, nec formaliter vt aiebat Alexander, & Auicennas, nec in eſſe refracto vt dixit Auerroes. poteſt etiam dici ꝙ illud prædominium elementi in mixto oſtenditur ſecundũ ſubſtantiam in qualitate naturali, quæ qualitas eſt principium motus, vt grauitas mouendi deorſum, non quòd elementum ſit ſecundum ſubſtantiam in mixto, hinc ſecundum diuerſam mixtionem elementorum concurrentium in generatione illa, aliquãdo mixtum magis conuenit in forma cum vno elemento quam cum alio, & ſic in qualitate ſimili, quæ eſt qualitas mixti & nó elementi. Ideo habet ſimilem modum conſequentem & ſimilem actionem. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ elementa nó habent propriam figurã in mixto, quoniam corrumpuntur & acquirunt quandam mediam qualitatem, in qua virtualiter reperiuntur, ſicut granum frumenti corrũpitur & generatur herba, in qua eſt virtus grani. ¶ Ad tertium dicitur Argumentum illud concludere ideo elementa tendi ad propria loca propter virtutes eorũ, quæ in ipſo mixto continentur. ¶ Ad quartũ dicitur ꝙ elementa ſeparantur à mixto, quia ſeparantur virtutes eorum, & propterea quando parua aqua apponitur mille conchijs vini non fit mixtio, non quia

[Marginal notes: Cómẽnt. 39 Tex. 39. — Cap. 1. — Turiſanus pluſquã cómentator. — Mixtum triplex. — Cap. de mixtione. — Solutio Argumenti — Soluitur primum Arg. — Solutio 2. Argumenti. — Soluitur tertium Arg. — Solut. quarti Arg.]

non quia corrumpitur hoc non est in causa, sed quia conuertitur in vinum, & sic fit augmétum, & in mixtione vnum miscibilium nõ conuertitur in alterum ¶ Ad quintum dicitur argumentum illud esse ad hominé. Empedocles enim concedebat elementa actu esse in mixto, arguit Aristoteles ex concessis: ergo distraherẽtur, & possent euelli, immo argumentũ illud est pro nobis contra ipsos. ¶ Ad sextum dicitur ꝙ ly alteratorũ est præteritum passiuum, & est verissima propositio, ꝙ mixtio est eorum quæ prius fuerunt alterata, & postea corrupta, & ex his miscibilibus corruptis generata est illa qualitas media. Et sic etiã elementa dicuntur vniri secundũ virtuté, & non secundum substantiam, & sic soluitur vtrũq; membrum argumenti ¶ Ad septimum dicimus quoq; ꝙ de ratione elemẽti est vt maneat in mixto, non secundum substantiã, sed secundum virtutem, licet diffinitio tradita ab Ari. 5. Metaph. non sit hic adducta ad propositum, cum illa competat potius materiæ primæ, quam elementis quæ sunt quatuor prima corpora. ¶ Ad octauum neganda est consequentia, quia mixtum cõponitur ex elementis corruptis, propterea natura cõponitur ex non ente. Et si illud argumentum valeret, sequeretur ꝙ etiam homo componeretur ex non ente: quia cõponitur ex semine, quod corrũpitur, & arbores, & herbæ ex suis seminibus, vel ꝙ illa semina essent actu in illis mixtis, quod est falsum. ¶ Ad nonũ neganda est etiam consequentia, quia materia vnius elementi non potest disponi ad formam mixti nisi ex actione mutua elementorum. Actio autem mutua oportet vt saltem sit inter duo, quia vnum elementum non põt agere in seipsum. ¶ Ad decimum dicitur ꝙ aliquid esse ex aliquo contingit dupliciter. Vno modo tanquam ex manente secundum materiam & formam, & sic homo fit ex corpore & ex anima intellectiua, & domus ex lapidibus & lignis. Alio modo fit aliquid ex aliquo tanquã ex manente secundum materiã, & transeunte secundũ formã, & sic mixtũ est ex elementis, vnde dicitur argumentũ illud Arist. esse cõtra antiquos concedentes elementa actu esse in mixto, tunc nõ cõcludit simpliciter, sed ad contradicendum põni aduersæ, & hoc pluries facit Philos. vt patet 4. Phys. vbi tractat si Motus fieri põt in vacuo, & etiã 8. Phys. iuxta principium vbi disputat de motus æternitate. ¶ Ad vndecimũ, & duodecimũ & tertiumdecimũ, & quartũdecimũ simul dicitur ꝙ serũ egressum ex lacte non est purũ elementũ aquæ, neq; etiã ex rosis, & ex floribus, & herbis lambiccatis egreditur pura aqua, neq; etiã ex musto. Hinc tenent Theologi ꝙ in aqua rosacea, quę est liquor rosæ resolutus, & in alijs aquis alchimicis, & in vino non potest fieri baptismus. Dato ẽt & non concesso ꝙ illa sint pura elementa, dicitur ꝙ de nouo generantur. ¶ Ad vltimũ dicimus ꝙ illa verba dixit D. Tho. ad differentiam corporũ cęlestium, quæ non nisi secundũ aliquid eius simile veniunt in compositioné hominis, ipsa verò elementa secundũ substantiã non formalem, sed materialé non tantum communem .s. materiam primã, sed propriã, seu appropriatã dicuntur cõponere hominé. Et sic D. Thomas semper fuit sibi constans contra maleuolos aliter sibi imponẽtes, de quo benedictus Deus, & Beatus Thomas, qui hæc docuit.

Solutio quinti Arg.

Solutio sexti Arg.

Solutio 7. Arg.

Solutio 8. Arg.

Solutio 9. Arg.

Solutio 10. Arg.

74.

Solutio quatuor Arg.

1. par. q. 76. art. 4. & 4. sent. dist. 3. ar. 1. q. 2.

Soluitur vltimum Argumentum.

DISPVTATIO SECVNDA

De potentia materiæ primæ, eiusq; natura.

QVAERO num potentia sit essentia ipsius materiæ, & arguitur quòd non. Quia quod sua natura habet esse, & existere sine forma, nõ est essentialiter potentia, hæc est manifesta ex se, sed materia sua natura habet esse, & existere ex se sine forma: igitur non erit essentialiter potentia. probatur minor. Primo quia, Auer. 3. cęli ait, omnis põia fundatur in ente in actu. Sed materia est subiectũ potentiæ: ergo ipsa erit ens & subiectum in actu, quo sine forma permanere poterit. Probatur & secundo quia Arist. pri. Phys. ait ꝙ materia quemadmodum se habet vt sit principium, ita se habet vt sit: sed materia sua natura & per se est principium omni enti naturali, & est aliud à forma vt colligitur 1. phys. ergo materia sua natura hẽt esse distinctũ à forma & existit sine forma, quoniã esse & existere sunt idem in æternis. ¶ Arguitur secundo ad

Primũ Arg.

Tex. 29.

Tex. 66.

Tex 68.

Secũdũ Arg.

do ad principale sic. Aut materia est actu materia, aut potentia materia, si dabis primũ, ergo essentia materiæ nõ est pura potentia, si dabis secundum, hoc erit falsissimũ, quandoquidem quod est potentia tale non est tale, vt sortes qui est potentia, nõ est sortes, si ergo materia est potentia materia, non erit materia. Et sequeretur etiam maius inconueniens quòd materia esset potentia ad suum esse, & præsupponeret aliam, vt deducit Philosophus 1. phys. versus finem, & similiter esset, antequam fieret, & corrupta foret, antequam corrumperetur, & sic abitio esset in infinitũ in ipsis primis materijs.

Tertiũ Arg.

¶ Tertio ad principale sic. Illud quod est cã vt aliquod sit de se, est ens in actu, & nõ pura põia, quia nihil dat quod nõ habet, sed materia est causa vt priuatio quæ sua natura est nõ ens per accidens 1. phys. igitur materia sua natura est ens in actu & non pura potentia.

Tex. 80.

Quartũ Ar.

¶ Quarto, nullum respectiuũ est de quidditate & essentia absoluti, sed materia est res absoluta, & põia est quid respectiuũ: igitur materia non erit vt fingunt pura potentia, sed ex se habebit esse in actu. maior huius argumenti patet, minor est Arist. 9. primæ philosophiæ, vbi asserit potentiã actiuam respicere passiuam & econtra.

Tex. 3.

Quĩtũ Ar.

¶ Quinto, subiectũ generationis debet esse in actu, quia generatio pro præuia dispositione est accidens, hoc autem fundatur in ente in actu, sed materia prima est subiectũ generationis 5. Phys. ergo ipsa materia prima erit ens in actu: igitur non est essentialiter põia.

Tex. 10.

Sextũ Arg.

¶ Sexto, omne illud quod est duorum oppositorũ terminorũ receptiuũ idẽ numero manẽs, vt à quo & ad quem, non habet esse ab aliquo terminorum, sed natura sua est ens in actu: sed materia est receptiua duorũ terminorũ oppositorum, veluti termini à quo, & ad quẽ eadem numero sub vtrisq; manens: ergo à nullo illorum recipit esse, sed sua natura est ens in actu & existit: maior est clara quoniam si ab aliquo termino illud subiectũ haberet esse sub opposito illius termini numquã substaret vt docuit Arist. in prædicamentis, quã subsceptibilẽ contrariorũ asserebat, ex eo qđ ipsi nihil erat contrariũ, minor quoq; patet ex toto discursu primi Phys.

Cap. de substantia.

Septimum Arg.

¶ Septimo, materia aut est potentia respectu sui, aut respectu formarũ recipiendarum. si concedis primum: ergo materia nihil erit, pura .n. potẽtia est absentia omnis entis, & vltra nec ipsa materia erit materia, quia potentia tale non est tale. si conceditur secundũ, habetur propositum, quod materia sua natura est ens in actu, & non potentia.

Cõfirmatio Arg.

Et confirmatur quia omne æternum respectu suæ essentiæ caret potẽtia. Sed materia apud Arist. est æterna: igitur respectu suæ essentiæ caret põia, sed actu erit, maior & minor huius argumẽti sunt notę ex se.

Arg. octauũ

¶ Octauo, circumscribamus à materia per intellectum omnem formã, & tũc quęritur aut materia erit actu, aut potentia, si dabitur primũ hẽbitur propositum: secundũ nõ poterit esse quia 9. Metaph. potentia est relatiua, & suppositũ est materiam absolute considerari circũscripta omni forma.

Tex. 3.

Nonũ Arg.

¶ Nono, si materia natura sua non esset in actu, sed totũ esse haberet à forma, tunc non essent duo intrinseca principia rerum naturalium, sed vnum dumtaxat, forma scilicet, quod est valde absurdum. probatur consequẽtia, quia sola forma à qua prouenit esse materiæ sufficeret pro principio rerum naturalium, & sic nõ essent duo intrinseca principia, immo sequeretur quòd materia esset corruptibilis, quia destructa & ablata causa formali a qua ꝓuenit esse, destruitur & aufertur illud esse: sed esse materię per aduersarios prouenit à forma, quia ipsa de se nõ est in actu: igitur ablata & destructa forma necesse est materiã ipsam destrui.

Decimum Arg.

¶ Decimus, Deus ꝓducta materia non necessitatur ad producendã formam, & pręsertim quia actione naturę ꝓducitur forma, quę impediri põt, & sic ex se existerei & esset actu non aũt potentia.

Vndecimũ Arg.

¶ Vndecimo, diuidatur minimum cum sit quantum, tunc dabitur materia sine forma, quia materia diuisione nõ annichilatur, neq; potest dari forma minor minima forma.

Duodecimũ Arg.

¶ Duodecimo materia sm̃ se est substãtia: ergo secundũ se est actus quia substantia est ens & actus.

Tertiumdecimũ Arg.

¶ Tertiodecimo, materia secundũ se est subiectum actionis agentis, ergo secundum se antecedit actionem agentis, ergo etiam antecedit formam quę nõ est nisi per actionẽ agentis: igitur erit actus secundũ se.

Quartumdecimũ Arg.

Quartodecimo, si materia nõ esset in actu sed pura potentia, tũc esset in genere relationis, consequens est falsum, quia materia est substantia ex secundo de anima.

Tex 2.

Quintũdecimum Arg.

¶ Quintodecimo, illa non sunt realiter idem quorum vno multiplicato alterum non multiplicatur: sed põia materiæ multiplicatur, essentia vero eius minime: ergo potẽtia materiæ eius essentia esse non potest. maior patet, alioquin contradictoria verificarentur de eadem re: minor patet quia plurificatis actibus plurificantur potentiæ, sed eadem numero materia est in potentia ad plures actus, nam materia ignis est in põia ad aerem, ad aquã, & ad terrã: ergo &c.

Tex. 14. Ari.

¶ Huius veritatis fuit indagator Ar qui

12. Meta-

11. Metaph. ait, substantiæ autẽ tres sunt. s. forma cõpositũ, & materia quæ est hoc aliquid existens. igitur Philosophus vult ibi materiã esse in actu, & loquitur de materia prout cõ distinguitur à forma ¶ Hãc veritatẽ hẽt Simplicius qui primo Physicarũ ascultationũ ait priuationẽ distingui à materia, tũ ex modo loquendi, tũ ex re ipsa, est enim materia permanens, priuatio vero nõ, & dubitat Simplicius an hoc sit verũ, nã cum materia est põia & hẽt esse in põia, priuatio vero potẽtia est, quare materia in priuatione habet esse, soluit & negat esse materiæ consistere in põia, sed asserit materiam actu esse, & nõ potentia. ¶ Hoc etiam tenet Ioan. Gram. primo de gener. & corr. vbi ait, sciendũ aũt est qprius dictum est, q actu entia nũc dicimus, quæ in existentia sunt, quoniã est materia põia alia existens quęcunq; existentiam habẽt, & per se subsistẽtia sunt actũ habẽt: si enim põia dixeris ipsam esse materiã, non amplius vtiq; materia esset. quid clarius dici põt q materia non est põia sed in actu & actus quidã? quod affirmauit & lucidissimus Themistius in aurea illa sua digresione de potentia materiæ primi phys. vbi post multa ait q materia ad suã essentiam constituendã nõ indiget potestate, neq; potestas vlla in prima ac simplici rõne materię includitur, sed primũ quædam res est in se & existit actu, deinde materia intelligitur aliorũ esse, & sin posteriorẽ hanc considerationẽ, rõnem potentiæ contrahit. ex quibus verbis patet materiã non potentiam, sed actum quendã esse, quod etiã scripsit Auerr. in libro de substantia orbis, vbi habet quòd posse, quo substentatur hoc subiectũ, differt à natura substãtiali eius. ex quibus verbis clare colligitur potentiam materiæ distingui ab eius essentia, huic sententiæ subscribit se D. Thomæ, qui de ente & essentia ait, q relatio quæ est inter materiam & formam est accidens, quo stante sequitur materiam sua natura sine forma esse ens in actu, ad hoc vt possit esse subiectum illius accidentis, cum notum sit omnibus subiectũ accidentis esse ens in actu, & non puram põiam. Item D. Tho. 3. contra gentes de mente D Dionysij tenet materiam secundũ se esse quoddã bonum, & dat rationẽ, quia nihil appetit bonũ nisi bonum. Si ergo materia secundũ se est bona: ergo est perfecta: ergo est in actu, & actus quidã, quia oĩs perfectio est ab actu. ¶ In oppositũ est ipsemet D. Tho. 1. Phys. vbi ait q potentia materiæ nõ est aliqua proprietas addita supra essentiã eius. Sed materia secundũ suam substãtiam est potentia ad esse substãtiale, & tota schola Thomistarum sequitur istã sententiam, cum hoc idẽ affirmet D. Tho. pri. p & in quæstionibus disputatis, & in quolibeto 3. & in pluribus alijs locis suę doctrinę. ¶ Disputatio ista de natura materię est antiquissima inter Philos. apud quos tres fuerunt opiniones quæ in aliquo conueniebãt, & in aliquo differebant. conueniebant in hoc, q ponebãt materiã esse ens, & potentiam aliquo mõ. ens quidem quia cõmunis animi conceptio erat ex nihilo nihil fieri, põiam verò, quia res factas non ponunt omnino præesse in illo principio penitus eodem modo sicut sunt in effectu, quia tũc generatio esset superflua. differunt verò circa hanc põiam, nã Anaxagoras ponit quoddã chaos, & dicit in illo contineri omnia in actu entitatiuo, nõ tamẽ omnia in actu effectuali, & sic dicit materiã esse in põia non ad formas, sed ad exitus in effectu formarũ. Empedocles verò & Anaximander similiter dicũt materiã esse ens, quia asserebãt esse quãdã mixturã, sed esse in potentia nõ ad esse, quia ibi oĩa sunt, sed ad ordinẽ mẽbrorũ. ¶ Democritus vero dicit potẽtiã illã esse ad esse, quia ponit corpora atomalia esse materiã, & in ea esse potentiam ad esse per cõgregationem: ergo Anaxagoras dicit potẽtiã illã esse ad effectus. ¶ Emp. & Anaximãder dicũt potentiã illã esse ad ordinem. ¶ Democritus verò etiã esse: & sic antiqui Philos. paulatim & quasi pedetentim intrauerũt in cognitionẽ veritatis à principio, & quasi grossiores existentes aliquo pacto confuse tãgebant veritatem ipsam. tũ tempore Ar. cognita fuit perfecte natura materiæ, prout explicauit eam, ipse 7. Metaph. dicens, materia non est quid, nec quale, nec aliud aliorum quibus est ens determinatũ, sed potentia oia. verum his non obstantibus Scotus 2. sent. tractans de natura materiæ asserit duas propositiones posse tueri de ipsa, quarum prima est, materia est actus entitatiuus. ¶ Secunda verò, materia potest esse sine forma: & ex his sequitur tertia quod materia potest cognosci sine forma. hanc imaginationem sequuti sunt Henricus de Gandauo, & Gregorius de Arimino, addentes materiam habere propriam existentiam, quam appellant actum præsentiæ, & sic distinguunt triplicem actum formalem, scilicet qui ab aliqua forma prouenit, vt esse aquam, vel ignem: & existentiæ secundum quem res dicuntur existere. tertium vocant actum entitatiuum secundũ quem res dicuntur esse, & reperiri extra causam suam.

Simplicius Cõment. 58

Tex. 54. Ioannes Grã maticus.

Tex. 77. Themist.

Auerr.

Diuus Tho. Cap. 2.

Cap. 20.

Cõmen 79.

Q. 66. ar. 1. de potentia Dei q. 4.

Quomodo antiqui cõueniebãt & differebant circa materiam. Anaxagoras, Anaxim, Democr.

Tex. 8. Opinio Scoti dist. 12. quæst. 2.

¶ Primam

Aliquid est in actu dupliciter.

¶ Primam propositionē ita probant supponendo tamen primo quòd aliquid est in actu dupliciter, vno modo quia præsentialiter existit, alio modo quia est ens completū in specie aliquid etiā dicitur in potentia dupliciter, vno modo quia non præsentialiter existit, potest tā existere, sicut dies crastina, alio modo quia non est actu completum, & pfectum in specie potest tñ cōpleri & perfici. ex quo elicitur quòd est duplex actus, quidā est actus præsentialis existentiæ, & vocatur actus transcendens, & entitatiuus, quia est modus intrinsecus consequens entitatem propriam cuiuslibet rei, alius est formalis & specificus, qui est effectus ipsius formæ. supponit & secundo quòd aliquid est in potētia dupliciter, scilicet in potētia subiectiua, & obiectiua, illud est in potentia subiectiua quod potest esse subiectum, vel fundamentū alicuius potentiæ actiue & passiue, illud est in potentia obiectiua quod est obiectū potentiæ. ¶ Quibus stantibus arguunt sic, id quod sub oppositis terminis existit vnum numero, & est extra causas suas habet actum entitatiuum. sed materia est hmōi. igitur materia sua natura est ens & actus entitatiuus. Et cōfirmatur per se Arist. primo cœli dicentē, à primo quidē ente deriuatū est esse, his quidē clarius, his vero obscurius, hoc est, rebus completis & formis datus est actus formalis, materiæ vero datus est actus entitatiuus. ¶ Secundā propositionē probat multis rationibus & Physicis & Theologicis, sed quia de hac disputat satis subtiliter Caiet. in libello de ente & essentia, idcirco relinquo probationes huius propositionis. ¶ Tertiā vero ita probat cognoscibilitas est propria passio entis: ergo p se prædicatur de quolibet ente: igitur materia prima est p se cognoscibilis, quia est ens ¶ Præterea seclusa quocunq. extrinseco, materia hēt propriā entitatē: ergo propriam cognoscibilitatē. ¶ Sed quia hę tres propositiones sunt contra cōmunē doctrinam peripateticorum, quandoquidē non magis forma materialis educta de potentia materiæ pendet ab ipsa materia, quam materia à forma. sed formam materialē hēre esse independens à materia implicat contradictionē: igitur materiā habere aliquod esse, & non à forma implicat contradictionē: ex se ergo nullum esse habebit. ¶ Præterea ois effectus denominatiuus ad cuius rei reducitur ad aliquod tale p essentiā, sed esse actū e l effectus denominans oēs res igitur ad tale per essentiā reduci debet, & tunc quæritur, aut illud est materia, quod fieri non potest, quia tunc compositum haberet esse per se à materia contra Arist. 7. Metaph. igitur erit forma, & sic habetur propositum materiā oēm suam entitatē esse à forma. ¶ Adde quòd hæc positio est contra Ar. 2. de anima vbi non ponit nisi duplicē actum, scilicet primū & secundū, primum vocat formam substantialē, secundū operationē, vel iuxta interpretationē Grecorum primus actus est forma non operans, secundus actus est forma operans, actus entitatiuus non est nec primus, nec secundus: igitur in apertissimo mendacio est qui eum defendit, & contra veram peripateticam doctrinā. ¶ Et rationes adductę non cogunt, est enim falsum fundamentum assumptū, quòd illud quod est extra causam suā sit actus entitatiuus vt ostendit Capreolus. 2. sent. sed sufficit vt sit ens quod est pura potentia, & omnē actum accipiat à forma, & cum non detur potentia obiectiua, nec datur actus entitatiuus, quia nō sunt multiplicanda entia sine necessitate, ea. n. quæ Scotistæ attribuunt potentiæ obiectiuę saluari possunt p potentiā actiuā qua res producibilis est ab agente, vnde si nulla est potentia obiectiua, nullus quoque erit actus entitatiuus sibi correspondens. ¶ Ad cōfirmationē dicimus quòd Arist. loquitur de rebus perfectis, & vult dicere quòd à primo ente quod est Deus Opt. Max producta sunt entia æterna & caduca, entia ęterna habent esse clarum idest perpetuū, entia caduca habēt esse obscurum, idest corruptibile. ¶ Aliq duę probationes p tertia propositione, supponunt quoq; falsum p cognoscibilitas sit propria passio entis, quia vt Cōmentator dic t primo de anima, actus & potentia sunt differentię entis valde opposite. & circuunt omne genus, & quia oppositorū opposite sunt proprietates, sicut actus est ratio cognoscendi sic potentia est ratio occultandi: ergo cognoscibilitas, siue intelligibilitas non est passio p se primo cōpetens enti sub ratione qua ens, sed bene est passio per se primo cōpetens enti in actu quatenus est in actu: vnde licet materia participet secundū se rat onē entis, non tamen secundū se participat rationē intelligibilitatis, & cognoscibilitatis, hinc Philosophus primo Phys. dixit, subiecta natura idest materia cognoscibilis est per analogiam, siue per comparationē vt ait Cōmentator ibi, quia sicuti se habet ęs ad statuā & lignum ad scamnū, ita materia ad substantiā actu existentē, quomodo enim cognoscimus materiam nisi per transmutationē, quia fit transmutatio in substantiis puta ex aere generatur

Tex. 10.

Duplicit. aliquid est in potentia

Cap. 5. Tertiæ propositionis, pbationes.

Tex. 12.

Tex. 4.

C. 12. Pōta obiecti ua non datur.

Cōmen. 6. Cognoscibilitas nō est passio entis vt sic.

Tex. 69.

Quomodo materia cognoscatur.

igneis, ex hoc concluditur ꝙ oportet aliquid esse quod subijcitur vtrique termino transmutationis: & sic cognoscimur per discursum materiã esse: quid autem sit materia cognoscimus remouendo ab ea oẽs actus, quia ipsa non est quid, nec quale, nec quantũ, nec aliquid aliorum, sicut neque lignum est ex se aliqua figura, scilicet aut scamni, aut lecti: & sic diffinimus ꝙ sicuti lignum est tm̃ in potentia respectu artificialium quæ possunt fieri ex ligno, sic materia est pura potentia respectu omniũ formarum naturalium: non ergo sua natura est cognoscibilis vt arbitrantur Scotizantes. ¶ Gregorius de Arimino alia via arbitratus est materiam esse in actu, & supponit Primo, ꝙ actualitas dici potest qualibet entitas, quæ sub ente transcẽdenti continetur prout ens ipsum illimitatũ & trãscendens distinguitur contra ipsum nihil. ¶ Secundo modo vt actus & põia sunt differentiæ cuiuslibet prædicamenti, quemadmodũ homo in actu & in põia dr̃ in prædicamento substantiæ; & albu in actu & in põia in prædicamento qualitatis, & sic de alijs prædicamentis. ¶ Tertio modo vt actus dicat formã, & põia materiam. ¶ Quarto modo vt actus & põia sint duo extrema entis, sm̃ totum naturæ suæ circuitum & ambitum, adeo ꝙ põia teneat vnũ extremũ principium, vtpote ꝙ sit quædam entitas quę sit pura potentia, & actus sit aliud extremum cui nulla sit prorsus admista potentia. ¶ Secundo supponit ꝙ duobus modis aliquid dicitur in actu. ¶ Primo quia de eo enunciatur propositio de secundo adiacente, vt lignũ est, tabula est &c. & p oppositũ aliquid dr̃ in potentia quia de eo verificari & enunciari põt propositio de possibili, vt antichristus est possibilis, hæc enunciatio est falsa antichristus est. Secundo aliquid dr̃ in actu ꝙ est perfectũ in specie, vt substantiæ separatę, vel substantiæ compositę, vel formæ ipsę substantiales puta anima vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, & p contrariũ id dicitur esse in potentia hoc modo secundo quod non est perfectum in specie, sed est quasi essentia quædam partialis perfectibilis per aliam, sicut lignum licet sit actu primo modo, qm̃ verum est dicere lignum est, tamen in genere artificiatorum est in pura potentia, qm̃ ex se nullam habet formam artificiati. ¶ Tertio supponit ꝙ duplex est materia, altera quæ est subiectum mutationis substantialis, altera quæ est subiectũ mutationis accidentalis prima dicitur quoddã ens imperfectum & nondum factum integre, & per formam autẽ consummatur, & absoluitur, vnde fit ꝙ forma aduenies materiæ ipsam perficiat, & compleat largiaturque ei esse pulchrũ: sed altera materia est substantia perfecta & consummata, vnde accidentia aduenientia non absoluunt ipsum subiectum, cum sit absolutum & factum perfectum, sed ornant & disponunt ad aliquid aliud, & hinc est ꝙ subiectum non accipit esse ab accidenti, immo accidentia à subiecto habent esse quib. s stantibus, ponit duas propositiones quarum prima est, materia est actu existens. Secunda est, materia põt cognosci sine forma. ¶ Primam propositionẽ probat, quia quod præest substantiæ cõpositę est in actu, sed materia præest substantiæ compositę: igitur materia est in actu. maior patet quia quod fuit ante me iam actu erat: minor probatur, quia tota substantia composita iam non est genita, sed forma est terminus generationis, & materia præfuit generationi. ¶ Tum etiã ex suppositis, quia illud de quo verificatur propositio de secundo adiacente, est in actu, sed de materia prima sine forma verificatur propositio de secundo adiacente: igitur est in actu. maior & minor huius rõcinij sunt manifeste ex se, & hæc germana opinio Ar. vbi ponit materiam ingenerabilem & incorruptibilem. ¶ Secundam propositionem ita probat. Id per quod cognoscuntur res naturales, id est ex se cognoscibile, sed per materiã cognoscũtur res naturales: igitur materia est ex se cognoscibilis. patet maior quia propter qđ vnũquodq; & illud magis. primo poster. minor quoq; probatur, quia cognitio rerum naturalium pendet ex suis causis, materia est per se & intrinseca causa rerum naturalium. Præterea materia cũ sit substantia est nobilior quolibet accidenti: si ergo accidens est cognoscibile ex se: igitur & materia. ¶ Sed hæc opinio in aperto aduersatur rõnibus, & authoritatibus Ar. igitur non est sustinenda, rões sunt istę. Prima adducitur ex Phys. quinto: si materia sua natura haberet aliquẽ actum, tunc generatio esset alteratio, cõtra totam Philosophiam, consequentia pbatur, supposita vna propositione Auer primo Phys. vbi habet ꝙ materia amittit nomen & definitionem in gñatione substantiæ, sed in alteratione neq; nomen, neq; diffinitionẽ amittit. Supposito etiã ꝙ materia sit æterna, tunc sic. materia habet actũ existentiæ ergo in generatione substantiæ non amittit nomen, nec definitionem, qm̃ ipsi existentię æterna nõ amitteret illum actum à quo omnis definitio & nomen suscipitur, & sic sequitur ꝙ

2. sent dist. 12. q. 1. ar. 1.

Duobus modis dicitur aliquid in actu.

Materia est duplex.

Propositiones opinionis Greg.

Probatio secundæ propositionis.

Tex. 5. 8 Metaph. Tex. 5.

Tex 5.

Comm. 63.

tur ꝙ generatio substantiæ est alteratio, quod si euadere debemus, dicendū est materiā esse puram pōiam. Secunda ratio sit hæc. Cōpositum est pōia ꝓpter materiam, est actu ꝑ formam, sed ꝑ ꝙ vnumquodq; tale & illud magis: igitur materia maxime est potentia, sed quod est maxime tale & ꝑ se tale, sua natura tale erit: ergo materia sua natura erit pōia. Authoritas est Arist. 7. metaph. sæpe allegata, ꝙ materia non est quid, nec quanta, nec qualis, sed potentia omnia. Secunda authoritas est etiā Ar. pri. Phys. vbi ponit materiā prope substantiam: qđ igitur est prope substantiā non est sua natura aliquis actus, præcipue existentiæ, quia actus est maxime substantia 2. de anima. sed materia est prope substantiam, per dictum Ar. igitur non erit actus existentiæ vt docet Greg. sed absoluta potentia. hę rōnes & authoritates sufficiant. ¶ Superest modo soluere suas rationes, & ad primum dicimus ꝙ materia licet præfuerit generationi substantiæ cōpositæ, nō tñ ex se existens in actu per suā naturā, sed ꝑ formam præcedentē à qua actuabatur & post gñationē ꝑ formam rei genitæ. Ad secundā dicimus ꝙ ista ꝓpositio dupliciter intelligi pōt. scilicet materia est absolute & simpliciter, & sic non verificatur nisi de substantijs perfectis vt Sortes est, Plato est, alio modo cum aliquo respectu vt dicendo materia est . s in composito, & etiam forma est in composito, & sic concedimus ꝙ de materia verificatur propositio de secundo adiacente, sed non sequitur, ergo est in actu existentiæ vt ipse deducit. Authoritas Arist. declarat seipsam, quã licet materia sit ingenerabilis & incorruptibilis, non tñ est actu existens sine forma, sed est pura potentia & semper sub forma. soluuntur quoq; rationes pro secunda propositione: & et prima sic, negando minorem, ꝙ ꝑ materiam solitariæ sumptam cognoscuntur res naturales, licet prout est sub ipsa forma pariat aliquam cognitionē, illam tñ non habet ex propria natura, cum sit pura pōia, & actus est ratio intelligendi & cognoscendi 9. diuinorum. Secunda quoq; soluitur dicendo ꝙ licet materia sit simpliciter nobilior quolibet accidenti: tamen accidens, inquantum est quædam actualitas, est secundum quid nobilius ipsa materia, & ratione huius nobilitatis in qua excedit secundum quid materiam, habet ꝙ sit cognoscibile ex se, quod tamen non cōpetit materiæ. ¶ Sunt quidam alij moderniores ac iuniores Philosophi, qui putant ad mentem Arist. loqui, & vt videantur se aliquid noui adinuenisse dicunt materiam esse actum, sed non entitatiuū, nec existentiæ, sed actum quendā imperfectum, in potentia tamen ad quemlibet actum perfectum, idest materia est substantia imperfecta in se, sed si comparatur ad actus perfectos qui sunt compositorū, est pura pōia, sicut lignum est ens in se, sed in genere artificiali est pura potentia, quia nec est arca, nec sedes, sed in potentia omnia ista, ita materia est potentia ens perfectum, vnde non est ignis, non aqua, non leo, nec quid simile, sed potentia omnia ista, hoc tñ non impedit quin materia non habeat aliquem actum in se. Addunt adhuc ꝙ cum existentia non distinguatur ab essentia, & quia materia sicut habet distinctam essentiam à forma, ita etiam habet distinctā existentiā, & sic Deus sua potentia poterit conseruare sub tali existentia materiam absque omni forma, & hanc doctrinam sustinent ex professo contra D. Tho. p.p. & in quolibetis, & contra etiam ipsum Dur. 2. sent. D. 12. q. 2. & hanc veritatē dicunt adinuenisse veteres Peripateticos, quibus maxima adhibēda est fides, ipsi enim soli vel maxime ad mentē Arist. præ cæteris loquuti sunt, vnde voluerunt materiam esse non actum formalem, sed actū entitatiuum, & hoc voluit primo Alex. qui 8. diuinorum asserit materiā non esse actu quodquidest, sed substantiā in pōia. Alex. ergo negat ab ipsa materia inclusionem actus perfecti, non autē imperfecti. hoc idē asserit Simplicius 2. de anima dum inquit, neque igitur materia hoc aliquid est, quippe quæ inde finita sit, ꝓpter imperfectam substantiam suam & potestate existentē, & quæ termini recipiendi vim habeat, verum adhuc terminata sit: neque forma, ea namq; terminus est, & ꝑfectio, & prima, atq; sm̄ se substantia ad quam terminatur, & quod absoluitur atq; perficitur & substantia sm̄ alterum est, illa existit, de qua hoc aliquid dicimus & paulo post, non sanè materia potestate est, sed substantia potestate, neq; certe vnꝗ actu futura, manet enim semper qđ vere est, sed ex illa recipiendi facultate perficitur, & ita substantia quædam tenuis & imperfecta est, forma autē actus est, ex quibus verbis volūt habere Simplicium tenuisse materiam esse actum imperfectū. huius etiā opinionis fuit lucē distinctus Themistius vt adductus est à nobis in arguendo. Non deest adhuc rō qua nitūtur ꝓbare suū intentum, & quærunt si materia est ens in pura pōia, tunc quærimus & percontamur nos de ista pōia, aut est distincta & abiuncta ab ipsa materia, aut nō. si dabitur hoc sm̄.

Tex. 8.

Tex. 80.

Tex. 5.

Soluuntur ratione. Gregorii.

Tex. 20.

Materia habet aliquē actum.

q. 66. ar. 1. quolib. 3. ar. 1.

Comm. 3.

Comm. 2.

Sententia Simplicii sequitur.

igitur cum remaneat eadem materia sub forma generanda quæ fuit sub forma corrumpenda, sequitur materiam adhuc esse in potentia ad formam abiectam à materia, qđ est falsum, quinquidē sequeretur ꝙ ꝑ agens naturale idem numero corruptū reparari posset. si dabitur primum ergo materia comparabitur ad potentiam suam vt subiectum ad formam, & sic non erit ens in pura potentia, sed quid aggregatū ex substantia materiæ & pōia sua qđ etiā absurdissimū est, ne igitur talia monstra appareant in Philosophia, melius est dicere materiam esse actum imperfectum vt dictum est. ¶ Sed bone Deus quomodo allucinantur isti viri in re tam notissima: & præcipue cum locum manifestum habeamus ab ipso Ar. primo Physicarum auscultationū circa finē, vbi soluens rōnes antiquorum negantium gñationē ꝑꝑ rōnē illā quæ famosa erat apud eos, ꝙ si gñatio esset, aut esset ex ente, aut ex nō ente, non ex ente quia ens non generatur, neq; ex nō ente, quia ex non ente nihil fit. soluit dupliciter, & posita prima solutione, ponit sm̃ dicens, vnus quidē igitur modus hic est, alius aūt, quòd contingit eadem dicere sm̃ potentiam & actum. hoc aūt determinatum est in alijs magis cum diligentia, vbi patet ꝙ vult materiam non esse ens in actu quæ est subiectum gñationis, nec esse non ens ꝑ se & simpliciter, sed est ens medium inter actum, & purum nihil videlicet est ens in potentia, non ergo est actus vt isti fingunt, quia vt dictum est esset multiplicare entia sine necessitate. sic igitur possumus saluare materiam & substantiam cōpositam existere vno nomen esse existentiæ qđ acquirit à forma cui per essentiam competit existere, materiæ autem & compositę substantiæ per participationē. vnde Philosophus secundo de anima dixit quod vere est actus est, quasi dicat forma est existentia non existens, sicut albedo dr̃ albedo non alba igitur materia per formam dicitur in actu & existere non autē sua natura, propterea materia prima de se non existit, nec existere potest sine forma, quia si sic, tunc simul esset & non esset, quod implicat contradictionem, quia existentia, vel est forma ipsa, vel eius effectus formalis, & impossibile est effectum formalem separari à forma: ergo impossibile est ponere existentiam sine forma sicuti impossibile est esse album sine albedine, ita etiam esse in actu sine actu, quia actus primus est idem quod forma vt dictum est. quibus stantibus dico quòd Alexan. est contra ipsos, siquidem dicit quòd materia est substantia in potentia: ergo non actus: immo Alexan. clarius explicauit mentem suam secundo naturalium quæstionum vbi inquit, substantia materiæ in posse est. Simplicius quoque est contra ipsos, nam ex verbis eius colligitur ꝙ materia est quædam substantia tenuis, & imperfecta, forma aūt est actus. quorsum tendūt hæc verba, nisi dicere ꝙ materia est pōia quæ est quid mediū inter ens in actu & purū nihil: vnde Arist. 7. diuinorū dixit ꝙ forma est magis ens quā materia, & quā substantia cōposita ex vtrisq;: & ideo nō oportet ponere aliū actu ab illo qui est forma: immo Cōmētator 2. Phys. animaduertens quomodo existentia quælibet est à forma, intulit ꝙ si materia existeret sine omni forma, tūc ꝙ nō est in actu, esset in actu vt deduximus supra contra istos opinātes, luce meridiana clarius apparet ꝙ ista consequentia nullius roboris esset, nisi innitatur huic medio ꝙ oīs actus existendi à forma ꝓficiscitur vnde mirū est quomodo aliqui in via Auerr. defendant actū non oēm esse à forma insequentes viā Scoti 7. metaph. & 2. sent. quā viam ante Scotum inuenit Henricus de Gandauo in quolibetis suis, videlicet quolibet 4. q. 16. in qua q. quærit num Angelus sit compositus ex materia & forma. rō adducta ab istis de facili soluitur, quia pōia materiæ, vt dicemus, dupliciter sumi pōt. Vno modo ꝓ gradu entis, & sic non distinguitur à materia, sed est sua natura & quidditas, sicut animal rationale est natura, & quidditas hominis. Secundo modo potest accipi pro respectu quo respicit ipsam formam, & sic distinguitur à materia & multiplicatur, de quo loquēs Auer. 12. primæ Philosophiæ dicebat, ꝙ numerus habilitatum idest potentiarum materiæ est sm̃ numerum specierum generabilium: non sequitur modo argumentum ꝙ per agens naturale idem numero corruptum possit reparari, licet enim quælibet portio materiæ primæ sit in potentia ad quamlibet formam, non tamen quęlibet portio materiæ dispositæ est in potentia ad omnem formam numero, sed ita est in potentia ad istam, quòd non ad aliam, verbi gratia, sint duæ materiæ scilicet A. & B. sufficienter dispositæ ad recipiendam formam ignis, & ponatur inter has duas materias vnum agens, puta ignis potens introducere formam ignis in vtraque materia, dico ꝙ iste ignis illā numero formā quam causabit in A. non posset causare in B & illā quā causabit in B. non posset causare in A. sic igitur patet, authoritates & rōnes horū non concludere.

Impugnatur hæc opinio.

Tex. 78.

Tex 5.

C. 7.

Tex. 7.

Comm. 8.

q. 5 distin. 12. q. 2.

Comm. 12.

Pulcrū exemplum.

Ponitur dilucidatio q̃ fit

q. 25. ar. 2.

Quot modis dicitur pōa.

¶ Iam vero aliorum reiectis opinionibus quæ sit germana opinio Aristotelis dicēdum est, & vt res fiat conspicua magis, animaduertendū. Primo vt docet Ar. 5. Metaph. cap. de potestate, & Doctor Angelicus S. Th. pluribus in locis suæ doctrinæ, & præcipue in qq. disputatis de potentia Dei, & p. p. q. 25. & 1. sent. dist. 49. & tertio contra gentes cap. 45. ꝙ potentia multis modis sumitur. Vno modo pro principio mouendi, seu transmutādi aliud inquantum aliud, ita ꝙ mouens siue transmutās in quo est tale principium semper est aliud, siue supposito, siue realiter ab eo quod mouetur, aut trāsmutatur, nihil enim primo & per se mouet, aut transmutat seipsum. ¶ Secundo capitur potentia pro principio quo aliquid mouetur, aut transmutatur ab alio, & hæc est potentia passiua, vt grauitas in lapide qua mouetur deorsum a generante, & hæc est potentia qua patiēs potest pati, siue patiatur proprie, siue improprie. ¶ Tertio dicitur potentia qua possumus bene & perfecte operari, vel qua potest aliquid bene & de facili pati, vt lignum dicimus incisibile quia de facili inciditur. ¶ Quarto dicitur potentia omnis habitus siue dispositio, vel virtus qua possumus resistere corrūpētibus, & reddimur quasi impassibiles, & hæc est naturalis potētia de qua Philos. scripsit in secunda specie qualitatis. ¶ Secūdo est animaduertendū, ꝙ materia habet gradus, & similiter potentia vt late scripsit Auer. vltimo cap. de substantia orbis, quod maxime notauit S. Tho. primo libro de cœlo & mundo, vbi soluit argumentum Ioannis Grammatici volentis, ꝙ si materia corporum cœlestium non esset eiusdem rationis cum istis, tunc talis materia esset composita ex aliquo cōmuni in quo cōueniunt, & ex aliquo proprio vtrique per quod differunt. soluit D. Tho. ꝙ istę materiæ sunt diuersæ, sed non propter aliquā compositionem vt imaginabatur Ioannes Grammaticus, sed propter habitudinem ad diuersas formas, potentiæ enim diuersificantur secundum diuersitatem actuū. nec intelligas prudēns lector gradus materiæ vt intellexit quidam Arcāgelus Mercenarius in quibusdam dilucidationibus suis, volens quod cū materia & forma quo quō relatiua sint 2. Phys. ergo qualis diuersitas reperitur in formis, eadē in materijs reperiri debet, cūm autem dentur formæ quæ indigent materia vt subsistant, vt formæ inferiorum, aliæ vero non indigent materia vt subsistant vt formæ æternæ, igitur & duo materiæ gradus reperiri debent quorum alter indiget forma vt actus sit, veluti materia inferiorum, alter vero nō indiget forma vt subsistat & actu sit, sicut materia cœli, quę non est potentia vt censuit Beatus Thomas. hęc ille putans se sacrificium præstare Deo scribendo contra S. Tho. non intuens quod expresse scribit contra Ar. 2. de anima, & 7. primæ Philosophiæ, vbi non ponit nisi tria mēbra ipsius substantiæ scilicet actum, potentiā, & compositum ex his. supra his dictis fundatur argumentum quo vtitur D. Tho. contra Auer. p. p. q. 66. art. 2. in corpore, vbi ait ꝙ impossibile est dicere materiā cęli esse ens in potentia ad vbi, & non ad esse, & ꝙ forma eius sit substantia separata, quæ etiam est motrix, quia impossibile est ponere aliquod ens actu, quin vel ipsum totum sit actus & forma, vel habeat actum seu formam. remota ergo per intellectum substantia separata quæ ponitur motor, si corpus cœleste non est habens formā, quòd est componi ex forma & subiecto formæ, sequitur quòd sit totum forma, & actus: omnis autem forma quæ proprie & per se est, est intellecta in actu, sed corpus cœleste nō est intellectū in actu quia est sensibile, igitur non est pura forma, nec pura materia quia tunc non esset subiectum motus: ergo erit compositum, & sic materia eius erit pura potentia ad formā quā habet, & hæc satiat appetitum eius. Responsio ipsius Arcangeli ad hoc argumentum est falsissima & plena mendacio, ait enim ꝙ materia illa nec est actus, nec habens actum, sed est materia per se existens in actu. videte amabo quomodo istę vir ponit quartum genus substantiæ, quod est ab Arist. & philosophia alienum, nec suum argumentum est alicuius valoris, cum supponat intelligentiam esse formam dantem esse in cęlo, quod abhorrent Philosophi & Theologi. ¶ Dicimus & secundo ꝙ materia illarum formarum quę non indigent materia vt subsistant, est corpus cœleste, quod est compositum ex materia quæ est pura pōtia, & forma sua, & sic argumentum nihil concludit. ¶ Tertio est sciendum ꝙ potentia materiæ cum sit substantia potest accipi dupliciter. ¶ Primo pro gradu entis & substātiæ, quod aliqui dicūt pro absoluto, secūdo pōt accipi pro relatione & respectu. Primo modo dicitur ꝙ potentia materiæ est eius natura & quidditas per quam diffinita est 7. diuinorum & Aristo. primo Phys. appellat subiectam naturā. ¶ Secundo modo materia non est sua potentia, sed distinguitur ab ea vt dixit cōmentator primo Phys. & in libro de substantia orbis, vbi habet

Materia habet gradus similiter pōa

Lect. 6.

p. p. q. 77 ar. 3.

Contra Archangelum Mercenariū

Tex. 26.

Tex. 1.

Tex. 7. & in sequent.

p. p. q. 66. art. 2.

Potētia materiæ dupliciter.

Tex. 8.

Tex. 69.

quòd

quòd poſſe quo ſubſtat hoc ſubiectum differt à natura ſubiecti. Vltimo conſiderandum eſt ex ſecundo de anima, quòd actus apud Ariſt. non eſt niſi duplex, alius vt ſcientia qui vocatur actus primus & forma, alius vt conſiderare, qui dicitur actus ſecundus. quibus iam iactis ponuntur iſtę tres propoſitiones tãquã verę & indubitatę. ¶ Prima eſt. Materia ſua natura eſt pura & nuda potentia, quæ eſt quidam gradus entis & ſubſtantiæ. ¶ Secunda eſt, materia non poteſt cognoſci ſine forma. ¶ Tertia, impoſsibile eſt materiam exiſtere abſque forma. Et quia diſputatio debet eſſe remota ab odio & ab amicitia (odiũ enim & amicitia ſunt cauſæ maximæ diuerſitatis, primo cœli, vnde 3. cœli cauſatur Plato quia propter magiſtri amorem idest Socratis, & propter amorẽ geometriæ in multis deuiauit à veritate) propterea remoto omni amore ac odio rationibus, & peripateticorum authoritatibus inſiſtẽdum eſt. ſit ergo prima ratio hæc pro probatione primæ propoſitionis. Qua ratione reperitur vnũ extremum poſitum in tota natura entis, eadem ratione eſt reperire aliud extremum poſitum infra totum ambitum entis, ſed in natura reperitur vnum extremum, nempe Deus benedictus actus puriſsimus, cui nulla prorſus eſt potentia admiſta: igitur eadem ratione reperitur aliud extremum pura potentia, cui ſecundum ſuam naturã nullus ſit penitus admiſtus actus, & hoc tale eſt materia prima quæ eſt pura potentia. hoc arg. vſus eſt Ariſt. 12. Metaphy. datur vnum motum non mouens tamquam extremum: igitur datur aliud extremum mouens non motum: ſi concludit arg: Ariſt. concludit & mea ratio. Prçterea Ariſt. 5. Phyſ. ait quod generatur non eſt, quod mouetur eſt, & ſubiectum motus eſt ens in actu, ſubiectũ generationis eſt non ens, ſed ſubiectum generationis eſt materia prima: igitur materia prima eſt non ens, ſed non eſt dicendũ quod ſit non ens quod eſt purum nihil, ergo dicitur nõ ens in actu, & ſic eſt pura potentia: vnde Ariſt. 12. diuinorum volens inueſtigare, quid ſit eſſe ipſius materiæ primæ, propoſuit diuiſionem entis in potentiam & actum & concluſit ꝙ comprehenditur ſub altero mẽbro illius diuiſionis, videlicet ꝙ eſt ens in potentia, quid clarius? Adhuc, definitio eſt eſſentia, quidditas, & natura definiti vt ſcribitur primo Poſt. ſed definitio ipſius materiæ primæ eſt potentia, igitur materia prima erit ſolũmodo potentia. minor colligitur eſt Ariſt. ſeptimo primæ Philoſophiæ vbi inquit, materia non eſt quid, non eſt qualis, non eſt quanta, nec aliquod quibus ens eſt determinatum. Hinc 12. primæ Philoſophiæ inquirit per longum proceſſum, an principia decem prædicamentorum ſint eadem, vel diuerſa, & tandem concludit ꝙ ſunt eadem proportione, quia actus & potentia ſunt in vnoquoque prædicamento proportionaliter, & oſtendit quòd principia proxima decẽ prædicamentorum ſunt diuerſa, principia autem remota ſunt eadem vt patet in tex 22. talia autem ſunt principia prædicamenti ſubſtantiæ, ſcilicet potentia & actus, ſed potentia in prædicamento ſubſtantiæ reducitur ad materiam, & actu ad formam vt dicit comment. expreſſe 12. Metaphyſi. igitur materia eſt pura potentia, & hæc eſt ſententia Diuus Thomæ, vbique locorum ſuæ doctrinæ. Si vera ſunt hæc quæ diximus, ſequitur ſecunda propoſitio indubitata, quòd materia non poſsit cognoſci ſine forma, licet entitas formæ non ſit cauſa entitatis materiæ, quia ſunt res diuerſæ, vnde materia per propriam rationem includit rationem entis, tamen per propriam rationem non eſt primo cognoſcibilis, vt aperte colligitur ex 7. Metaphyſicæ, vbi habetur, ꝙ materia ſecũdum ſe eſt ignota, & primo Phyſ. tex 69. ſcribitur, ſubiecta natura ſcibilis eſt per analogiam, vbi Commen. reddit cauſam dicens: iſta natura ſubiecta ſubſtantiæ non poteſt intelligi per ſe, cum non ſit aliquid in actu habens quidditatem. Sequitur & veritas tertiæ propoſitionis quoque, quam oſtẽdit Ariſt. primo libro de gener. & corr. vbi ita argumẽtatur. Si materia eſſet ſine forma, ſequeretur quòd ipſa vel eſſet nihil, vel vacuum, vel punctus, vel corpus impartibile, quæ omnia ſunt abſurda: abſurda igitur erit opinio illorum qui aſſerunt materiam per actum non cauſatum à forma poſſe materiam exiſtere. conſequentia patet, quia etiam ſi daretur licentia fingendi, non datur alius actus in doctrina Ariſt. niſi primus & ſecũdus, omnem igitur entitatem actualem, qua materia gaudet, accipit à forma, qua ablata, materia nihil erit, ſicut etiam omnem entitatem potentialem & poſsibilem quã habet forma quælibet, recognoſcit à materia, hinc eſt quod cum in ſubſtantijs ſeparatis, præter primam, ſit aliqua potentialitas, aſſerit D. Tho. in eis reperiri materiam æquiuoce. ¶ His habitis argumenta oppoſita non eſt difficile tollere, & ad primum negamus minorem, & ad probationem dicimus ꝙ noluit Cõmen. dicere quòd ens in potentia fundatur in ente in actu ſcilicet entitatiuo, vel exiſtentiæ, aut præſentiæ, aut

Cõment. 70
Tex. 6.
Tres propoſitiones.
Tex. 101.
Probatʳ prima propoſitio.
Tex. 37.
Tex. 10.
Tex. 8.
Tex. 30.
Tex 8.
Ac. Tex. 12. vſq; ad 29.
Cõment. 16
Secunda propoſitio.
Tex. 35.
Tertia propoſitio.
Tex. 27.
p.p. q. 50 ar. 2. & de ente & eſſẽtia c. 5

tiæ, aut actu imperfecto ipsius materiæ vt ipsi fingunt, sed intelligit quòd fundatur in ente in actu existentiæ ipsius compositi, quia non potest materia esse, nisi in composito quod existit per se per formam, & hæc est mēs eius, dicit enim, materia non inuenitur nisi in ente in actu, & si separaretur esset non ens, differentia inter non esse & esse in potentia est quia non esse, non est in actu ens, nec in aliquo in actu, non distinctum ab eo, & hoc intendimus cum dicimus de prima materia quòd nō est in actu, & ens est in ente in actu non distincto ab eo. ¶ Ad aliam probationem dicimus ꝙ materia est per se principium omni enti naturali, vt potentia, & non vt actus. manifestum quoque mendacium committunt quando dicunt quòd in æternis est idem essentia & existētia, quia in omni creatura quidditas & eius esse actualis existentiæ realiter distinguūtur vt docet D. Tho. 2. contra gentes. ¶ Ad secundum dicimus quòd materia est actu materia, & actu ens, sed negamus ꝙ sit actus, vel ꝙ sit in actu, nec sequitur ꝙ sit in potentia ad suum esse, vel ꝙ supponat aliam materiam, & ꝙ fiat abitio ad infinitum, quia materia sua natura est potentia, sicut forma sua natura est actus. ¶ Ad tertium dicimus glosando maiorē, ꝙ illud quod est causa vt aliquid sit est ens in actu, valet ista propositio de causa efficiente & de causa formali, non autem de causa materiali. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ potentia vt dicit respectū non est essentia materiæ, sed prout dicit gradum entis & substantiæ, quæ est quid absolutum. ¶ Ad quintū respondetur ꝙ materia non est subiectum generationis prout generatio est præuia dispositio, sed tantū prout dicit instantaneam introductionem formæ in ipsa. ¶ Ad sextum concedimus materiā non habere entitatē suā ab aliquo terminorū, quia vt dictū est, materia per sui naturā est ens, res, & omnia transcendentia, sed existētia est tantū illa quā non habet à se & recipit à forma, nec est ad propositum authoritas Ar. in prædicamentis, cum loquatur ibi de substantia quæ est actu, & est susceptibilis contrariorū, ex quo soluitur septimū. ¶ Octauum concedimus ꝙ materia est actu materia, sed id ꝙ nos negamus est, ꝙ materia nō est actus, nec in actu sine forma. ¶ Ad nonum dicimus ꝙ sequeretur & concluderet argumentū, si poneremus materiā accipere à forma omne esse, scilicet tam essentiæ, quā existētię hoc nos nunquā somniauimus, sed dicimus ꝙ natura materiæ primæ est vna substātia æterna de se, quæ est pura potentia, actualitatē, & existentiam habet à forma, vnde non sequitur ꝙ materia sit generabilis, vel ꝙ tantū forma sit intrinsecum principium rerū naturaliū. ¶ Ad decimū dicimus ꝙ præsupponit falsum, quòd Deus prius produxit materiā, & deinde formā, rei ueritas est, ꝙ insimul produxit materiam & formā, & si necessitatur Deus vt non faciat contradictoria simul, quia hoc nō est intelligibile, necessitabitur quoq; vt producat simul materiā & formam. ¶ Ad vndecimum dicimus in Addi. nostris ꝙ minimum vt est quantū mathematice consideratum est diuisibile in semper diuisibilia, nō autem vt est naturale, vnde non sequitur ꝙ dabitur materia sine forma. ¶ Duodecimū argumentum est puerile, quia dictum est ꝙ materia est ens, & substantia quæ est pura potentia, non ergo valet argumentum, est substantia, ergo est actus, negatur ista consequentia. ¶ Ad tertium decimū dicimus ꝙ maior propositio est falsa, nō enim est imaginabile ꝙ materia seiuncta à forma sit subiectum actionis agentis, cū agens sit extrahens semper aliquid de pōtia ad actum, & non largiatur multitudinē, sed perfectionē ait Auerr. 8. Metaph. vnde non agit in nudam materiā. ¶ Ad quartūdecimum negamus consequentiam, quia sumendo potentiam pro gradu entis est in genere substantiæ, licet pro respectu sit in genere relationis, vel vt alij dicunt ꝙ potētia bifariam sumi potest. Primo pro subiecto quod potens est duntaxat recipere. Alio modo sumitur vt dicit respectum & habitudinem ad rem generandam. Primo modo est in prędicamento substantię. Secundo modo est in prædicamento actionis. Soluitur etiam hoc argumentū iuxta viam illorum qui dicūt quòd potentia capitur dupliciter. Primo quo ad absolutū, & hoc est substātia & essentia materiæ, & hoc exprimitur in recto. Capitur quoq; pro respectiuo quod dicit in obliquo, & tale est in prædicamento actionis. ¶ Ad quintumdecimū patet quoq; responsio, ꝙ multiplicantur potentię pro respectibus, non autem pro illo gradu entis & pro absoluto. ¶ Ad authoritatem Arist respondet ibi Cōmen. quadrupliciter, vt est videre apud ipsum, & adduco hic tantum vnam quæ est Alex. dicentis materiam esse hoc aliquid existens apparere, quia non sui natura est in actu, sed per formam, quia materia sentitur & videtur. Ad dictum Simplicij dicimus quòd illud est pro nobis, quia materia nō est actus sed actu, scilicet materia & ens, non tamen sequitur, ꝙ sit actus, aut in actu sine forma & sic quoq; intelligimus dictū

Ioannis

Status perborum. Auerr.

Tantum in Deo verificatur hoc, Cap. 52.

Materia est omnia trascendentia.

Deus nō necessitatur ad productionē materiæ.

q. 7. 1. phy.

Cōmen. 15.

Pōia dupliciter sumitur.

Quatruplex resp. Auerr.

Ioãnis Gramma. ꝙ materia est actu, sed non actus vel in actu sine forma, & existit in cõposito, vnde nõ sequitur quod materia sit in potentia ad suam essentiã, vti perperã deducũt aduersarij, & hanc veritatẽ declarant verba Themistij quæ adducunt pro eis, & tamẽ sunt cõtra ipsos. ait n. Themistius ꝙ materia non est in potentia ad constituendã suam essentiam; qđ docemus & nos, sed ẽ actu materia in prima sui notione. & quis negat hoc? quia de ea verificatur propositio de tertio adiacente, dicendo, materia est actu ens, non tamen dicit Themistius ꝙ materia est actus entitatiuus, vel imperfectus vt fingũt isti nouiter philosophantes. Dictũ Auerr. intelligitur pro respectu vt dictũ est supra. Dictũ S. Tho. de ente & essentia est intelligendum quòd relatio quæ est accñs reale sequitur formã in materia, licet quo ad modũ intelligendi videatur intelligi inter formã & materiã, & inter quas proprie nõ est nisi relatio rõnis. Dictũ qđ habetur 3. cõt gẽt. intelligitur sic, materia absolute dicitur bona, & sm̃ se nõ bonitate sibi formaliter inhęrẽti, sed quia est ordinata ad bonitatẽ, mã. n. sm̃ se est tm̃ bona in potẽtia, vt verò substat ordini, aptitudini, & inclinationi ad bonũ dicitur bona in actu, & hic est sensus verborum D. Tho. vt clare est videre ibi. Benedictus Deus.

Sensus verborum Ioã. Grammat.

Pondera verba Themist.

3. cõtra gẽt. Cap. 20.

Quomodo materia est bona.

DISPVTATIO TERTIA

De quidditate, seu essentia rerum natura cõstantium.

QVAERO num sola forma sit tota rerũ naturalium quidditas, siue essentia, & videtur ꝙ sic: quia quidditas, seu essentia est principium quo res ipsa est, sed sola forma est principium quo res est & nõ materia: igitur sola forma est quidditas & non materia. minor propositio huius ratiocinij sumitur ex Arist. 7. Metaph. vbi inquit, forma est principium quo res est, materia est principium potius quo res non est. Quod confirmatur authoritate Themistij 2. phy. dicentis res naturales à forma habere vt sint, à materia verò vt fiant. ¶ Secundo, forma est ratio per quam cognoscitur & intelligitur res ipsa, vt scribitur 9. Metaphys. materia secundum se est ignota, & est ratio occultationis, quidditas vero est principiũ quo cognoscitur ipsa res: ex his colligitur ꝙ sola forma sit quidditas. ¶ Tertio, id quo res naturales efficiuntur intelligibiles constituit quidditatem. Sed per solam formã res naturales efficiuntur intelligibiles, igitur sola forma ad quidditatẽ spectabit: minor habetur 12. primæ Philos. vbi ait Auerr. res naturalis sentitur p materiã & intelligitur per formã. ¶ Quarto, non ens nõ potest esse quidditas nec pars quidditatis, sed materia est non ens: igitur materia quidditatis pars esse nõ potest. minor probatur sic, illud cuius forma est priuatio, est nõ ens, sed forma materiæ est priuatio, igitur materia ẽ nõ ens. ¶ Quinto, qđ quid est, est vniuersale, qm̃ explicatur à definitione, quę est vniuersaliũ vt scribitur primo Post. & 7. Metaph. sed forma est subiectũ vniuersalitatis, materia est principiũ indiuiduationis vt docet ipsemet D. T. in libello de ente & essẽtia, forma igiť erit tota quidditas. ¶ Sexto, forma est p quã res ppetuãtur & fiũt perennes, mã est causa gñationis & corruptionis in rebus saltem beneficio priuationis annexę, quia semper tendit ad maleficium vt patet 1. Physic. & quidditas debet esse æterna cum de ea habeatur scientia, sequitur ergo ꝙ forma sola spectabit ad quidditatẽ, & nullo pacto materia. ¶ Septimo, id qđ est in eã vt in rebus quidditas, & id cuius est quidditas distinguatur, non potest pertinere aliquo pacto ad quidditatẽ: sed materia est illa quæ facit hoc, vt docuit Phil. 7. Metaph. & 3. de aia, nõ ergo materia erit quidditas, aut pars quidditatis. ¶ Octauo, partes quidditatis priores sunt illo cuius sũt, & non posteriores, siquidẽ causæ sunt, causa vero vt causa prior est eo cuius est causa, sed partes materiales sunt posteriores eo cuius sunt, quæ vero sm̃ formã priores sunt, vt docet Ar. 7. Metaph. igitur partes quę se habent vt materia, ad quidditatẽ pertinere non possunt. ¶ Nono, definitio quæ vni cõpetit p se primo, alteri ab illo cõpetere non põt, sed quidditas est definitio formę primo, nõ aũt materię: ergo forma tm̃ erit qdditas & nõ materia. minor ẽ Arist. 2. Phys. vbi definiens formã inquit, ꝙ est rõ esse, & quodquid est rei: materia verò est ex qua res efficitur. ¶ Decimo, quidditas ẽ natura, sed materia nõ est natura; ergo qdditas est forma

Tex. 21.
Cap. 2.
Tex. 22.
Cõmen. 14.
Tex. 14.
Tex. 35.
Cap. 3.
Tex. 69.
Tex. 16.
Tex. 9.
Tex. 37.
Tex. 27.

& non materia, minor propositio probatur ex definitione naturæ quæ est principiũ & causa mouendi & quiescendi eius in quo est primo & per se & non secundum accidens, modo materia non est in aliquo, est enim omnium subiectum: ergo materia non erit quidditas sed forma sola. ¶ Vndecimo, illud quod non est pars definitionis, non est pars quidditatis, quia definitio est sermo explicans quidditatem, & sumitur ex principijs quæ sunt in re vt habetur primo de anima, sed materia non est pars definitionis: ergo non est pars quidditatis, minor habetur 2. Phys. vbi Ar. dicit, alio aũt modo forma & exemplar, hæc aũt est rõ ipsius quod quid erat esse, & huius genera vt ipsius diapason duo ad vnum & omnino numerus & partes quæ in rõne &c. ¶ Duodecimo, arguitur ex processu quem habet Ar. in 7. Metaph. vbi præponit se velle tractare de substantia quæ est quidditas, & partitur substantiam in materiam, formam, & compositum, & dicit se non velle tractare de composito, quia est substantia manifesta omnibus, sed neque de substantia quæ est materia eadem ratione, vult tñ tractare de substantia quæ est forma: ergo ex hoc processu qui habetur ex initio 7. Metaph. vsq; ad tex. vigesimũ liquido constat materiam non cõferre ad quidditatem. ¶ Tertiodecimo, probatur etiam argumento Auer. 7. Metaph. vbi volens soluere sophisma sophistarũ, quod erat hoc, quidditas hominis aut est eadem cum homine, aut diuersa, si diuersa tũc homo non habebit quidditatẽ, si eadem tunc quidditas hominis est homo, & homo habet quidditatem: ergo erit ꝓcessus in infinitum, quia tunc quidditatis esset quidditas. hoc sophisma soluens Auerr. inquit ꝙ si homo capitur pro aggregato ex materia & forma, tunc homo non est suum quodquid est, si aũt capitur homo pro forma hominis, tunc idem est homo quod suum quodquid est: sola igitur forma est quidditas. ¶ Quartodecimo, res matematicæ habent suam quidditatem & quodquid erat esse, & res matematicę abstrahunt à materia vt docet Phil. 2. Phys. igitur materia nihil confert ad quidditatem. ¶ Quintodecimo & vltimo, loquens de materia. 7. diuinorum Aristo. ait ꝙ materia non est pars quidditatis, & si dicas ꝙ loquitur de materia particulari, contra quia in eodẽ 7. loquens de materia cõmuni dixit ꝙ materia non est quid: ergo nõ habet quidditatẽ, nec est quidditas, si non est quid, & loquens ipse Phil. de forma tex. 81. 7. Metaph. inquit ꝙ species & forma est ꝙ quid erat esse, & in 2. de anima disputans de anima ait, ꝙ anima quæ est quodquid erat esse corporis, dicitur forma eius. ex quibus & ex alijs infinitis locis manifeste apparet ꝙ forma & quidditas conuertuntur, & ꝙ materia non spectat ad ipsam quidditatẽ. ¶ Sed his omnibus aduersantur dicta D. Tho. præcipue in 2. Phys. vbi Ar. loquens de partibus diffinitionis ait ꝙ locantur in genere causæ formalis, & D. Tho interpretans hoc dictum, adducit aliud dictum contra hoc, quia 7. Metaph. ponit materiam in diffinitione rerum, & distinguit de materia ꝙ est duplex, altera quæ dicitur materia indiuidualis, altera materia cõmunis, vnde in diffinitione hominis ponuntur caro & ossa, sed nõn hæc caro, aut hoc os. & quia natura speciei constituta ex forma & materia communi se habet vt formalis respectu indiuidui, quod participat talem naturã, & pro tanto dicitur ꝙ partes quæ ponuntur in definitione ad causam formalẽ pertinent: ex quibus verbis liquido constat apud D. Th. materiam cõmunem ad quidditatem rerum pertinere, quod latius etiam posuit in libello de ente & essentia vbi authoritate Auicennę asserit ꝙ quidditas substãtiarum compositarũ est ipsa compositio materiæ & formæ, & multis alijs in locis suæ doctrinę. ¶ Respondentes huic quæsito primo recitabimus opiniones diuersas, deinde dilucidabimus veritatem. Quantum ad primum, si velimus respicere ad Antiquos scilicet ad Platonicos & ad Pythagoricos, sine dubio fatendum est materiam ipsam non ingredi diffinitionem rerum. ¶ Platonici enim vt clare est videre in libro Parmenidis, posuerunt materiam esse non ens, adducti argumento sophistico sic. Quicquid est præter ens, & præter vnum: est multitudo & nõ ens, sed materia est præter ens, quia præter decem prædicamenta quæ tantum sunt ens, & præter ipsum Deum, qui apud ipsos est vnitas: igitur materia est non ens, & multitudo, scilicet dualitas quæ paruo magnoq; designatur quanquam inter Platonicos non est æqualis concordia, quandoquidem Alcinous Platonicus in libro de doctrina Platonica asserit Platonem non differre ab Ar. de materia, quod etiam sentire videtur Themistius & Simplicius in primo Phys. Plotinus quoque expresse ponit materiam inter entia, & hoc propter authoritatem quæ habetur in Timęo vbi materia dicitur πανδεχὲς idest omnicapacem, quia est receptaculum omniũ formarum. ¶ Hinc Iamblicus in libro de secta Pythagorica

Tex. 71.
Tex. 29.
Tex. 9.
Tex. 21.
Tex. 14.
Tex. 17.
Tex. 8.
Tex. 8.
Tex. 28.
Tex. 33.
Cap. 2.
Opinio Platonis de hoc quæsito.
Iamblicus.

goricis voluit conciliare Platonem cum Ar. quia ens apud Platonem potest sumi quemadmodum apud Arist. aliqñ pro omni eo ꝙ distinguitur contra nihil, & sic materia continetur sub ente & est vnitas & dualitas, & omne quod non est nihil, aliquando verò pro ente diuiso in decem prædicamenta, & hoc pacto materia est non ens, hanc positionem Ar. non negat. verum hæc conciliatio si aliquo pacto sit amplectenda non intelligitur quo ad verba sed quo ad mentem, quam forsitan voluit habere, quia loquutus est de materia sub quibusdam metaphoris vt do. et Ar. primo Metaph. ꝙ Plato magnum & paruū principium velluti materiā asseruit. ¶ Emp. ignē, aerem, aquā & terrā. ¶ Anaxagoras partes similares infinitas, cuius opinionis meminit Auerr. primo Phys. & 2. de gener. quibus in locis ait ꝙ Plato posuit tria principia, magnum, paruum, & vnum, vbi liquido constat Platonem Metaphorice loquutum fuisse de materia. ¶ Pythagorici ponentes illas duas series, siue ordinationes rerum bonarū quippe & malarum, sub ordinatione rerum malarum posuerūt materiam & priuationem, vnde Ar. dicit ꝙ semper machinatur ad maleficium. & sic iuxta sententiā istorum materia est priuatio & malum, vnde potius non ens quā ens, ex consequēti non cadit in definitione rerum. disputatio igitur est in via Peripateticorū si materia ponitur vt definiens res naturales necne, in qua via adsunt duo principes Auer. scilicet, & Auicennas. ¶ Auer. voluit ꝙ materia ponitur in definitione rerum sed nō tāq̄ pars quidditatis, sed veluti vehiculū deferens ipsam quidditatē: verū sectatores eius non sunt concordes quia Alex. Achillinus Bononiensis Philos. celeberrimus tenet in libro de elementis ad mentē Auerr. materiā ipsam ingredi diffinitionē rerum non ꝓprie, sed impropríe, quia p eadem principia per quæ res est, ipsa cognoscitur, materia causat formas materiales, ideo in diffinitione earū oportet ipsam assumere, sed si dantur aliquę formæ separatę à materia, non debent diffiniri per ipsam: immò entia Mathematicalia si capiantur in abstracto diffiniūtur sine materia, si verò in esse naturali aperiantur, tunc intrabit materia in definitione ipsorū: verum quia materia sicut est quid secundario, ita secundario, & impropríe quidditas dici pōt, & hoc mō loquendi aliqñ vsus est Auer. sed non ꝓprie, quia ipsa nō est quo aliquid sit, licet .n. materia det aliqđ nomen rei, non tñ dat illi nomen specificum, vnde materia est cōmunis multis, ideo nomen ꝓprium & speciale non largitur, sed cōmune multis diuersarū specierum, vt esse passiuum, transmutabile, corruptibile, alterabile &c. Quod si materiam ꝓpriam acceperis, adhuc illa non habet speciale nomen sm̄ ꝙ appropriatur speciei, vt patet de carnibus & ossibus quæ hominis sunt, & multorum brutorum, & quia prædicata rerum habent ordinem inter se, quia per consequentiam superiora, aut vniuersaliora ex particularibus eliciuntur: cum igitur forma det esse, ideo ipsa dat esse indiuiduale, & specificū, & genericū, si aūt à materia aliqua prædicata sumenda sint, illa sunt concreta, substantialia tñ & denominatiua, vt carneum & osseum, materiale &c. Non .n. potest esse idem formaliter proprie nisi sit prædicatum ex forma sumptum, & cum de natura quidditatis sit quid, & id quo aliquid est quid, hoc aūt soli formæ conuenit, ideo materia quamuis ipsa sit pars substantiæ compositæ non tamen est pars quidditatis, quia materia licet sit, non tamen est quo aliquid sit, ideo cum ipsa non sit pars formæ, ipsa non est pars quidditatis, sed quia ipsa est subiectum formæ, ideo deferens quidditatē appellanda est. ¶ Sed hæc opinio stare nō pōt immo videtur dicere contraria, ait .n. ꝙ materia est pars substantiæ compositæ, non tñ est pars quidditatis, quia quidditas cum habeatur ꝑ diffinitionē vt scribitur 7. diuinorum vbi Ar. inquirit dubitationē illā, quam insolutā reliquit, in primo de interpretatione, nū diffinitio sit vna, & quæ est causa vnitatis in diffinitionibus. & diffinitiones sumuntur ex principijs quæ sunt in re vt scripsit Auer. primo de anima & 2. Phys. sequitur ꝙ quidditas sumitur etiā ex principijs quæ sunt in re, hęc aūt principia iam non sunt forma tñ, nec materia tm̄, sed insimul materia & forma: igitur vtrūque hoc principiū concurrit ad ipsam quidditatē, & 4. Phys. dicebat Ar. ꝙ diffinitiones quæ dant quidditatē debent habere tria, quorum vnū est vt per illā dissoluantur quæstiones contingentes in re. ¶ Sm̄ vt per illā appareant accidentia essentialia, quia diffinitiones completę innatę sunt reddere causas omniū accidentiū. ¶ Tertium est vt ex diffinitione appareat difficultas, idest motiuum difficultatis, & hoc est propriū rerum difficilium diffinitiōnū, qđ dictum e iam registrauit magnus Cōmen. Auer. 2. de anima Commen. 12. & 26. & etiā 4. cœli. Si ergo remoueatur materia à quidditate, quomodo obseruabitur hoc præceptum nisi dicamus ꝙ oēs diffinitiones essent

Tex. 9.
Comm 84.
Comm. 48
Opin. Auer.
Achillinus lib. 1. de elementis.
Materia est quid impropríe.
Vniuersalia eliciūtur ex particularibus.
Impugnat opin. Achillini.
Tex. 41.
Primo de interpretatione cap. de enunciatione.
Comm. 5.
Comm. 18.
Tex. 12.
Quę sunt illa quę requirit diffinitio.
Comm. 2.

Cōmen. 11. dialecticę & vanę vt dicit ipsemet Auerr. primo de anima. ¶ Ideo vt aliqui Auerroistę euaderent hoc incōuenïens dixerunt ꝙ omnes quatuor causæ sunt partes definitionis, & in definitione ipsa significari debent. *Burleus Gualterius* non tamen oēs sunt partes essentiæ, siue quidditatis, quia non sunt causæ intrinsecę nisi duæ tantum materia videlicet & forma, quod autem oēs causæ sint partes diffinitionis, probant per dictum Ar. 2. poster *Cap. 3.* quia definitio est sermo dicēs esse rei, sed esse rei est ab omnibus causis, igitur definitio rei debet esse per omnes causas. ¶ Præterea posito ꝙ esse rei sciatur per formā tantum, vel per materiā & formā simul, & addatur scientia eius quæ est per finem & agens, vel cum priori efficit maius vel non: non est dicendum ꝙ non, quia tunc scientia per omnes causas non esset perfectior quā scientia per pauciores causas, quod est contra oēs Philosophos: si est maior, igitur illæ causæ pertinēt ad diffinitionem illius. ¶ Sed opinio hæc reprobatur ab omnibus ramquā contraria præceptis Arist. *Impugnat Basil.* quia stāte veritate huius opinionis sequeretur ꝙ nihil diffinitiue sciretur nisi in illius definitione ponantur oēs causæ: ꝙ si ita esset, ergo oportet ponere Deum & intelligentias, cælum & elementa, immo omnes causas à quibus dependet res ipsa. consequentia probatur ex dictis eorum, falsitas consequentis iam est nota. ¶ Adde quod hæc opinio est cōtra Ar. 7. diuinorū *Tex. 41.* vbi concludit diffinitionē esse orationē constantē ex genere & differentijs, vel ex differentia vltima, vt diffinitio hominis est animal bipes, etiam eodem 7. Metaph. *Tex. 33.* Ar. dicebat qm̄ vero diffinitio ratio est, & omnis ratio partes hēt, vt aūt rō ad rē, & pars rōnis ad partem rei similiter se habeat, sed causę extrinsecę non sunt partes rei, quomodo igitur poterit esse vt ponantur partes definitionis? Rōnes quibus isti mouentur non sunt alicuius momenti, quia. ¶ Prima solui pōt hoc modo dicendo ꝙ esse rei dependet ab omnibus causis complete, nō aūt intrinsece nisi à duabus tm̄, scilicet a materia & à forma, & sic solum per materiam & formā definire oportet res oēs habentes esse in materia. ¶ Secunda quoq; soluitur dicendo ꝙ scientia quæ est per formā & materiam est perfecta quidditatiue adeo ꝙ nihil addi pōt, sed non est perfecta simpliciter, propterea addi pōt non quidem ad quidditatiuā cognitionē, sed ad cognitionem quatenus cognitio est. ¶ Alij dicunt *MarcusAnt. Zimara. Theor. 19. Comm. 5. Comm. 34.* ꝙ materia est pars essentiæ substantiæ compositæ, quia materia & forma sunt partes essentiales ipsius compositæ substantiæ, & appellantur ab Auerr. partes sm̄ qualitatem vt patet primo Phys. & dicunt ꝙ hoc voluit Auer. 7. Metaph. vbi declarauit quomodo materia se hēt respectu substantiæ compositæ. Si igitur hoc nomen substantia dr̄ simpliciter de materia substantiæ compositæ ex materia & forma, & de forma eius, & de composito, tunc forma substantiæ dicetur esse substantia rei, cum ipsa declarat essentiam eius, materia vero dr̄ sm̄ considerationem ad substantiā compositā ex materia & forma, sed esse partem substantiæ sm̄ considerationem ad substantiā declarantem essentiam rei non dicitur ꝙ sit pars substantiæ, sed ꝙ sit apparens & deferens formā in sua diffinitione, quia illud quod diuersificat essentiam à quidditate in substantijs compositis ex materia & forma, est materia: & qm̄ in causis præcisis & adequatis sicut affirmatio est causa affirmationis, sic negatio est causa negationis *Cap. 8.* vt patet primo poster. inde prouenit ꝙ in substantijs abstractis à materia, quidditas & essentia sunt idem, in compositis aūt inter essentiam & quidditatem reperitur magnum discrimen vt docet Phil. 7. Metaph. *Tex. 87.* propterea sola forma est quidditas, materia verò est pars nō quidditatis, sed ipsius essentiæ, *Comm. 9.* vnde in 3. de anima Auerr. super illis verbis (in quibusdā idem est caro & carnis esse) inquit causa propter quam hæ duæ intentiones non inueniuntur in omnibus entibus, est quod quidditas & essentia in entibus simplicibus est idem, verbi gratia ꝙ esse carnis est idem cum carne, quia intentio carnis in eis non est ex materia: propter hoc subdunt isti in rebus compositis ex materia & forma, ipsa forma est tota quidditas, quia ipsa est obiectū intellectus, nā vniuersale est obiectū intellectus, forma est subiectū vniuersalitatis vt dicit commen. primo cęli, *Comm. 92.* & idem Phil. formam appellat rōnem & quod quid erat esse, & per oppositū, quia prima materia est primo diuersa à forma, quia non est forma nec habens formā, ideo vt inquit Cōmentator 12. Metaph. *Comm. 14.* non habet aliquā intentionem alicuius vniuersalis intellectam ab ea, & ideo tm̄ se ignota est, vt docuit Ar. 7. *Tex. 9.* primę philosophiæ: propter hoc non est quidditas, nec pars quidditatis, sed bene est quædam essentia distincta ab essentia formæ. ¶ Ex his de facili soluuntur rationes quas adducunt Thomistæ pro defensiōne opinionis D. Thomæ, & præcipue illa quā tanti facit Caietanus Cardinalis, *Lib. de ente & essentia cap. 3.* quicquid est de essentia omnium indiuiduorū contentorū sub specie vniuersaliter

super conceptum, est de essentia speciei: hanc probat Caiet. quia aliter essentia specifica non differret essentialiter totam essentiã individui, sed materia est de essentia omnium individuorũ naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis, concedunt totam rationem ꝙ materia sit pars non quidditatis, quia est sola forma, sed essentiæ, hoc concludit & hoc ipsi docent, vnde non est contra ipsos. ¶ Ratio secunda quã putat esse Achillem, quæ est: in omni obiecto quidditatiue sumpto cui cõuenit aliqua passio adequata oportet inuenire intrinsece causam illius passionis, sed corpus contrarietati subiectum quidditatiue sumptum, est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adęquatę: ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiue sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis, talis causa non est nisi materia: igitur materia est pars essentiæ. maior patet quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis & essentię, aliter non conueniret ei sui ꝙ ipsa, minor probatur ex eo quod corruptibilitas primo concluditur de corpore subiecto contrarietati, tota ratio conceditur, quia materia est pars essentiæ sed nõ quidditatis, quę est sola forma. Immo hæc ratio est contra Caiet. in quæstione de subiecto naturalis Philosophiæ, vbi tenet ens mobile esse subiectum adęquatum, quia transmutabilitas, siue corruptibilitas conuenit adęquatę enti mobili, & non corpori mobili; propter hoc corpus mobile, non est sub.ectũ adęquatum, modo dicit ꝙ corruptibilitas est passio adęquata ipsius corporis, quo stante sequitur de necessitate id esse ponendum adęquatum subiectum in philosophia naturali, qđ tñ negat ipse in quæstione propria, quõquidem ens mobile est adęquatum subiectum de mente D. Th. vt alias diximus. Tertia rõ est hæc, qđ est pars humanæ naturæ, est pars quidditatis humanæ, quia natura & quidditas sunt idẽ, sed materia est pars naturæ humanæ: ergo materia est pars quidditatis. Soluitur eodẽ modo concedendo materiam esse partem essentiæ & substãtiæ compositæ, sed non ipsius quidditatis, quæ est forma duntaxat, & negant ꝙ natura & quidditas sint idẽ. ¶ Vide quam viam inuenerunt isti effugiendi rationes istas & oẽs alias eis consimiles, non aduertentes ꝙ hæc fuga est expresse contra Ar. sexcentis in locis, & præcipuus locus habetur 5. diuinorũ, vbi docens significata substantiæ, inter alia assignat hoc amplius quodquid erat esse, cuius ratio est definitio, & hæc substantia, vr vniuscuiusq;, vbi pro eodem capit substantiã & quidditatem: valet igitur, Illud quod est pars substantiæ & essentiæ est pars quidditatis: Si igitur materia est pars substantiæ compositæ: ergo sequitur necessario ꝙ sit pars quidditatis. ¶ Alius quoq; locus habetur 7. primæ philosophiæ, vbi soluens quęstionem illã Philo. quomodo definitio reperitur in substantijs & in accidentibus, ait ꝙ quodquid erat esse vno modo significat substantiã. ¶ Et infra vbi quærit quomodo se habet quodquid erat esse ad id cuius est, ait quodquid erat esse dr singuli substantia. ¶ Et paulo superius, qđ quidem igitur definitio concludit, quæ quidẽ est ipsius quodquid erat esse rõ, & quodquid erat esse substantia & essentia est, quid clarius? ¶ Immo Auerroes iuxta cuius doctrinã ponunt discrimen inter essentiam & quidditatem, loquens 7. Metap. de ipsa quidditate, ait, quidditas rei descriptione logica describitur sic, ꝙ est illa quã significat definitio, & etiã alia descriptione logica, & est quæ datur in rñsione ad quæstionẽ factã per quid, aut quare. ex his ergo paucis luce meridiana clarius apparet, quomodo sustinentes hãc positionem allucinantur in re tam notissima & manifesta. ¶ Aliqui sunt qui conantur concordare Auerr. cum D. T. & dicunt ꝙ essentia põt capi primo pro entitate resultante ex materia & forma, seu ex compositione materiæ & formę, & dr tertia entitas quæ vocatur essentia largo mõ, quia cum materia habeat duplicẽ gradũ, vnũ quo materia est materia, & aliũ à forma, per gradum quo materia est materia principiũ indiuidui, per gradum quem habet à forma est principium speciei & essentiæ. ¶ Secundo modo potest capi essentia pro forma cuiuscunque rei compositę qua dicitur esse per se & principaliter. ¶ Primo modo in doctrina D. Thomę ponitur materia pars quidditatis & essentiæ, sed non secundo mõ, quia materia non est pars formę, & sic intelligit Auer. vnde nulla est cõtrouersia inter B. Tho. & ipsum Auerr. immo ambo conueniũt in eadẽ positione & sunt cõcordes, & adeo magnifaciunt istã concordiã ꝙ non sunt veriti publice in concertationibus sustinere istã positionẽ. ¶ Sed hi qua cęcitate ducantur videant quæso oẽs: nam nullus sutor, nullus macellarius, nulla denique feminicula quę legere solũmodo sciat reperitur, qui non falsam atq; absurdissimã hanc concordiã iudicabit D.Tho. 7. Metaph. in expositione 33. cõtextus,

Caietanus cõtrariatur sibi ipsi, in quæst. de subiecto adequato philosophiæ. Secũd. Ad 1. Phys.

Cap. de substãtia defen ditur Caiet cõtra Zimaram.

Tex. 14.

Tex. 20.

Comm. 59.

Opinio quorundã Thomist.

Reprobatur supradicta positio.

digrediatur aliquantulum & dicat, ꝙ circa diffinitiones rerum, & earũ essentias est duplex opinio Quidam enim dicunt ꝙ tota essentia speciei est ipsa forma, sicut ꝙ tota essentia hominis est anima, & propter hoc dicunt ꝙ eadem secundum rem est forma totius quæ significatur nomine humanitatis & forma partis quę significatur nomine animæ, sed differunt solum secũdum rationem, nam forma partis dicitur prout perficit materiam & facit eam esse in actu, forma autem totius secundum quod totum compositum per eam in specie collocatur, & ex hoc volunt ꝙ nullæ partes materiæ ponantur in diffinitione indicante speciem, sed solum principia formalia speciei, & hæc opinio videtur Auerr. & quorundam sequentium eum: & subdit ex professo impugnando istam opinionem dicens, sed hoc videtur cõtra intentionem Arist dicit enim in 6. quòd res naturales habent in sui diffinitione materiam sensibilem, & in hoc differunt à mathematicis, non autem potest dici ꝙ substantiæ naturales diffiniuntur per id quod non sit de essentia earum, quia substantiæ non habent ex additione, sed sola accidentia, vt docuit Philosophus in hoc 7 vnde relinquitur ꝙ materia sensibilis sit pars essentiæ substantiarum naturalium, non solum quantum ad indiuidua, sed etiam quãtum ad species ipsas, diffinitiones nõ dantur de indiuiduis, sed de speciebus. ¶ Vnde est alia opinio quam sequitur Auicennas, & secũdum hanc forma totius, quæ est ipsa quidditas speciei, differt à forma partis sicut totum à parte, nam quidditas speciei est composita ex materia & forma, non tamen ex hac materia & ex hac forma quæ sunt indiuiduæ, ex his enim cõponitur indiuiduũ, vt Socrates, & Gallias, & hæc est sententia Arist. ex his ergo liquido constat D Tho sequutum fuisse Auicennã qui ex diametro tenet contra Auerr. non ergo põt esse aliqua concordia inter Auerr. & D. Tho. in hac disputatione vt aliqui fingunt. ¶ Præterea totum non dicit tertiam entitatẽ distinctam à partibus, in doctrina Auerr. sicut dicit manifeste apud D. Tho. igitur nulla concordia potest esse inter Auerr. & D. Th. in hac disputatione. consequentia probatur, quia propterea ponitur ab istis ꝙ materia sit pars essentiæ communiter sumptæ, quia essentia ponitur quid realiter distinctũ à partibus suis. Si ergo essentia non est quid realiter seiunctum à materia & à forma, non poterit dici ꝙ materia sit pars essentiæ. Antecedens probatur, quia tenẽt isti ꝙ apud Auerr. forma totius nõ differt à forma partis nisi quia illa intelligitur & significatur per nomen prædicabile de compositis singularibus, vt per hoc nomen homo, vel animal, forma vero partis vt significatur ac intelligitur per nomen de nullo composito prædicabile, vt per hoc nomen, anima rationalis, vel sensitiua, & sic idẽ est rationalis anima & homo, idem sensibilis anima & animal. & sic forma partis & totius idem sunt in doctrina Auerroica. ¶ Sed iam tẽpus est vt horum reiectis sententijs in medium afferre sententiam D. Tho. studeamus, pro cuius intellectione est sciendum primo ex Commentatore Auerr. 7. Metaph. ꝙ diffinitio competit formis existentibus in materijs quoquo mõ, quoniam in diffinitione istius substantiæ quæ est forma apparet aliud & est substantia, vera autem diffinitio est illorum diffinitorum in quibus nõ apparet aliud: vnde anima quia est existens in alio non habet perfectam diffinitionẽ ex quo dicto Auerr. colliguntur duo, quorum alterum est ꝙ verę diffinitiones sunt compositorũ vniuersaliũ vt hominis vniuersalis, in cuius diffinitione ponitur materia & forma quæ sũt de essentia hominis, sed diffinitio formæ materialis non est perfecta, quia apparet materia quæ non est de essentia formæ. ¶ Alterum vero est, ꝙ diffinitiones talium formarum sunt de numero illarum in quibus apparet aliud, & est subiectum, vnde quodammodo sunt ex additione, vt perpulcre docuit D. Tho in 7. diuinorum, quod postea confirmauit Romanus Egidius 2 de anima. Quanquam Auerroistę nolunt intelligere hanc veritatẽ, quia dicunt ꝙ diffinitiones ex additione sunt accidentium, & est differentia magna valde vt dicit Commentator in 7. quia subiectum quod cadit in diffinitione accidentium est aliud secundum naturam & secũdum genus, similiter illud quod fit ex subiecto & accidente, nõ est vnũ, & sic diffinitiones formarum materialium sunt medię quodammodo inter diffinitiones accidentium quæ simpliciter dicuntur ex additione, & inter diffinitiones substantiarum compositarum vniuersalium quæ sunt simpliciter & principaliter diffinitiones, vnde pro quanto diffinitio formæ materialis datur per subiectum quod non est de essentia formæ, videtur esse de numero illarum quæ sunt ex additione, & de numero illarum quibus apparet aliud, pro quanto verò datur per ea quæ sunt eiusdẽ generis, & ex eis fit per se vnũ, accedit ad aliud extremum, & conuenit cum diffinitionibus quæ sunt simpliciter diffinitiones, sed nos dicimus ꝙ

Tex. 2.

Tex. 17.

Auicenna lib de sufficientia c. 3.

Lib. de ente & essentia Cap. 2.

Forma totius & forma partis sunt idem apud Auer.

Cõment. 40

Vera diffinitio quorum sit.

Cõment. 34.

Cõmen. 2.

Tex. cõmen.

situs, ꝙ cum diffinitio non sit nisi rerum existentium in recta linea prædicamentali habentiũ speciem completam, quia diffinitio componitur ex genere & differentia, sola accidentia autem inter entia & speciẽ completa debent dici diffinibilia per additamentũ, ideo proprium accidentibus dixit D. Tho. est diffiniri per additamẽtum, vnde & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam pro quanto participat naturam accidentis, hæc est clarissima sentẽtia sua in libello de ente & essentia. ¶ Notandum quoque est, quod quidditas competit substãtiæ & accidentibus, non tamen eadem ratione, sed cum substantia sit perse ens, accidentia vero entia, quia taliter entis vt 7. Metaph. testatur Arist. & quemadmodum res se habet vt sit, ita se habet & ad quidditatem vt in eodem 7. habetur, necessario sequitur substantiam simpliciter & perse habere quidditatem, accidentia verò secundum quid & secundario, & quia substantia de tribus tantummodo prædicatur, vt latius scripsimus in quæsito de potẽtia materiæ primæ, & vt colligitur ex Arist. 2. de anima & 7. & 8. Metaph. scilicet de materia, forma & de tertio quod ex his conflatur composito, substantia vero composita magis ens magisque substantia est quã materia & forma, ideo vera quidditas substantiæ erit cõposita ex materia & forma, & istę partes substantiæ compositæ materia & forma substãtiæ sunt, quia partes substantiæ sunt vt dictum est, quia non perse subsistunt sicuti est substantia composita, quæ propriè principaliter & maximè substantia dicitur vt patet in prædicamentis, vnde ipsa erunt partes quidditatis. ¶ Tertio est notandum quod ista quinq; nomina, scilicet essentia, quidditas, quodquiderat esse, forma, natura idem sunt realiter, differunt tamẽ secundum rationem, vnde essentia dicitur illud per quod res constituitur in proprio genere & in propria specie, & etiam dicitur illud quod significatur per diffinitionem. Quidditas quoq; est illa quæ datur ad interrogationem factam per quid. Dicitur quodqniderat, vel quodquiderat esse illud per qđ res habet esse quid, & de hoc plenus est totus fere septimus liber Metaph. vtpatet expresse tex. 12. & tex. 20. Dicitur forma secundum quòd per formã significatur perfectio, vel certitudo cuiuscunq; rei, vt ait Auicennas 2. Metaphy. Dicitur natura prout est illud, quod quocunque modo intellectu capi potest, non enim res est intelligibilis nisi per suam diffinitionem & essentiam, quo pacto Philoso. ait 5 diuinorum, omnis substantia est natura, quod etiã testatur Boetius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi. hanc doctrinam oportet, velint, nolint, fateri etiam Auerroistę quia ipsi dicunt, ꝙ essentia & quidditas non differunt nisi respectu, vt patet per Augustinum Niphum virũ sui temporis clarissimum. Dicitur enim essentia quatenus est principium diffiniendi. Quidditas vero est id quod per diffinitionem explicatur, vnde Commentator 7. diuinorum ait ꝙ diffinitio est sermo certificatiuus quidditatis & essentiæ, habens quidditatem, est compositũ ex materia & forma, & hoc secundum rem est singulare, tamen vt concipitur ab intellectu est vniuersale, non vt suę conceptioni correspondeat aliquid præter singularia, nihil enim ipsi composito vniuersali in mente, vel in voce, vel in scripto correspondet præter singularia, tamen dicitur vniuersale quia concipitur sub quadam confusa indifferentia adhoc vel ad illud singulare, singulare vero est habens quidditatem, & compositum discrete sumptũ vt Socrates, vel Plato. ¶ Notandum est postremo ex Arist. 8. diuinorum, & ex D. Tho. quòd genus sumitur à materia & differentia à forma, vnde genus non est propriè materia, nec differentia forma, quia genus & differentia prædicantur de specie, materia autẽ & forma nõ prędicantur de composito. ex quo intelligendum est quòd genus sumitur ab eo quod est materiale in re, differentia vero ab eo quod est formale, sicut genus hominis est animal, quia significat aliquid habens naturam sensitiuam, quæ quidem materialiter se habet ad naturam intellectiuam, & inde est quòd genus habet differentias potestate, & quòd genus & differentia proportionantur materiæ & formæ. hinc male sentiunt illi qui volunt, quòd genus refert materiam, & differentia formam, propter dictum Porphyrij in prædicabilibus, vbi asserit quòd sicuti statua componitur ex ære tanquam ex materia, & ex immagine tanquam ex forma, ita homo componitur ex genere veluti ex materia, & ex differentia veluti ex forma. Arist. quoque 10 Metaph. docet quæ conueniunt genere conueniunt etiam in materia, & sic genus significat puram materiam, & tamen Alex. 2. Naturalium quæstionũ pluribus rationibus ostendit quòd genus nõ est materia, nec differentia pura forma, inter alias hæc est potissima quia genus est in suis speciebus & prædicatur de illis in eo quod quid est, & hac ratione dicitur commune & vniuersale, sed materia non sic cõmunis dicitur: sequitur ergo

Sola accidẽtia debent diffiniri per additamentum.

Cap. 1.

Tex. 2.

Tex. 14.

Tex. 1.

Tex. 8.

Tex. 3.

Cap. de substantiæ.

Essentia & quidditas & alia tria nomina sunt idem.

Tex. 2.

Tex. 5.

11. d sp. 7. Metaph.

Comm. 42.

Tex. 6.

De ente & essentia c. 3.

Cap de differentia.

Tex. 25.

Cap. vltimo

Genus nõ significat materiam.

genus nõ significare materiam. ¶ Alia quoque ratio est quia genus est æternum secundum speciem, & per cõtinuam eorum quæ sunt successionem, sed materia est vna numero existẽs, æterna, & immortalis. quare sequitur genus materiam tantum non posse significare, neque etiam formã vniuersalem significare poterit vt quidam Auerroistę docere videntur, ꝙ genus significat formam per quam sortes reponitur in genere, vt puta animam sensitiuam per quã Sortes est animal, hoc enim esse non potest, quia anima sensitiua nõ prædicatur de Sorte sicut genus, puta animal significabit. Ergo genus totum, vt quædam denominatio determinans significat id quod est materiale in re, siue determinatione propriæ formæ, & hoc est dictum quod genus sumitur à materia, scilicet radicaliter, & sic venit intelligendum dictum Porphyrij & Aristo. quod contrariũ concludere videbatur. ¶ Quibus iactis ponitur hæc conclusio: quidditas non est simplex forma sola, sed est composita ex materia & forma, & sic materia non est deferens quidditatem, nec est pars essentiæ & non quidditatis vt aliqui sentiunt, sed vere & proprie sua natura est pars quidditatis. ¶ Sed aduerte quòd materia tripliciter capitur pro nunc. Primo pro materia quæ est vna numero omnium formarum. ¶ Secũdo pro materia particulari vt hæ carnes & hæc ossa. ¶ Tertio pro materia generica, vel specifica, siue vt est associata cum forma generica & specifica. conclusio non intelligitur primo, aut secundo modo, sed tertio modo, & hæc conclusio est de mente D. Tho. p. p. quærentis num anima sit homo, vbi vtitur ipse D. Tho. hac ratione: Id est de quidditate rerum naturalium, quod cõprehenditur sub definitione ipsarum, hæc pro tanto est vera, pro quanto dictum est supra, quòd quidditas est significatum diffinitionis, sed non solũ simplex forma, sed etiam materia cõmunis comprehenditur sub diffinitione: igitur ponenda quoque est materia communis vt vera pars quidditatis. minorem probat, quia sicut de diffinitione huius hominis est vt sit ex hac aĩa & ex his carnibus & ossibus, ita de diffinitione hominis est quòd sit ex anima & carnibus & ossibus, quia de quidditate speciei est quicquid communiter est de substantia omnium indiuiduorum contentorum sub ipsa specie. eandem conclusionem ponit in libello de ente & essentia, vbi probat ꝙ quidditas rerum naturalium nõ est materia tantum, quia ipsa non est principium cognoscendi cum de se sit ignota, nec est forma tantum, quandoquidem diffinitiones naturales per hoc differunt à mathematicis, quia istę significant solam formam idest formam absque materia sensibili, naturales significant formam & materiam sensibilem, nec est aliqua relatio inter materiam & formã, aut aliquid additum composito ex materia & forma, quia omnis talis relatio, & tale additũ est accidens extraneum: ergo à sufficienti diuisione erit quid compositum ex materia & forma, quia hoc est illud quo tamquã completo principio substantia composita denominatur ens. ¶ Et confirmatur, quia omne quod est, vel est quidditas, vel habens quidditatem, vel pars quidditatis, si enim illud non est aliquid horum trium nihil est, sed materia non est quidditas, nec habens quidditatem: ergo est pars quidditatis. ¶ Confirmatur adhuc quia quidditas rei sufficit ad hoc vt res sit, sed forma simplex sola non sufficit, igitur forma sola nõ est quidditas, & hæc est expressa opinio Arist. in 7. diuinorum, vbi habet: quoniã vero diffinitio ratio est, & omnis ratio partes habet, & sicuti se habent partes rationis ad rationẽ sic se habẽt partes rei ad rem, vti ergo partes rei nempe cõpositæ puta materia & forma exprimunt totam rẽ, ita omnes partes rationis totam rationem rei. & primo Phys. vbi inquirit quæ sunt principia rerum naturaliũ, ait ea esse ex quibus res naturales sunt & fiunt per se & non secundum accidens, & dans modũ cognoscendi istam veritatem, ait resolues rationẽ rerum naturalium in rationes ipsorum, quibus stantibus cõficias tu sic ratiocinium. idest, quidditas rerum naturalium, est in quã resoluitur rõ earum, sed non resoluitur in formã tantum, nec in materiam tantum, sed in formam & materiam simul, vt homo musicus resoluitur in hominẽ & in musicum, igitur forma & materia pertinent ad quidditatem rerum naturalium 7. Metaph. pluribus in locis ait Philosophus aperte materiã pertinere ad quidditatem rerum naturalium, vt est locus manifestus in tex. 13. vbi hẽt, ꝙ incisio non pertinet ad diffinitionẽ, sed syllaba quæ est elementorum, elementa autem pertinent ad materiam quasi dicat syllaba diffinitur per elementa ex quibus cõponitur, elementa aũt respectu syllabarum reducuntur ad genus causæ materialis vt patet 2. Phys. & sic vult Philos. materiam esse de quidditate definiti. ¶ Adde & tu quòd si Anima non est animal totum, nec anima est tota quidditas. ¶ Adhuc habemus Ar. reprehendentẽ Platonẽ de parabola Socratis iunioris quã consueuit

Genus sumitur à materia quomodo intelligitur.

Materia capitur tripliciter.

q. 75. art. 4.

Cap. 2.

Quidditas non est relatio inter formam & materiam.

Tex. 33.

Tex. 65.

Pulchra ratio pro conclusione.

A tex. 13. vsq; ad 40.

Tex. 31.

dicere

dicere non bene se habet, quia non est simile de circulo & homine, superfluum enim est auferre materiã à quidditate rerũ, quia quædã sunt hoc in hoc idest forma in materia. ¶ Adde etiam q; 8. Metaph laudauit Architam Tarentinũ qui diffiniebat per materiã & formã, vbi commen. ait in cõmen q; tales sunt diffinitiones perfectę, & sunt rerum naturalium: & aduerte quòd hoc non solum veritatem habet in rebus naturalibus, verũ etiam & in artificialibus vt bene notauit Ammonius super Porphyriũ, & primo de aĩa cõmen. 6. docuit Auer. quòd diffinitio si omittit formã & recipit materiã diminuta est, si vero sumit formam & dimittat materiã, videtur dimittere aliquod nõ necessarium, sed nõ est ita, qm̃ forma debet accipi in diffinitionibus sm̃ dispositiones in quibus existit. & lucidissimus Themist. in eodẽ loco dicit, diffinitio ea quæ materiã tantũ sectatur eius est, qui naturã explorat, sed cessans & manca est nisi formę meminerit, at formã quidem semper in diffinitionibus collocare debemus quæ locum principẽ obtineat, ita tamen vt à materia non recedamus etiã si forma ratione posit abiungi, etenim formæ naturali semper materia opus est. ¶ Sed dices, cõcedo q; materia est pars definitionis, & essentiæ, non tñ est pars quidditatis. cõtra, quia dictũ est supra q; quidditas & essentia sunt idẽ. ¶ Deinde est cõtra Auer. 7. Metaph vbi habet q; quidditas quã habẽt species in rebus generabilibus est aliquod mediũ idest cõpositũ ex materia & forma, quod Boetius in libro de duabus naturis & vna persona Christi, & in cõmen. prędicamentorũ dixit, Vsia significat cõpositũ, vsia enim apud Græcos idẽ est q; essentia apud nos, & Auicen. hoc idem semper docuit dicens q; quidditas substantiarñ cõpositarũ est ipsa compositio formæ & materiæ. si alias quoq; probationes requiris vide Caiet. Card. 2. cap. de ente & essentia, vbi hoc idem pluribus rationibus & authoritatibus confirmat. ¶ Et ne prolixior sit nostra disputatio quam natura subiecti perquirat, reuertamur ad principale institutum, siquidem nõ est difficile soluere quæ huic veritati opponebantur. Ad primum dicimus q; materia duplex est: altera cõmunis veluti sub forma generica & specifica considerata, vt dictũ est supra, altera particularis veluti quæ est sub forma indiuidui, & vt habet potentiã cum priuatione annexã ad reliquas formas recipiendas: quo stante dico q; Ari. Auer. & Themist. intelligunt de materia secũdo modo sumpta q; materia est principiũ quo res esse & non esse poterit. ¶ Ad sm̃ dicimus q; materia sm̃ se est ignota, nõ aũt vt permãnet sub forma generica & specifica. ¶ Similiter Ad tertiũ concedimus q; per solã formã res efficiuntur intelligibiles, sed primo & principaliter, per materiam enim cõmunem quoque res fiunt intelligibiles licet non per materiam signatam. ¶ Ad quartum negamus materiã cõmunẽ esse non ens, nec priuatio est forma materiæ licet sit absentia & carentia ipsius. ¶ Ad quintum concedit D. Tho. materiã signatã sub certis dimensionibus esse principium indiuiduationis, sed non materiam cõmunem, nec oppositũ huius sentit Auer. ¶ Sextum quoq; soluitur eodem fundamento quo supra, q; materia quæ habet annexam priuationẽ est causa corruptionis, sed materia cõmunis est per quã æternantur etiã ipsæ res naturales. ¶ Ad septimum cõcedimus materiã signatã esse causam distinctionis quidditatis â supposito, sed non communem, & sic intellexit Arist. 3. de anima, in conceptis cum materia signata & sensibili quodquid est differt ab eo cuius est. ¶ Et sic ad octauũ docemus nos quoq; partes materiales signatas & sensibiles esse posteriores, non autẽ specificas & vniuersales. ¶ Ad nonũ concedimus formam esse quodquid erat esse tanquã principalissimam partẽ diffinitionis & cõpletiuam eiusdem, sed non simpliciter, hinc appropriate põt dici quidditas, sed nõ totaliter vti anima dicitur homo, & puppis nauis, & senatus ciuitas, quia est principalior pars eius, sed non dicitur totaliter. ¶ Ad decimum negamus materiã non esse naturam, & ad dictum Philos. dicimus q; non est integrum, ait .n. ibi Ari definiens ea quæ à natura denominantur, habentia naturã sunt illa quæ habẽt in seipsis principiũ sui motus: & talia sunt omnia subiecta naturæ, quia natura est subiectũ secundũ q; natura dicitur de materia vt exponit D. Tho. & est in subiecto semper, vt natura dicitur de forma. ¶ Vndecimũ soluit D. Th expo nendo tex. 28 vbi Ar. ait q; ad cãm formalẽ reducũtur oẽs partes quæ ponũtur in diffinitione mouet dubiũ S. Tho. qũo ergo in definitione rei ponitur materia, si partes diffinitionis sunt in genere causæ formalis, & respõdet q; materia indiuidualis ẽ illa quæ nõ ponitur in definitione speciei, sed materia cõmunis ponitur, vt puta in definitione hominis ponuntur carnes & ossa, non autem hæ carnes, & hæc ossa, natura enim speciei constituta ex forma & materia cõmuni se habet vt formalis respectu indiuidui, quod participat talẽ naturã, & pro

Tex. 6.
Cõmen. 16.
Definitio sine materia est manca.
Cõmen. 27.
De substãtia Metaph. 4.
Lege Caiet.
Solutio primi Arg.
Soluitur secundũ Arg.
Solu. 3. Arg.
Solu. 4. Arg.
Solu. 5. Arg.
Solu. 6 Arg.
Solu. 7. Arg.
Tex. 9.
Solu. 8. Arg.
Solu. 9 Arg.
Sol. 10. Arg.
Sol. 11. Arg.

tanto

tanto dicitur ab Ariſt. ꝙ partes quæ ponuntur in definitione ad cauſam formalẽ pertiuẽt. ¶ Ad duodecimum dicimus quoq; Ariſt. excludere à quidditate materiam particularem, nõ autem communẽ, & qñ in 7. Metaph. Ariſt. dicit, ꝙ de tertia ſubſtantia pura de forma eſt perſcrutandum, ſubiungit quia eſt maxime dubitabilis, & non dixit perſcrutandum eſt de forma quæ ipſa ſola ſit quidditas, immo ex illo loco potius habemus argumentum in contrarium, ꝙ dubitabile eſt num forma ſit quidditas. ¶ Ad tertiumdecimum quod eſt argumentum ſophiſtarum dico ꝙ non concludit, quoniam quidditas hominis eſt compoſita ex materia & forma, vt eſſentia habita ab aliquo puta ab homine, homo vero eſt compoſitus ex materia & forma vt ſubiectum habens eſſentiã, vt docet D Tho. & etiam Scotus & Antonius Andr. 7. Metaph. nec valet illa maxima, quæcunque ſunt eadem realiter, quidquid prædicatur de vno prædicatur de altero, quia aliquid poteſt conuenire vni vt diſtincto ſm̃ rationem ab altero quod non conuenit alteri, vt puta habere quidditatem conuenit homini vt diſtincto ſecundum rationem à ſua quidditate, quia homo eſt habens, quidditas eſt habita. ¶ Ad quartumdecimum dicimus ꝙ res mathematicæ abſtrahunt à materia ſenſibili quæ eſt affecta qualitatibus, ſed non abſtrahunt à materia intelligibili, vt docet D. Thom. 2. Phyſ. ¶ Ad vltimum dicimus rñſionem datam eſſe optimam, & ad replicam concedimus materiam ſolam & ſm̃ ſe non eſſe quidditatem, nec partem quidditatis, ſed prout eſt aſſociata cum forma. ¶ Vt pluries diximus forma quoque eſt pars quidditatis, ſed principalior & terminatiua eiuſdem, ideo appropriate dicitur quidditas, ſed non ſimpliciter: hæc enim eſt rei veritas apud Philoſophos quæ eſt conſona quoq; ſacris Theologis, cum verum vero non contradicat, vt patet per D. Th. 3. ſent. diſt. 5. q. 3. ar. 3. & 3. p. q. 3. ar. 3. vbi quærit num filius Dei debuerit aſſumere humanam naturã abſtractã ab omnibus indiuiduis, & determinat in corpore articuli quomodo ad naturã ſpeciei rerum ſenſibilium pertinet materia ſenſibilis, quæ ponitur in eius definitione ſicut carnes & oſſa in definitione hominis, alludendo ad iſtam veritatẽ declaratam. Et per omnia benedictus Deus.

Sol. 12. Arg. Tex. 10.

Soluitur tertiũdecimũ Arg.

4. contra gent. cap. 8. quæſt. 12.

Soluitur quartumdecimũ Arg. Comm. 13.

Solutio vltimi Arg.

Hæc veritas eſt conformis veritati theologicæ.

DISPVTATIO QVARTA

In qua oſtenditur formam eſſe præſtantiorem compoſito, contra aliquos Philoſophos oppoſitum aſſerentes.

QVAERO num forma ſit præſtantior compoſito, & arguo ad oppoſitam partem, quia totum eſt perfectius non toto, compoſitum eſt totũ, forma non eſt totum: ergo compoſitum eſt perfectius: maior eſt Ariſt. primo cœli: minor eſt de ſe manifeſta, conſtat enim compoſitum ex materia & forma tanquã ex partibus. ¶ Secundo Præterea qđ plures includit perfectiones eſt perfectius eo quod pauciores includit, Ariſt. habet iſtam propoſitionem primo topi. & eſt nota ex ſe, ſed compoſitũ plures includit perfectiones quã forma ipſa, nam continet perfectiones ſuipſius, & perfectiones materiæ & formæ; ergo compoſitum eſt perfectius forma ipſa. ¶ Tertio finis eſt nobilior his quæ ſunt ad finẽ 2. Phyſ. ſed compoſitum eſt finis materiæ & formæ: ergo eſt eis nobilius: minor eſt Auerr. 2. de anima, vbi habet, dicimus enim ꝙ anima & corpus non ſunt niſi propter animatũ. ¶ Quarto, illud eſt nobilius quod plures includit formas, ſed compoſitum plures includit formas, quia complectitur formam partis & formam totius: igitur compoſitum eſt præſtantius forma. ¶ Quinto, continens eſt præſtantius contento ex 4. Phyſ. ſed compoſitum eſt continens, forma eſt contenta, vt ſcribitur primo Phyſic ergo compoſitum eſt præſtantius forma ¶ Sexto, Prioritas totius ad partes eſt prioritas formæ ad materiam, prioritas partium ad totum eſt prioritas materiæ ad formam vt ſcribitur 7. Metaph. nunc arguo, Partes reſpectu totius ſunt vt materia: ergo imperfectiores compoſito, nam forma informans eſt pars compoſiti: igitur imperfectior compoſito. ¶ Septimo, ens per ſe eſt perfectius & præſtãtius ente per accidens, ſed compoſitum eſt ens per ſe, forma eſt ens per accidens: quod patet ex generationibus ipſorum, quia compoſitum per ſe generatur,

Tex. 3.

Primũ Arg. Cap. 6.

Secundum Arg.

Tertiũ Arg. Tex. 31.

Tex. 17.

Quartũ Arg.

Quĩtũ Arg. Tex. 49.

Tex 4

Sextũ Arg. Tex. 5.

Septimum Arg.

2. Phyſ. circa ſiné.

tur, forma vero per accidens: igitur compositum erit præstantius forma. ¶ Octauo, esse compositi non solum est à forma sed à materia: ergo compositum propter illa duo esse est nobilius forma habente vnum esse tantum: consequentia est nota eum antecedente. ¶ Nono, si forma esset nobilior composito, hæc absurda sequerentur. Primum, ꝙ non essent tria rerum naturalium principia. Secundum, ꝙ materia non esset substantia sed nihil. Tertiũ, ꝙ compositum esset nullum. hæc omnia vnico medio probant, quia tunc materia nullam diceret perfectionem, & sic non esset bona, nec esset ens: & sic nihil, quo posito materia non esset principium, & sic non essent tria, & compositum non esset compositum, & periret tota Philosophia. ¶ Decimo, & vltimo hoc probat ꝙ sit de intentione D. Tho. disputantis nũ in Diuinis sit ponendum hoc nomen persona. & determinat ꝙ sic, quia persona significat id qđ est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura, & cum omne di cens perfectionem sit Deo attribuendum, sequit ꝙ in diuinis sit hoc nomen persona: nunc sic, subsistere est perfectius non subsistente, sed compositũ est subsistens, formã vero nõ, ergo compositũ est perfectius forma. ¶ In hac quæstione tria faciemus. ¶ Primo declarabimus titulũ quæsiti. ¶ Secundo determinabimus veritatem. ¶ Tertio soluemus quæ obijciunt in contrarium. ¶ Quantum ad primum sciendum est ꝙ forma est duplex, altera est substan tia, altera accidens: substantia adhuc est duplex, altera dicitur impetus mutationis innatus & est natura ex 2. Phys. altera verò est endelechia, siue actus primus corporis Physici quã aĩam Philoso. appellitat, & est duplex: altera obnoxia ortui, & interitui quia educitur de gremio materiæ, vt anima vegetatiua, & sensitiua in brutis: altera verò æterna deforis adueniens continens in se priores, vt perfectio numeri ternarij cõtinet perfectionẽ binarij, & hęc est anima rõnalis. forma quæ est accidens duplex etiam est, altera corporalis vt albedo in pariete, altera spiritualis vt species intelligibilis est forma intellectus possibilis, & sic & habitus scientificus. ¶ Sciendum etiã ꝙ compositũ cum ex materia, & forma constet, multiplex est: quoddã compositũ est substantia, quoddam accidens: compositum quod est substan tia alterum est qđ componitur ex materia, & forma simplici vt ignis & terra, alterum verò est constitutum ex corpore & anima vt planta, & aĩal: compositum quod est accidens di cimus concretum, siue id quod denominatiuũ Logici vocant. ¶ Perfectio sm̃ Philosophos est dispositio sm̃ se indeficiens, & non indigens: vnde illud erit magis perfectum quod erit magis indeficiens & non indigens: ex consequenti illud erit minus perfectum, quod quodammodo deficiens & indigens erit. ¶ Sciendum quoque ꝙ hæc quæstio potest habere fundamentum ex prædicamentis, vbi Ar. vocat substantiam primam quæ est compositum maximè substantiam, & ex 2. Phys. vbi fit comparatio inter naturam, & id quod habet naturam, & quod habet naturam est subiectum, & magis substantia quam natura ipsa, & 2. de anima videtur clarissimè asserere Aristo. ꝙ compositum sit perfectius ipsa forma. 7. quoque diuinorum ait ꝙ ea prioritate qua forma est prior materia, compositum est prius forma secundum translationem Alex. & Argir. ex quibus verbis apparet ꝙ Auerr. Alexand. Simp. D. Tho. & Scotus aperta fronte docent compositum esse præstantius forma. Ex quibus habetur sensus quæsiti, quoniam quęrimus num forma substantialis sit perfectior composito suo in actu perfecto: hinc videre poteris tu diligens lector errorem illorũ qui in suis primordialibus notulis faciunt mentionem de composito potentiali, & tamen de eo nullo pacto venit nostra hæc disputatio intelligenda. Quandoquidem quis ita ignarus est, qui non agnoscat formam esse præstantiorẽ tali composito? hæc de primo. ¶ Quo ad sm̃ sunt qui dam qui asserunt formam esse minus perfectam quã compositum, quia compositum habet omnem perfectionem ipsius formę & etiam perfectionem ipsius materiæ: & quibusdam Sophisticis argumentis probãt materiam nedum esse perfectam immò esse perfectiorẽ forma, quia æternum est perfectius caduco, sed materia est æterna, forma vero caduca: igitur &c. Maior est Ar. minorem docet Alex. 8. Metaphys. dicens, materia est omnium naturalium formarum subiectum, quæ formæ corrumpuntur, & materia remanet semper. Arist. quoq; ex intento probat materiam esse æternam, quia omne quod generatur, generatur ex aliquo, materia non habet subiectũ ex quo gñari possit: igitur &c. ¶ Addunt aliã rõnem demõstratinam ad principalem conclusionem, quia substantia dicit perfectionem, materia autem est substantia: igitur materia dicit perfectionem. ¶ Corroborant hoc quia aiunt, accipiamus materiam primam & comparemus ipsam ad priuationem, & quærimus quod istorum est

Octauũ Arg.
Nonũ Arg. Inconueniẽtia sequẽtia opinionem aduersam.
Vltim. Arg. P. p. q. 29. ar. 3. Persõna qd significat.
Ordo quęsiti obseruandus.
Tex. 4. 2. de anima Tex. 4. Multiplex forma.
Compositũ é multiplex
Quid sit perfectio. 1. cęli. Tex. 45. Cap. de substantia. Tex. 4. Tex. 3. Tex. 8.
Opinio Iacobi Bargij Minoritæ.
8. Metaph. Tex. 16. Tex. 2.
1. Phys. circa finem. 7. Metaph. Tex. 4. 1. Phy. te. 63.

nobilius materia an priuatio, certum ꝙ oēs dicunt materiam, & non priuationem ¶ Præterea ens & bonum conuertuntur, sed bonum dicit perfectionem: ergo ens, igitur & materia, cum materia sit ens & bonum, licet non ita perfectum bonum sicut forma, cū dicat Ar. primo cæli, à primo quidem ente deriuatum est esse his quidem clarius scilicet formæ his obscurius, scilicet materiæ. ¶ Item nobilius est esse ipso non esse, sed materia habet esse distinctum à forma & à priuatione: ergo dicit aliquam perfectionem & nobilitatem. huius opinionis est Auer. dicentis ꝙ formæ perficiuntur per materiam persuadet hoc idem ratio naturalis quæ vult causam esse nobiliorem causato, sed materia est causa, cum sit vnum ex principijs rerum naturalium: igitur &c. nec valet resp. Thomistarum dicentium ꝙ causa est nobilior causato: tenet hæc propositio de causa in actu, & non de causa quæ est pura potentia, quia hæc rñsio est contra Ar. & Auer. Ar. enim 8. Metaph ait ꝙ nomen materiæ significat aliquid qđ est in actu, & Auer. lib. de substantia orbis ait loquens de materia prima, hoc aūt subiectum est vnum elementū æternū existentium per sesi existit per se necesse est vt aliquā perfectionem dicat, eo magis ꝙ à materia non potest negari quin non sit in ea actus aliquis saltem imperfectus qui vocatur entitatiuus. ¶ Sed hæc opinio ab omnibus reprobatur, & nullus recte philosophando ausus est eam docere, quandoquidem ridiculū arbitramur dari hunc actum entitatiuū in doctrina peripatetica vt alias ostendimus, non .n. etiam si detur licentia fingendi, imaginari possumus alium actum nisi primum & sm̄ actus primus est forma, actus secundus est operatio, cū ergo actus entitatiuus nullus istorum sit, sequitur ꝙ male eum posuit Henricus, & Scotus post ipsum, & quilibet alius eum docens. reperitur etiam in doctrina Arist. actus simplicissimus cuius intellectio & intellectus sunt idem omnibus modis. hic non competit iam materiæ primæ cum sit Deus optimus, nec etiā competit materiæ actus subsistentiæ siue hypostaticus, quia hic conuenit composito singulari: nec conuenit materiæ illæ actus medius quem dixit Auerr. conuenire orbi, quia orbis est natura media inter puram potentiam, & actum purum in doctrina Auerroica. Et si quis ponat actum entitatiuum esse actum transcendentem secundum quem res quęlibet est extra causam suam, hoc nō poterit esse, quia id per quod materia est extra causam suam, est pura potentia à primo ente ei largita, per quam potentiam ipsa materia est sufficiens vt ab alijs rebus sit distincta. ¶ Adde & tu quia iste actus entitatiuus est propter esse, vel propter diuidi, sed neutrum horum est dicendum, quia potentia sufficiens ad esse materiæ, & per ipsam quoque diuiditur ab omni alio quod non est ipsa: igitur ab Arist. & à veritate est alienus iste actus entitatiuus. ¶ Deinde si materia esset in actu ētitatiuo vt vult iste Iacobinus, & potentia est eius propria passio, tunc sequitur ꝙ in eo esse quo materia est in actu entitatiuo, & in eo priori potest esse per se & actu sine potentia. probatur consequentia: quia secundum istum hominem subiectum potest esse sine sua propria passione, & si materia erit sine potentia sua passiua, tunc non erit motus, neque transmutatio, & tunc peribit scientia naturalis, immo hoc dato stati corruit vniuersa natura, nec fugiendum est ad potentiā obiectiuam, quia ipsa nihil est, quia terminus eius est nihil, vt alias ostendimus. ¶ Et ad rōnes huius opinionis dicimus non concludere. ¶ Prima enim nō valet, materia est æterna, igitur dicit perfectionem, quia æternitas non dicit perfectionem nec imperfectionē, abstrahit enim ab vtraque, est enim veluti relatio. ¶ Deinde forma vt forma non corrumpitur, sed bene hæc vel illa forma corrumpitur, & materia æternitatem quam habet sortitur à forma & hoc vult Alex. loco illo. ¶ Alia rō etiam nullius momenti est quia licet materia sit substantia non tm̄ ex se dicit perfectionem nisi eam quam habet à forma, & licet substantia sit prior tempore notitia, natura. & perfectione ipso accidenti, hæc verba intelligenda veniūt de substantia composita, non aūt de materia ipsa. ¶ Ad aliam rationem dicimus, quod illa est comparatio abusiua & non vera cum vera, comparatio fit inter vniuoca. ¶ Nec valet, habet esse distinctū à forma ergo dicit perfectionem distinctam, quia illud esse est esse pōtiale à quo negatur omnis perfectio. ¶ Ad aliā quod materia est bona, dicimus quòd bonitas in materia est bonitas entis, quod in materia est purum potentiale omni perfectione carens. ¶ Authoritas Ar. intelligitur ꝙ à primo ente deriuatum est esse his clarius, scilicet entibus propinquioribus, his obscurius scilicet longe existentia à Deo habent esse imperfectum, propinquiora ad Deum habent esse perfectum: sed non loquitur ibi Ar. de actu entitatiuo, sed de graduatione rerum iuxta propinquitatem, & elongationem ad primum principium.

2. de anima Tex. 21.

Pri. Phys. Tex. 49.
2. Phys. Tex. 27.
Tex. 6.
Cap. 1.

9. Metaphy. Tex. 10.
2. de anima Tex. 2.

p. p. q. 14. ar. 1.

Lib. de substātia orbis cap. 1.

Ratio ad hominem.
Opinio Iacobi Nardij Scotistę.

Rō entis est prior ratione boni, ob id ens nō dicit perfectionem.
Vide Caiet. lib. de ente & essentia cap. 2.
7. Metaphy. Tex. 4.

Primo cæli Tex. 100.

¶ Ad rationem naturalem dicimus ꝙ licet materia sit causa, est tamen receptiua ipsius formæ, & ista receptio potius dicit imperfectionem quam perfectionē, quia causa dans esse formaliter vel effectiue dicit perfectionē, nō autem causa suscipiens perfectionem ab alio. Dicta Aristo. & Auerr. & omnium aliorum si aliquis Doctor inuenitur qui hoc dicat, intelligenda sunt hoc mod, o videlicet quòd materia existit per formam, non autem per aliquid quod sit separatum à forma. ¶ Reiecta hac opinione tanquam falsa proponitur conclusio pro veritate dilucidanda. Forma est simpliciter perfectior composito, quia id à quo compositum suscipit nomen & definitionem, determinationem, constitutionem, & perfectionē, est eo perfectius, sed compositum à forma suscipit nomen, definitionem, & cætera omnia alia quę habet vt patet omnibus etiā tonsis: igitur forma erit perfectior, & magis ens quā compositum: immo forma hoc modo dicitur quoddam totum, quia cum duplex sit totum alterum continens, siue contentiuum, veluti aurum est totum respectu metallorum, & Deus dicitur esse omne vt dixit Parmenides, & sic nos sumus partes Dei, non essentiales, aut integrales, sed contentiuę, quia sumus in eo contenti eminenter & virtualiter, immo totus mundus continetur in ipso Deo: propterea potest diei quoddam totum respectu mundi, & etiam pars constitutionis illius: vnde Deus est perfectior omnibus entibus mundi coniunctim & diuisim, & compositum ex Deo & mundo non est perfectius Deo: & sic etiam forma potest dici totum continens, siue contentiuum respectu compositi, quia est causa essendi illius in actu, & continet omnem perfectionem compositi, & illam materiæ si aliquā perfectionem posito & non concesso quod haberet, propterea absolute & simpliciter est perfectior, magis ens, & magis substantia quam compositum, licet secundum quid possit dici ꝙ sit eo imperfectior, quia est pars compositionis illius, sed est totum continens siue contentiuum vt dictum est. Alterū dicitur totum quod est compositum ex rebus diuersis, quarum vna est actus, altera potentia, & hoc est multiplex vt declarauimus in Additionibus primi Phys. valet igitur ratio præposita ꝙ si à forma compositum suscipit suam perfectionem ꝙ sit ea imperfectius & minus ens, minusque substantia. ¶ Præterea per formam, compositū est vnum, & aliquid, & ens, & perfectum, igitur forma erit magis vna, magis ens, magis perfecta quam ipsum compositum, consequentia patet, antecedens est Arist. 5. Metaph. & etiam 8. Metaph. tex. 16. ¶ Rursus dans esse dat consequentia esse, ex octauo Physicarum asculationum, & ex 3. libro de cælo, & mundo, sed forma dat esse composito vt scribitur lib. 2. de anima: igitur dat omnia quæ consequuntur ipsum compositum, sed perfectio est consequens esse compositi, ergo forma dat composito perfectionē, & sic sequitur ꝙ sit perfectior, & magis ens quàm compositum: & confirmatur per regulam posterioristicā, propter quod vnumquodque tale & illud magis, sed propter formam compositum est, & est ens & substantia: igitur &c. Et hæc regula tenet in causis vniuocis. ¶ Item finis est perfectior his quæ sunt ad finem, sed anima est cuius gratia & finis compositi ex 2. libro de anima: ergo anima est perfectior & nobilior animato, & sic vniuersaliter forma est præstantior composito, quia eius finis: ex 2. de Physico auditu. ¶ Adde illud, cuius scientia est nobilior & præstantior, est nobilius & præstantius, vt scribit in prologo primo de anima & 6. Metaph. sed scientia de aīa est nobilior & præstantior scientia de composito, & sic sequitur ꝙ anima sit nobilior animato, & ex consequenti forma est præstantior composito, quia anima est forma. deinde videmus ꝙ compositum, intelligitur per formam, & forma habet minorem cōpositionem quam compositum & sic est propinquior & similior primo principio quod est simplicissimum & perfectissimū. ¶ Præterea, definitio est præstantior definito, sed definitio est forma, & definitū est compositū, vt habetur 8. libro diuinorū: igitur forma est nobilior ipso composito. tunc enim scimus perfecte cum cognoscimus quodquid est rerum, & quodquid est compositi est forma: ex 2. de anima ¶ Rursus perfectio compositi quam dicunt aduersarij esse supra formam, non erit à materia, quia nemo dat quod non habet: non erit ab ipsomet composito, quia cōpositum non habet ex se illud quo est: igitur erit à forma: & sic semper sequitur ꝙ forma erit perfectior composito. ¶ Item confessum est apud oēs Peripateticos in vnoquoq; genere esse vnum quod sit primum metrum & mensura aliorum. Etiā vulgatissimum est substantiam esse vnum genus: nunc sic simpliciter tale est metrū & mensura & perfectissimū in suo genere vt in genere colorū, & in ponderibus docet Ar. 10. Metaph. sed forma in genere substantiæ est simpl citer, vt docet Arist. 2. de anima, substantia

Decisio disputationis præpositæ. Prima ratio probans cōclusionem.

Accipit hoc ex 1. cęli cō-men. 3.

Quomodo Deo est totū & pars lege D. ho. p. p. q. 3. ar. 1. ad 4 Forma est totum cōtentiuum, & pars compositionis.

Secunda rō.

Tex. 15.
Tertia rō.
Tex. 32.
Tex. 38.
Tex. 36.

1. post. tex. 7.

Quarta rō.

Tex. 70. & 51.
Tex. 2.
Quinta rō.

6. ratio.
Tex. 16.

Tex. 4.
Septima rō.

Octaua rō.

Tex. 10.
Tex. 1.

tiæ, aut actu imperfecto ipsius materiæ vt ipsi fingunt, sed intelligit quòd fundatur in ente in actu existentiæ ipsius compositi, quia non potest materia esse, nisi in composito quod existit per se per formam, & hæc est mẽs eius, dicit enim, materia non inuenitur nisi in ente in actu, & si separaretur esset non ens, differentia inter non esse & esse in potentia est quia non esse non est in actu ens, nec in aliquo in actu, non distinctum ab eo, & hoc intendimus cum dicimus de prima materia quòd nõ est in actu, & ens est in ente in actu non distincto ab eo. ¶ Ad aliam probationem dicimus ꝙ materia est per se principium omni enti naturali, vt potentia, & non vt actus, manifestum quoque mendacium committunt quando dicunt quòd in æternis est idem essentia & existẽtia, quia in omni creatura quidditas & eius esse actualis existentiæ realiter distinguũtur vt docet D.Tho. 2. contra gentes. ¶ Ad secundum dicimus quòd materia est actu materia, & actu ens, sed negamus ꝙ sit actus, vel ꝙ sit in actu, nec sequitur ꝙ sit in potentia ad suum esse, vel ꝙ supponat aliam materiam, & ꝙ fiat abitio ad infinitum, quia materia sua natura est potentia, sicut forma sua natura est actus. ¶ Ad tertium dicimus glosando maiorẽ, ꝙ illud quod est causa vt aliquid sit est ens in actu, valet ista propositio de causa efficiente & de causa formali, non autem de causa materiali. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ potentia vt dicit respectũ non est essentia materiæ, sed prout dicit gradum entis & substantiæ, quæ est quid absolutum. ¶ Ad quintũ respondetur ꝙ materia non est subiectum generationis prout generatio est præuia dispositio, sed tantũ prout dicit instantaneam introductionem formæ in ipsa. ¶ Ad sextum concedimus materiã non habere entitatẽ suã ab aliquo terminorũ, quia vt dictũ est, materia per sui naturã est ens, res, & omnia transcendentia, sed existẽtia est tantũ illa quã non habet à se & recipit à forma, nec est ad propositum anthoritas Ar. in prædicamentis, cum loquatur ibi de substantia quæ est actu, & est susceptibilis contrariorũ, ex quo soluitur septimũ. ¶ Octauum concedimus ꝙ materia est actu materia, sed id ꝙ nos negamus est, ꝙ materia nõ est actus, nec in actu sine forma. ¶ Ad nonum dicimus ꝙ sequeretur & concluderet argumentũ, si poneremus materiã accipere à forma omne esse, scilicet tam essentiæ, quã existẽtię hoc nos nunquã somniauimus, sed dicimus ꝙ natura materiæ primæ est vna substãtia æterna de se, quæ est pura potentia, actualitatẽ, & existentiam habet à forma, vnde non sequitur ꝙ materia sit generabilis, vel ꝙ tantũ forma sit intrinsecum principium rerũ naturaliũ. ¶ Ad decimũ dicimus ꝙ præsupponit falsum, quòd Deus prius produxit materiã, & deinde formã, rei ueritas est, ꝙ insimul produxit materiam & formã, & si necessitatur Deus vt non faciat contradictoria simul, quia hoc nõ est intelligibile, necessitabitur quoq; vt producat simul materiã & formam. ¶ Ad vndecimum dicimus in Addi. nostris ꝙ minimum vt est quantũ mathematice consideratum est diuisibile in semper diuisibilia, nõ autem vt est naturale, vnde non sequitur ꝙ dabitur materia sine forma. ¶ Duodecimũ argumentum est puerile, quia dictum est ꝙ materia est ens, & substantia quæ est pura potentia, non ergo valet argumentum, est substantia, ergo est actus, negatur ista consequentia. ¶ Ad tertium decimũ dicimus ꝙ maior propositio est falsa, nõ enim est imaginabile ꝙ materia seiuncta à forma sit subiectum actionis agentis, cũ agens sit extrahens semper aliquid de põia ad actum, & non largiatur multitudinẽ, sed perfectionẽ ait Auerr. 8. Metaph. vnde non agit in nudam materiã. ¶ Ad quartũdecimum negamus consequentiam, quia sumendo potentiam pro gradu entis est in genere substantiæ, licet pro respectu sit in genere relationis, vel vt alij dicunt ꝙ potẽtia bifariam sumi potest. Primo pro subiecto quod potens est duntaxat recipere. Alio modo sumitur vt dicit respectum & habitudinem ad rem generandam. Primo modo est in prędicamento substantię. Secundo modo est in prædicamento actionis. Soluitur etiam hoc argumentũ iuxta viam illorum qui dicũt quòd potentia capitur dupliciter. Primo quo ad absolutũ, & hoc est substãtia & essentia materiæ, & hoc exprimitur in recto. Capitur quoq; pro respectiuo quod dicit in obliquo, & tale est in prædicamento actionis. ¶ Ad quintumdecimũ patet quoq; responsio, ꝙ multiplicantur potentię pro respectibus, non autem pro illo gradu entis & pro absoluto. ¶ Ad authoritatem Arist. respondet ibi Cõmen. quadrupliciter, vt est videre apud ipsum, & adduco hic tantum vnam quæ est Alex. dicentis materiam esse hoc aliquid existens apparere, quia non sui natura est in actu, sed per formam, quia materia sentitur & videtur. Ad dictum Simplicij dicimus quòd illud est pro nobis, quia materia nõ est actus sed actu, scilicet materia, & ens, non tamen sequitur, ꝙ sit actus, aut in actu sine forma & sic quoq; intelligimus dictũ

Ioannis

Marginalia:
Sensus per. bonum. Auerr.
Tantum in Deo verificatur hoc. Cap. 52.
Materia est omnia transcendentia.
Deus nõ necessitatur ad productionẽ materiæ.
q. 7. 1. phy.
Cõmen. 15.
Põia dupliciter sumitur.
Quatruplex resp. Auerr.

Ioānis Gramma. ꝙ materia est actu, sed non actus vel in actu sine forma, & existit in cōposito, vnde nō sequitur quod materia sit in potentia ad suam essentiā, vti perperā deducūt aduersarij, & hanc veritatē declarant verba Themistij quæ adducunt pro eis, & tamē sunt cōtra ipsos. ait n. Themistius ꝙ materia non est in potentia ad constituendā suam essentiam, qđ docemus & nos, sed ē actu materia in prima sui notione. & quis negat hoc? quia de ea verificatur propositio de tertio adiacente, dicendo, materia est actu ens, non tamen dicit Themistius ꝙ materia est actus entitatiuus, vel imperfectus vt fingūt isti nouiter philosophantes. Dictū Auerr. intelligitur pro respectu vt dictū est supra. Dictū S. Tho. de ente & essentia est intelligendum quod relatio quæ est accūs reale sequitur formā in materia, licet quo ad modū intelligendi videatur intelligi inter formā & materiā, & inter quas proprie nō est nisi relatio rōnis. Dictū qđ habetur 3. cōt gēt. intelligitur sic, materia absolute dicitur bona, & sm̄ se nō bonitate sibi formaliter inhęrēti, sed quia est ordinata ad bonitatē, mā .n. sm̄ se est tm̄ bona in potētia, vt verò substat ordini, aptitudini, & inclinationi ad bonū dicitur bona in actu, & hic est sensus verborum D. Tho. vt clare est videre ibi. Benedictus Deus.

Sensus verborum Ioā. Grammat.

Pondera verba Themist.

3. cōtra gēt. Cap. 20.

Quomodo materia est bona.

DISPVTATIO TERTIA

De quidditate, seu essentia rerum natura cōstantium.

QVAERO num sola forma sit tota rerū naturalium quidditas, siue essentia, & videtur ꝙ sic: quia quidditas, seu essentia est principium quo res ipsa est, sed sola forma est principium quo res est & nō materia: igitur sola forma est quidditas & non materia. minor propositio huius ratiocinij sumitur ex Arist. 7. Metaph. vbi inquit, forma est principium quo res est, materia est principium potius quo res non est. Quod confirmatur authoritate Themistij 2. phy. dicentis res naturales à forma habere vt sint, à materia verò vt fiant. ¶ Secundo, forma est ratio per quam cognoscitur & intelligitur res ipsa, vt scribitur 9. Metaphys. materia secundum se est ignota, & est ratio occultationis, quidditas vero est principiū quo cognoscitur ipsa res: ex his colligitur ꝙ sola forma sit quidditas. ¶ Tertio, id quo res naturales efficiuntur intelligibiles constituit quidditatem. Sed per solam formā res naturales efficiuntur intelligibiles, igitur sola forma ad quidditatē spectabit: minor habetur 12. primæ Philos. vbi ait Auerr. res naturalis sentitur ꝑ materiā & intelligitur per formā. ¶ Quarto, non ens nō potest esse quidditas nec pars quidditatis, sed materia est non ens: igitur materia quidditatis pars esse nō potest. minor probatur sic, illud cuius forma est priuatio, est nō ens, sed forma materiæ est priuatio, igitur materia ē nō ens. ¶ Quinto, qđ quid est, est vniuersale, qm̄ explicatur à definitione, quę est vniuersaliū vt scribitur primo Post. & 7. Metaph. sed forma est subiectū vniuersalitatis, materia est principiū indiuiduationis vt docet ipsemet D.T. in libello de ente & essētia, forma igit̄ erit tota quidditas. ¶ Sexto, forma est ꝑ quā res ꝑpetuātur & fiūt perennes, mā est causa gñationis & corruptionis in rebus sal tem beneficio priuationis annexę, quia semper tendit ad maleficium vt patet 1. Physic. & quidditas debet esse æterna cum de ea habeatur scientia, sequitur ergo ꝙ forma sola spectabit ad quidditatē, & nullo pacto materia. ¶ Septimo, id qđ est in eā vt in rebus quidditas, & id cuius est quidditas distinguatur, non potest pertinere aliquo pacto ad quidditatē: sed materia est illa quæ facit hoc, vt docuit Phil. 7. Metaph. & 3. de aīa, nō ergo materia erit quidditas, aut pars quidditatis. ¶ Octauo, partes quidditatis priores sunt illo cuius sūt, & non posteriores, siquidē causæ sunt, causa vero vt causa prior est eo cuius est causa, sed partes materiales sunt posteriores eo cuius sunt, quæ vero sm̄ formā priores sunt, vt docet Ar. 7. Metaph. igitur partes quę se habent vt materia, ad quidditatē pertinere non possunt. ¶ Nono, definitio quæ vni cōpetit ꝑse primo, alteri ab illo cōpetere non pōt, sed quidditas est definitio formę primo, nō aūt materię: ergo forma tm̄ erit qdditas & nō materia. minor ē Arist. 2. Phys. vbi definiens formā inquit, ꝙ est rō esse, & quod quid est rei: materia verò est ex qua res efficitur. ¶ Decimo, quidditas ē natura, sed materia nō est natura: ergo qdditas est forma

Tex. 51.

Cap. 2.

Tex. 38.

Cōmen. 14.

Tex. 14.

Tex. 31.

Cap. 2.

Tex. 69.

Tex. 16.

Tex. 9.

Tex. 37.

Tex. 27.

& non materia, minor propositio probatur ex definitione naturæ quæ est principiũ & causa mouendi & quiescendi eius in quo est primo & per se & non secundum accidens, modo materia non est in aliquo, est enim omnium subiectum: ergo materia non erit quidditas sed forma sola. ¶ Vndecimo, illud quod non est pars definitionis, non est pars quidditatis, quia definitio est sermo explicans quidditatem, & sumitur ex principijs quæ sunt in re vt habetur primo de anima, sed materia non est pars definitionis: ergo non est pars quidditatis, minor habetur 2. Phys. vbi Ar. dicit, alio aũt modo forma & exemplar, hæc aũt est rõ ipsius quodquiderat esse, & huius genera vt ipsius diapason duo ad vnum & omnino numerus & partes quæ in rõne &c. ¶ Duodecimo, arguitur ex processu quem habet Ar. in 7. Metaph. vbi præponit se velle tractare de substantia quæ est quidditas, & partitur substantiam in materiam, formam, & compositum, & dicit se non velle tractare de composito, quia est substantia manifesta omnibus, sed neque de substantia quæ est materia eadem ratione, vult tñ tractare de substantia quæ est forma: ergo ex hoc processu qui habetur ex initio 7. Metaph. vsq; ad tex. vigesimũ liquido constat materiam non cõferre ad quidditatem. ¶ Tertiodecimo, probatur etiam argumento Auer. 7. Metaph. vbi volens soluere sophisma soph. starũ, quod erat hoc, quidditas hominis aut est eadem cum homine, aut diuersa, si diuersa tũc homo non habebit quidditatẽ, si eadem tunc quidditas hominis est homo, & homo habet quidditatem: ergo erit ꝓcessus in infinitum, quiá tunc quidditatis esset quidditas. hoc sophisma soluens Auerr. inquit ꝙ si homo capitur pro aggregato ex materia & forma, tunc homo non est suum quodquid est, si aũt capitur homo pro forma hominis, tunc idem est homo quod suum quodquid est: sola igitur forma est quidditas. ¶ Quartodecimo, res matematicæ habent suam quidditatem & quodquid erat esse. & res matematicę abstrahunt à materia vt docet Phil. 2. Phys. igitur materia nihil confert ad quidditatem. ¶ Quintodecimo & vltimo, loquens de materia. 7. diuinorum Aristo. ait ꝙ materia non est pars quidditatis, & si dicas ꝙ loquitur de materia particulari, contra quia in codẽ 7. loquens de materia cõmuni dixit ꝙ materia non est quid: ergo nõ habet quidditatẽ, nec est quidditas, si non est quid, & loquens ipse Phil. de forma tex. 5 t. 7. Metaph. inquit ꝙ species & forma est ꝙ quid erat esse, & in 2. de anima disputans de anima ait, ꝙ anima quæ est quodquid erat esse corporis, dicitur forma eius. ex quibus & ex alijs infinitis locis manifeste apparet ꝙ forma & quidditas conuertuntur, & ꝙ materia non spectat ad ipsam quidditatẽ. ¶ Sed his omnibus aduersantur dicta D. Tho. præcipue in 2. Phys. vbi Ar. loquens de partibus diffinitionis ait ꝙ locantur in genere causæ formalis, & D. Tho interpretans hoc dictum, adducit aliud dictum contra hoc, quia 7. Metaph. ponit materiam in diffinitione rerum, & distinguit de materia ꝙ est duplex, altera quæ dicitur materia indiuidualis, altera materia cõmunis, vnde in diffinitione hominis ponuntur caro & ossa, sed non hæc caro, aut hoc os. & quia natura speciei constituta ex forma & materia communi se habet vt formalis respectu indiuidui, quod participat talem naturã, & pro tanto dicitur ꝙ partes quæ ponuntur in definitione ad causam formalẽ pertinent: ex quibus verbis liquido constat apud D. Th. materiam cõmunem ad quidditatem rerum pertinere, quod latius etiam posuit in libello de ente & essentia vbi authoritate Auicennę asserit ꝙ quidditas substãtiarum compositarũ est ipsa compositio materiæ & formæ, & multis alijs in locis suæ doctrinę. ¶ Respondentes huic quæsito primo recitabimus opiniones diuersas, deinde dilucidabimus veritatem. Quantum ad primum, si velimus respicere ad Antiquos scilicet ad Platonicos & ad Pythagoreos, sine dubio fatendum est materiam ipsam non ingredi diffinitionem rerum. ¶ Platonici enim vt clare est videre in libro Parmenidis, posuerunt materiam esse non ens, adductũ argumento sophistico sic. Quicquid est præter ens, & præter vnum: est multitudo & nõ ens, sed materia est præter ens, quia præter decem prædicamenta quæ tantum sunt ens, & præter ipsum Deum, qui apud ipsos est vnitas: igitur materia est non ens, & multitudo, scilicet dualitas quæ paruo magnoq; designatur quanquam inter Platonicos non est æqualis concordia, quandoquidem Alcinous Platonicus in libro de doctrina Platonica asserit Platonem non differre ab Ar. de materia, quod etiam sentire videtur Themistius & Simplicius in primo Phys. Plotinus quoque expresse ponit materiam inter entia, & hoc propter authoritatem quæ habetur in Timęo vbi materia dicitur πανδεχές idest omnicapacem, quia est receptaculum omniũ formarum. ¶ Hinc Iamblicus in libro de secta Pythagorica

Tex. 9. Tex. 29. — Tex. 9. — Tex. 21. — Tex. 14. Tex. 17. Tex. 8. Tex. 8. — Tex. 28. — Tex. 33. — Cap. 2. — Opinio Platonis de hoc quæsito. — Iamblicus.

gorice voluit conciliare Platonem cum Ar. quia ens apud Platonem potest sumi quemadmodum apud Arist. aliqñ pro omni eo ꝙ distinguitur contra nihil, & sic materia continetur sub ente & est vnitas & dualitas, & omne quod non est nihil, aliquando verò pro ente diuiso in decem prædicamenta, & hoc pacto materia est non ens, hanc positionem Ar. non negat. verum hæc conciliatio si aliquo pacto sit amplectenda non intelligitur quo ad verba sed quo ad mentem, quam forsitan voluit habere, quia loquutus est de materia sub quibusdam metaphoris vt do. et Ar. primo Metaph. ꝙ Plato magnum & paruū principium veluti materiā asseruit. ¶ Emp. ignē, aerem, aquā & terrā. ¶ Anaxagoras partes similares infinitas, cuius opinionis meminit Auerr. primo Phys. & 2. de gener. quibus in locis ait ꝙ Plato posuit tria principia, magnum, paruum, & vnum, vbi liquido constat Platonem Metaphorice loquutum fuisse de materia. ¶ Pythagorici ponentes illas duas series, siue ordinationes rerum bonarū quippe & malarum, sub ordinatione rerum malarum posuerūt materiam & priuationem, vnde Ar. dicit ꝙ semper machinatur ad maleficium. & sic iuxta sententiā istorum materia est priuatio & malum, vnde potius non ens quā ens, ex consequēti non cadit in definitione rerum. disputatio igitur est in via Peripateticorū si materia ponitur vt definiens res naturales necne, in qua via adsunt duo principes Auer. scilicet, & Auicennas. ¶ Auer. voluit ꝙ materia ponitur in definitione rerum sed nō tāq̄ pars quidditatis, sed veluti vehiculū deferens ipsam quidditatē: verū sectatores eius non sunt concordes quia Alex. Achillinus Bononiensis Philos. celeberrimus tenet in libro de elementis ad mentē Auerr. materiā ipsam ingredi diffinitionē rerum non ꝓprie, sed improprie, quia p eadem principia per quæ res est, ipsa cognoscitur, materia causat formas materiales, ideo in diffinitione earū oportet ipsam assumere, sed si dantur aliquę formæ separatę à materia, non debent diffiniri per ipsam: immò entia Mathematicalia si capiantur in abstracto diffiniūtur sine materia, si verò in esse naturali aperientur, tunc intrabit materia in definitione ipsorū: verum quia materia sicut est quid secundario, ita secundario, & improprie quidditas dici pōt, & hoc mō loquendi aliqn̄ vsus est Auer. sed non ꝓprie, quia ipsa nō est quo aliquid fit, licet .n. materia det aliqđ nomen rei, non tñ dat illi nomen specificum, vnde materia est cōmunis multis, ideo nomen ꝓprium & speciale non largitur, sed cōmune multis diuersarū specierum, vt esse passiuum, transmutabile, corruptibile, alterabile &c. Quod si materiam ꝓpriam acceperis, adhuc illa non habet speciale nomen sm̄ ꝙ appropriatur speciei, vt patet de carnibus & ossibus quæ hominis sunt, & multorum brutorum, & quia prædicata rerum habent ordinem inter se, quia per consequentiam superiora, aut vniuersaliora ex particularibus eliciuntur: cum igitur forma det esse, ideo ipsa dat esse indiuiduale, & specificū, & genericū, si aūt à materia aliqua prædicata sumenda sint, illa sunt concreta, substantialia tñ & denominatiua, vt carneum & osseum, materiale &c. Non .n. potest esse idem formaliter proprie nisi sit prædicatum ex forma sumptum, & cum de natura quidditatis sit quid, & id quo aliquid est quid, hoc aūt soli formæ conuenit, ideo materia quamuis ipsa sit pars substantiæ compositæ non tamen est pars quidditatis, quia materia licet sit, non tamen est quo aliquid sit, ideo cum ipsa non sit pars formæ, ipsa non est pars quidditatis, sed quia ipsa est subiectum formæ, ideo deferens quidditatē appellanda est. ¶ Sed hæc opinio stare nō pōt immo videtur dicere contraria, ait .n ꝙ materia est pars substantiæ compositæ, non tñ est pars quidditatis, quia quidditas cum habeatur ꝑ diffinitioné vt scribitur 7. diuinorum vbi Ar. inquirit dubitationē illā, quam insolutā reliquit, in primo de interpretatione, nū diffinitio sit vna, & quæ est causa vnitatis in diffinitionibus. & diffinitiones sumuntur ex principijs quæ sunt in re vt scripsit Auer. primo de anima & 2. Phys. sequitur ꝙ quidditas sumitur etiā ex principijs quæ sunt in re, hęc aūt principia iam non sunt forma tm̄, nec materia tm̄, sed insimul materia & forma: igitur vtrūque hoc principiū concurrit ad ipsam quidditatē, & 4. Phys. dicebat Ar. ꝙ diffinitiones quæ dant quidditatē debent habere tria, quorum vnū est vt per illā dissoluantur quæstiones contingentes in re. ¶ Sm̄ vt per illa appareant accidentia essentialia, quia diffinitiones completę innatę sunt reddere causas omniū accidentiū. ¶ Tertium est vt ex diffinitione appareat difficultas, idest motiuum difficultatis, & hoc est propriū rerum difficilium diffiniri, qđ dictum e iam registrauit magnus Cōmen. Auer. 2. de anima Commen 12. & 26. & etiā 4. cœli. Si ergo remoueatur materia à quidditate, quomodo obseruabitur hoc preceptum nisi dicamus ꝙ oēs diffinitiones essent

Tex. 2.

Comm 20. Comm. 48

Opin. Auer.

Achillinus lib. 1. de elementis.

Materia est quid improprie.

Vniuersaliora eliciūtur ex particularibus.

Impugnat opin. Achillini.

Tex. 42.

Primo de interpretatione cap. de enunciatione.

Comm. 5.

Comm. 28.

Tex. 12.

Quę sunt illa quę requirit diffinitio.

Comm. 2

Comen. 11. Burleus Gualterius

dialecticę & vanę vt dicit ipsemet Auerr. primo de anima. ¶ Ideo vt aliqui Auerroistę euaderent hoc incōueniens dixerunt ꝙ omnes quatuor causæ sunt partes definitionis,& in definitione ipsa significari debent. non tamen oēs sunt partes essentiæ, siue quidditatis, quia non sunt causæ intrinsecę nisi duæ tantum materia videlicet & forma, quod autem oēs causæ sint partes diffinitionis, probant per dictum Ar. 2. poster quia definitio est sermo dicēs esse rei, sed esse rei est ab omnibus causis,igitur definitio rei debet esse per omnes causas. ¶ Præterea posito ꝙ esse rei sciatur per formā tantum,vel per materiā & formā simul,& addatur scientia eius quæ est per finem & agens, vel cum priori efficit maius vel non: non est dicendum ꝙ non, quia tunc scientia per omnes causas non esset perfectior quā scientia per pauciores causas, quod est contra oēs Philosophos: si est maior, igitur illæ causæ pertinēt ad diffinitionem illius. ¶ Sed opinio hæc reprobatur ab omnibus tamquā contraria præceptis Arist. quia stāte veritate huius opinionis sequeretur ꝙ nihil diffinitiue sciretur nisi in illius definitione ponantur oēs causæ: ꝙ si ita esset, ergo oportet ponere Deum & intelligentias, cælum & elementa, immo omnes causas à quibus dependet res ipsa. consequentia probatur ex dictis eorum, falsitas consequentis iam est nota. ¶ Adde quod hæc opinio est cōtra Ar. 7. diuinorū vbi concludit diffinitionē esse orationē constantē ex genere & differentijs, vel ex differentia vltima, vt diffinitio hominis est animal bipes, etiam eodem 7. Metaph. Ar. dicebat qm̄ vero diffinitio ratio est, & omnis ratio partes hēt, vt aūt rō ad rē, & pars rōnis ad partem rei similiter se habeat, sed causę extrinsecę non sunt partes rei, quomodo igitur poterit esse vt ponantur partes definitionis? Rōnes quibus isti mouentur non sunt alicuius momenti, quia. ¶ Prima solui pōt hoc modo dicendo ꝙ esse rei dependet ab omnibus causis complete, nō aūt intrinsece nisi à duabus tm̄, scilicet a materia & à forma, & sic solum per materiam & formā definire oportet res oēs habentes esse in materia ¶ Secunda quoq; soluitur dicendo ꝙ scientia quæ est per formā & materiam est perfecta quidditatiue adeo ꝙ nihil addi pōt, sed non est perfecta simpliciter, propterea addi pōt non quidem ad quidditatiuā cognitionē, sed ad cognitionem quatenus cognitio est. ¶ Alij dicunt ꝙ materia est pars essentiæ substantiæ compositæ, quia materia & forma sunt partes essentiales ipsius compositæ substantiæ, & appellantur ab Auerr. partes sm̄ qualitatem vt patet primo Phys. & dicunt ꝙ hoc voluit Auer. 7. Metaph. vbi declarauit quomodo materia se hēt respectu substantiæ compositæ. Si igitur hoc nomen substantia dr̄ simpliciter de materia substantiæ compositæ ex materia & forma,& de forma eius,& de composito,tunc forma substantiæ dicetur esse substantia rei, cum ipsa declarat essentiam eius, materia vero dr̄ sm̄ considerationem ad substantiā compositā ex materia & forma, sed esse partem substantiæ sm̄ considerationem ad substantiā declarantem essentiam rei non dicitur ꝙ sit pars substantiæ, sed ꝙ sit apparens & deferens formā in sua diffinitione, quia illud quod diuersificat essentiam à quidditate in substantijs compositis ex materia & forma, est materia: & qm̄ in causis præcisis & adęquatis sicut affirmatio est causa affirmationis, sic negatio est causa negationis vt patet primo poster. inde prouenit ꝙ in substantijs abstractis à materia,quidditas & essentia sunt idem, in compositis aūt inter essentiam & quidditatem reperitur magnum discrimen vt docet Phil. 7. Metaph. propterea sola forma est quidditas, materia verò est pars nō quidditatis, sed ipsius essentiæ, vnde in 3. de anima Auerr. super illis verbis (in quibusdā idem est caro & carnis esse) inquit causa propter quam hæ duæ intentiones non inueniuntur in omnibus entibus,est quòd quidditas & essentia in entibus simplicibus est idem, verbi gratia ꝙ esse carnis est idem cum carne, quia intentio carnis in eis non est ex materia: propter hoc subdunt isti in rebus compositis ex materia & forma, ipsa forma est tota quidditas,quia ipsa est obiectū intellectus, nā vniuersale est obiectū intellectus, forma est subiectū vniuersalitatis vt dicit commen. primo cęli,& idem Phil. formam appellat rōnem & quodquid erat esse, & per oppositū, quia prima materia est primo diuersa à forma, quia non est forma nec habens formā, ideo vt inquit Cōmentator 12. Metaph. non habet aliquā intentionem alicuius vniuersalis intellectam ab ea,& ideo sm̄ se ignota est, vt docuit Ar. 7. primę philosophiæ: propter hoc non est quidditas, nec pars quidditatis, sed bene est quædam essentia distincta ab essentia formæ. ¶ Ex his de facili soluuntur rationes quas adducunt Thomistæ pro defensione opinionis D. Thomæ, & præcipue illa quā tanti facit Caietanus Cardinalis, quicquid est de essentia omnium indiuiduorū contentorū sub specie vniuersaliter

Cap. 3. — Impugnat̄ Burl. — Tex. 41. — Tex. 33. — Marcus Ant. Z. mara. Theor. 19. Comm. 5. Comm. 34. — Cap. 8. — Tex. 21. Comm. 9. — Comm. 92. — Comm. 14. — Tex. 5. — Lib. de ente & essentia cap. 2.

per conceptum, est de essentia speciei: hanc probat Caiet. quia aliter essentia speciflca non diceret essentialiter totam essentiā indiuidui, sed materia est de essentia omniū indiuiduorū naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in speciē vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis, concedunt totam rationem ꝙ materia sit pars non quidditatis, quia est sola forma, sed essentiæ, hoc concludit & hoc ipsi docent, vnde non est contra ipsos. ¶ Ratio secunda quā putat esse Achillem, quæ est: in omni obiecto quidditatiue sumpto cui cōuenit aliqua passio adęquata oportet inueniri intrinsece causam illius passionis, sed corpus contrarietati subiectum quidditatiue sumptum, est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adęquatę: ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiue sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis, talis causa non est nisi materia: igitur materia est pars essentiæ. maior patet quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis & essentię, aliter non conueniret ei sīn ꝙ ipsa, minor probatur ex eo quod corruptibilitas primo concluditur de corpore subiecto contrarietati, tota ratio conceditur, quia materia est pars essentiæ sed nō quidditatis, quę est sola forma. Immo hæc ratio est contra Caiet. in quæstione de subiecto naturalis Philosophiæ, vbi tenet ens mobile esse subiectum adęquatum, quia transmutabilitas, siue corruptibilitas conuenit adęquatę enti mobili & non corpori mobili; propter hoc corpus mobile, non est subiectū adęquatum, modo dicit ꝙ corruptibilitas est passio adęquata ipsius corporis, quo stante sequitur de necessitate id esse ponendum adęquatum subiectum in philosophia naturali, qđ tn̄ negat ipse in quæstione propria, quãquidem ens mobile est adęquatum subiectum de mente D. Th, vt alias diximus. Tertia rō est hæc, qđ est pars humanæ naturæ, est pars quidditatis humanæ, quia natura & quidditas sunt idē, sed materia est pars naturæ humanæ: ergo materia est pars quidditatis. Soluitur eodē modo concedendo materiam esse partem essentiæ & substātiæ compositæ, sed non ipsius quidditatis, quæ est forma duntaxat, & negant ꝙ natura & quidditas sint idē. ¶ Vide quam viam inuenerunt isti effugiendi rationes istas & oēs alias eis consimiles, non aduertentes ꝙ hæc fuga est expresse contra Ar. sexcentis in locis, & præcipuus locus habetur 5. diuinorū, vbi docens significata substantiæ, inter alia assignat hoc amplius quodquid erat esse, cuius ratio est definitio, & hæc substantia, vr̄ vniuscuiusq;, vbi pro eodem capit substantiā & quidditatem: valet igitur, Illud quod est pars substantiæ & essentiæ est pars quidditatis: Si igitur materia est pars substantiæ compositæ: ergo sequitur necessario ꝙ sit pars quidditatis. ¶ Alius quoq; locus habetur 7. primæ philosophiæ, vbi soluens quęstionem illā Philo. quomodo definitio reperitur in substantijs & in accidentibus, ait ꝙ quodquid erat esse vno modo significat substantiā. ¶ Et infra vbi quærit quomodo se habet quodquid erat esse ad id cuius est, ait quodquid erat esse dr̄ singuli substantia. ¶ Et paulo superius, qđ quidem igitur definitio concludit, quæ quidē est ipsius quodquid erat esse rō, & quodquid erat esse substantia & essentia est. quid clarius? ¶ Immo Auerroesmet iuxta cuius doctrinā ponunt discrimen inter essentiam & quidditatem, loquens 7. Metap. de ipsa quidditate, ait, quidditas rei descriptione logica describitur sic, ꝙ est illa quā significat definitio, & etiā alia descriptione logica, & est quæ datur in rn̄sione ad quæstionē factā per quid, aut quare. ex his ergo paucis luce meridiana clarius apparet, quomodo sustinentes hāc positionem allucinantur in re tam notissima & manifesta. ¶ Aliqui sunt qui conantur concordare Auerr. cum D. T. & dicunt ꝙ essentia pōt capi primo pro entitate resultante ex materia & forma, seu ex compositione materiæ & formę, & dr̄ tertia entitas quæ vocatur essentia largo mō, quia cum materia habeat duplicē gradū, vnū quo materia est materia, & aliū à forma, per gradum quo materia est materia principiū indiuidui, per gradum quem habet à forma est principium speciei & essentiæ. ¶ Secundo modo potest capi essentia pro forma cuiuscunque rei compositę qua dicitur esse per se & principaliter. ¶ Primo modo in doctrina D. Thomę ponitur materia pars quidditatis & essentiæ, sed non secundo mō, quia materia non est pars formę, & sic intelligit Auerr. vnde nulla est cōtrouersia inter B. Tho. & ipsum Auerr. immo ambo conueniūt in eadē positione & sunt cōcordes, & adeo magnifaciunt istā concordiā ꝙ non sunt veriti publice in concertationibus sustinere istā positionē. ¶ Sed hi qua cęcitate ducantur videant quæso oēs; nam nullus sutor, nullus macellarius, nulla denīq; feminicula quę legere solūmodo sciat reperitur, quæ non falsam atq; absurdissimā hanc concordiā iudicabit D. Tho. 7. Metaph. in expositione 33. cōtextus,

Caietanus cōtrariatur sibi ipsi, in quæst de subiecto adequato philosophiæ. Secūd. Add. 2. Phys.

Cap. de substātia defenditur Caiet cōtra tamaram.

Tex. 14.

Tex. 20.

Comm. 59.

Opinio quorundā Thomist.

Reprobatur supradicta positio.

digrediatur aliquantulum & dicat, ꝙ circa diffinitiones rerum, & earũ essentias est duplex opinio. Quidam enim dicunt ꝙ tota essentia speciei est ipsa forma, sicut ꝙ tota essentia hominis est anima, & propter hoc dicunt ꝙ eadem secundum rem est forma totius quæ significatur nomine humanitatis, & forma partis quę significatur nomine animæ, sed differunt solum secũdum rationem, nam forma partis dicitur prout perficit materiam & facit eam esse in actu, forma autem totius secundum quod totum compositum per eam in specie collocatur, & ex hoc volunt ꝙ nullæ partes materiæ ponantur in diffinitione indicante speciem, sed solum principia formalia speciei, & hæc opinio videtur Auerr. & quorundam sequentium eum: & subdit ex professo impugnando istam opinionem dicens, sed hoc videtur cōtra

Tex. 2.

intentionem Arist. dicit enim in 6. quòd res naturales habent in sui diffinitione materiam sensibilem, & in hoc differunt à mathematicis, non autem potest dici ꝙ substantiæ naturales diffiniuntur per id quod non sit de essentia earum, quia substantiæ non habent ex additione,

Tex. 17.

sed sola accidentia, vt docuit Philosophus in hoc 7. vnde relinquitur ꝙ materia sensibilis fit pars essentiæ substantiarum naturalium, non solum quantum ad indiuidua, sed etiam quãtum ad species ipsas, diffinitiones nō dantur de indiuiduis, sed de speciebus. ¶ Vnde est alia

Auicenna lib. de suffi-cientia c. 3.

opinio quam sequitur Auicennas, & secũdum hanc forma totius, quæ est ipsa quidditas speciei, differt à forma partis sicut totum à parte, nam quidditas speciei est composita ex materia & forma, non tamen ex hac materia & ex hac forma quæ sunt indiuiduæ, ex his enim cōponitur indiuiduũ, vt Socrates, & Gallias, & hæc est sententia Arist. ex his ergo liquido constat D. Tho. sequutum fuisse Auicennã qui ex diametro tenet contra Auerr. non ergo põt esse aliqua concordia inter Auerr. & D. Tho. in hac disputatione vt aliqui fingunt. ¶ Præterea totum non dicit tertiam entitatẽ distinctam à partibus, in doctrina Auerr. sicut dicit

Lib. de ente & essentia Cap. 2.

manifeste apud D. Tho. igitur nulla concordia potest esse inter Auerr. & D. Th. in hac disputatione. consequentia probatur, quia propterea ponitur ab istis ꝙ materia fit pars essentiæ communiter sumptæ, quia essentia ponitur quid realiter distinctũ à partibus suis. Si ergo essentia non est quid realiter seiunctum à materia & à forma, non poterit dici ꝙ materia

Forma totius & forma partis sunt idem apud Auer.

sit pars essentiæ. Antecedens probatur, quia tenẽt isti ꝙ apud Auerr. forma totius nō differt à forma partis nisi quia illa intelligitur & significatur per nomen prædicabile de compositis singularibus, vt per hoc nomen homo, vel animal, forma vero partis vt significatur ac intelligitur per nomen de nullo composito prædicabile, vt per hoc nomen, anima rationalis, vel sensitiua, & sic idẽ est rationalis anima & homo, idem sensibilis anima & animal, & sic forma partis & totius idem sunt in doctrina Auerroica. ¶ Sed iam tẽpus est vt horum reiectis sententijs in medium afferre sententiam D. Tho. studeamus, pro cuius intellectione

Cōment. 40

est sciendum primo ex Commentatore Auerr. 7. Metaph. ꝙ diffinitio competit formis existentibus in materijs quoquo mõ, quoniam in diffinitione istius substantiæ quæ est forma

Vera diffinitio quorum sit.

apparet aliud & est substantia, vera autem diffinitio est illorum diffinitorum in quibus nō apparet aliud: vnde anima quia est existens in alio non habet perfectam diffinitionẽ ex quo dicto Auerr. colliguntur duo, quorum alterum est ꝙ verę diffinitiones sunt compositorũ vniuersaliũ vt hominis vniuersalis, in cuius diffinitione ponitur materia & forma quæ sint de essentia hominis, sed diffinitio formæ materialis non est perfecta, quia apparet materia quæ non est de essentia formæ. ¶ Alterum vero est, ꝙ diffinitiones talium formarum sunt de numero illarum in quibus apparet aliud, & est sub extum, vnde quodammodo sunt ex

Cōment. 34.

additione, vt perpulcre docuit D. Tho in 7. diuinorum, quod postea confirmauit Roma-

Cōmen. 2.

nus Egidius 2. de anima. Quanquam Auerroistę nolunt intelligere hanc veritatẽ, quia dicunt ꝙ diffinitiones ex additione sunt accidentium, & est differentia magna valde vt dicit

Tex. cōmen.

Commentator in 7. quia subiectum quod cadit in diffinitione accidentium est aliud secundum naturam & secũdum genus, similiter illud quod fit ex subiecto & accidente, nō est vnũ, & sic diffinitiones formarum materialium sunt medię quodammodo inter diffinitiones accidentium quæ simpliciter dicuntur ex additione, & inter diffinitiones substantiarum compositarum vniuersalium quæ sunt simpliciter & principaliter diffinitiones, vnde pro quanto diffinitio formæ materialis datur per subiectum quod non est de essentia formæ, videtur esse de numero illarum quæ sunt ex additione, & de numero illarum quibus apparet aliud, pro quanto verò datur per ea quæ sunt eiusdẽ generis, & ex eis fit per se vnũ, accedit ad aliud extremum, & conuenit cum diffinitionibus quæ sunt simpliciter diffinitiones, sed nos dici-

mus ꝙ

situs, ꝙ cum diffinitio non sit nisi rerum existentium in recta linea prædicamẽtali habentiũ speciem completam, quia diffinitio componitur ex genere & differentia, sola accidentia autem inter entia & specie completa debent dici diffinibilia per additamentũ, ideo proprium accidentibus dixit D. Tho. est diffiniri per additamẽtum, vnde & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam pro quanto participat naturam accidentis, hæc est clarissima sentẽtia sua in libello de ente & essentia. ¶ Notandum quoque est, quod quidditas competit substãtiæ & accidentibus, non tamen eadem ratione, sed cum substantia sit perse ens, accidentia vero entia, quia taliter entis vt 7. Metaph. testatur Arist. & quemadmodum res se habet vt sit, ita se habet & ad quidditatem vt in eodem 7. habetur, necessario sequitur substantiam simpliciter & perse habere quidditatem, accidentia verò secundum quid & secundario, & quia substantia de tribus tantummodo prædicatur, vt latius scripsimus in quæsito de potẽtia materiæ primæ, & ut colligitur ex Arist. 2. de anima & 7. & 8. Metaph. scilicet de materia, forma & de tertio quod ex his conflatur composito, substantia vero composita magis ens magisque substantia est quã materia & forma, ideo vera quidditas substantiæ erit cõposita ex materia & forma, & istę partes substantiæ compositæ materia & forma substãtiæ sunt, quia partes substantiæ sunt vt dictum est, quia non perse subsistunt sicuti est substantia composita, quæ propriè principaliter & maxime substantia dicitur vt patet in prædicamentis, vnde ipsa erunt partes quidditatis. ¶ Tertio est notandum quod ista quinq; nomina, scilicet essentia, quidditas, quodquiderat esse, forma, natura idem sunt realiter, differunt tamẽ secundum rationem, vnde essentia dicitur illud per quod res constituitur in proprio genere & in propria specie, & etiam dicitur illud quod significatur per diffinitionem. Quidditas quoq; est illa quæ datur ad interrogationem factam per quid. Dicitur quodquidest, vel quodquiderat esse illud per qđ res habet esse quid, & de hoc plenus est totus fere septimus liber Metaph. vt patet expresse tex. 12. & tex. 20. Dicitur forma secundum quòd per formã significatur perfectio, vel certitudo cuiuscunq; rei, vt ait Auicennas 2. Metaphy. Dicitur natura prout est illud, quod quocunque modo intellectu capi potest, non enim res est intelligibilis nisi per suam diffinitionem & essentiam, quo pacto Philoso. ait 5 diuinorum, omnis substantia est natura, quod etiã testatur Boetius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi. hanc doctrinam oportet, velint, nolint, fateri etiam Auerroistę quia ipsi dicunt, ꝙ essentia & quidditas non differunt nisi respectu, vt patet per Augustinum Niphum virũ sui tempestate clarissimum. Dicitur enim essentia quatenus est principium diffiniendi. Quidditas vero est id quod per diffinitionem explicatur, vnde Commentator 7. diuinorum ait ꝙ diffinitio est sermo certificatiuus quidditatis & essentiæ, habens quidditatem, est compositũ ex materia & forma, & hoc secundum rem est singulare, tamen vt concipitur ab intellectu est vniuersale, non vt suę conceptioni correspondeat aliquid præter singularia, nihil enim ipsi composito vniuersali in mente, vel in voce, vel in scripto correspondet præter singularia, tamen dicitur vniuersale quia concipitur sub quadam confusa indifferentia adhoc vel ad illud singulare. singulare vero est habens quidditatem, & compositum discrete sumptũ vt Socrates, vel Plato. ¶ Notandum est postremo ex Arist. 8. diuinorum, & ex D. Tho. quòd genus sumitur à materia & differentia à forma, vnde genus non est proprie materia, nec differentia forma, quia genus & differentia prædicantur de specie, materia autẽ & forma nõ prędicantur de composito. ex quo intelligendum est quòd genus sumitur ab eo quod est materiale in re, differentia vero ab eo quod est formale, sicut genus hominis est animal, quia significat aliquid habens naturam sensitiuam, quæ quidem materialiter se habet ad naturam intellectiuam, & inde est quòd genus habet differentias potestate, & quòd genus & differentia proportionantur materiæ & formæ. hinc male sentiunt illi qui volunt, quòd genus referr materiam, & differentia formam, propter dictum Porphyrij in prædicabilibus, vbi asserit quòd sicut statua componitur ex ære tanquam ex materia, & ex immagine tanquam ex forma, ita homo componitur ex genere veluti ex materia, & ex differentia veluti ex forma. Arist. quoque 10 Metaph. docet quæ conueniunt genere conueniunt etiam in materia, & sic genus significat puram materiam, & tamen Alex. 2. Naturalium quæstionũ pluribus rationibus ostendit quòd genus nõ est materia, nec differentia pura forma, inter alias hæc est potissima quia genus est in suis speciebus & prædicatur de illis in eo quod quid est, & hac ratione dicitur commune & vniuersale, sed materia non sic cõmunis dicitur: sequitur ergo

Sola accidẽtia debent diffiniri per additamentum.

Cap. 2.

Tex. 2.

Tex. 14.

Tex 1.

Tex. 8.

Tex. 3.

Cap. de substantiæ.

Essentia & quidditas & alia tria nomina sunt idem.

Tex. 2.

Tex. 5.

11. d sp. 7. Metaph.

Comm. 43.

Tex. 6.

De ente & essentia c 3.

Cap de differentia.

Tex. 25.

Cap. vltima

genus

genus nō significare materiam. ¶ Alia quoque ratio est quia genus est æternum secundum speciem, & per cōtinuam eorum quæ sunt successionem, sed materia est vna numero existens, æterna, & immortalis. quare sequitur genus materiam tantum non posse significare, neque etiam formā vniuersalem significare poterit vt quidam Auerroistę docere videntur, ꝙ genus significat formam per quam sortes reponitur in genere, vtputa animam sensitiuam per quā Sortes est animal, hoc enim esse non potest, quia anima sensitiua nō prædicatur de Socrate sicut genus, puta animal significabit. Ergo genus totum, vt quædam denominatio determinans significat id quod est materiale in re, sine determinatione propriæ formæ, & hoc est dictum quod genus sumitur à materia, scilicet radicaliter, & sic venit intelligendum dictum Porphyrij & Aristo. quod contrariū concludere videbatur. ¶ Quibus iactis ponitur hæc conclusio: quidditas non est simplex forma sola, sed est composita ex materia & forma, & sic materia non est deferens quidditatem, nec est pars essentiæ & non quidditatis vt aliqui sentiunt, sed vere & proprie sua natura est pars quidditatis. ¶ Sed aduerte quòd materia tripliciter capitur pro nunc. Primo pro materia quæ est vna numero omnium formarum. ¶ Secūdo pro materia particulari vt hæ carnes & hæc ossa. ¶ Tertio pro materia generica, vel specifica, siue vt est associata cum forma generica & specifica. conclusio non intelligitur primo, aut secundo modo, sed tertio modo, & hæc conclusio est de mente D.Tho. p. p. quærentis num anima sit homo, vbi vtitur ipse D. Tho hac ratione: Id est de quidditate rerum naturalium, quod cōprehenditur sub definitione ipsarum, hæc pro tanto est vera, pro quanto dictum est supra, quòd quidditas est significatum diffinitionis, sed non solū simplex forma, sed etiam materia cōmunis comprehenditur sub diffinitione: igitur ponenda quoque est materia communis vt vera pars quidditatis. minorem probat, quia sicut de diffinitione huius hominis est vt sit ex hac aīa & ex his carnibus & ossibus, ita de diffinitione hominis est quòd sit ex anima & carnibus & ossibus, quia de quidditate speciei est quicquid communiter est de substantia omnium indiuiduorum contentorum sub ipsa specie. eandem conclusionem ponit in libello de ente & essentia, vbi probat ꝙ quidditas rerum naturalium nō est materia tantum, quia ipsa non est principium cognoscendi cum de se sit ignota, nec est forma tantum, quandoquidem diffinitiones naturales per hoc differunt à mathematicis, quia istę significant solam formam idest formam absque materia sensibili, naturales significant formam & materiam sensibilem, nec est aliqua relatio inter materiam & formā, aut aliquid additum composito ex materia & forma, quia omnis talis relatio, & tale additū est accidens extraneum: ergo à sufficienti diuisione erit quid compositum ex materia & forma, quia hoc est illud quo tamquā completo principio substantia composita denominatur ens. ¶ Et confirmatur, quia omne quod est, vel est quidditas, vel habens quidditatem, vel pars quidditatis, si enim illud non est aliquid horum trium nihil est, sed materia non est quidditas, nec habens quidditatem: ergo est pars quidditatis. ¶ Confirmatur adhuc quia quidditas rei sufficit ad hoc vt res sit, sed forma simplex sola non sufficit, igitur forma sola nō est quidditas, & hæc est expressa opinio Arist. in 7. diuinorum, vbi habet quoniā vero diffinitio ratio est, & omnis ratio partes habet, & sicuti se habent partes rationis ad rationē sic se habēt partes rei ad rem, vt ergo partes rei nempe cōpositæ puta materia & forma exprimunt totam rē, ita omnes partes rationis totam rationem rei. & primo Phys. vbi inquirit quæ sunt principia rerum naturaliū, ait ea esse ex quibus res naturales sunt & fiunt per se & non secundum accidens, & dans modū cognoscendi istam veritatem, ait resolues rationē rerum naturalium in rationes ipsorum, quibus stantibus cōficias tu sic ratiocinium, idest, quidditas rerum naturalium, est in quā resoluitur rō earum, sed non resoluitur in formā tantum, nec in materiam tantum, sed in formam & materiam simul, vt homo musicus resoluitur in hominē & in musicum, igitur forma & materia pertinent ad quidditatem rerum naturalium 7. Metaph. pluribus in locis ait Philosophus aperte materiā pertinere ad quidditatem rerum naturalium, vt est locus manifestus in tex. 13. vbi hēt, ꝙ incisio non pertinet ad diffinitionē, sed syllaba quæ est elementorum, elementa autem pertinent ad materiam quasi dicat syllaba diffinitur per elementa ex quibus cōponitur, elementa aūt respectu syllabarum reducuntur ad genus causæ materialis vt patet 2. Phys. & sic vult Philos. materiam esse de quidditate definiti. ¶ Adde & tu quòd si Anima non est animal totum, nec anima est tota quidditas. ¶ Adhuc habemus Ar. reprehendentē Platonē de parabola Socratis iunioris quā consueuit dicere

Marginal notes:
Genus nō significat materiam.
Genus sumitur à materia quomodo intelligitur.
Materia capitur tripliciter.
q. 75. art. 4.
Cap 2.
Quidditas non est relatio inter formam & materiam.
Tex. 33.
Tex. 65.
Pulchra ratio pro conclusione.
A tex. 13. vsq; ad 40.
Tex. 31.

dicere non bene se habet, quia non est simile de circulo & homine, superfluum enim est auferre materiã à quidditate rerũ, quia quædã sunt hoc in hoc idest forma in materia. ¶ Adde etiam ꝙ 8. Metaph laudauit Architam Tarentinũ qui diffiniebat per materiã & formã, vbi commen. ait in cõmen. ꝙ tales sunt diffinitiones perfectę, & sunt rerum naturalium: & aduerte quòd hoc non solum veritatem habet in rebus naturalibus, verũ etiam & in artificialibus vt bene notauit Ammonius super Porphyriũ, & primo de aĩa cõmen. 6. docuit Auer. quòd diffinitio si omittit formã & recipit materiã diminuta est, si vero sumit formam & dimittat materiã, videtur dimittere aliquod nõ necessarium, sed nõ est ita, qm̃ forma debet accipi in diffinitionibus sm̃ dispositiones in quibus existit. & lucidissimus Themist. in eodẽ loco dicit, diffinitio ea quæ materiã tantũ sectatur eius est, qui naturã explorat, sed cessans & manca est nisi formę meminerit, at formã quidem semper in diffinitionibus collocare debemus quæ locum principẽ obtineat, ita tamen vt à materia non recedamus etiã si forma ratione possit abiungi, etenim formæ naturali semper materia opus est. ¶ Sed dices, cõcedo ꝙ materia est pars definitionis, & essentiæ, non tñ est pars quidditatis. cõtra, quia dictũ est supra ꝙ quidditas & essentia sunt idẽ. ¶ Deinde est cõtrã Auer. 7. Metaph vbi habet ꝙ quidditas quã habẽt species in rebus generabilibus est aliquod mediũ idest cõpositũ ex materia & forma, quod Boetius in libro de duabus naturis & vna persona Christi, & in cõmen. prędicamentorũ dixit, Vsia significat cõpositũ, vsia enim apud Græcos idẽ est ꝙ essentia apud nos, & Auicen. hoc idem semper docuit dicens ꝙ quidditas substantiarũ cõpositarũ est ipsa compositio formæ & materiæ. si alias quoq; probationes requiris vide Caiet. Card. 2. cap. de ente & essentia, vbi hoc idem pluribus rationibus & authoritatibus confirmat. ¶ Et ne prolixior sit nostra disputatio quam natura subiecti perquirat, reuertamur ad principale institutum, siquidem nõ est difficile soluere quæ huic veritati opponebantur. Ad primum dicimus ꝙ materia duplex est: altera cõmunis veluti sub forma generica & specifica considerata, vt dictũ est supra, altera particularis veluti quæ est sub forma indiuidui, & vt habet potentiã cum priuatione annexã ad reliquas formas recipiendas: quo stante dico ꝙ Ari. Auer. & Themist. intelligunt de materia secũdo modo sumpta ꝙ materia est principiũ quo res esse & non esse potest. ¶ Ad sm̃ dicimus ꝙ materia sm̃ se est ignota, nõ aũt vt permanet sub forma generica & specifica. ¶ Similiter Ad tertiũ concedimus ꝙ per solã formã res efficiuntur intelligibiles, sed primo & principaliter, per materiam enim cõmunem quoque res sunt intelligibiles licet non per materiam signatam. ¶ Ad quartum negamus materiã cõmunẽ esse non ens, nec priuatio est forma materiæ licet sit absentia & carentia ipsius. ¶ Ad quintum concedit D. Tho. materiã signatã sub certis dimensionibus esse principium indiuiduationis, sed non materiam cõmunem, nec oppositũ huius sentit Auer. ¶ Sextum quoq; soluitur eodem fundamento quo supra, ꝙ materia quæ habet annexam priuationẽ est causa corruptionis, sed materia cõmunis est per quã æternantur etiã ipsæ res naturales. ¶ Ad septimum cõcedimus materiã signatã esse causam distinctionis quidditatis à supposito, sed non communem, & sic intellexit Arist. 3. de anima, in conceptis cum materia signata & sensibili quodquid est differt ab eo cuius est. ¶ Et sic ad octauũ docemus nos quoq; partes materiales signatas & sensibiles esse posteriores, non autẽ specificas & vniuersales. ¶ Ad nonũ concedimus formam esse quodquid erat esse tanquã principalissimam partẽ diffinitionis & cõpletiuam eiusdem, sed non simpliciter, hinc appropriate põt dici quidditas, sed nõ totaliter vti anima dicitur homo, & puppis nauis, & senatus ciuitas, quia est principalior pars eius, sed non dicitur totaliter. ¶ Ad decimum negamus materiã non esse naturam, & ad dictum Philos. dicimus ꝙ non est integrum, ait .n. ibi Ari definiens ea quæ à natura denominantur, habentia naturã sunt illa quæ habẽt in seipsis principiũ sui motus: & talia sunt omnia subiecta naturæ, quia natura est subiectũ secundũ ꝙ natura dicitur de materia vt exponit D. Tho. & est in subiecto semper, vt natura dicitur de forma. ¶ Vndecimũ soluit D. Th expo nendo tex. 28 vbi Ar. ait ꝙ ad cãm formalẽ reducũtur oẽs partes quæ ponũtur in diffinitione monet dubiũ S. Tho. quo ergo in definitione rei ponitur materia, si partes diffinitionis sunt in genere causæ formalis, & respõdet ꝙ materia indiuidualis ẽ illa quæ nõ ponitur in definitione speciei, sed materia cõmunis ponitur, vt puta in definitione hominis ponuntur carnes & ossa, non autem hæ carnes, & hæc ossa, natura enim speciei constituta ex forma & materia cõmuni se habet vt formalis respectu indiuidui, quod participat talẽ naturã, & pro

Tex. 6.

Cõmen. 16.

Definitio sine materia est manca.

Cõmen. 27.

De substãtia Metaph. 4.

Lege Caiet.

Solutio primi Arg.

Soluitur secundũ Arg.

Solu. 3. Arg.

Solu. 4. Arg.

Solu. 5. Arg.

Solu. 6 Arg.

Solu. 7. Arg.

Tex. 9.

Solu. 8. Arg.

Solu. 9 Arg.

Sol. 10. Arg.

Sol. 11. Arg.

tanto dicitur ab Ariſt. ꝙ partes quæ ponuntur in definitione ad cauſam formalẽ pertinẽt.

Sol, 12. Arg. Tex. 10.

¶ Ad duodecimum dicimus quoq; Ariſt. excludere à quidditate materiam particularem, nõ autem communẽ, & qñ in 7. Metaph. Ariſt. dicit, ꝙ de tertia ſubſtantia pura de forma eſt perſcrutandum, ſubiungit quia eſt maxime dubitabilis, & non dixit perſcrutandum eſt de forma quæ ipſa ſola ſit quidditas, immo ex illo loco potius habemus argumentum in contrarium, ꝙ dubitabile eſt num forma ſit quidditas.

Soluitur tertiũ decimũ Arg.

4. contra gent. cap. 8. quæſt. 12.

¶ Ad tertiumdecimum quod eſt argumentum ſophiſtarum dico ꝙ non concludit, quoniam quidditas hominis eſt compoſita ex materia & forma, vt eſſentia habita ab aliquo puta ab homine, homo vero eſt compoſitus ex materia & forma vt ſubiectum habens eſſentiã, vt docet D Tho. & etiam Scotus & Antonius Andr. 7. Metaph. nec valet illa maxima, quæcunque ſunt eadem realiter, quidquid prædicatur de vno prædicatur de altero, quia aliquid poteſt conuenire vni vt diſtincto ſm̃ rationem ab altero quod non conuenit alteri, vt puta habere quidditatem conuenit homini vt diſtincto ſecundum rationem à ſua quidditate, quia homo eſt habens, quidditas eſt habita.

Soluitur quartumdecimũ Arg.

Somm. 13.

Solutio vltimi Arg.

¶ Ad quartumdecimum dicimus ꝙ res mathematicæ abſtrahunt à materia ſenſibili quæ eſt affecta qualitatibus, ſed non abſtrahunt à materia intelligibili, vt docet D. Thom. 2. Phyſ. ¶ Ad vltimum dicimus rñſionem datam eſſe optimam, & ad replicam concedimus materiam ſolam & ſm̃ ſe non eſſe quidditatem, nec partem quidditatis, ſed prout eſt aſſociata cum forma. ¶ Vt pluries diximus forma quoque eſt pars quidditatis, ſed principalior & terminatiua eiuſdem, ideo appropriate dicitur quidditas, ſed non ſimpliciter: hæc enim eſt rei veritas apud Philoſophos quæ eſt conſona quoq; ſacris Theologis, cum verum vero non contradicat, vt patet per D. Th. 3. ſent. diſt. 5. q. 3. ar. 3. & 3. p. q. 3. ar. 3. vbi quærit num filius Dei debuerit aſſumere humanam naturã abſtractã ab omnibus indiuiduis, & determinat in corpore articuli quomodo ad naturã ſpeciei rerum ſenſibilium pertinet materia ſenſibilis, quæ ponitur in eius definitione ſicut carnes & oſſa in definitione hominis, alludendo ad iſtam veritatẽ declaratam. Et per omnia benedictus Deus.

Hæc veritas eſt conformis veritati theologicæ.

DISPVTATIO QVARTA

In qua oſtenditur formam eſſe præſtantiorem compoſito, contra aliquos Philoſophos oppoſitum aſſerentes.

Tex. 3.

Primũ Arg.

Cap. 6.

Secundum Arg.

QVAERO num forma ſit præſtantior compoſito, & arguo ad oppoſitam partem, quia totum eſt perfectius non toto, compoſitum eſt totũ, forma non eſt totum: ergo compoſitum eſt perfectius: maior eſt Ariſt. primo cœli: minor eſt de ſe manifeſta, conſtat enim compoſitum ex materia & forma tanquã ex partibus. ¶ Secundo Præterea qđ plures includit perfectiones eſt perfectius eo quod pauciores includit, Ariſt. habet iſtam propoſitionem primo topi. & eſt nota ex ſe, ſed compoſitũ plures includit perfectiones quã forma ipſa, nam continet perfectiones ſuipſius, & perfectiones materiæ & formæ; ergo compoſitum eſt perfectius forma ipſa.

Tertiũ Arg.

Tex. 31.

Tex. 37.

Quartũ Arg.

¶ Tertio finis eſt nobilior his quæ ſunt ad finẽ 2. Phyſ. ſed compoſitum eſt finis materiæ & formæ: ergo eſt eis nobilius: minor eſt Auerr. 2. de anima, vbi habet, dicimus enim ꝙ anima & corpus non ſunt niſi propter animatũ. ¶ Quarto, illud eſt nobilius quod plures includit formas, ſed compoſitum plures includit formas, quia complectitur formam partis & formam totius: igitur compoſitum eſt præſtantius forma.

Quĩtũ Arg.

Tex. 49.

Tex 4

Sextũ Arg.

Tex. 15.

¶ Quinto, continens eſt præſtantius contento ex 4. Phyſ. ſed compoſitum eſt continens, forma eſt contenta, vt ſcribitur primo Phyſic ergo compoſitum eſt præſtantius forma ¶ Sexto, Prioritas totius ad partes eſt prioritas formæ ad materiam, prioritas partium ad totum eſt prioritas materiæ ad formam vt ſcribitur 7. Metaph. nunc arguo, Partes reſpectu totius ſunt vt materia: ergo imperfectiores compoſito, nam forma informans eſt pars compoſiti: igitur imperfectior compoſito.

Septimum Arg.

2. Phyſ. circa finẽ.

¶ Septimo, ens per ſe eſt perfectius & præſtãtius ente per accidens, ſed compoſitum eſt ens per ſe, forma eſt ens per accidens: quod patet ex generationibus ipſorum, quia compoſitum per ſe generatur,

tur, forma vero per accidens : igitur compositum erit præstantius forma. ¶ Octauo, esse compositi non solum est à forma sed à materia : ergo compositum propter illa duo esse est nobilius forma habente vnum esse tantum: consequentia est nota cum antecedente. ¶ Nono, si forma esset nobilior composito, hæc absurda sequerentur. Primum, ꝙ non essent tria rerum naturalium principia. Secundum, ꝙ materia non esset substantia sed nihil. Tertiũ, ꝙ compositum esset nullum. hæc omnia vnico medio probanť, quia tunc materia nullam diceret perfectionem, & sic non esset bona, nec esset ens: & sic nihil, quo posito materia non esset principium, & sic non essent tria, & compositum non esset compositum, & periret tota Philosophia. ¶ Decimo, & vltimo hoc probať ꝙ sit de intentione D. Tho. disputantis nũ in Diuinis sit ponendum hoc nomen persona, & determinat ꝙ sic, quia persona significat id qđ est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura, & cum omne dicens perfectionem sit Deo attribuendum, sequiť ꝙ in diuinis sit hoc nomen persona: nunc sic, subsistere est perfectius non subsistente, sed compositũ est subsistens, formã vero nõ, ergo compositũ est perfectius forma. ¶ In hac quęstione tria faciemus. ¶ Primo declarabimus titulũ quæsiti. ¶ Secundo determinabimus veritatem. ¶ Tertio soluemus quæ obijciunť in contrarium. ¶ Quantum ad primum sciendum est ꝙ forma est duplex, altera est substantia, altera accidens: substantia adhuc est duplex, altera dicitur impetus mutationis innatus & est natura ex 2. Phys. altera verò est endelechia, siue actus primus corporis Physici quã aiam Philoso. appellitat, & est duplex : altera obnoxia ortui, & interitui quia educitur de gremio materiæ, vt anima vegetatiua, & sensitiua in brutis: altera verò æterna deforis adueniens continens in se priores, vt perfectio numeri ternarij cõtinet perfectionẽ binarij, & hęc est anima rõnalis. forma quæ est accidens duplex etiam est, altera corporalis vt albedó in pariete, altera spiritualis vt species intelligibilis est forma intellectus possibilis, & sic ẽt habitus scientificus. ¶ Sciendum etiã ꝙ compositũ cum ex materia, & forma constet, multiplex est: quoddã compositũ est substantia, quoddam accidens: compositum quod est substantia alterum est qđ componitur ex materia, & forma simplici vt ignis & terra, alterum verò est constitutum ex corpore & anima vt planta, & aial: compositum quod est accidens dicimus concretum, siue id quod denominatiuũ Logici vocant. ¶ Perfectio sm̃ Philosophos est dispositio sm̃ se indeficiens, & non indigens: vnde illud erit magis perfectum quod erit magis indeficiens & non indigens : ex consequenti illud erit minus perfectum, quod quodammodo deficiens & indigens erit. ¶ Sciendum quoque ꝙ hæc quæstio potest habere fundamentum ex prædicamentis, vbi Ar. vocat substantiam primam quæ est compositum maximè substantiam, & ex 2. Phys. vbi fit comparatio inter naturam, & id quod habet naturam, & quod habet naturam est subiectum, & magis substantia quam natura ipsa, & 2. de anima videtur clarissimè asserere Aristo. ꝙ compositum sit perfectius ipsa forma. 7. quoque diuinorum ait ꝙ ea prioritate qua forma est prior materia, compositum est prius forma secundum translationem Alex. & Argir. ex quibus verbis apparet ꝙ Auerr. Alexand. Simp. D. Tho. & Scotus aperta fronte docent compositum esse præstantius forma. Ex quibus habetur sensus quæsiti, quoniam quęrimus num forma substantialis sit perfectior composito suo in actu perfecto : hinc videre poteris tu diligens lector errorem illorũ qui in suis primordialibus notulis faciunt mentionem de composito potentiali, & tamen de eo nullo pacto venit nostra hæc disputatio intelligenda. Quandoquidem quis ita ignarus est, qui non agnoscat formam esse præstantiorẽ tali composito? hæc de primo. ¶ Quo ad sm̃ sunt qui dam qui asserunt formam esse minus perfectam quã compositum, quia compositum habet omnem perfectionem ipsius formę & etiam perfectionem ipsius materiæ: & quibusdam Sophisticis argumentis probãt materiam nedum esse perfectam immò esse perfectiorẽ forma, quia æternum est perfectius caduco, sed materia est æterna, forma vero caduca : igitur &c. Maior est Ar. minorem docet Alex. 8. Metaphys. dicens, materia est omnium naturalium formarum subiectum, quæ formæ corrumpuntur, & materia remanet semper. Arist. quoq; ex intento probat materiam esse æternam, quia omne quod generatur, generatur ex aliquo, materia non habet subiectũ ex quo gñari possit : igitur &c. ¶ Addunt aliã rõnem demõstratiuam ad principalem conclusionem, quia substantia dicit perfectionem, materia autem est substantia: igitur materia dicit perfectionem. ¶ Corroborant hoc quia aiunt, accipiamus materiam primam & comparemus ipsam ad priuationem, & quærimus quod istorum est

Zz nobilius

Octauũ Arg.
Nonũ Arg.
Inconueniẽtia sequẽtia opinionem aduersam.
Vltim. Arg.
p. p. q. 29. ar. 3.
Persona qd significat.
Ordo quęsiti obseruandus.
Tex. 4.
2. de anima
Tex. 4.
Multiplex forma.
Compositũ é multiplex
Quid sit perfectio.
1. celi.
Tex. 45.
Cap. de substantia.
Tex. 4.
Tex. 3.
Tex. 8.
Opinio Iacobi Bargij Mirotiræ.
8. Metaph.
Tex. 16.
Tex. 2.
1. Phys. circa finem.
7. Metaph.
Tex. 4.
1. Phy. te. 63.

nobilius materia an priuatio, certum ꝙ oēs dicunt materiam, & non priuationem ¶ Præterea ens & bonum conuertuntur, sed bonum dicit perfectionem: ergo ens, igitur & materia, cum materia sit ens & bonum, licet non ita perfectum bonum sicut forma, cū dicat Ar. primo cæli, à primo quidem ente deriuatum est esse his quidem clarius scilicet formæ his obscurius, scilicet materiæ. ¶ Item nobilius est esse ipso non esse, sed materia habet esse distinctum à forma & à priuatione: ergo dicit aliquam perfectionem & nobilitatem. huius opinionis est Auer. dicentis ꝙ formæ perficiuntur per materiam persuadet hoc idem ratio naturalis quæ vult causam esse nobiliorem causato, sed materia est causa, cum sit vnum ex principijs rerum naturalium: igitur &c. nec valet resp. Thomistarum dicentium ꝙ causa est nobilior causato: tenet hæc propositio de causa in actu, & non de causa quæ est pura potentia, quia hæc rñsio est contra Ar. & Auer. Ar. enim 8. Metaph ait ꝙ nomen materiæ significat aliquid qđ est in actu, & Auer. lib. de substantia orbis ait loquens de materia prima, hoc aũt subiectum est vnum elementū æternū existentium per sese existit per se necesse est vt aliquā perfectionem dicat, eo magis ꝙ à materia non potest negari quin non sit in ea actus aliquis saltem imperfectus qui vocatur entitatiuus. ¶ Sed hæc opinio ab omnibus reprobatur, & nullus recte philosophando ausus est eam docere, quandoquidem ridiculū arbitramur dari hunc actum entitatiuū in doctrina peripatetica vt alias ostendimus, non .n. etiam si detur licentia fingendi, imaginari possumus alium actum nisi primum & sm̃ actus primus est forma, actus secundus est operatio, cū ergo actus entitatiuus nullus istorum sit. sequitur ꝙ male eum posuit Henricus, & Scotus post ipsum, & quilibet alius eum docens. reperitur etiam in doctrina Arist. actus simplicissimus cuius intellectio & intellectus sunt idem omnibus modis. hic non competit iam materiæ primæ cum sit Deus optimus, nec etiā competit materiæ actus subsistentiæ siue hypostaticus, quia hic conuenit composito singulari: nec conuenit materiæ illæ actus medius quem dixit Auerr. conuenire orbi, quia orbis est natura media inter puram potentiam, & actum purum in doctrina Auerroica. Et si quis ponat actum entitatiuum esse actum transcendentem secundum quem res quælibet est extra causam suam, hoc nõ poterit esse, quia id per quod materia est extra causam suam, est pura potentia à primo ente ei largita, per quam potentiam ipsa materia est sufficiens vt ab alijs rebus sit distincta. ¶ Adde & tu quia iste actus entitatiuus est propter esse, vel propter diuidi, sed neutrum horum est dicendum, quia potentia sufficiens ad esse materiæ, & per ipsam quoque diuiditur ab omni alio quod non est ipsa: igitur ab Arist. & à veritate est alienus iste actus entitatiuus. ¶ Deinde si materia esset in actu ẽtitatiuo vt vult iste Iacobinus, & potentia est eius propria passio, tunc sequitur ꝙ in eo esse quo materia est in actu entitatiuo, & in eo priori potest esse per se & actu sine potentia. probatur consequentia: quia secundum istum hominem subiectum potest esse sine sua propria passione, & si materia erit sine potentia sua passiua, tunc non erit motus, neque transmutatio, & tunc peribit scientia naturalis, immo hoc dato stati corruit vniuersa natura, nec fugiendum est ad potentiā obiectiuam, quia ipsa nihil est, quia terminus eius est nihil, vt alias ostendimus. ¶ Et ad rõnes huius opinionis dicimus non concludere. ¶ Prima enim nõ valet, materia est æterna, igitur dicit perfectionem, quia æternitas non dicit perfectionem nec imperfectionē, abstrahit enim ab vtraque, est enim veluti relatio. ¶ Deinde forma vt forma non corrumpitur, sed bene hæc vel illa forma corrumpitur, & materia æternitatem quam habet sortitur à forma & hoc vult Ales. loco illo. ¶ Alia rõ etiam nullius momenti est quia licet materia sit substantia non tñ ex se dicit perfectionem nisi eam quam habet à forma, & licet substantia sit prior tempore notitia, natura, & perfectione ipso accidenti, hæc verba intelligenda veniūt de substantia composita, non aũt de materia ipsa. ¶ Ad aliam rationem dicimus, quod illa est comparatio abusiua & non vera cum vera, comparatio sit inter vniuoca. ¶ Nec valet, habet esse distinctū à forma ergo dicit perfectionem distinctam, quia illud esse est esse põiale à quo negatur omnis perfectio. ¶ Ad aliā quod materia est bona, dicimus quòd bonitas in materia est bonitas entis, quod in materia est purum potentiale omni perfectione carens. ¶ Authoritas Ar. intelligitur ꝙ à primo ente deriuatum est esse his clarius, scilicet entibus propinquioribus, his obscurius scilicet longe existentia à Deo habent esse imperfectum, propinquiora ad Deum habent esse perfectum: sed non loquitur ibi Ar. de actu entitatiuo, sed de graduatione rerum iuxta propinquitatem, & elongationem ad primum principium.

Ad ratio-

(Margin notes:)

2. de anima Tex. 21.

Pri. Phys. Tex. 49.

2. Phys. Tex. 17.

Tex. 6. Cap. 1.

9. Metaphy. Tex. 10.

3. de anima Tex. 2.

p. p. q. 14. ar. 1.

Lib. de substātia orbis cap. 1.

Ratio ad hominem. Opinio Iacobi Narbij Scotistæ.

R.õ entis est prior ratione boni, ob id ens nõ dicit perfectionem. Vide Caiet. lib. de ente & essentia cap. 2.

7. Metaphy. Tex. 4.

Primo cæli Tex. 100.

¶ Ad rationem naturalem dicimus ꝙ licet materia sit causa, est tamen receptiua ipsius formæ, & ista receptio potius dicit imperfectionem quam perfectionẽ, quia causa dans esse formaliter vel effectiue dicit perfectionẽ, nõ autem causa suscipiens perfectionem ab alio. Dicta Aristo. & Auerr. & omnium aliorum si aliquis Doctor inuenitur qui hoc dicat, intelligenda sunt hoc mod,o videlicet quòd materia existit per formam, non autem per aliquid quod sit separatum à forma. ¶ Reiecta hac opinione tanquam falsa proponitur conclusio pro veritate dilucidanda. Forma est simpliciter perfectior composito, quia id à quo compositum suscipit nomen & definitionem, determinationem, constitutionem, & perfectionẽ, est eo perfectius, sed compositum à forma suscipit nomen, definitionem, & cætera omnia alia quę habet vt patet omnibus etiã tonsis: igitur forma erit perfectior, & magis ens quã compositum: immo forma hoc modo dicitur quoddam totum, quia cum duplex sit totum alterum continens, siue contentiuum, veluti aurum est totum respectu metallorum, & Deus dicitur esse omne vt dixit Parmenides, & sic nos sumus partes Dei, non essentiales, aut integrales, sed contentiuę, quia sumus in eo contenti eminenter & virtualiter, immo totus mundus continetur in ipso Deo: propterea potest dici quoddam totum respectu mundi, & etiam pars constitutionis illius: vnde Deus est perfectior omnibus entibus mundi coniunctim & diuisim, & compositum ex Deo & mundo non est perfectius Deo: & sic etiam forma potest dici totum continens, siue contentiuum respectu compositi, quia est causa essendi illius in actu, & continet omnem perfectionem compositi, & illam materiæ si aliquã perfectionem posito & non concesso quod haberet, propterea absolute & simpliciter est perfectior, magis ens, & magis substantia quam compositum, licet secundum quid possit dici ꝙ sit eo imperfectior, quia est pars compositionis illius, sed est totum continens siue contentiuum vt dictum est. Alterũ dicitur totum quod est compositum ex rebus diuersis, quarum vna est actus, altera potentia, & hoc est multiplex vt declarauimus in Additionibus primi Phys. valet igitur ratio pręposita ꝙ si à forma compositum suscipit suam perfectionem ꝙ sit ea imperfectius & minus ens, minusque substantia. ¶ Præterea per formam, compositũ est vnum, & aliquid, & ens, & perfectum, igitur forma erit magis vna, magis ens, magis perfecta quam ipsum compositum. consequentia patet, antecedens est Arist. 5. Metaph. & etiam 8. Metaph. tex. 16. ¶ Rursus dans esse dat consequentia esse, ex octauo Physicarum auscultationum, & ex 3. libro de cælo, & mundo, sed forma dat esse composito vt scribitur lib. 2. de anima: igitur dat omnia quæ consequuntur ipsum compositum, sed perfectio est consequens esse compositi, ergo forma dat composito perfectionẽ, & sic sequitur ꝙ sit perfectior, & magis ens quàm compositum: & confirmatur per regulam posterioristicã, propter quod vnumquodque tale & illud magis, sed propter formam compositum est, & est ens & substantia: igitur &c. Et hæc regula tenet in causis vniuocis. ¶ Item finis est perfectior his quæ sunt ad finem, sed anima est cuius gratia & finis compositi ex 2. libro de anima: ergo anima est perfectior & nobilior animato, & sic vniuersaliter forma est præstantior composito, quia eius finis: ex 2. de Physico auditu. ¶ Adde illud, cuius scientia est nobilior & præstantior, est nobilius & præstantius, vt scribit in prologo primo de anima & 6. Metaph. sed scientia de aĩa est nobilior & præstantior scientia de composito, & sic sequitur ꝙ anima sit nobilior animato, & ex consequenti forma est præstantior composito, quia anima est forma. deinde videmus ꝙ compositum, intelligitur per formam, & forma habet minorem cõpositionem quam compositum & sic est propinquior & similior primo principio quod est simplicissimum & perfectissimũ. ¶ Præterea, definitio est præstantior definito, sed definitio est forma, & definitũ est compositũ, vt habetur 8. libro diuinorũ: igitur forma est nobilior ipso composito, tunc enim scimus perfecte eum cognoscimus quodquid est rerum, & quodquid est compositi est forma: ex 2. de anima ¶ Rursus perfectio compositi quam dicunt aduersarij esse supra formam, non erit à materia, quia nemo dat quod non habet: non erit ab ipsomet composito, quia cõpositum non habet ex se illud quo est: igitur erit à forma: & sic semper sequitur ꝙ forma erit perfectior composito. ¶ Item confessum est apud oẽs Peripateticos in vnoquoq; genere esse vnum quod sit primum metrum & mensura aliorum. Etiã vulgatissimum est substantiam esse vnum genus: nunc sic simpliciter tale est metrũ & mensura & perfectissimũ in suo genere vt in genere colorũ, & in ponderibus docet Ar. 10. Metaph. sed forma in genere substantiæ est simpliciter, vt docet Arist. 2. de anima, substantia

Decisio disputationis præpositæ. Prima ratio probans cõclusionem.

Accipit hoc ex 1. cęli cõmen. 3.

Quomodo Deo est totũ & pars lege D. tho. p. p. q. 3. ar. 1. ad 4. Forma est totum cõtentiuum, & pars compositionis.

Secunda rõ.

Tex. 15.
Tertia rõ.
Tex. 32.
Tex. 18.
Tex. 36.

1. post. tex. 7.

Quarta rõ.

Tex. 70. & 81.
Tex. 2.
Quinta rõ.

6. ratio.
Tex. 16.

Tex. 4.
Septima rõ.

Octaua rõ.

Tex. 10.
Tex. 1.

est vnum genus, & infra quod propriè est actus est: igitur forma est metrum & mensura in genere substantiæ,& sicerit præstantior omnibus quæ in ipso genere substantiæ reperiuntur ex consequenti ipso composito. ¶ Adde ex concessis ab aduersarijs: æternum est perfectius caduco: sed forma est æterna vt habetur 12. Metaph. & compositum est caducum, primo Phys. igitur habetur quod forma sit nobilior composito. ¶ Præterea si compositum est perfectius forma, illud aut est propter esse, aut propter operationem, sed vtrumque istorum est à forma, nec oportet vti tergiuersatione aliqua quod esse aut operatio sit à composito: ergo sequitur quod forma est præstantior ipso compositio. huius opinionis est Alexand 7. diuinorum, vbi deducit formam esse præstantiorem compositio propter prioritatem naturæ, & temporis, præcipue quia est quædā forma quæ est Deus qui est sua bonitas,& cunctis temporibus est prior & effector & auctor omnium. Auerr. quoque eodem loco loquens de materia & forma ait: actus est prior & magis ens quàm potentia: sed forma est actus materia est potentia, ergo forma est prior & magis ens quàm materia: & eadem ratione probatur de composito: id quod non habet perfectionē & esse nisi beneficio alicuius, est posterius & minus eo: sed compositum non habet perfectionē nec esse nisi beneficio formæ: igitur est posterius & minus ens quā ipsa forma ad idē currit D. Tho. vtens regula illa, propter quod vnumquodque tale &c Sed materia & compositum sunt ens in actu propter formam: ergo forma est magis ens quàm materia & compositum. ¶ Et si quis diceret quod Auerroes videtur sustinere oppositum 2. Pys. & 2. de anima & octano libro diuinorum, quibus in locis expresse ait, compositum est dignius habere hoc nomen substātia quàm materia & forma: & hoc rationi cōsentaneum videtur, quandoquidem totum ipsum per se à natura intenditur, partes verò per accidens, vnde Philosophus primo cæli dicebat quod totum & perfectum idem sunt: ergo quod magis habet rationem totius erit magis ens & perfectius, sed nihil habet magis rationem totius quam ipsum totū, sequitur ergo falsum esse quod forma sit præstantior composito. ¶ Sed dicimus adhoc quòd Auerr. in his locis loquitur secundum famositatem, apud enim vulgum non cognoscitur nisi compositum quod vere existit & habet esse manifestissimum in natura, propterea vulgares dicūt illud esse perfectius & magis ens,& secundū illos loquitur Auerr. hinc Aristo. 7. diuinæ Philosophiæ neglexit inquirere de substantia composita quia omnibus est manifesta, & quia ars est de difficilioribus, & sic difficilia inquirit & non vulgaria primo diuinæ Philosophiæ, & id quod est famosum, non est in toto verum neque in toto falsum vt docet Aristo. 2. Topicorum, hinc in prædicamentis vocauit primam substantiamque est compositum propriè & maxime substantia & 2. de anima & 7. diuinorum vsus est verbo videtur quod est verbum topicum & eorum qui existimēt cōposita esse magis substātias, sed nos loquimur hic scientifice & nō famose. ¶ Et illę duę rationes soluuntur quia forma est quoddam totum & per se intēditur, & cōpositum est propter formam scientifice. ¶ Secunda etiam soluitur, quia forma est magis totum quàm compositum quia est totum constitutiuum. Hinc Caiet. primo de Anima examinans propositionem illā, scientia de anima excedit alias scientias nobilitate subiecti excepta diuina, cum scientia de corporibus animatis nobilior est quemadmodum corpus animatum est nobilius anima, & vniuersalitet totum est nobilius sua parte. Et respondens huic argumento supponit tanquam manifestum per se, substantiam esse perfectiorem accidentibus, & substantiam diuidi in materiam, & formā, & compositum, & formam esse nobiliorem vtrisque,& animam esse nobiliorē omnibus formis naturalibus, vt patet ex multiplicitate operationum eius. Subdit quod comparatio supponit distinctionem extremorum, non est comparanda anima corpori animato vt includit animā & aliquid vltra, quia nec sic ab alia scientia consideratur, quoniam oportet iterare dicta de anima, sed comparanda est corpori animato vt distinguitur contra animam, sicuti consideratur in lib de anima, & hoc modo constat animam esse nobiliorē corpore animato, & sic vniuersaliter forma est nobilior composito. Addit, nec decipiat te quod videtur impossibile prima facie abstrahere compositum à forma, hoc enim secundū rem quidem impossibile est: sed secundum intellectum impossibile non est immo nec difficile, possumus enim seorsum considerare conditiones formæ, & seorsum quæ in composito ex cōpositionis parte redundant, vt patet conferenti considerata in libris de vegetabilibus,& de animalibus. ex his conficitur tale argumentum, merita, conditiones, circunstantiæ, leges, attributa; formæ, sunt nobiliora conditionibus

Nona ratio.
Tex. 11.
Tex. 64.
Decima ratio.
Tex. 8.
7. Metaph. Tex. 8.
Cōmen. 47.
Cōmen. 7.
Cōmen. 7.
Tex. 3.
Tex 8.
In prologo. Cap. 8.
Tex. 1.
Tex. 5.
In prologo primi libri de anima.
Cōparatio supponit distinctionem extremorū.
Anima est nobilior corpore alato.
Consideratio Arg.

tionibus & circunstantijs compositi, igitur forma est nobilior composito: nulli ergo dubium amplius esse poterit de hac conclusione. ¶ Propterea descendendum est ad solutiones argumentorum, & ad primum dicimus, quòd licet totum sit perfectius nõ toto, & forma sit pars ipsius compositi, tamen compositum ipsum totalitatem, & perfectionem omnem quam habet à forma ipsa suscepit, deinde dictum est quòd forma ipsa est quoddam totum contentiuum. ¶ Ad secundum etiam dicimus ꝙ forma continet omnem perfectionem compositi, & illam materiæ si quam habet vt alias diximus, est enim ipsa forma totũ continens, & deinde merita formæ ex seipsis semper sunt excellentiora & nobiliora meritis ipsius compositi. ¶ Ad tertium dicimus quòd forma est finis compositi & non ecõuerso, & hoc docuerunt Arist. & Auerr. 2. de anima, quòd anima & corpus sunt vt animatum ex istar, non quòd animatum sit finis animæ sed potius econtrario. ¶ Ad quartũ negamus in composito reperiri plures formas, & posito adhuc quòd essent plures formæ in composito, vltima erit nobilior & præstantior omnibus formis præcedentibus, & etiam ipso composito. ¶ Ad quintum dicimus quòd forma continet compositum, quia terminat & perficit ipsum, & propterea continentia formæ est continentia causæ, continentia vero compositi est continentia effectus. ¶ Ad sextum dicimus ꝙ licet prioritas totius sit prioritas formæ, tamen totum est totum propter formam: ideo forma semper sequitur quòd sit nobilior & præstantior composito. ¶ Adde etiam quòd alia consideratio est de forma vt forma est, & alia de forma vt est pars compositi, quia sic nihil aliud sequitur nisi quòd sit imperfectior secundum quid ipso composito. ¶ Ad septimum dicimus quòd cum in omni generatione sit duplex terminus scilicet terminus qui, & terminus quo, terminus qui, dicitur proprie ipsum compositum quòd producitur, & appellatur terminus quia terminat generationem, eo enim producto cessat generatio: terminus quo, est ipsa forma rei genitæ qua mediante compositum terminat generationem, & quia aliquod generari est ipsum capere esse, cum generatio sit mutatio de non esse ad esse 5. Phys. formam igitur generari est ipsam capere esse, & quia per se capit esse, propterea per se quoque dicitur generari sed non vt terminus qui, sed vt terminus. quo hinc Aristo. aiebat 2. Phys. quòd generatio est via in formam: quæ verba exponens Auerr. dicit, quòd generatio est via ad hoc vt forma fiat, sed omne quòd fit capit esse & per consequens generatur, & sic falsum assumptum est in argumento quòd forma generatur per accidens, qua propter nihil cõcludit. ¶ Ad octauum dicimus compositum non habere nisi vnum esse perfectum, & completum. & hoc totum dependet à forma: illud autem esse quòd est à materia, est potentiale, & imperfectũ. ¶ Ad nonum dicimus quòd nihil absurdi sequitur ex nostra positione, quia tria sũt principia in fieri, & duo in facto esse: & vnum illorum dicit perfectionem, alterum vero non, cum sit pura potentia. Secundum quod reputabant absurdum, etiam nullum est, quia materia nihil est in actu, sed est substantia quæ est potentia vt ostẽdimus nono Metaph. in disputationibus nostris contra Anton. Andream. Tertium absurdum quod isti tanti faciunt nihil fundamenti habere indicamus, quia compositum dicit tertiam entitatem realiter distinctã à partibus, & est per se vnum ab vnitate formæ. Et ad ipsos aduersarios sequuntur ista absurda, quod quatuor essent principia rerum naturalium, nempe forma, materia, priuatio, & potentia: & ꝙ compositum naturale sit veluti cumulus lapidum, quia fit ex pluribus entibus in actu. Item quòd nullus esset motus, & transmutatio, nullaque naturæ contemplatio, & sic destrueretur vniuersa Philosophia. ¶ Ad dictum Diui Thomę dicimus quòd venit intelligendum hoc modo, scilicet personam dicere perfectionem ratione existentiæ qua persona existit, tamen hæc existentia est à forma quæ non habet ab aliquo suum esse & perfectionem, & hoc affirmamus formaliter non effectiue, cõpositum autem effectiue & formaliter recognoscit esse suum ab alio. Et hęc dicta sufficiant de hac disputatione de qua benedictus Deus.

Soluitur 1. Argumen.
Soluitur 2. Argumen.
Soluitur 3. Argumen. Tex. 27.
Soluitur 4. Argumen.
Soluitur 5. Argumen.
Soluitur 6. Argumen.
Soluitur 7. Argumen.
Tex. 7.
Tex. 17.
Soluitur 8. Argumen.
Soluitur 9. Argumen.
Disput. 8.
Sensus verborum Diui Thomæ.
Soluitur vltimum Argumen.

FINIS.

INDEX QVAESTIONVM IN HOC OPERE CONTENTORVM.

Quæstiones primi Libri Physicorum.

Quæstiones secundi libri Physicorum.

Quæstiones tertij libri Physicorum.

Quæstiones quarti libri Physicorum.

Quæstiones quinti Libri Physicorum.

Quæstiones septimi Libri Physicorum.

Quæstiones octaui Libri Physicorum.

FINIS.

REGISTRVM.

ab A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Omnia ſunt integra folia.

ROMAE,
Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales,
Anno M. D. LXXVII.

QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOTELIS STAGIRITAE

REVERENDISS. P. F. F. FERRARIENSIS

totius ordinis Prædicatorum Generalis Magiſtri Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus, R. P. F. Mathiæ Aquarij publici Theologiæ, ac Metaphyſices ordinarij in florentiſsimo ſtudio Neapolitano profeſſoris.

IN QVIBVS PLVRIMA ARISTOTELIS PEROBSCVRA, & nonnulla Diui Thomæ loca dilucidantur.

ADIECTA DISPVTATIONE QVADAM DE CONCILIATIONE idearum inter Platonem & Ariſtotelem.

A. B.

R O M AE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales, Anno. M. D. LXXVII.

Cum licentia RR. DD. Pyrrhi Tarri Vicegerentis Illuſtriſsimi Cardinalis Vicarij Sanctiſs. D. N. & Magiſtri Sacri Palatij.

SACRARVM LITERARVM DOCTORI SOLERTISSIMO, ET IN ROM. CVR. TOTIVS ORDINIS PRAEDICATORVM PROCVRATORI, AC GENERALI VICARIO DIGNISS.

A. R. P. F. SIXTO FABRO LVCENSI.

F. Angelus Brixiensis eiusdem ordinis sacræ Theologiæ Doctor. S. P. D.

QVOD natura comparatum est, Pater Præstantissime, vt virtutibus excellētes viros valde diligamus, amaui te & colui in primis, cōmotus rebus gestis, nec dubia existimatione vitæ tuæ. Quod proprium veri amoris est, vt velut ardens flamma latere nunquam possit, testes voluntatis in te meæ, quæ vir doctissimus Ferrariensis noster in libros Aristotelis de Anima accurate disputauit, ea à mendis omnibus purgata, & elegantius impressa, sub nomine tuo in publicum emitto. Quoniam verò in tuis maximis virtutibus vna maximè humanitas elucet, quod summè velim, summè etiam sperabo, vt me tibi vel studio in te meo satis commendatum, iudicio tuo ornes, auctoritate iuues, gratia quoque, vbi opus fuerit, non vulgariter tuendum esse putes.

MAXIMVS ZABRERA SAONENSIS
PIO LECTORI SAL.

CVM omnis Philoſophię rõ, Chriſtiane lector, laudabilis eſt, quòd omnium rerũ, & in hoc ipſo mundo, cæli, terrę, ac maris cognitionem tradit: tum nullum in ea celebriorem eſſe locum, quàm de Animæ natura, quãquam ex Ariſtotele exploratum habes, ex eo tamen exiſtimare tibi licet, vel qđ à Deo principium ſuũ habeat, vel quòd in Deum tamquam in finem ſeſe referens præclara omnia in nobis operatur. Ceterum, ſiue hoc eſt à natura, ne ex facilitate vilitas ſequatur: ſiue hoc egit Ariſtoteles, vt dubia ſententiæ ſuæ ſignificatione obſcuritatem poſteris afferret: valde honorabili ſcientiæ ea difficultas propoſita eſt, vt magno & excellẽti ingenio viri, cũ ſe illius inueſtigationi penitus dediderint, ſine vllo propemodum fructu multum laborauerint. Verũ enimuerò vt omnes digni laude ſunt, qui ad rem egregiam ſtudia ſaltem ſua cõferre voluerunt: ita ijs præcipua commendatio debetur, qui illud ipſum nõ modo cupierunt, ſed magna etiam ex parte conſecuti ſunt. Quorum in numerum cum vnum hunc Ferrarienſem bene ſentientium iudicio receptum eſſe intelligeret, propterea quòd, dum diligenti inquiſitione ingenium exerceret, latentem in obſcuro veritatem doctrinæ ſuæ lumine ſatis lucidè oſtendit: rectè, & libenti fecit animo religioſus vir, bonarumque artium deſciplina perpolitus Frater Angelus Brixiẽſis, vt illius de Phyſicis rebus, ac præcipue de Anima luculẽtæ & eruditæ quęſtiones, ſtudioſa doctiſsimi Aquarij induſtria emendatæ atque auctæ, noua & elegantiori forma in manus tuas peruenirent. Quod quidem beneficium & ſi te benignè accepturum eſſe certiſsimè exiſtimat, verumtamen hoc à te, pie lector, benignius contendit, vt non tam rei, quàm optimæ inſeruiendi tibi voluntatis comprobatione, ad abſoluenda ea, quæ pro utilitate tua inchoata multa habet, propenſiorem eum reddas. Vale.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

Animæ

D

E

F

Gustus

G

H

I

P

T

V

Visus

F I N I S.

INDEX

LOCVPLETISSIMVS QVAESTIONVM ET RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Quæstiones primi Libri de Anima.

Quæstiones secundi Libri de Anima.

Quæst. 18

Quæstiones tertij Libri de Anima.

FINIS.